MODERN KLASİKLER DİZİSİ - 141

JULES VERNE

DENİZLER ALTINDA YİRMİ BİN FERSAH

FRANSIZCA ASLINDAN ÇEVİREN:
BERNA GÜNEN

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

Genel Yayın: 4633

JULES VERNE
DENİZLER ALTINDA YİRMİ BİN FERSAH

ÖZGÜN ADI
VINGT MILLE LIEUES SOUS LES MERS

© TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTüR YAYINLARI, 2019
SERTİFİKA NO: 40077

EDİTÖR
GAMZE VARIM

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

DÜZELTİ
MEHMET CELEP

GRAFİK TASARIM VE UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

I. BASIM EKİM 2019, İSTANBUL

ISBN 978-605-295-982-4

BASKI: AYHAN MATBAASI
Mahmutbey Mah. 2622. Sokak No:6/31 Bağcılar/İstanbul
Tel. (0212) 445 32 38 Sertifika No: 44871

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır.
Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında gerek metin, gerek görsel malzeme yayınevinden izin alınmadan hiçbir yolla çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İstiklal Caddesi, Meşelik Sokak No: 2/4 Beyoğlu 34433 İstanbul
Tel. (0212) 252 39 91 Faks (0212) 252 39 95
www.iskultur.com.tr

ÇEVİREN: BERNA GÜNEN

(1979): Galatasaray Lisesi'nden mezun oldu. Galatasaray Üniversitesi'nde Uluslararası İlişkiler okurken Robert Schuman Bursu'na hak kazandı ve eğitimine Fransa'da Institut d'Etudes Politiques de Paris'de (Sciences Po) devam etti. Aynı okulda XX. Yüzyıl Avrupa Tarihi üzerine lisans, yüksek lisans ve doktora yaptı. İngilizce ve Fransızcadan çeviriler yapmaktadır. Beaumarchais'nin *Sevilla Berberi veya Nafile Tedbir* eserini de Türkçeye kazandırmıştır.

Modern
Klasikler
Dizisi - 141

Jules
Verne

Denizler Altında Yirmi Bin Fersah

Fransızca aslından
çeviren: Berna Günen

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

İçindekiler

BİRİNCİ BÖLÜM

I Yüzen Kayalık 3
II Lehte ve Aleyhte 13
III Beyefendi Nasıl Arzu Ederlerse 21
IV Ned Land 29
V Rasgele! 39
VI Tam Yol İleri! 47
VII Türü Meçhul Bir Balina 57
VIII Mobilis in Mobile 67
IX Ned Land'in Öfkesi 77
X Deniz Adamı 85
XI Nautilus 97
XII Her Şey Elektrik Sayesinde 107
XIII Birkaç Rakam 115
XIV Kara Nehir 123
XV Mektupla Gelen Bir Davet 137
XVI Ovada Bir Gezinti 147
XVII Bir Deniz Altı Ormanı 155
XVIII Pasifik'in Altında Dört Bin Fersah 163
XIX Vanikoro 173
XX Torres Boğazı 185
XXI Karada Birkaç Gün 195
XXII Kaptan Nemo'nun Gazabı 209
XXIII Aegri Somnia 223
XXIV Mercan Krallığı 235

İKİNCİ BÖLÜM

I Hint Okyanusu 247
II Kaptan Nemo'nun Yeni Teklifi 259
III On Milyon Değerinde Bir İnci 271
IV Kızıldeniz 285
V Arabian Tunnel 301
VI Yunan Adaları 311
VII Kırk Sekiz Saatte Akdeniz 325
VIII Vigo Körfezi 337
IX Kayıp Bir Kıta 349
X Deniz Altı Kömür Madenleri 361
XI Sargasso Denizi 375
XII İspermeçet Balinaları ile Dişsiz Balinalar 387
XIII Bankiz 401
XIV Güney Kutbu 415
XV Kaza mı, Yoksa Basit Bir Olay mı? 431
XVI Havasızlık 441
XVII Horn Burnu'ndan Amazon'a 453
XVIII Ahtapotlar 465
XIX Gulf Stream 479
XX 47° 24' Enlemi ve 17° 28' Boylamı 493
XXI Bir Katliam 503
XXII Kaptan Nemo'nun Son Sözleri 515
XXIII Son 525

BİRİNCİ BÖLÜM

I

Yüzen Kayalık

1866 yılına tuhaf bir olay, şüphesiz kimsenin unutmadığı, açıklanamamış ve açıklanamaz bir fenomen damgasını vurmuştu. Liman kentlerinde yaşayan insanları heyecanlandıran ve kıtaların iç bölgelerindeki nüfusun zihnini kızıştıran söylentilerden bahsetmesek bile, denizcilerin özellikle heyecanlanmış olduğu bir gerçekti. Avrupalı ve Amerikalı tüccarlar, armatörler, büyük gemi kaptanları, dümenciler ve gemi süvarileri, her milletten deniz subayı ile her iki kıtada yer alan çeşitli devletlerin hükümetleri bu olayla en üst derecede ilgileniyordu.

Nitekim bir süredir pek çok gemi denizde "muazzam bir şey"le; uzun, füze şeklinde, kimi zaman fosforışıl, bir balinadan katbekat büyük ve hızlı bir nesneyle karşılaşıyordu.

Bu nesnenin ortaya çıkışına dair çeşitli güverte jurnallerine kaydedilen olgular, söz konusu nesnenin veya varlığın yapısı, hareketlerindeki görülmemiş hız, devinimindeki hayret verici güç ve doğuştan sahipmiş gibi göründüğü eşsiz canlılıkla uyum içindeydi. Şayet bu bir balina idiyse, hacim olarak bilimin bu zamana kadar sınıf-

landırmış olduğu bütün balinaları geçiyordu. Ne Cuvier*, ne Lacépède**, ne Bay Dumeril*** ne de Bay de Quatrefages**** görmedikçe, yani kendi bilim adamı gözleriyle görmedikçe böyle bir canavarın varlığını kabul ederdi.

Çeşitli zamanlarda yapılmış gözlemlerin ortalamasını alsak bile –aynı zamanda bu nesneye iki yüz ayaklık bir uzunluk atfeden ürkek değerlendirmeleri reddedip, aynı nesnenin bir mil genişliğinde ve üç mil uzunluğunda olduğunu iddia eden abartılı fikirleri de bertaraf edersek–, bu fenomenal varlığın bugüne kadar balıkbilimciler tarafından kabul edilen bütün boyutları fazlasıyla aştığı kabul edilebilirdi. Tabii eğer böyle bir şey gerçekten var idiyse.

Oysa böyle bir şey vardı. Olayın kendisi inkâr edilemezdi. İnsan beynini mucizelere inanmaya iten o malum eğilimi de hesaba katarsak, bu doğaüstü varlığın ortaya çıkışının bütün dünyada nasıl bir heyecan yarattığı anlaşılacaktır. Bu varlığı efsaneler kategorisine sokmaktan vazgeçmek şarttı.

Nitekim 20 Temmuz 1866'da, Calcutta & Burnach Steam Navigation Co.'ya ait *Governor Higginson* adlı buharlı bu hareketli kütleye Avustralya'nın doğu kıyılarına beş mil mesafede rastlamıştı. Kaptan Baker önce varlığı bilinmeyen bir kayalıkla karşılaştığını düşünmüştü. Hatta varlığı açıklanamayan nesneden fışkıran iki su sütunu ıslık çalarak havada yüz elli ayak yükseldiğinde, kaptan kayalık olduğuna inandığı nesnenin tam yerini belirlemeye hazırlanıyordu. O halde söz konusu kayalık bir gayzerin aralıklı patlamalarına tabi olmadığı sürece, *Governor Higginson* hiç şüphe yok o zamana kadar bilinmeyen, hava deliklerinden hava ve buharla karışık su sütunları fışkırtan bir su memelisine rastlamıştı.

---

* Georges Cuvier (1769-1832). Fransız doğabilimci, zoolog. (ç.n.)

** Lacépède Kontu Bernard-Germain-Étienne de La Ville-sur-Illon (1756-1825). Fransız doğabilimci. (ç.n.)

*** André Marie Constant Duméril (1774-1860). Fransız zoolog. (ç.n.)

**** Jean Louis Armand de Quatrefages de Bréau (1810-1892). Fransız biyolog. (ç.n.)

Benzer bir olay aynı yılın Temmuz ayının 23'ünde, Pasifik sularında, West India & Pacific Steam Navigation Co.'ya ait *Cristobal Colon* tarafından da gözlemlenmişti. O halde bu olağanüstü balina bir yerden başka bir yere şaşırtıcı bir süratle gidebiliyordu. Zira üç günlük bir süre zarfında *Governor Higginson* ile *Cristobal Colon* aynı balinayı haritada aralarında yedi yüz fersahı aşan bir mesafe bulunan iki farklı noktada görmüştü.

On beş gün sonra o noktanın iki bin fersah ötesinde, Milli Şirkete ait *Helvetia* ile Royal Mail'e ait *Shannon*, Atlantik'in Amerika Birleşik Devletleri ile Avrupa arasında kalan kısmında ters istikametlerde yol alırken, canavarın sırasıyla 42° 15' kuzey enleminde ve Greenwich meridyeninin 60° 35' batı boylamında görüldüğünü haber verdi. Aynı anda gelen bu gözlemlere dayanarak memelinin minimum uzunluğunun üç yüz elli İngiliz ayağından* fazla olacak şekilde hesaplanabileceği düşünüldü. Zira her ne kadar *Shannon* da *Helvetia* da baş bodoslamadan kıç bodoslamaya kadar yüz metre uzunluğunda olsa da, boyları söz konusu memeliden kısaydı. Oysa Aleut Adaları civarında gezinen ve dünyanın en uzun balinaları olan Kulammak ile Umgullick'in uzunluğu elli altı metreyi geçmiyordu – ki bu uzunluğa eriştikleri bile şüpheliydi.

Arka arkaya gelen bu raporlar, *Péreire* transatlantiğinin güvertesinden yapılan yeni gözlemler, Inman hattına ait *Etna* ile canavar arasındaki çarpışma, Fransız fırkateyni *Normandiya*'nın subayları tarafından düzenlenen tutanak, *Lord Clyde*'ın güvertesinde Komodor Fitz-James'in kurmay heyeti tarafından yapılan çok ciddi bir koordinat hesabı kamuoyunu derinden sarstı. Lakayt mizaçlı ülkelerde bu fenomenle alay edildi. Ancak ciddi ve pratik mizaçlı ülkeler olan İngiltere, Amerika ve Almanya bununla çok yakından ilgilendi.

---

* Aşağı yukarı 106 metre. İngiliz ayağı sadece 30,4 santimetredir. (Yazarın notu.)

Bütün büyük merkezlerde canavar moda haline geldi. Kahvelerde onunla ilgili şarkılar söylendi, gazetelerde onunla alay edildi, tiyatro sahnelerinde canlandırıldı. Bulvar gazetelerine her renkten haber yumurtlamak için gün doğdu. Yüksek kutup bölgelerinin yaman "Moby Dick"i olan beyaz balinadan tutun da, dokunaçlarıyla beş yüz tonilatoluk bir gemiyi sarmalayıp okyanusun derinliklerine sürükleyebilen ölçüsüz boyutlardaki Kraken'e* kadar bütün hayali ve devasa varlıkların –baskıları tükenen– gazetelerde yeniden ortaya çıktığı görüldü. Hatta eski çağlara ait tutanaklar, bu tür canavarların varlığını kabul eden Aristoteles ile Plinius'un görüşleri, ardından Piskopos Pontoppidan'ın** Norveç izlenimleri, Paul Egede'nin*** anlatıları ve nihayet Bay Harrington'ın 1857'de *Castilian*'ın güvertesindeyken o zamana kadar sadece *Le Constitutionnel*'in**** sularında dolaşan o muazzam yılanı gördüğüne yemin ettiği ve iyi niyetinden kimsenin şüphe etmediği raporları yeniden yayımlandı.

Bunun üzerine ilmi cemiyetlerde ve bilimsel gazetelerde inananlar ile inanmayanlar arasında sonu gelmez bir polemik başladı. "Canavar meselesi" bütün zihinleri kızıştırdı. Mizahı meslek edinmiş gazetecilerle münakaşa eden bilimi meslek edinmiş gazeteciler, bu unutulmaz muharebe sırasında oluk oluk mürekkep akıttı. Hatta birkaçı iki üç damla kan da akıttı; zira denizyılanından yola çıkıp en rencide edici şahsi saldırılara giriştiler.

Altı ay boyunca bu savaş bir bu tarafa bir o tarafa gitti geldi. Basın, Brezilya Coğrafya Enstitüsü'nün, Berlin Kraliyet Bilimler Akademisi'nin, Britanya Cemiyeti'nin,

---

* İskandinavya kökenli efsanevi deniz canavarı. (ç.n.)

** Erik Pontoppidan (1698-1764). Danimarkalı yazar, piskopos, tarihçi, antikacı. (ç.n.)

*** Paul veya Poul Hansen Egede (1708-1789). Yarı Danimarkalı yarı Norveçli ilahiyatçı, misyoner, bilgin. (ç.n.)

**** 1815-1914 tarihleri arasında yayımlanmış Bonapartçı Fransız gazetesi. (ç.n.)

Washington'daki Smithson Enstitüsü'nün yayın organlarının başyazılarına; *The Indian Archipelago*, Başrahip Moigno'nun *Cosmos*'u ile Petermann'ın *Mitteilungen*'i arasındaki tartışmalara; Fransa ve dünyadaki en önemli gazetelerin bilimsel yazılarına bitmek tükenmek bilmeyen bir canlılıkla cevap yetiştiriyordu. Bu nüktedan yazarlar, canavarın varlığını inkâr edenler tarafından atıfta bulunulan Linnaeus'a* ait bir cümleyi hicvederek "doğanın gerçekten de ahmaklar yaratmadığını" öne sürüyor ve çağdaşlarını Krakenlerin, denizyılanlarının, "Moby Dick"lerin varlığını ve hezeyan halindeki denizcilerin diğer ipe sapa gelmez kuramlarını kabul ederek doğayı yalancı çıkarmamaya davet ediyorlardı. Son olarak, bütün bunlar yetmiyormuş gibi, herkesin çekindiği bir mizah dergisinde yayımlanan bir makalede, derginin en sevilen redaktörlerinden biri tıpkı Hippolytus** gibi canavara hücum etmiş, ona son bir darbe indirmiş ve onu herkesin katıldığı şen kahkahalar içinde yere sermişti. Mizah bilimi yenmişti.

1867 yılının ilk aylarında unutulmuş gibi görünen mesele, şayet yeni olgular kamuoyunun dikkatine sunulmamış olsa hiç de yeniden alevlenecek gibi durmuyordu. Artık çözülmesi gereken bilimsel bir problem olmaktan çıkmış, sakınılması gereken gerçek ve ciddi bir tehlike haline gelmişti. Mesele yeni bir doğrultuya yönelmişti. Canavar yeniden adacık, kaya ve kayalık haline gelse de, bu sefer yeri tespit edilemeyen ve ele geçirilemeyen, yüzen bir kayalık olmuştu.

5 Mart 1867'de, geceleyin 27° 30' enleminde ve 72° 15' boylamında bulunan Montreal Ocean Co.'ya ait *Moravian,* sancak kıç tarafından hiçbir haritanın belirtmediği bir kayaya çarptı. Gemi, rüzgârın ve dört yüz beygir gücündeki

---

* Carl Linnaeus (1707-1778). İsveçli botanikçi, hekim, zoolog. En tanınan cümlelerinden biri "Doğa sıçramalar yapmaz" cümlesidir. (ç.n.)

** Yunan mitolojisinde efsanevi Atina Kralı Theseus'un oğlu. Hippolytus üvey annesi Phaedra'nın aşkını kesin bir şekilde reddetmiştir. (ç.n.)

buharının çifte etkisiyle on üç deniz mili bir hızla ilerlemekteydi. Üstün nitelikteki omurgası olmasa bu çarpışmayla yarılacak *Moravian*'ın Kanada'dan getirdiği iki yüz otuz yedi yolcusuyla birlikte batacağına hiç şüphe yoktu.

Kaza gün ağarmaya başladığı sırada, sabah saat beşe doğru meydana gelmişti. Nöbetçi subaylar geminin kıç tarafına koşmuş ve bütün okyanusu olabilecek en titiz bir dikkatle araştırmıştı. Ancak üç gomina genişliğinde büyük bir anafor dışında hiçbir şey görememişlerdi. Sanki su tabakaları şiddetle çırpılmış gibiydi. Kazanın olduğu yerin koordinatları tam olarak hesaplandı ve *Moravian* görünür bir hasarı olmaksızın yoluna devam etti. Gemi deniz altında bulunan bir kayaca veya büyük bir gemi enkazına mı çarpmıştı? Bu hiç bilinemedi. Ancak geminin karinası üzerinde çekek havuzunda yapılan incelemeden sonra omurganın bir bölümünün kırıldığı anlaşıldı.

Başlı başına son derece vahim olan bu olay, şayet üç hafta sonra tıpatıp aynı koşullarda tekrar etmeseydi belki de diğer pek çok olay gibi unutulup gidecekti. Fakat bu sefer yeni çarpışmanın kurbanı olan geminin milliyeti ve söz konusu geminin ait olduğu şirketin şöhreti sayesinde olay muazzam bir yankı uyandırdı.

Ünlü İngiliz armatör Cunard'ın adını bilmeyen yoktur. Bu zeki sanayici 1840'ta Liverpool ile Halifax arasında, dört yüz beygir gücünde çarkları olan ve bin yüz altmış iki tonilatoluk üç ahşap gemiyle bir posta servisi kurdu. Sekiz sene sonra şirketin malvarlığına altı yüz elli beygir gücünde ve bin sekiz yüz yirmi tonilatoluk dört gemi, iki sene sonra ise güç ve tonilato olarak daha da üstün iki gemi daha eklendi. 1853'te resmi mektup taşıma imtiyazı kısa süre önce yenilenmiş olan Cunard şirketi malvarlığına sırasıyla *Arabia*'yı, *Persia*'yı, *China*'yı, *Scotia*'yı, *Java*'yı ve *Russia*'yı ekledi. Bütün bu gemiler *Great Eastern*'den sonra denizlerde seyreden en geniş ve en süratli gemilerdi. Böylece 1867 yılına gelin-

diğinde şirketin elinde sekizi çarklı, dördü pervaneli olmak üzere toplam on iki gemi bulunuyordu.

Bu son derece yoğun ayrıntıları vermemin nedeni, bütün dünyanın zeki idaresiyle tanıdığı bu deniz taşımacılığı şirketinin önemini herkesin iyice kavramasını sağlamaktır. Hiçbir okyanus ötesi denizcilik şirketi bu kadar büyük bir ustalıkla yönetilmemiş, hiçbir iş bu kadar çok başarıyla taçlandırılmamıştır. Yirmi altı yıldan bu yana Cunard gemileri iki bin defa Atlantik'i geçmişti ve hiçbir seyahat iptal edilmemiş, hiçbir gecikme yaşanmamış, hiçbir mektup, hiçbir yolcu, hiçbir gemi kaybedilmemişti. Nitekim Fransa'nın güçlü rekabetine rağmen, son yılların resmi kayıtlarına göre yolcular hâlâ Cunard hattını diğer bütün hatlara tercih etmekteydi. İşte bütün bunları bildikten sonra kimse bu şirketin en güzel buharlı gemilerinden birinin başına gelen kazanın dünyada uyandırdığı yankının boyutları karşısında hayrete düşmeyecektir.

Denizin sakin, rüzgârın hafif olduğu 13 Nisan 1867 günü, *Scotia* 15° 12' boylamında ve 45° 37' enleminde bulunuyordu. Gemi bin beygir gücüyle 13,43 deniz millik bir hızla ilerliyordu. Geminin çarkları denizi kusursuz bir düzenlilikle dövüyordu. Geminin o sıradaki su çekimi altı metre yetmiş santimetre, yer değiştirme hacmi ise altı bin altı yüz yirmi dört metreküptü.

Akşamüstü saat 4:17'de, büyük salonda toplanan yolcuların yemek yediği sırada, *Scotia* gövdesine kıç tarafından ve iskele tarafındaki çarkın biraz gerisinden sonuçta pek de hissedilmeyen bir darbe aldı.

Scotia bir şeye çarpmamıştı. Eziciden ziyade kesici veya delici bir alet *Scotia*'ya çarpmıştı. Çarpışma o kadar hafif hissedilmişti ki, güverteye çıkan mürettebatın çığlığı olmasa gemideki hiç kimse endişe duymayacaktı:

"Batıyoruz! Batıyoruz!"

Başta yolcular çok korkmuştu. Ancak Kaptan Anderson onları sakinleştirmekte acele etti. Nitekim tehlike çok ya-

kında olamazdı. Su geçirmez bölmelerle yedi kompartımana bölünmüş olan *Scotia* her türlü sızıntıyı zarar görmeden göğüsleyebilirdi.

Kaptan Anderson derhal ambara indi ve beşinci kompartımanın su aldığını ve su baskınının hızına bakılırsa sızıntının hatırı sayılır seviyede olduğunu tespit etti. Neyse ki kazanlar bu kompartımanda değildi. Yoksa ateş hemen sönerdi.

Kaptan Anderson derhal gemiyi durdurttu ve mürettebattan biri zarar tespiti yapmak üzere suya daldı. Birkaç dakika sonra buharlı geminin karinasında iki metre genişliğinde bir delik olduğu tespit edildi. Böyle bir deliği tıkamak mümkün değildi. Bu yüzden çarkları yarı yarıya suya batan *Scotia* seyrine bu şekilde devam etmek zorunda kaldı. Gemi o sırada Clear Adası'nın üç yüz mil açığındaydı. Liverpool'u büyük ölçüde endişelendiren üç günlük bir gecikmeden sonra *Scotia* şirket havuzuna giriş yaptı.

Mühendisler hemen kalafata çekilen *Scotia*'yı ziyaret etmeye başladılar ve gözlerine inanamadılar. Su kesiminin iki buçuk metre altında ikizkenar üçgen şeklinde düzgün bir yırtılma mevcuttu. Sac levhadaki delik kusursuz bir netlikteydi. O kadar ki zımbayla dahi bu kadar temiz bir şekilde delinemezdi. O halde bu deliği açan delici alet sıra dışı bir yapıya sahip olsa gerekti. Bu alet olağanüstü bir güçle fırlatıldıktan ve bu şekilde dört santimetrelik bir levhayı deldikten sonra, geriye doğru ve gerçekten de açıklanamaz bir hareketle kendiliğinden geri çekilmiş olmalıydı.

İşte kamuoyunu yeniden ateşleyen son olay buydu. Nitekim o andan itibaren belirlenmiş nedenlere bağlanamayan bütün korkunç deniz kazaları canavara atfedildi. Bu fantastik hayvana, ne yazık ki hatırı sayılır sayıdaki bütün bu deniz kazalarının sorumluluğu yüklendi. Zira Bureau Veritas tarafından her yıl kayıp olarak kaydedilen üç bin gemi içinde, haber alınamadığı için bütün yüküyle ve

yolcularıyla kaybolduğu varsayılan buharlı veya yelkenli gemilerin sayısı iki yüzü buluyordu!

İşte böylece, haklı olarak veya haksız yere, bu gemilerin kayboluşundan "canavar" sorumlu tutuldu. Ve canavar sayesindedir ki, çeşitli kıtalar arasındaki ulaşım gittikçe daha tehlikeli hale geldiğinden kamuoyu nihayet dile geldi ve denizlerin bu korkunç balinadan her ne pahasına olursa olsun temizlenmesini kesin ve net bir dille talep etti.

II

Lehte ve Aleyhte

Bu gelişmelerin yaşandığı dönemde, Amerika Birleşik Devletleri'nde yer alan Nebraska'nın çorak arazisinde gerçekleştirilen bilimsel bir keşiften yeni dönmüştüm. Paris Doğa Tarihi Müzesi bünyesinde sahip olduğum yardımcı profesör sıfatımdan ötürü Fransız hükümeti bu sefere beni yollamıştı. Nebraska'da altı ay geçirdikten sonra mart ayının sonuna doğru çok değerli koleksiyonlar yüklenmiş vaziyette New York'a geldim. Fransa'ya dönüş tarihim mayısın ilk günleri olarak belirlenmişti. Dolayısıyla ben de bu tarihi beklerken kendi mineralojik, botanik ve zoolojik zenginliklerimi sınıflandırmakla meşguldüm. İşte *Scotia* olayı tam bu sırada meydana geldi.

Gündemdeki meseleden eksiksiz şekilde haberdardım. Zaten haberdar olmamam mümkün müydü? Bütün Amerika ve Avrupa gazetelerini tekrar tekrar okumuş, fakat bir sonuca varamamıştım. Bu gizem kafamı kurcalıyordu. Bu konuda herhangi bir fikir oluşturmanın imkânsızlığı içinde bir uçtan öbür uca gidip geliyordum. Denizlerde bir şey dolaşıyordu, bundan kimse şüphe edemezdi. Buna inanmayanlar *Scotia*'daki yaraya parmak basmaya davet ediliyordu.*

---

* Şüpheci Tomas'a gönderme. (ç.n.)

New York'a geldiğimde mesele iyice alevlenmişti. Pek de yetkin olmayan birkaç kişi tarafından öne sürülen yüzen adacık, ele geçirilemez kayalık varsayımı artık tam olarak bertaraf edilmişti. Nitekim söz konusu kayalığın içinde bir makine olmadıkça, bu kadar olağanüstü bir hızla nasıl yer değiştirebilirdi ki?

Aynı şekilde yüzen bir omurga, devasa bir enkaz varsayımı da yine yer değiştirmede gözlemlenen hız nedeniyle reddedilmişti.

Geriye iki olasılık kalıyordu, ki bu iki olasılık birbirinden çok ayrı iki taraftar grubu oluşturmuştu: Bir yanda muazzam güçte bir canavarın var olduğunu iddia edenler; diğer yanda aşırı bir motor gücüne sahip bir "deniz altı" gemisinin var olduğunu iddia edenler.

Ancak her ne kadar kabul edilebilir olsa da, bu son varsayımın Eski Dünya'da ve Yeni Dünya'da yapılan araştırmalardan sonra ayakta kalması mümkün değildi. Sade bir vatandaşın böyle bir mekanik aygıta sahip olması pek olası değildi. Bu kişi bu aygıtı nerede ve ne zaman inşa ettirebilir, bu aygıtın yapımını nasıl gizli tutabilirdi ki?

Sadece bir hükümet böyle tahripkâr bir aygıta sahip olabilirdi. İnsanoğlunun beyin gücünü silahların gücünü artırmak için kullandığı bu korkunç zamanda, bir devletin diğerlerinin haberi olmadan bu korkunç aygıtı denemeye tabi tutmuş olması mümkündü. Chassepot tüfeklerinden, torpidolardan, deniz altı koçbaşlarından sonra nihayet dünya tepki veriyordu. En azından ben öyle umuyordum.

Fakat yine savaş aygıtı varsayımının da hükümetlerin verdiği beyanatlar karşısında tutunması mümkün değildi. Burada kamu menfaati söz konusu olduğundan ve okyanus ötesi iletişim hatları bundan zarar gördüğünden hükümetlerin bu konudaki dürüstlüğünden şüphe edilemezdi. Kaldı ki kamuoyunun böyle bir deniz altı gemisinin inşasını gözden kaçırmış olduğuna inanmak nasıl mümkün olabilirdi? Bu

koşullarda bir şahıs için bile böyle bir sırrı muhafaza etmek çok zorken, bütün eylemleri rakip güçler tarafından inatla takip edilen bir devlet için şüphesiz iyice imkânsızdı.

Böylece İngiltere'de, Fransa'da, Rusya'da, Prusya'da, İspanya'da, İtalya'da, Amerika'da ve hatta Türkiye'de yapılan araştırmalardan sonra, bir deniz altı monitörünün varlığına dair varsayım kesin olarak bertaraf edilmiş oldu.

Bu durumda popüler basının sürekli alaylarına rağmen canavar varsayımı geri geldi ve bu yolda insanların hayal gücü kendini kısa sürede fantastik bir balıkbilim anlayışından yola çıkılarak oluşturulabilecek en saçma fantezilere kaptırdı.

New York'a geldiğimde pek çok insan söz konusu fenomen hakkında fikrimi sorarak beni şereflendirdi. Fransa'da geçmişte *Geniş Deniz Altı Yataklarının Gizemleri* başlıklı dört sayfalık formada iki ciltlik bir eser yayımlamıştım. Özellikle bilim dünyasının tadına vardığı bu kitap beni doğa tarihinin bu oldukça karanlıkta kalan kısmı üzerine bir uzman haline getiriyordu. Dolayısıyla bu konuda benim fikrime danışıldı. Olayın gerçekliğini inkâr edebildiğim sürece mutlak inkâr tutumumda direttim. Ancak sonunda köşeye sıkışınca kendimi kesin bir dille ifade etmem gerekti. Hatta *New York Herald*, "Paris Müzesi'nde profesör, saygıdeğer Pierre Aronnax"ı bu konuda ne olursa olsun bir görüş beyan etmeye davet etti.

Bu talebi yerine getirdim. Suskun kalamadığım için konuştum. Meseleyi bütün açılardan, siyasi ve bilimsel olarak ele aldım. Burada gazetenin 30 Nisan tarihli sayısında yayımladığım, bilgi bakımından son derece zengin olan makalemden bir bölüm aktaracağım.

"Böylece," dedim makalemde, "çeşitli hipotezleri tek tek inceledikten ve başka her türlü varsayımı bertaraf ettikten sonra, aşırı güçlü bir deniz hayvanıyla karşı karşıya olduğumuzu ister istemez kabul etmek zorundayız.

Okyanusun geniş derinlikleri bizler için tamamen meçhul. Buralarda sondaj yapılması imkânsız. Bu iyice derinlerdeki uçurumlarda neler olmaktadır? Su yüzeyinin on iki veya on beş mil altında hangi canlılar yaşamakta ve bunlar nasıl yaşayabilmektedir? Bu hayvanlar nasıl bir organizmaya sahiptir? Bu konuda tahminde dahi bulunamıyoruz.

Yine de bana yöneltilen problemin çözümü bir ikilem şeklinde ortaya konabilir.

Ya gezegenimizde yaşayan bütün canlı çeşitlerini tanıyoruz ya da tanımıyoruz.

Şayet hepsini tanımıyorsak, şayet doğa balıkbilim alanında hâlâ bizden bir şeyler saklıyorsa, sondaj yapılamayan katmanlarda yaşayan ve herhangi bir olay, bir fantezi veya tabiri caizse bir kapris sonucunda uzun aralıklarla okyanusun üst seviyelerine taşınan, temel olarak 'çukurda yaşamaya elverişli' bir yapıya sahip, yeni türlere ve hatta yeni cinslere mensup balıkların veya balinaların varlığını kabul etmekten daha mantıklı bir seçenek bulunmamaktadır.

Şayet bunun tam aksine halihazırdaki bütün türleri tanıyorsak, o zaman söz konusu hayvanı zorunlu olarak önceden sınıflandırılmış deniz canlıları arasında aramamız gerekir ve bu durumda ben, *dev bir Narval'in* varlığını kabul edebilirim.

Bayağı narval veya denizgergedanı genellikle altmış ayaklık bir uzunluğa erişir. Bu uzunluğu beşle, hatta onla çarpın, bu balinaya boyuyla orantılı bir kuvvet atfedin, saldırı silahlarını artırın. İşte size karşı karşıya olduğumuz hayvan. Böyle bir hayvan *Shannon*'ın subayları tarafından tespit edilen boyutlara, *Scotia*'daki deliği açacak güçte bir uzva ve bir buharlının omurgasına zarar verecek kuvvete sahip olacaktır.

Nitekim, narval bir çeşit fildişi kılıca, kimi doğabilimcilerin tabiriyle bir baltalı mızrağa sahiptir. Bu, çelik kadar sert tek bir dişlir. Bu dişlerden bazıları, narvallerin daima büyük bir başarıyla saldırdıkları balinaların gövdelerine saplanmış

olarak bulunmuştur. Daha başkaları, bir fıçıyı delen matkap gibi bir uçtan bir uca deldikleri gemilerin karinalarından güçlükle çıkartılmıştır. İki metre yirmi beş santimetre uzunluğa, kök kısmında ise kırk sekiz santimetre genişliğe sahip bu savunma silahlarından biri bugün Paris Tıp Fakültesi Müzesi'nin elindedir!

Öyleyse şimdi bu silahın on kat daha güçlü olduğunu, hayvanın ise on kat daha kuvvetli olduğunu varsayın ve bu hayvanı saatte yirmi millik bir hızla hareket ettirin, kütlesini hızıyla çarpın. İşte o zaman gerçekleşmiş olan türden bir felakete neden olabilecek bir çarpışma yaratabilirsiniz.

O halde, daha fazla bilgiye sahip olana kadar şahsi kanaatim, bir baltalı mızraktan ziyade hem kütle hem motor gücü olarak denk olduğu zırhlı fırkateynler veya savaş 'koçları' gibi gerçek bir mahmuza sahip devasa boyutlarda bir denizgergedanı yönünde olacaktır.

Söz konusu açıklanamaz fenomen işte bu şekilde açıklığa kavuşturulabilir. Tabii şayet fark edilen, görülen, hissedilen ve sezilen her şeye rağmen durum büsbütün başka değilse, ki bu da son derece mümkün!"

Bu son cümleyi korkaklığımdan eklemiştim. Ancak profesör olmamın verdiği saygınlığı bir yere kadar korumak istiyor, bir şeyle alay ettikleri zaman tam eden Amerikalılara çok fazla malzeme vermemeye çalışıyordum. Kendime bir kaçış yolu bırakmıştım. Oysa temelde "canavar"ın varlığını kabul ediyordum.

Makalem hararetle tartışıldı ve bu durum makalenin büyük bir yankı uyandırmasını sağladı. Makalem kendine belli sayıda taraftar buldu. Zaten sunduğu çözüm hayal gücüne alabildiğine özgürlük tanıyordu. İnsan zekâsı doğaüstü canlılara dair yüce kavramlardan çok hoşlanır. Deniz ise bu tür kavramların oluşturulması için en güzel araç, bu tür devlerin üreyip gelişebileceği yegâne mekândır. Bunların yanında fil veya gergedan gibi kara hayvanları cüce kalır. Büyük su küt-

leleri bilinen en büyük memeli türlerini barındırmanın yanı sıra, belki de eşi benzeri olmayan boyutlarda yumuşakçalara, yüz metrelik ıstakozlar veya iki yüz tonluk yengeçler gibi bakması dahi ürkütücü deniz kabuklularına ev sahipliği yapmaktadır! Neden olmasın ki? Tarihöncesi çağlarda, çeşitli jeolojik dönemlerde yaşamış kara hayvanları, dört ayaklılar, dört elliler, sürüngenler ve kuşlar devasa kalıplarda yaratılmıştı. Yaradan bunları muazzam bir kalıptan dökmüş, zaman ise bu kalıbı gittikçe küçültmüştü. Dünyanın çekirdeği neredeyse sürekli olarak değişime uğrarken asla değişmeyen denizler o meçhul derinliklerinde başka çağlara ait bu devasa canlılardan bazılarını muhafaza ediyor olamaz mı? Deniz kendi bünyesinde yılları yüzyıllara, yüzyılları binyıllara tekabül eden bu devasa türlere ait en yeni varyeteleri gizliyor olamaz mı?

Fakat kendimi benim gibi birinin kurmaması gereken hayallere kaptırıyorum! Zamanın benim için korkunç gerçeklere dönüştürdüğü bu boş düşlere bir son vermem gerek. Tekrar söylüyorum: O sırada fenomenin doğasına dair genel bir kanaat oluşmuştu ve halk, efsanevi denizyılanlarıyla hiçbir ilgisi olmayan mucizevi bir canlının varlığını itiraz etmeden kabul etmişti.

Ancak kimileri ortada sadece çözülmesi gereken salt bilimsel bir problemden başka bir şey görmezken, özellikle Amerika'da ve İngiltere'de daha somut düşünen başkaları okyanus ötesi iletişim hatlarını güvenceye alabilmek adına okyanusu bu korkunç canavardan temizlemek gerektiği kanaatindeydi. Sınai ve ticari gazeteler meseleyi esas olarak bu bakış açısından ele alıyordu. *The Shipping & Mercantile Gazette*, *Lloyd*, *Yolcu Gemisi*, *Denizcilik ve Sömürgecilik Dergisi* ile prim fiyatlarını yükseltmekle tehdit eden sigorta şirketlerine bağlı bütün gazeteler bu noktada hemfikirdi.

Kamuoyu fikrini beyan ettikten sonra Birleşik Devletler harekete geçen ilk ülke oldu. New York'ta narvalin peşine

düşmek üzere çıkılacak bir seferin hazırlıklarına başlandı. Çok süratli bir fırkateyn olan *Abraham Lincoln* olabilecek en kısa sürede denize açılabilecek duruma getirildi. Bütün silah depolarının kapıları, fırkateyninin silahlandırılması için canla başla seferber olan Kumandan Farragut'un önünde açıldı.

Tam canavarın peşine düşme kararı alınmıştı ki, canavar bir türlü ortaya çıkmaz oldu. Zaten bu hep böyle olur. İki ay boyunca kimse canavardan bahsedildiğini duymadı. Hiçbir gemi ona rastlamadı. Sanki tekboynuz kendisi aleyhine girişilen komplonun farkında gibiydi. Bundan o kadar çok bahsedilmişti ki, hem de Atlantik ötesi telgraf hattı üzerinden! Nitekim bazı şakacılar, kurnaz keratanın bir telgrafı ele geçirdiğini ve bunu kendi lehine kullandığını öne sürüyordu.

Ortada çok uzaklara yapılacak bir sefer için silahlandırılmış ve dehşet saçan av aletleriyle donatılmış bir fırkateyn vardı ve kimse onu nereye yönlendirmek gerektiğini bilmiyordu. Sabırsızlık hâd safhaya ulaşmıştı ki, 2 Temmuz'da San Francisco hattında California'dan Şangay'a gitmekte olan bir buharlı geminin söz konusu hayvanı üç hafta önce Pasifik Okyanusu'nun kuzey sularında görmüş olduğu öğrenildi.

Bu haber müthiş bir heyecan dalgası yarattı. Kumandan Farragut'a yirmi dört saatlik bir mühlet dahi tanınmadı. Erzak yüklendi, geminin ambarları kömürle dolduruldu. Mürettebatta tek bir kişi dahi görevini yerine getirmekte kusur etmedi. Geriye sadece geminin kazanlarını ateşlemek, ısıtmak ve yola çıkmak kalmıştı! İnsanların yarım günlük bir gecikmeye dahi tahammülleri yoktu! Zaten Kumandan Farragut'un tek isteği de buydu.

Abraham Lincoln'ın Brooklyn *pier*'ını* terk etmesine üç saat kala şu mealde bir mektup aldım:

---

* Her bir gemiye özel olarak ayrılmış bir tür rıhtım. (Yazarın notu.)

Bay Aronnax
Paris Müzesi'nde Profesör
Fifth Avenue Hotel
New York

Beyefendi,

Eğer Abraham Lincoln*'ın seferine katılmayı arzu edecek olursanız, Birleşik Devletler hükümeti Fransa'nın bu girişimde sizin aracılığınızla temsil edilmesini sağlamaktan büyük bir zevk duyacaktır. Kumandan Farragut size bir kamara tahsis etmiş bulunmaktadır.*

Saygılarımla
J. B. HOBSON,
Donanma Bakanı

III

Beyefendi Nasıl Arzu Ederlerse

J. B. Hobson'ın mektubu gelmeden üç saniye öncesine kadar bırakın tekboynuzun peşine düşmeyi, Kuzeybatı Geçidinden geçmeyi denemeyi dahi aklıma getirmezdim. Saygıdeğer donanma bakanının mektubunu okuduktan üç saniye sonra ise gerçek amacımın, hayatımın yegâne hedefinin bu kaygı verici canavarı avlamak ve dünyayı bu canavardan temizlemek olduğunu nihayet anlamıştım.

Bununla birlikte yorucu bir yolculuktan henüz dönmüştüm. Yorgundum ve istirahate hasrettim. Tek isteğim ülkeme, dostlarıma, Jardin des Plantes'taki* küçük konutuma, pek kıymetli koleksiyonlarıma kavuşmaktı! Ancak bütün bunlar bana engel olamadı. Her şeyi, yorgunluğu, dostlarımı ve koleksiyonlarımı unuttum ve hiç düşünmeden Amerikan hükümetinin teklifini kabul ettim.

"Kaldı ki," diye düşündüm, "bütün yollar Avrupa'ya çıkar ve tekboynuz da beni Fransa kıyılarına sürükleme nezaketini gösterecektir! Bu asil hayvan –sırf beni memnun etmek için– Avrupa sularında yakalanmasına izin verecek ve ben de Doğa Tarihi Müzesi'ne bu hayvanın fildişi mızrağının en az yarım metresini götüreceğim."

---

* Paris'te bulunan Fransa'nın en önemli botanik bahçesi. Paris Doğa Tarihi Müzesi'nin yedi bölümünden birini oluşturmaktadır. (ç.n.)

Ancak o zaman gelene kadar söz konusu narvali Pasifik Okyanusu'nun kuzeyinde aramam gerekiyordu. Bu ise, Fransa'ya dönmek için tam zıt istikamete giden bir yola sapmak demekti.

"Conseil!" diye haykırdım sabırsız bir sesle.

Conseil benim uşağımdı. Bana bütün seyahatlerimde eşlik eden sadık bir delikanlı, çok sevdiğim ve bana bu sevgimin karşılığını layıkıyla veren mert bir Flamandı. Yaradılış bakımından soğukkanlı, prensip olarak düzenli, alışkanlık olarak azimli olan bu varlık hayatın sürprizlerine pek şaşırmaz, ellerini büyük bir ustalıkla kullanır, her türlü hizmeti yerine getirirdi ve ismine rağmen* asla tavsiye vermezdi – hatta istenmeyen türden tavsiyelerde dahi bulunmazdı.

Conseil bizim Jardin des Plantes'taki küçük muhitimize mensup bilginlerle düşe kalka bu konularda bilgi sahibi haline gelmişti. Conseil'in şahsında doğabilimindeki sınıflandırmalar konusunda son derece bilgili; şubelerin, grupların, sınıfların, altsınıfların, takımların, familyaların, cinslerin, altcinslerin, türlerin ve varyetelerin bütün dağılımlarını bir akrobat ustalığıyla sayıp dökebilen bir uzmana sahiptim. Ancak Conseil'in ilmi bununla sınırlıydı. Sınıflandırmak onun hayatıydı ve bundan daha fazlasını bilmiyordu. Sınıflandırma teorisinde son derece bilgili, ancak pratikte pek de tecrübe sahibi olmayan Conseil'in bir ispermeçet balinasını bir dişsiz balinadan ayırt edebileceğini sanmıyorum! Yine de Conseil ne kadar mert, ne kadar asil bir delikanlıydı!

Conseil o zamana kadar, tam on yıldır bilimin beni sürüklediği her yerde bana eşlik etmişti. Çıkılan herhangi bir seyahatin uzunluğu veya yorgunluğuyla ilgili tek bir kelime etmişliği bile yoktu. Çin'e veya Kongo'ya, ne kadar uzak olursa olsun herhangi bir ülkeye gitmek üzere bavulunu toplamaya hiçbir zaman itiraz etmemişti. Neresi olursa olsun hiç sesini çıkarmadan her yere gitmişti. Zaten kendisi her

---

* *Conseil* Fransızca "tavsiye" anlamına gelmektedir. (ç.n.)

türlü hastalığa meydan okuyan sağlam bir sıhhate ve güçlü kaslara sahipti. Fakat onda sinirden eser yoktu – manevi anlamda demek istiyorum.

Bu delikanlı otuz yaşındaydı. Onun yaşı ile efendisinin yaşı arasındaki oran ise on beşe yirmiydi. O sırada kırk yaşında olduğumu bu şekilde dile getirdiğim için beni affedin.

Bununla birlikte Conseil'in bir kusuru vardı ki, o da, resmiyet delisi olduğundan benimle hep rahatsız edici ölçüde üçüncü şahısta konuşmasıydı.

"Conseil!" diye bir kez daha haykırdım ve bir yandan da heyecandan titreyen ellerimle gidiş için hazırlık yapmaya başladım.

Elbette bu son derece sadık delikanlıdan emindim. Normalde bana yapacağım seyahatlerde eşlik etmek isteyip istemediğini asla sormazdım. Ancak bu kez bir fırkateyni bir ceviz kabuğu gibi batırabilecek güçte bir hayvanın peşine düşmek üzere çıkılacak ucu açık bir sefer, tehlikeli bir girişim söz konusuydu! Bu, dünyanın en kayıtsız insanının bile bir an durup düşüneceği bir durumdu! Acaba Conseil ne diyecekti?

"Conseil!" diye haykırdım üçüncü kez.

Ve Conseil çıkageldi.

"Beyefendi beni mi çağırdılar?" dedi içeri girerken.

– Evet, evlat. Eşyalarımı hazırla, kendin de hazırlan. İki saat içinde yola çıkıyoruz.

– Beyefendi nasıl arzu ederlerse, diye cevap verdi Conseil sakince.

– Kaybedecek bir saniyemiz bile yok. Bütün seyahat gereçlerimi, kıyafetlerimi, gömleklerimi, çoraplarımı bavuluma koy. Saymana gerek yok, alabildiğin kadar çok al ve acele et!

– Peki ya beyefendinin koleksiyonları ne olacak? diye bir tespitte bulundu Conseil.

– Onlarla daha sonra ilgileniriz.

– Nasıl olur! Beyefendinin *Archaeotherium*'ları, *Hyracotherium*'ları, *Oreodont*'ları, *Cheropotamus*'ları ve diğer fosilleri ne olacak?

– Onları otelde muhafaza ederler.

– Peki ya beyefendinin canlı babirusası?

– Biz yokken onu beslerler. Zaten hayvanat bahçemizi Fransa'daki adresimize göndermelerini söyleyeceğim.

– Yani Paris'e dönmüyor muyuz? diye sordu Conseil.

– Tabii dönüyoruz... elbette dönüyoruz... diye kaçamak bir cevap verdim. Fakat dolambaçlı bir yoldan döneceğiz.

– Beyefendi nasıl dolanmak isterlerse.

– Ah! Çok da mühim bir şey değil aslında! Biraz dolaylı bir yoldan gideceğiz, hepsi bu. *Abraham Lincoln*'da seyahat edeceğiz.

– Beyefendi nasıl uygun görürlerse, diye cevap verdi Conseil sakince.

– Dostum biliyorsun, burada canavardan... o meşhur narvalden bahsediyoruz... Denizleri ondan temizleyeceğiz!.. *Geniş Deniz Altı Yataklarının Gizemleri*'yle ilgili dört sayfalık formada iki ciltlik bir eserin yazarı, Kumandan Farragut'la o yolculuğa çıkmamazlık edemez. Bu şanlı, fakat aynı zamanda tehlikeli bir misyon! Nereye gittiğimizi bilmiyoruz! Bu hayvanlar çok kaprisli olabilirler! Ama yine de gideceğiz! Gözü hiçbir şeyden korkmayan bir kumandanımız var!

– Beyefendi ne yaparsa, ben de onu yaparım, diye cevap verdi Conseil.

– Ama iyice bir düşün! Senden hiçbir şey gizlemek istemiyorum. Bu, o geri dönüşü olmayan yolculuklardan biri olabilir!

– Beyefendi nasıl arzu ederlerse.

On beş dakika sonra bavullarımız hazırdı. Conseil onları bir çırpıda hazırlamıştı ve ben hiçbir şeyin eksik olmadığından emindim; zira bu delikanlı gömlekleri ve kıyafetleri sınıflandırmada da kuşları veya memelileri sınıflandırmada olduğu kadar başarılıydı.

Otelin asansörü bizi asma kattaki hole bıraktı. Zemin kata giden birkaç basamağı indim. Sürekli olarak hatırı sayılır bir kalabalığın kuşatması altında bulunan geniş kontuarda hesabı ödedim. İçleri samanla doldurulmuş hayvanlardan ve kurutulmuş bitkilerden oluşan balyalarımın Paris'e (Fransa) gönderilmesi için gerekli talimatı verdim. Babirusanın beslenmesi için yeteri kadar para bıraktım ve peşimden gelen Conseil'le birlikte derhal bir araca atladım.

Bir seferi yirmi frank tutan araç Broadway'den Union Square'e kadar indi, Bowery Street kavşağına kadar Fourth Avenue'de ilerledi, Katrin Street'e saptı ve otuz dördüncü rıhtımda durdu. Burada Katrin feribotu insanlar, atlar ve aracımız olmak üzere hepimizi East River'ın sol yakasında yer alan ve New York'un önemli bir eklentisi olan Brooklyn'e taşıdı ve birkaç dakika sonra her iki bacasından kapkara dumanlar kusan *Abraham Lincoln*'ın demirlemiş olduğu rıhtıma geldik.

Bagajlarımız derhal fırkateynin güvertesine nakledildi. Ben de hızla güverteye çıktım ve Kumandan Farragut'u sordum. Tayfalardan biri beni kıç güverteye götürdü. Burada kendimi elini bana doğru uzatmış hoş görünümlü bir subayın karşısında buldum.

"Bay Pierre Aronnax, değil mi?" dedi bana.

– Ta kendisi, diye cevap verdim. Siz de Kumandan Farragut olmalısınız?

– Ta kendisi. Hoş geldiniz, Bay Profesör. Kamaranız sizi bekliyor.

Selam verdim ve kumandanı demir alma işlemleriyle meşgul halde bırakarak bana ayrılan kamaraya gittim.

Abraham Lincoln bu yeni hedef için kusursuz bir seçimdi ve bu hedef doğrultusunda mükemmel bir şekilde düzenlenmişti. Bu, buhar basıncının atmosferin yedinci katına kadar ulaşmasına imkân tanıyan aşırı kuvvetli ısıtıcılarla donatılmış çok süratli bir fırkateyndi. Bu basınçla *Abraham*

Lincoln saatte ortalama 18,30 millik bir hıza ulaşıyordu. Bu hatırı sayılır bir hız olmakla birlikte, devasa balinayla mücadele etmek için yetersizdi.

Fırkateynin içinde yapılan düzenlemeler bahri niteliklerine muadildi. Subayların yemek salonuna açılan kıç tarafında yer alan kamaramdan çok memnun kaldım.

"Burada rahat edeceğiz," dedim Conseil'e.

– Beyefendi mazur görürlerse, diye cevap verdi Conseil, bir şeytanminaresinin kabuğu içinde yaşayan bir yengeç kadar rahat edeceğiz.

Conseil'i bavullarımızı açıp uygun şekilde yerleştirmek üzere kamarada bıraktım ve demir alma hazırlıklarını incelemek üzere güverteye çıktım.

Tam o sırada Kumandan Farragut, *Abraham Lincoln*'ı Brooklyn rıhtımına bağlayan son palamarları çözdürüyordu. Yani on beş dakika, hatta daha az bir süre geç kalmış olsaydık fırkateyn bensiz yola çıkacaktı ve ben, ileride kimilerinin gerçek olduğuna inanmayacağı bu sıra dışı, doğaüstü, tahayyül edilemez seferi kaçıracaktım.

Ancak Kumandan Farragut'un hayvanın en son görüldüğü denizlere ulaşmak için kaybedecek ne bir günü ne de bir saati vardı. Kumandan çarkçıbaşını çağırttı.

"Basınç tam mı?" diye sordu.

– Evet, efendim, diye cevap verdi çarkçıbaşı.

– "*Go ahead**," diye haykırdı Kumandan Farragut.

Basınçlı havayla çalışan aletler aracılığıyla makine dairesine iletilen bu emirle birlikte makineciler başlangıç çarkını harekete geçirdiler. Yarı açık kapakçıklardan hızla dışarı çıkan buhar ıslık çaldı. Uzun yatay pistonlar inledi ve kumanda milinin bağlantı kollarını itti. Pervanenin kanatları gittikçe artan bir hızla suları dövmeye başladı ve *Abraham Lincoln* kendisine eşlik eden, izleyicilerle dolu

---

* (İng.) "Tam yol ileri!" (ç.n.)

yüzlerce feribotun ve *tender*'ın* ortasında azametle ilerledi.

Brooklyn'in rıhtımları ile New York'un East River'a kıyısı olan bütün bölümleri meraklı izleyicilerle doluydu. Beş yüz bin göğüsten arka arkaya üç hurra koptu. Mahşeri kalabalığın üzerinde binlerce mendil sallandı ve *Abraham Lincoln* New York şehrini oluşturan yarımadanın ucundaki Hudson Nehri sularına gelene kadar onu selamlamaya devam etti.

O anda fırkateyn New Jersey tarafından ırmağın villalarla dolu muhteşem sağ kıyısını takip ederek, en büyük toplarıyla kendisini selamlayan kalelerin arasından geçti. *Abraham Lincoln* top atışlarına, otuz dokuz yıldızıyla mizana direğinin gizinde pırıl pırıl parlayan Amerikan bayrağını üç kez çekip indirerek karşılık verdi, daha sonra Sandy Hook kıyı dilinin oluşturduğu iç körfezin içine dönen yol gösterici kanalı geçmek üzere yön değiştirdi ve binlerce izleyicinin bir kez daha yankılanan tezahüratları arasında bu kumlu araziyi yalayıp geçti.

Hâlâ fırkateyni izlemeye devam eden *boat*'lardan ve *tender*'lardan oluşan kortej, çifte ışığıyla New York dar boğazının girişini işaret eden *lightboat*** açıklarına kadar peşimizi bırakmadı.

O sırada saat üçü gösteriyordu. Kılavuz kaptan filikasına bindi ve rüzgâr altında kendisini beklemekte olan küçük uskunaya döndü. Kazanlar harlandı ve pervane suları daha hızlı dövmeye başladı. Fırkateyn Long Island'ın sarı, sığ kıyısı boyunca ilerledi ve akşam saat sekizde, kuzeybatıda Fire Island'ın ışıkları kaybolduktan sonra son sürat Atlantik'in karanlık sularına daldı.

---

* Büyük buharlı gemilerin hizmetindeki küçük buharlı gemiler. (Yazarın notu.)

** *Lightship*, İngilizce "fener gemisi". (ç.n.)

IV

Ned Land

Kumandan Farragut kumanda ettiği fırkateyne layık iyi bir denizciydi. Gemisiyle tek yürek, gemisinin ruhuydu. Balina meselesine gelince, Kumandan Farragut'un zihninde bununla ilgili en ufak bir şüphe yoktu. Kumandan gemisinde bu hayvanın varlığından şüphe duyulmasına izin vermiyordu. Nasıl bazı yaşlı kadınlar Leviathan'a* inanırsa, Kumandan Farragut da balinanın varlığına mantığıyla değil, yüreğiyle inanıyordu. Böyle bir canavar vardı ve kendisi denizleri ondan kurtaracaktı, buna yemin etmişti. O bir tür Rodos şövalyesi, adasını mahveden yılana karşı yürüyen bir Dieudonné de Gozon** idi. Ya Kumandan Farragut narvali öldürecek ya da narval Kumandan Farragut'u öldürecekti. Bunun ortası yoktu.

Mürettebat da kaptanıyla hemfikirdi. Aralarında ettikleri sohbetler, giriştikleri tartışmalar, çeşitli karşılaşma olasılıklarıyla ilgili öne sürdükleri tahminlerle geniş okyanus yüzeyine dair yaptıkları gözlemler dinlemeye değerdi. Babafingo direklerinde nöbet tutmak için birden fazla kişi gönüllü oluyordu. Aynı insanlar başka her türlü koşulda böyle bir

---

* Eski Ahit'te adı geçen deniz canavarı. (ç.n.)

** XIV. yüzyılda yaşamış Rodos şövalyesi. (ç.n.)

angaryaya lanet okurdu. Güneş bir günlük döngüsünü tamamlayana kadar gemi direği ayakları güvertenin tahtaları üzerinde cayır cayır yanan ve yerinde duramayan tayfalarla dolu oluyordu! Oysa *Abraham Lincoln*'ın pruvası henüz Pasifik'in endişe verici sularına ulaşmamıştı bile.

Mürettebata gelince, tek istekleri tekboynuzla karşılaşmak, onu zıpkınlamak, güverteye çıkartmak ve parçalamaktı. Hepsi de denizi büyük bir dikkatle gözlüyordu. Öte yandan, Kumandan Farragut, ister miço ister tayfa, ister ikinci kaptan ister subay, hayvanı haber verecek ilk kişiye iki bin dolar gibi bir meblağ verileceğinden söz etmişti. Artık *Abraham Lincoln*'ın güvertesinde gözlerin ne kadar açık olduğunu siz düşünün.

Bana gelince, ben de diğerlerinden geri kalmıyor, günlük gözetleme payımı kimselere kaptırmıyordum. Fırkateynin adı pekâlâ *Argos** da olabilirdi. Bir tek Conseil hepimizin yüreğini tutuşturan meseleye dair takındığı umursamazca tavırla bizden ayrılıyor, güvertede hâkim olan genel coşkuya ters düşüyordu.

Kumandan Farragut'un gemisini büyük bir özenle devasa balinayı yakalamaya elverişli araçlarla donattığını daha önce belirtmiştim. Bir balina gemisi bundan daha iyi silahlarla donatılamazdı. Elle atılan zıpkından kancalı oklar fırlatan alaybozan tüfeklerine, uzun namlulu av tüfeklerinin patlayıcı mermilerine kadar bilinen her türlü araç gerece sahiptik. Baş kasara üzerinde bir modeli 1867'deki dünya fuarında sergilenmesi gereken, namlu dibinden doldurulan, çeperleri son derece kalın, çapı ise çok küçük, son model bir top yer almaktaydı. Amerikan menşeli bu kıymetli araç hiçbir güçlük çekmeden dört kilogram ağırlığında konik bir mermiyi ortalama on altı kilometre uzağa fırlatacak kapasiteye sahipti.

---

* Yunan mitolojisinde yüz gözlü canavar. Uyurken dahi birkaç gözü açık kalırdı. (ç.n.)

Kısacası *Abraham Lincoln* imha silahlarının hiçbirinden yoksun değildi. Ancak fırkateyn bunlardan çok daha iyisine, zıpkıncılar kralı Ned Land'e sahipti.

Ned Land sıra dışı bir el becerisine sahip, kendi tehlikeli işinde rakip tanımayan bir Kanadalıydı. Beceri ve soğukkanlılık, cüretkârlık ve kurnazlık, Ned Land bu niteliklerin hepsine en üst seviyede sahipti. Onun zıpkın darbesinden kaçabilmesi için bir dişsiz balinanın son derece kurnaz, bir ispermeçet balinasının ise olağanüstü açıkgöz olması gerekirdi.

Ned Land aşağı yukarı kırk yaşlarındaydı. Uzun boylu –boyu altı İngiliz ayağından uzundu–, güçlü yapılı, ciddi tavırlı, ketum, kimi zaman şiddetli, kendisine karşı gelindiğinde son derece hiddetli bir adamdı. Şahsı, bilhassa fizyonomisini olağanüstü şekilde vurgulayan delici bakışı dikkat çekiciydi.

Kumandan Farragut'un bu adamı gemiye almakla akıllıca davrandığına inanıyordum. Ned Land görüş ve kol gücü bakımından tek başına bütün mürettebata bedeldi. Onu, aynı zamanda her an ateşlenmeye hazır bir top görevi gören güçlü bir teleskopa benzetebilirim.

Kanadalı demek Fransız demektir ve Ned Land'in ne kadar ketum olursa olsun bana karşı özel bir sempatisi olduğunu belirtmem gerekir. Şüphesiz onu bana yaklaştıran milliyetimdi. Bu onun için Rabelais'nin bazı Kanada eyaletlerinde hâlâ geçerli olan kadim dilini konuşmak, benim içinse duymak için bir fırsattı. Zıpkıncının ailesi Québecliydi ve bu şehrin Fransa'ya ait olduğu dönemde gözü pek balıkçılardan oluşan bir boy oluşturuyorlardı.

Ned yavaş yavaş sohbet etmenin tadına vardı. Onun kutup denizlerinde başından geçen maceralarını anlatışını dinlemeyi seviyordum. Avlarını ve mücadelelerini etkili ve doğal bir şiirsellikle anlatıyordu. Anlatışı epik bir biçim alıyor ve ben, yüksek kutup bölgelerinin *İlyada*'sını okuyan Kanadalı bir Homeros'u dinlediğime inanıyordum.

Şu an bu gözü pek yoldaşı bugün tanıdığım şekliyle tasvir ediyorum. Zira ikimiz, en korkunç koşullarda doğan ve pekişen o sarsılmaz dostlukla birbirine bağlı iki eski dost haline geldik! Ah, yiğit Ned! Sırf seni daha uzun süre hatırlayabilmek için bir yüzyıl daha yaşamak isterdim!

Peki deniz canavarı meselesinde Ned Land'in fikri neydi? Onun tekboynuza kesinlikle inanmadığını ve gemide genel kanaate katılmayan yegâne kişi olduğunu itiraf etmem gerek. Hatta Ned bu konuyu ele almaktan kaçınıyordu. Bense onunla bir gün mutlaka bu meseleyi konuşmam gerektiğine inanıyordum.

Muhteşem bir 30 Temmuz akşamı, yani yola çıkışımızdan üç hafta sonra, fırkateyn Cabo Blanco açıklarında, Patagonya kıyılarının rüzgâr altı tarafına otuz mil mesafede bulunuyordu. Oğlak Dönencesi'ni geçmiştik. Güneyde yedi yüz milden daha az bir mesafede Macellan Boğazı başlıyordu. Sekiz güne kalmadan *Abraham Lincoln* Pasifik sularında seyretmeye başlayacaktı.

Ned ile ben kıç güvertede oturmuş, insan gözünün bugüne kadar derinliklerine nüfuz edemediği o gizemli denize bakarak havadan sudan konuşuyorduk. Sohbeti gayet doğal bir tavırla dev tekboynuza getirdim ve yaptığımız seferin başarısına veya başarısızlığına dair çeşitli ihtimalleri ele almaya başladım. Daha sonra Ned'in pek bir şey söylemeden benim konuşmama izin verdiğini görünce, onu daha doğrudan bir şekilde konuya dahil etmeye çalıştım.

"Nasıl olur, Ned?" diye sordum ona. "Nasıl olur da peşine düştüğümüz balinanın var olduğuna ikna olmazsınız? Bu derece inançsız olmak için birtakım özel nedenleriniz mi var?"

Zıpkıncı cevap vermeden önce bana bir an baktı, her zaman yaptığı bir hareketle eliyle geniş alnına vurdu, derin düşüncelere dalmış gibi gözlerini kapattı ve nihayet şunları söyledi:

"Belki de vardır, Bay Aronnax."

– Oysa meslekten balina avcısı olan, büyük deniz memelerini yakından tanıyan ve hayal gücü itibarıyla dev balina ihtimalini çok daha kolaylıkla kabullenmesi gereken sizin, bu tür koşullar altında bundan şüphe edecek son kişi olmanız gerekirdi!

– Sizi yanıltan da bu, Bay Profesör, diye cevap verdi Ned. Halktan kişiler bugün hâlâ uzayı delip geçen olağanüstü kuyrukluyıldızlara veya yerkürenin içinde oturan Büyük Tufan öncesi canavarların varlığına inanabilir. Fakat ne bir gökbilimci ne de bir jeolog bu tür efsanelere inanır. Balina avcısı için de aynı şey geçerli. Pek çok balinanın peşine düştüm, çok sayıda balinayı zıpkınladım, birçoğunu öldürdüm. Ancak ne kadar güçlü, ne kadar donanımlı olurlarsa olsunlar, ne kuyrukları ne de savunma araçları bir buharlı geminin sac levhalarını delecek kapasiteye sahipti.

– Bununla birlikte, narvalin dişiyle bir uçtan bir uca delinmiş gemilerden bahsediliyor, Ned.

– Ahşap gemiler için bu mümkün, diye cevap verdi Kanadalı zıpkıncı. Gerçi ben böyle gemiler görmüş de değilim. Kısacası aksi ispatlanana kadar, böyle bir etki yaratabilecek balinaların, ispermeçet balinalarının veya tekboynuzların varlığını reddediyorum.

– Şimdi beni dinleyin, Ned...

– Hayır, Bay Profesör, hayır. Her şey olabilir, ama bu asla. Belki devasa bir ahtapot?..

– O hiç olmaz, Ned. Ahtapot bir yumuşakçadır. Adı bile ne kadar kemiksiz bir canlı olduğunu kanıtlıyor. İsterse beş yüz ayak uzunluğunda olsun, omurgalılar şubesine ait olmayan ahtapot, *Scotia* veya *Abraham Lincoln* gibi gemiler için tamamen zararsızdır. Yani Krakenlerin veya bu tür başka canavarların icraatlarını efsaneler kategorisine atmamız gerekir.

– O halde Bay Doğabilimci, diye devam etti Ned Land

oldukça alaycı bir ses tonuyla, siz devasa bir balinanın varlığını kabul etmekte ısrar ediyorsunuz?

– Evet, Ned ve bunu size olguların mantığına dayanan bir kanaatle söylüyorum. Kuvvetli bir yapıya sahip, tıpkı dişsiz balinalar, ispermeçet balinaları veya yunuslar gibi omurgalılar şubesine mensup ve delici gücü hâd safhada, boynuz şeklinde bir savunma silahıyla donanmış bir memelinin varlığına inanıyorum.

– Hımm, dedi zıpkıncı kafasını ikna olmak istemeyen bir adamın tavrıyla sallayarak.

– Mert Kanadalı şunu bir düşün, diye sözlerime devam ettim. Eğer böyle bir hayvan varsa, okyanusun derinliklerinde yaşıyorsa, su yüzeyinin birkaç mil altında yer alan su tabakalarında dolaşıyorsa, zorunlu olarak her türden kıyaslamaya meydan okuyacak dayanıklılıkta bir organizmaya sahip demektir.

– Neden bu kadar güçlü bir organizmaya sahip olsun ki? diye sordu Ned.

– Zira derin su tabakalarında hayatta kalmak ve basınca direnmek için her türlü hesabı aşan bir kuvvet şarttır.

– Gerçekten mi? dedi Ned bana dönüp göz kırparak.

– Gerçekten. Şimdi vereceğim birkaç rakam bunu size kolayca kanıtlayacak.

– Ah rakamlar! diye cevap verdi Ned. İnsan rakamları istediği gibi evirip çevirebilir!

– İş dünyasında evet, ama matematikte hayır, Ned. Dinleyin beni. Diyelim ki atmosferin basıncı otuz iki ayak yüksekliğinde bir su sütununun basıncına eşit. Gerçi su sütununun yüksekliği daha az olacaktır; zira burada söz konusu olan yoğunluğu tatlı suya nazaran daha fazla olan deniz suyu. Her neyse suya daldığınızda Ned, üzerinize binen her otuz iki ayak yüksekliğindeki su için vücudunuz o kadar atmosfer basıncına eşit bir basınca, yani her santimetrekare başına bir kilogramlık bir ağırlığa dayanmak zorunda kalacaktır. Buna

göre üç yüz yirmi ayakta bu basınç on atmosfere, üç bin iki yüz ayakta yüz atmosfere ve otuz iki bin ayak, yani aşağı yukarı iki buçuk fersahta bin atmosfere eşit olacaktır. Bu da şu demektir: Eğer okyanusta bu kadar derine ulaşabilecek olsanız, vücut yüzölçümünüzün her bir santimetrekaresi bin kilogramlık bir basınca maruz kalacaktır. Ve şimdi sorarım size yiğit Ned, vücut yüzölçümünüzün kaç santimetrekare olduğundan haberiniz var mı?

– Hiçbir fikrim yok, Bay Aronnax.

– Aşağı yukarı on yedi bin.

– O kadar çok mu?

– Dahası atmosfer basıncı gerçekte santimetrekare başına bir kilogramdan biraz daha fazla olduğundan, sizin on yedi bin santimetrekarelik vücudunuz şu an on yedi bin beş yüz altmış sekiz kilogramlık bir basınca dayanıyor.

– Ve ben bunun farkında bile değilim?

– Ve siz bunun farkında bile değilsiniz. Eğer böyle bir basıncın altında ezilmiyorsanız, bunun nedeni havanın vücudunuzun içine eşit bir basınçla giriyor olmasıdır. Bu sayede birbirini etkisiz hale getiren iç basınç ile dış basınç arasında mükemmel bir denge kuruluyor ve bu da sizin her iki basınca da zahmetsizce dayanmanızı sağlıyor. Fakat suda durum bambaşka.

– Evet, anlıyorum, diye cevap verdi Ned biraz daha ilgiyle. Bunun nedeni etrafımın suyla çevrili olması ve suyun içime girmemesi.

– Kesinlikle öyle, Ned. Bu hesaba göre deniz yüzeyinin otuz iki ayak aşağısında, on yedi bin beş yüz altmış sekiz kilogramlık bir basınca; üç yüz yirmi ayak aşağıda, bu basıncın on katına, yani yüz yetmiş beş bin altı yüz seksen kilogramlık bir basınca; üç bin iki yüz ayak aşağıda, aynı basıncın yüz katına, yani bir milyon yedi yüz elli altı bin sekiz yüz kilogramlık bir basınca ve nihayet otuz iki bin ayak aşağıda, aynı basıncın bin katına, yani on yedi milyon beş yüz altmış

sekiz bin kilogramlık bir basınca maruz kalırdınız. Bu da demek oluyor ki, hidrolik bir makinenin plakalarının arasından geçmişsiniz gibi dümdüz olurdunuz!

– Vay canına! dedi Ned.

– Şimdi, benim yiğit zıpkıncım, eğer birkaç yüz metre uzunluğa ve aynı nispette genişliğe sahip, yüzölçümleri milyonlarca santimetrekareyle ifade edilen omurgalılar bu kadar derinlerde hayatta kalabiliyorsa, onların maruz kaldığı basıncı milyarlarca kilogram olarak hesaplamak gerekir. Şimdi, böyle basınçlara dayanabilmesi için iskeletlerinin nasıl bir dirence, organizmalarının nasıl bir güce sahip olması gerektiğini varın siz hesap edin!

– Zırhlı fırkateynler gibi sekiz inçlik sac levhalardan oluşmuş olmaları gerekir, diye cevap verdi Ned.

– Aynen dediğiniz gibi, Ned. Ve şimdi de bir geminin omurgasına bir ekspres tren hızıyla atılan böyle bir kütlenin verebileceği zararı hayal edin.

– Evet... doğrudur... belki, diye cevap verdi bu rakamlar karşısında bocalayan, fakat hâlâ teslim olmak istemeyen Kanadalı zıpkıncı.

– O halde sizi ikna edebildim mi?

– Beni bir konuda ikna ettiniz, Bay Doğabilimci. O da, eğer denizlerin derinliklerinde böyle hayvanlar varsa, bu hayvanların zorunlu olarak sizin dediğiniz kadar güçlü olmaları gerektiği.

– Peki ama eğer böyle hayvanlar yoksa, o zaman *Scotia*'nın başına gelen kazayı nasıl açıklıyorsunuz, inatçı zıpkıncı?

– Bu belki de... diye başladı Ned tereddüt ederek.

– Hadi devam edin!

– Bu... belki de gerçek değildir! diye cevap verdi Kanadalı, farkında olmadan Arago'nun* meşhur cevabını tekrar ederek.

---

* Dominique François Jean Arago (1786-1853). Fransız matematikçi, fizikçi, gökbilimci, siyasetçi. (ç.n.)

Ancak bu cevap sadece zıpkıncının ne kadar inatçı bir adam olduğunu kanıtlıyordu. O gün Ned'i daha fazla zorlamadım. *Scotia*'nın başına gelen kaza inkâr edilecek gibi değildi. Gemide açılan delik o kadar gerçekti ki, onu kapatmak gerekmişti ve bana kalırsa bir deliğin varlığı bundan daha kesin bir şekilde kanıtlanamazdı. Bu delik durup dururken açılmamıştı ve bunun müsebbibi deniz altı kayaçları veya deniz altı aygıtları olmadığına göre, buna mutlaka bir hayvanın delici silahı yol açmıştı.

Kanımca ve daha önce saydığımız bütün nedenlerden ötürü söz konusu hayvan omurgalılar şubesine, memeliler sınıfına, balıksılar grubuna ve son olarak balinalar takımına mensuptu. Hangi familyaya; dişsiz balinalar, ispermeçet balinaları veya yunuslar familyasına mı dahil edilmesi gerektiğine, hangi cinse mensup olduğuna, hangi türe koymanın daha uygun olacağına karar vermeye gelince, bunlar daha sonra aydınlatılması gereken meselelerdi. Ve bu meseleleri çözmek için de bu meçhul canavarı teşrih etmek, teşrih etmek için yakalamak, yakalamak için zıpkınlamak –ki bu Ned Land'in işiydi–, zıpkınlamak için görmek –ki bu da mürettebatın işiydi– ve nihayet görmek için de onunla karşılaşmak şarttı. Oysa bu sonuncu koşulun gerçekleşmesi tamamen şansa kalmıştı.

V

Rasgele!

Abraham Lincoln'ın seyri bir süre olaysız geçti. Yine de Ned Land'in olağanüstü maharetini ortaya çıkaran ve ona ne kadar güvenebileceğimizi gösteren bir olay da yaşanmadı değil.

30 Haziran günü, Falkland Adaları açıklarında fırkateyn Amerikan balina gemileriyle irtibata geçti ve böylece onların narval hakkında hiçbir bilgiye sahip olmadıklarını öğrendik. Fakat içlerinden bir tanesi, *Monroe*'nun kaptanı, Ned Land'in *Abraham Lincoln*'da olduğunu bildiğinden, menzillerine girmiş olan bir balinayı avlamak için yardımını talep etti. Ned Land'i iş başında görmek isteyen Kumandan Farragut onun *Monroe*'nun güvertesine çıkmasına izin verdi. Talihin de yardımıyla Kanadalımız bir balina yerine çifte atışla iki balina zıpkınladı. Biri tam kalbinden vurulurken, diğeri birkaç dakikalık bir kovalamacadan sonra ele geçirildi!

Peşine düştüğümüz canavar Ned Land'in zıpkınıyla karşılaşacak olursa, canavarın lehine bahse girmeyeceğim kesindi.

Fırkateyn Amerika'nın güneydoğu kıyıları boyunca inanılmaz bir hızla ilerledi. 3 Temmuz günü Virgenes Burnu açıklarındaki Macellan Boğazı'nın girişine ulaştık. Fakat Kumandan Farragut bu girintili çıkıntılı boğazdan geçmek istemedi ve Horn Burnu'nu dolaşacak şekilde dümen kırdı.

Mürettebat kaptanıyla hemfikirdi. Gerçi narvale bu dar boğazda rastlama imkânımız var mıydı? Tayfaların çoğu canavarın oradan geçemeyeceğini, zira "bunun için fazla büyük olduğunu" belirtiyordu.

Abraham Lincoln 6 Temmuz günü, akşam saat üçe doğru, on beş mil güneyde yer alan ve Hollandalı denizcilerin doğum yerleri olan Horn ismini verdikleri Amerika kıtasının diğer ucunda kalan o kayayı, o ıssız adacığı geçti. Rotamız kuzeybatı olarak belirlenmişti. Ertesi gün fırkateynin pervanesi nihayet Pasifik sularını dövmeye başladı.

"Gözünüzü açık tutun! Gözünüzü açık tutun!" diye bağırıyordu *Abraham Lincoln*'ın tayfaları.

Nitekim tayfalar da gözlerini kocaman açıyordu. Gözler ve dürbünler, her ne kadar iki bin dolar beklentisiyle biraz kamaşmış olsa da, bir an bile hedefinden şaşmıyordu. Gece gündüz okyanus yüzeyi taranıyordu. Bu durumda karanlıkta görebilme yetileriyle şansları yüzde elli oranında artan niktalopların ödülü kazanma ihtimali çok yüksekti.

Maddi yemle ilgilenmediğim halde ben de güvertede dikkat kesilmiştim. Yemeklere sadece birkaç dakika, uykuya ise sadece birkaç saat ayırıp, hava güneşli veya yağmurlu demeden güvertede duruyordum. Kâh baş kasaradaki küpeştelere yaslanıp, kâh kıç tarafındaki küpeşte korkuluğuna dayanıp denizde beyaz bir iz bırakan pamuksu çizgiyi gözlerimle deliyor ve oyuncu bir balina siyahımsı sırtını dalgaların üzerine çıkardığında kurmayların ve mürettebatın heyecanına ortak oluyordum. Fırkateynin güvertesi bir anda doluyor, merdivenler adeta tayfa ve subay kusuyordu. Her biri nefes nefese, gözleri kararmış bir vaziyette balinanın gidişini izliyordu. Bense retinamı yırtıp kör olma pahasına etrafı gözlüyor, gözlüyordum. Ve Conseil her zamanki duygusuz tavrıyla bana sakin bir sesle şunları söyleyip duruyordu:

"Şayet beyefendi gözlerini daha az fal taşı gibi açarlarsa, beyefendi etrafını çok daha iyi göreceklerdir."

Heyhat, bunca heyecan boşunaydı! *Abraham Lincoln* rotasını değiştiriyor, basit bir balina veya sıradan bir dişsiz balina olsun haber verilen her hayvanın peşinden koşuyor ve koro halinde dillendirilen sövgüler eşliğinde bu hayvanları gözden kaybediyordu.

Bütün bu zaman içerisinde hava koşulları hep elverişliydi. Seyahatimiz olabilecek en iyi koşullarda devam ediyordu. Oysa o dönem güney kutup bölgesinin kötü sezonuydu; zira bu bölgede temmuz ayı Avrupa'daki ocak ayına tekabül ediyordu. Fakat deniz sakindi. Görüş menzilimiz genişti.

Ned Land inatçı inkârcılığında devam ediyordu. Hatta nöbet zamanları dışında okyanusu hiç taramıyormuş gibi yapıyordu. En azından görüş açımızda bir balina olmadığında böyle yapıyordu. Oysa onun olağanüstü görüş gücünün bize çok büyük faydası dokunabilirdi. Ancak inatçı Kanadalı on iki saatin sekizini kitap okumakla veya kamarasında uyumakla geçiriyordu. Ondaki bu ilgisizliği belki yüz defa kınadım.

"Aman!" diye cevap verdi her defasında. "Görünürde hiçbir şey yok, Bay Aronnax. Kaldı ki böyle bir hayvan olsa bile, bizim onu görebilme şansımız nedir? Macera peşinde koşmuyor muyuz? Tamam, bu yakalanamaz hayvanın Pasifik açıklarında yeniden görüldüğü söylendi. Fakat o karşılaşmadan bu yana iki ay geçti ve narvalimizin mizacına bakarsak, aynı muhite demir atmaktan pek hoşlandığı söylenemez. Bu hayvan olağanüstü bir seyir gücüne sahip. Şimdi sizin benden çok daha iyi bildiğiniz üzere, Bay Profesör, doğa hiçbir şeyi tersine yaratmaz. Doğa, tabiatı itibarıyla yavaş bir hayvana ihtiyacı olmadığı takdirde hızlı bir şekilde hareket etme yetisi bağışlamazdı. O halde eğer böyle bir hayvan varsa, şu an çok uzaklarda olmalı!"

Buna verecek bir cevabım yoktu. Elbette kör bir şekilde ilerliyorduk. Fakat başka şansımız var mıydı? Nitekim şansımız çok kısıtlıydı. Yine de henüz kimsenin başaracağımız-

dan şüphesi yoktu ve gemideki tek bir tayfa bile narvalin var olmadığına veya yakın bir zamanda tekrar ortaya çıkmayacağına dair bahse girmezdi.

20 Temmuz'da 105° boylamında Oğlak Dönencesi'ni kestik ve aynı ayın 27'sinde yüz onuncu meridyen üzerinden ekvatoru geçtik. Bu ölçümlerden sonra fırkateyn daha kararlı bir şekilde batıya yöneldi ve Pasifik'in orta sularına doğru ilerlemeye başladı. Kumandan Farragut haklı olarak derin sularda seyretmenin, hayvanın yaklaşmaktan kaçınır gözüktüğü kıta veya adalardan uzaklaşmanın daha doğru olacağını düşünüyordu. Lostromoya göre hayvan bunu "şüphesiz oralarda kendine yetecek kadar su bulamadığı için" yapıyordu. Böylece fırkateyn Tuamotu, Marquises ve Sandwich* adaları açıklarından geçti, 132° boylamında Yengeç Dönencesi'ni kesti ve Çin sularına yöneldi.

Nihayet canavarın eğlendiği son yere gelmiştik. Doğrusunu söylemek gerekirse gemide artık soluk alınamıyordu. Kalpler korkunç bir hızla atıyor, tedavisi olmayan anevrizmalarla dolu bir geleceğe hazırlanıyordu. Bütün mürettebat tasvir edemeyeceğim bir buhran içindeydi. Yemek yenmiyor, uyku uyunmuyordu. Günde yirmi kez bir algı hatası veya küpeştelere dayanmış bir tayfanın maruz kaldığı optik yanılsama yüzünden tahammül edilmez acılar yaşanıyor, günde yirmi kez tekrar eden bu acılar bizi fazla şiddetli bir asabiyet içinde bırakıyordu. Öyle ki bu öfke yakın zamanda bir tepkiye yol açabilirdi.

Nitekim söz konusu tepki gelmekte gecikmedi. Üç ay boyunca, her bir günün bir yüzyıl kadar uzun sürdüğü üç ay boyunca, *Abraham Lincoln* Pasifik'in kuzey sularının tamamını taradı, haber verilen her bir balinanın peşinden koştu, ani rota değişikliklerine gitti, bir taraftan öbür tarafa sert dönüşler yaptı, bir an durdu, makinesini bozmak pahasına arka arkaya buhar gücünü artırdı veya düşürdü ve Japon

* Hawaii takımadalarının eski adı. (ç.n.)

kıyılarından Amerika kıyılarına kadar araştırılmadık tek bir nokta dahi bırakmadı. Ve yine de görünürde hiçbir şey yoktu! Uçsuz bucaksız ıssız dalgalardan başka hiçbir şey yoktu! Ortada ne devasa bir narvale, ne bir deniz altı adacığına, ne bir gemi enkazına, ne yüzen bir kayalığa ne de doğaüstü bir fenomene benzer bir şey vardı!

Böylece beklenen tepki geldi. Herkesin cesareti kırıldı ve bu da canavarın varlığı konusunda şüphelerin doğmasına yol açtı. Gemide onda üçü utanç, onda yedisi öfkeden oluşan yeni bir ruh hali oluşmuştu. Bir hayalin peşinden koşmakla "aptallık" edilmişti. Fakat hissedilen daha çok öfkeydi. Bir yıldır birikmiş olan savlar bir anda ortaya dökülmüştü. Şimdi herkesin tek derdi yemek olsun, uyku olsun aptalca feda etmiş oldukları kayıp zamanı telafi etmekti.

İnsan zekâsına has değişkenlikle insanlar bir aşırılıktan diğer aşırılığa geçti. Bu girişimin en ateşli taraftarları aynı girişimin amansız muhalifleri haline geldi. Tepki geminin derinliklerinden, ateşçilerden kurmaylara kadar çığ gibi yükseldi. Kumandan Farragut'un o kendine has inadı olmasa, şüphesiz fırkateyn dümeni kesin olarak güneye kırardı.

Yine de bu beyhude arayış daha fazla sürüp gidemezdi. Başarmak için elinden geleni yapmış olan *Abraham Lincoln*'ın bir kabahati yoktu. Amerikan donanmasının hiçbir gemisi bundan daha fazla sabır ve azim göstermemişti. Başarısızlığın mesuliyeti ona yüklenemezdi. Artık yapılması gereken tek şey geri dönmekti.

Kumandana bu yönde bir talep bildirilse de, o direnmeye devam etti. Tayfalar memnuniyetsizliklerini gizlemiyor, hizmetler aksıyordu. Gemide isyan çıktı demiyorum; fakat makul bir dirençten sonra Kumandan Farragut, tıpkı eskiden Kolomb'un yapmış olduğu gibi üç günlük bir mühlet istedi. Şayet üç gün içinde canavar ortaya çıkmazsa, dümenci dümeni üç kez döndürecek ve *Abraham Lincoln* Avrupa sularına yönelecekti.

Bu söz 2 Kasım'da verilmişti. Bu vaadin ilk etkisi müretteba tın kırılan cesaretini yeniden canlandırmak oldu. Okyanus taze bir dikkatle taranmaya başlandı. Herkes okyanusa bütün maziyi özetleyen son bir bakış atmak istiyor, dürbünlere ateşli bir heyecanla sarılıyordu. Bu, devasa narvale son bir meydan okumaydı ve narval de bu "ortaya çık" çağrısına cevap vermeden edemezdi!

İki gün gelip geçti. *Abraham Lincoln* yavaş gidiyordu. Ola ki civarlardadır diye hayvanın dikkatini çekmek veya onu uyuşukluğundan sıyırmak için bin çeşit yola başvuruluyordu. Gemiden kilolarca domuz yağı atılıyordu. Bunun köpekbalıklarını çok memnun bıraktığını belirtmem gerek. *Abraham Lincoln* vira ettiği zaman filikalar etrafını her yönde tarıyor, denizde taranmadık yer bırakmıyordu. Fakat 4 Kasım akşamı geldiğinde bu deniz altı gizemi hâlâ çözülmüş değildi.

Ertesi gün, yani 5 Kasım günü verilen mühlet sona eriyordu. Belirli bir noktadan sonra Kumandan Farragut'un sözüne sadık kalıp rotayı güneydoğuya çevirmesi ve Pasifik'in kuzey bölgelerini nihai olarak terk etmesi gerekiyordu.

Fırkateyn o sırada 31° 15' kuzey enleminde, 136° 42' doğu boylamında bulunuyordu. Japon toprakları rüzgâr altı tarafında iki yüz mil mesafedeydi. Gece yaklaşıyordu. Saat sekizi vurmuştu. İri bulutlar o sırada ay yüzeyini gizliyor, deniz fırkateynin baş bodoslamasının altında sakin sakin dalgalanıyordu.

O sırada geminin sancak tarafındaki küpeşteye yaslanmıştım. Hemen yanımda duran Conseil önüne bakıyordu. Çarmıhlara tüneyen mürettebat incelen ve yavaş yavaş kararan ufuk çizgisini tarıyordu. Gece dürbünlerini kuşanmış subaylar gittikçe bastıran karanlığı inceliyordu. Zaman zaman karanlık okyanus geçmekte olan iki bulutun saçakları arasından parıldayan ay ışığı altında ışıldıyor, ardından bütün ışık izleri gölgelerin içinde kayboluyordu.

Conseil'i incelerken az da olsa bu mert delikanlının da genel havadan etkilendiğini fark ettim. En azından ben öyle sandım. Belki de hayatında ilk kez sinirleri merak duygusuyla gerilmişti.

"Hadi bakalım, Conseil," dedim ona, "iki bin doları cebe indirmek için bu son fırsat."

– Beyefendi izin verirlerse, ben hiçbir zaman bu ödülle ilgilenmedim, diye cevap verdi Conseil. Birleşik Devletler hükümeti yüz bin dolar da vaat edebilirdi ve yine de fakir düşmezdi.

– Haklısın, Conseil. Sonuçta fazla alelacele girdiğimiz saçma bir iş oldu bu. Boşa zaman kaybettik. Gereksiz heyecanlar çektik. Daha altı ay önce Fransa'ya dönmüş olabilirdik...

– Beyefendinin küçük dairesine, diye karşılık verdi Conseil. Beyefendinin müzesine. Ve ben beyefendinin fosillerini çoktan sınıflandırmış olurdum. Beyefendinin babirusası Jardin des Plantes'taki kafesine yerleşmiş, başkentteki bütün meraklıların akınına uğramış olurdu.

– Aynen öyle, Conseil. Hatta bizimle alay da edecekler sanırım!

– Nitekim, diye cevap verdi Conseil sakin bir tonla, beyefendiyle alay edeceklerini düşünüyorum. Ve bilmem söylemeye gerek var mı?

– Söyle, Conseil.

– O halde söyleyeyim. Beyefendi sadece hak ettiğini bulmuş olacak.

– Gerçekten mi?

– Beyefendi gibi bir âlim olma şerefine sahip bir insan kendini...

Conseil iltifatını tamamlayamadı. Derin sessizliğin ortasında bir ses duyulmuştu. Bu, Ned Land'in sesiydi ve şöyle haykırıyordu:

"Hey! İşte orada, rüzgâr altı tarafında, bizimle aynı hizada!"

VI

Tam Yol İleri!

Bu çığlıkla bütün mürettebat, kumandan, subaylar, kaptan muavinleri, tayfalar, kamarotlar zıpkıncıya koştu. Hatta çarkçılar makinelerini, ateşçiler kazanlarını bıraktı. Dur emri verilmişti ve fırkateyn artık sürükleniyordu.

O sırada karanlık çok kesifti. Kanadalı'nın gözleri ne kadar güçlü olursa olsun, kendi kendime onun nasıl ve ne görmüş olabileceğini sormadan edemiyordum. Kalbim yerinden fırlayacak gibi atıyordu.

Ancak Ned Land yanılmamıştı ve hepimiz onun eliyle işaret ettiği nesneyi seçebilmiştik.

Abraham Lincoln'ın iki gomina ötesinde, sancak kıç tarafında deniz alttan aydınlanmış gibiydi. Bu sıradan bir fosforışıl fenomeni değildi ve biz bu konuda yanılıyor olamazdık. Deniz yüzeyinin birkaç tuvaz aşağısında bulunan canavar pek çok kaptanın raporunda sözünü ettiği o çok yoğun, fakat açıklanamaz ışığını saçmaktaydı. Bu olağanüstü ışıma ışık yayıcı çok kuvvetli bir etmen tarafından üretiliyor olmalıydı. Işıklı alan deniz üzerinde son derece yayvan geniş bir oval çiziyor ve tam ortada yoğunlaşıyordu. Merkezin göz alıcı ışıltısı art arda bir azalıp bir artıyordu.

"Bu, fosforışıl moleküllerin üst üste yığılmasından başka bir şey değil," diye bağırdı subaylardan biri.

– Hayır, beyefendi, diye cevap verdim kararlı bir sesle. Hiçbir folas* ya da salp bu kadar güçlü bir ışık üretemez. Bu ışık özü itibarıyla elektrik... Kaldı ki bakın, bakın! Hareket ediyor! Öne, arkaya gidiyor! Üstümüze geliyor!

Fırkateynden genel bir çığlık yükseldi.

"Sessiz olun!" dedi Kumandan Farragut. "Dümeni rüzgâr altına alabanda edin! Makine tornistan!"

Tayfalar dümene, çarkçılar makinelerine koştu. Buhar gücü derhal azaltıldı ve iskele tarafına yatan *Abraham Lincoln* yarım daire çizdi.

"Dümen sağa! Makine ileri!" diye haykırdı Kumandan Farragut.

Bu emirler de derhal yerine getirildi ve fırkateyn hızla ışıklı merkezden uzaklaştı.

Hayır, yanılıyorum. Fırkateyn uzaklaşmak istedi. Ancak doğaüstü hayvan fırkateynin iki katı hızla yaklaştı.

Nefes nefese kalmıştık. Korkudan çok şaşkınlıktan suspus olmuş, olduğumuz yere çakılmıştık. Hayvan alay eder gibi üstümüze geliyordu. Canavar, o sırada on dört deniz mili hızında uzaklaşmakta olan fırkateynin etrafını dolaştı ve onu elektrikli dalgalarıyla ışıklı bir toz bulutuna sarar gibi sarıp sarmaladı. Daha sonra iki üç mil uzaklaşıp, ardında bir ekspres tren lokomotifinin geride bırakacağı buhar kasırgasına benzer fosforışıl bir çizgi bıraktı. Canavar bir anda hızını almak için gerilediği karanlık ufuk çizgisinden korkutucu bir hızla *Abraham Lincoln*'ın üstüne atıldı ve fırkateynin yan plakasına yirmi ayak kala aniden durdu ve ışığını söndürdü. Hayvan bunu suya dalarak yapmamıştı; zira parlaklığı azalarak yok olmamıştı. Bu bir anda olmuş, sanki bir anda canavarın o parlak ışığı tükenivermişti! Ardından canavar geminin diğer tarafında tekrar belirdi, kâh etrafını

---

* Yassı solungaçlar sınıfından bir yumuşakça cinsi. (ç.n.)

dolaştı, kâh gövdesinin altına daldı. Her an bizim için ölümcül olacak bir çarpışma gerçekleşebilirdi.

Bu arada fırkateynin yaptığı manevralar beni şaşırtıyordu. Fırkateyn saldırmıyor, kaçıyordu. Asıl kovalaması gereken oyken, kovalanan durumuna düşmüştü. Bu gözlemimi Kumandan Farragut'la da paylaştım. Kumandanın genelde ifadesiz duran yüzü tarif edilemez bir hayretin izlerini taşıyordu.

"Bay Aronnax," dedi bana, "hangi korkunç yaratıkla karşı karşıyayım bilmiyorum ve fırkateynimi bu karanlıkta tedbirsiz bir şekilde riske atmak istemiyorum. Kaldı ki meçhule nasıl saldırabilir, ona karşı kendimizi nasıl koruyabiliriz? Günün ağarmasını bekleyelim. O zaman roller değişecektir."

– Hayvanın tabiatıyla ilgili bir şüpheniz kalmadı mı, Kumandan?

– Kalmadı, beyefendi. Şüphesiz devasa bir narvalle, fakat elektrikli bir narvalle karşı karşıyayız.

– Belki de, diye ekledim, bir elektrikli yılanbalığı ya da bir torpido balığı kadar yanına yaklaşılmazdır.

– Kesinlikle, diye cevap verdi kumandan. Eğer onda böyle olağanüstü bir güç varsa, şüphesiz Tanrı'nın elinden çıkmış en korkunç hayvan demektir. Bu nedenle ben temkinli davranacağım, beyefendi.

Gece boyunca bütün mürettebat ayakta kaldı. Uyumak kimsenin aklına bile gelmedi. Hız konusunda canavarla boy ölçüşemeyen *Abraham Lincoln* yavaşlamış, ağır ağır ilerlemekteydi. Narval ise fırkateyni taklit ederek kendini dalgaların sallantısına bırakmıştı. Savaş alanını terk etmemeye kararlı gibi duruyordu.

Gece yarısına doğru canavar ortadan kayboldu ya da daha doğru bir ifadeyle kocaman ışık saçan bir solucan gibi "sönüverdi". Yoksa kaçmış mıydı? Bunu umut etmek değil, bundan korkmak lazımdı. Ancak sabah saat bire yedi kala kulakları sağır eden, korkunç bir şiddetle boşaltılan bir su sütunundan çıkan ıslığa benzer bir ıslık duyuldu.

Kumandan Farragut, Ned Land ve ben o sırada kıç güvertesinde, hevesli gözlerle kesif karanlığı taramaktaydık.

"Ned Land, balinaları sık sık kükrerken duydunuz mu?" diye sordu kumandan.

– Sık sık, beyefendi. Fakat bana iki bin dolar kazandıran balinalara benzer balinaların kükremesini hiç duymamıştım.

– Nitekim ödülü de hak ettiniz. Fakat söyleyin bana, bu gürültü balinaların hava deliğinden su fışkırtırken çıkardıkları ses değil mi?

– Ta kendisi, beyefendi. Fakat bu kıyaslanamayacak kadar yüksek. Yine de bu konuda yanılıyor olamayız. Denizin altındaki kesinlikle bir balina. Ve izniniz olursa, diye de ekledi zıpkıncı, kendisine yarın gün doğarken iki çift laf etmek isteriz, beyefendi.

– Tabii canı sizi dinlemek isterse, üstat Land, diye cevap verdim pek de ikna olmamış bir sesle.

– Hele ben ona dört metrelik zıpkınla bir yaklaşayım, diye atıldı Kanadalı, beni nasıl da can kulağıyla dinleyecek!

– Fakat yaklaşmanız için size bir balina gemisi mi vermem gerekecek? diye araya girdi kumandan.

– Şüphesiz, efendim.

– Bu adamlarımın canıyla oynamak olmaz mı?

– Benimki de dahil olmak üzere evet! diye cevap vermekle yetindi zıpkıncı.

Sabah saat ikiye doğru ışıklı kütle *Abraham Lincoln*'a beş mil mesafede, rüzgâr altı tarafında bütün haşmetiyle tekrar ortaya çıktı. Aradaki mesafeye, rüzgârın ve denizin gürültüsüne rağmen, hayvanın dehşetli kuyruk darbelerinin korkunç sesi, hatta hırıltısına kadar her şey açık ve net bir şekilde duyuluyordu. Devasa narval okyanus yüzeyine yükselip nefes aldığı anda, hava hayvanın ciğerlerinde tıpkı iki bin beygirlik bir makinenin muazzam silindirlerindeki buhar gibi girdaba kapılıp yok oluyor gibiydi.

"Hımm," diye düşündüm, "bir süvari alayına denk kuvvette bir balina, muazzam bir balina olsa gerek!"

Gün ağarana kadar diken üstünde bekledik ve mücadeleye hazırlandık. Av araç gereçleri küpeşteler boyunca dizildi. İkinci kaptan, bir zıpkını bir mil uzağa fırlatabilen silahları ve en güçlü hayvanlarda bile ölümcül yaralar açan patlayıcı mermilerle dolu av tüfeklerini hazır etti. Ned Land ise, onun elinde ölümcülleşen zıpkınını bilemekle yetindi.

Saat altıda gün ağarmaya başladı ve şafağın ilk ışıklarıyla birlikte narvalin elektrikli ışığı da yok oldu. Saat yedide gün yeterince aydınlandıysa da, çok yoğun bir sabah sisi ufku daraltıyordu. En güçlü dürbün bile bu sisi delip geçemezdi. Bu ise hayal kırıklığına ve öfkeye yol açmıştı.

Mizana gurcatasına kadar tırmandım. Bazı subaylar gemi direklerinin tepesine tünemişti bile.

Saat sekizde sis dalgaların üzerinden ağır ağır geçti ve yoğun kıvrımları yavaş yavaş kalktı. Ufuk hem genişledi hem arındı.

Birdenbire, tıpkı bir önceki gün olduğu gibi Ned Land'in sesi duyuldu.

"O şey, kıç iskele tarafında!" diye haykırdı zıpkıncı.

Bütün gözler belirtilen noktaya dikildi.

Orada, fırkateynin bir buçuk mil ötesinde, siyahımsı uzun bir kütle dalgaların bir metre üstüne çıkmıştı. Şiddetle hareket eden kuyruğu hatırı sayılır anaforlar oluşturuyordu. Hiçbir kuyruksu yapı denizi bu kadar büyük bir güçle dövmemiştir. Parlak beyaz renkte muazzam bir dümen suyu hayvanın geçtiği yerleri belli ediyor, uzun bir kavis oluşturuyordu.

Fırkateyn balinaya yaklaştı. Söz konusu balinayı her türlü önyargıdan arınmış bir şekilde inceledim. *Shannon* ile *Helvetia*'nın raporları hayvanın boyutlarını biraz abartmıştı. Benim tahminime göre uzunluğu sadece iki yüz elli ayak kadardı. Genişliğine gelince, bunu tahmin etmek çok güçtü.

Fakat sonuçta hayvan bana her üç boyutta da harikulade bir orantıya sahipmiş gibi geldi.

Ben bu fenomenal varlığı incelerken, hayvanın hava deliklerinden iki adet buhar ve su oluğu fışkırıp kırk metrelik bir yüksekliğe ulaştı. Bu benim hayvanın soluma şeklini tespit etmemi sağladı. Buradan yola çıkarak söz konusu varlığın kesinlikle omurgalılar şubesine, memeliler sınıfına, eteneliler altsınıfına, balıksılar grubuna, balinalar takımına ait olduğuna hükmettim. Familyasına gelince... Bu konuda henüz bir karara varamıyordum. Balina takımı üç familyadan oluşur: balinalar, dişsiz balinalar ve yunuslar. Narvaller bu son familyaya dahildir. Bu familyaların her biri pek çok cinse, her bir cins pek çok türe ve her bir tür de pek çok varyeteye bölünür. Hayvanın hangi varyeteye, türe, cinse ve familyaya dahil olduğu konusunda hâlâ bir bilgiye sahip değildim. Fakat sınıflandırmamı Tanrı'nın ve Kumandan Farragut'un yardımıyla tamamlayabileceğimden hiç şüphem yoktu.

Mürettebat sabırsızca kaptanının emirlerini bekliyordu. Kaptan hayvanı dikkatle gözlemledikten sonra çarkçıbaşını çağırttı. Çarkçıbaşı hemen koşup geldi.

"Beyefendi," dedi kumandan, "basıncımız var mı?"

– Var, efendim, diye cevap verdi çarkçıbaşı.

– Güzel. Ateşi harlayın, tam yol ileri!

Bu emri üç hurra takip etti. Mücadele saati gelip çatmıştı. Birkaç dakika sonra fırkateynin her iki bacası da kara dumanlar püskürtmeye, güverte kazanların zangır zangır titremesiyle sarsılmaya başladı.

Güçlü pervanesiyle ileri atılan *Abraham Lincoln* dosdoğru hayvana yöneldi. Hayvan umursamaz bir tavırla fırkateynin yarım gomina kadar yaklaşmasına izin verdi. Daha sonra nihayet dalmaya tenezzül ederek kaçar gibi yaptı ve aradaki mesafeyi muhafaza etmekle yetindi.

Bu kovalamaca, fırkateyn balinaya iki tuvaz dahi yaklaşamadan aşağı yukarı kırk beş dakika kadar sürdü. Bu şe-

kilde ilerleyerek hayvanı asla yakalayamayacağımız açıktı.

Kumandan Farragut çenesinin altında yoğunlaşan kalın sakal tutamlarını öfkeyle çekiştiriyordu.

"Ned Land?" diye bağırdı kumandan.

Kanadalı emri duyup koştu.

"Pekâlâ üstat Land, sizce filikaları yine de denize indirmeli miyim?" diye sordu kumandan.

– Hayır, efendim, diye cevap verdi Ned Land. Zira bu hayvan kendini ancak canı isterse yakalatacak.

– Ne yapmalıyız o halde?

– Mümkünse buhar gücünü artırın, efendim. Bense, elbette sizin de izniniz olursa, cıvadraya yerleşeceğim. Eğer zıpkın atacak mesafeye gelirsek zıpkınlarım.

– Pekâlâ, Ned, diye cevap verdi Kumandan Farragut. Çarkçıbaşı, diye seslendi, buhar gücünü artırın.

Ned Land yerine geçti. Kazanlar daha da harlandı; pervane dakikada kırk üç tur dönmeye başladı; supaplardan buharlar fışkırdı. Parakete atılınca, *Abraham Lincoln*'ın saatte on sekiz buçuk mil hızla ilerlediği tespit edildi.

Fakat lanet hayvan da saatte on sekiz buçuk millik bir hızla kaçıyordu.

Daha bir saat boyunca fırkateyn aynı hızı muhafaza ettiyse de, bir tuvaz dahi mesafe kazanamadı! Bu, Amerikan donanmasındaki en hızlı gemilerden biri olan bu fırkateyn için aşağılayıcı bir durumdu. Mürettebatı sessiz bir öfke dalgası kaplamıştı. Tayfalar canavara küfrediyor, canavarsa onlara cevap vermeye dahi tenezzül etmiyordu. Kumandan Farragut artık keçisakalını çekiştirmekle yetinmiyor, ısırıyordu.

Çarkçıbaşı bir kez daha çağrıldı.

"Azami buhar gücüne ulaştınız mı?" diye sordu kumandan.

– Evet, efendim, diye cevap verdi çarkçıbaşı.

– Supaplardaki basınç oranı nedir?

– Altı buçuk atmosferde.

– On atmosfere çıkarın.

Bu, tabiri caizse tam da Amerikalılara yakışan bir emirdi. Mississippi üzerinde de "rakibi" geçmek için bundan daha iyisi düşünülemezdi!

"Conseil," dedim yanımda duran cesur uşağıma, "muhtemelen havaya uçacağız, bunu biliyorsun değil mi?"

– Beyefendi nasıl arzu ederlerse, diye cevap verdi Conseil.

Eh, o sırada ben de bu riski göze almaktan çekinmediğimi itiraf etmeliyim.

Supaplar basınçla doldu. Kazanlar kömürle dolduruldu. Vantilatörler ateşe hava üflüyordu. *Abraham Lincoln*'ın hızı arttı. Yelkenler ıskaçalara kadar sarsılıyor, girdaplanarak dönen dumanlar fazla dar gelen bacalardan zar zor çıkacak bir delik bulabiliyordu.

Bir kez daha parakete atıldı.

"Pekâlâ, durum nedir, dümenci?" diye sordu Kumandan Farragut.

– Saatte 19,3 mil, efendim.

– Ateşi harlayın.

Çarkçıbaşı itaat etti. Manometre on atmosferi gösteriyordu. Ancak şüphesiz balina da "ısınmıştı". Zira pek de zorlanmadan o da 19,3 mile çıkmıştı.

Tanrım, o ne kovalamacaydı! Hayır, o sırada bütün varlığımı ele geçiren o heyecanı kelimelerle tarif edemem. Ned Land elinde zıpkınıyla görev yerinde hazır bekliyordu. Hayvan pek çok defa yaklaşmamıza izin verdi.

"Onu neredeyse yakaladık! Neredeyse yakaladık!" diye haykırdı Kanadalı.

Sonra, tam Ned hayvanı vurmaya hazırlanırken, balina saatte otuz milden daha az olmadığını tahmin ettiğim bir hızla kaçıverdi. Bir de balina biz azami hızımıza ulaştığımızda, fırkateynin etrafını dolaşıp kafa tutmasın mı! O an bütün ciğerlerden bir öfke çığlığı koptu!

Öğlen olduğunda da, sabah sekizdeki durumdan daha fazla bir ilerleme kaydetmiş değildik.

Bunun üzerine Kumandan Farragut daha doğrudan yollara başvurmaya karar verdi.

"Ah!" dedi kumandan. "Demek bu hayvan *Abraham Lincoln*'dan daha hızlı! O halde görelim bakalım, bizim konik mermilerimizi de geçebilecek mi? Kaptan, pruvaya adamlar yerleştirin."

Üst güvertedeki top derhal doldurulup hayvana doğru çevrildi. Atış yapıldı, fakat mermi yarım mil ötede duran balinanın birkaç ayak üstünden geçti.

"Bir tane daha, bu sefer daha isabetli!" diye haykırdı kumandan. "Bu şeytani hayvanı delip geçene beş yüz dolar!"

Sakin bakışlı, soğuk görünümlü, gri sakallı yaşlı bir topçu –adam hâlâ gözümün önünde– silahına yaklaşıp hazır hale getirdi ve uzun uzun nişan aldı. Güçlü bir patlama duyuldu. Bu patlamayı mürettebatın naraları takip etti.

Mermi hedefine ulaştı ve hayvanı vurdu. Fakat darbe beklenen sonucu vermedi. Hayvanın değirmi yüzeyinden kayan mermi, denizin iki mil derinliğinde gözden kayboldu.

"Hay lanet!" dedi yaşlı topçu öfkeyle. "Demek bu alçak altı parmak kalınlığında bir zırhla kaplı!"

– Lanet olsun! diye haykırdı Kumandan Farragut.

Kovalamaca tekrar başladı ve Kumandan Farragut bana eğilerek şöyle dedi:

"Bu hayvanı fırkateynim havaya uçana dek kovalayacağım!"

– Evet, diye cevap verdim ben de. Çok da iyi edersiniz!

Hayvanın zamanla bitap düşeceği, buharlı gemi gibi yorgunluğa kayıtsız kalamayacağı düşünülebilirdi. Fakat böyle olmadı. Saatler geçti ve hayvan hiçbir yorgunluk belirtisi göstermedi.

Bununla birlikte *Abraham Lincoln*'ın yorulmak nedir bilmeyen bir inatçılıkla mücadeleye devam ediyor olması takdire şayandı. Fırkateynin o talihsiz 6 Kasım günü en az beş yüz kilometre mesafe kaydettiğini tahmin ediyorum! Ardından gece çöktü ve çalkantılı denizi gölgeleriyle kapladı.

O an kovalamacanın sona erdiğini ve söz konusu fantastik hayvanı bir daha asla göremeyeceğimizi sandım. Oysa çok yanılıyordum.

Gece saat 22:50'de, fırkateynin rüzgâr altı tarafında üç mil uzaklıkta elektrikli parlaklık, en az bir gece önceki duruluğu ve yoğunluğuyla tekrar belirdi.

Narval hareketsiz duruyor gibiydi. Belki de günün yorgunluğundan sonra kendini denizin dalgalarına bırakmış uyuyordu. Bu, Kumandan Farragut'un istifade etmekte kararlı olduğu bir fırsattı.

Kumandan gerekli emirleri verdi. *Abraham Lincoln* usulca, rakibini uyandırmamaya dikkat ederek ilerledi. Açık okyanusta derin bir uykuya dalmış balinalarla karşılaşmak ve onları tam da bu sırada başarıyla avlamak az rastlanan bir durum değildir. Nitekim Ned Land de birden fazla balinayı uyurken zıpkınlamıştı. Kanadalı cıvadradaki yerine döndü.

Fırkateyn sessizce yaklaştı ve hayvanın iki gomina ötesinde istop edip kendini akıntıya bıraktı. Bütün nefeslerin tutulduğu güvertede derin bir sessizlik hüküm sürüyordu. Işıltısı gittikçe artan ve gözlerimizi kamaştıran kor gibi parlak cisimle aramızda yüz adım bile yoktu.

O sırada baş kasara küpeştesinden eğilmiş, bir eliyle bumba palangasına asılan ve diğer elinde ölümcül zıpkınını tutan Ned Land'e bakıyordum. Ned ile hareketsiz yatan hayvan arasında yirmi adım dahi yoktu.

Birden Ned'in kolu şiddetle boşaldı ve zıpkın hedefine doğru fırladı. Sert bir gövdeye çarpmış gibi gözüken silahtan gelen sesi duydum.

Elektrikli parlaklık birden söndü ve iki dev su sütunu fırkateynin güvertesine inip önden arkaya bir sel gibi akmaya, insanları devirmeye, halatları koparmaya başladı.

Korkunç bir sarsıntı hissedildi ve ben tutunacak vakit bulamadan küpeştenin üzerinden fırlayıp denize düştüm.

VII

Türü Meçhul Bir Balina

Bu beklenmedik düşüş beni hazırlıksız yakalamış olsa da, bu esnada neler hissettiğime dair hafızamda hâlâ çok net izlenimler mevcut.

Önce aşağı yukarı yirmi ayaklık bir derinliğe gömüldüm. Yüzme konusunda gerçek birer üstat olan Byron ve Edgar Poe'yla boy ölçüşecek kadar olmasa da ben de iyi bir yüzücüyümdür ve bu dalış beni kendimden geçirmedi. İki güçlü topuk darbesiyle yeniden deniz yüzeyine çıktım.

İlk düşüncem gözlerimle fırkateyni aramak oldu. Acaba mürettebat benim yokluğumu fark etmiş miydi? *Abraham Lincoln* yön değiştirmiş miydi? Kumandan Farragut denize bir filika indirmiş miydi? Kurtarılmayı ümit edebilir miydim?

Karanlık çok yoğundu. Doğuya doğru uzaklaşmakta olan, ikaz ışıkları gittikçe silikleşen bir karartı görür gibi oldum. Bu bizim fırkateyndi. Mahvolduğumu düşündüm.

"İmdat! İmdat!" diye bağırmaya başladım. Bir yandan da ümitsiz bir çabayla *Abraham Lincoln*'a doğru yüzüyordum.

Giysilerim beni rahatsız ediyor, su onları vücuduma yapıştırıyor, bu ise hareketlerimi engelliyordu. Batıyordum! Boğuluyordum!

"İmdat!"

Bu attığım son çığlık oldu. Ağzım suyla doldu. Çırpındım ve okyanusun derinliklerine sürüklendim...

Birdenbire güçlü bir el giysilerimi kavradı. Şiddetli bir şekilde deniz yüzeyine çıkarıldığımı hissettim ve kulağıma söylenen şu sözleri duydum:

"Şayet beyefendi omzuma yaslanma nezaketini gösterirlerse, beyefendi çok daha rahat bir şekilde yüzeceklerdir."

Derhal sadık Conseil'in kolunu yakaladım.

"Sen!" dedim. "Sen misin?"

– Ta kendisi, diye cevap verdi Conseil. Emrinize amadeyim.

– Sarsıntı seni de benimle birlikte aynı anda mı denize attı?

– Kesinlikle hayır. Fakat beyefendinin hizmetinde olduğumdan beyefendinin peşinden geldim!

Ve sadık delikanlı bu durumu ne kadar da doğal buluyordu!

– Peki ya fırkateyn? diye sordum.

– Fırkateyn mi? dedi Conseil sırtüstü dönerek. Beyefendi fırkateyne bel bağlamamakla daha iyi ederler sanırım!

– Ne dedin?

– Diyorum ki, denize atladığım sırada dümencilerin "Pervane ve dümen kırıldı" diye haykırdıklarını duydum.

– Kırılmış mı?

– Evet! Canavarın dişi kırmış. *Abraham Lincoln*'ın gördüğü yegâne zarar da bu sanırım. Fakat bu durum bizim için can sıkıcı. Zira gemiye artık yön verilemiyor.

– O halde biz mahvolduk demektir!

– Belki, diye cevap verdi Conseil sakin sakin. Yine de önümüzde hâlâ birkaç saat var ve birkaç saat içinde birçok şey yapılabilir!

Conseil'in sarsılmaz soğukkanlılığı bana moral verdi. Daha güçlü bir şekilde yüzmeye başladım. Fakat beni kurşundan bir pelerin gibi sıkan giysilerim yüzünden su yüze-

yinde kalmakta büyük güçlük çekiyordum. Conseil bu durumu fark etti.

"Şayet beyefendi küçük bir kesik atmama izin verirlerse," dedi.

Conseil giysilerimin altına açık bir bıçak sokup bunları hızlı bir darbeyle yukardan aşağıya kesti ve ben ikimizin yerine de yüzerken beni çevik hareketlerle giysilerimden kurtardı.

Ben de Conseil'e aynı iyiliği yaptıktan sonra yan yana "yol almaya" devam ettik.

Bununla birlikte durumumuz vahametini kaybetmiş değildi. Belki de kaybolduğumuz fark edilmemişti. Fark edilmiş olsa bile, dümeni sökülen fırkateyn rüzgâra karşı bize doğru gelemezdi. Bu nedenle ancak gemiden gelecek filikalara bel bağlanabilirdi.

Conseil bu varsayım üzerinden soğukkanlılıkla akıl yürüttü ve planını da bu varsayıma göre oluşturdu. Bu ne kadar şaşırtıcı bir mizaçtı böyle! Bu soğukkanlı çocuk bu durumda bile kendi evinde gibiydi!

Yegâne kurtuluş şansımızın *Abraham Lincoln*'ın filikaları olduğuna karar verdiğimize göre, şimdi kendimizi onların gelmesini mümkün olduğunca uzun süre bekleyebilecek şekilde hazırlamamız gerekiyordu. Bu nedenle güçlerimizi aynı anda tüketmemek için bölmeye karar verdim. Planımız şuydu: İkimizden biri kolları çapraz, bacakları açık sırtüstü hareketsiz dururken, diğeri yüzüp onu itecekti. Bu römorkör rolü on dakikayı aşmayacaktı. Bu şekilde nöbet değiştirerek birkaç saat boyunca, hatta gün ağarana kadar su üzerinde kalabilirdik.

Bu çok zayıf bir şanstı! Fakat umut denen şey insanoğlunun yüreğine ne kadar da derin bir şekilde kazınmıştır! Üstelik iki kişiydik. Nihayet –her ne kadar ihtimal dışı gözükse de– içimdeki her türlü boş hayali yok etmeye çalışsam, "ümitsizliğe kapılmak" istesem bile, bunu yapamıyordum!

Fırkateyn ile balinanın çarpışması gece on bir sularında gerçekleşmişti. Yani gün ağarana kadar sekiz saat yüzebileceğimi hesap ediyordum. Nöbetleşe yüzdüğümüz takdirde bu pekâlâ gerçekleştirilebilecek bir plandı. Oldukça durgun olan deniz bizi pek yormuyordu. Bazen sırf bizim hareketlerimizle oluşan yakamozlarla bozulan derin karanlığı bakışlarımla delmeye çalışıyordum. Elime çarpan, aynalı yüzeyi kurşuni levhalarla leke leke duran ışıklı dalgalara bakıyordum. Sanki cıva dolu bir banyoya dalmış gibiydik.

Sabah saat bire doğru aşırı bir yorgunluk beni ele geçirdi. Uzuvlarım şiddetli krampların etkisiyle kaskatı kesildi. Conseil beni sırtlamak zorunda kaldı ve hayatta kalmamız sadece onun çabasına bağlı bir hale geldi. Kısa süre sonra zavallı delikanlının soluk soluğa kaldığını duydum. Nefes alış verişi kısalmış ve hızlanmıştı. Onun da uzun süre dayanamayacağını anladım.

"Bırak beni! Bırak beni!" dedim ona.

– Beyefendiyi bırakmak mı? Asla! diye cevap verdi Conseil. Ondan önce boğulmaya kararlıyım!

Tam o anda ay, rüzgârın doğuya doğru sürüklediği iri bir bulutun saçaklarından sıyrılıp ortaya çıktı. Deniz yüzeyi ayın ışınları altında parıldadı. Bu iyicil ışık bizim gücümüzü tazeledi. Başımı kaldırdım. Bakışlarımla ufkun her bir noktasını taradım ve fırkateyni fark ettim. Gemi bizden beş mil uzaklıktaydı ve zar zor seçilen karanlık bir kütle gibi duruyordu. Filikalardansa eser yoktu!

Haykırmak istedim. Fakat bu mesafeden ne işe yarardı ki! Şişmiş dudaklarımdan hiçbir ses çıkmadı. Conseil'in ağzından birkaç kelime çıktı. Onun pek çok kere "Bize yardım edin! Yardım edin!" diye tekrar ettiğini duydum.

Bir an için hareketsiz kalıp dinledik. Kanın tıkanmasıyla kulaklarımızı dolduran uğultulardan biri de olabilirdi tabii, fakat bana sanki bir çığlık Conseil'in haykırışına karşılık vermiş gibi geldi.

"Duydun mu?" diye mırıldandım.

– Evet! Evet!

Ve bunu söyleyen Conseil boşlukta yeniden ümitsiz bir çığlık attı.

Bu sefer yanılmamıza imkân yoktu! Bir insan sesi bizim çığlığımıza cevap veriyordu! Bu ses, okyanusun ortasında yapayalnız bırakılmış başka bir talihsize, geminin aldığı darbeden etkilenen başka bir kurbana mı aitti? Veyahut fırkateyne ait bir filika karanlığın içinden bize mi sesleniyordu?

Conseil insanüstü bir güç gösterdi ve ben son bir çabayla direnmeye çalışırken omzuma tutunup yarı beline kadar suyun dışına çıktı, ardından bitap bir şekilde tekrar suya düştü.

"Ne gördün?"

– Şeyi gördüm... diye mırıldandı Conseil. Şey... neyse önemli değil... Biz gücümüzü tüketmeyelim!

Conseil ne görmüştü? İşte o an, bilmiyorum neden, canavar ilk kez aklıma geldi! Fakat o zaman bu ses neyin nesiydi? Yunus Peygamber'lerin balinaların karnına sığındığı çağlar artık çok gerilerde kalmıştı!

Yine de Conseil beni çekmeye devam ediyor, kimi zaman başını kaldırıp önüne bakıyor ve bir iletişim çığlığı atıyordu. Conseil'in çığlığına gittikçe daha çok yaklaşmakta olan bir insan sesi cevap veriyordu. Ben söz konusu sesi zar zor duyabiliyordum. Gücüm tükenmişti. Parmaklarım titriyor, ellerim tutmuyor, istemsizce açılan ağzım tuzlu suyla doluyor, soğuk beni ele geçiriyordu. Son bir kez başımı kaldırdım, ardından suya gömüldüm...

O an sert bir cisim bana çarptı. Bu cisme tutundum. Ardından çekildiğimi, su yüzeyine çıkarıldığımı, ciğerlerimden su boşaldığını hissettim ve bayıldım...

Şurası kesin, vücudumu sarsan güçlü ovuşturmalar sayesinde hızla kendime geldim ve gözlerimi araladım...

"Conseil!" diye mırıldandım.

– Beyefendi beni mi çağırdılar? diye cevap verdi Conseil.

O an ufukta kaybolmakta olan ayın son ışıklarında Conseil'e benzemeyen başka bir karartı gördüm ve bu karartıyı anında tanıdım.

"Ned!" diye haykırdım.

– Ta kendisi, beyefendi! Hâlâ ödülün peşinde koşan Ned! diye cevap verdi Kanadalı.

– Fırkateynin aldığı darbeyle denize mi düştünüz?

– Evet, Bay Profesör. Fakat sizden daha talihli bir şekilde ben neredeyse hemen yüzen bir adacığa ayak basabildim.

– Adacık mı?

– Daha doğrusu bizim devasa narvale.

– Daha açık konuşun, Ned.

– Yalnız neden zıpkınımın onu delip geçmediğini, derisine değince neden köreldiğini hemen anladım.

– Neden, Ned, söylesenize neden?

– Zira bu hayvan, Bay Profesör, çelik levhalardan yapılmış!

O an kafamı toplamam, hatıralarımı canlandırmam ve iddialarımı bizzat gözden geçirmem gerekti.

Kanadalı'nın son sözleri beynimde ani bir değişime neden oldu. Hızla bize sığınak teşkil eden, denize yarı yarıya gömülü duran varlığın ve nesnenin tepesine çıktım ve onu ayaklarımla yokladım. Bu kesinlikle sert, delinmez bir cisimdi; büyük deniz memelilerinin gövdesini oluşturan o yumuşak dokudan değildi.

Ancak bu sert cisim, Büyük Tufan öncesinde yaşamış hayvanların zırhına benzer kemikli bir zırh da olabilirdi. O zaman canavarı, kaplumbağalar veya timsahlar gibi amfibik sürüngenler sınıfına dahil etmekle yetinebilirdim.

Fakat hayır! Beni taşıyan siyahımsı sırt yumuşak ve kaygandı, üst üste binmiş değildi. Vurunca metalik bir ses çıkarıyordu. Ve kulağa ne kadar inanılmaz gelse de sanki cıvatayla tutturulmuş levhalardan yapılmış gibiydi. Hatta gibi bile değil, bunlar cıvatayla tutturulmuş levhalardı.

Şüphe etmeye imkân yoktu! Bütün bilim dünyasının kafasını karıştıran, her iki yarımküredeki denizcilerin hayal gücünü sarsan ve yoldan çıkaran bu hayvanın, bu canavarın, bu doğa fenomeninin çok daha şaşırtıcı bir fenomen olduğunu, insan elinden çıkma bir fenomen olduğunu kabul etmek gerekiyordu.

Dünyanın en efsanevi, en mitolojik varlığı keşfedilmiş olsa aklım bu derece karışmazdı. Mucizelerin Yaradan'ın elinden çıkmış olması anlaşılır bir durumdur. Fakat imkânsızı birdenbire gözünüzün önünde gizemli bir şekilde ve insan eliyle yaratılmış olarak görmek insana aklını kaybettirecek türden bir durumdu!

Yine de tereddüt edecek bir durum söz konusu değildi. Bir çeşit deniz altı gemisinin sırtına uzanmıştık. Anladığım kadarıyla bu sırt çelikten yapılmış devasa bir balığa benziyordu. Ned Land bu noktada kararını vermişti. Conseil'in ve benim elimden onunla aynı fikirde olmaktan başka bir şey gelmezdi.

"Fakat o halde," dedim, "bu aletin içinde bir devinim mekanizması ile ona manevra yaptıracak bir mürettebat mı var?"

– Elbette, diye cevap verdi zıpkıncı. Yine de üç saattir bu yüzen adacığın üzerinde oturuyorum ve hâlâ bir hayat belirtisi göstermedi.

– Bu gemi hareket etmedi mi?

– Hayır, Bay Aronnax. Kendini dalgalara bırakmış, kendi hareket etmiyor.

– Oysa çok büyük bir hıza ulaşabildiğini kesinlikle biliyoruz. Şimdi bu hızı gerçekleştirmek için bir makineye, bu makineyi kullanmak içinse bir makiniste ihtiyaç olduğuna göre... bundan kurtulduğumuz sonucunu çıkarıyorum.

– Hımm! demekle yetindi Ned Land temkinli bir tonla.

O sırada sanki benim çıkarımımı teyit etmek istercesine, bu tuhaf aletin arkasından bir kaynama sesi geldi. Belli ki

bu kaynamanın itici gücü bir pervaneydi ve pervane harekete geçmişti. Ancak aletin su yüzeyinin aşağı yukarı seksen santimetre üzerinde bulunan üst kısmına tutunacak kadar vaktimiz oldu. Neyse ki alet aşırı hız yapmıyordu.

"Yatay şekilde gittiği sürece bir şikâyetim olmaz," diye mırıldandı Ned Land. "Fakat eğer dalmaya kalkışırsa, postumu kurtaracağıma dair iki dolara bile bahse girmem!"

Kanadalı bundan çok daha az bir meblağ da söyleyebilirdi. Bu nedenle bu makinenin içinde bulunan canlılarla acilen iletişime geçmek gerekiyordu. Aletin yüzeyinde bir giriş, bir kapak, teknik ağızla bir "insan deliği" aradım. Fakat levhaların birleştiği yerlerde sıkıca içe kıvrılmış olan cıvata dizileri son derece düzenli ve belirgindi.

Kaldı ki artık ay da kaybolmuş, bizi derin bir karanlığın içine terk etmişti. Üzerinde bulunduğumuz su altı gemisinin içine girmenin yollarını aramak için günün ağarmasını beklemek gerekiyordu.

Böylece selametimiz sadece bu aleti yönlendiren gizemli dümencilerin keyfine kalmıştı. Daldıkları takdirde mahvolacaktık! Bunun haricinde, onlarla iletişime geçeceğimizden şüphe etmiyordum. Nitekim kendi havalarını üretmedikleri sürece, onların da zaman zaman hava molekülü depolamak üzere okyanus yüzeyine çıkmaları şarttı. O halde geminin iç kısmını atmosfere bağlayan bir girişin bulunması elzemdi.

Kumandan Farragut tarafından kurtarılma umuduna gelince, bundan tamamen vazgeçmek icap ediyordu. Biz batıya doğru sürükleniyorduk. Görece yavaş olan hızımızın saatte on iki mile ulaştığını tahmin ediyordum. Pervane dalgaları matematik bir düzenlilikle yarıyor, kimi zaman yüzeye çıkarak fosforışıl suları çok yükseklere fışkırtıyordu.

Sabah saat dörde doğru aletin hızı arttı. Dalgalar bizi oradan oraya savururken, bu baş döndürücü sürüklenmeye güçlükle direnebiliyorduk. Neyse ki Ned eliyle çelikten sırtın

üst kısmına sabitlenmiş geniş bir halka bulmuştu. Biz de ona sıkıca yapışmayı başarmıştık.

Nihayet bu uzun gece sona erdi. Bölük pörçük hatıralarım bu geceye dair bütün izlenimlerimi canlandırmaya yetmiyor. Tek bir ayrıntı hâlâ aklımda. Denizin ve rüzgârın durulduğu kimi anlarda pek çok kez belli belirsiz sesler, uzaklardan gelen ezgilerin oluşturduğu kaçamak bir armoni duyar gibi oldum. Peki ama bütün dünyanın boşuna izah etmek için uğraşıp durduğu bu deniz altı gemisinin sırrı neydi? Bu tuhaf gemide nasıl yaratıklar yaşıyordu? Hangi mekanik etmen bu aletin bu kadar olağanüstü bir hızla yer değiştirmesine imkân sağlıyordu?

Gün ağardı. Sabahın sisi üstümüze çöktüyse de, dağılması uzun sürmedi. Tam aletin üst kısmında bir tür yatay platform oluşturan kabuğu daha yakından incelemeye girişecektim ki, kabuğun yavaş yavaş suya daldığını hissettim.

"Ah! Lanet olsun!" diye haykırdı Ned Land ayağıyla çeliği gümbürdeterek. "Açın şunu, sizi misafirperverlik nedir bilmez denizciler!"

Ancak pervanenin kulakları sağır eden vuruşları arasında insanın sesini duyurması çok zordu. Neyse ki o sırada dalış girişimi durdu.

Birdenbire geminin içinden şiddetle itilen demirlerin gürültüsü duyuldu. Bir levha kalktı, bir adam belirdi, tuhaf bir çığlık atıp anında yok oldu.

Bir an sonra yüzleri örtülü sekiz iriyarı adam sessizce ortaya çıktı ve bizi o korkunç aletlerinin içine sürükledi.

VIII

Mobilis in Mobile

Bu denli haşin bir şekilde olup biten kaçırılışımız yıldırım hızıyla gerçekleşmişti. Öyle ki yoldaşlarım ve ben ne olduğumuzu dahi anlayamamıştık. Bu yüzen hapishaneye sokuldukları sırada onların ne hissettiklerini bilemiyorum. Fakat kendi adıma ben korkudan buz kestim. Biz kimlerin eline düşmüştük böyle? Şüphesiz bu adamlar denizi kendi bildikleri gibi sömüren yeni nesil korsanlar olmalıydı.

Dar levha henüz üzerime kapanmıştı ki, kesif bir karanlığa gömüldüm. Dışarının ışığına alışan gözlerim hiçbir şey seçemedi. Çıplak ayaklarımın demir bir merdivenin basamaklarına yapıştığını hissettim. Kıskıvrak yakalanmış olan Ned Land ile Conseil de arkamdan geliyordu. Merdivenin aşağısında bir kapı büyük bir yankı yaparak açılıp hemen arkamızdan kapandı.

Yalnız kalmıştık. Fakat neredeydik? Bunu bilemiyor, hatta tasavvur dahi edemiyordum. Her yer kapkaranlıktı. Hatta her yer o denli karanlıktı ki, birkaç dakika geçince bile gözlerim en karanlık gecelerde dalgalanan o belli belirsiz ışıltıları dahi seçemiyordu.

Bu sırada böyle bir muameleye maruz kalmış olmasına öfkelenen Ned Land bu öfkesini özgürce dile getiriyordu.

"Lanet olsun!" diye haykırıyordu Ned. "Misafirperverlikte sanırsın Kaledonyalılardan gelmişler! Bir yamyamlıkları eksik! Yamyam çıkarlarsa hiç şaşırmam! Ama beni yemeye kalkarlarsa bunu şiddetle protesto edeceğimi de bilsinler!"

– Sakin olun, dostum Ned, sakin olun, diye cevap verdi Conseil telaşa kapılmadan. Vaktinden önce öfkelenmeyin. Henüz ızgaraya atılmış değiliz!

– Izgaraya atılmadık, hayır, ama fırına atıldığımız kesin! diye atıldı Kanadalı. Burası fırın kadar karanlık. Neyse ki *bowie knife**'ım hâlâ yanımda ve etrafı onu kullanabilecek kadar seçebiliyorum. Bana elini sürmeye kalkacak ilk serseriyi...

– Bu kadar öfkelenmeyin, Ned, dedim zıpkıncıya, ve bizi gereksiz taşkınlıklarınızla zor duruma sokmayın. Kim bilir belki de bizi dinliyorlardır. Nerede olduğumuzu anlamaya çalışalım daha iyi.

Etrafı yoklayarak yürüdüm. Beş adım attıktan sonra cıvatalarla tutturulmuş levhalardan oluşan demirden bir duvarla karşılaştım. Daha sonra dönerken ahşap bir masaya çarptım. Masanın yanında birçok tabure sıralanmıştı. İçinde bulunduğumuz hapishanenin döşemesi attığımız adımların sesini emen kalın bir hasırla kaplanmıştı. Çıplak duvarlarda ne bir kapıdan ne de bir pencereden iz vardı. Ters istikamette tur atan Conseil yanıma geldi ve birlikte uzunluğu yirmi ayak, genişliği on ayak kadar olması gereken bu kamaranın ortasına geri döndük. Kamaranın yüksekliğine gelince, uzun boyuna rağmen Ned Land dahi bunu ölçmeyi başaramadı.

Durumumuzda herhangi bir değişiklik olmadan yarım saat geçmişti. Birden gözlerimiz kesif karanlıktan olabilecek en parlak ışığa alışmak zorunda kaldı. Hapishanemiz birdenbire aydınlandı, daha doğrusu o kadar canlı bir ışık kaynağıyla doldu ki başta parlaklığına dayanamadım. Işığın beyazlığından ve yoğunluğundan, bunun deniz altı gemisi-

---

* Bir Amerikalının daima üzerinde taşıdığı geniş ağızlı bir bıçak. (Yazarın notu.)

nin etrafında muhteşem bir fosforışıl fenomene benzer bir etki yaratan o elektrikli ışıtma olduğunu anladım. Gözlerimi istemsizce yumduktan sonra tekrar açtım ve ışık kaynağının kamaranın üst kısmında yuvarlaklaşan cilasız bir yarımküreden geldiğini gördüm.

"Nihayet! Etrafımızı görebiliyoruz!" diye haykırdı Ned Land, elinde bıçağı gardını almış bir vaziyette.

– Evet, diye cevap verdim ve muhalefet etmeyi göze alarak, fakat durum yine de aydınlanmış değil, diye de ekledim.

– Beyefendi biraz sabretsinler, dedi soğukkanlı Conseil.

Kamaranın bu şekilde birdenbire aydınlanması her yeri en ufak ayrıntısına dek inceleyebilmemi sağladı. Kamarada masa ile beş tabureden başka bir şey yoktu. Görünmez kapı hava geçirmez şekilde kapatılmış olmalıydı. Kulağımıza dışarıdan hiçbir ses gelmiyordu. Bu geminin içindeki her şey ölü gibiydi. Gemi ilerliyor muydu, okyanusun yüzeyinde mi duruyordu, yoksa okyanusun derinliklerine mi dalıyordu? Bunu tahmin dahi edemiyordum.

Bununla birlikte ışık yayan o küre sebepsiz yere yanmamıştı. Mürettebattan adamların ortaya çıkmakta gecikmemesini umuyordum. Unutulmak istenen insanların zindanı aydınlatılmaz.

Yanılmamıştım. Dışarıdan bir sürgü sesi duyuldu, kapı açıldı ve iki adam belirdi.

Adamlardan biri kısa boylu, fakat kaslı ve geniş omuzluydu. Güçlü uzuvlara, sağlam bir kafaya, gür siyah saçlara ve kalın bir bıyığa sahipti. Bakışları canlı ve deliciydi. Adamın bütün görünüşünde Fransa'daki taşralıların ayırt edici özelliği olan o güneyli canlılığı vardı. Diderot son derece isabetli bir şekilde insanın hareketlerinin birer metafor olduğunu dile getirmiştir ve bu ufak tefek adam da bu tespitin canlı bir kanıtıydı. Bu adamın günlük dilinin teşhis ve intaklarla, mecazımürsellerle ve değişlemelerle dolu olduğu

hissediliyordu. Fakat bunu asla doğrulama fırsatım olmadı; zira adam benim karşımda daima eşsiz ve tamamen anlaşılmaz bir dil kullandı.

İkinci yabancı daha ayrıntılı bir tasviri hak ediyor. Bir Gratiolet* veya Engel** müridi bu adamı fizyonomisinden yola çıkarak açık bir kitap gibi okuyabilirdi. Ondaki baskın özellikleri hemen fark etmiştim. Kendine güven; zira başı omuzlarının oluşturduğu yayın üzerinde asil ve dimdik duruyordu, kara gözleri soğuk bir özgüvenle bakıyordu. Soğukkanlılık; zira renkliden ziyade soluk olan teni kanının sükûnetle aktığına işaret ediyordu. Kaş kaslarının hızlı kasılmalarının ortaya koyduğu enerjiklik. Ve son olarak cesaret; zira derin derin nefes alış verişleri büyük bir hayatiyete işaretti.

Ayrıca bu adamın gururlu biri olduğunu, kararlı ve sakin bakışlarının ulvi düşüncelere benzer düşünceler yansıttığını ve bütün bunlardan, vücut ve yüz hareketlerinin ortaya koyduğu ifadelerdeki tutarlılıktan, fizyonomistlerin yapmış olduğu gözlemlere göre şüphe götürmez bir dürüstlük aktığını da eklemeliyim.

Bu adamın varlığının beni "istemsizce" yatıştırdığını hissettim. Sohbetimizden umutluydum.

Bu kişi otuz beş veya elli yaşındaydı. Tam olarak yaşını söyleyemiyordum. Uzun boylu, geniş alınlı, düzgün burunluydu. Belirgin dudaklara, muhteşem dişlere ve zarif, uzun, insanların karakterlerini ellerinden okuyanların tabiriyle gözle görülür şekilde "psişik" ellere sahipti. Yani yüce ve tutkulu bir ruha yakışan elleri vardı. Bu adam şüphesiz o ana kadar karşılaştığım en hayranlık uyandırıcı insandı. Önemli bir ayrıntı: Birbirinden biraz ayrık duran gözleri aynı anda ufkun neredeyse dörtte birini kucaklayabilirdi. Bu yetiye bir

---

* Louis Pierre Gratiolet (1815-1865). Fransız anatomist, antropolog, zoolog. (ç.n.)

** Josef Engel (1816-1899). Avusturyalı anatomist. (ç.n.)

de –bunu daha ileride tespit edecektim– Ned Land'inkinden de üstün bir görüş gücü eklenmişti. Bu yabancı gözlerini bir cisme diktiğinde kaşları çatılıyor, geniş gözkapakları gözbebeklerini sınırlayıp, bu şekilde görüş alanını kısacak şekilde kapanıyordu. Ve yabancı bakıyordu. Hem de nasıl bakıyordu! Uzaklık nedeniyle küçülen nesneleri nasıl da yakınlaştırıyor, nasıl ruhunuza kadar nüfuz edebiliyordu! Gözleri bize o denli karanlık görünen dalgaları nasıl da delip geçiyor, denizin en derinliklerini nasıl da okuyabiliyordu!

Susamuru kürkünden yapılmış bereler takan, fok derisinden botlar giyen iki yabancının üzerinde, vücudu belli eden ve büyük bir hareket serbestisi sağlayan özel bir kumaştan yapılmış giysiler vardı.

Uzun boylu olan –belli ki geminin kaptanıydı– bizleri tek kelime etmeden aşırı bir dikkatle inceledi. Daha sonra yanındakine döndü ve onunla tanımadığım bir dilde konuştu. Bu sesli, ahenkli, esnek bir lehçeydi. Sesli harfler son derece değişken bir telaffuza tabi gibiydi.

Öteki başını sallamakla yetindi ve kesinlikle anlaşılmaz iki üç kelime ilave etti. Daha sonra bakışlarıyla doğrudan bana soru sorar gibi bakmaya başladı.

İyi bir Fransızcayla kendisinin konuştuğu dili anlamadığımı söyledim. Fakat o beni anlamaz göründü ve durum oldukça sıkıntılı bir hale büründü.

"Beyefendi yine de bizim hikâyemizi anlatsın," dedi Conseil bana. "Bu beyefendiler belki birkaç kelimesini anlayabilirler."

Bütün heceleri açık seçik telaffuz ederek ve tek bir ayrıntıyı dahi atlamadan başımızdan geçen maceraları anlatmaya başladım. İsimlerimizi ve unvanlarımızı heceledim. Daha sonra usulüne uygun bir şekilde Profesör Aronnax'ı, uşağı Conseil'i ve zıpkın üstadı Ned Land'i tanıttım.

Tatlı ve sakin bakışlı adam beni sessizce, hatta nezaketle ve fark edilir bir dikkatle dinledi. Fakat görünüşünde anlat-

tıklarımı anladığına dair hiçbir işaret yoktu. Hikâyemi bitirdiğimde de tek bir kelime dahi etmedi.

Geriye İngilizce konuşma ihtimali kalıyordu. Belki de aşağı yukarı evrensel olan bu dilde anlaşmak mümkün olabilirdi. İngilizceyi de Almanca gibi kolay okuyacak kadar biliyordum. Fakat doğru şekilde konuşabilecek kadar hâkim değildim. Oysa bu durumda meramımızı bilhassa anlatabilmemiz gerekiyordu.

"Hadi, şimdi sıra sizde," dedim zıpkıncıya. "Bir Anglosaksonun konuşabileceği en iyi İngilizceyle konuşun ve benden daha talihli olmaya bakın."

Ned naz etmedi ve benim de aşağı yukarı anlayabildiğim bir dille hikâyeyi tekrar anlattı. Öz aynı kalmakla birlikte biçim değişmişti. Karakter bakımından heyecanlı biri olan Kanadalı hikâyeyi iyice canlı bir hale soktu. Uluslararası hukuka aykırı şekilde hapsedilmiş olmaktan şiddetle yakındı, burada hangi kanuna dayanarak tutulduğunu sordu, *habeas corpus*'tan dem vurdu, kendisini bu şekilde kanunsuzca alıkoyanları dava etmekle tehdit etti, çırpındı, elini kolunu salladı, bağırıp çağırdı ve nihayet çarpıcı bir hareketle açlıktan öldüğümüzü belli etti.

Bu kesinlikle doğru olmakla birlikte, biz bunu neredeyse unutmuştuk.

Zıpkıncı derdini benden daha iyi anlatamadığını görünce büyük bir şaşkınlık yaşadı. Ziyaretçilerimiz gözlerini bile kırpmamıştı. Bu insanların ne Arago'nun ne de Faraday'in* dilini anladıkları çok açıktı.

Bütün dil kaynaklarımızı tükettikten sonra kendimi son derece rahatsız hissettim. Ne yapmamız gerektiğine karar veremiyordum. O sırada Conseil bana şöyle dedi:

"Eğer beyefendi izin verirlerse, hikâyeyi bir de Almanca anlatayım."

– Nasıl olur! Sen Almanca biliyor musun? diye bağırdım.

---

* Michael Faraday (1791-1867). İngiliz kimyager, fizikçi. (ç.n.)

– Beyefendi kızmazlarsa, bir Flaman kadar biliyorum.

– Aksine buna memnun olurum. Hadi anlat, evlat.

Ve Conseil o sakin sesiyle üçüncü kez hikâyemizin farklı kısımlarını anlatmaya başladı. Ancak anlatıcının zarif geçişlerine ve güzel telaffuzuna rağmen Alman dili de muvaffak olamadı.

Nihayet sabrım tükenince, gençlik yıllarımdan kalma bilgilerimi bir araya getirip başımızdan geçen maceraları Latince anlatmaya kalkıştım. Cicero beni duysa kulaklarını tıkayıp mutfağa gönderirdi. Yine de işin içinden çıkmayı başardım. Ancak sonuç yine olumsuz oldu.

Kesin şekilde başarısızlığa uğrayan bu son denemenin ardından iki yabancı aralarında o anlaşılmaz dilleriyle birkaç kelime edip, bize dünyanın her yerinde geçerli olan o rahatlatıcı hareketlerden birini dahi yapmadan çekildiler. Kapı yine kapandı.

"Bu ne rezillik!" diye haykırdı yirminci öfke patlamasını yaşayan Ned Land. "Nasıl olur! Adamlarla Fransızca, İngilizce, Almanca, Latince konuşuyoruz, biri bile cevap verme medeniyetini göstermiyor!"

– Sakin olun, Ned, dedim kanı kaynayan zıpkıncıya. Öfkeyle bir yere varamayız.

– Fakat Bay Profesör, diye karşılık verdi bizim çabuk öfkelenen dostumuz. Bu demirden kafeste pekâlâ açlıktan ölüp gidebileceğimizi biliyorsunuz, değil mi?

– Yok canım, dedi Conseil filozofça bir tavırla, daha uzun süre dayanabiliriz.

– Dostlarım, dedim, ümitsizliğe kapılmayalım. Biz bundan daha kötü durumlarda kaldık. Bu nedenle bu geminin kumandanı ve mürettebatı hakkında bir hükme varmadan önce biraz bekleme lütfunu gösterin.

– Ben hükmümü verdim bile, diye atıldı Ned Land. Bunların hepsi namussuz...

– Peki ama hangi ülkeye mensuplar?

– Namussuzların ülkesine!

– Sevgili Ned, bu ülke dünya haritasında henüz tam olarak işaretlenmiş değil. Gerçi bu iki yabancının konuştuğu dili tespit etmenin güç olduğunu itiraf etmeliyim. Ne İngiliz ne Fransız ne de Almanlar. İşte haklarında kesin olarak söyleyebileceğimiz tek şey bu. Yine de kumandan ile yardımcısının güney enlemlerinde doğduğuna yemin edebilirim. Onlarda güneyli bir hal var. Fakat İspanyol mu, Türk mü, Arap mı, yoksa Hintli mi, fiziksel özellikleri bu konuda karar vermeme imkân tanımıyor. Dillerine gelince, kesinlikle anlaşılmaz.

– İşte bütün dilleri bilmemenin dezavantajı, diye cevap verdi Conseil. Veyahut ortak bir dile sahip olmamanın dezavantajı.

– Bu da bir işe yaramazdı ki! dedi Ned Land. Bu insanların kendilerine ait, yemek yemek isteyen namuslu insanları delirtmek için icat ettikleri bir dilleri olduğunu görmüyor musunuz? Dünyanın bütün ülkelerinde insan ağzını açıp, çenelerini hareket ettirip, dişlerini birbirine vurup dudaklarını ısırdığında ne kastettiğini anlamazlar mı? Bu Québec'te olduğu kadar Pomotou'da da, Paris'te olduğu kadar kutuplarda da "Ben açım! Bana yemek verin!" demek değil midir?

– Aman! dedi Conseil. Dünyada o kadar anlayışsız insan var ki.

Conseil bu sözleri söylerken kapı açıldı ve bir *steward** içeri girdi. Bize kıyafetler, ceketler ve tanımadığım bir kumaştan yapılmış deniz pantolonları getirmişti. Ben bunları giymek için acele ederken yoldaşlarım da beni taklit etti.

Bu sırada –konuşmayan, belki de sağır olan– *steward* masayı hazırladı ve üç tabak koydu.

"İşte şimdi ciddi bir şeyler olmaya başladı," dedi Conseil. "Bu iyiye işaret."

– Hadi canım! dedi kinci zıpkıncı. Burada ne halt yemele-

---

* Bir buharlı gemide hizmet veren uşak. (Yazarın notu.)

rini bekliyorsunuz? Kaplumbağa ciğeri, köpekbalığı filetosu veya camgöz bifteği mi?

– Birazdan göreceğiz, dedi Conseil.

Gümüş kapakların altında sunulan tabaklar hasır örtü üzerine simetrik bir biçimde yerleştirildi ve biz de sofraya oturduk. Belli ki karşımızda medeni insanlar vardı. Gözlerimizi kamaştıran elektrik ışığı olmasa, kendimi Liverpool'daki Adelphi Otel'de veya Paris'teki Grand-Hôtel'de yemek yiyor zannederdim. Yine de sofrada ekmeğin ve şarabın eksik olduğunu belirtmeliyim. Su taze ve berraktı. Fakat sonuçta sadece suydu. Bu durum Ned Land'in zevkine uymuyordu. Bize servis edilen yemeklerin içinde ustaca hazırlanmış çeşitli türden balıkları tanıdım. Fakat bazı tabaklardaki yemekleri –kaldı ki hepsi de çok lezizdi– tahmin edemedim, hatta içindekilerin hangi âleme ait olduğunu, bitki mi yoksa hayvan mı olduğunu dahi çıkaramadım. Sofra takımları ise zarif ve çok zevkliydi. Her bir takıma, kaşığa, çatala, bıçağa ve tabağa madalyalarda görülen yazıyla yazılmış bir mottoyla çevrili bir harf işlenmişti. Amblem aynen şöyleydi:

MOBILIS IN MOBILI
N

Hareketli cisim içinde hareketli! Cümledeki edat *üstünde* değil de *içinde* olarak çevrildiği takdirde, söz konusu motto içinde bulunduğumuz deniz altı gemisine cuk oturuyordu. N harfi şüphesiz denizlerin derinliklerine hükmeden gizemli karakterin ismindeki baş harfe işaret ediyordu.

Ned ile Conseil bunlara kafa yormuyor, önlerindeki yemekleri yutuyorlardı. Ben de onları taklit etmekte gecikmedim. Kaldı ki geleceğimiz konusunda rahatlamıştım. Ev sahiplerinin bizi açlıktan öldürmek niyetinde olmadıkları açıktı.

Yine de fani dünyada her şeyin bir sonu vardır, her şey gelip geçicidir. Nitekim on beş saattir yemek yememiş in-

sanların açlığının bile bir sonu vardı. İştahımız köreldikten sonra uyku bastırdı. Ölümle cebelleştiğimiz bitmek bilmeyen geceden sonra bu son derece doğal bir tepkiydi.

"Ne yalan söyleyeyim, uykuya dalabilirim," dedi Conseil.

– Ben uyudum bile! diye cevap verdi Ned Land.

Yoldaşlarım kamaranın halısına uzandılar ve kısa sürede derin bir uykuya daldılar.

Bense bu şiddetli ihtiyaca o kadar kolay teslim olmadım. Kafamda çok fazla düşünce, çok fazla cevapsız soru birikmişti. Çok fazla imge gözlerimi yummama engel oluyordu! Biz neredeydik? Bizi taşıyan bu tuhaf güç neydi? İçinde bulunduğumuz aletin denizin en derin yerlerine doğru gitmekte olduğunu hissediyor, daha doğrusu hissettiğimi sanıyordum. Şiddetli kâbuslar zihnimi ele geçiriyordu. Bu gizemli sığınaklarda meçhul hayvanlarla dolu yepyeni bir dünya görüyordum ve bu deniz altı gemisi de o hayvanlarla aynı cinsten, onlar gibi canlı, hareket eden ve korkunç bir yaratık gibiydi! Daha sonra beynim sakinleşti, hayal gücüm yarı uyku haline gömüldü ve kısa süre içinde kasvetli bir uykuya daldım.

IX

Ned Land'in Öfkesi

Ne kadar uyudum bilmiyorum. Fakat uzun olmalı, zira uyandığımızda yorgunluğumuz tamamen geçmişti. İlk ben uyandım. Yoldaşlarım henüz kıpırdamıyor, kendi köşelerinde hareketsiz kütleler gibi yatıyorlardı.

Oldukça sert olan zeminden kalkar kalkmaz zihnimin açık olduğunu hissettim. Bunun üzerine hücremizi yeniden dikkatle incelemeye başladım.

İç görünümde hiçbir şey değişmemişti. Hapishane hapishane, tutsaklar tutsak olarak kalmıştı. Yine de uyumamızdan istifade eden *steward* sofrayı kaldırmıştı. Durumumuzun yakın gelecekte değişeceğine dair herhangi bir işaret görünmüyordu ve ben kendi kendime ciddi ciddi sonsuza dek bu kafeste yaşamak zorunda kalıp kalmayacağımızı sormaya başlamıştım.

Her ne kadar beynim bir önceki gecenin takıntılarından arınmış olsa da, bu düşünce bana o kadar sıkıcı göründü ki göğsümün şiddetle sıkıştığını hissettim. Güçlükle nefes alıyordum. Hücredeki ağır hava ciğerlerime yetmiyordu. Hücre geniş olsa da, içerideki oksijenin büyük kısmını tüketmiş olduğumuz açıktı. Nitekim her insan bir saatte yüz litrelik hava içinde bulunan oksijeni tüketir ve bu şekilde hemen he-

men eşit miktarda karbonik aside dönüşen hava solunamaz bir hale gelir.

Bu nedenle acilen hücremizdeki havanın ve şüphesiz deniz altı gemisinin havasının da yenilenmesi gerekiyordu.

Bu noktada aklıma bir soru takıldı. Acaba bu yüzen konutun kumandanı bu işi nasıl yapıyordu?

Isıyla potasyum klorürde bulunan oksijeni ayırıp, potasyum hidratla karbonik asidi emerek kimyasal yollardan hava mı elde ediyordu? Bu durumda söz konusu işlemler için lüzumlu malzemeleri tedarik etmek için kıtalarla belli bir iletişim halinde olması gerekirdi. Acaba havayı yüksek basınçta rezervuarlarda depolamakla, daha sonra da mürettebatının ihtiyacına göre yaymakla mı yetiniyordu? Belki. Veyahut daha kolay ve ekonomik, dolayısıyla da daha muhtemel bir şekilde tıpkı balinalar gibi nefes almak için su yüzeyine çıkıp yirmi dört saatlik hava takviyesi yapmakla mı yetiniyordu? Ne olursa olsun, kullanılan metot ne olursa olsun, buna bir an evvel başvurmak bana daha tedbirli görünüyordu.

Nitekim hücrede kalan az miktardaki oksijeni solumak için nefes alış verişlerimi şimdiden sıklaştırmak zorunda kalmıştım ki, birdenbire tuz kokan, taptaze bir hava akımıyla ferahladım. Bu gerçekten de insanı canlandıran, iyot dolu deniz esintisiydi! Ağzımı kocaman açtım, ciğerlerim taze moleküllerle doldu. Aynı anda bir sallantı, orta şiddette fakat son derece bariz bir yalpalama hissettim. Gemi, levhalardan oluşan bu canavar belli ki balinalar gibi nefes almak üzere okyanus yüzeyine çıkmıştı. Demek ki geminin havalandırma sistemi tamamen tanıdıktı.

Taze havayı içime çektikten sonra, bu iyicil akımı bize ulaştıran hava borusunu, tabiri caizse "hava iletkeni"ni aramaya başladım ve bulmakta da gecikmedim. Kapının üstünde küçük bir havalandırma deliği vardı ve hücrede azalan oksijeni tazeleyen hava akımı buradan geliyordu.

Ned ile Conseil bu canlandırıcı havalandırmanın etkisiyle hemen hemen aynı anda uyandıklarında ben bu kadar

gözlemde bulunabilmiştim. Yoldaşlarım gözlerini ovuşturdu, gerindi ve bir anda ayağa kalktılar.

"Beyefendi iyi uyudular mı?" diye sordu Conseil bana her zamanki nezaketiyle.

– Çok iyi uyudum, evlat, diye cevap verdim. Ya siz, üstat Ned Land?

– Derin bir uyku çektim, Bay Profesör. Fakat yanılıyor muyum bilmem ama sanki bir deniz esintisi soluyor gibiyim?

Bir denizci bu konuda yanılıyor olamazdı. Kanadalı'ya o uyurken neler olup bittiğini anlattım.

"Güzel!" dedi Ned. "Bu, sözüm ona narval *Abraham Lincoln*'ın menzilindeyken duyduğumuz gürüldemeleri de açıklıyor."

– Kesinlikle, üstat Land. Bu onun nefes alışıymış!

– Yalnız saatten hiç haberim yok, Bay Aronnax. Tabii öğle yemeği vakti gelmediyse.

– Öğle yemeği mi, cesur zıpkıncı? Bence en azından kahvaltı saati gelmiştir, zira şüphesiz çoktan ertesi gün olmuş olmalı.

– Bu da bizim yirmi dört saat uyuduğumuzu gösterir, diye cevap verdi Conseil.

– Benim fikrim bu, dedim.

– Size karşı çıkacak değilim, diye karşılık verdi Ned Land. İster öğle yemeği ister kahvaltı, *steward* hangisini getirirse kabulümüz.

– Hatta ikisini de, dedi Conseil.

– Çok doğru, diye cevap verdi Kanadalı. Bizim iki yemek hakkımız var ve kendi adıma ben ikisinin de hakkını veririm.

– O halde bekleyelim, Ned, dedim. Bu yabancıların bizi açlıktan öldürmek gibi bir niyetleri olmadığı açık. Yoksa dünkü öğle yemeğinin hiçbir anlamı kalmaz.

– Tabii niyetleri bizi semirtmek değilse! diye atıldı Ned.

– İtiraz ediyorum, diye karşılık verdim. Kesinlikle yamyamların eline düşmüş değiliz!

– Bir kerelik bir şey gösterge değildir! diye cevap verdi Kanadalı ciddi bir tavırla. Bu insanların uzun süredir taze etten, Bay Profesör, uşağı ve bendeniz gibi üç sağlıklı ve yapılı bireyden mahrum kalmadıklarını kim bilebilir...

– Bu tür fikirleri aklınızdan çıkarın, üstat Ned, diye cevap verdim zıpkıncıya. Ve bilhassa ev sahiplerimize öfkelenirken buradan yola çıkmayın. Bu, durumu daha da kötüleştirmekten başka bir işe yaramaz.

– Her şıkta, dedi zıpkıncı, karnım fena halde zil çalıyor. Öğle yemeği veya kahvaltı, ikisinin de geldiği yok!

– Üstat Ned, dedim, geminin kurallarına riayet etmek gerek. Midemizin zilinin horozunkinden önce çaldığını tahmin ediyorum.

– O halde midemizin saatini yeniden ayarlamak gerek, diye cevap verdi Conseil sakin sakin.

– Tam da size göre bir cevap, dostum Conseil, diye atıldı sabırsız Kanadalı. Siz safranızı da sinirlerinizi de pek kullanmıyorsunuz. Hep sakin, hep sakin! Yemek yemeden yemek duası edebilir, şikâyet etmektense ölmeyi tercih edebilirsiniz!

– Şikâyet etmek neye yarar ki? diye sordu Conseil.

– En azından şikâyet etmeye yarar! Bu da bir şeydir. Eğer bu korsanlar –saygımdan ve bu insanları yamyam olarak nitelendirmekten kaçınan Bay Profesörü kızdırmamak için korsanlar diyorum–, evet bu korsanlar eğer beni boğan bu kafeste öfkemi hangi sövgülerle süsleyebileceğimi öğrenmeden tutabileceklerini zannediyorlarsa çok yanılıyorlar! Hadi ama Bay Aronnax, dürüstçe cevap verin. Sizce bizi bu demir kafeste uzun süre tutacaklar mı?

– Doğruyu söylemek gerekirse ben de sizden daha fazla bir şey bilmiyorum, dostum Ned.

– İyi de tahmininiz nedir?

– Benim tahminim, biz tesadüf eseri önemli bir sırrı öğrendik. Şimdi eğer bu sırrı saklamak bu deniz altı gemisinin

mürettebatının menfaatineyse ve eğer bu menfaat üç insanın hayatından daha ağır basıyorsa, canımızın fena halde tehlikede olduğunu tahmin ediyorum. Aksi takdirde bizi yutan canavar ilk fırsatta bizi benzerlerimizin ikamet etmekte olduğu dünyaya iade edecektir.

– Tabii bizi mürettebatına dahil edip bu şekilde alıkoymazsa, dedi Conseil.

– Ta ki *Abraham Lincoln*'dan daha hızlı veya daha becerikli bir fırkateyn bu deniz haydutlarının inini ele geçirip de mürettebatını ve bizleri seren direğinin en tepesinde son nefesimizi vermeye yollayana dek, diye cevap verdi Ned Land.

– Çok mantıklı, üstat Land, dedim. Fakat bize henüz bu konuda herhangi bir teklifte bulunulmadı zannedersem. O halde bu durumda almamız gereken tavrı tartışmamız gereksiz. Tekrar ediyorum, bekleyip görelim, koşullara göre değerlendirme yapalım ve yapacak bir şey olmadığına göre hiçbir şey yapmayalım.

– Tam tersine, Bay Profesör! diye cevap verdi işin ucunu bırakmayan zıpkıncı. Bir şeyler yapmamız gerek.

– Peki ne, üstat Land?

– Kaçmak.

– Bir "kara" hapishanesinden kaçmak çoğu zaman güçtür. Fakat bir deniz altı hapishanesinden kaçmak bana tamamen imkânsızmış gibi görünüyor.

– Hadi bakalım, dostum Ned, beyefendinin itirazına ne cevap vereceksiniz? diye sordu Conseil. Bir Amerikalının çare bulma konusunda tıkanabileceğine asla inanmam!

Gözle görünür şekilde rahatsız olan zıpkıncı susuyordu. Tesadüflerin bizi sürüklemiş olduğu bu koşullardan kaçmaya kalkmak kesinlikle imkânsızdı. Fakat bir Kanadalı aynı zamanda yarı Fransız demekti ve üstat Ned Land verdiği cevapla bunu iyice ortaya koydu.

"Öyleyse Bay Aronnax," diye tekrar söze başladı Ned birkaç dakika düşündükten sonra, "zindanlarından kaça-

mayan insanların ne yapmaları gerektiğini tahmin edemiyor musunuz?"

– Edemiyorum, dostum.

– Çok basit. O zindanda kalmaya çalışmaları gerekir.

– Hay aksi! dedi Conseil. Üstünde veya altında olmaktansa içinde olmak daha iyidir!

– Evet ama zindancıları, anahtarlığı ve nöbetçileri dışarı attıktan sonra, diye ekledi Ned Land.

– Nasıl olur Ned? Ciddi ciddi bu gemiyi ele geçirmeyi mi düşünüyorsunuz?

– Hem de çok ciddiyim, diye cevap verdi Kanadalı.

– Bu imkânsız.

– Peki ama neden, beyefendi? Bir fırsat ortaya çıkabilir. O takdirde bu fırsatı değerlendirmekten bizi ne alıkoyabilir göremiyorum. Eğer bu aletin güvertesinde ancak yirmi kadar insan varsa, iki Fransız ile bir Kanadalıyı püskürtecek güçte olacaklarını hiç sanmıyorum!

Zıpkıncının teklifini tartışmaktansa kabul etmek daha iyi olacaktı. Nitekim ben de şöyle cevap vermekle yetindim:

"Bakalım koşullar ne gösterecek, üstat Land, hep birlikte göreceğiz. Fakat o zamana kadar rica ediyorum kendinizi tutun. Ancak kurnazlıkla hareket edebiliriz. Elverişli koşulları öfkelenerek yaratamazsınız. O halde içinde bulunduğumuz durumu çok fazla öfkelenmeden kabul edeceğinize dair bana söz verin."

– Size söz veriyorum, Bay Profesör, diye cevap verdi Ned Land pek de ikna etmeyen bir tonda. Sofra istenen düzende kurulmasa bile ağzımdan tek bir kötü söz çıkmayacak, tek bir ters hareket beni ele vermeyecek.

– Bana söz verdiniz, Ned, dedim Kanadalı'ya.

Bundan sonra sohbetimiz sona erdi ve herkes kendi köşesinde düşüncelere daldı. Kendi adıma zıpkıncının vermiş olduğu teminata rağmen bu konuda kesinlikle hayal kurmuyordum. Ned Land'in bahsettiği elverişli koşullara bel bağ-

lamıyordum. Bu kadar güvenli bir şekilde yönlendirildiğine göre, bu deniz altı gemisi kalabalık bir mürettebata sahip olmalıydı. Dolayısıyla mücadele etmek gerekirse, karşımızdakiler bizden çok daha güçlü olurdu. Kaldı ki her şeyden önce özgür olmamız gerekirdi ve biz özgür değildik. Hatta hava geçirmez şekilde kapatılmış levhalardan oluşan bu hücreden kaçmanın hiçbir yolunu göremiyordum. Ve eğer bu geminin tuhaf kumandanının saklayacak bir sırrı varsa –ki bu en azından muhtemel görünüyordu–, bizim gemide serbestçe dolaşmamıza izin vermezdi. Peki bizden şiddete başvurarak mı kurtulur, yoksa bizi bir gün herhangi bir yere mi bırakırdı? İşte burası meçhuldü. Bütün bu varsayımların hepsi de bana son derece akla yakın görünüyordu. Ancak bir zıpkıncı özgürlüğünü kazanmayı ümit edebilirdi.

Kaldı ki Ned Land'in fikirlerinin beynini ele geçiren düşüncelerle hırçınlaştığını fark ediyordum. Onun gırtlağında yavaş yavaş birikmekte olan sövgüleri duyuyor, hareketlerinin yeniden tehditkâr bir hale geleceğini görüyordum. Ned ayağa kalkıyor, kafesteki vahşi bir hayvan gibi turluyor, ayaklarıyla ve yumruklarıyla duvarlara vuruyordu. Bir yandan zaman da ilerliyor, açlık iyice bastırıyor, ancak *steward* hâlâ ortalıkta görünmüyordu. Bu ise, eğer gerçekten bizim hakkımızda iyi niyetler besliyorlarsa, bizim kazazede olduğumuzu çok uzun bir süre unuttukları anlamına geliyordu.

Sağlam midesinde hissettiği kramplarla kıvranan Ned Land yavaş yavaş sinirleniyordu ve ben onun verdiği söze rağmen gemideki adamlardan biriyle karşılaştığı anda gerçek bir öfke patlaması yaşamasından korkuyordum.

İki saat daha Ned Land'in öfkesi kabarmaya devam etti. Kanadalı bağırıp çağırdı, fakat bütün bunlar sonuçsuz kaldı. Levhalardan oluşan duvarlar sağırdı. Hatta ölü gibi duran geminin içinde tek bir ses dahi duyamıyordum. Gemi hareket etmiyordu. Yoksa pervanenin itişiyle geminin gövdesinin titrediğini elbette hissederdim. Şüphesiz denizin derinlikleri-

ne dalmış olan gemi artık bu dünyaya ait değildi. Bu kasvetli sessizlik çok korkutucuydu.

Bu şekilde terk edilişimizin, bu hücrenin derinliklerinde tecrit edilişimizin ne kadar süreceğini tahmin etmeye cesaret edemiyordum. Geminin kumandanıyla yaptığımız görüşme sonrasında beslediğim ümitler yavaş yavaş yok oluyordu. Bu adamın bakışlarındaki yumuşaklık, fizyonomisindeki cömert ifade, duruşundaki asalet, hepsi hafızamdan siliniyordu. Bu gizemli şahsiyeti olması gerektiği gibi, zorunlu olarak acımasız ve zalim biri gibi görmeye başlıyordum. Onun insanlığın dışında, her türlü merhamet duygusuna uzak biri olduğunu, bitmek tükenmek bilmeyen bir kin duyduğu benzerlerine karşı sonsuz bir düşmanlık beslediğini hissediyordum.

Fakat bu adam bizi bu dar hücrenin içinde hapsolmuş, aşırı açlığın insanları ittiği o korkunç eylemlerin pençesinde ölmeye mi terk edecekti? Bu korkunç düşünce beynimin içinde feci bir yoğunluğa ulaştı ve hayal gücünün de yardımıyla içimi anlamsız bir dehşetin kapladığını hissettim. Conseil sükûnetini koruyor, Ned Land ise kükrüyordu.

Tam o anda dışarıdan bir ses duyuldu. Metal döşemenin üzerinde adımlar yankılandı. Kilitler şakırdadı, kapı açıldı ve *steward* göründü.

Ben araya giremeden Kanadalı zavallı adamın üzerine atlayıp yere düşürdü ve boğazına sarıldı. *Steward*, Ned'in güçlü ellerinin baskısı altında boğuluyordu.

Conseil yarı yarıya boğulmuş haldeki kurbanı zıpkıncının ellerinden kurtarmaya çalışıyordu. Ben de ona yardıma koşmak üzereydim ki, Fransızca söylenen şu kelimelerin etkisiyle birdenbire olduğum yerde çakılıp kaldım:

"Sakin olun, Ned Land. Ve siz Bay Profesör, lütfen beni dinleyin!"

X

Deniz Adamı

Bunları söyleyen geminin kumandanıydı.

Bu sözleri duyan Ned Land hemen doğruldu. Hemen hemen nefessiz kalmış olan *steward*, efendisinin bir işaretiyle sallana sallana dışarı çıktı. Ancak kumandan kendi gemisinde öyle bir nüfuza sahipti ki, adam Kanadalı'ya karşı hissetmesi gereken hıncı tek bir hareketiyle dahi dışa vurmadı. Conseil kendine rağmen meraklanmış, bense hayretten ağzım açık vaziyette sessizce bu sahnenin ne şekilde sonuçlanacağını beklemeye başlamıştım.

Kollarını çapraz şekilde kavuşturmuş, masaya yaslanmış duran kumandan bizi yoğun bir dikkatle inceliyordu. Konuşmakta tereddüt mü ediyordu? Fransızca söylediği cümleye pişman mı olmuştu? Böyle olduğu düşünülebilirdi.

Hiçbirimizin bozmayı aklına bile getirmediği bir sessizlikle geçen birkaç dakikadan sonra kumandan sakin ve etkileyici bir sesle şunları söyledi:

"Beyler, ben Fransızca da, İngilizce de, Almanca da, Latince de konuşuyorum. Bu nedenle size daha ilk görüşmemizde cevap verebilirdim. Fakat önce sizi tanımak, daha sonra düşünmek istedim. Hepsi de birbirinin aynı olan dörtlü anlatınız sizin kimliklerinizi de ifşa etmiş oldu. Şimdi te-

sadüfün karşıma yurtdışına bilimsel görevle gönderilen Paris Doğa Tarihi Müzesi'nden Profesör Pierre Aronnax'ı, uşağı Conseil'i ve Amerika Birleşik Devletleri donanmasında yer alan *Abraham Lincoln* fırkateyninin Kanada asıllı zıpkıncısı Ned Land'i çıkardığını biliyorum."

Başımı söylenenleri onaylar bir tavırla salladım. Kumandan bana bir soru sormuş değildi. O halde bir cevap vermek de gerekmiyordu. Bu adam kendini mükemmel bir rahatlıkla, aksansız ifade edebiliyordu. Cümleleri net, kelimeleri isabetli, anlatış rahatlığı dikkate değerdi. Yine de onda bir hemşehri havası "hissetmiyordum".

Kumandan konuşmasına şu şekilde devam etti:

"Şüphesiz sizi ikinci kez ziyaret etmekte fazla geç kaldığımı düşünmüşsünüzdür, beyefendi. Bunun nedeni kimliğinizi öğrendikten sonra, sizin hakkınızda vermem gereken kararı uzun uzun düşünmek istememdi. Çok tereddüt ettim. Olabilecek en can sıkıcı koşullar sizi benim gibi insanlıkla bütün bağlarını koparmış bir adamın karşısına çıkardı. Siz benim yaşantımı bozmaya geldiniz..."

– İstemeden, dedim.

– İstemeden mi? diye cevap verdi yabancı sesini biraz yükselterek. *Abraham Lincoln* beni bütün denizlerde istemeden mi kovaladı? Siz istemeden mi bu fırkateynin yolcusu oldunuz? Mermileriniz istemeden mi benim gemimin gövdesine atıldı? Üstat Ned Land istemeden mi beni zıpkınıyla vurdu?

Bu sözlerde dizginlenmeye çalışılan bir öfke yakaladım. Fakat bu suçlamalara verecek son derece doğal bir cevabım vardı ve ben de o cevabı verdim.

"Beyefendi," dedim, "siz şüphesiz Amerika'da ve Avrupa'da hakkınızda yapılan tartışmalardan habersizsiniz. Sizin deniz altı aletinizin neden olduğu çeşitli kazaların her iki kıtadaki kamuoyunu da derinden sarstığını bilmiyorsunuz. Sırrını sadece sizin bildiğiniz bu açıklanamaz fenomeni açıklayabilmek için öne sürülen sayısız varsayımı anlatıp sizi

yormayacağım. Fakat şu kadarını söyleyeyim ki, *Abraham Lincoln* sizi Pasifik'in açık denizlerine kadar takip ederken, her ne pahasına olursa olsun okyanustan temizlenmesi gereken güçlü bir deniz canavarını kovaladığını sanıyordu."

Dudaklarında yarım bir gülümseme beliren kumandan sözlerine daha sakin bir tonda devam etti:

"Bay Aronnax, fırkateyninizin bir canavar kadar bir deniz altı gemisini de kovalayıp topa tutmayacağını iddia edebilir misiniz?"

Bu soru beni rahatsız etti; zira Kumandan Farragut bu konuda elbette tereddüt etmezdi. Devasa bir narval kadar böyle bir aleti de yok etmeyi görevi olarak görürdü.

"O halde size düşman muamelesi etmeye hakkım olduğunu da anlıyorsunuz, beyefendi," dedi yabancı.

Haklı olarak karşılık vermedim. Kaba gücün en iyi savları dahi yok edebileceği bir yerde böyle bir cümleyi tartışmanın ne anlamı vardı ki?

"Uzun süre tereddüt ettim," diye sözlerine devam etti kumandan. "Hiçbir şey beni size misafirperverlik göstermeye zorlamıyor. Eğer sizden ayrılmam gerekse, sizi bir daha görmemi gerektirecek hiçbir şey olamaz. Sizi bu geminin size sığınak görevi görmüş olan platformuna geri koyarım, tekrar denizin derinliklerine dalarım ve var olduğunuzu dahi unuturum. Bunu yapmak hakkım değil mi?"

– Bunu yapmak belki bir vahşinin hakkı olabilir, diye cevap verdim. Fakat medeni bir adamın hakkı olamaz.

– Bay Profesör, diye cevap verdi kumandan hararetle, ben sizin medeni olarak nitelendireceğiniz bir adam değilim! Sadece benim değerlendirme hakkına sahip olduğum sebeplerden ötürü bütün insanlıkla ilişiğimi kestim. Bu nedenle onun kurallarına da riayet etmiyorum ve size de benim karşımda bunlardan bahsetmemenizi salık veriyorum!

Bütün bunlar son derece net bir tavırla söylenmişti. Yabancının gözlerinde bir öfke ve istihfaf şimşeği çaktı ve bu

adamın hayatında korkunç bir geçmiş olduğunu sezdim. Bu adam kendini beşeri kanunların dışına çıkarmakla kalmamış, aynı zamanda bağımsız, kelimenin en dar anlamıyla özgür, her türlü müdahaleden ırak kılmıştı! Deniz yüzeyinde onun aleyhine girişilen çabaları alt eden bu adamı denizin derinliklerinde kovalamaya kim cesaret edebilirdi? Hangi gemi onun deniz altı monitörünün darbesine dayanabilirdi? Ne kadar sağlam olursa olsun hangi zırhlı onun mahmuzuna göğüs gerebilirdi? Hiçbir fani ona yaptıklarından dolayı hesap soramazdı. Onun tabi olabileceği yegâne hâkimler olsa olsa eğer inanıyorsa Tanrı ve eğer sahipse kendi vicdanıydı.

Bu tuhaf şahsiyet kendi içine kapanmış gibi durmuş susarken, aklımdan hızlıca bu düşünceler geçti. Onu tıpkı sfenksi inceleyen Oedipus gibi ilgiyle karışık bir korkuyla inceliyordum.

Uzun bir sessizlikten sonra kumandan tekrar konuşmaya başladı.

"Kısacası tereddüt ettim," dedi. "Fakat şahsi menfaatimin, bütün insanların hakkı olan o doğal merhametle bağdaşabileceğini düşündüm. Madem kader sizi buraya attı, o halde siz de burada, benim gemimde kalacaksınız. Burada özgür olacaksınız. Bu özgürlük karşılığında –ki bu özgürlük tamamen görece olacak– size tek bir şart koşacağım. Bu koşula uyacağınıza dair vereceğiniz söz bana kâfi gelecektir."

– Söyleyin, beyefendi, diye cevap verdim. Söz konusu koşul namuslu bir adamın kabul edebileceği türden mi?

– Evet öyle, beyefendi. Ve işte koşulum. Kimi beklenmedik olayların benim sizi duruma göre birkaç saatliğine veya birkaç günlüğüne kamaralarınızdan çıkarmamaya mecbur etmesi mümkündür. Asla şiddete başvurmak istemeyen biri olarak sizden beklediğim, bu durumda, diğer bütün zamanlarda olduğundan daha büyük bir pasif itaat göstermeniz. Böyle yaparak sorumluluğu sizden alıyor, sizi tamamen azat

ediyorum. Zira sizi görülmemesi gerekeni göremeyecek hale getirmek benim görevim. Bu koşulu kabul ediyor musunuz?

O halde bu gemide en azından tuhaf, beşeri kanunların dışına çıkmamış insanların görmemesi gereken şeyler oluyordu! Gelecek günlerin benim için hazırladığı sürprizler içinde bu en önemsizi olmasa gerekti.

"Kabul ediyoruz," diye cevap verdim. "Yalnız sizden tek bir soru sormama izin vermenizi istiyorum, beyefendi."

– Sorun, beyefendi.

– Geminizde özgür olacağımızı söylediniz.

– Tamamen.

– O halde ben de size bu özgürlükten ne anladığınızı sormak istiyorum.

– Elbette gidip gelme, görme, hatta burada olan biten her şeyi –kimi ender rastlanan koşullar hariç– gözlemleme özgürlüğünü, en nihayetinde yoldaşlarımın ve şahsımın sahip olduğu özgürlüğü kastediyorum.

Birbirimizi anlamadığımız aşikârdı.

"Affedersiniz, beyefendi," diye tekrar söze girdim, "fakat söz konusu özgürlük, bütün mahkûmların kendi hücrelerinde gezebilme hakkından başka bir şey değil. Biz bununla yetinemeyiz."

– Oysa yetinmeniz gerekecek!

– Nasıl olur! Vatanımızı, dostlarımızı, akrabalarımızı görmekten vazgeçmek zorunda mı kalacağız?

– Evet, beyefendi. Fakat insanların özgürlük sandığı dünyanın bu tahammül edilmesi imkânsız boyunduruğuna yeniden girmekten vazgeçmek belki de düşündüğünüz kadar acı verici olmayacaktır.

– Misal, diye haykırdı Ned Land, ben buradan kurtulmayı denemeyeceğime dair asla söz vermem!

– Sizden böyle bir söz istemiyorum, üstat Land, diye cevap verdi kumandan soğuk bir tavırla.

– Beyefendi, dedim istemeden öfkelenerek, siz bize karşı

sahip olduğunuz konumu kötüye kullanıyorsunuz! Bu düpedüz zalimlik!

– Hayır, beyefendi, bu merhamet! Siz benim savaş esirlerimsiniz! Sizi tek bir kelimemle okyanusun derinliklerine atacak yerde ben sizi hayatta bırakıyorum. Siz bana saldırdınız! Dünyada hiç kimsenin bilmemesi gereken bir sırra, bütün varlığımın bu en büyük sırrına şahit oldunuz. Ve şimdi de sizi artık benden bir haber almaması gereken yeryüzüne öylece geri göndereceğimi mi sanıyorsunuz? Asla! Sizi burada alıkoyarken sizi değil, kendimi koruyorum!

Bu sözler, kumandanın hiçbir savın alt edemeyeceği bir karar almış olduğunu gösteriyordu.

"Kısaca," dedim, "siz bize sadece yaşam ile ölüm arasında bir seçim yapma olanağı tanıyorsunuz, beyefendi."

– Kısaca.

– Dostlarım, dedim, bu şekilde sorulan bir soruya verilecek hiçbir cevap yoktur. Ancak bizi bu geminin efendisine bağlayan herhangi bir söz de yok.

– Yok, diye cevap verdi yabancı.

Sonra daha tatlı bir sesle sözlerine devam etti:

"Şimdi izin verin de size söylemem gerekenleri söyleyeyim. Ben sizi tanıyorum, Bay Aronnax. Yoldaşlarınız değilse de siz, sizi benim kaderime bağlayan tesadüften belki de şikâyetçi olmayacaksınız. En sevdiğim incelemelerimde başvurduğum kitapların arasında sizin denizin derinlikleriyle ilgili yayımlamış olduğunuz eserinizi bulacaksınız. O kitabı pek çok kez okudum. Eserinizi kara biliminin olanak tanıdığı ölçüde ilerletmişsiniz. Ancak her şeyi görmediniz, her şeyi bilmiyorsunuz. O halde size şunu söylememe izin verin, Bay Profesör, gemimde geçireceğiniz zamandan pişmanlık duymayacaksınız. Mucizeler diyarında seyahat edeceksiniz. Şaşkınlık ve hayret muhtemelen ruhunuzun doğal hali haline gelecek. Gözlerinizin önünde sürekli olarak sergilenecek olan gösteriden kolay kolay bıkmayacaksınız. Denizler altın-

da yapacağım yeni –ve kim bilir belki de son– dünya turunda, pek çok kez dolaştığım bu denizlerin dibinde bu zamana kadar incelemiş olduğum her şeyi bir kez daha göreceğim ve siz de benim araştırma arkadaşım olacaksınız. Bugünden itibaren yeni bir elemente giriyorsunuz ve bu zamana kadar hiçbir insanın görmediği –zira ben ve adamlarım sayılmıyoruz– şeyleri göreceksiniz. Benim sayemde gezegenimiz size en nihai sırlarını ifşa edecek."

İnkâr edemem. Kumandanın bu sözleri beni çok etkiledi. Kumandan beni zayıf noktamdan yakalamıştı. Bir an için olağanüstü şeyleri görmenin özgürlüğümüzü kaybetmeye değmeyeceğini bile unuttum. Kaldı ki bu ciddi sorunu halletmeyi ileri bir tarihe ertelemeye karar vermiştim. Bu nedenle şu şekilde cevap vermekle yetindim:

"Beyefendi, insanlıkla ilişkinizi kestiyseniz bile, her türlü insani duyguya sırt çevirmediğinize inanmak istiyorum. Bizler geminize cömertçe kabul edilmiş kazazedeleriz, bunu unutmayacağız. Kendi adıma şayet bilim aşkının özgürlük ihtiyacını dahi yutabileceği doğruysa, sizinle karşılaşmamızın bana vaat ettiklerinin bu kaybımı büyük ölçüde telafi edeceğini inkâr edemeyeceğim."

Kumandanın anlaşmamızı mühürlemek üzere benimle tokalaşacağını düşünüyordum. Oysa o böyle bir şey yapmadı. Onun adına üzüldüm.

Bu anlaşılmaz varlık bizden ayrılmak ister gibi göründüğü sırada "Son bir soru," dedim.

– Söyleyin, Bay Profesör.

– Size nasıl hitap etmeliyim?

– Beyefendi, diye cevap verdi kumandan, ben sizin için Kaptan Nemo'dan*, siz ve yoldaşlarınız ise benim için *Nautilus*'taki yolculardan ötesi değiliz.

Kaptan Nemo'nun seslenmesi üzerine *steward* gözüktü. Kaptan o tanıyamadığım yabancı dilde emirlerini verdi. Sonra Kanadalı ve Conseil'e dönerek:

---

* (Lat.) Nemo: Hiç kimse. (ç.n.)

"Yemek kamaranızda sizi bekliyor," dedi. "Lütfen bu adamı takip edin."

– Bunu reddedecek değiliz! diye cevap verdi zıpkıncı.

Conseil ile Ned Land nihayet otuz saatten fazladır hapsedilmiş oldukları bu hücreden çıktılar.

"Ve şimdi Bay Aronnax, bizim kahvaltımız da hazır. Size yolu göstermeme izin verin."

– Emredersiniz, Kaptan.

Kaptan Nemo'yu takip ettim ve eşikten çıkar çıkmaz gemilerdeki pasarellalara benzer, elektrikle aydınlatılmış bir tür koridora girdim. Aşağı yukarı on metre kadar gittikten sonra önümde ikinci bir kapı açıldı.

İşte o zaman yalın bir zevkle dekore edilmiş bir yemek salonuna girdim. Salonun her iki ucunda sofra takımlarının durduğu, abanoz süslemelerle bezeli meşe ağacından yüksek dolaplar yükseliyor, dalgalı raflarında paha biçilmez çiniler, porselenler ve züccaciye ürünleri parlıyordu. Sofra takımları, ışıltısı zarif resimlerin etkisiyle kırılıp yumuşayan ışıklı bir tavanın altında pırıl pırıl parlıyordu.

Salonun ortasında cömertçe donatılmış bir masa duruyordu. Kaptan Nemo bana oturmam gereken yeri gösterdi.

"Oturun," dedi bana, "ve açlıktan ölmek üzere olan bir adam gibi yiyin."

Kahvaltı sadece denizin tedarik edebileceği türden yiyeceklerle türünü ve menşeini bilmediğim türden yiyeceklerden oluşuyordu. Yemeğin lezzetli, fakat özel bir tada sahip olduğunu itiraf etmeliyim. Fakat bu özel tada kolayca alıştım. Bu çeşitli yiyeceklerin hepsi de bana fosfor bakımından zengin görünüyordu. Bunların deniz menşeli olması gerektiğini düşündüm.

Kaptan Nemo bana bakıyordu. Ona hiçbir şey sormadım. Fakat o benim düşüncelerimi tahmin etti ve ona sormak için yanıp tutuştuğum soruları kendiliğinden yanıtladı.

"Bu yemeklerin çoğu size yabancı," dedi bana. "Yine de bunları korkmadan yiyebilirsiniz. Sağlığa yararlı ve besleyi-

cidirler. Uzun zamandır kara menşeli yiyeceklerden vazgeçtim ve bunun bir kötülüğünü de görmedim. Güçlü kuvvetli insanlardan oluşan mürettebatım da tıpkı benim gibi besleniyor."

– O halde, dedim, bütün bu yiyecekler deniz mahsulü mü?

– Evet, Bay Profesör. Bütün ihtiyaçlarımı denizden karşılıyorum. Kâh ağlarımı denize bırakıyor, neredeyse yırtılacak kadar dolduğunda çekiyorum. Kâh insanoğluna ulaşılmaz görünen bu elementin içinde ava çıkıyor, deniz altı ormanlarımda barınan av hayvanlarının peşine düşüyorum. Sürülerim tıpkı ihtiyar çoban Neptün'ün sürüleri gibi okyanusun muazzam otlaklarında korkusuzca otluyor. Burada bizzat istifade ettiğim ve Yaradan sayesinde hiçbir şeyin eksik olmadığı geniş bir araziye sahibim.

Kaptan Nemo'ya belli bir hayretle bakıp şöyle cevap verdim:

"Ağlarınızın sofranızı leziz balıklarla donatmasını anlarım, beyefendi. Deniz altı ormanlarınızda deniz hayvanlarınızı avlamanızı biraz daha anlayabiliyorum. Fakat ne kadar küçük olursa olsun sofranızda bir parça et olmasını kesinlikle anlamıyorum."

– Nitekim, diye cevap verdi Kaptan Nemo, kara hayvanlarının etini hiç tüketmiyorum, beyefendi.

– Peki ya bu? diye karşılık verdim, halen birkaç fileto parçasının durmakta olduğu bir tabağı işaret ederek.

– Sizin et zannettiğiniz şey, Bay Profesör, denizkaplumbağası filetosundan başka bir şey değil. Ve yine sizin domuz yahnisi zannedeceğiniz birkaç parça yunus ciğeri. Aşçım, okyanustan gelen bu çeşitli ürünleri saklama konusunda çok beceriklidir. Bütün bu yiyecekleri tadın. İşte bir Malay'ın eşsiz bulacağı bir denizhıyarı konservesi. Bu da balinalardan elde edilen süt ve Kuzey Denizi'nin iri yosunlarından elde edilen şekerle yapılmış bir krema. Ve nihayet size en leziz

meyvelerden yapılmış reçellerle eşdeğer olan anemon reçellerinden ikram etmeme izin verin.

İkram edilenleri bir gurmeden çok meraklı biri gibi tadıyordum, bu arada Kaptan Nemo da beni sıra dışı öyküleriyle büyülüyordu.

"Fakat bu deniz, Bay Aronnax," dedi kaptan, "bu mucizevi ve sonsuz sütanne beni sadece beslemekle kalmıyor, aynı zamanda giydiriyor da. Üzerinizdeki kumaşlar kimi deniz kabuklularının ipliksileriyle örüldü, erguvana boyandı ve Akdeniz deniztavşanlarından çıkardığım mor renklerle nüanslandırıldı. Kamaranızdaki tuvalet masasında bulacağınız parfümler deniz bitkilerinin damıtılmasıyla elde edilmiş ürünler. Yatağınız okyanusun en yumuşak deniz çayırlarından yapıldı. Bir balina çubuğu size tüy kalem görevi görecek. Mürekkepbalığının veya kalamarın salgıladığı sıvı mürekkebiniz olacak. Nasıl ki bir gün her şey denize dönecekse, şimdi de her şey bana denizden geliyor!"

– Denizi seviyorsunuz, Kaptan.

– Evet, denizi seviyorum! Deniz her şey demek! Yerkürenin onda yedisi denizlerle kaplı. Onun soluğu arı ve sağlıklı. Deniz insanoğlunun asla yalnız olmadığı bir çöl; zira burada hayat hemen yanı başımızda. Deniz, doğaüstü ve mucizevi bir varoluşun aracısından başka bir şey değil. Hareket ve sevgiden ibaret. Deniz, şairlerinizden birinin dediği gibi canlı sonsuzluk. Nitekim Bay Profesör, doğa denizde kendini mineral, bitkisel ve hayvansal olmak üzere üç âlemiyle birden gösteriyor. Denizlerdeki hayvan krallığı genel olarak dört adet bitkimsi hayvanlar grubundan, üç adet eklembacaklılar sınıfından, beş adet yumuşakça sınıfından ve üç adet omurgalılar sınıfından, memelilerden, sürüngenlerden ve sadece onda birinin tatlı sularda yaşadığı on üç binden fazla türün dahil olduğu sonsuz bir hayvan takımı olan sayısız balık sürülerinden oluşur. Deniz, doğadan gelen muazzam bir havuz. Yerküre tabiri caizse denizle başladı ve kim bilir belki

de yine denizle bitecek! En yüce huzur denizlerde gizli. Deniz despotlara ait değil. Yüzeyinde despotlar hâlâ adaletsiz haklara sahip olabilir, birbirleriyle savaşabilir, birbirlerini yiyebilir ve karanın bütün dehşetini buraya taşıyabilirler. Fakat deniz seviyesinin otuz ayak aşağısında despotların iktidarı son bulur, nüfuzları silinir, gücü yok olur! Ah, beyefendi! Denizin içinde yaşayın! Bağımsızlık sadece denizde mevcut. Burada efendi diye bir şey yok! Burada özgürüm!

Kaptan Nemo içinden taşan bu coşku dalgasının ortasında birdenbire sustu. Alışılmış ihtiyatlılığının dışına mı çıkmıştı? Fazla mı konuşmuştu? Birkaç dakika boyunca son derece huzursuz bir şekilde dolaştı. Sonra sinirleri yatıştı, görünüşü yeniden eski soğukluğuna büründü ve bana dönerek şöyle dedi:

"Ve şimdi de Bay Profesör, şayet *Nautilus*'u gezmek isterseniz emrinize amadeyim."

XI

Nautilus

Kaptan Nemo ayağa kalktı, ben de onu izledim. Salonun arka tarafında yer alan iki kanatlı kapı açıldı ve çıktığım salonun boyutlarında başka bir odaya girdim.

Bu bir kütüphaneydi. Bakır kakmalarla süslü siyah pelesenk ağacından yüksek mobilyaların geniş raflarında birörnek ciltlenmiş çok sayıda kitap vardı. Mobilyalar salonun duvarları boyunca devam ediyor, alt tarafta kahverengi deriden, olabilecek en rahat kıvrımlara sahip geniş divanlarla son buluyordu. İsteğe göre uzaklaştırılıp yakınlaştırılabilen hafif ve hareketli sehpaların üzerinde kitap okunabiliyordu. Ortada üzerinde el kitapçıklarıyla ve birkaç eski tarihli gazete bulunan geniş bir masa vardı. Yarı yarıya tavanın süslemelerine gizlenmiş dört adet cilasız küreden saçılan elektrik ışığı bütün bu uyumlu bütünü aydınlatıyordu. Son derece maharetli bir şekilde döşenmiş bu salona gerçek bir hayranlıkla bakıyor, gözlerime inanamıyordum.

"Kaptan Nemo," dedim bir divana uzanan ev sahibine, "işte dünyadaki pek çok saraya taş çıkartacak bir kütüphane ve ben, bu kütüphanenin sizi denizin en derinlerinde takip edebildiğini düşündükçe gerçekten büyüleniyorum."

– Başka nerede buradakinden daha mutlak bir yalnızlık,

daha mutlak bir sessizlik bulunabilir, Bay Profesör? diye cevap verdi Kaptan Nemo. Sizin müzedeki odanız size bu kadar mutlak bir huzur sağlayabiliyor mu?

– Hayır, beyefendi ve sizinkinin yanında benim odamın pek fakir kaldığını da ilave etmeliyim. Siz burada altı yedi bin cilde...

– On iki bin, Bay Aronnax. Bunlar benim karayla olan yegâne bağlantım. Fakat *Nautilus*'umun ilk kez denize daldığı gün dünya benim için bitti. O gün son ciltlerimi, son el kitapçıklarımı, son gazetelerimi satın aldım ve o günden bu yana insanlığın bir şey düşündüğüne de, bir şey yazdığına da inanmıyorum. Bu arada buradaki kitaplar emrinize amadedir, Bay Profesör, istediğiniz gibi kullanabilirsiniz.

Kaptan Nemo'ya teşekkür ettim ve kütüphanenin raflarına yaklaştım. Raflar her türlü dilde yazılmış bilim, ahlak ve edebiyat kitaplarıyla doluydu. Fakat sadece tek bir ekonomi politik kitabı gördüm. Bu tür kitaplar gemide kati suretle yasak gibi görünüyordu. İlginç bir ayrıntı: Bütün bu kitaplar hangi dilde yazılmış olursa olsun öylesine sınıflandırılmıştı. Bu karışıklık ise *Nautilus*'un kaptanının elini attığı kitabı rahatlıkla okuyabildiğini gösteriyordu.

Bu kitapların içinde eski ve yeni ustaların şaheserlerine, yani insanlığın Homeros'tan Victor Hugo'ya, Ksenofon'dan Michelet'ye, Rabelais'den Madam Sand'a kadar tarih, şiir, roman ve bilim alanında üretmiş olduğu bütün eserlere rastladım. Ancak bu kütüphanede bilimsel kitaplar bilhassa çoğunluktaydı. Mekanik, balistik, hidrografi, meteoroloji, coğrafya, jeoloji vs kitapları en az doğabilimiyle ilgili eserler kadar yer tutuyordu. Bunların kaptanın temel inceleme alanları olduğunu anlamıştım. Kütüphanede Humboldt'un, Arago'nun, Foucault'nun, Henri Sainte-Claire Deville'in, Chasles'ın, Milne-Edwards'ın, Quatrefages'ın, Tyndall'ın, Faraday'in, Berthelot'nun, Başrahip Secchi'nin, Petermann'ın, Kumandan Maury'nin, Agassiz'in vs. bütün eserle-

ri, Bilimler Akademisi'nin bütün tutanakları, çeşitli coğrafya vs. cemiyetlerinin bültenleri ile belki de Kaptan Nemo'nun beni görece bir iyilikle karşılamasına sebep olan o iki cilt bulunuyordu. Joseph Bertrand'ın eserleri arasında gözüme çarpan *Astronominin Kurucuları* adlı eseri bana belli bir tarih saptama imkânı tanıdı. Bu eserin 1865 yılı içerisinde yayımlandığını bildiğim için, *Nautilus*'un yapımının daha eskiye dayanmadığı sonucuna vardım. O halde Kaptan Nemo'nun deniz altı yaşamı en fazla üç yıl önce başlamış olmalıydı. Kaldı ki daha yeni tarihli kitapların bu anı daha da kesin bir şekilde saptamama izin vermesini umuyordum. Fakat bunu araştırmak için vaktim vardı ve *Nautilus*'un harikaları arasında yaptığımız geziyi daha fazla geciktirmek istemiyordum.

"Beyefendi," dedim kaptana, "bu kütüphaneyi hizmetime sunduğunuz için size teşekkür ederim. Burada gerçek bir bilim hazinesi var ve ben de bundan faydalanacağım."

– Bu salon salt bir kütüphane değil, dedi Kaptan Nemo, aynı zamanda bir sigara salonu da.

– Sigara salonu mu? diye haykırdım. Gemide sigara mı içiliyor?

– Elbette.

– O halde sizin Havana'yla irtibatta kaldığınıza inanmak zorundayım, beyefendi.

– Hiçbir irtibatım yok, diye cevap verdi kaptan. Şu puroyu alın, Bay Aronnax. Havana'dan gelmese de purodan anlıyorsanız memnun kalacaksınız.

İkram edilen puroyu aldım. Şekli İngiltere için üretilen Havana purolarını hatırlatsa da, altın renkli yapraklardan üretilmiş gibi duruyordu. Zarif bronz bir ayaklık üzerinde duran küçük bir ateş çukurunda puroyu yaktım ve iki gündür sigara içmemiş bir amatörün hazzıyla ilk nefesi içime çektim.

"Mükemmel," dedim. "Fakat bu tütün değil."

– Değil, diye cevap verdi kaptan. Bu tütün ne Havana'dan ne de Doğudan geliyor. Bu, denizden tedarik ettiğim nikotin bakımından zengin bir tür yosun. Çok da az bulunur. Hâlâ Havana purolarını arıyor musunuz?

– Kaptan, bugünden sonra onları hakir görüyorum.

– İstediğiniz gibi için o zaman ve puroların menşeini tartışmayın. Bunlar hiçbir tekelin kontrolünde değil, fakat en az kontrol altındakiler kadar iyi sanırım.

– Bilakis daha güzel.

Tam bu sırada Kaptan Nemo kütüphaneye girmek için geçtiğim kapının karşısında bulunan başka bir kapıyı açtı ve harikulade ışıklandırılmış muazzam bir salona geçtim.

Burası on metre uzunluğunda, altı metre genişliğinde ve beş metre yüksekliğinde, köşeleri değirmi, geniş bir dörtgen salondu. Hafif arabesklerle bezeli ışıklı tavan, bu müzede istif edilmiş bütün harikaları duru ve yumuşak bir gün ışığıyla aydınlatıyordu. Zira burası gerçek bir müze idi. Zeki ve müsrif bir el bütün doğa ve sanat hazinelerini, bir ressam atölyesinin alametifarikası olan sanatsal bir karışıklıkla bu salonda bir araya getirmişti.

Birörnek çerçeveli, ışıltılı armalarla birbirinden ayrılmış hepsi de büyük ustalara ait otuz kadar tablo sert desenli halıların asılı olduğu duvarları süslüyordu. Burada en değerli, çoğunu Avrupa'daki özel koleksiyonlarda ve resim sergilerinde görmüş olduğum tuvaller mevcuttu. Eski ustaların dahil olduğu farklı ekoller Raffaello'nun bir Meryem'i, Leonardo da Vinci'nin bir Bakire Meryem'i, Correggio'nun bir nemfi, Tiziano'nun bir kadını, Veronese'nin bir tapınması, Murillo'nun bir göğe yükselişi, Holbein'ın bir portresi, Velázquez'in bir keşişi, Ribera'nın bir şehidi, Rubens'in bir panayırı, Teniers'in iki Flaman manzarası, Gerrit Dou'nun, Metsu'nun ve Paul Potter'in üç küçük tür tablosu, Géricault'nun ve Prud'hon'un iki tuvali ile Backhuysen'in ve Vernet'nin birkaç deniz manzarasıyla temsil edilmişti. Mo-

dern resimler arasında Delacroix, Ingres, Decamps, Troyon, Meissonier, Daubigny vs. imzalı tablolar yer alıyordu. Antikçağın en güzel modellerinden esinlenerek harikulade bir şekilde küçültülmüş birkaç mermer veya bronz heykel bu muhteşem müzenin dört bir köşesine konmuş kaideler üzerinde yükseliyordu. *Nautilus*'un kumandanının önceden haber verdiği o şaşkınlık hali şimdiden ruhumu ele geçirmeye başlamıştı bile.

"Bay Profesör," dedi bu tuhaf adam tam da bu sırada, "sizi ağırlayış tarzımdaki gevşekliği ve bu salonda hüküm süren karmaşayı mazur görünüz."

– Beyefendi, diye cevap verdim, sizin kim olduğunuzu öğrenmeye çalışmadan, sizin bir sanatçı olduğunuzu tahmin etmeme izin var mıdır?

– En fazla bir amatörüm, beyefendi. Eskiden insan elinden çıkma bu güzel eserlerin koleksiyonunu yapmaktan zevk alırdım. Açgözlü bir araştırmacı, yorulmak bilmez bir hazine avcısıydım ve bu şekilde çok pahalı birkaç objeyi bir araya getirebildim. Bunlar, benim için ölmüş olan dünyadan geriye kalan son hatıralar. Benim gözümde modern sanatçılarınız şimdiden eski ustalara dönüşmüş durumda. İki veya üç bin yıl geriye gidiyorlar ve hepsi zihnimde birbirine karışıyor. Ustalar zamansızdır.

– Peki bu müzisyenler? dedim salonun panolarından birini işgal eden org-piyanonun üzerinde dağınık halde duran Weber, Rossini, Mozart, Beethoven, Haydn, Meyerbeer, Herold, Wagner, Auber, Gounod ve daha pek çok bestecinin partisyonlarını göstererek.

– Bu müzisyenler, diye cevap verdi Kaptan Nemo, Orpheus'un çağdaşlarıdır. Zira ölülerin hafızasında kronolojik farklar silinip gider ve ben de bir ölüyüm, Bay Profesör. Toprağın altı ayak altında yatan dostlarınız kadar ölüyüm!

Kaptan Nemo sustu ve derin hayallere dalmış göründü. Onu büyük bir heyecanla inceledim, fizyonomisindeki tu-

haflıkları sessizce analiz ettim. Dirseğini değerli, mozaik bir masanın köşesine koyan Kaptan Nemo beni görmüyordu, varlığımı unutmuştu.

Kaptanın tefekkürüne saygı gösterdim ve bu salonu zenginleştiren ilginç objeleri gözden geçirmeye devam ettim.

Sanat eserlerinin yanı sıra salonda doğadan gelen nadide parçalar da çok önemli bir yer tutuyordu. Bunların büyük kısmını Kaptan Nemo'nun şahsi keşifleri olması gereken bitkiler, deniz kabukları ve okyanustan gelen başka nesneler oluşturuyordu. Salonun ortasında elektrikle aydınlatılmış bir fıskıye dev bir deniztarağından yapılmış bir süs havuzuna dökülüyordu. Başsız yumuşakçaların en büyüğünden elde edilmiş olan bu kabuk zarif bir şekilde fistolanmış kenarlarıyla birlikte aşağı yukarı altı metrelik bir çevreye ulaşıyor, yani büyüklük olarak Venedik Cumhuriyeti tarafından I. François'ya hediye edilen ve Paris'teki Saint-Sulpice Kilisesi'nin iki devasa okunmuş su kurnasına dönüştürdüğü o güzel deniztaraklarını geride bırakıyordu.

Bu süs havuzunun etrafında, bakır armatürlerle tutturulmuş zarif vitrinlerin altında, bir doğabilimcinin görüp görebileceği en değerli deniz ürünleri sınıflandırılmış ve etiketlenmiş olarak duruyordu. Bir profesör olarak ne kadar mutlu olduğum tahmin edilebilir.

Bitkimsi hayvanlar şubesinin iki grubu olan polipler ile derisidikenlilere ait çok ilginç numuneler mevcuttu. İlk grupta *Tubipora*'lar, yelpaze şeklinde yerleştirilmiş gorgonlar, Suriye tatlı su süngeri, Maluku Adaları *Isis* mercanları, deniz kalemleri, Norveç denizinden gelen harikulade bir *Virgularia*, çeşitli *Umbellularia*'lar, *Alcyonaria*'lar, hocam Milne-Edwards'ın* son derece isabetli bir şekilde bir bölüm olarak sınıflandırdığı eksiksiz bir madrepor serisi vardı. Bu son serinin içinde muhteşem *Flabellina*'lar, Bourbon Adası *Oculina*'ları, Antiller'den gelen "Neptün arabası", harikula-

* Henri Milne-Edwards (1800-1885). Fransız zoolog. (ç.n.)

de mercan varyeteleri ve nihayet birleşmeleriyle bir gün kıtalar haline gelecek muazzam adalar oluşturan o bütün ilginç polip türlerini fark ettim. Dikenli kılıflarıyla dikkat çeken derisidikenliler arasında *Asterias*'lar –denizyıldızları, deniz zambakları, denizlaleleri, yılanyıldızları, denizkestaneleri, denizhıyarları vs.– bu gruba dahil olan bireylere dair eksiksiz bir koleksiyon sunuyordu.

Şüphesiz biraz fazla heyecanlı bir konkolog, yumuşakça şubesine ait numunelerin dizili olduğu diğer vitrinlerin önünde bayılıp kalırdı. Bu vitrinlerde zamanım olmadığından etraflıca betimleyemeyeceğim paha biçilemez koleksiyonlar gördüm. Bu numunelerin arasında sırf kayda geçsin diye şunları sıralayabilirim: Hint Okyanusu'nda bulunan, kırmızı ve kahverengi kabuğu üzerinde düzenli beyaz lekelerinin daha da vurgulandığı zarif bir kral çekiç midyesi; canlı renkleri ve dikenleriyle Avrupa müzelerinde örneğine nadiren rastlanan, değerini yirmi bin frank olarak tahmin ettiğim dev bir dikenli istiridye; Avustralya sularından gelen ve zor bulunan bir bayağı çekiç midyesi; bir nefeste sabun köpüğü gibi dağılabilen iki kapakçıklı kırılgan beyaz deniz kabukları olan egzotik Senegal öküz yüreği midyeleri; amatörlerin peşinde koştuğu, kenarları yapraksı kıvrımlarla bezeli kireçli tüplere benzeyen *Verpa penis* varyeteleri; Amerika sularında avlananları yeşilimsi sarı, Avustralya sularında gezenleri kızılımsı kahverengi renkte olan, kimileri Meksika Körfezi'nden gelen ve üst üste binmiş kabuklarıyla dikkat çeken, kimileri güney buz denizlerinde yaşayan yıldızlardan oluşan ve nihayet içlerinde en nadidesi olan muhteşem Yeni Zelanda mahmuzlu midyesinin de dahil olduğu bir seri *Trochidae*; ardından harikulade kükürtlü *Tellina*'lar, çok değerli *Cytherea* ve *Venüs* türleri, Tranquebar kıyılarına özgü kafes biçimli bir kadran, pırıl pırıl sedeflerle süslü benekli bir türban salyangozu, Çin denizlerine özgü yeşil papağan midyeleri, *Coenodulli* cinsinin hemen hemen hiç

bilinmeyen bir üyesi olan *Conus*, Hindistan'da ve Afrika'da para olarak kullanılan deniz kabuğu varyeteleri, Doğu Hint Adaları'nın en değerli deniz kabuğu olan "Denizin Şanı" ve nihayet bilimin en sevimli isimlerle vaftiz ettiği narin ve kırılgan deniz kabukları olan *Littorina*'lar, *Dauphinula*'lar, *Turritella*'lar, *Janthina*'lar, *Ovula*'lar, *Voluta*'lar, *Oliva*'lar, *Mitra*'lar, miğfer midyeleri, *Purpura*'lar, *Buccinium*'lar, *Harpa*'lar, deniz salyangozları, *Triton*'lar, *Ceritites*'ler, şeytanmineareleri, *Strombus*'lar, *Pteroceras*'lar, *Patella*'lar, *Hyala*'lar, *Cleodora*'lar.

Bunların yanı sıra özel bölmelerde, elektrik ışığının altında alev alev parlayan eşsiz güzellikte inciler diziliydi: Kızıldeniz'in *Pina*'larından toplanmış pembe inciler, gökkuşağı renkli abalonların yeşil incileri, bütün okyanuslardaki çeşit çeşit yumuşakçalardan ve kuzey akarsularında yaşayan bazı midyelerden çıkarılmış ilginç sarı, mavi, siyah inciler, son olarak en nadide yumuşakçalardan damıtılmak suretiyle elde edilmiş paha biçilmez pek çok numune. Bu incilerden bazıları büyüklük olarak güvercin yumurtasından daha büyüktü. Bunlar, gezgin Tavernier'nin* İran şahına üç milyona sattığı o meşhur inciye bedel, hatta ondan daha değerliydi. Ayrıca dünyada eşi benzeri olmadığına inandığım Maskat imamının incisinden de daha kıymetliydiler.

Kısacası bu koleksiyona değer biçmek tabiri caizse imkânsızdı. Kaptan Nemo bu çok çeşitli numuneleri elde etmek için milyonlar harcamış olsa gerekti. Tam ben onun bu koleksiyoncu fantezilerini tatmin etmek için gerekli maddi kaynağı nereden bulduğunu sorgularken, düşüncelerim şu sözlerle bölündü:

"Deniz kabuklarımı inceliyorsunuz, Bay Profesör. Nitekim bir doğabilimcinin ilgisini çekebilirler. Fakat benim için fazladan bir güzellikleri daha var; zira hepsini kendi ellerim-

---

* Jean-Baptiste Tavernier (1605-1689). Fransız gezgin, Hindistan-Fransa ticaretinin öncülerinden. (ç.n.)

le topladım. Yaptığım aramalarda dünyadaki hiçbir denizi eksik bırakmadım."

– Sizi anlıyorum, Kaptan. Böyle zenginliklerin ortasında dolaşmanın nasıl bir neşe kaynağı olduğunu çok iyi anlıyorum. Siz kendi hazinelerini kendi yaratanlardansınız. Avrupa'daki hiçbir müze okyanus ürünlerine dair böyle bir koleksiyona sahip değil. Fakat hayran olma kapasitemi bu koleksiyonla tüketecek olursam, bunları taşıyan gemi için geriye ne kalacak? Sadece size ait sırlara nüfuz etmek gibi bir niyetim yok. Fakat *Nautilus*, onun kendi içinde barındırdığı itici güç, ona manevra yaptırmaya imkân tanıyan aletler, onu hareket ettiren o muazzam etmen, bütün bunlar merakımı inanılmaz kamçılıyor. Bu salonun duvarlarında işlevini bilmediğim aletlerin asılı olduğunu görüyorum. Acaba...

– Bay Aronnax, diye cevap verdi Kaptan Nemo, gemimde özgür olduğunuzu söylemiştim. Dolayısıyla *Nautilus*'un hiçbir kısmı size yasak değil. Yani gemiyi en ufak ayrıntısına kadar gezebilirsiniz. Ve ben size kılavuzluk etmekten zevk duyarım.

– Size nasıl teşekkür edeceğimi bilemiyorum, beyefendi. Fakat hoşgörünüzü suiistimal de etmeyeceğim. Size sadece bu fizik aletlerinin ne işe yaradığını soracağım.

– Bay Profesör, aynı aletlerden odamda da var ve ben bunların ne işe yaradığını size orada açıklamak isterim. Fakat öncesinde size ayrılan kamarayı gezin. *Nautilus*'ta ne şekilde yaşayacağınızı bilmeniz gerek.

Salonun her bir köşe pahına açılmış kapıların birinden geçerek beni geminin pasarellalarına sokan Kaptan Nemo'yu takip ettim. Beni geminin pruva kısmına götürdü ve orada bir kamaradan ziyade yataklı, tuvalet masalı ve çeşitli mobilyalarla döşeli zarif bir odayla karşılaştım.

Ev sahibine ancak teşekkürlerimi sunabildim.

"Odanız benimkine bitişik," dedi kaptan bir kapıyı açarak. "Benim odamsa demin çıktığımız salona açılıyor."

Kaptanın odasına girdim. Odanın sade, neredeyse keşiş-vari bir havası vardı. Demir bir kuşet, bir çalışma masası ile birkaç tuvalet mobilyası vardı. Oda yarı yarıya aydınlatılmıştı. Konforlu hiçbir şey yoktu. Sadece en gerekli şeyler mevcuttu.

Kaptan Nemo bana bir yer gösterdi.

"Lütfen oturun," dedi bana.

Oturdum ve Kaptan Nemo konuşmaya başladı.

XII

Her Şey Elektrik Sayesinde

"Beyefendi," dedi Kaptan Nemo bana odasının duvarlarına asılı aletleri göstererek, "işte *Nautilus*'un seyri için gerekli araç gereçler bunlar. Salonda olduğu gibi burada da daima gözüm üstlerinde. Bunlar bana konumumu ve okyanus ortasındaki kesin yönümü gösteriyor. Bazılarını siz de tanıyorsunuz. *Nautilus*'un iç ısısını belirten termometre; havanın ağırlığını ölçen ve hava değişikliklerini önceden haber veren barometre; atmosferdeki kuruluk derecesini gösteren higrometre; içindeki karışımın ayrışmasıyla yaklaşmakta olan fırtınaları haber veren *storm glass*; rotamı belirleyen pusula; güneşin yüksekliğine göre bulunduğum enlemi gösteren sekstant; bulunduğum boylamı hesaplamamı sağlayan kronometreler ve son olarak *Nautilus* deniz yüzeyine çıktığında ufkun bütün noktalarını taramama imkân tanıyan gece ve gündüz dürbünleri."

– Bunlar bir denizcinin alışılagelmiş aletleri, diye cevap verdim. Bunların ne işe yaradığını biliyorum. Oysa burada şüphesiz *Nautilus*'un özel ihtiyaçlarına cevap veren başka aletler de var. Şurada gördüğüm üzerinde hareketli bir ibrenin döndüğü kadran bir manometre mi?

– Nitekim bu bir manometre. Dış basıncını ölçtüğü suy-

la temas ettirildiğinde bana gemimin hangi derinlikte olduğunu da göstermiş oluyor.

– Peki ya bu yeni nesil sondalar?

– Bunlar, suyun çeşitli katmanlarındaki ısı derecesini gösteren termometrik sondalar.

– Peki işlevini tahmin dahi edemediğim diğer aletler?

– Bu noktada size birtakım açıklamalarda bulunmam gerek, Bay Profesör, dedi Kaptan Nemo. Şimdi lütfen beni dinleyin.

Kaptan bir süre sessiz kaldı ve sonra şöyle dedi:

"Bütün işlevlere uyum sağlayan ve gemimde hüküm süren güçlü, itaatkâr, hızlı ve basit bir etmen var. Her şey onun sayesinde yürüyor. Söz konusu etmen beni aydınlatıyor, ısıtıyor, mekanik aletlerimin ruhu o. Bu etmen, elektrik."

– Elektrik! diye haykırdım oldukça şaşırmış bir halde.

– Evet, beyefendi.

– Oysa siz elektrik gücüyle pek de bağdaşmayan aşırı bir hareket hızına sahipsiniz, Kaptan. Bu zamana kadar elektriğin dinamik kuvveti son derece sınırlı kalmış, ancak ufak güçler yaratabilmiştir!

– Bay Profesör, diye cevap verdi Kaptan Nemo, benim elektriğim herkesinkine benzemiyor. Size ancak bu kadarını söyleyebilirim.

– Israr etmeyeceğim, beyefendi. Böyle bir sonuç alabilmenize hayret etmekle yetineceğim. Yine tek bir soru soracağım. Eğer patavatsız bulmazsanız cevap verin. Bu mucizevi etmeni üretmek için kullandığınız elementler hızla tükeniyor olmalı. Örneğin madem karayla hiçbir bağlantınız yok, çinkoyu nasıl takviye ediyorsunuz?

– Sorunuza cevap alacaksınız, diye cevap verdi Kaptan Nemo. Öncelikle size denizlerin dibinde çinko, demir, gümüş ve altın madenlerinin olduğunu söylemeliyim. Bunların işlenmesi pekâlâ mümkün olacaktır. Fakat ben bu karasal

madenleri kullanmadım. Elektriğimi üretmek için sadece denizin sunduğu imkânlara başvurdum.

– Denize mi?

– Evet, Bay Profesör ve bu imkânlar az da değil. Nitekim çeşitli derinliklere daldırılan kablolar arasında bir devre oluşturarak, bunların maruz kalacağı ısı çeşitliliği sayesinde elektrik elde edebilirdim. Fakat ben daha pratik bir sistem kullanmayı tercih ettim.

– Nedir bu sistem?

– Deniz suyunun içeriğini biliyorsunuz. Bin gram deniz suyunun yüzde 96,5'i su, aşağı yukarı yüzde 2,66'sı sodyum klorür, gerisi küçük miktarlarda magnezyum klorür ve potasyum, magnezyum bromür, magnezyum sülfat, sülfat ve kalsiyum karbonattır. Gördüğünüz gibi deniz suyunun içinde sodyum klorür hatırı sayılır bir paya sahip. İşte ben deniz suyundan bu sodyumu ayrıştırıp elementlerimi bununla oluşturuyorum.

– Sodyum mu?

– Evet, beyefendi. Cıvayla karıştırıldığında, Bunsen elementlerinde çinkonun yerini tutan bir alaşım oluşturuyor. Cıva asla tükenmez. Sadece sodyum tükenir. Deniz bana kendiliğinden sodyum tedarik ediyor. Buna ek olarak size sodyum pillerinin daha çok enerji ürettiğini ve bunların elektromotor gücünün çinko pillerinkine kıyasla iki kat olduğunu söylemeliyim.

– İçinde bulunduğunuz koşullarda sodyumun ne kadar muhteşem bir şey olduğunu anlıyorum, Kaptan. Denizde bundan çok var. Bu çok iyi. Fakat bunu üretmek gerek, kısacası ayrıştırabilmek gerek. Peki bunu nasıl başarıyorsunuz? Pilleriniz bu ayrıştırma işleminde işe yarabilir tabii. Fakat eğer yanılmıyorsam, bu durumda elektrikli aletlerin gerektirdiği sodyum tüketiminin ayrıştırılan miktarı geçmesi gerekir. Öyle ki sodyum üretmek için ürettiğinizden daha çok sodyum tüketmeniz şart!

– Nitekim sodyumu pil yardımıyla ayrıştırmıyorum, Bay Profesör. Gayet basit bir şekilde kara kömürünün ısısını kullanıyorum.

– Kara kömürü? dedim kelimelerin üstüne basarak.

– Deniz kömürü diyelim öyleyse, nasıl isterseniz, diye cevap verdi Kaptan Nemo.

– Yani siz denizin altındaki taşkömürü madenlerini işleyebiliyor musunuz?

– Bay Aronnax, beni tam da bunu yaparken göreceksiniz. Sabredecek vaktiniz olduğuna göre, ben de sizden biraz sabırlı olmanızı rica ediyorum. Sadece şunu unutmayın: Her şeyi okyanusa borçluyum. Okyanus elektrik üretiyor ve elektrik *Nautilus*'a ısı, ışık, hareket, tek kelimeyle hayat veriyor.

– Fakat soluduğunuz havayı vermiyor?

– Oh! Kendi tüketimim için gerekli havayı pekâlâ üretebilirdim. Fakat buna gerek yok. Zira ne zaman istersem deniz yüzeyine çıkıyorum. Yine de elektrik bana hava sağlamasa da, en azından havayı hacimli rezervuarlarda depolayan güçlü pompaları çalıştırıyor. Bu da bana ihtiyaç halinde ve istediğim sürece denizin derinliklerindeki seyrimi uzatma fırsatı tanıyor.

– Kaptan, diye cevap verdim, buna ancak hayran kalabilirim. Belli ki siz insanların bir gün muhakkak bulacakları bir şeyi, elektriğin gerçek dinamik gücünü şimdiden bulmuşsunuz.

– Bir gün insanlar da bulur mu bilmiyorum, dedi Kaptan Nemo soğuk bir tavırla. Her ne ise, şimdi benim bu değerli etmenden istifade ettiğim ilk alanın ne olduğunu biliyorsunuz. Bizi gün ışığının sahip olmadığı bir eşitlik ve süreklilikle aydınlatan elektrik. Şimdi şu duvar saatine bir bakın. O da elektrikli ve en iyi kronometrelere meydan okuyacak bir düzenlilikle işliyor. Onu İtalyan duvar saatleri gibi yirmi dört saate böldüm; zira benim için ne gece, ne gündüz, ne güneş

ne de ay var. Benim için sadece denizin derinliklerine sürüklediğim bu suni ışık mevcut.

– Kesinlikle.

– Şimdi elektrikten faydalandığım bir diğer alana geçelim. Gözünüzün önünde asılı duran bu kadran *Nautilus*'un hızını göstermeye yarıyor. Elektrikli bir kablo onu paraketenin pervanesine bağlıyor ve ibresi bana aletin gerçek ilerleyişini gösteriyor. Mesela şu an saatte on beş mil gibi ortalama bir hızla ilerliyoruz.

– Bu mükemmel, diye cevap verdim. Bir gün rüzgârın, suyun ve buharın yerine geçecek olan bu etmeni kullanmakta ne kadar haklı olduğunuzu çok iyi anlıyorum, Kaptan.

– Daha bitmedi, Bay Aronnax, dedi Kaptan Nemo ayağa kalkarak. Eğer benimle gelirseniz, şimdi *Nautilus*'un arka tarafını gezelim.

Nitekim bu deniz altı gemisinin ön tarafını artık biliyordum. İşte ortasından pruvanın ucuna kadar olan bölümlemesi: Kütüphaneden su geçirmez bir bölmeyle ayrılan beş metrelik yemek salonu; beş metrelik kütüphane; kaptanın odasında ikinci bir su geçirmez bölmeyle ayrılan on metrelik büyük salon; söz konusu beş metrelik kaptan odası; benim iki buçuk metrelik odam ve son olarak baş bodoslamaya kadar devam eden yedi buçuk metrelik hava deposu. Toplam uzunluk otuz beş metre yapıyordu. Su geçirmez bölmelere, kauçuk tıkaçlar yardımıyla hava geçirmez şekilde kapanan kapılar açılmıştı ve bunlar herhangi bir su baskını durumunda *Nautilus*'un güvenliğini sağlıyordu.

Kaptan Nemo'yu geminin yanaşmasında yer alan pasarellalar boyunca takip ettim ve geminin ortasına geldim. Burada iki su geçirmez bölmenin ortasında bir çeşit kuyu yer alıyordu. Duvara sabitlenmiş demir bir merdivenle buranın en üst noktasına ulaşılıyordu. Kaptana bu merdivenin ne işe yaradığını sordum.

"Bu merdiven filikaya çıkıyor," diye cevap verdi.

– Nasıl olur! Sizin bir filikanız mı var? diye sordum hayretle.

– Elbette. Gezmeye ve avlanmaya yarayan hafif ve batmaz mükemmel bir filikam var.

– Fakat o zaman filikaya binmek istediğinizde deniz yüzeyine çıkmak zorunda kalıyorsunuz?

– Kesinlikle hayır. Bu filika *Nautilus*'un omurgasının üst kısmına bağlı ve sırf onu içine almak için açılmış bir oyuğa giriyor. Tam teçhizatlı, tamamen su geçirmez ve sağlam cıvatalarla tutturulmuş. Bu merdiven *Nautilus*'un gövdesine açılmış bir insan deliğine çıkıyor. Bu deliğin karşısına filikanın gövdesinde açılmış olan benzer bir delik denk geliyor. İşte bu çifte giriş sayesinde filikaya ulaşıyorum. Bir giriş, *Nautilus*'un girişi kapatılıyor, ben diğer girişi, filikanın girişini baskı vidalarıyla kapatıyorum, cıvataları gevşetiyorum ve filika olağanüstü bir süratle deniz yüzeyine çıkıyor. İşte o zaman o ana kadar sıkı sıkı kapatılmış olan güverte kapağını açıyorum, direği dikiyorum, yelkenleri açıyorum veya küreklerimi alıyorum ve geziyorum.

– Peki ama gemiye nasıl dönüyorsunuz?

– Ben dönmüyorum, Bay Aronnax. *Nautilus* bana geliyor.

– Sizin emir vermenizle?

– Evet, benim emrimle. Elektrikli bir kablo beni gemiye bağlıyor. Bir telgraf çekiyorum ve bu kadarı yetiyor.

– Nitekim, dedim bu kadar mucize karşısında sarhoş olmuş bir vaziyette, bundan kolayı mı var!

Geminin üst yüzeyine çıkan merdiven boşluğunu geçtikten sonra iki metre uzunluğunda bir kamara gördüm. Conseil ve Ned Land bu kamarada kendilerine sunulan yemeklerden memnun bunları mideye indirmekle meşguldü. Sonra bir kapı geminin geniş ambarlarının arasında yer alan üç metre uzunluğundaki mutfağa açılıyordu.

Burada gazdan daha enerjik ve itaatkâr olan elektrik her

türlü pişirme işleminde kullanılıyordu. Fırınların altına ulaşan kablolar platin süngerlere eşit şekilde dağılan ve sabit kalan bir ısı veriyordu. Elektrik aynı zamanda damıtıcı aletleri de ısıtıyordu. Bu aletler buharlaşma sayesinde mükemmel bir içme suyu tedarik ediyordu. Bu mutfağın hemen yanı başında rahat bir şekilde döşenmiş bir banyo bulunuyordu. Buradaki musluklardan isteğe göre soğuk veya sıcak su akıyordu.

Mutfağın ardından beş metre uzunluğundaki mürettebat kabini geliyordu. Fakat buranın kapısı kapalıydı. Bu nedenle belki de bana *Nautilus*'u hareket ettirmek için gereken personel sayısı hakkında bir fikir verebilecek olan iç düzenlemesini göremedim.

En dipte bu kabini makine dairesinden ayıran dördüncü bir su geçirmez bölme yükseliyordu. Bir kapı açıldı ve kendimi –şüphesiz birinci sınıf bir mühendis olan– Kaptan Nemo'nun geminin hareket etmesini sağlayan aletlerini yerleştirmiş olduğu kompartımanda buldum.

Çok iyi aydınlatılmış olan makine dairesinin uzunluğu yirmi metreden aşağı değildi. Makine dairesi doğal olarak ikiye ayrılmıştı: Birinci kısımda elektrik üreten elementler, ikinci kısımda ise pervaneyi harekete geçiren mekanizma yer alıyordu.

Önce kompartımanı dolduran o kendine has koku beni şaşırttı. Kaptan Nemo ne hissettiğimi fark etmişti.

"Bu," dedi bana, "sodyum kullanımından kaynaklanan bir miktar gaz salınımı. Fakat bu çok küçük bir sorun. Zaten her sabah gemiyi açık havada havalandırarak arındırıyoruz."

Bu arada ben *Nautilus*'un makinesini hayal edilmesi kolay bir ilgiyle incelemekteydim.

"İşte görüyorsunuz," dedi Kaptan Nemo, "Ruhmkorff elementlerini değil de, Bunsen elementlerini kullanıyorum. Ruhmkorff elementleri güçsüz kalırdı. Bunsen elementleri sayıca az, fakat güçlü ve büyük. Bunun daha faydalı olduğu

ise tecrübeyle sabit. Üretilen elektrik arka tarafa aktarılıyor, burada iri boyuttaki elektromıknatıslarla özel bir kaldıraç ve dişli çark sistemine etki ediyor. Bu kaldıraçlar ve dişli çarklar da pervane şaftına hareket veriyor. Çapı altı metre, yüksekliği yedi buçuk metre olan bu pervane saniyede yüz yirmi tura kadar ulaşabiliyor."

– Ve bununla ulaştığınız hız?

– Saatte elli mil.

Burada bir gizem söz konusuydu. Ancak bunu açığa çıkarmak için ısrarcı olmadım. Elektrik nasıl olup da böyle bir güçle hareket edebiliyordu? Neredeyse sınırsız gözüken bu gücün kaynağı neydi? Yeni tip bobinlerle elde edilen aşırı gerilim miydi? Henüz bilmediğimiz kaldıraçlarla* oluşturulmuş bir sistemin sonsuz derecede artırabildiği iletkenliği miydi? İşte anlayamadığım nokta buydu.

"Kaptan Nemo," dedim, "elde ettiğiniz sonuçları görüyor ve bunları izah etmeye çalışmıyorum. *Nautilus*'u *Abraham Lincoln*'ın önünde manevralar yaparken gördüm. Hızı konusunda ne düşünmem gerektiğini biliyorum. Fakat ilerlemek kâfi değil. İnsanın nereye gittiğini de görmesi gerek! Sağa, sola, yukarı, aşağı gidebilmek gerekir! Yüzlerce atmosferle ölçülen ve gittikçe artış gösteren bir dirençle karşılaştığınız derinliklere nasıl ulaşıyorsunuz? Okyanus yüzeyine nasıl çıkıyorsunuz? Ve son olarak size uygun gelen yerde nasıl durabiliyorsunuz? Size bunları sormakla patavatsızlık mı ediyorum yoksa?"

– Kesinlikle hayır, Bay Profesör, diye cevap verdi kaptan kısa bir tereddütten sonra. Sonuçta bu deniz altı gemisini asla terk edemeyeceksiniz. Salona gelin. Orası bizim gerçek çalışma odamız. Orada *Nautilus* hakkında bilmeniz gereken her şeyi öğreneceksiniz!

---

* Nitekim hatırı sayılır bir güç üreten yeni bir kaldıraç sistemiyle ilgili böyle bir keşiften bahsediliyor. Yoksa bu sistemin mucidi Kaptan Nemo'ya mı rastladı? (Yazarın notu.)

XIII

Birkaç Rakam

Birkaç dakika sonra dudaklarımızda birer puro salondaki divanda oturmuştuk. Kaptan önüme *Nautilus*'un planını, kesimini ve dikey yan kesitini gösteren ayrıntılı bir çizim koydu. Ardından şu sözlerle gemiyi anlatmaya koyuldu:

"İşte sizi taşıyan geminin farklı boyutları, Bay Aronnax. Gemi konik uçlara sahip, çok uzun bir silindir şeklinde. Biçimi biraz puroyu andırıyor. Londra'da da önceleri bu tür pek çok yapıda aynı biçim benimsenmişti. Silindirin bir baştan bir başa uzunluğu tamı tamına yetmiş metre. Eni ise en geniş yerinde sekiz metre. Yani tam olarak sizin hızlı buharlılarınız gibi onda birlik orana göre inşa edilmedi. Ancak yer değiştiren su kolayca akıp gitsin ve hiçbir engele takılmasın diye hatları ve su kesimi yeterince uzun tutuldu.

Bu iki boyut basit bir hesapla *Nautilus*'un yüzeyini ve hacmini hesaplama imkânı tanıyor. Geminin yüzeyi 1011,45 metre, hacmi ise 1507,2 metreküp. Bu da tamamen suya battığında 1500 metreküp veya tonilato suyun yer değiştirmesine neden oluyor veyahut 1500 metreküp veya tonilato çekiyor.

Deniz altında seyretmek için tasarlanmış olan bu geminin planlarını yaptığımda, suda dengedeyken onda dokuzunun suya batmasını, sadece onda birinin su yüzeyinde kalmasını

istedim. Dolayısıyla geminin bu koşullarda hacminin sadece onda dokuzunu, yani 1356,48 metreküp su hareket ettirmesi, yani geminin sadece bu kadar tonilato çekmesi gerekiyordu. Bu nedenle gemiyi inşa ederken belirtilen boyutlara göre bu ağırlığı geçmemem gerekti.

Nautilus iki omurgadan oluşuyor. Biri içinde, diğeri dışında. Her ikisi gemiyi son derece sağlam kılan T şeklinde demirlerle birleştirildi. Nitekim bu hücresel düzenleme sayesinde gemi sanki içi tamamen doluymuş gibi bir blok halinde direnç gösteriyor. Kaplamanın ayrılmasına imkân yok. Kaplama perçin çivileriyle sıkıştırılmadı, iç içe inşa edildi. Malzemelerin kusursuz birleşimi sayesinde geminin inşasında ulaşılan türdeşlik geminin en çalkantılı denizlere dahi meydan okuyabilmesini sağlıyor.

İki omurga da çelik levhalardan üretildi. Bunların yoğunluğu suyun onda yedi, sekizi kadar. İlkinin kalınlığı beş santimetreden az değil. Ağırlığı ise 394,96 tonilato. Yüksekliği elli santimetre, genişliği ise yirmi beş santimetre olan ikinci, dıştaki omurganın tek başına ağırlığı altmış iki tonilato. Makinenin, safranın, çeşitli aksesuvar ve düzenlemelerin, iç çeperlerinin ve payandaların ağırlığı 961,62 tonilato. Bu 394,96 tonilatoya eklendiğinde hedeflenen toplam olan 1356,48 tonilatoya ulaşıyor. Buraya kadar her şey açık mı?"

– Çok açık, diye cevap verdim.

– Böylece, diye sözlerine devam etti kaptan, *Nautilus* bu koşullarda suda durduğunda, onda biri suyun dışında kalıyor. Şimdi, bu onda bire tekabül edecek kapasitede, yani 150,72 tonilato hacminde rezervuarlar koyduğumda ve bunları suyla doldurduğumda, o zaman 1507 tonilato suyu hareket ettiren veya 1507 tonilato çeken gemi tamamen suya batmış oluyor. İşte olan bu, Bay Profesör. Bu rezervuarlar *Nautilus*'un alt kısımlarında yer alıyor. Muslukları açıyorum, rezervuarlar doluyor ve gemi üst kısmı su yüzeyinde kalacak şekilde suya dalıyor.

– Buraya kadar her şey güzel, Kaptan. Fakat tam bu noktada gerçek güçlük ortaya çıkıyor. Suyun yüzeyinde kalabilmenizi anlıyorum. Fakat daha derinlerde, bu yüzeyin altına dalarken, deniz altı geminiz basınçla karşılaşmıyor mu? Dolayısıyla otuz ayak su başına bir atmosferle, yani santimetrekare başına bir kilogram olarak ölçülmesi gereken, aşağıdan yukarıya doğru bir itmeye maruz kalmıyor mu?

– Elbette, beyefendi.

– Yani *Nautilus*'u tamamen doldurmadıkça, onu suyun derinliklerine nasıl götürebildiğinizi çözemiyorum.

– Bay Profesör, diye cevap verdi Kaptan Nemo, statiği dinamikle karıştırmamak gerek. Yoksa çok ciddi hatalar yaparız. Okyanusun derinliklerine ulaşmak için çok az bir çaba sarf etmek gerekiyor. Zira cisimler "çökme" eğilimindedir. Şimdi benim muhakememe kulak verin.

– Sizi dinliyorum, Kaptan.

– *Nautilus*'u suya daldırmak için gerekli ağırlığın artışını belirlemek istediğimde, ilgilenmem gereken tek konu deniz suyu hacminin katmanlar derinleştikçe azalıyor olmasıydı.

– Bu çok açık, diye cevap verdim.

– Şimdi su tamamen sıkıştırılamaz olmasa da, en azından çok az sıkıştırılabilirdir. Nitekim en son hesaplamalara göre, bu azalışın oranı atmosfer başına ya da her otuz ayaklık derinlik başına sadece ,0000436'dır. Bin metreye mi dalınacak? O zaman hacmi ne kadar azaltacağımı bin metrelik bir su sütununa tekabül eden, yani yüz atmosferlik bir basınca göre hesaplıyorum. Bu durumda bu azalış ,00436 oranında olacaktır. O halde ağırlığı 1507,2 tonilato yerine, 1513,77 tonilatoya çıkarmam gerekir. Sonuç olarak bu artış sadece 6,57 tonilatoda kalacaktır.

– Sadece o kadar mı?

– Evet sadece o kadar, Bay Aronnax. Yaptığım hesaplamanın sağlaması kolayca yapılabilir. Şimdi elimde yüz tonilato daha yüklememi sağlayacak ek rezervuarlar var. O

halde ben hatırı sayılır derinliklere inebilirim. Su yüzeyine çıkıp orada kalmak istediğimde, eğer *Nautilus*'un toplam kapasitesinin onda biri kadar su yüzeyinde kalmasını arzu edersem, bu suyu dışarı atmam ve bütün rezervuarları tamamen boşaltmam yeterli olacaktır.

Rakamlarla desteklenen bu savlara itiraz edecek durumda değildim.

"Hesaplarınızı kabul ediyorum, Kaptan," diye cevap verdim. "Her geçen gün bu rakamlar tecrübeyle teyit edildiğine göre, onlara itiraz etmem saygısızlık olur. Fakat şu an karşıma gerçek bir güçlüğün çıktığını hissediyorum."

– Nasıl bir güçlük, beyefendi?

– Siz bin metre derinliğe daldığınızda, *Nautilus*'un duvarları yüz atmosferlik bir basınca maruz kalıyor. Eğer tam o anda geminizi hafifletmek için ek rezervuarları boşaltmak ve su yüzeyine çıkmak isteseniz, pompaların santimetrekare başına yüz kilogram gelen bu yüz atmosferlik basıncı alt etmesi gerekecek. Bunun için gereken güç...

– Ki bu gücü bana sadece elektrik verebilir, diye cevap verdi Kaptan Nemo hızla. Tekrar söylüyorum, beyefendi. Makinelerimin dinamik gücü neredeyse sonsuz. *Nautilus*'un pompaları olağanüstü bir güce sahiptir. Ve siz bunu, onların çıkardığı su sütunları *Abraham Lincoln*'ın üstüne bir çığ gibi düşerken görmüş olmalısınız. Kaldı ki ek rezervuarları sadece bin beş yüz ila iki bin metrelik ortalama bir derinliğe inmek istediğimde kullanıyorum. Makinelerimi korumak istediğim için bunu sık sık da yapmıyorum. Nitekim okyanus yüzeyinin iki üç fersah derinliğinde gezme hevesine kapıldığımda, çok daha uzun, fakat bir o kadar şaşmaz manevralara başvuruyorum.

– Nedir bu manevralar, Kaptan? diye sordum.

– Bu doğal olarak size *Nautilus*'un nasıl hareket ettiğini anlatmamı gerektirir.

– Bunu öğrenmek için sabırsızlanıyorum.

– Bu gemiyi iskele veya sancak tarafında idare edebilmek, kısacası yatay bir şekilde ilerletebilmek için, kıç bodoslamanın arka tarafında sabitlenen ve bir tekerlek ile palangaların hareket ettirdiği kumanda yüzeyi geniş sıradan bir dümen kullanıyorum. Ancak *Nautilus*'u aşağıdan yukarıya, yukarıdan aşağıya, dikey bir düzlemde de hareket ettirebilirim. Bunu geminin iki yanına su kesiminin ortasına bağlanan iki eğik plaka sayesinde yapabiliyorum. Her türlü konumu alabilen bu plakalar geminin içinde yer alan güçlü kaldıraçlarla yönlendiriliyor. Bunlar gemiye paralel hale getirildiğinde, gemi yatay olarak seyrediyor. Bunlar eğildiğinde ise, bu eğimin derecesine ve pervanesinin itiş gücüne göre *Nautilus* ya arzu ettiğim sürece verev bir çizgiyi takip ederek derinlere dalıyor ya da aynı verev çizgiyi takip ederek su yüzeyine çıkıyor. Hatta su yüzeyine daha hızlı bir şekilde gelmek istersem, pervaneyi motora bağlıyorum ve suyun basıncı *Nautilus*'u havada hızla yükselen içi hidrojenle dolu bir balon gibi dikey bir şekilde yukarıya çıkarıyor.

– Bravo, Kaptan! diye haykırdım. Fakat dümenci denizin ortasında sizin ona verdiğiniz rotayı nasıl takip edebiliyor?

– Dümenci *Nautilus*'un omurgasının üst kısmında camekân bir bölmeye yerleştirildi. Bu bölmeye merceksi camlar takıldı.

– Böyle yüksek basınçlara direnebilecek türden camlar mı?

– Kesinlikle. Darbelere karşı kırılgan olan kristal yine de hatırı sayılır bir dirence sahiptir. 1864'te Kuzey Denizi'nin ortasında elektrik ışığında gerçekleştirilen balık avı deneylerinde, bu malzemeden yapılan ve sadece yedi milimetrelik bir kalınlığa sahip plakaların ısısı eşit olmayan bir şekilde dağılan güçlü ısıl ışınların geçmesine izin verirken, aynı zamanda on altı atmosferlik bir basınca direndiği görülmüştü. Şimdi benim kullandığım camların kalınlığı orta kısımlarında yirmi bir santimetre, yani o camın tam otuz katı.

– Hepsi kabul, Kaptan Nemo. Fakat sonuçta ışığın karanlığı yarması gerek ve ben suyun derinliklerinde hüküm süren karanlığın ortasında sizin nasıl...

– Dümenci bölmesinin arkasına güçlü bir elektrikli reflektör yerleştirildi. Bu reflektörün ışınları denizi yarım mil mesafeye kadar aydınlatıyor.

– Ah! Bravo, üç kez bravo, Kaptan! Bilim adamlarının kafasını o denli karıştıran sözde narvalin fosforışıllığını şimdi anlıyorum! Bu arada size, *Nautilus* ile *Scotia* arasında yaşanan ve dünyada o denli yankı uyandıran çarpışmanın bir tesadüf eseri olup olmadığını sormak istiyorum.

– Tamamen tesadüf, beyefendi. Çarpışma gerçekleştiğinde suyun iki metre altında seyrediyordum. Zaten kötü bir sonucu olmadığını da gördüm.

– Olmadı, beyefendi. Fakat *Abraham Lincoln*'la olan karşılaşmanıza ne demeli?

– Bay Profesör, cesur Amerikan donanmasının en iyi gemilerinden biri olan bu gemi için üzgünüm. Fakat bana saldırılmıştı ve ben de kendimi savunmak zorundaydım! Yine de fırkateyni bana zarar veremeyecek duruma getirmekle yetindim. En yakın limanda uğradığı zararı telafi etmekte güçlük çekmeyecektir.

– Ah, *Nautilus*'unuz gerçekten de olağanüstü bir gemi, Kumandan! diye haykırdım coşkuyla.

– Evet, Bay Profesör, diye cevap verdi Kaptan Nemo gerçek bir heyecanla. Ve ben bu gemiyi kendi canım gibi seviyorum! Okyanustaki tehlikelere maruz kalan gemileriniz açısından her şey tehlike arz etse de, denizde Hollandalı Jansen'in de son derece isabetli bir şekilde belirtmiş olduğu gibi insanın edindiği ilk izlenim o uçurum hissi olsa da, *Nautilus*'un altında ve içinde insan yüreğinin korkması için hiçbir sebep yok. Bozulmasından korkmaya gerek yok; zira bu geminin çifte omurgası demir gibi sağlam. Yalpaların ve baş kıç vurmalarının aşındırabileceği türden bir donanım

yok. Rüzgârın alıp götürebileceği yelkenler yok. Buharın parçalayabileceği kazanlar yok. Gemi ahşaptan değil de çelikten yapıldığına göre yangın korkusu da yok. Geminin mekanik etmeni elektrik olduğuna göre kömürün bitmesi gibi bir sorun yok. Gemi suyun derinliklerinde tek başına seyrettiğine göre kötü karşılaşmalardan korkmaya gerek yok. Gemi denizin birkaç metre derininde mutlak huzuru bulduğuna göre göğüslenmesi gereken fırtınalar da yok. İşte beyefendi, mükemmel gemi diye buna denir! Eğer mühendisin gemiye yapı ustasından daha fazla güvendiği, yapı ustasının da gemiye kaptanın kendisinden daha fazla güvendiği doğru ise, benim *Nautilus*'uma ne kadar çok güvendiğimi daha iyi anlayabilirsiniz. Zira ben bu geminin aynı zamanda hem kaptanı, hem yapı ustası hem de mühendisiyim!

Kaptan Nemo insanı sürükleyen bir belagatle konuşuyordu. Bakışlarındaki ateş, hareketlerindeki tutkuyla yüzü değişiyordu. Evet, kaptan gemisini çocuğunu seven bir baba gibi seviyordu!

Ancak sorulması gereken belki de patavatsız bir soru daha vardı ve ben bu soruyu sormadan edemedim.

– Demek siz mühendissiniz, Kaptan Nemo?

– Evet, Bay Profesör, diye cevap verdi Kaptan Nemo. Yeryüzündeki kıtalarda yaşadığım zamanlarda Londra'da, Paris'te ve New York'ta okudum.

– Fakat bu harikulade *Nautilus*'u nasıl gizlice inşa edebildiniz?

– Her bir parçası dünyanın farklı noktalarından farklı adreslere gönderildi, Bay Aronnax. Omurgası Le Creusot'da inşa edildi. Pervane şaftı Londra'daki Pen & Co.'da, omurgasının sac levhaları Liverpool'daki Laird'de, pervanesi Glasgow'daki Scott'ta yapıldı. Rezervuarları Paris'teki Cail & Cie'de, makinesi Prusya'daki Krupp'ta, mahmuzu İsveç'teki Motala atölyelerinde, ölçüm aletleri New York'taki Hart Kardeşler'de üretildi. Vesaire vesaire.

Tedarikçilerin her birine planlarımı farklı isimler altında gönderdim.

– Fakat, dedim, bu şekilde üretilen bu parçaların bir araya getirilmesi ve kurulması gerekmiştir?

– Bay Profesör, atölyelerimi okyanusun ortasında ıssız bir adaya kurmuştum. Orada işçilerim, yani bizzat eğittiğim cesur yoldaşlarım ve ben *Nautilus*'umuzu tamamladık. Bu işlem bittikten sonra, ateş o adadaki varlığımıza dair bütün izleri sildi. Hatta elimde olsa o adayı havaya uçururdum.

– O halde bu geminin maliyet fiyatının çok aşırı olduğuna inansam yeridir?

– Bay Aronnax, demir bir gemi tonilato başına 1125 franga mal oluyor. *Nautilus*'un ise 1500 tonilatoluk bir yükü var. Yani toplamda 1.687.000 franga, donanımıyla birlikte 2.000.000 franga, içindeki sanat eserleri ve koleksiyonlarla birlikte ise 4.000.000-5.000.000 franga mal oldu.

– Son bir soru, Kaptan Nemo.

– Sorun, Bay Profesör.

– O halde siz zengin bir adamsınız, öyle mi?

– Hem de çok zengin bir adamım, beyefendi. Hiçbir zorluk çekmeden Fransa'nın on milyarlık borcunu ödeyebilirim!

Gözlerimi benimle bu şekilde konuşan bu tuhaf şahsiyete diktim. Safdilliliğimi suiistimal mi ediyordu? Bunu bana gelecek günler gösterecekti.

XIV

Kara Nehir

Yeryüzünün sularla kaplı kısmının 3.832.558 mirametrekare, yani otuz sekiz milyon hektardan fazla olduğu tahmin edilmektedir. Bu sıvı kütle 2.250.000.000 kübik mil sudan oluşmakta, ağırlığı üç kentilyon gelen altmış fersah çapında bir küre meydana getirmektedir. Bu rakamı algılayabilmek için kentilyon ile milyar arasındaki oranın milyar ile bir ünite arasındaki orantıya denk olduğunu, yani bir milyarın içinde ne kadar ünite varsa, bir kentilyonun içinde de o kadar milyar olduğunu hesaba katmak gerekir. Dünyadaki bütün ırmakların kırk bin yıl boyunca akıttığı su ancak söz konusu sıvı kütleye muadil olabilir.

Jeolojik devirler boyunca bir ateş devrinin ardından bir su devri başlamıştır. Okyanus önceleri her yerdeydi. Daha sonra yavaş yavaş silüryen dönemde dağların zirveleri belirmiş, adalar ortaya çıkıp kısmi seller altında yok olmuş, sonra tekrar ortaya çıkıp birleşmiş, kıtaları oluşturmuş ve nihayet kıtalar coğrafi olarak şu anki durumlarında sabit kalmıştır. Katı madde sıvı maddenin elinden 37.657.000 milkarelik, yani 12.916.000.000 hektarlık bir alanı geri almıştır.

Kıtaların dağılımı okyanusları beş ana parçaya ayırmamızı mümkün kılmaktadır: Arktik Okyanusu, Antarktika

Okyanusu, Hint Okyanusu, Atlantik Okyanusu ve Pasifik Okyanusu.

Pasifik Okyanusu iki kutup arasında kuzeyden güneye, Asya ile Amerika arasında batıdan doğuya doğru uzanmaktadır. En kuzey noktası ile en güney noktası arasında toplam yüz kırk beş derecelik bir boylam farkı vardır. Pasifik Okyanusu okyanusların en sakinidir. Akıntıları geniş ve yavaş, gelgitleri ılımlı, yağmurları boldur. İşte kaderin beni olabilecek en tuhaf koşullarda seyretmeye ittiği okyanus böyle bir okyanustu.

"Bay Profesör," dedi Kaptan Nemo, "şimdi dilerseniz tam konumumuzu hesaplayalım ve bu seyahatin çıkış noktasını belirleyelim. Saat on ikiye çeyrek var. Okyanus yüzeyine çıkacağım."

Kaptan üç kez elektrikli bir zile bastı. Akabinde pompalar suyu rezervuarlardan atmaya başladı; manometrenin ibresi basınç farklılıklarını işaret etmek suretiyle *Nautilus*'un su içerisindeki yükselişini gösterdi ve daha sonra hareketsiz kaldı.

"İşte geldik," dedi kaptan.

Platforma çıkan ana merdivene yöneldim. Metal basamakları tırmandım ve açık duran kapaklardan geçerek *Nautilus*'un üst kısmına çıktım.

Platform suyun sadece seksen santimetre üstündeydi. *Nautilus*'un önü ve arkası, tam da onu uzun bir puroya benzetmemize neden olan füze formundaydı. *Nautilus*'un hafif üst üste geçmiş sac levhalarının büyük kara sürüngenlerinin gövdesini kaplayan pullara benzediğini fark ettim. Yani dünyanın en iyi dürbünlerine rağmen bu geminin bir deniz hayvanı sanılması son derece doğaldı.

Platformun ortasına doğru, geminin gövdesine yarı yarıya gömülmüş halde duran filika hafif bir kabarıklık oluşturuyordu. Önde ve arkada orta yükseklikte, duvarları eğimli, kısmen kalın merceksi camlarla kaplı iki bölme yükseliyor-

du. Birinde *Nautilus*'u yöneten dümenci dururken, diğerinde onun yolunu aydınlatan güçlü elektrikli fener parlıyordu.

Deniz harikulade, gökyüzü pürüzsüzdü. Uzun aracımız okyanusun geniş dalgalanmalarını neredeyse hissetmiyordu. Hafif bir doğu esintisi suyun yüzeyini kırıştırıyordu. Sislerden arınmış ufkun her yeri açıkça taranabiliyordu.

Önümüzde hiçbir şey yoktu. Ne bir kayalık ne bir adacık. *Abraham Lincoln*'dan da eser yoktu. Sırf alabildiğine boşluk.

Sekstantını eline almış olan Kaptan Nemo güneşin yüksekliğini ölçtü. Bu ona bulunduğu enlemi gösterecekti. Kaptan birkaç dakika güneşin ufuk çizgisine değmesini bekledi. Bunu yaparken kaptanın tek bir kası dahi oynamıyordu. Öyle ki alet mermer bir heykelin elinde bile bundan daha sabit duramazdı.

"Öğlen olmuş," dedi Kaptan Nemo. "Ne zaman arzu ederseniz, Bay Profesör."

Japon kıyılarının o biraz sarımsı denizine son bir kez baktım ve tekrar büyük salona indim.

Kaptan orada konumunu belirledi, kronometrik olarak bulunduğumuz boylamı hesapladı ve bulduğu rakamı saat açılarına dair daha önce yapılan gözlemlerle karşılaştırdı. Ardından bana şunları söyledi:

"Bay Aronnax, şu an 137° 15' batı boylamı üzerindeyiz..."

– Hangi meridyen? diye sordum aniden, kaptanın cevabının belki de milliyetini ele vereceğini umarak.

– Beyefendi, diye cevap verdi kaptan, elimde Paris, Greenwich ve Washington meridyenlerine göre ayarlanmış farklı kronometreler var. Fakat bugün sizin şerefinize Paris'inkini kullanacağım.

Bu cevap bana hiçbir ipucu vermiyordu. Teklifi kabul ettim ve kumandan tekrar söze başladı:

"Paris meridyenine göre 37° 15' batı boylamında, 30° 7' kuzey enleminde, yani Japon kıyılarının aşağı yukarı üç yüz

mil açıklarındayız. Bugünün tarihi 8 Kasım, öğle vakti ve denizler altındaki keşif yolculuğumuz şimdi başlıyor."

– Tanrı bizi korusun! diye cevap verdim.

– Ve şimdi Bay Profesör, diye ekledi kaptan, sizi çalışmalarınızla baş başa bırakıyorum. Rotayı elli metre derinlikte doğu-kuzeydoğu istikameti olarak belirledim. İşte büyük ölçekli haritalar burada. Rotayı bunlardan takip edebilirsiniz. Salon emrinize amadedir. Şimdi sizden izninizi rica ediyorum.

Kaptan Nemo beni selamladı ve ben kendi düşüncelerime gömülmüş vaziyette tek başıma kaldım. Düşüncelerimin hepsi de *Nautilus*'un kumandanıyla ilgiliydi. Hiçbir millete mensup olmamakla övünen bu garip adamın hangi milletten olduğunu bir gün öğrenebilecek miydim? İnsanlığa karşı beslediği o kine, belki de korkunç intikamların peşinde koşan o kine sebep olan neydi? Kaptan o değeri bilinmemiş âlimlerden, Conseil'in tabiriyle "acı çektirilmiş" dahilerden biri miydi? Modern bir Galileo muydu, yoksa Amerikalı Maury* gibi kariyeri siyasi devrimlerle sekteye uğramış bilim adamlarından biri miydi? Bu konuda henüz fikir beyan edemiyordum. Kader beni onun gemisine sürüklemişti ve hayatım onun ellerindeydi. O ise beni soğuk, fakat misafirperverce ağırlamaktaydı. Ancak kendisine uzattığım eli asla sıkmamış, kendisi de elini uzatmamıştı.

Tam bir saat boyunca bu düşüncelere dalmış vaziyette kalakaldım. Bana son derece ilginç gelen bu gizemi çözmeye çalıştım. Ardından gözlerim masanın üzerine yayılmış geniş dünya haritasına takıldı ve parmağımı tam da kaptanın belirlemiş olduğu boylam ile enlemin kesiştiği noktaya koydum.

Denizlerin de tıpkı kıtalar gibi ırmakları vardır. Bunlar ısılarına ve renklerine göre ayırt edilebilen özel akıntılardır. Bunların en önemlisi Gulf Stream adıyla bilinir. Bilim yeryü-

---

* Matthew Fontaine Maury (1806-1873). Amerikalı gökbilimci, tarihçi, okyanusbilimci, meteoroloji uzmanı, kartograf, yazar, jeolog, eğitimci. (ç.n.)

zünde beş ana akıntı olduğunu belirlemiştir: Birincisi Atlantik'in kuzeyinde, ikincisi Atlantik'in güneyinde, üçüncüsü Pasifik'in kuzeyinde, dördüncüsü Pasifik'in güneyinde, beşincisi Hint Okyanusu'nun güneyinde. Hatta eskiden Hint Okyanusu'nun kuzeyinde, Hazar Denizi ile Aral Denizi'nin Asya'daki diğer büyük göllerle birlikte tek bir su birikintisi oluşturduğu çağlarda altıncı bir akıntının daha mevcut olması muhtemeldir.

Dünya haritasının üzerinde işaretlenmiş olan nokta bu akıntılardan birinin, Japonların Kuro-Scivo dediği Kara Nehir'in üzerinde yer almaktaydı. Menşei Bengal Körfezi'nden tropik kuşağın doksan derecelik ışınlarıyla ısınarak çıkan Kara Nehir Malakka Boğazı'nı geçer, Asya kıyıları boyunca uzanır, Pasifik'in kuzeyinden Aleut Adaları'na kadar genişleyerek ilerleyip beraberinde kâfur ağacı gövdelerini ve diğer yerel maddeleri sürüklerken kendi sıcak sularının pürüzsüz çividini okyanusun dalgalarına katar. İşte *Nautilus*'un seyredeceği akıntı bu akıntıydı. Kara Nehir'i gözlerimle takip ettim ve bu akıntının muazzam Pasifik'te kaybolduğunu gördüm. Tam da Kara Nehir'le birlikte sürüklendiğimi hissetmeye başlamıştım ki, Ned Land ve Conseil salonun kapısında belirdiler.

Cesur yoldaşlarım salonda gözlerinin önüne serilen harikalar karşısında donup kalmıştı.

"Biz neredeyiz? Biz neredeyiz böyle?" diye haykırdı Kanadalı. "Québec Müzesi'nde miyiz?"

– Beyefendi kızmazlarsa, diye cevap verdi Conseil, burası daha çok Sommerard sokağındaki otele benziyor!

– Dostlarım, dedim onlara girmelerini işaret ederek, ne Kanada'da ne de Fransa'dayız. *Nautilus*'un içinde, deniz yüzeyinin elli metre altındayız.

– Beyefendi söylediğine göre beyefendiye inanmak gerek, dedi Conseil. Fakat bu salon benim gibi bir Flamanı bile hayrete düşürebilir.

– Bak ve şaşır, dostum. Zira burada senin sınıflandırma yetine sahip biri için inceleyecek çok şey var.

Conseil'i daha fazla teşvik etmeme gerek yoktu. Vitrinlerin üzerine eğilen mert delikanlı doğabilimcilerin jargonuna ait kelimeleri mırıldanmaya başlamıştı bile: karındanbacaklılar sınıfı, *Buccinidae* familyası, deniz kabukluları cinsi, *Cyproea madagascariensis* türü vs.

Bu sırada konkolojiyle pek de ilgilenmeyen Ned Land bana Kaptan Nemo'yla yapmış olduğum görüşmeyle ilgili sorular soruyordu. Onun kim olduğunu, nereden geldiğini, nereye gittiğini, bizi hangi derinliklere sürüklediğini keşfedebilmiş miydim? Kısacası Ned beni cevap vermeye vakit bulamadığım binlerce soru yağmuruna tutuyordu.

Ned'e bütün bildiklerimi, daha doğrusu bütün bilmediklerimi aktardım ve ona kendi cephesinde ne duyduğunu veya ne gördüğünü sordum.

"Hiçbir şey görmedim, hiçbir şey duymadım!" diye cevap verdi Kanadalı. "Hatta bu geminin mürettebatından herhangi birini bile görmedim. Acaba mürettebat da mı elektrikli?"

– Elektrikli mi?

– Neden olmasın, buna inanırım. Fakat her şey hakkında fikir sahibi olan siz Bay Aronnax, diye sordu Ned Land, siz bana bu gemide kaç kişi olduğunu söyleyebilir misiniz? On, yirmi, elli, yüz?

– Buna tam bir cevap veremem, üstat Land. Gerçi bana sorarsanız, şimdilik *Nautilus*'u ele geçirme veya buradan kaçma fikirlerinizi de bir kenara bırakmalısınız. Bu gemi modern sanayinin bir şaheseri ve şahsen her yerini görmeden gitsem çok pişman olurum! Pek çok kişi, hiç olmazsa bu harikalar arasında gezinmek için içinde bulunduğumuz durumu kabullenirdi. O halde siz de sakin olun. Etrafımızda neler dönüyor bir görmeye, anlamaya çalışalım.

– Görmek mi? diye haykırdı zıpkıncı. Ama burada hiçbir

şey gördüğümüz yok ki! Bu sac levhalardan yapılmış zindanda hiçbir şey göreceğimiz yok! Körü körüne yürüyoruz, körü körüne seyrediyoruz...

Ned Land tam da bunları söylerken etraf aniden kararadı. Etrafımızı mutlak bir karanlık sardı. Işıklı tavan o kadar hızla söndü ki, gözlerim karanlık derinliklerden parlak ışığa çıkarken hissedilen acıya benzer bir acı hissetti.

Sessizce bekliyor, kıpırdamıyor, hoş veya nahoş bizi hangi sürprizin beklediğini bilemiyorduk. Bu sırada bir şeyin kaydığını işittik. Sanki *Nautilus*'un iki yanındaki levhalar hareket ediyor gibiydi.

"Bitti! Her şey bitti!" dedi Ned Land.

– *Hydromedusa* takımı... diye mırıldandı Conseil.

Birden salonun her tarafı uzunlamasına açılan iki pencereden gelen ışıkla doldu. Önümüzde uzanan sıvı kütle elektrik ışığıyla aydınlanmış olarak ortaya çıktı. Denizle aramızda iki kristal plaka vardı. Önce bu kırılgan cam duvarın kırılabileceğini düşünerek korkuyla titredim. Fakat camı güçlü bakır armatürler tutuyor ve ona neredeyse sonsuz bir direnç sağlıyordu.

Nautilus'un içinde seyretmekte olduğu deniz yarıçapı bir millik bir alanda apaçık seçilebiliyordu. Bu ne eşsiz bir manzaraydı! Bu manzarayı hangi kalem tasvir edebilir! Kim bu saydam suların arasından sızan ışığın oyunlarını, okyanusun alt ve üst katmanlarına kadar uzanan safha safha kırılmalarının tatlılığını resmedebilir!

Herkes denizin saydam olduğunu bilir. Duruluğunun kaynak suyununkini geçtiği de bilinir. Denizin içinde yüzen mineral ve organik varlıklar onun saydamlığını daha da artırır. Okyanusun bazı bölgelerinde, örneğin Antiller'de, yüz kırk beş metre derinliğe kadar suyun içindeki kum yatakları şaşırtıcı bir netlikle gözlemlenebilir. Güneş ışınları ancak üç yüz metre derinlikte nüfuzunu kaybeder. Ancak *Nautilus*'un seyretmekte olduğu ortamda, elektrik ışığı dal-

gaların tam ortasında üretilmekteydi. Bu artık ışıklı su değil, sıvı ışıktı.

Şayet deniz altı yataklarının fosforışıl olduğuna inanan Ehrenberg'in* varsayımını doğru kabul edersek, doğa en mucizevi gösterilerinden birini şüphesiz deniz sakinlerine ayırmış olsa gerekti. Bunun doğruluğuna orada o ışığın yaptığı binlerce farklı oyun sayesinde kanaat getirebilmiştim. Her yanda insanoğlunun henüz keşfetmediği derinliklere açılan pencereler vardı. Salondaki karanlık dışarının aydınlığını vurguluyordu ve biz, önümüzdeki kristal cam muazzam bir akvaryumun vitriniymiş gibi bakabiliyorduk.

Nautilus hareket etmiyor gibiydi. Bunu tam olarak algılayamamamızın sebebi kerterizimizin olmamasıydı. Yine de zaman zaman geminin mahmuzuyla yarılan su çizgileri gözlerimizin önünden son derece büyük bir hızla geçip gidiyordu.

Gözlerimiz kamaşmış bir halde bu pencerelere dirseklerimizi dayamış öylece duruyorduk. Kimse hayretten doğan bu sessizliği bozmadı. Ta ki Conseil şu sözleri sarf edene kadar:

"Görmek istiyordunuz, dostum Ned. İşte görüyorsunuz!"

– Çok ilginç! Çok ilginç! diye mırıldanıyordu öfkesini ve kaçış planlarını unutan, gördüklerine karşı dayanılmaz bir çekim duyan Kanadalı. Bu manzarayı görmek için insanlar dünyanın öbür ucundan gelirler!

– Ah! diye haykırdım ben de. Bu adamın hayatını şimdi anlıyorum! Kendine en şaşırtıcı harikalarını sadece kendisinin görebildiği bir dünya yaratmış!

– Peki ama balıklar nerede? diye sordu Kanadalı. Hiç balık göremiyorum!

– Ne fark eder, dostum Ned, diye cevap verdi Conseil. Zaten onları tanımıyorsunuz ki.

---

* Christian Gottfried Ehrenberg (1795-1876). Alman doğabilimci, zoolog, karşılaştırmalı anatomi uzmanı, jeolog ve mikroskopi uzmanı. (ç.n.)

– Ben? Bir balıkçı? diye haykırdı Ned Land.

Akabinde iki dost arasında bu konuda bir tartışma başladı; zira her ikisi de balıkları tanıyor, fakat her biri diğerinden çok farklı bir şekilde tanıyordu.

Herkes balıkların omurgalılar şubesinin dördüncü ve son sınıfını oluşturduğunu bilir. Balıklar gayet isabetli bir şekilde şöyle tanımlanmıştır: "Solungaçlarla nefes alan, denizde yaşamak üzere yaratılmış, çifte kan dolaşımına sahip, soğuk kanlı omurgalılar." Balıklar iki farklı dizi oluşturur: Kemikli balıklar, yani omurgaları kemikli omurlardan oluşan balıklar ile kıkırdaklı balıklar, yani omurgaları kıkırdaklı omurlardan oluşan balıklar.

Kanadalı belki bu ayrımı biliyordu. Fakat Conseil bundan çok daha fazlasını biliyordu ve şimdi Ned'le aralarında bir dostluk bağı oluşmuş olduğundan, onun bu konuda kendisinden daha az bilgili olmasını kabul edemiyordu. Nitekim Conseil ona şöyle dedi:

"Dostum Ned, siz balıkları avlayan çok becerikli bir balıkçısınız. Bu ilginç hayvanlardan çok sayıda avlamışsınızdır. Fakat bahse girerim, onların nasıl sınıflandırıldığını bilmiyorsunuzdur."

– Pekâlâ biliyorum, diye cevap verdi zıpkıncı büyük bir ciddiyetle. Balıklar yenen ve yenmeyen balıklar olarak ikiye ayrılır!

– İşte tam da obur birine yaraşır bir ayrım, diye cevap verdi Conseil. Fakat söyleyin bana, kemikli balıklar ile kıkırdaklı balıklar arasındaki farkı biliyor musunuz?

– Belki biliyorumdur, Conseil.

– Peki ya bu iki büyük sınıfın altbölümlerini biliyor musunuz?

– Hiçbir fikrim yok, dedi Kanadalı.

– Öyleyse dostum Ned, şimdi beni dinleyin ve aklınızda tutun. Kemikli balıklar altı takıma ayrılır. İlki *Acanthopterygii*'dir. Bunların üstçeneleri tam ve hareketli olup, solungaçları bir

tarağı andırır. Bu takımda on beş familya mevcuttur. Bir başka deyişle bilinen bütün balıkların dörtte üçü bu takıma dahildir. Örneğin tatlı su levreği.

– Lezzeti fena değildir, diye cevap verdi Ned Land.

– İkincisi karından yüzgeçliler, diye sözlerine devam etti Conseil. Bunların karın yüzgeçleri omuz kemiğine bağlı olmayıp, karnın altında ve göğüs boşluğunun arka tarafında yer alır. Bu takım beş familyaya ayrılır. Tatlı su balıklarının çok büyük kısmı bu takıma girer. Örneğin sazan, turna.

– Öf! dedi Kanadalı bariz bir küçümsemeyle. Tatlı su balıkları!

– Üçüncüsü, dedi Conseil, alttan solungaçlılar. Bunların karın yüzgeçleri göğüs boşluğunun altında yer alır ve doğrudan omuz kemiğine bağlıdır. Bu takımda dört familya mevcuttur. Örneğin pisibalığı, kalkan balığı, çivisiz kalkan, dilbalığı vs.

– Nefis! Nefis! diye haykırdı balıkları sadece besinsel açıdan dikkate almaktan vazgeçmeyen zıpkıncı.

– Dördüncüsü, diye devam etti Conseil istifini bozmadan, uzun gövdeli apod balıklar. Bunların karın yüzgeçleri yoktur. Kalın ve çoğu zaman yapışkan bir deriyle kaplıdırlar. Bu takımda tek bir familya yer alır. Örneğin yılanbalığı, elektrikli yılanbalığı.

– Vasat! Vasat! diye cevap verdi Ned Land.

– Beşincisi, dedi Conseil, püskül solungaçlılar. Bunların çeneleri tam ve oynaktır. Fakat solungaçları branşiyal kıvrım boyunca çifter çifter sıralanmış küçük püsküllerden oluşur. Bu takımda da tek bir familya yer alır. Örneğin denizatı, ejderha balığı.

– Berbat! Berbat! diye karşılık verdi zıpkıncı.

– Ve nihayet altıncısı, dedi Conseil, çenesi sabit balıklar. Bunların çene kemiği çeneyi oluşturan intermaksiller kemiğin kenarlarına sabit şekilde bağlıdır ve damak kemerleri kafatasıyla dikişe benzer ek yerleriyle iç içe geçer. Bu da

çenelerini hareketsiz kılar. Karın yüzgeçleri olmayan balıkların yer aldığı bu takımda iki familya mevcuttur. Örneğin balon balığı, aybalığı.

– Tavaya hakaret! diye haykırdı Kanadalı.

– Şimdi anladınız mı, dostum Ned? diye sordu bilge Conseil.

– Hiçbir şey anlamadım, dostum Conseil, diye cevap verdi zıpkıncı. Fakat siz yine de devam edin, zira çok ilginç şeyler anlatıyorsunuz.

– Kıkırdaklı balıklara gelince, diye sözlerine devam etti sarsılmaz Conseil, bunlar sadece üç takımdan oluşur.

– İsabet olmuş, dedi Ned.

– Birincisi, yuvarlak ağızlı balıklar. Bunların çeneleri hareketli bir halkayla birleşir ve solungaçları çok sayıda delik yardımıyla açılır. Bu takımda tek bir familya mevcuttur. Örneğin bufa balığı.

– Seven sever, diye cevap verdi Ned Land.

– İkincisi, köpekbalığıgiller. Bunların solungaçları yuvarlak ağızlı balıklarınkine benzer. Bununla birlikte altçeneleri oynaktır. Bulunduğu sınıfın bu en önemli takımında iki familya yer alır. Örneğin vatozlar ve köpekbalıkları.

– Ne? diye haykırdı Ned. Vatozlarla köpekbalıkları nasıl aynı takımda yer alır? Öyleyse vatozların hatırına onları köpekbalıklarıyla aynı kavanoza koymamanızı tavsiye ederim, dostum Conseil!

– Üçüncüsü, diye devam etti Conseil, mersinbalığıgiller. Bunların solungaçları mutat olduğu üzere bir kapakçıkla kapanan tek bir yarık yardımıyla açılır. Bu takımda dört cins bulunur. Örneğin mersinbalığı.

– Ah, dostum Conseil! En iyisini en sona saklamışsınız. Yani en azından benim fikrime göre. Peki hepsi bu kadar mı?

– Evet, dostum Ned, diye cevap verdi Conseil. Ve düşünün ki bunları bilseniz bile henüz bir şey biliyor sayılmaz-

sınız. Zira familyalar cinslere, cinsler altcinslere, altcinsler türlere ve türler varyetelere ayrılır...

– Öyleyse, dedi cama yaslanan zıpkıncı, alın size önümüzden geçmekte olan varyeteler.

– Evet, balıklar geçiyor! diye haykırdı Conseil. İnsan kendini bir akvaryumun önünde sanır!

– Hayır, dedim, zira akvaryum bir kafesten ibarettir. Oysa bu balıklar havadaki kuşlar kadar özgür.

– Hadi bakalım, dostum Conseil. Bunların isimlerini söyleyin! Hadi söyleyin! dedi Ned Land.

– Ben mi? diye cevap verdi Conseil. Ben bunu yapamam ki! Bunu yapmak efendime düşer.

Nitekim bu sınıflandırma delisi, yetenekli delikanlı aslında bir doğabilimci değildi. Ton balığını palamuttan ayırt edebileceğinden bile emin değilim. Kısacası Conseil, önümüzden geçmekte olan bütün balıkların adlarını hiç tereddüt etmeden söyleyen Kanadalı'nın tam tersiydi.

"Bir çotira," dedim.

– Ve bir Çin çotirası! diye karşılık verdi Ned Land.

– Çotira cinsi, *Scleroderma* familyası, *Plectognatha* takımı, diye mırıldandı Conseil.

Şüphesiz Ned ve Conseil birlikte çok seçkin bir doğabilimci oluşturabilirlerdi.

Kanadalı yanılmamıştı. *Nautilus*'un etrafında basık bedenleri, pütürlü derileri ve dikenli sırtlarıyla çotiralardan oluşan bir sürü oynaşmakta, kuyruklarının üstünde dört sıra halinde dizili dikenlerini hareket ettirmekteydi. Bu balıkların üst tarafı gri, alt tarafı beyaz, altın lekeleri dalgaların karanlık akıntısında parıldayan derileri eşsiz bir manzara sunmaktaydı. Bunların arasında rüzgârda uçuşan örtüler gibi vatozlar dolanmaktaydı. Vatozların arasında üst tarafı sarımsı, karın altı bölgesi tozpembe olan, gözünün arkası üç dikenle donatılmış Çin vatozunu görünce çok sevindim. Bu çok nadir rastlanan bir türdür. Hatta bu balığı sadece

Japon resimlerinden oluşan bir derlemede görmüş olan Lacépède'in zamanında varlığı dahi şüpheliydi.

İki saat boyunca türlü türlü deniz canlılarından oluşan sürüler *Nautilus*'a eşlik etti. Onlar oynaşıp sıçrarken ve güzellik, parlaklık ve hız bakımından birbirleriyle yarışırken, ben aralarında yeşil çırçır balığını; iki sıra siyah çizgisiyle ayırt edilen bıyıklı tekiri; beyaz renkli, sırtı mor lekeli, yassı kuyruklu *Eleotris* cinsi kayabalığını; mavi gövdeli, gümüş başlı, bu denizlere has harikulade Japon uskumrusunu; sadece adlarını söylemek dahi tasvir etmeyi gereksiz kılan parlak azurları; mavili sarılı yüzgeçleriyle çizgili çipuraları; kuyruklarının üstünde siyah bir şerit olan armalı çipuraları; gövdelerinin ortası altı adet zarif halkayla süslü çipuraları; bazıları bir metreyi bulan, ağızları flüt şeklinde boru balıklarını veya deniz çulluklarını; Japon semenderlerini; canlı ve küçük gözlere, keskin dişlerle dolu geniş bir ağza sahip, altı ayaklı uzun yılanlar olan *Echidna* cinsi mürenleri seçtim.

Hayranlığımız hâlâ ilk anki kadar canlıydı, haykırışlarımızın sonu gelmiyordu. Ned balıkların isimlerini söylüyor, Conseil sınıflandırıyor, bense bu balıkların canlı hallerini, şekillerinin güzelliğini görüp kendimden geçiyordum. Bu hayvanları canlı canlı ve kendi doğal ortamlarında özgürce hareket ederken görmek daha önce hiç nasip olmamıştı.

Hayranlıktan büyülenmiş gözlerimizin önünden geçip giden bütün o varyetelerin, Japon ve Çin denizlerinde yaşayan numunelerin adlarını tek tek saymayacağım. Şüphesiz elektrik ışığının parlaklığına üşüşen bu balıklar sayıca havadaki kuşları dahi geçiyordu.

Birdenbire salonun ışığı yeniden yandı. Sac levhalar kapandı ve büyüleyici manzara yok oldu. Fakat ben daha uzun bir süre bu manzarayı kafamda canlandırmaya devam ettim. Ta ki gözüm duvarlara asılı duran aletlere takılana kadar. Pusula hâlâ kuzey-kuzeydoğu istikametini göstermekte, manometre elli metrelik bir derinliğe tekabül eden beş at-

mosferlik bir basıncı işaret etmekte, elektrikli paraketeden ise geminin saatte on beş millik bir hızla ilerlediği anlaşılmaktaydı.

Kaptan Nemo'yu bekliyordum. Oysa o ortaya çıkmadı. Saat beşi gösteriyordu.

Ned Land ve Conseil kamaralarına döndüler. Ben de kendi odama gittim. Öğle yemeğim beni beklemekteydi. Yemek en leziz şahin gagalı kaplumbağa parçalarıyla zenginleştirilmiş bir kaplumbağa çorbası, ciğeri ayrı bir atıştırmalık olarak servis edilmiş beyaz etli biraz pul pul bir barbunya balığı ile tadı bana somondan daha lezzetli gelen dev maymunbalığı bonfilesinden oluşuyordu.

Bütün akşamı okuyup yazmakla ve düşünmekle geçirdim. Daha sonra uyku bastırınca zostera otundan yapılmış yatağıma uzandım ve *Nautilus* Kara Nehir'in hızlı akıntısında süzülürken ben derin bir uykuya daldım.

XV

Mektupla Gelen Bir Davet

Ertesi gün, yani 9 Kasım'da ancak on iki saatlik uzun bir uykunun ardından kendime gelebildim. Âdeti olduğu üzere Conseil "beyefendinin geceyi nasıl geçirdiklerini" öğrenmek ve kendisine hizmet etmek için yanıma geldi. Conseil, sanki hayattaki tek gailesi uyumaktan ibaret bir adammış gibi uyuyan dostu Kanadalı'yı kamaralarında bırakmıştı.

Bu mert delikanlının keyfince çene çalmasına izin verdim. Conseil'in söylediklerine pek bir karşılık vermiyordum. Zira kafam geçen geceki gösteride hazır bulunmayan Kaptan Nemo'daydı. Onu bugün tekrar görmeyi umuyordum.

Kısa bir süre sonra deniz kabuklularının ipliksilerinden yapılmış olan kıyafetlerimi giydim. Bu kıyafetlerin malzemesi Conseil'in merakını uyandırıyordu. Ona bunların Akdeniz kıyılarında bolca bulunan bir tür deniz kabuklusu olan "Pina" denen canlıların onları kayalıklara bağlayan parlak ve ipeksi tellerinden dokunduğunu söyledim. Eskiden bu malzemeyle güzel kumaşlar, çoraplar, eldivenler dokunurmuş; zira bunlar yumuşacık olduğu kadar sıcak da tutarmış. Böylece *Nautilus*'un mürettebatı pamuk fidanlarına, koyunlara veya ipekböceklerine minnet etmeden istedikleri gibi giyinebilmekteydi.

Giyindikten sonra büyük salona geçtim. Fakat burası ıssızdı.

Vitrinlerin altına doldurulmuş konkoloji harikalarını incelemeye koyuldum. Ayrıca en nadide deniz bitkileriyle dolu, kurutulmuş olsa da harikulade renklerini muhafaza eden geniş bitki koleksiyonlarını da gözden geçirdim. Bu değerli deniz bitkilerinin arasında helezonik *Cladostephus*'lar, *Padina pavonica*'lar, asma yapraklı *Caulerpa*'lar, benli güzellik çalıları, kızıl renkli zarif algler, yelpaze biçiminde dizilmiş agarlar, çok bodur mantarlara benzeyen ve uzun süre bitkimsi hayvanlar arasında sayılan *Acetabularia*'lar ile nihayet bir dizi deniz yosunu vardı.

Gün Kaptan Nemo beni ziyaretiyle onurlandırmadan geçip gitti. Salonun kapıları açılmadı. Belki de bu güzel şeylerden bıkmamızı istemiyorlardı.

Nautilus hâlâ doğu-kuzeydoğu istikametinde on iki millik bir hızla, elli ila altmış metre derinlikte ilerlemeye devam ediyordu.

Ertesi gün, yani 10 Kasım'da aynı yalnızlık, aynı ihmal devam etti. Mürettebattan hiç kimseyi görmedim. Ned ve Conseil günün çok büyük kısmını benimle geçirdi. Onlar da kaptanın bu açıklanamaz yokluğuna hayret ediyordu. Bu tuhaf adam hasta mıydı? Yoksa bizimle ilgili tasarılarını değiştirmek niyetinde miydi?

Sonuçta Conseil'in de dediği gibi tamamen özgürdük, leziz ve cömert bir şekilde besleniyorduk. Ev sahibimiz bizimle yaptığı anlaşmaya sadık kalmıştı. Halimizden şikâyet edemezdik. Kaldı ki kaderin cilvesi içinde bulunduğumuz durumu telafi eden o kadar güzel şeyler sunuyordu ki, kaderimizi suçlama hakkını henüz kendimizde göremiyorduk.

Başımdan geçen maceraların günlüğünü tutmaya işte o gün başladım. Bu sayede olanları bu kadar titiz ve ayrıntılı bir şekilde anlatabiliyorum. İlginç bir ayrıntı: Günlüğümü deniz zosterasından yapılmış bir kâğıda yazmaktaydım.

11 Kasım sabahı *Nautilus*'un içine yayılan temiz havadan oksijen ikmali yapmak üzere okyanus yüzeyine çıktığımızı anladım. Ana merdivene yöneldim ve platforma çıktım.

Saat sabahın altısıydı. Havanın kapalı, denizin gri fakat sakin olduğunu gördüm. Hemen hemen çalkantı yok gibiydi. Acaba platformda karşılaşmayı umduğum Kaptan Nemo gelecek miydi? Platformda camdan kafesine hapsolmuş dümenciden başka kimse yoktu. Filikanın gövdesinden kaynaklanan çıkıntıya oturup denizin tuzlu kokusunu zevkle içime çektim.

Yavaş yavaş güneş ışınlarının etkisiyle sis dağıldı. Güneş ufkun doğusundan doğmaktaydı. Deniz güneşin altında barut dökülmüş gibi alev alev parlıyordu. Yükseklerde dağınık halde duran bulutlar harikulade nüanslara sahip canlı renklere bürünmüştü ve çok sayıdaki "kedi dili"* bütün gün rüzgâr eseceğini haber veriyordu.

Fakat fırtınaların dahi korkutamadığı *Nautilus*'a bu rüzgâr vız gelirdi!

Güneşin bu neşe dolu, insanı canlandıran doğuşunu hayran hayran seyrediyordum ki, birinin platforma çıktığını işittim.

Kaptan Nemo'yu selamlamaya hazırlanıyordum. Fakat gelen –kaptanın ilk ziyareti sırasında görmüş olduğum– ikinci kaptandı. Beni fark etmemiş görünen adam platformda yürüdü. Gözünde güçlü dürbünü ufkun bütün noktalarını son derece dikkatli bir şekilde taradı. Ufku inceledikten sonra kapağa yaklaştı ve aşağıya aynen aktardığım şu cümleyi söyledi. Bu cümleyi aklımda tuttum; zira her sabah aynı koşullarda aynı şekilde tekrar edilmekteydi. İşte o cümle:

"Nautron respoc lorni virch."

---

* Kenarları tırtıklı beyaz ve hafif küçük bulutlar. (Yazarın notu.)

Bu cümlenin ne anlama geldiğini söyleyemem.

Bu kelimeleri söyleyen ikinci kaptan tekrar aşağıya indi. *Nautilus*'un yeniden suyun altına ineceğini düşünüp ben de kapağa yöneldim, pasarellaları takip ederek odama geri döndüm.

Bu şekilde durumumuzda hiçbir değişiklik olmadan beş gün geçti. Her sabah platforma çıkıyordum ve aynı kişi aynı cümleyi söylüyordu. Fakat Kaptan Nemo'dan iz yoktu.

Tam onu bir daha göremeyeceğime kanaat getirecektim ki, 16 Kasım'da Ned ve Conseil'le odama girdiğimde masada bana hitaben yazılmış bir pusula buldum.

Pusulayı sabırsız hareketlerle açtım. İçindekiler açık ve kesin, fakat biraz gotik, Alman harflerini hatırlatan bir el yazısıyla yazılmıştı.

Pusulada şunlar yazılıydı:

Nautilus *yolcusu Profesör Aronnax'a*
16 Kasım 1867

Kaptan Nemo Profesör Aronnax'ı yarın sabah kendisine ait Crespo Adası ormanlarında gerçekleşecek olan av partisine davet eder ve profesörü bu partiye katılmaktan alıkoyacak herhangi bir mânisi olmamasını ümit eder. Kaptan Nemo ayrıca profesörün yoldaşlarının da kendisine eşlik etmesinden zevk duyacaktır.

Nautilus*'un kaptanı,*
Kaptan NEMO

"Av partisi mi?" diye haykırdı Ned.

– Hem de kendisine ait Crespo Adası ormanlarında! diye ekledi Conseil.

– Ne yani bu şahıs karaya çıkıyor muymuş? dedi Ned Land.

– Bence bu kısmı çok açık, dedim mektubu tekrar okurken.

– Öyleyse davete icabet etmek gerek, diye karşılık verdi Ka-

nadalı. Bir kez karaya ayak bastıktan sonra ne yapacağımıza karar veririz. Kaldı ki biraz taze av eti yemeye itirazım olmaz.

Kaptan Nemo'nun kıtalara ve adalara karşı beslediği bariz nefret ile bize gönderdiği ormanda av partisi daveti arasındaki çelişkiyi çözmeye çalışmadan şöyle cevap vermekle yetindim:

"Önce Crespo Adası'nın neye benzediğini bir görelim de."

Dünya haritasına baktım ve 32° 40' kuzey enlemi ile 167° 50' batı boylamında, 1801'de Kaptan Crespo tarafından keşfedilen, eski İspanyol haritalarının Rocca de la Plata, yani "Gümüş Kayaç" olarak adlandırdığı küçük bir ada buldum. O halde çıkış noktamızdan aşağı yukarı bin sekiz yüz mil kadar uzaklaşmıştık ve *Nautilus* yönünü güneydoğuya kırmıştı.

Yoldaşlarıma Pasifik'in kuzeyinde kaybolmuş bu küçük kayalığı gösterdim.

"Eğer Kaptan Nemo zaman zaman karaya çıkıyorsa," dedim onlara, "en azından tamamen ıssız adaları seçiyor olmalı."

Ned Land karşılık vermeden başını salladı. Ardından o ve Conseil yanımdan ayrıldılar. Dilsiz ve ifadesiz *steward*'ın servis ettiği akşam yemeğini yedikten sonra yatıp uyudum. İçin için hafif bir endişe duymuyor değildim.

Ertesi gün, yani 17 Kasım'da uyandığımda, *Nautilus*'un tamamen hareketsiz olduğunu hissettim. Hızla giyinip büyük salona gittim.

Kaptan Nemo salonda beni beklemekteydi. Ayağa kalkıp beni selamladı ve kendisine eşlik etmek isteyip istemediğimi sordu.

Kaptan sekiz günlük yokluğuna yönelik herhangi bir imada bulunmadığından, ben de ona bu konudan bahsetmekten kaçındım ve kısaca yoldaşlarımla birlikte kendisini izlemeye hazır olduğumu belirtmekle yetindim.

"Tek bir şey var, beyefendi," diye ekledim. "Size bir soru sormak istiyorum."

– Sorun, Bay Aronnax. Eğer cevap verebileceğim bir şeyse cevap veririm.

– Öyle olsun, Kaptan. Siz ki karayla bütün bağınızı koparmış bir insansınız, nasıl olur da Crespo Adası'nda ormanlara sahip olabiliyorsunuz?

– Bay Profesör, diye cevap verdi kaptan, sahip olduğum ormanlar ne güneşe ne güneş ışığına ne de güneş ısısına muhtaç. Bu ormanlarda ne aslanlar ne kaplanlar ne panterler ne de başka dört ayaklı hayvanlar mevcut. Bu ormanları bir tek ben biliyorum. Bu ormanlar sadece benim için büyüyor. Bunlar kara ormanları değil, deniz altı ormanları.

– Deniz altı ormanları mı? diye haykırdım.

– Evet, Bay Profesör.

– Ve siz beni oraya götürmeyi mi teklif ediyorsunuz?

– Kesinlikle.

– Yürüyerek mi?

– Hatta ıslanmadan.

– Yolda da avlanacağız, öyle mi?

– Evet, avlanacağız.

– Elimizde tüfekle mi?

– Elimizde tüfekle.

Nautilus'un kumandanına şahsına karşı pek de gönül okşayıcı olmayan bir bakış attım.

"Şüphesiz aklını kaybetmiş," diye düşündüm. "Sekiz gün süren bir nöbet geçirdi. Hatta bu nöbet hâlâ devam ediyor olmalı. Ne yazık! Onu deliden ziyade tuhafken daha çok sevmiştim!"

Bu düşünceler yüzümden açıkça okunuyordu. Ancak Kaptan Nemo kendisini takip etmemi rica etmekle yetindi ve ben de kaderine boyun eğmiş bir adam tavrıyla peşinden gittim.

Kahvaltının hazır beklediği yemek salonuna gittik.

"Bay Aronnax," dedi kaptan, "kahvaltıyı benimle etmeniz konusunda ısrar ediyorum. Yerken sohbet ederiz.

Size bir orman gezintisi vaat etmiş olabilirim. Fakat oraya vardıktan sonra sizi restorana götüreceğim konusunda herhangi bir söz vermedim. Öyleyse şimdi kahvaltınızı muhtemelen öğle yemeğini çok geç bir saatte yiyecek bir adam gibi edin."

Yemeğin hakkını verdim. Mönüde çeşitli balıklar ile *Porphyria laciniata* ve *Laurentia primafetida* gibi son derece iştah açıcı alglerle çeşnilendirilmiş enfes bitkimsi hayvanlar olan denizhıyarları vardı. Sofrada içecek olarak, içine kaptanı örnek alarak fermente bir likörden birkaç damla damlattığım içme suyu vardı. Bu likör Kamçatka usulüne göre *Rhodymenia palmata* adıyla bilinen algden damıtılmıştı.

Kaptan Nemo başta tek kelime etmeden yemeğini yedi. Daha sonra bana şöyle dedi:

"Bay Profesör, sizi Crespo'daki ormanlarımda avlanmaya davet ettiğimde benim kendimle çelişkiye düştüğümü düşündünüz. Söz konusu ormanların deniz altı ormanları olduğunu söylediğimdeyse benim deli olduğumu düşündünüz. Bay Profesör, insanlar hakkında bu kadar kolay hüküm vermemek gerekir."

– Fakat, Kaptan, sizce ben...

– Lütfen beni dinleyin. O zaman beni kendimle çelişkiye düşmekle mi, yoksa deli olmakla mı suçlamanız gerektiğine karar verirsiniz.

– Sizi dinliyorum.

– Bay Profesör, siz de benim kadar biliyorsunuz ki, insanoğlu yanında kendi havasını götürmek kaydıyla suyun altında da yaşayabilir. Deniz altı çalışmalarında, su geçirmeyen bir kıyafet giyen ve kafası metal bir kapsülün içine hapsolan işçi havayı tazyikli pompalar ve akış düzenleyiciler yardımıyla dışarıdan alır.

– Dalış takımı denen şey bu.

– Kesinlikle. Fakat bu koşullarda insan özgür değildir. Kendisine hava gönderen pompa kauçuk bir boruyla bağlı-

dır. Bu, onu karaya bağlayan gerçek bir zincirdir. Eğer biz de *Nautilus*'a böyle bağlı olsaydık çok uzağa gidemezdik.

– Peki nasıl özgür olunabilir? diye sordum.

– Sizin memleketten iki kişi tarafından tasarlanan Rouquayrol-Denayrouze aletini kullanarak. Ama ben bu aleti kendi kullanımım için geliştirdim. İşte bu yeni alet sizin o tür fizyolojik koşullar içinde organlarınız hiçbir şekilde zarar görmeden dolaşabilmenizi sağlayacak. Bu alet kalın sacdan yapılmış bir rezervuardan oluşuyor. Bu rezervuara elli atmosferlik bir basınç altında hava depoluyorum. Bu rezervuar tıpkı bir asker çantası gibi kayışlarla sırta bağlanıyor. Üst kısmı, körüklü bir mekanizmayla içeride tutulan havanın ancak normal basınçta dışarı kaçabileceği bir kutu şeklinde. Rouquayrol aletinde, dünyada kullanıldığı şekliyle, bu kutudan çıkan iki kauçuk boru kullanıcının burnunu ve ağzını hapseden bir tür ağızlığa bağlanır. Borulardan biri alınan nefesin girişi, diğeri verilen nefesin çıkışı içindir ve kişi diliyle hava ihtiyacına göre kâh birini kâh ötekini kapatır. Denizin derinliklerinde hatırı sayılır basınçlara göğüs germek zorunda olan bense, başımı dalış takımlarında olduğu gibi bakırdan bir küreye sokmak zorundayım. Havanın girip çıktığı iki boru da işte bu küreye bağlanıyor.

– Çok güzel, Kaptan Nemo. Fakat yanınızda taşıdığınız hava çabucak tükeniyor olmalı. İçindeki oksijen oranı yüzde on beşe düştüğü anda solunamaz hale gelir.

– Şüphesiz. Fakat size söylediğim gibi, Bay Aronnax, *Nautilus*'un pompaları bana havayı hatırı sayılır bir basınç altında depolama imkânı tanıyor. Bu koşullarda aletin rezervuarı dokuz ile on saat boyunca hava tedarik edebiliyor.

– Başka bir itirazım yok, diye cevap verdim. Yalnız size şunu soracağım, Kaptan. Okyanusun dibindeyken yolunuzu nasıl aydınlatabiliyorsunuz?

– Ruhmkorff aletiyle, Bay Aronnax. Birini sırta takıyorsak, diğerini de kemerimize takıyoruz. Bu alet, potasyum

bikromatla değil de sodyumla aktif hale getirdiğim bir Bunsen piliyle çalışıyor. Bir endüksiyon bobini üretilen elektriği alıp özel olarak üretilen bir fenere aktarıyor. Bu fenerde, içinde sadece karbon gazı kalıntısı ihtiva eden camdan bir sarmal boru var. Alet çalıştığında bu gaz beyazımsı ve sürekli bir ışık saçıyor. Bunlarla donanınca hem nefes alabiliyor hem de görebiliyorum.

– Kaptan Nemo, bütün itirazlarıma o kadar ezici cevaplar veriyorsunuz ki, söylediklerinizden şüphe etmeye cüret edemiyorum. Yine de Rouquayrol ve Ruhmkorff aletlerini kabul etmek zorunda kalsam da, elime vereceğiniz tüfek konusunda şüpheci olmaya hakkım olsun istiyorum.

– Fakat bu tüfek barutlu değil ki, diye cevap verdi kaptan.

– Yani havalı mı?

– Kesinlikle. Gemide nasıl barut imal edeyim istiyorsunuz ki? Burada ne güherçile ne kükürt ne de kömür var.

– Kaldı ki, dedim, suyun içinde, havadan sekiz yüz elli beş kat yoğun olan bir ortamda atış yapabilmek için hatırı sayılır bir direnci kırmak gerekirdi.

– Bu bir sorun değil. Fulton'dan sonra İngilizler Philippe-Coles ve Burley, Fransız Furcy ile İtalyan Landi tarafından mükemmelleştirilmiş silahlar mevcut. Bunlar özel bir sürgüleme sistemine sahip ve bu tür koşullarda ateşlenebiliyorlar. Fakat tekrar ediyorum, elimde barut olmadığından barutun yerine *Nautilus*'un pompalarının bana bol bol tedarik ettiği yüksek basınçlı havayı koydum.

– Fakat bu hava çabucak tükeniyor olmalı.

– Peki ama üzerimde bana ihtiyaç duydukça hava tedarik eden Rouquayrol rezervuarım yok mu? Bunun için özel bir musluk olması yeterli. Kaldı ki bu tür deniz altı avlarında çok fazla hava da mermi de harcanmadığını bizzat siz de tecrübe edeceksiniz, Bay Aronnax.

– Yine de böyle yarı karanlık ve atmosfere göre çok yoğun olan bir sıvının içinde yapılan atışların fazla uzağa gidemeyeceğini ve ölümcül de olamayacağını düşünüyorum.

– Beyefendi, bu tüfekle aksine bütün atışlar öldürücüdür. Bir hayvan bununla ne kadar hafif bir şekilde vurulursa vurulsun, yıldırım çarpmış gibi yığılıp kalır.

– Niçin?

– Zira bu tüfekten çıkanlar sıradan mermiler değil, Avusturyalı kimyacı Leniebroek tarafından icat edilen küçük cam kapsüllerdir. Bu cam kapsüllerden elimde hatırı sayılır bir stok var. Çelik bir armatürle kaplı, kurşunla ağırlaştırılmış bu cam kapsüller içleri yüksek basınçlı elektrikle dolu gerçek birer Leyden şişeciğidir. En ufak çarpışmada bunlar boşalır ve hayvan ne kadar güçlü olursa olsun anında düşüp ölür. Bu kapsüllerin dörtlük mermiden daha büyük olmadığını ve sıradan bir tüfeğin bunlardan on tane alabileceğini de eklemek isterim.

– Artık bir şey tartışmayacağım, diye cevap verdim sofradan kalkarken. Bana düşen tüfeğimi alıp yola koyulmak. Zaten nereye giderseniz gidin, ben de sizinle geleceğim.

Kaptan Nemo beni *Nautilus*'un kıç tarafına götürdü. Ned ile Conseil'in kamarasının önünden geçerken onları da çağırdım. Onlar da derhal peşimize takıldılar.

Daha sonra geminin yanaşmasında, makine dairesinin yakınında yer alan bir hücreye geldik. İşte gezi kıyafetlerimizi bu hücrede giyecektik.

XVI

Ovada Bir Gezinti

Bu hücre tam anlamıyla *Nautilus*'un cephaneliği ve vestiyeriydi. Bir düzine kadar dalış takımı duvarlarda asılı gezintiye çıkacakları beklemekteydi.

Dalış takımlarını gören Ned Land bunlardan birini giymekten hiç hoşlanmayacağını açıkça belirtti.

"Fakat, benim mert Ned'im," dedim ona, "Crespo Adası ormanları dedikleri deniz altı ormanlarından ibaret."

– Tüh! dedi taze et yeme hayalleri yok olan ve hayal kırıklığına uğrayan zıpkıncı. Peki siz, Bay Aronnax, siz bu kıyafeti giyecek misiniz?

– Başka çare yok, üstat Ned.

– Size kalmış, bayım, diye cevap verdi zıpkıncı omuzlarını silkerek. Fakat ben, zorlanmadıkça bunlardan birinin içine asla girmem.

– Kimse sizi zorlayacak değil, üstat Ned, dedi Kaptan Nemo.

– Peki ya Conseil bu riski göze alacak mı? diye sordu Ned.

– Ben beyefendi nereye giderse beyefendinin peşinden giderim, diye cevap verdi Conseil.

Kaptanın çağrısı üzerine mürettebattan iki kişi gelip kauçuktan dikişsiz yapılmış, hatırı sayılır basınçlara dayana-

cak şekilde tasarlanmış bu su geçirmez ve ağır kıyafetleri giymemize yardım etti. Bu kıyafetler adeta hem yumuşak hem dayanıklı bir zırh gibiydi. Dalış takımı bir pantolon ve ceketten oluşuyordu. Pantolon ağır kurşun tabanlara sahip kalın ayakkabılarla son buluyordu. Ceketin kumaşı göğüs üzerinde zırh görevi gören ve göğsü suyun basıncına karşı koruyan, akciğerlerin rahat bir şekilde çalışmasına imkân tanıyan bakır levhalarla sağlamlaştırılmıştı. Ceketin kolları ellerin rahatça hareket etmesine hiçbir şekilde mâni olmayan yumuşak eldivenlerle bitiyordu.

Bu gelişmiş dalış takımlarının, XVIII. yüzyılda icat edilip göklere çıkarılan mantar zırhlar, jileler, deniz kıyafetleri, kasalar vs. gibi şekilsiz giysilerin çok ötesinde olduğu açıkça görülüyordu.

Kaptan Nemo, onun –olağanüstü bir güce sahip gibi görünen bir çeşit Hercules görünümlü– adamlarından biri, Conseil ve ben kısa zamanda bu dalış takımlarından birini giydik. Geriye başımızı metal kürelerin içine sokmak kalmıştı. Ancak bunu yapmadan önce, kaptandan bize verilecek tüfekleri inceleme izni istedim.

Nautilus'un adamlarından biri bana çelik levhadan yapılmış, içi oyuk, oldukça büyük kabzalı sıradan bir tüfek gösterdi. Bu kabza basınçlı hava deposu görevi görüyordu. Bir tetikle harekete geçen bir supap bu basınçlı havayı metal tüpe iletiyordu. Kabzanın içine yerleştirilmiş olan şarjör yirmi kadar elektrikli mermi barındırıyordu. Bu mermiler bir zemberek aracılığıyla otomatik olarak tüfeğin namlusuna sürülüyordu. Bir mermi atılır atılmaz başka bir mermi atılan merminin yerini alıyordu.

"Kaptan Nemo," dedim, "bu silah mükemmel ve kullanımı çok rahat. Denemek için sabırsızlanıyorum. Peki ama denizin tabanına nasıl ineceğiz?"

– Şu an *Nautilus* zeminin on metre üzerinde bulunuyor, Bay Profesör. Yapmamız gereken tek şey çıkıp gitmek.

– Nasıl çıkacağız?

– Göreceksiniz.

Kaptan Nemo başını küre şeklindeki başlığa soktu. Conseil ve ben de onun gibi yaptık. Tam bu sırada Kanadalı'nın alaycı bir şekilde bize "İyi avlar" dilediğini de duymadık değil tabii. Kıyafetimizin üstü yivli bir bakır yakayla bitiyor, metal kask işte bu yakanın üzerine vidalanıyordu. Kalın camlarla korunan üç delik, kafayı bu kürenin içinde döndürmek suretiyle her tarafı görmeye imkân tanıyordu. Küre yerine yerleştirilir yerleştirilmez sırtımıza takılan Rouquayrol aleti çalışmaya başladı ve ben kendi adıma rahat rahat nefes alabildim.

Kemerime asılı duran Ruhmkorff lambam ve elimde tuttuğum tüfeğimle artık yola çıkmaya hazırdım. Fakat dürüst olmak gerekirse, bu ağır kıyafetlerin içine hapsolmuş ve kurşun tabanlarla güverteye sabitlenmiş haldeyken tek bir adım dahi atmam imkânsızdı.

Ancak bu durum öngörülmüştü; zira vestiyerin bitişiğinde yer alan küçük bir odaya itildiğimi hissettim. Aynı şekilde nakledilmekte olan yoldaşlarım da arkamdan geliyordu. Su geçirmez tıkaçlarla kapatılmış bir kapının arkamızdan kapandığını duydum. Akabinde derin bir karanlığa gömüldük.

Birkaç dakika sonra tiz bir ıslık sesi duydum. Belli belirsiz bir soğuğun ayaklarımdan göğsüme kadar yükseldiğini hissettim. Görünüşe göre geminin dışındaki su içeride bulunan bir musluk aracılığıyla içeri verilmekteydi. Su her tarafımızı sardı ve kısa süre içinde bulunduğumuz oda bu suyla doldu. O sırada *Nautilus*'un yan tarafında bulunan ikinci bir kapı açıldı. Loş bir ışık bizi aydınlattı. Bir an sonra ayaklarımız denizin dibine değmişti.

Peki ama şimdi suyun altında yaptığımız bu gezintinin bende bırakmış olduğu bütün o izlenimleri nasıl betimleyebilirim? Bu harikaları anlatmaya kelimeler kifayetsiz kalır!

Ressamın fırçası dahi denizin yarattığı etkiyi tekrar etmekte zorlanırken, tüy kalem bunları nasıl canlandırabilir ki?

Kaptan Nemo önümüzden gidiyor, yoldaşı ise birkaç adım arkamızdan geliyordu. Conseil ile ben, sanki metal zırhlarımızın içinde birbirimizle konuşmamız mümkünmüş gibi yan yana gidiyorduk. Kıyafetlerimin, ayakkabılarımın, hava tüpünün, kafamı kabuğu içinde sallanan badem gibi sallayan o kalın kürenin ağırlığını hissetmiyordum bile. Zira suya batan bütün bu nesneler ağırlıklarının bir kısmını, yer değiştirmesine neden oldukları suyun ağırlığı kadarını kaybediyordu ve ben Archimedes'in keşfettiği bu fizik kanununun keyfini sürüyordum. Artık hareketsiz bir kütle değildim ve görece büyük bir hareket serbestisine sahiptim.

Okyanus yüzeyinin altında etrafı otuz ayaklık bir mesafeye kadar aydınlatan ışığın gücü beni hayrete düşürdü. Güneş ışınları bu sıvı kütleyi kolaylıkla geçiyor ve suyun loşluğunu dağıtıyordu. Yüz metre uzaklıktaki nesneleri açıkça seçebiliyordum. Bu mesafenin ötesinde zemin laciverdin hafif tonlarıyla uzayıp gidiyor, ardından daha da uzaklarda maviye dönüp belli belirsiz bir karanlığın içinde gözden kayboluyordu. Aslında beni çevreleyen su yeryüzünde bulunan atmosferden daha yoğun, fakat neredeyse onun kadar berrak bir tür havadan farksızdı. Hemen üzerimde denizin sakin yüzeyini görüyordum.

İnce, tekdüze, dalgaların izini taşıyan kumsallardakinin aksine kıvrımsız bir kumun üzerinde yürüyorduk. Gerçek bir yansıtıcı olan bu göz kamaştırıcı halı güneş ışınlarını şaşırtıcı bir yoğunlukla aksettiriyordu. İşte bütün sıvı moleküllere nüfuz eden muazzam yansımanın nedeni buydu. Şayet suyun otuz adım derininde her şeyi gün ışığındaymışçasına açık ve net bir şekilde görebildiğimi söylesem bana inanır mısınız?

On beş dakika boyunca ele gelmeyen deniz kabuğu tozuyla döşenmiş bu parlak kumu arşınladık. Uzun bir kaya

gibi görünen *Nautilus*'un gövdesi yavaş yavaş gözden kaybolurken, geminin feneri, gece yavaş yavaş denizin ortasına çökerken ışınlarını kusursuz bir netlikle yansıtmak suretiyle gemiye dönüşümüzü kolaylaştıracaktı. Bu kadar canlı bir şekilde vurgulanan bu beyazımsı dalgaları sırf karadan gören biri için bu etkiyi anlamak zor. Karadayken havayı dolduran tozlar bu ışınlara ışıklı bir sis görünümü verir. Oysa denizin altında olduğu kadar üstünde de elektrik ışınları kıyaslanamayacak bir berraklıkla iletilir.

Bu arada biz sürekli ilerliyorduk. Bu muazzam kum ovası uçsuz bucaksız gibiydi. Arkamdan tekrar birleşen sıvı perdeleri ellerimle yarıyordum. Adımlarımın bıraktığı izler suyun basıncıyla bir anda siliniyordu.

Bir süre sonra gözüme uzaklarda belli belirsiz seçilen birtakım nesneler çarptı. En nadidelerinden bitkimsi hayvanlarla kaplı ilk muhteşem kayalıkları gördüm. Bu yeni ortam bende derhal çok özel bir heyecan yarattı.

O sırada saat sabahın onuydu. Güneş ışınları dalgaların yüzeyine oldukça eğik bir açıyla vuruyor, bir prizmadan geçercesine kırılan bu ışınlar çiçeklerin, kayaların, fidelerin, deniz kabuklarının, poliplerin kenarlarını güneşin tayfında bulunan yedi renge boyuyordu. Farklı renk tonlarının bu şekilde birbirinin içine geçmesi; yeşiliyle, sarısıyla, turuncusuyla, moruyla, çividiyle, mavisiyle gerçek bir kaleydoskopu andıran, tek kelimeyle bir renk delisinin paletinden çıkmış gibi görünen bu manzara bir mucize, bir göz şenliğiydi! Conseil'e içimde hissettiğim heyecanı aktarmayı, onunla hayranlık belirten nidalar çıkarma konusunda yarışmayı ne kadar çok isterdim! Kaptan Nemo ve yoldaşı gibi düşüncelerimi önceden kararlaştırılmış işaretler aracılığıyla aktarmayı da bilmiyordum. Nitekim daha iyisini yapamadığımdan kendi kendime konuşuyor, başımı koruyan bakır kürenin içinde belki de boşa giden sözlerle gereğinden fazla hava tüketmek pahasına bağırıp çağırıyordum.

Bu olağanüstü manzara karşısında Conseil de benim gibi durmuştu. Görünüşe göre mert delikanlı, karşısına çıkan her bitkimsi hayvan ve yumuşakça çeşidini sınıflandırmakla, mütemadiyen sınıflandırmakla meşguldü. Zemin poliplerle ve derisidikenlilerle doluydu. Çeşit çeşit *Isis*, münzevi *Cornularia*'lar, eskiden "beyaz mercan" adıyla bilinen döllenmemiş *Oculina* demetleri, mantar şeklinde diken diken olmuş mantar mercanları ile kaslı diskleri sayesinde katı cisimlere tutunan deniz anemonları, gök mavisi dokunaçlardan oluşan yakalıklarını takmış *Porpita*'larla, kumda takımyıldızları oluşturan denizyıldızlarıyla ve adımlarımızın yarattığı zayıf dalgalanmalarla fistoları titreşen, su nemflerinin elinden çıkmış zarif danteller olan damarımsı *Asterophyton*'larla bezeli çiçekli bir parteri süslüyordu. Ayaklarımın altındaki zemini süsleyen bu binlerce harikulade yumuşakça türünü ezmek zorunda olmak beni gerçekten çok üzüyordu: eşmerkezli deniztarakları, çekiç midyeleri, gerçek birer sıçrayan deniz kabuklusu olan *Donax*'lar, *Trochida*'lar, kırmızı miğfer midyeleri, melek kanatlı *Strombus*'lar, *Aplysia*'lar ve uçsuz bucaksız okyanusa ait daha nice tür. Fakat yürümemiz gerekiyordu ve biz, başımızın üzerinde lacivert dokunaçlarını salmış *Physalia* sürüleri dalgalanırken, gök mavisi püsküllerle süslü medüzlerin opal veya tozpembe şemsiyeleri bizi güneş ışınlarından korurken ve *Pelagia panopyra*'lar karanlıkta yolumuzu fosforışıl ışıklarıyla aydınlatırken ilerliyor, ilerliyorduk.

Bütün bu harikaları bir milin dörtte biri kadarlık bir alanda, neredeyse hiç durmadan ve beni işaretle çağıran Kaptan Nemo'nun peşinden giderken şöyle bir gördüm. Kısa bir süre sonra zeminin tabiatı değişti. Kumdan ovanın yerini Amerikalıların "ooze" olarak adlandırdıkları, sırf silisli veya kireçli deniz kabuklarından oluşan yapış yapış bir balçık aldı. Ardından suların henüz koparıp götürmediği, iyice gürleşmiş açık deniz bitkileri olan alglerle kaplı bir ça-

yırdan geçtik. Ayaklarımızın altında yumuşacık uzanan bu sık dokulu çimenlik, insan eliyle dokunmuş en yumuşak halılarla boy ölçüşebilirdi. Ayaklarımızın altına serilmiş olan bu bitki örtüsü başımızın üzerinde de devam ediyordu. İki binden fazla türü olduğu bilinen taşkın mizaçlı alg familyasına mensup deniz bitkilerinden oluşan dağınık çalılıklar okyanus yüzeyinde birbirine karışıyordu. Başımın üzerinde bazıları yuvarlı, bazıları borumsu uzun *Fucus* şeritlerinin, *Laurencia*'ların, ince yapraklı *Cladostephus*'ların, kaktüsten yapılmış yelpazelere benzeyen *Rhodymenia palmata*'ların uçuştuğunu görüyordum. Yeşil bitkilerin deniz yüzeyine daha yakın olduğunu, buna karşılık kırmızı bitkilerin ara katta, siyah veya kahverengi deniz bitkilerinin ise okyanusun en derin katmanlarının bahçe ve çimenlerini oluşturduğunu gözlemledim.

Bu algler gerçekten de yaratılışın bir mucizesi, evrensel bitki örtüsünün harikalarından biridir. Bu familyada dünyanın hem en küçük hem de en büyük bitkileri yer alır. Zira beş milimetrelik bir alanda gözle görülemeyecek kadar küçük bu bitkiciklerden kırk bin adet sayılmışken, uzunluğu beş yüz metreyi geçen *Fucus* numuneleri de toplanmıştır.

Nautilus'tan ayrıldığımızdan bu yana aşağı yukarı bir buçuk saat geçmişti. Neredeyse öğlen olmuştu. Bunu artık kırılmayan güneş ışınlarının dikliğinden anlamıştım. Renklerin büyüsü yavaş yavaş dağıldı; zümrüt yeşili ve safir tonları gökyüzünden silindi. Zeminde şaşırtıcı bir yoğunlukla yankılanan düzenli adımlarla ilerliyorduk. En ufak ses insan kulağının karada alışık olmadığı bir hızla iletiliyordu. Nitekim ses açısından su havadan daha iyi bir ileticidir. Ses suyun içinde dört kat daha hızlı yayılır.

Tam o anda zemin fark edilir bir şekilde aşağıya doğru eğim kazandı. Işık tekdüze bir ton aldı. Yüz metrelik bir derinliğe ulaştık. Artık on atmosferlik bir basınca maruzduk. Fakat dalış takımlarım bu basınçtan hiçbir şekilde zarar gör-

meyeceğim bir şekilde tasarlanmıştı. Sadece parmak eklemlerinde belli bir acı duyuyordum. Gerçi bu acı da kısa sürede geçti. Pek de alışık olmadığım bir takımla iki saat boyunca gezme sonucunda hissetmem gereken yorgunluğa gelince, böyle bir yorgunluktan eser yoktu. Suyun desteği sayesinde şaşırtıcı bir kolaylıkla hareket ediyordum.

Üç yüz ayaklık derinliğe ulaştığımda hâlâ güneşin ışınlarını seçebiliyordum. Fakat artık bu ışınlar çok zayıflamıştı. Onların yoğun parlaklığının yerini kızılımsı bir alacakaranlık, gece ile gündüz arası bir loşluk almıştı. Yine de henüz yolumuzu bulacak kadar görebiliyorduk. Ruhmkorff aletlerini açmamıza gerek yoktu.

Bu sırada Kaptan Nemo durdu. Yanına gelmemi bekledi ve parmağıyla bana gölgelerin içinde biraz ileride seçilen karanlık kütleleri işaret etti.

"Bu, Crespo Adası'nın ormanları olmalı," diye düşündüm. Nitekim yanılmamıştım.

XVII

Bir Deniz Altı Ormanı

Nihayet söz konusu ormanın kenarına gelmiştik. Burası hiç şüphesiz Kaptan Nemo'nun uçsuz bucaksız arazilerinin en güzellerinden biriydi. Kaptan burayı kendi malı olarak görüyor, tarihin ilk çağlarında yaşamış insanların kara ormanlarına yaptığı gibi bu arazi üzerinde hak iddia ediyordu. Zaten bu deniz altı arazisinin mülkiyeti hakkında ona kim karşı çıkabilirdi? Kim ondan daha cesur bir öncü çıkıp da elinde baltayla bu karanlık koruya girebilirdi?

Söz konusu orman büyük ağaçsı bitkilerden oluşuyordu. Bu bitkilerle örülü geniş kemerlerin altından geçtiğimiz o ilk an, bunların budaklarının o eşsiz şekli beni büyüledi. Bunların bu şekliyle daha önce hiç karşılaşmamıştım.

Zemini örten otların, ağaççıklardan çıkan dalların hiçbiri ne tırmanıyor ne kıvrılıyor ne de yatay bir şekilde uzanıp gidiyordu. Hepsi de okyanusun yüzeyine çıkıyordu. Ne kadar ince olursa olsun demir sap görevini görecek ne bir tel ne de bir şerit mevcuttu. Deniz yosunları ile sarmaşıklar, onlara hayat veren elementin yoğunluğuyla keskin ve doksan derecelik bir açıyla gelişmişlerdi. Kaldı ki hareketsiz duran bu bitkileri elimle bir kenara ittiğimde dahi derhal ilk konumlarına geri geliyorlardı. Burası düşeyliğin hüküm sürdüğü bir alandı.

Kısa sürede etrafımızı saran görece karanlık kadar bu tuhaf ortama da alıştım. Orman zemini kaçınması güç sivri yığınlarla doluydu. Deniz altı bitki örtüsü bana oldukça yoğun, hatta bitkilerin daha az olduğu kutup bölgelerinden veya tropik bölgelerden daha zengin göründü. Ancak bir süre bitkimsi hayvanları su bitkileri, hayvanları bitki zannedip istemeden de olsa farklı türleri birbirine karıştırdım. Gerçi kim olsa bunları birbirine karıştırırdı. Bu deniz altı dünyasında hayvanlar ile bitkiler o kadar iç içe geçmişti ki!

Bitkiler âlemine dahil bütün bu türlerin zemine üstünkörü bir çengelle tutunduğunu gözlemledim. Kökleri olmayan, onları taşıyan kum olsun, deniz kabukları olsun, yassı çakıllar olsun herhangi bir katı cisme duyarsız görünen bu bitkiler özsuya değil, sadece bir dayanak noktasına ihtiyaç duyuyordu. Bu bitkiler kendi başlarına yaşıyordu. Yaşam prensipleri onları destekleyen ve besleyen bu suların içindeydi. Çoğu, yaprak yerine olmayacak şekillere ve sadece pembe, kızıl, yeşil, zeytin yeşili ve kahverengiden oluşan dar bir renk skalasına sahip yaprakçıklar çıkarmıştı. Burada rüzgârı çağırır gibi dalgalanan yelpaze şeklinde açılmış, *Nautilus*'ta görmüş olduğum numunelere kıyasla çok daha canlı *Padina pavonica*'lar, ateş kırmızısı *Ceramius*'lar, taze ve yenebilen filizlerini uzatmış laminaryalar, on beş metreye ulaşmış ipliksi ve yılankavi *Nereocystis*'ler, sapları en uç kısımlarında uzayan *Acetabularia* demetleri ve daha pek çok çiçeksiz açık deniz bitkisi gördüm. "Bu ne ilginç bir anomali, bu ne tuhaf bir elementtir," demiştir nüktedan bir doğabilimci, "hayvanlar çiçek açarken, bitkiler çiçek açmıyor!"

Ilıman bölgelerdeki ağaçlar kadar büyük olan bu çeşitli ağaççıkların arasında ve onların nemli gölgelerinde canlı çiçeklere sahip gerçek çalılıklar, bitkimsi hayvanlardan oluşan çitler mevcuttu. Bunların üzerinde kıvrımlı çizgileriyle *Meandrina*'lar, saydam dokunaçlarıyla sarımtırak *Caryophyllia*'lar, *Zoantharia*'lardan oluşan çimenvari de-

metler vardı ve –yanılsamayı tamamlamayacak şekilde– golyan balıkları bir sinekkuşu sürüsü gibi daldan dala uçuyor, dikenli çeneleri, sivri pullarıyla sarı *Lepisocanthus*'lar, *Dactylopterus*'lar ile *Monocentris*'ler ayaklarımızın altında su çulluğu sürüleri gibi kaçışıyordu.

Saat bire doğru Kaptan Nemo mola işaretini verdi. Kendi adıma çok memnun oldum ve ince şeritleri birer ok gibi fırlayan *Alaria*'lardan oluşmuş bir beşiğe uzandık.

Bu istirahat anı bana büyük bir haz verdi. Tek eksiğimiz sohbetti. Ancak konuşmak da cevap vermek de imkânsızdı. Tek yapabildiğim koca bakır kafamı Conseil'in kafasına yaklaştırmaktı. Mert delikanlının gözlerinin memnuniyetle parladığını gördüm. O da bu memnuniyetini belli etmek için hava kabuğunun içinde dünyanın en gülünç şekillerine girdi.

Dört saatlik bir gezintinin ardından aşırı bir yemek yeme ihtiyacı hissetmememe çok şaşırdım. Midem neden guruldamıyordu hiç bilemiyorum. Buna karşılık, bütün dalgıçların da başına gelen gibi karşı konmaz bir uyku ihtiyacı hissediyordum. Nitekim kısa bir süre sonra gözlerim kalın camın ardında kapandı ve o zamana kadar sadece adım atıyor olmamın önüne geçebildiği ağır bir uykuya daldım. Kaptan Nemo ile güçlü kuvvetli yoldaşı berrak suların içine çoktan uzanmış bize nasıl kestirileceğini göstermekteydi.

Bu uyku ne kadar sürdü bilemiyorum. Fakat uyandığımda bana güneş ufka doğru alçalıyor gibi geldi. Kaptan Nemo çoktan kalkmıştı. Tam gerinmeye başlamıştım ki, beklenmedik bir görüntü beni bir anda ayağa sıçrattı.

Birkaç adım ötede bir metre boyunda korkunç bir denizörümceği her an saldıracakmış gibi duran o şaşı gözleriyle bana bakıyordu. Her ne kadar dalış takımım beni bu hayvanın ısırıklarından koruyacak kadar kalın olsa da, dehşet ifade eden bir harekette bulunmadan edemedim. Conseil ile *Nautilus*'un tayfası tam bu sırada uyandılar. Kaptan Nemo yoldaşına bu iğrenç kabuklu hayvanı gösterdi ve anında

hayvanın üstüne bir dipçik darbesi iniverdi. Canavarın o dehşetengiz ayaklarının korkunç kasılmalarla büzülüp kaldığını gördüm.

Bu karşılaşma bana okyanusun derinliklerinde muhakkak bundan daha da korkutucu başka hayvanların gezindiğini, dalış takımımın beni bunların saldırılarından koruyamayacağını düşündürdü. O zamana kadar bunun üzerine hiç düşünmemiştim. Her an tetikte olmaya karar verdim. Kaldı ki verdiğimiz molayla birlikte çıktığımız gezintinin de bittiğini sanıyordum. Fakat yanılmıştım. Kaptan Nemo *Nautilus*'a dönmek yerine cüretkâr gezintisine devam etti.

Zemin sürekli alçalıyor, daha da hissedilir hale gelen eğim bizi daha da derinlere sürüklüyordu. Kayalardan oluşan yüksek ve dik duvarların arasına oyulmuş, yüz elli metre derinlikte yer alan dar bir vadiye ulaştığımızda saat aşağı yukarı üçe gelmiş olmalıydı. Böylece aletlerimizin mükemmelliği sayesinde doğanın bu zamana kadar insanoğlunun su altı gezintilerine getirmiş olduğu doksan metrelik sınırı aşmış bulunuyorduk.

Yüz elli metre dediysem de, derinliği ölçmek için elimde herhangi bir alet yoktu. Ancak en berrak denizlerde dahi güneş ışınlarının daha derine nüfuz edemeyeceğini biliyordum. Nitekim etraf iyice kararmıştı. On adım boyunca tek bir nesne bile göremedik. Bu nedenle el yordamıyla ilerlemeye başlamıştım. Bir anda oldukça parlak beyaz bir ışığın parladığını gördüm. Kaptan Nemo elektrikli aletini çalıştırmıştı. Yoldaşı da aynı şeyi yaptı. Conseil ve ben de onları taklit ettik. Bir vidayı döndürerek bobin ile cam sarmal arasındaki irtibatı kurdum ve sular elimizdeki lambaların ışığı altında yirmi beş metreye kadar aydınlandı.

Kaptan Nemo ağaççıkların gittikçe seyrekleştiği ormanın karanlık derinliklerine doğru ilerlemeye devam etti. Bitkilerin hayvanlardan daha çabuk kaybolduğunu gözlemledim. Açık deniz bitkileri çoraklaşan zemini çoktan terk etse de,

bitkimsi olsun, yumuşakça olsun, balık olsun, inanılmaz sayıda hayvan buralarda üremeye devam ediyordu.

Yürürken bir yandan da Ruhmkorff aletlerimizden yayılan ışığın zorunlu olarak bu karanlık katmanlarda yaşayan bazı hayvanları bize çekeceğini düşünüyordum. Ancak bize yaklaşmış olsalar bile, en azından avcılar açısından esef verici bir mesafede kaldılar. Pek çok kez Kaptan Nemo'nun durduğunu ve nişan aldığını gördüm. Fakat her seferinde birkaç dakikalık bir gözlemden sonra ayağa kalkıp ilerlemeye devam etti.

Nihayet aşağı yukarı saat dörde doğru bu harikulade gezinti sona erdi. Karşımızda azametli ve heybetli kayalıklardan oluşmuş bir duvar, üst üste yığılmış devasa taş blokları, karanlık mağaralarla oyulmuş, geçit vermeyen muazzam bir granit falezi yükseliyordu. Burası Crespo Adası'nın sarp yamacıydı. Burası karaydı.

Kaptan Nemo birden durdu. Onun bir işaretiyle biz de durduk. Önümüzde yükselen duvarı aşma konusunda ne kadar hevesli olursam olayım durmak zorunda kaldım. Kaptan Nemo'nun arazisi burada son buluyordu ve o bu sınırı geçmek istemiyordu. Bu sınırın ötesinde onun asla ayak basmak istemediği kara parçası başlıyordu.

Geri dönüş başladı. Kaptan Nemo yine küçük grubunun başına geçti ve tereddüt etmeden ilerlemeyi sürdürdü. Bana *Nautilus*'a dönmek için aynı yolu takip etmiyormuşuz gibi geldi. Son derece dik, dolayısıyla son derece eziyetli olan bu yeni yol bizi hızla deniz yüzeyine yaklaştırdı. Yine de okyanusun üst katmanlarına dönüşümüz ani bir basınç düşüşüne maruz kalacağımız kadar hızlı olmadı. Aksi takdirde organizmamız ciddi hasarlara uğrayabilir, dalgıçlar açısından ölümcül olan o iç kanamalardan birini yaşayabilirdi. Çok kısa bir süre içinde etraf yine aydınlandı ve ışık genişledi. Güneş çoktan ufukta alçalmış olduğundan, etrafımızdaki çeşitli nesnelerin kenarları kırılmanın etkisiyle yeniden tayfın renklerine bürünmüştü.

Denizin on metre derininde, sayıca havadaki kuştan daha fazla, aynı zamanda daha hareketli türlü türlü küçük balıktan oluşan bir sürünün ortasında yürüyorduk. Fakat henüz karşımıza vurmaya değecek bir av çıkmamıştı.

Tam bu sırada kaptanın silahını coşkuyla omzuna yerleştirip çalılıkların arasında hareket eden bir nesneyi takip ettiğini gördüm. Tüfek patladı, hafif bir ıslık duydum ve birkaç adım ötemizde bir hayvan yıldırım çarpmış gibi yere yığıldı.

Bu, *Enhydra* cinsine mensup harikulade bir deniz samuruydu. Deniz samurları bütün ömürlerini suda geçiren tek dört ayaklı hayvanlardır. Bir metre elli santimetre uzunluğundaki bu deniz samuru çok iyi para ediyor olmalıydı. Üstü kestane rengi, altı gümüşi postu özellikle Rus ve Çin pazarlarında aranan o muhteşem kürklerden birinde kullanılabilirdi. Tüylerinin inceliği ve ışıltısı en azından iki bin frank ederdi. Bu kafası yuvarlak, kulakları kısa, gözleri yuvarlak, kedilerinkine benzer bıyıkları beyaz, ayakları perdeli ve tırnaklı, kuyruğu gür hayvana hayran kaldım. Balıkçılar tarafından hırsla kovalanıp avlanan bu değerli etobur son derece nadir bulunan bir hayvandı. Her ne kadar Pasifik'in kuzey kutup bölgelerine sığınmış görünseler de, türlerinin burada da yakın bir gelecekte tükenmesi muhtemeldi.

Kaptan Nemo'nun yoldaşı hayvanı alıp omzuna vurdu ve yolumuza devam ettik.

Bir saat boyunca kum bir düzlükten gittik. Bu düzlük sık sık deniz yüzeyine arada iki metreden az bir mesafe kalacak kadar yaklaşıyordu. Bu anlarda görüntümüzün gayet net bir şekilde ters olarak yansıdığını görüyordum. Bu şekilde başlarımızın üzerinde bizimle tıpatıp aynı, bizimle aynı hareketleri yapan, başları aşağıda, ayakları havada olması dışında tamamen bize benzeyen bir grup beliriyordu.

Kaydedilmeye değer bir başka izlenim de hızla oluşup dağılan yoğun bulutların geçişiydi. Ancak düşününce, bu sözde bulutların sırf zemin dalgalarının değişken yoğunlu-

ğundan kaynaklandığını anladım, hatta köpüklü "kuzucukları" ve onların kırılan sırtlarının sular üzerinde nasıl çoğaldığını gördüm. Başımızın üzerinden geçen büyük kuşların deniz yüzeyine çabucak teğet geçerken yarattığı gölgeleri bile seçebiliyordum.

Bu bağlamda şimdiye kadar hiçbir avcıya nasip olmamış en güzel atışlardan birine şahit oldum. Son derece net bir şekilde görebildiğimiz geniş kanatlı büyük bir kuş süzülerek yaklaşmaktaydı. Kuş ile su yüzeyi arasında birkaç metre kaldığı anda Kaptan Nemo'nun yoldaşı nişan alıp ateş etti. Hayvan yıldırım çarpmış gibi düştü ve bu düşüş onu kendisini vuran becerikli avcıya kadar sürükledi. Bu, açık deniz hayvanlarının en harikulade örneği, olabilecek en güzel türe mensup bir albatrostu.

Bu olay ilerlememizi aksatmadı. İki saat boyunca kâh kumlu düzlüklerden kâh aşması son derece zahmetli alg çayırlarından geçtik. Dürüst olmak gerekirse artık takatim kalmamıştı. İşte tam o anda yarım mil ötede suların karanlığını delen belli belirsiz bir ışık gördüm. Bu, *Nautilus*'un feneriydi. Yirmi dakikaya kalmadan gemiye ulaşmış olacaktık ve ben orada rahatça nefes alabilecektim; zira rezervuarımın bana ancak oksijeni çok düşük bir hava tedarik ettiğini hissediyordum. Ancak gemiye varışımızı biraz geciktiren bir olay olacağını hesaba katmamıştım.

Kaptan Nemo'nun aniden bana doğru geldiğini fark ettiğimde grubun yirmi adım kadar gerisinde kalmıştım. Kaptan güçlü elleriyle beni yere yapıştırırken, kaptanın yoldaşı da Conseil'i aynı şekilde yere yapıştırdı. İlk anda bu ani saldırı karşısında ne düşüneceğimi bilemedim. Ancak kaptanın da yanıma yatıp hareketsiz kaldığını görünce rahatladım.

Bu şekilde zemine uzanmış, tam olarak bir alg çalılığının altına sığınmıştım. Başımı kaldırdığımda, fosforışıl ışıklar saçarak gürültüyle geçen kocaman kütleler gördüm.

Ve kanım dondu! Korkunç köpekbalıkları tepemizde dolaşmaktaydı. Uzun kuyruklu, donuk bakışlı korkunç köpekbalıkları olan bir çift mavi köpekbalığı burunlarının etrafında yer alan deliklerden fosforışıl bir madde saçmaktaydı. Bir insanı demir çeneleriyle öğütebilecek, ateşler saçan korkunç ağızları vardı! O anda Conseil'in bu hayvanları sınıflandırmakla meşgul olup olmadığını bilmiyorum. Fakat ben kendi adıma onların gümüşi karınlarını, dişlerle dolu korkunç ağızlarını pek de bilimsel olmayan bir açıdan, doğabilimciden ziyade bir kurban gözüyle inceliyordum.

Ne mutlu ki bu obur hayvanların gözleri iyi görmez. Nitekim bizi fark etmeden, kahverengimsi yüzgeçleriyle bizleri şöyle bir sıyırarak geçip gittiler ve biz de mucize eseri ormanın göbeğinde bir kaplanla karşılaşmaktan kesinlikle çok daha tehlikeli olan bu durumdan kurtulduk.

Yarım saat sonra elektrik ışığını takip ederek *Nautilus*'a ulaştık. Dış kapı açık bırakılmıştı. Biz birinci hücreye girer girmez Kaptan Nemo bu kapıyı kapattı ve bir düğmeye bastı. Geminin içindeki pompaların harekete geçtiğini duydum ve etrafımdaki suyun alçalmaya başladığını hissettim. Birkaç dakika içinde bütün hücredeki su boşaltılmıştı. İşte o zaman iç kapı açıldı ve vestiyere geçtik.

Orada dalış takımlarımız biraz güçlükle de olsa çıkartıldı ve ben son derece hırpalanmış, açlıktan ve uykudan bayılacak halde, denizin dibinde yaptığımız bu şaşırtıcı gezintiden büyülenmiş olarak odama çekildim.

XVIII

Pasifik'in Altında Dört Bin Fersah

Ertesi sabah, yani 18 Kasım günü bütün yorgunluğum geçmişti. *Nautilus*'un ikinci kaptanı günlük parolasını tekrar ettiği sırada platforma çıktım. O an aklıma bu cümlenin denizin durumuyla ilgili olabileceği veyahut "Görünürde bir şey yok" anlamında olabileceği geldi.

Nitekim okyanus ıssızdı. Ufukta tek bir yelken dahi görünmüyordu. Crespo Adası'nın tepeleri geceleyin arkada bırakılmıştı. Mavi ışınlar hariç tayfın bütün renklerini emen deniz bunları her yöne yansıtırken, kendisi harikulade bir çivit tonuna bürünmüştü. Dalgaların üzerinde düzenli olarak geniş çizgili hareli bir kumaş görüntüsü oluşuyordu.

Kaptan Nemo çıkageldiğinde işte okyanusun bu olağanüstü görüntüsünü hayranlıkla seyretmekteydim. Kaptan benim varlığımı fark etmemiş göründü ve bir dizi astronomik gözlemde bulunmaya başladı. Bu işlemler bittikten sonra gidip fenerin bulunduğu kafese dirseklerini dayadı ve bakışları okyanus yüzeyine dalıp gitti.

Bu sırada hepsi de yapılı, güçlü kuvvetli yirmi kadar tayfa platforma çıkmıştı. Geceleyin suya atılan ağları çekmeye gelmişlerdi. Her ne kadar hepsinde belli bir Avrupalı

tipi varsa da, bu denizciler görünüşe göre farklı milletlere mensuptu. İçlerinde İrlandalılar, Fransızlar, birkaç Slav, bir Yunanlı veya Giritli gördüm ve bu konuda yanılmam mümkün değildi. Öte yandan bu adamlar ketum insanlardı ve aralarında menşeini tahmin dahi edemediğim o tuhaf dilden başka bir dil konuşmuyorlardı. Bu nedenle ben de onlara soru sormaktan vazgeçmek zorunda kaldım.

Ağlar güverteye çekildi. Bunlar Normandiya kıyılarında kullanılanlara benzer bir tür sürtme ağı, yüzer vaziyetteki bir seren ile alt taraftaki ağ gözlerinin arasına geçirilmiş bir zincirin yarı açık tuttuğu geniş keselerdi. Bu şekilde demir levhalar üzerinde sürüklenen bu keseler okyanus zeminini süpürüp geçtikleri yerlerdeki bütün deniz ürünlerini topluyordu. O gün ağlara türlü türlü balıkla dolu bu bölgeden ilginç numuneler takılmıştı: Gülünç hareketleri nedeniyle soytarı olarak anılan fenerbalıkları, antenli siyah *Commerson*'lar, kırmızı şeritlerle çevrili kıvrımlı çotiralar, zehri son derece keskin *Fugu*'lar, birkaç tane zeytin rengi bufa balığı, gümüşi pullarla kaplı *Macrorhinus*'lar, elektrik gücü bakımından elektrikli yılanbalıklarıyla ve torpido balıklarıyla boy ölçüşebilecek kılkuyruk balığı, kahverengi çapraz şeritleriyle pullu *Notopterus*'lar, yeşilimsi mezgitler, pek çok kaya balığı varyetesi vs. Ve son olarak boyutları daha büyük birkaç balık daha: Boyu bir metreyi bulan, başı fırlak bir *Caranx*, *Scombridae* familyasına mensup çok sayıda mavi ve gümüşi renkte alacalı *Bonito*'lar ile hızlarına rağmen ağlardan kurtulamamış üç güzel ton balığı.

Ağların içinde bin libreden fazla balık olduğunu tahmin ediyordum. Bu talihli, fakat şaşırtıcı olmayan bir sonuçtu. Nitekim bu ağlar saatlerdir suya salınmıştı ve ipten zindanlarına pek çok deniz ürünü sıkışıp kalmıştı. Böylece bizler, *Nautilus*'un hızı ve ondan yayılan elektrik ışığının çekim gücü sayesinde durmadan yerine yenileri konabilecek olan bu yüksek kaliteli erzaktan asla mahrum kalmayacaktık.

Bu çok çeşitli deniz ürünü, bazıları taze taze yenmek, bazıları saklanmak üzere hemen kapaktan geçirilip ambarlara indirildi.

Av bittikten ve hava ikmali de yapıldıktan sonra *Nautilus*'un denizlerin altındaki seyrine devam edeceğini düşünmüştüm. Tam odama inmeye hazırlanıyordum ki, bana doğru dönen Kaptan Nemo hiçbir girizgâh yapmadan şunları söyledi:

"Şu okyanusa bir bakın, Bay Profesör. Gerçek bir yaşama sahip, öyle değil mi? Onun da öfke duyduğu anları, sevgi gösterdiği anları yok mu? Dün o da bizim gibi uyuyordu. Ve işte şimdi sakin bir geceden sonra yavaş yavaş uyanıyor!"

Ne bir günaydın, ne bir iyi akşamlar! Bu tuhaf adam benimle adeta daha önce başlanmış bir sohbete devam ediyor gibiydi.

"Bakınız," diye sözlerine devam etti Kaptan Nemo, "okyanus güneşin okşamalarıyla kendine geliyor! Şimdi gündüz hayatını yaşayacak. Okyanusun organizmasındaki değişiklikleri incelemek çok ilginç bir araştırmadır. Onun da nabzı, atardamarları, kasılmaları var. Okyanusta hayvanlardaki kan dolaşımı kadar somut bir dolaşım olduğunu keşfeden bilge Maury'ye hak vermeden edemiyorum."

Kaptan Nemo'nun benden herhangi bir cevap beklemediği açıktı. Bu nedenle ben de "Elbette", "Şüphesiz", "Çok haklısınız" nidalarını çıkarmayı gereksiz buldum. Kaptan daha ziyade kendi kendine konuşuyor, her bir cümlenin arasında uzun esler veriyordu. Bu, yüksek sesle yaşanan bir tefekkür anıydı.

"Evet," dedi kaptan, "okyanus gerçek bir dolaşıma sahip. Bu dolaşımı harekete geçirmek için her şeyi yaratan Tanrı'nın ondaki ısıyı, tuzu ve mikroskobik hayvanları çoğaltması yetmiş. Nitekim ısı, beraberinde akıntıları ve ters akıntıları getiren farklı yoğunluklar yaratır. Kutup üstü bölgelerde olmayan, buna karşılık ekvator bölgelerinde son

derece etkin olan buharlaşma, tropikal sular ile kutup sularının sürekli olarak kaynaşmasını sağlar. Buna ek olarak, bu akıntıların yukarıdan aşağıya, aşağıdan yukarıya gidip geldiğini keşfettim. Bunlar, okyanusun nefes alıp vermesini oluşturur. Yüzeyde ısınan deniz suyu molekülünün tekrar derinlere inip sıfırın altında iki derecede azami yoğunluğuna ulaştıktan sonra yine soğuyarak hafifleyip yüzeye çıktığını gözlemledim. Kutuplarda bu fenomenin sonuçlarını siz de göreceksiniz ve öngörülü doğanın yasaları neticesinde donmanın neden sadece suyun yüzeyinde gerçekleşebildiğini anlayacaksınız."

Kaptan Nemo sözlerini bitirirken, ben kendi kendime "Kutup mu? Yoksa bu cüretkâr adam bizi oraya kadar götürmeyi mi planlıyor?" diyordum.

Bu sırada kaptan susmuş, kendisi tarafından her yanıyla ve durmadan incelenen o elemente bakmaktaydı. Daha sonra sözlerine şöyle devam etti:

"Denizde hatırı sayılır miktarda tuz mevcuttur, Bay Profesör. Şayet denizin içinden eriyik haldeki tuzun tamamını çıkartmaya kalksanız, dört buçuk milyon fersahküplük bir kütle elde edersiniz. Bu ise yeryüzüne yayıldığında on metre yüksekliğinde yeni bir katman eder. Bu tuzun denizlerdeki varlığını sırf doğanın bir kaprisi zannetmeyin. Hayır. Tuz deniz suyunun daha zor buharlaşmasını sağlar ve rüzgârların denizden aşırı miktarda buhar götürmesine engel olur. Aksi takdirde çözünen bu buharlar ılıman bölgeleri sular altında bırakırdı. Tuzunki muazzam bir görev, dünyanın genel ekonomisi içinde dengeleyici bir roldür!"

Kaptan Nemo sustu, ayağa kalkıp platformda birkaç adım attı ve bana doğru geldi:

"Haşlamlılara gelince," diye sözlerine devam etti, "küçücük bir damlada milyonlarcası bulunan, bir miligram çekmesi için sekiz yüz bin tanesinin bir araya gelmesi gereken bu milyarlarca mikroskobik hayvana gelince, onların rolü

de daha az mühim değildir. Bunlar deniz tuzunu emer, suyun katı elementlerini özümser ve kireçten kıtaların gerçek yapı ustaları olarak mercanları ve madreporları üretirler. Böylece mineral besininden mahrum kalan su damlası hafifler, yüzeye çıkar, orada buharlaşmadan geriye kalan tuzu emer, ağırlaşır, tekrar iner ve mikroskobik hayvanlara emecek yeni elementler getirir. Burada inen ve çıkan ikili bir akıntı mevcuttur. Denizde daima hareket, daima yaşam vardır! Kıtalardaki yaşamdan daha yoğun, daha coşkulu, daha sonsuz bir yaşam okyanusun bütün kısımlarına yayılır. İnsanoğlu için ölümcül denen bu element, sayısız hayvan ve benim için yaşam demektir!"

Kaptan Nemo bu şekilde konuşurken yüzü değişiyor ve bu durum bende olağanüstü bir heyecan yaratıyordu.

"Nitekim gerçek varoluş budur!" diye ekledi Kaptan Nemo. "Elimde olsa *Nautilus* gibi her sabah deniz yüzeyine çıkıp nefes alan deniz altı şehirlerinden, deniz altı evlerinden oluşan meskûn alanlar, özgür şehirler, hatta hatta bağımsız devletler kurmak isterdim! Fakat yine de kim bilir bir gün yine bir despot çıkıp..."

Kaptan Nemo cümlesini sert bir hareketle bitirdi. Ardından uğursuz bir düşünceyi kovmak istercesine doğrudan bana hitap ederek:

"Bay Aronnax," diye sordu, "okyanusun derinliğinin ne kadar olduğunu biliyor musunuz?"

– En azından belli başlı sondajlardan elde edilen rakamları biliyorum, Kaptan.

– Gerekirse kontrol edebilmem için bu rakamları bana söyleyebilir misiniz?

– Aklıma gelenler şunlar, diye cevap verdim. Eğer yanılmıyorsam, Atlantik'in kuzeyinde ortalama 8200 metrelik, Akdeniz'de ise ortalama 2500 metrelik bir derinlik ölçülmüştür. En göze çarpan sondajlar Atlantik'in güneyinde, otuz beşinci derece civarında yapılmıştır. Bu sondajlardan

12.000, 14.091 ve 15.149 metrelik sonuçlar çıkmıştır. Özetle, şayet deniz zemini düzlenseydi, ortalama derinliği aşağı yukarı yedi kilometre olurdu.

– Çok güzel, Profesör, diye karşılık verdi Kaptan Nemo. Bizim size bundan daha iyisini göstereceğimizi umuyorum. Pasifik'in bu bölümünün ortalama derinliğine gelince, bunun sadece 4000 metre olduğunu bilin.

Bunları söyleyen Kaptan Nemo kapağa yöneldi ve merdivenden inerek gözden kayboldu. Ben de onun arkasından gidip büyük salona geçtim. Pervane derhal harekete geçti. Parakete saatte yirmi millik bir hızı işaret ediyordu.

Günler, haftalar geçti. Kaptan Nemo'nun ziyaretleri çok seyrekleşti. Onu nadiren görüyordum. İkinci kaptan bulunduğumuz noktayı harita üzerinde düzenli olarak işaretliyordu. Öyle ki *Nautilus*'un rotasını tam olarak çıkarabiliyordum.

Conseil ve Land benimle uzun saatler geçiriyordu. Conseil dostuna yaptığımız gezinti sırasında gördüğümüz harikaları anlatıyor, Kanadalı ise bizimle gelmediğine bin pişman oluyordu. Fakat ben okyanusun derinliklerindeki ormanları gezmek için daha başka fırsatların da çıkmasını umuyordum.

Hemen hemen her gün, birkaç saat boyunca salonun panoları açılıyor ve biz su altı dünyasının gizemlerini seyretmeye doyamıyorduk.

Nautilus genel olarak güneydoğu istikametinde ilerliyor, yüz ila yüz elli metre derinlikte seyrediyordu. Yine de bir gün, bilmem hangi sebepten, eğik plakaları sayesinde yanlamasına dalıp iki bin metre derinliğe ulaştı. Termometre 4,25°C'lik bir ısı gösteriyordu. Görünüşe göre bu derinlikte bütün enlemlerde ısı derecesi aynıydı.

26 Kasım günü, sabah saat üçte *Nautilus* 172° boylamı üzerinden Yengeç Dönencesi'ni aştı. 27 Kasım'da, şanlı Cook'un 14 Şubat 1779'da can verdiği Sandwich Adaları

açıklarından geçti. O sırada çıkış noktamızdan itibaren 4860 fersah yol katetmiş bulunuyorduk. Sabahleyin platforma çıktığımda, rüzgâr altı tarafında iki mil uzaklıkta bu takımadayı oluşturan yedi adanın en büyüğü olan Hawaii Adası'nı gördüm. Bu adanın tarım yapılan eteklerini, kıyıya paralel uzanan dağ sıralarını ve deniz seviyesinin 5000 metre üzerinde yer alan Mauna Kea'nın başını çektiği yanardağlarını net bir şekilde seçebildim. Ağlara bu civarda bulunan pek çok canlının yanı sıra, zarif biçimlerde düzleştirilmiş polipler olan ve okyanusun sadece bu bölgesinde bulunan tavus kuyruğu şeklindeki *Flabellum*'lar takılmıştı.

Nautilus hâlâ güneydoğu istikametinde ilerlemekteydi. 1 Aralık günü 142° boylamı üzerinden ekvatoru kestik ve aynı ayın 4'ünde, hiçbir olayın yaşanmadığı hızlı bir seyirden sonra Marquises Adaları'na ulaştık. Üç mil ötede, 8° 57' güney enlemi ile 139° 32' batı boylamında, bu adaların Fransa'ya ait en büyük adası olan Nuku-Hiva'da yer alan Martin Burnu'nu gördüm. Ancak sadece ufukta beliren ağaçlı dağlarını seçebildim; zira Kaptan Nemo karalara yakın geçmekten hazzetmiyordu. Burada ağlara güzel balık çeşitleri takıldı: Gök mavisi yüzgeçleri ve altın rengi kuyruklarıyla, eşsiz lezzetteki *Coryphaena*'lar; hemen hemen hiç pulu olmayan, fakat tadı enfes *Hologymnosus*'lar; kemikli çeneleriyle *Ostorhinchus*'lar; en az palamut kadar lezzetli sarımtırak vahu balıkları. Kısacası hepsi de *Nautilus*'un kilerine girmeye layık balıklardı.

Nautilus Fransız bayrağı himayesindeki bu sevimli adaları geçtikten sonra, 4 Aralık'tan 11 Aralık'a kadar aşağı yukarı iki bin mil mesafe katetti. Bu yolculuğun en önemli anı, mürekkepbalıklarıyla akraba ilginç yumuşakçalar olan muazzam bir kalamar sürüsüyle karşılaşmamızdı. Fransız balıkçılar bunları *encornet* olarak adlandırırlar. Bu canlılar mürekkepbalıkları ve *Argonot*'larla birlikte kafadanbacaklılar sınıfına, çift solungaçlılar familyasına mensuptur. Bu

hayvanlar özellikle antikçağ doğabilimcileri tarafından incelenmiş, Agora'da boy gösteren hatiplere sayısız benzetme kazandırdığı gibi, Galen'den önce yaşamış Yunanlı hekim Athenaeus'un dediğine bakılırsa zengin yurttaşların sofralarını da süslemiştir.

Nautilus, bilhassa geceleri aktif olan yumuşakçalardan oluşan bir orduyla 9 Aralık'ı 10 Aralık'a bağlayan gece karşılaştı. Milyonlarca vardı. Bunlar, ringa balıkları ve sardalyelerle aynı rotayı takip ederek ılıman bölgelerden daha sıcak bölgelere göç etmekteydi. Onları kalın kristal camların ardından seyrediyorduk. Olağanüstü bir hızla geri geri yüzüyorlar, itici tüpleri sayesinde hareket ediyorlar, balıkları ve yumuşakçaları kovalıyorlar, bunların ufaklarını yiyip büyüklerine yem oluyorlar, doğanın kafalarına sapladığı on bacağı pnömatik yılanlardan oluşan bir saç gibi kelimelerle tarif edilemeyecek bir karmaşayla sallıyorlardı. Hızına rağmen *Nautilus* saatlerce bu hayvan sürüsünün içinde seyretti ve ağları bunlarla dolup taştı. Ağa takılanlar arasında d'Orbigny* tarafından sınıflandırılmış, Pasifik Okyanusu'na özgü dokuz türü de tanıdım.

Görüldüğü gibi bu seyir sırasında deniz durmadan bize en harikulade manzaralarını sundu durdu. Bu manzaralar sürekli olarak değişiyordu. Deniz sırf bizim gözlerimiz şenlensin diye dekorunu ve sahne düzenini değiştiriyor, bizleri sadece Yaradan'ın bu elementin içinde yaşam bulan eserlerini görüp bunlara hayran olmaya değil, aynı zamanda okyanusun en korkunç gizemlerine de nüfuz etmeye davet ediyordu.

11 Aralık gününü büyük salonda kitap okumakla geçirdim. Ned Land ve Conseil yarı aralık pencerelerden ışıltılı suları gözlemlemekteydi. *Nautilus* hareketsizdi. Gemi rezervuarlarını doldurmuş, okyanusun bin metre derinliğinde

---

* Alcide Charles Victor Marie Dessalines d'Orbigny (1802-1857). Fransız doğabilimci. (ç.n.)

pek de meskûn olmayan, sadece büyük balıkların ara sıra ortaya çıktığı bir bölgede duruyordu.

O sırada Jean Macé'nin* *Midenin Hizmetkârları* adlı sevimli kitabını okuyor, bu kitapta verilen zekice derslerin tadını çıkarıyordum. İşte tam o anda Conseil okumamı böldü:

"Beyefendi bir dakika buraya gelebilirler mi?" diye sordu tuhaf bir sesle.

– Ne oldu ki, Conseil?

– Beyefendi bir buraya baksınlar.

Ayağa kalkıp vitrine gittim ve dirseklerimi dayayıp baktım.

Elektrik ışığının altında siyahımsı devasa bir kütle suların ortasında asılı hareketsiz durmaktaydı. Bu kütleyi dikkatle incelemeye başladım, bu devasa balinanın doğasını keşfetmeye çalıştım. Fakat birdenbire zihnimden başka bir düşünce geçti.

"Bir gemi!" diye haykırdım.

– Evet, diye cevap verdi Kanadalı. Dikine batmış paramparça bir gemi.

Ned Land yanılmıyordu. Kırık çarmıkları hâlâ kopçalarının ucunda sallanan bir gemiyle karşı karşıyaydık. Geminin gövdesi iyi durumda gibi görünüyordu. Kaza en fazla birkaç saat önce gerçekleşmişti. Güvertenin iki ayak yukarısından kırılan üç direk parçası, kaza geçiren bu geminin direklerini feda etmek zorunda kaldığını gösteriyordu. Ancak yan yatmış olan gemi suyla dolmuştu ve hâlâ iskele tarafına doğru eğilmeye devam ediyordu. Dalgaların arasında kaybolmuş bu gemi enkazı hazin bir manzaraydı. Ancak halatlara palamarlanmış birkaç cesedin bulunduğu güvertesi bundan da hazin bir manzara teşkil ediyordu! Toplam dört ceset saydım: Biri dümende ayakta durmaya devam eden dört erkek ile kıç güvertenin kafesinden yarı beline kadar

---

* Jean François Macé (1815-1894). Fransız pedagog, gazeteci, öğretmen, siyasetçi. (ç.n.)

fırlamış, kollarında bir çocuk tutan bir kadın. Bu, genç bir kadındı. Kadının *Nautilus*'un ışıklarıyla aydınlanan, suyun henüz çürütmediği hatlarını seçebiliyordum. Son bir çabayla çocuğunu başının üzerine kaldırmıştı. Zavallı ufaklığın kolları ise annesinin boynuna dolanmıştı. Dört denizcinin duruşu korkunçtu. Kendilerini gemiye bağlayan halatlardan kurtulmak için son bir gayret gösterirken kasılmalı hareketlerle bükülüp kalmışlardı. Sadece yüzü ciddi ve duru, kırlaşmış saçları alnına yapışmış, kasılıp kalan eli hâlâ dümenin üzerinde duran dümenci daha sakin görünüyor, adeta kaza geçiren üç direklisini okyanusun derinliklerinde de yönlendirmeye devam ediyordu!

O ne muazzam bir sahneydi! Henüz gerçekleşmiş, tabiri caizse son dakikasında görüntülenmiş bu gemi enkazı karşısında dilimiz tutulmuş, kalbimiz sıkışmıştı! İnsan etinin kokusuna gelen, gözlerinden ateşler saçan iri köpekbalıklarının yaklaşmakta olduğunu görür gibiydim!

Bu sırada dönüş yapan *Nautilus* batık geminin etrafından dolandı ve bir an geminin kıç tarafındaki levhayı okuyabildim:

Florida, Sunderland.

XIX

Vanikoro

Bu korkunç görüntü *Nautilus*'un yol üzerinde karşılaşacağı deniz felaketleri zincirinin ilkiydi. *Nautilus* daha sık seyredilen sularda ilerlemeye başladığından beri sık sık kaza geçirip iki deniz arasında çürüyüp gitmiş gemi gövdelerine, daha derinlerde ise toplara, güllelere, çapalara, zincirlere ve pasın yiyip bitirdiği binlerce başka demir nesneye rastlıyorduk.

Bu sırada tecrit edilmiş gibi yaşamaya devam ettiğimiz *Nautilus*'un içinde ilerlerken, 11 Aralık günü bir zamanlar Bougainville'in* "tehlikeli grup" olarak adlandırdığı Tuamotu takımadalarına vardık. Bu adalar; Ducie Adası'ndan Lazareff Adası'na kadar, 13° 30' ve 23° 50' güney enlemi ile 125° 30' ve 151° 30' batı boylamı arasında, doğu-güneydoğudan batı-kuzeybatıya doğru, toplam beş yüz fersahlık bir alana yayılmaktadır. Bu takımada 370 fersahkarelik bir alanı kaplar ve altmış kadar ada grubundan oluşur. Bunların arasında Fransa himayesindeki Gambier grubu öne çıkmaktadır. Bunların hepsi mercan adasıdır. Poliplerin faaliyetiyle tetiklenen yavaş, fakat sürekli bir yükselme onları bir gün

---

* Louis-Antoine, Comte de Bougainville (1729-1811). Fransız amiral, kâşif. (ç.n.)

birleştirecektir. Ardından bu yeni ada komşu takımadalarla birleşecek ve Yeni Zelanda ile Yeni Kaledonya'dan Marquises Adaları'na kadar beşinci bir kıta uzanacaktır.

Bu teorimi Kaptan Nemo'yla paylaştığım gün, kaptan bana soğuk bir tavırla şöyle cevap verdi:

"Dünyaya yeni kıtalar değil, yeni insanlar lazım!"

Seyir sırasında yaşanan tesadüfler *Nautilus*'u tam da 1822 yılında *Minerva* adlı gemiyi kumanda eden Kaptan Bell tarafından keşfedilen bu grubun en ilginçlerinden biri olan Clermont-Tonnerre Adası'na getirdi. İşte bu sırada bu okyanustaki adaların varlık sebebi olan madreporsu sistemi inceleme fırsatı buldum.

Mercanlarla karıştırılmaması gereken madreporların üzeri kireçten bir kabukla kaplıdır. Madreporların yapısında görülen farklılıklar nedeniyle şanlı üstadım Bay Milne-Edwards onları beş kısma ayırmıştır. Bu polip grubunu salgılayan mikroskobik hayvancıkların milyarlarcası bunların hücrelerinin diplerinde yaşar. Bunlar onların daha ileride kaya, resif, adacık, ada olan kireç depolarıdır. Burada yuvarlak bir halka oluşturup, yarıklar aracılığıyla denize açılan bir deniz kulağının veya ufak bir iç gölün etrafını sararlar. Bu şekilde Yeni Kaledonya kıyılarında ve Tuamotu'nun çeşitli adalarında var olanlara benzer resifler meydana getirirler. Réunion ve Mauritius gibi başka yerlerde yüksek dümdüz duvarlara benzeyen saçaklı resifler oluştururlar. Bu duvarların yakınında okyanusun derinliği muazzam boyutlara ulaşır.

Clermont-Tonnerre Adası'nın kıyılarını sadece birkaç gomina öteden takip ederken, bu mikroskobik işçiler tarafından meydana getirilmiş bu devasa eseri hayranlıkla seyrettim. Bu duvarlar bilhassa yangın mercanı, porit, yıldız mercanı ve *Meandrina* adlarıyla bilinen madreporların eseriydi. Bu polipler özellikle deniz yüzeyinin çalkantılı katmanlarında gelişir. Dolayısıyla bu temelleri üst kısımlarından inşa etmeye başlarlar. Bunlar onları destekleyen salgı kalıntılarıyla

yavaş yavaş dibe batar. En azından atollerin oluşumunu bu şekilde açıklayan Bay Darwin'in teorisi bu. Kaldı ki bana göre bu teori, deniz seviyesinin birkaç ayak altına gömülmüş dağ veya yanardağların zirvelerinin oluşumunu madreporlara bağlayan teoriden çok daha akla yakındır.

Bu ilginç duvarları çok yakından inceleme fırsatı buldum. Zira dikey olarak atılan iskandil salvosu üç yüz metreden fazla bir derinliğe işaret etmekteydi ve *Nautilus*'un elektrik ışınları bu parlak kireç tabakasını ışıldatmaktaydı.

Conseil'in bu devasa bariyerlerin gelişimiyle ilgili sorduğu bir soruya cevaben, bilim adamlarının bu gelişimin hızını yüzyılda bir inçin sekizde biri olarak hesapladıklarını belirterek onu hayrete düşürdüm.

"Yani bu duvarları oluşturmak için," dedi bana, "ne kadar zaman..."

– Yüz doksan iki bin yıl, benim mert Conseil'im. Ki bu da Kitabı Mukaddes'te verilen günleri hayli uzatmaktadır. Kaldı ki taşkömürünün oluşumu, yani seller sonucunda toprağa gömülen ormanların mineralleşmesi çok daha hatırı sayılır bir süre gerektirmiştir. Fakat Kitabı Mukaddes'te sözü edilen günlerin iki güneş doğumu arasında geçen süre değil, çağlar olduğunu belirtmek isterim. Zira bizzat Kitabı Mukaddes'e göre güneş yaradılışın ilk gününde oluşmamıştır.

Nautilus tekrar okyanus yüzeyine çıktığında, alçak ve ağaçlık Clermont-Tonnerre Adası'nın gelişimini bütün ayrıntılarıyla görebildim. Madreporsu kayaçları bariz şekilde hortumlar ve fırtınalarla verimlileşmişti. Bir gün bir kasırganın civar topraklardan havalandırıp getirdiği bir tohum, balıkların ve bitkisel humusu oluşturan deniz bitkilerinin çürümüş kalıntılarıyla karışık kireç tabakalarının üzerine düşer. Dalgaların sürüklediği bir hindistancevizi bu yeni kıyıya ulaşır. Tohum köklenir. Büyüyen ağaç suyun buharlaşmasını engeller. Bir dere doğar. Bitki örtüsü yavaş yavaş yayılır. Birkaç mikroskobik hayvan, solucanlar, böcekler adalardan

rüzgârla taşınan ağaç kütüklerinin üstünde yer değiştirir. Bu şekilde hayvansal yaşam gelişir. Yeşilliğin ve verimliliğin cazibesiyle insanoğlu ortaya çıkar. Mikroskobik hayvanların muazzam eserleri olan bu adalar işte bu şekilde oluşur.

Akşama doğru Clermont-Tonnerre arkamızda kaldı ve *Nautilus*'un rotası hissedilir şekilde değişti. Oğlak Dönencesi'ne 135° boylamı üzerinde dokunduktan sonra, batı-kuzeybatı istikametine yönelerek bütün dönenceler arası bölgeyi tekrar tırmandı. Her ne kadar yaz güneşi ışınlarını cömertçe yaysa da ısıdan yana bir rahatsızlığımız yoktu; zira suyun otuz kırk metre aşağısında ısı on ila on iki derecenin üzerine çıkmıyordu.

15 Aralık günü çekici Sosyete Adaları ile Pasifik'in zarif kraliçesi Tahiti'yi doğuda bıraktık. Sabah rüzgâr altı tarafında birkaç mil ötede bu adanın yüksek tepelerini seçtim. Tahiti suları soframıza leziz balıklar, uskumrular, palamutlar, akorkinoslar ile müren balığı denen bir denizyılanının varyetelerini taşıdı.

Nautilus sekiz bin yüz mil yol katetmişti. Gemi *Argo*'nun, *Port-au-Prince*'in ve *Duke of Portland*'ın mürettebatının can verdiği Tongtabu Adaları'nın ve La Pérouse'un* dostu Kaptan de Langle'ın** öldürüldüğü Samoa Adaları'nın arasından geçerken parakete 9720 mili işaret ediyordu. Daha sonra vahşilerin *Union*'un tayfaları ile *Aimable Joséphine*'in kumandanı Nanteslı Kaptan Bureau'yu katlettiği Fiji Adaları'nı gördük.

Kuzeyden güneye yüz fersahlık, doğudan batıya doksan fersahlık bir alana yayılan bu takımada 6° ve 2° güney enlemi ile 174° ve 179° batı boylamı arasında yer alıyordu. Bu takımada birtakım ada, adacık ve kayalıklardan oluşur.

---

* Jean-François de La Pérouse (1741-1788). Fransız subay, denizci, kâşif. (ç.n.)

** Paul Antoine Fleuriot de Langle (1744-1787). Fransız asilzade, deniz subayı, kâşif. (ç.n.)

Bunların içinde Viti Levu, Vanua Levu ile Kadavu adaları öne çıkmaktadır.

Bu takımadayı Tasman, Torricelli'nin barometreyi icat ettiği ve XIV. Louis'nin tahta çıktığı yıl olan 1643'te keşfetmiştir. Bu üç olaydan hangisinin insanlık adına daha önemli olduğunu okurun takdirine bırakıyorum. Ardından 1714'te Cook, 1793'te d'Entrecasteaux gelmiş ve nihayet 1827'de Dumont d'Urville bu takımadanın bütün coğrafi karmaşasını çözmüştür. *Nautilus*, Kaptan Dillon'un yaşadığı felaketlere sahne olan Wailea Körfezi'ne yaklaşmıştı. La Pérouse'un geçirdiği deniz kazasının gizemini aydınlatan ilk kişi de Dillon olmuştu.

Pek çok kez dibini tarakladığımız bu körfez bize bol bol enfes istiridyeler verdi. Seneca'nın öğrettiklerine uyup bunları hemen sofrada açıp açgözlü bir şekilde tükettik. Bu yumuşakçalar Korsika'da bol bol bulunan *Ostrea lamellosa* adıyla bilinen türe mensuptu. Wailea muazzam bir kumsala sahip olmalıydı ve şüphesiz sayısız yıkım sebebi olmasa bu yığılma körfezleri doldururdu. Zira tek bir bireyde iki milyona kadar yumurta sayılabiliyordu.

Şayet üstat Ned Land bu durumda fazla obur davrandığına pişman olmadıysa, bunun nedeni istiridyenin hazımsızlığa neden olmayan tek yemek olmasıydı. Nitekim bir insanın günlük gıdası için gerekli olan üç yüz on beş gramlık nitrojeni sağlamak için bu kafasız yumuşakçalardan yüz doksan iki tane kadar yemek şarttı.

25 Aralık günü *Nautilus* Quiros'un 1606'da keşfettiği, Bougainville'in 1768'de dolaştığı ve Cook'un 1773'te şimdiki adını verdiği Yeni Hebrides Adaları'nın ortasında seyretmekteydi. Bu takımada esas olarak dokuz büyük adadan oluşur ve 15° ve 2° güney enlemleri ile 164° ve 168° boylamları arasında, kuzey-kuzeybatıdan güney-güneydoğuya doğru yüz yirmi fersahlık bir şerit teşkil eder. Aurou Adası'nın oldukça yakınından geçtik. Öğle vakti yapılan gözlemler sı-

rasında bu ada bana çok sivri bir dağın hâkim olduğu yemyeşil bir orman yığını gibi gözüktü.

O gün Noel'di ve Ned Land, Protestanların aşırı düşkün olduğu gerçek birer aile bayramı olan "Christmas" kutlamasını yapamadığı için çok üzgün görünüyordu.

Aşağı yukarı sekiz günden bu yana Kaptan Nemo'yu görmemiştim. 27 Aralık sabahı kaptan bir anda o henüz beş dakika önce yanınızdan ayrılmış tavrıyla büyük salona girdi. Dünya haritasında *Nautilus*'un rotasını incelemekle meşguldüm. Kaptan yanıma geldi ve parmağını haritadaki bir noktaya koyarak tek bir kelime söyledi:

"Vanikoro."

Bu adeta sihirli bir kelimeydi. Bu, La Pérouse'un gemilerinin battığı adacıkların ismiydi.

"*Nautilus* bizi Vanikoro'ya mı götürüyor?" diye sordum.

– Evet, Bay Profesör, diye cevap verdi kaptan.

– Ve ben *Boussole* ile *Astrolabe*'ın parçalandığı o meşhur adaları gezebilecek miyim?

– Eğer isterseniz gezebilirsiniz, Bay Profesör.

– Ne zaman Vanikoro'ya varmış oluruz?

– Vardık bile, Bay Profesör.

Peşimde Kaptan Nemo'yla platforma çıktım ve orada gözlerimle büyük bir hevesle ufku taramaya başladım.

Kuzeydoğuda birbirine eş olmayan büyüklükte iki volkanik ada yükseliyordu. Bu adaların etrafı kırk mil çapında mercan resifleriyle çevriliydi. Dumont d'Urville'in Recherche Adası adını verdiği Vanikoro Adası ile 16° 4' güney enlemi ve 164° 32' doğu boylamında yer alan küçük Vana limanı tam karşımızda duruyordu. Kumsaldan başlayarak dört yüz yetmiş altı tuvaz yüksekliğindeki Kapogo Dağı'nın yükseldiği iç kısımlardaki tepelere kadar her yer ormanlıktı.

Nautilus kayaçlardan oluşan dış çemberi dar bir geçit vasıtasıyla geçtikten sonra, deniz derinliğinin otuz ila kırk kulaç kadar olduğu dalgakıranların iç kısmına ulaştı. Göz-

lerim mangrovların yeşil gölgeleri altında bizi gördüklerine fena halde şaşırmış birkaç yerli seçti. Acaba deniz hizasında ilerlemekte olan bu uzun karartıda korkmaları gereken korkunç bir balina mı görüyorlardı?

O sırada Kaptan Nemo bana La Pérouse'un geçirdiği deniz kazasıyla ilgili neler bildiğimi sordu.

"Ben de herkesin bildiği kadarını biliyorum, Kaptan," diye cevap verdim.

– Peki herkesin bildiği kadarını benimle paylaşabilir misiniz? diye sordu Kaptan Nemo biraz alaycı bir ses tonuyla.

– Elbette.

Ve Kaptan Nemo'ya Dumont d'Urville'in yaptığı son çalışmaların ortaya çıkardığı sonuçları anlattım. İşte kaptana anlattıklarımın çok kısa bir özeti.

La Pérouse ile ikinci kaptanı Langle, 1785'te XVI. Louis tarafından denizyoluyla dünyayı dolaşmak üzere gönderilmişti. Oysa La Pérouse ile Langle'ın bindiği *Boussole* ve *Astrolabe* adlı korvetler bir daha geri dönmedi.

1791'de iki korvetin kaderinden endişe duyan Fransız hükümeti iki büyük filinta, *Recherche* ile *Espérance*'ı hazırladı. Bu filintalar 28 Eylül günü, Bruni d'Entrecasteaux yönetiminde Brest'ten ayrıldı. İki ay sonra *Albermale*'in kaptanı olan Bowen adında birinin beyanatıyla Yeni Georgia kıyılarında gemi enkazlarına rastlandığı öğrenildi. Ancak bu –aslına bakılırsa çok da kesin olmayan– iletiden haberi olmayan d'Entrecasteaux, Kaptan Hunter'ın bir raporunda La Pérouse'un kaza geçirdiği yer olarak anılan Amirallik Adaları'na yöneldi.

D'Entrecasteaux'nun aramaları boşuna oldu. Hatta öyle ki *Espérance* ve *Recherche* Vanikoro'ya uğramadan geçip gitti ve sonuç olarak bu seyahat son derece talihsiz bir şekilde sonuçlandı. Zira d'Entrecasteaux, yardımcılarından ikisi ile mürettebattan pek çok denizci canından oldu.

Kazazedelere dair kesin ipuçlarını ilk keşfeden Pasifik kurdu Kaptan Dillon oldu. 15 Mayıs 1824'te Dillon'un gemisi *Saint-Patrick* Yeni Hebrides Adaları'na dahil Tikopia Adası yakınlarından geçti. Orada kendisine oyma bir kayıkla yanaşan bir yerli ona yontma kalemiyle kazınmış harfler taşıyan bir kılıç kabzası sattı. Buna ek olarak aynı yerli altı yıl önce Vanikoro'ya yaptığı bir seyahat sırasında uzun yıllar önce adanın resiflerine oturan gemilere mensup iki Avrupalı gördüğünü de iddia etti.

Dillon sözü geçen gemilerin, ortadan kaybolmalarıyla bütün dünyayı ayağa kaldıran La Pérouse'un gemileri olduğunu tahmin etti. Dillon derhal yerlinin anlattıklarına göre pek çok gemi kalıntısıyla dolu Vanikoro'ya gitmek istedi. Ancak rüzgârlar ve akıntılar ona engel oldu.

Dillon Kalküta'ya geri döndü. Orada yaptığı keşifle Asya Cemiyeti ile Hindistan Şirketi'nin ilgisini çekmeyi başardı. *Recherche* adı verilen bir gemi Dillon'un hizmetine verildi ve Dillon 23 Ocak 1827 günü bir Fransız vekilin refakatinde yola çıktı.

Recherche Pasifik'in pek çok noktasına uğradıktan sonra, 7 Temmuz 1827'de Vanikoro önlerinde demir attı. Yani *Nautilus*'un şu an yüzmekte olduğu Vana limanında.

Dillon orada pek çok gemi kalıntısı, demir aletler, çapalar, makara ipleri, silahlar, on sekizlik bir gülle, astronomik alet kalıntıları, bir demir başlık parçası ile üzerinde 1785'e doğru Brest Tersanesi'nin dökümhanesinin markası olan "*Beni Bazin üretti*" ibaresinin kazılı olduğu bronz bir çan buldu. Artık ortada şüphe edilecek bir durum yoktu.

Bu bilgileri toplayan Dillon ekim ayına kadar deniz kazasının gerçekleştiği yerde kaldı. Daha sonra Vanikoro'yu terk ederek Yeni Zelanda'ya doğru yol aldı, 7 Nisan 1828'de Kalküta'da demir attı ve Fransa'ya geri döndü. Dillon Fransa'da X. Charles tarafından büyük sevgiyle karşılandı.

Fakat o sırada Dillon'un çalışmalarından haberdar olmayan Dumont d'Urville, deniz kazasının gerçekleştiği yeri başka bölgelerde aramak üzere çoktan yola çıkmış bulunuyordu. Nitekim bir balina gemisinin gönderdiği raporlardan, Louisiade ve Yeni Kaledonya yerlilerinin elinde çeşitli madalyalar ile bir Saint-Louis haçı olduğu öğrenilmişti.

Böylece *Astrolabe*'ın kumandanı Dumont d'Urville çoktan denize açılmış ve Dillon Vanikoro'yu terk ettikten iki ay sonra Hobart Town'da demir atmıştı. Orada Dillon tarafından elde edilen sonuçlardan haberdar olan Dumont d'Urville, buna ek olarak bir de Kalküta menşeli *Union*'ın ikinci kaptanı olan James Hobbs adında birinin 8° 18' güney enlemi ile 156° 30' doğu boylamında yer alan bir adaya çıktığında orada yaşayan yerlilerin demir çubuklar ve kırmızı kumaşlar kullandığını fark ettiğini öğrendi.

Duydukları karşısında hayrete düşen ve pek de itimat telkin etmeyen gazeteler tarafından aktarılan bu bilgilere güvenip güvenemeyeceğini bilemeyen Dumont d'Urville yine de Dillon'un izinden gitmeye karar verdi.

10 Şubat 1828 günü *Astrolabe* Tikopia önlerine geldi, bu adaya yerleşmiş bir kaçağı kılavuz ve tercüman olarak işe alıp Vanikoro'ya doğru yol aldı. *Astrolabe* 12 Şubat'ta Vanikoro'ya geldi, ayın 14'üne kadar resifleri dolaştı ve ancak 20'sinde set resifinin içine, Vana limanına demir atabildi.

Ayın 23'ünde subayların çoğu adanın etrafını gezmiş ve pek de mühim olmayan birtakım kalıntılar bulduklarını iletmişlerdi. Her şeyi inkâr eden, her şeye kaçamak cevaplar veren yerliler subayları kazanın yaşandığı yere götürmeyi reddettiler. Bu son derece şüpheli tutum, yerlilerin kazazedelere kötü muamele etmiş olduklarını düşündürüyordu. Nitekim yerliler Dumont d'Urville'in La Pérouse ile talihsiz yoldaşlarının intikamını almaya geldiğini sanıyor ve ondan korkuyordu.

Yine de ayın 26'sı itibarıyla verilen hediyelerle rahatlayan ve herhangi bir misillemeden korkmalarına gerek olmadığını anlayan yerliler İkinci Kaptan Jacquinot'yu kazanın yaşandığı yere götürdü.

Orada Paku ve Vana resifleri arasında, üç dört kulaç suyun içinde kireçli çökeltilerle iç içe geçmiş vaziyette çapalar, toplar, demir ve kurşundan külçeler bulunuyordu. *Astrolabe*'ın şalopası ve balina gemisi bu bölgeye getirildi ve uzun süren zahmetli bir çalışma sonucunda mürettebat bin sekiz yüz libre ağırlığında bir çapa, sekiz librelik demir döküm bir top, kurşundan bir külçe ve iki bakır silah çıkarmayı başardı.

Yerlileri sorguya çeken Dumont d'Urville, La Pérouse'un iki gemisini adanın resifleri üzerinde kaybettikten sonra daha küçük bir gemi inşa ettiğini öğrendi. La Pérouse işte bu yeni gemisiyle bir kez daha yanlış yerlere sürüklenecekti... Fakat nereye? İşte bunu kimse bilmiyordu.

İşte tam o sırada *Astrolabe*'ın kumandanı bir mangrov öbeğinin altından meşhur kâşif ile yoldaşları adına yapılmış simgesel bir mezar taşı çıkarttırdı. Bu, mercan bir kaide üzerine oturtulmuş dört köşeli basit bir piramitten ibaretti ve içinde yerlilerin açgözlülüğünü tahrik edebilecek hiçbir madeni nesne yoktu.

Bütün bunlardan sonra Dumont d'Urville yoluna devam etmek istedi. Ancak mürettebatı bu sağlıksız kıyılarda yaygın olan yüksek ateşten perişan olmuştu. Kaldı ki kaptanın kendisi de çok hastaydı. Bu nedenle ancak 17 Mart'ta yeniden yola koyulabildiler.

Bu arada Dumont d'Urville'in Dillon'un çalışmalarından bihaber olmasından korkan Fransız hükümeti, Vanikoro'ya *Bayonnaise* adlı korveti göndermişti. Bu gemi, Amerika'nın batı kıyısında görevli Legoarant de Tromelin tarafından kumanda ediliyordu. *Bayonnaise*, *Astrolabe*'ın gidişinden birkaç ay sonra Vanikoro önlerinde demir attı, yeni hiçbir

veriye ulaşamadı, fakat yerlilerin La Pérouse'un mezar taşına zarar vermediğini gördü.

İşte Kaptan Nemo'ya anlattığım hikâyenin özü buydu.

"O halde," dedi bana, "Vanikoro Adası'nda kazazedeler tarafından inşa edilen o üçüncü geminin nerede battığı hâlâ bilinmiyor?"

– Bilinmiyor.

Kaptan Nemo cevap vermeden bana kendisini büyük salona kadar takip etmemi işaret etti. *Nautilus* suyun birkaç metre aşağısına dalmıştı. Büyük salonun panoları açıldı.

Vitrine koştum ve mantar mercanları, *Siphonula*'lar, *Alcyonaca*'lar, *Caryophyllia*'larla kaplı mercan yığınlarının altında, milyarlarca sevimli balığın, gelin balıklarının, papaz balıklarının, gölge balıklarının, kapan levreklerin ve *Holocentrida*'ların arasından taraklama işlemlerinin sökemediği birtakım kalıntılar seçtim: Demir üzengiler, çapalar, toplar, gülleler, bir bocurgat takımı, bir baş bodoslama ile kaza geçiren bütün gemilerden artakalan nesneler. Bütün bunlar şimdi hareketli çiçeklerle örtülüydü.

Ben bu hazin enkaza bakarken, Kaptan Nemo ciddi bir sesle şunları söyledi:

"Kumandan La Pérouse *Boussole* ve *Astrolabe* adlı gemileriyle 7 Aralık 1785'te yola çıktı. Önce Botany Bay'de demir attı, Tonga Adaları'nı, Yeni Kaledonya'yı gezdi, Santa Cruz'a yöneldi, Ha'apai grubuna dahil adalardan biri olan Namuka'da tekrar demir attı. Daha sonra gemileri Vanikoro'nun bilinmeyen resiflerine ulaştı. En önde giden *Boussole* güney kıyılarına çarptı. *Astrolabe* onun yardımına geldi ve aynı şekilde karaya oturdu. İlk gemi neredeyse derhal parçalandı. Rüzgâr altı tarafında karaya oturan ikinci gemi birkaç gün dayandı. Yerliler kazazedeleri çok iyi karşıladı. Kazazedeler adaya yerleşip iki büyük geminin kalıntılarıyla daha küçük bir gemi inşa ettiler. Birkaç denizci kendi istekleriyle Vanikoro'da kaldı. Zayıf düşen ve hastalanan diğerleri

ise La Pérouse'la gitti. Bunlar Salomon Adaları'na yöneldiler ve bu grubun ana adasının batı kıyısında, Deception Burnu ile Satisfaction Burnu arasında battılar."

– Siz bunları nereden biliyorsunuz? diye haykırdım.

– İşte bu son kazanın gerçekleştiği yerde bulduğum şey.

Kaptan Nemo bana tuzlu suların aşındırdığı, Fransız armasıyla mühürlenmiş teneke bir kutu gösterdi. Kaptan kutuyu açtığında içinde bir tomar sararmış, fakat hâlâ yazıları okunan kâğıtlar gördüm.

Bunlar, deniz bakanının Kumandan La Pérouse'a gönderdiği emirlerdi. Sayfa kenarlarında XVI. Louis'nin elinden çıkmış notlar vardı!

"Ah! Bir denizci için çok güzel bir ölüm bu!" dedi Kaptan Nemo. "Bu mercandan mezar çok huzurlu bir mezar. Umarım Tanrı, yoldaşlarıma ve bana bundan başka bir mezar nasip etmez!"

XX

Torres Boğazı

27 Aralık'ı 28 Aralık'a bağlayan gece *Nautilus* Vanikoro civarından hızla uzaklaştı. Güneybatı istikametinde yol alan gemi üç gün içinde La Pérouse'un adalarını Papua'nın güneydoğu ucundan ayıran yedi yüz elli fersahlık yolu katetti.

1 Ocak 1868'de sabahın erken saatlerinde Conseil platforma yanıma çıktı.

"Beyefendi," dedi bana mert delikanlı, "beyefendi kendisine iyi yıllar dilememe izin verirler mi?"

– Nasıl olur, Conseil! Tam da Paris'te, Jardin des Plantes'taki odamda olduğu gibi. İyi dileklerini kabul ediyor ve sana teşekkür ediyorum. Yalnız içinde bulunduğumuz koşullarda "iyi yıl"dan ne kastettiğini bilmek isterim. Bu yıl hapis hayatımızın sonu mu gelecek, yoksa bu tuhaf yolculuk devam mı edecek?

– İnanın, diye karşılık verdi Conseil, beyefendiye verecek bir cevabım yok. Çok ilginç şeyler gördüğümüz ve iki aydır can sıkıntısı çekmediğimiz kesin. En son gördüğümüz harika hep en şaşırtıcısı oluyor ve eğer bu tempoda devam edersek bunun sonu ne olur hiç bilemiyorum. Bence karşımıza bir daha asla böyle bir fırsat çıkmayacaktır.

– Asla, Conseil.

– Üstelik Latince isminin de teyit ettiği gibi Bay Nemo'nun varlığıyla yokluğu bir.

– Kesinlikle, Conseil.

– O halde beyefendi mazur görürlerse, ben iyi bir yılın bizim her şeyi görmemize imkân tanıyacak bir yıl olduğunu düşünüyorum.

– Her şeyi mi, Conseil? Belki bu çok uzun bir zaman alabilir. Bu konuda Ned Land'in fikri nedir?

– Ned Land benimle tamamen aksi düşüncede, diye cevap verdi Conseil. Onun somut bir düşünce tarzı ve baskın bir midesi var. Balıklara bakmak ve devamlı balık yiyebilmek ona yetmiyor. Şarabın, ekmeğin ve etin olmaması, her gün biftek yiyen ve ölçülü bir şekilde tüketildiğinde brendi veya cinden korkmayan asil bir Sakson'a uygun bir durum değil.

– Beni rahatsız eden şey bu değil, Conseil. Geminin mutfağına gayet güzel ayak uydurabiliyorum.

– Ben de öyle, dedi Conseil. Nitekim üstat Land ne kadar kaçma taraftarı ise, ben de o kadar kalma taraftarıyım. Yani eğer yeni başlayan yıl benim açımdan iyi olmayacaksa, Ned Land açısından iyi olacak demektir veya tam tersi. Her şıkta biri mutlu olacak. Sonuç olarak ben de beyefendiye kendisini en fazla mutlu edecek şeyi dilemek istiyorum.

– Teşekkür ederim, Conseil. Yalnız hediye mevzuunu daha sonraya bırakmamızı ve bunun yerine geçici olarak tokalaşmakla yetinmemizi rica edeceğim. Şu an elimden gelen sadece bu.

– Beyefendi hiç bu kadar cömert olmamıştı, diye karşılık verdi Conseil.

Ve bu sözlerden sonra mert delikanlı yanımdan ayrıldı.

2 Ocak günü itibarıyla, Japon sularından ayrıldığımızdan bu yana 11.340 mil, yani 5250 fersah yol almıştık. *Nautilus*'un önünde Avustralya'nın kuzeydoğu kıyısında yer alan Mercan Denizi'nin tehlikeli suları uzanmaktaydı. Gemimiz, Cook'un gemilerinin 10 Haziran 1770 tarihinde az

kalsın batacakları o korkutucu resiften birkaç mil ötede seyrediyordu. Cook'un bulunduğu gemi bir kayaya çarpmış ve ancak çarpışma sonucunda kopan mercan parçasının yarılan omurgaya saplı kalması sayesinde batmaktan kurtulmuştu.

Sürekli çalkantılı haldeki denizin yıldırımları andıran bir gürültü ve yoğunlukla çarptığı üç yüz altmış fersah uzunluğundaki bu resifi gezmeyi gerçekten çok isterdim. Ancak o sırada *Nautilus*'un eğik plakaları bizi okyanusun daha da derinlerine sürüklemekteydi ve ben bu yüksek mercan duvarların hiçbirini göremedim. Ağlarımıza takılan farklı balık türleriyle yetinmek zorunda kaldım. Pek çok balığın arasında ton balığı büyüklüğünde, yan tarafları mavimsi renkte ve hayvanın ölümüyle yok olan enine çizgili *Scombridae* türleri olan akorkinoslar gördüm. Bu balıklar bizi sürüler halinde takip ediyor ve soframıza fazlasıyla leziz yemekler olarak dahil oluyorlardı. Bunun dışında yarım desimetre büyüklüğünde, tadı çipuraya benzer çok sayıda alyanak, karanlık gecelerde havayı ve suları forforışıl ışıklarıyla yaran gerçek birer su altı kırlangıcı olan uçan kırlangıçbalıkları da yakalanmıştı. Yumuşakçaların ve bitkimsi hayvanların arasında, sürtme ağlarının içinde farklı farklı *Alcyonaria*, denizkestanesi, çekiç midyesi, mahmuzlu midye, beyaz kabuklu deniz salyangozu, *Ceratites* ve *Hyala* türlerine rastladım. Bitki örtüsü adına yüzen algler, laminaryalar ile gözeneklerinin arasından süzülen yapışkan bir sıvıyla kaplı *Macrocystis*'ler vardı. Bunların içinde müzedeki doğa harikalarının arasındaki yerini alan muhteşem bir *Nemastoma geliniaroidea* buldum.

Mercan Denizi'ni geçtikten iki gün sonra, 4 Ocak günü Papua önlerine geldik. Bu bağlamda Kaptan Nemo bana niyetinin Torres Boğazı'ndan geçerek Hint Okyanusu'na ulaşmak olduğunu söyledi. Kaptanın verdiği bilgi bununla sınırlıydı. Bu yeni rotanın gemiyi Avrupa sularına yaklaştıracağını gören Ned buna çok sevindi.

Söz konusu Torres Boğazı içinde yer alan kayalıklardan ziyade, kıyılarında yaşayan vahşiler bakımından tehlikeli addedilir. Bu boğaz Yeni Gine de denen büyük Papua Adası'nı Avustralya'dan ayırır.

Papua Yeni Gine dört yüz fersah uzunluğunda, yüz otuz fersah genişliğinde olup kırk bin kara fersahlık bir yüzölçüme sahiptir. Ada enlem olarak 0° 19' ile 10° 2' güney; boylam olarak ise 128° 23' ile 146° 15' arasında yer alır. Öğle vakti, tam ikinci kaptan güneşin yüksekliğini hesap ettiği sırada, kademe kademe yükselen ve sivri doruklarla son bulan Arfak Dağları'nın tepelerini fark ettim.

1511'de Portekizli Francisco Serrano tarafından keşfedilen bu topraklar sırasıyla 1526'da Don José de Meneses, 1527'de Grijalva, 1528'de İspanyol General Álvaro de Saavedra, 1545'te Juigo Ortez, 1616'da Hollandalı Shouten, 1753'te Nicolas Sruick, bunun dışında Tasman, Dampier, Fumel, Carteret, Edwards, Bougainville, Cook, Forrest, Mac Cluer, 1792'de d'Entrecasteaux, 1823'te Duperrey ve 1827'de Dumont d'Urville tarafından ziyaret edilmiştir. "Burası bütün Malezya'yı dolduran siyahilerin merkezidir," der Bay de Rienzi ve şahsen, bu seyir sırasında gerçekleşecek tesadüflerin beni ürkütücü Andaman yerlileriyle karşı karşıya getireceğinden hiç şüphem yoktu.

Böylece *Nautilus* yeryüzünün en tehlikeli boğazının girişine, en yaman gezginlerin bile geçmeye korktuğu, Luis Paz de Torres'in Melanezya'daki güney denizlerinden dönerken göğüs gerdiği ve 1840'ta Dumont d'Urville'in karaya oturan korvetlerinin içinde taşıdığı canlarla ve mallarla yok olmanın eşiğine geldiği o boğazın girişine geldi. Bununla birlikte denizdeki bütün tehlikelerin üstünde olan *Nautilus* bile mercan resifleriyle tanışacaktı.

Torres Boğazı aşağı yukarı otuz dört fersah genişliğinde olsa da, gemilerin seyrini neredeyse imkânsız hale getiren sayısız ada, adacık, dalgakıran ve kayayla doludur. Bu nedenle

Kaptan Nemo bu boğazı geçmek için gerekli bütün tedbirleri aldı. Deniz hizasında yüzen *Nautilus* ölçülü bir hızla ilerlemekteydi. Geminin pervanesi tıpkı bir balinanın kuyruğu gibi yavaş yavaş dalgaları dövüyordu.

Yoldaşlarım ve ben bu durumdan yararlanarak her zamanki gibi ıssız olan platformu mesken tutmuştuk. Dümencinin kafesi hemen önümüzdeydi ve fena halde yanılmıyorsam Kaptan Nemo o kafesin içinde *Nautilus*'unu bizzat idare etmekteydi.

Önümde Torres Boğazı'nın Dumont d'Urville'in son dünya seyahati sırasında kurmayları arasında yer alan su mühendisi Vincendon Dumoulin ile –bugün amiral olan– deniz teğmeni Coupvent-Desbois tarafından çıkarılmış kusursuz haritaları duruyordu. Bunlar, Kaptan King'inkilerle birlikte bu dar boğazın karmaşıklığını çözen en iyi haritalardı ve ben bunları titizlikle incelemekteydim.

Nautilus'un etrafında deniz öfkeyle kabarmaktaydı. Güneydoğudan kuzeybatıya iki buçuk millik bir hızla akmakta olan dalgalar mercanlara çarpıp çarpıp dağılıyordu.

"İşte ben buna huysuz bir deniz derim!" dedi Ned Land bana.

– Nitekim berbat bir deniz, diye cevap verdim ben de. *Nautilus* gibi bir gemiye hiç de uygun olmayan bir deniz.

– Şu lanet kaptan rotasından iyice emin olsa gerek, dedi Kanadalı. Zira şurada şöyle bir değip geçse bile gemisinin gövdesini bin parçaya ayırabilecek mercan blokları görüyorum!

Nitekim durum tehlikeliydi. Fakat *Nautilus* adeta sihirli bir değnek değmiş gibi bu korkunç kayalıkların içinden geçip gidiyordu. *Nautilus* tam olarak *Astrolabe* ile *Zélée*'nin Dumont d'Urville'in ölümüne yol açan rotasını izlemiyordu. Daha kuzeyden giden gemi, Murray Adası'nın yakınından geçip güneybatı istikametine, Cumberland geçidine doğru döndü. Ben doğrudan geçide gireceğimizi düşünürken, gemi

tekrar kuzeybatı istikametine yönelerek, çok sayıda pek de bilinmeyen ada ve adacıkların arasından Tound Adası'na ve Mauvais Kanalı'na doğru ilerledi.

Tam kendi kendime çılgınlık derecesinde tedbirsizlik eden Kaptan Nemo'nun gemisini Dumont d'Urville'in iki korvetinin de kayalara çarptığı bu geçitten geçirmek niyetinde olup olmadığını soruyordum ki, gemi ikinci kez yön değiştirerek rotasını dosdoğru batıya çevirdi ve Gueboroar Adası'na doğru ilerledi.

O sırada saat öğleden sonra üçtü. Dalgalar durulmuştu; deniz neredeyse çarşaf gibiydi. *Nautilus* bu adaya yaklaştı. *Pandanus*'larla dolu çarpıcı etekleriyle bu adayı hâlâ görür gibiyim. Bu adanın iki mil açığından geçtik.

Birden bir sarsıntı beni yere devirdi. *Nautilus* bir kayalığa çarpmış ve iskele yönünde hafifçe yan yatarak durmuştu.

Ayağa kalktığımda Kaptan Nemo ile yardımcısının platformda durduğunu fark ettim. Geminin durumunu inceliyor, kendi aralarında o anlaşılmaz dilleriyle konuşuyorlardı.

Durumumuz tam olarak şöyleydi. İki mil ötede, sancak tarafında, kıyıları devasa bir kol gibi kuzeyden batıya doğru yuvarlaklaşan Gueboroar Adası yer almaktaydı. Güneye ve doğuya doğru şimdiden denizin çekilmesiyle ortaya çıkan birkaç mercan tepesi göze çarpıyordu. Deniz yükseldiği sırada karaya oturmuştuk ve bulunduğumuz deniz gelgitlerin pek de şiddetli olmadığı bir denizdi. Bu ise, *Nautilus*'un yeniden yüzdürülmesi açısından can sıkıcı bir durumdu. Bununla birlikte geminin gövdesi o kadar sağlam bir şekilde inşa edilmişti ki, gemi hiçbir şekilde zarar görmemişti. Ancak gemi batmasa veya dağılmasa bile, sonsuza dek bu kayalıklara saplanıp kalma riskiyle karşı karşıyaydı ve işte o zaman Kaptan Nemo'nun deniz altı gemisi mahvolmuş demekti.

Ben bütün bunları düşünürken, ne heyecanlanmış ne de canı sıkılmış gibi görünen kaptan her zamanki soğuk ve sakin, kendinden emin tavrıyla yaklaştı:

"Bir kaza mı oldu?" dedim ona.

– Hayır, sadece bir olay, diye cevap verdi bana.

– Fakat bu sizi belki de yeniden o kaçtığınız toprak parçalarından birinin sakini olmak zorunda bırakacak bir olaydır!

Kaptan Nemo bana tuhaf bir ifadeyle baktı ve menfi bir hareket yaptı. Bununla bana hiçbir şeyin kendisini bir daha herhangi bir kıtaya ayak basmaya mecbur edemeyeceğini açıkça belirtmiş oldu. Kaptan daha sonra şunları söyledi:

"Kaldı ki, Bay Aronnax, *Nautilus* mahvolmuş değildir ve sizi hâlâ okyanus harikaları arasında dolaştıracak güçtedir. Seyahatimiz henüz başladı ve kendimi sizin refakatinizden bu kadar çabuk mahrum etmek niyetinde değilim."

– Yine de, Kaptan Nemo, diye sözlerime devam ettim cümledeki iğneleyici tarafı fark etmemiş gibi yaparak, *Nautilus* denizin yükseldiği sırada karaya oturdu. Oysa Pasifik'te gelgitler şiddetli değildir. *Nautilus*'un yükünü hafifletemediğiniz takdirde, ki bu bana imkânsız gibi görünüyor, nasıl yeniden yüzdürülebilir bilemiyorum.

– Pasifik'te gelgitler şiddetli değildir, haklısınız Bay Profesör, diye cevap verdi Kaptan Nemo. Fakat Torres Boğazı'nda yüksek ve alçak deniz arasında hâlâ bir buçuk metrelik bir fark mevcuttur. Bugün günlerden 4 Ocak. Beş gün içinde dolunay olacak. Ve ben, bu hoşgörülü uydu şu gördüğümüz su kütlesini yeterince kaldıramaz ve sırf kendisine borçlu olmak istediğim bu hizmeti bana çok görürse çok şaşırırım.

Kaptan Nemo bunları söyledikten sonra, peşinde yardımcısıyla tekrar *Nautilus*'un içine indi. Gemiye gelince artık hareket etmiyor, sanki mercan polipleri onu kendi tahrip edilemez harcına çoktan mıhlamış gibi tamamen sabit duruyordu.

"Sonuç nedir, beyefendi?" dedi kaptan gittikten sonra yanıma gelen Ned Land.

– Sonuç mu? Sakin sakin denizin 9'unda yükselmesini

bekleyeceğiz, dostum Ned. Zira görünüşe göre ay lütfedip bizim yeniden denize açılmamızı sağlayacak.

– Hepsi bu mu?

– Hepsi bu.

– Ne yani kaptan açık denizde demir atmayacak, gemisini zincirler üzerine oturtmayacak, saplandığı yerden çıkarmak için her şeyi denemeyecek mi?

– Madem denizin kabarması kâfi! diye cevap verdi Conseil kısaca.

Kanadalı Conseil'e baktı, ardından omuz silkti. İçindeki denizci konuşmuştu.

"Beyefendi," diye cevap verdi sonra, "inanın bana, bu demir yığını bir daha asla ne denizlerin üzerinde ne de denizlerin altında seyredebilecek. Hurda diye satılsa yeridir. Bence Kaptan Nemo'ya refakat etmekten vazgeçmenin zamanı geldi."

– Dostum Ned, dedim ona, yiğit *Nautilus*'umuzdan sizin kadar ümidimi kesmiş değilim ben. Dört gün içinde Pasifik'teki gelgitler konusunda neye inanmamız gerektiğini göreceğiz. Kaldı ki kaçma fikri İngiltere veya Provence kıyılarına yaklaşmışken elverişli olabilir. Ancak Papua civarındayken kaçmaya kalkmak çok başka bir şey olur. *Nautilus* kendini kurtaramazsa, bu aşırılığa her zaman başvurabiliriz. Ki ben buna çok ciddi bir olay gözüyle bakarım.

– Ama en azından şu kara parçasına çıkmayı deneyemez miyiz? dedi Ned Land. Bakın şurada bir ada var. Bu adada ağaçlar, ağaçların altında şahsen afiyetle kemirebileceğim pirzolalara ve rozbiflere sahip kara hayvanları var.

– Bu noktada dostumuz Ned haklı, dedi Conseil. Nitekim ben de onunla hemfikirim. Beyefendi dostu Kaptan Nemo'dan karaya çıkma izni alamazlar mı? Hiç olmazsa gezegenimizdeki kara parçalarına ayak basma alışkanlığımızı kaybetmemek adına.

– Ona bunu sorabilirim, diye cevap verdim. Fakat o bunu reddedecektir.

– Beyefendi bu riski göz alsalar, dedi Conseil. Biz de o zaman kaptanın nezaketi hakkında ne düşünmemiz gerektiğini öğrenmiş oluruz.

Kaptan Nemo'nun dile getirdiğim bu talebi kabul etmesi beni hayrete düşürdü. Hatta kaptan bu talebimi büyük bir nezaketle kabul etmekle kalmadı, benden gemiye geri dönme konusunda söz vermemi dahi istemeden karaya çıkmamız için bizi teşvik bile etti. Gerçi Yeni Gine toprakları üzerinden kaçmaya kalkmak fazlasıyla tehlikeli olurdu ve ben de Ned Land'i asla bu yönde teşvik etmezdim. Papua yerlilerinin eline düşmektense, *Nautilus*'ta hapsolmak yeğdi.

Filikanın ertesi sabah bizim hizmetimize verilmesine karar verildi. Kaptan Nemo'nun da bize eşlik edip etmeyeceğini öğrenmeye çalışmadım. Hatta mürettebattan hiç kimsenin bize eşlik etmeyeceği, Ned Land'in bu yolculuğu tek başına idare edeceği kanaatindeydim. Kaldı ki kara en fazla iki mil uzaklıktaydı ve Kanadalı için bu hafif filikayı büyük gemiler açısından onca tehlike arz eden resif hattından ilerletmek çocuk oyuncağıydı.

Ertesi gün, yani 5 Ocak günü filika yuvasından çıkarılıp platformun üzerinden denize atıldı. Bu iş için iki adam yetti. Kürekler filikanın içindeydi. Yapmamız gereken tek şey filikadaki yerlerimizi almaktı.

Saat sekizde elimizde tüfeklerimiz ve baltalarımızla *Nautilus*'tan uzaklaştık. Deniz oldukça sakindi. Karada hafif bir rüzgâr esiyordu. Küreklerin başına geçmiş olan Conseil ve ben var gücümüzle kürek çekiyorduk. Ned ise filikayı dalgakıranların arasındaki dar geçitlerden geçebilmesi için yönlendiriyordu. İdare etmesi kolay olan filika hızla ilerlemekteydi.

Ned Land sevincini bastıramıyordu. Hapishaneden kaçmış bir mahkûm gibiydi ve oraya tekrar dönmesi gerektiğini aklına dahi getirmiyordu.

"Et!" diyordu sürekli. "Demek nihayet et yiyebileceğiz! Hem de ne et! Gerçek av eti! Hatta ekmek dahi olmayacak!

Balık kötüdür demiyorum; ama aşırıya da kaçmamak gerek. Kızgın kömür üzerinde pişirilmiş bir parça taze av eti günlük tayınımıza hoş bir çeşit kazandıracak."

– Nefis! diye cevap verdi Conseil. Ağzımın suyu aktı.

– Şimdi öğrenmemiz gereken tek şey, bu ormanlarda av hayvanı olup olmadığı, dedim. Veyahut avın avcıyı kovalayacak kadar devasa olup olmadığını keşfetmek.

– Neyse ne, Bay Aronnax! dedi dişleri bir baltanın keskin tarafı gibi bilenmiş görünen Kanadalı. Ama bu adadaki yegâne dört ayaklı hayvan kaplan olsun, ben o kaplanı bile yerim, kaplan filetosu yerim.

– Dostum Ned beni ürkütüyorsunuz, dedi Conseil.

– Ne olursa olsun, diye sözlerine devam etti Ned Land, dört ayaklı ve tüysüz veya iki ayaklı ve tüylü bütün hayvanlar benim tüfeğimden atılacak ilk kurşunla selamlanacaktır.

– Harika! diye karşılık verdim. İşte üstat Land'in tedbirsizlikleri yeniden başlıyor!

– Korkmayın, Bay Aronnax, dedi Kanadalı, ve küreklere asılın! Size kendi usulümce bir tabak sunmam için bana yirmi beş dakika verin yeter.

Saat sekiz buçukta *Nautilus*'un filikası Gueboroar Adası'nı çevreleyen mercan halkasını sağ salim aştıktan sonra yavaşça kumsala yanaştı.

XXI

Karada Birkaç Gün

Karaya ayak basmak beni fazlasıyla etkiledi. Ned Land sanki sahiplenmek istercesine yeri ayaklarıyla yokluyordu. Oysa Kaptan Nemo'nun tabiriyle "*Nautilus*'un yolcuları", yani aslında *Nautilus*'un kumandanının tutsakları haline geleli sadece iki ay olmuştu.

Birkaç dakika içinde kıyıdan bir tüfek atışı kadar uzaklaştık. Toprak neredeyse tamamen madreporlardan oluşuyordu. Ancak granit kalıntılarıyla dolu bazı kurumuş sel yatakları bu adanın tarihöncesi bir çağda oluştuğunu gösteriyordu. Ufuk harikulade ormanlardan oluşan bir perdenin ardında kaybolmuştu. Yükseklikleri kimi zaman iki yüz ayağı bulan devasa ağaçları, hafif bir esintinin salladığı gerçek birer hamak olan tırmanıcı bitki çelenkleri birbirine bağlıyordu. Bunlar birbirine girmiş mimozalar, incir ağaçları, *Casuarina*'lar, tikağaçları, gülhatmiler, *Pandanus*'lar, palmiyelerdi ve bunların yeşil kubbesi altında, devasa gövdelerinin eteklerinde orkideler, baklagiller ve eğreltiotları çıkmıştı.

Papua'ya has bitki örtüsüne ait bu güzel numunelerin hiçbirini umursamayan Kanadalı gerekli olanı güzel olana yeğlermiş görünüyordu. Bir hindistancevizi ağacı gören Ned Land birkaç meyve indirdi ve bunları kırdı. Bu meyvelerin

sütünü içtik, çekirdeklerini *Nautilus*'taki günlük tayınımıza isyan eden bir iştahla yedik.

"Harika!" diyordu Ned Land.

– Leziz! diye karşılık veriyordu Conseil.

– Gemiye bir koli hindistancevizi soksak sizin Nemo kızmaz herhalde, değil mi? dedi Kanadalı.

– Sanmam, diye cevap verdim. Ama tadına bakmak istemeyecektir!

– Kendi kaybeder! dedi Conseil.

– Bizim canımıza minnet! diye atıldı Ned Land de. Bize daha fazla kalmış olur.

– Yalnız tek bir şey söyleyeyim, üstat Land, dedim bir başka hindistancevizini parçalamaya hazırlanan zıpkıncıya. Hindistancevizi güzel bir şey. Ama filikayı bunlarla doldurmadan önce, adada en az bunlar kadar faydalı başka maddelerin olup olmadığına bakmak bana daha akıllıca görünüyor. Örneğin taze sebzeler *Nautilus*'un mutfağında sevinçle karşılanabilir.

– Beyefendi haklı, dedi Conseil. Filikamızı üç bölüme ayırmayı teklif ediyorum. Birincisi meyveler, ikincisi sebzeler, üçüncüsü de av eti için. Gerçi av etine dair en ufak bir emare görmüş değilim henüz.

– Conseil, hemen ümitsizliğe kapılmaya gerek yok, diye cevap verdi Kanadalı.

– Gezintimize devam edelim, dedim ben de. Fakat tetikte olalım. Her ne kadar ada meskûn değilmiş gibi görünse de, yine de av eti konusunda bizim kadar seçici olmayan birkaç birey barındırıyor olabilir!

– He he! dedi Ned Land son derece imalı bir çene hareketiyle.

– Yapmayın ama! Ned! diye haykırdı Conseil.

– İnan olsun, yamyamlığın cazibesini anlamaya başladım! diye atıldı Kanadalı.

– Ned! Ned! Siz neler diyorsunuz? diye cevap verdi

Conseil. Siz, bir yamyam mı? Ben ki sizinle aynı kamarayı paylaşıyorum, demek ki artık sizin yanınızda kendimi güvende hissedemeyeceğim! Ne yani, bir gün uyandığımda kendimi yarı yarıya yenmiş halde mi bulacağım?

– Dostum Conseil, sizi mecbur kalmadıkça yemeyecek kadar çok seviyorum.

– Buna bel bağlayamam, diye karşılık verdi Conseil. Hadi ava çıkalım! Bu yamyamı tatmin etmek için bir av hayvanı öldürmek şart. Yoksa bir sabah uyandığında beyefendi kendisine hizmet edecek bir uşak bulamayacak.

Bu sohbet devam ederken, biz de ormanın karanlık kubbelerinin altında ilerliyorduk. İki saat boyunca ormanı her yönde dolaştık.

Tesadüfler karşımıza istemediğimiz kadar çok yenebilir bitki çıkardı. Ve tropikal bölgelerde yetişen bitkilerin en önemlisinden gemide mahrum kaldığımız kıymetli bir besin aldık.

Gueboroar Adası'nda bol bol bulunan ekmekağacını, bilhassa Malezya dilinde "Rima" olarak bilinen çekirdeksiz varyetesini kastediyorum.

Bu ağaç diğerlerinden kırk ayak yüksekliğindeki dümdüz gövdesiyle ayrılır. Zarif bir şekilde yuvarlaklaşan ve bol lifli iri yapraklardan oluşan zirveleri, Mascarene Adaları'na mükemmel uyum sağlamış olan "Artocarpus"u andırıyordu. Ağacın yeşil yaprakları arasında bir desimetre genişliğinde, dış yüzeyi altıgen şeklinde pürtüklerle kaplı iri yuvarlak meyveler göze çarpıyordu. Doğanın buğdayın yetişmediği bölgelere bahşettiği, hiçbir tarımsal faaliyet gerektirmeden yılın sekiz ayı meyve veren çok faydalı bir bitkidir bu.

Ned Land bu meyveleri iyi tanıyordu. Yaptığı pek çok seyahat sırasında bunlardan yemişti, dolayısıyla yenebilir özlerinin nasıl hazırlanması gerektiğini de biliyordu. Nitekim bu meyvelerin görüntüsü Ned'in iştahını kabartmıştı bile. Kanadalı yerinde duramaz olmuştu.

"Beyefendi," dedi bana, "ekmekağacının ürettiği şu hamurun tadına bakmazsam ölürüm!"

– Bakın, dostum Ned, istediğiniz kadar tadına bakın. Buraya tecrübe edinmek için geldik. O halde tecrübe edinelim.

– Uzun sürmez, diye cevap verdi Kanadalı.

Ve eline bir mercek alıp kuru dallarla kısa zamanda neşeli seslerle çıtırdayan bir ateş yaktı. Bu arada Conseil ve ben *Artocarpus*'taki en güzel meyveleri topladık. Birkaç tanesi henüz istenen olgunluğa erişmemişti ve kalın derilerinin altında beyaz, fakat pek de lifli olmayan bir et bulunuyordu. Çok daha fazla sayıdaki sarımsı ve jelatinli diğer meyvelerse sadece toplanmayı bekliyordu.

Bu meyvelerde çekirdek yoktu. Conseil Ned Land'e bunlardan on iki tane verdi. Kanadalı bunları kalın dilimler halinde kestikten sonra kömür ateşinin üzerine koydu. Bu işlemi yaparken bir yandan da şu cümleyi tekrar ediyordu:

"Bu ekmeğin ne kadar lezzetli olduğunu göreceksiniz, beyefendi."

– Hele bu kadar uzun zamandır ekmek yemediğimiz düşünülürse, dedi Conseil.

– Ekmekten de öte bir şey bu, diye ekledi Kanadalı. Adeta leziz bir hamur işi. Siz hiç yediniz mi, beyefendi?

– Hayır, Ned.

– O halde kendinizi nefis bir şey yutmaya hazırlasanız iyi olur. Eğer parmaklarınızı yemezseniz, ben de zıpkıncılar kralı değilim!

Birkaç dakika sonra meyvelerin ateşe maruz kalan kısımları tamamen kömürleşti. İç kısımlarında bir tür yumuşak ekmek içi gibi duran, tadı enginarı andıran beyaz bir hamur belirdi.

İtiraf etmek gerekir ki bu ekmek çok lezzetliydi ve ben bunları büyük bir zevkle mideye indirdim.

"Ne yazık ki," dedim, "bu tür bir hamur tazeliğini koruyamaz. Bu yüzden bence bunları gemiye taşımak gereksiz."

– O da ne demek, beyefendi! diye haykırdı Ned Land. Tam bir doğabilimci gibi konuşuyorsunuz. Fakat ben bir fırıncı gibi hareket edeceğim. Conseil, hadi şu meyvelerden dönerken yanımıza alacağımız kadarını toplayın.

– Peki nasıl hazırlayacaksınız bunları? diye sordum Kanadalı'ya.

– Etli kısımlarıyla çürümeden sınırsız süre dayanabilen fermente bir hamur oluşturarak. Kullanmak istediğimde gemideki mutfakta pişirtirim. Biraz asitli bir tadı olmakla birlikte yine de çok lezzetli olduğunu göreceksiniz.

– Üstat Ned, bakıyorum da bu ekmekte yok yok...

– Aksine eksikleri var, Bay Profesör, diye cevap verdi Kanadalı. İçinde birkaç meyve veya hiç olmazsa birkaç sebze olması gerekirdi.

– O halde meyve sebze arayalım.

Artocarpus hasadımız bittikten sonra, "karada" yapacağımız öğle yemeğini tamamlamak üzere yola koyulduk.

Ve elimiz boş dönmedik. Öğleye doğru bolca muz depolamıştık. Kavurucu sıcaklara maruz kalan bu bölgenin bu lezzetli meyveleri sene boyunca olgunlaşır ve bunlara "pisang" adını veren Malezyalılar bunları pişirmeden yerler. Bu muzların yanı sıra son derece keskin bir tada sahip iri jaklar, lezzetli mangolar ve olmayacak büyüklükte ananaslar topladık. Bu iş zamanımızın çok büyük bir bölümünü alsa da, ortada pişman olmayı gerektirecek bir durum yoktu.

Conseil Ned'i gözlemlemeye devam ediyordu. Zıpkıncı önde yürüyor, ormanın içinde ilerlerken kendinden emin bir tavırla erzakımızı tamamlayacak harikulade meyveler topluyordu.

"Artık bir eksiğiniz kalmadı, değil mi dostum Ned?" diye sordu Conseil.

– Hımm, dedi Kanadalı.

– Nasıl olur! Hâlâ şikâyet mi ediyorsunuz?

– Bütün bu bitkiler bir yemek etmez ki, diye cevap verdi

Ned. Olsa olsa yemek sonu, tatlı olur. Hani çorba? Hani kızartma?

– Doğrudur, dedim, Ned bize tedarik etmesi hayli sorunlu görünen pirzolalar vaat etmişti.

– Beyefendi, diye cevap verdi Kanadalı, av henüz bitmediği gibi, aslında henüz başlamadı bile. Sabırlı olun! Eninde sonunda tüylü veya kürklü bir hayvana rastlayacağız. Burada rastlamazsak, başka yerde elbette rastlayacağız...

– Bugün olmazsa, yarın olur, diye ekledi Conseil. Zira daha fazla uzaklaşmamalıyız. Hatta filikaya dönmeyi öneriyorum.

– Nasıl, bu kadar erkenden mi?

– Gece çökmeden dönmüş olmamız gerek, dedim.

– Şu an saat kaç ki? diye sordu Kanadalı.

– En az iki olmalı, diye karşılık verdi Conseil.

– Karada zaman ne de çabuk geçiyor! diye haykırdı üstat Ned Land esef dolu bir iç çekişle.

– Hadi yola koyulalım, dedi Conseil.

Böylece ormanın içinden bu kez ters istikamette geri dönmeye başladık. Yol boyunca ufak çaplı yağmamızı ağaçların tepelerinden topladığımız palmiye meyveleriyle, Malezyalıların "abru" dediği fasulyelerden olduğunu tahmin ettiğim küçük fasulyelerle ve bildiklerimden çok daha kaliteli tatlı patateslerle tamamladık.

Filikaya geldiğimizde elimiz kolumuz erzak doluydu. Yine de Ned Land bulduklarımızı yeterli görmüyordu. Fakat kader onu şımarttı ve tam filikaya bineceğimiz sırada yirmi beş ila otuz ayak yüksekliğinde, palmiye türüne mensup pek çok ağaç fark etti. Nitekim *Artocarpus* kadar değerli olan bu ağaçlar Malezya'nın en faydalı ürünleri arasında yer alıyordu.

Bunlar hiçbir tarımsal faaliyet gerektirmeden büyüyen, tıpkı dut ağaçları gibi sürgünleri ve tohumları aracılığıyla üreyen sago ağaçlarıydı.

Ned Land bu ağaçlardan nasıl ürün elde edileceğini biliyordu. Eline aldığı baltasıyla güçlü darbeler indirerek, olgunlaştıkları palmiye yapraklarına dökülen beyaz tozdan anlaşılan iki üç sago ağacını kısa sürede yere indirdi.

Ned Land'in hareketlerini aç bir insanınkinden ziyade bir doğabilimcinin gözleriyle takip ediyordum. Ned işe her bir gövdeden başparmak kalınlığında bir tabaka kabuğu kaldırarak başladı. Bu kabuk, bir tür yapışkan unla birbirine geçmiş karmakarışık düğümler oluşturan upuzun lif ağlarını gizliyordu. İşte bu un, Melanezya halklarının ana besin kaynağı olan sagoydu.

Şimdilik bu gövdeleri tıpkı yakacak odun hazırlar gibi iri parçalara bölmekle yetinen Ned Land, bunların içindeki unu çıkarmayı, bu unu lifli bağlarından ayırabilmek için bir beze sarıp nemini güneşte kurutmayı ve kalıp içinde katılaşmaya bırakmayı daha sonraya erteledi.

Nihayet akşam saat beşte bütün ganimetlerimizi yüklenip kıyıdan ayrıldık ve yarım saat sonra *Nautilus*'a yanaştık. Bizi karşılayan kimse olmadı. Devasa çelik silindir terk edilmiş gibiydi. Erzakı gemiye yükledikten sonra kamarama indim. Akşam yemeğim hazır beni bekliyordu. Yemeğimi yedikten sonra uyudum.

Ertesi gün, yani 6 Ocak'ta gemide herhangi bir gelişme yaşanmadı. İçeride tek bir ses, tek bir hayat belirtisi dahi yoktu. Filika bıraktığımız yerde, geminin yanında duruyordu. Gueboroar Adası'na geri dönmeye karar verdik. Ned Land av bakımından bir önceki güne kıyasla daha talihli olacağını umuyor, ormanın diğer tarafını gezmek istiyordu.

Güneş doğar doğmaz yola koyulduk. Karaya doğru sürükleyen dalgaların taşıdığı filika kısa sürede adaya ulaştı.

Adaya ayak bastığımızda Kanadalı'nın içgüdülerine güvenmenin daha uygun olacağını düşünerek, uzun bacaklarıyla her an bizi geride bırakıp ortadan kaybolacak gibi görünen Ned Land'i takip etmeye başladık.

Ned Land kıyı boyunca batı istikametinde ilerledi, daha sonra birkaç sel yatağından geçerek harikulade ormanların çevrelediği yüksek bir düzlüğe çıktı. Akıntı boyunca birkaç yalıçapkını dolaşıyordu; fakat yanlarına yaklaşmak mümkün değildi. Bu kuşların ihtiyatlı tavrı bizim türümüze mensup iki ayaklılardan neler beklenebileceğine dair bir fikirleri olduğunu gösteriyordu. Buradan adanın meskûn olmasa dahi insanlar tarafından ziyaret edildiği sonucuna vardım.

Oldukça verimli bir çayırdan geçtikten sonra, çok sayıda kuşun şarkılarıyla ve uçuşlarıyla şenlenen küçük bir korunun eteklerine geldik.

"Hâlâ sadece kuş var," dedi Conseil.

– Ama arada yenenleri de var! diye cevap verdi zıpkıncı.

– Hiç yok, dostum Ned, dedi Conseil. Zira burada sadece sıradan papağanlar görüyorum.

– Dostum Conseil, diye karşılık verdi Ned ciddi bir sesle, papağan başka yiyecek bir şeyi olmayanların sülünüdür.

– Ve ben de, dedim, uygun şekilde hazırlandığı takdirde bu kuşların da yenmeye layık olduğunu eklemek isterim.

Nitekim korudaki ağaçların kalın yaprakları altında insan dilini konuşmak için sadece biraz daha özenli bir eğitime ihtiyaç duyan bir sürü papağan daldan dala uçuşmaktaydı. Bunlar renk renk muhabbetkuşlarıyla, felsefi meseleler üzerinde tefekküre dalmış görünen ciddi tavırlı kakadularla çene çalarken, parlak kırmızı renkte loriler gürültüyle uçuşan kalaoların, gök mavisinin en zarif nüanslarıyla bezeli papuların ve genel olarak pek yenebilir olmasalar da büyüleyici güzellikteki kuş varyetelerinin ortasında hafif bir esintiyle sürüklenen bir etamin parçası gibi süzülüyordu.

Bununla birlikte bu topraklara has, Aru ve Papua adalarından asla çıkmayan bir kuş vardı ki o henüz ortalarda görünmüyordu. Ancak kader bu kuşu kısa sürede karşıma çıkaracaktı.

Ortalama sıklıkta bir ağaçlıktan geçtikten sonra, kendimizi yine çalılıklarla dolu bir düzlükte bulduk. İşte o zaman uzun tüyleri nedeniyle rüzgâra karşı uçmak zorunda olan harikulade kuşların havalandığını gördüm. Dalgalı uçuşları, havada çizdikleri kavislerin zarafeti, renklerindeki hareler gözlerimizi kamaştırıyordu. Bu kuşları tanımakta gecikmedim.

"Cennetkuşları!" diye haykırdım.

– Ötücü kuşlar takımı, *Clystomora* bölümü, dedi Conseil.

– Keklik familyası mı? diye sordu Ned Land.

– Sanmıyorum, üstat Land. Yine de tropik doğanın bu büyüleyici canlılarından birini yakalamanız için sizin maharetinize güveniyorum!

– Deneyeceğiz, Bay Profesör. Gerçi ben tüfekten ziyade zıpkın kullanmaya alışkınım.

Çinlilerle bu kuşların ticaretini yapan Malezyalıların bunları yakalamak için bizim o an kullanamadığımız çok çeşitli yöntemleri vardır. Kâh cennetkuşlarının tünemeyi çok sevdiği ağaçların tepelerine ağlar yerleştirirler, kâh bu kuşların hareketlerini felç eden güçlü bir ökse kullanırlar. Hatta bu kuşların su içtiği kaynakları zehirleyecek kadar ileri giderler. Bize gelince, biz ancak onlara uçarken ateş edebiliyorduk. Bu da onları ele geçirme şansımızı azaltıyordu. Nitekim cephanemizin bir kısmını boşuna harcamış olduk.

Sabah saat on bire doğru, adanın merkezini oluşturan ilk dağ sırasını aşmıştık. Hâlâ bir canlı öldürememiştik. Açlık bizi kamçılıyordu. Avcılar avlayacakları hayvanlara bel bağlamış, fena halde yanılmıştı. Neyse ki Conseil kendisini de şaşırtan çifte atışıyla kahvaltımızı güvence altına aldı. Conseil'in vurduğu beyaz güvercin ile tahtalı çabucak yolunup şişe geçirildi ve kuru dallarla yaktığımız güçlü bir ateşin önünde kızarmaya başladı. Bu ilginç hayvanlar pişerken, Ned de *Artocarpus* meyvelerini hazırladı. Ardından güver-

cini ve tahtalıyı kemiklerine dek yalayıp yuttuk ve çok leziz olduklarına karar verdik. Bu kuşların tıka basa yediği küçük hindistancevizleri etlerine hoş bir rayiha vermiş, bunları lezzetli atıştırmalıklar haline getirmişti.

"Sanki trüfle beslenen semiz piliçler gibi," dedi Conseil.

– Peki şimdi bir eksiğiniz kaldı mı, Ned? diye sordum Kanadalı'ya.

– Dört ayaklı bir av hayvanı, Bay Aronnax, diye cevap verdi Ned Land. Bütün bu güvercinler sadece ordövr, çerez! Pirzolaları olan bir hayvan öldürmedikçe rahat etmeyeceğim!

– Ben de bir cennetkuşu yakalamadan rahat etmeyeceğim, Ned.

– O halde avlanmaya devam edelim, dedi Conseil. Ama deniz kenarına geri dönelim. Dağların ilk yamaçlarına geldik. Bence orman bölgesine geri dönsek iyi olur.

Bu aklı başında bir tavsiyeydi. Nitekim biz de öyle yaptık. Bir saatlik bir yürüyüşten sonra sago ağaçlarıyla dolu gerçek bir ormana ulaştık. Birkaç zararsız yılan yaklaşan adımlarımızın altında kaçıştı. Cennetkuşları biz yaklaştıkça kaçıyordu ve tam ben onları yakalama konusunda gerçek anlamda ümitsizliğe kapılmışken, önümde yürüyen Conseil birdenbire eğildi, bir zafer çığlığı attı ve elinde muhteşem bir cennetkuşuyla yanıma geldi.

"Ah! Bravo, Conseil!" diye haykırdım.

– Beyefendi çok nazikler, dedi Conseil.

– Hayır, evlat. Sen gerçekten usta işi bir iş başardın. Bu kuşlardan birini canlı yakalamak, hem de elle yakalamak ne demek!

– Eğer beyefendi kuşu yakından incelerlerse, benim pek de maharetli olmadığımı göreceklerdir.

– Niye ki, Conseil?

– Çünkü bu kuş dut gibi sarhoş.

– Sarhoş mu?

– Evet beyefendi, onu yakaladığım küçük hindistancevi-

zi ağacının meyvelerini yiye yiye sarhoş olmuş. İşte siz de görün, dostum Ned, ölçüsüzlük ne kadar korkunç sonuçlar doğurabiliyor!

– Hay lanet! diye atıldı Kanadalı. İki aydır içtiğim cin miktarı düşünülürse, bu serzenişi hak etmediğim kesin!

Bu arada ben bu ilginç kuşu incelemekteydim. Conseil yanılmıyordu. Yediği meyvelerin baş döndüren özsuyuyla sarhoş olan cennetkuşu acizdi; uçamıyor, zar zor yürüyebiliyordu. Ancak bu durum beni pek de endişelendirmedi. Kuşun yediği küçük hindistancevizlerinin etkisiyle sızmasına izin verdim.

Bu kuş, Papua ve komşu adalarda yaşayan sekiz türün en güzeline mensuptu. Bu, çok nadir görülen "büyük zümrüt" cennetkuşuydu. Uzunluğu üç desimetreydi. Kafası görece küçüktü; aynı şekilde küçük olan gözleri gagasına yakındı. Fakat harikulade bir renk cümbüşüne sahipti. Gagası sarı, ayakları ve tırnakları kahverengi, uçları kızıl kanatları fındık rengi, kafası ve ensesi açık sarı, boynu zümrüt rengi, karnı ve göğsü kestane rengiydi. Kuyruğunun üstünde boynuz şeklinde, yumuşacık ve incecik tüyler vardı. Bunlar harikulade incelikteki uzun ve hafif tüylerle devam ediyor, bütün bunlar yerlilerin şairane bir dille "güneş kuşu" olarak adlandırdıkları bu muhteşem kuşun güzelliğini tamamlıyordu.

Bu kusursuz cennetkuşu örneğini Paris'e götürebilmeyi, sadece tek bir canlı örneğine sahip olan Jardin des Plantes'a bağışlamayı ne kadar çok isterdim.

"Gerçekten de bu kadar nadir mi bulunur?" diye sordu Kanadalı avcılık sanatı açısından baktığında söz konusu hayvanın etini fazlasıyla küçümseyen bir avcı edasıyla.

– Hem de çok nadir, cesur yoldaş. Bilhassa canlı yakalamak çok zordur. Ölüleri bile önemli bir ticaret malıdır. Nitekim yerliler de inci veya elmas üretir gibi bunlardan da üretme yoluna gitmiştir.

– Ne! diye haykırdı Conseil. Sahte cennetkuşları mı yapmışlar?

– Evet, Conseil.

– Peki beyefendi yerlilerin nasıl bir yöntem uyguladığını biliyorlar mı?

– Elbette. Cennetkuşları doğu musonları sırasında kuyruklarını çevreleyen ve doğabilimcilerin kanat altı tüyleri olarak adlandırdıkları bu harikulade tüyleri kaybeder. İşte kuş kalpazanları bu tüyleri toplarlar ve önceden yaraladıkları zavallı bir muhabbetkuşuna gayet becerikli bir şekilde dikerler. Ardından dikiş yerlerini boyayıp kuşu cilaladıktan sonra bu tuhaf mamullerini Avrupa'daki müzelere ve amatörlere gönderirler.

– İyiymiş! dedi Ned Land. Kuş cennetkuşu değilse de, en azından tüyleri cennetkuşu tüyleriymiş. Mamul yenecek bir şey olmadıkça, şahsen bir sakınca görmüyorum.

Cennetkuşunu ele geçirmek benim arzularımı tatmin etmiş olsa da, Kanadalı avcımızın arzuları henüz tatmin olmamıştı. Neyse ki saat ikiye doğru Ned Land, yerlilerin "bari-utang" dediği muhteşem bir orman domuzu avladı. Hayvan bize gerçek bir dört ayaklı hayvan eti tedarik etmek üzere tam zamanında karşımıza çıkmış ve sevinçle karşılanmıştı. Ned Land de yaptığı atışla ne kadar becerikli olduğunu kanıtladı. Elektrikli merminin isabet ettiği domuz anında yere yıkıldı.

Kanadalı domuzun derisini yüzdü, gerektiği şekilde içini temizledi ve akşam yemeğinde ızgara yapılmak üzere yarım düzine kadar pirzola ayırdı. Daha sonra Ned'in ve Conseil'in başarılarının damga vuracağı av partisi devam etti.

Gerçekten de iki dost çalılıklara vura vura esnek patileri üzerinde sıçrayarak kaçmaya başlayan bir kanguru sürüsünü ayaklandırdı. Ancak bu hayvanlar dahi elektrikli kapsüllere hedef olmayacak kadar hızlı kaçamadı.

"Ah, Bay Profesör!" diye haykırdı avcılık hırsı kafasına vuran Ned Land. "Bu ne leziz bir ettir! Hele buğulama olursa! *Nautilus* için ne muazzam bir erzak! İki! Üç! Beş! Üstelik

bütün bu etleri bizim yiyeceğimizi, gemideki salakların tek bir lokmasına dahi dokunmayacaklarını düşününce!"

Sanırım aşırı sevinci içinde, şayet bu kadar çok konuşmasa Kanadalı bütün sürüyü katledebilirdi! Ancak şimdiki durumda, Conseil'in belirttiği gibi plasentasız memelilerin ilk takımını oluşturan bu ilginç keseli hayvanlardan bir düzine kadar avlamakla yetindi.

Bu hayvanlar ufak tefekti. Bunlar, genellikle ağaç kavuklarında yaşayan aşırı süratli "tavşan kanguru" türüne mensuptu. Fazla etli olmasalar da, en azından dünyadaki en makbul etlerden birine sahiplerdir.

Av partimizin sonuçları bizi fazlasıyla memnun etmişti. Neşe içindeki Ned ertesi gün yenebilir bütün dört ayaklı hayvanlarını öldürmek üzere bu büyülü adaya geri dönmemizi teklif etti. Ancak Ned bu teklifi yaparken olacak olaylardan habersizdi.

Akşam saat altıda kumsala geri dönmüştük. Filika her zamanki yerinde bizi bekliyor, upuzun bir kayalığı andıran *Nautilus* kıyıdan iki mil uzaklıkta dalgaların üzerinde duruyordu.

Ned Land hiç vakit kaybetmeden öğle yemeği işiyle uğraşmaya başladı. Bu işe hayranlık uyandıracak derecede hâkimdi. Kömür ateşinde pişmeye başlayan "bari-utang" pirzolaları kısa sürede bütün havayı saran enfes bir koku yaydı.

Kanadalı'nın hırsının yavaş yavaş beni de ele geçirdiğini fark ettim. İşte ben de taze domuz ızgarası karşısında kendimden geçmiştim! Ben o sırada nasıl üstat Land'i mazur gördüysem, umarım ben de aynı nedenlerden ötürü mazur görülürüm.

Sonuçta mükemmel bir öğle yemeği oldu. İki tahtalı bu olağanüstü mönüyü tamamladı. Sago hamuru, *Artocarpus* ekmeği, birkaç mango, yarım düzine ananas ile bazı hindistancevizlerinin fermente sıvısı iyice neşelenmemizi sağladı. Hatta saygın yoldaşlarımın aklının o sırada arzu edilen açıklığa sahip olmadığını sanıyorum.

"Bu akşam *Nautilus*'a dönmesek ne olur?" dedi Conseil.

– Peki ya hiç dönmesek ne olur? diye ekledi Ned Land.

Ve tam o sırada ayaklarımızın dibine bir taş düştü ve zıpkıncının bu teklifini kısa kesti.

XXII

Kaptan Nemo'nun Gazabı

Ayağa kalkmadan orman tarafına baktık. Ağzıma doğru götürdüğüm elim havada kalmış, Ned Land'inki başladığı işi bitirebilmişti.

"Bir taş öyle gökten düşmez," dedi Conseil. "Yoksa hava taşı ismini hak eder."

Özenle yuvarlanmış ikinci bir taşın Conseil'in elindeki lezzetli tahtalı budunu düşürmesi yapmış olduğu bu gözlemi daha da perçinledi.

Üçümüz birden ayağa kalkıp nişan aldık. Her türlü saldırıya karşılık vermeye hazırdık.

"Maymun mu?" diye haykırdı Ned Land.

– Sayılır, diye cevap verdi Conseil. Vahşiler.

– Filikaya! dedim denize doğru yönelerek.

Nitekim geri çekilmemiz gerekiyordu; zira ellerinde yaylarla ve sapanlarla yirmi kadar yerli, sadece yüz adım ötede ufku sağ taraftan gizleyen bir korunun eteklerinde belirivermişti.

Filikamız bizden on tuvaz ötede karada duruyordu.

Vahşiler koşmadan, fakat olabilecek en düşmanca hareketlerle bize doğru yaklaşıyordu. Üzerimize taş ve ok yağıyordu.

Ned Land erzakı bırakmak istemiyordu. Hızla yaklaşan tehlikeye rağmen bir elinde domuzu, diğer elinde kangurulaı olabildiği kadar süratli bir şekilde kaçıyordu.

İki dakika içinde kumsala ulaştık. Erzakı ve silahları filikaya koymak, filikayı denize itmek ve kürekleri yerine yerleştirmek bir anlık bir iş oldu. Henüz iki gomina kadar uzaklaşmıştık ki, yüz yerli naralar atıp ellerini kollarını oynatarak yarı bellerine kadar suya girdi. Yerlilerin ortaya çıkışının *Nautilus*'un platformuna birkaç kişinin çıkmasına neden olup olmadığına baktım. Fakat hayır. Açık denizde yatmakta olan devasa alet tamamen ıssızdı.

Yirmi dakika sonra gemiye çıkmıştık. Kapaklar açıktı. Filikayı palamarladıktan sonra *Nautilus*'un içine girdik.

Müzik sesi gelen salona indim. Kaptan Nemo salondaydı. Orgunun üzerine eğilmiş kendini müziğe kaptırmıştı.

"Kaptan!" diye seslendim.

Beni duymadı.

"Kaptan!" dedim tekrar elimle omzuna dokunarak.

Kaptan Nemo irkilerek döndü:

"Ah, siz miydiniz Bay Profesör?" dedi bana. "Söyleyin bakalım, av partiniz iyi gitti mi? İstediğiniz bitkileri toplayabildiniz mi?"

– Evet, Kaptan, diye cevap verdim. Fakat ne yazık ki gözüme pek de dostane görünmeyen iki ayaklı canlıları peşimize takmış bulunduk.

– Hangi iki ayaklı canlılar?

– Vahşiler.

– Vahşiler mi? dedi Kaptan Nemo alaycı bir sesle. Siz Bay Profesör, yeryüzünün herhangi bir yerine ayak basıp da vahşilerle karşılaşmanıza hayret mi ediyorsunuz? Nerede vahşi yok ki? Kaldı ki sizin vahşi dedikleriniz diğerlerinden daha mı kötü?

– Fakat Kaptan...

– Şahsen ben her yerde vahşilerle karşılaştım, beyefendi.

– Güzel! diye cevap verdim. Eğer *Nautilus*'ta vahşi ağırlamak istemiyorsanız, birtakım tedbirler alsanız iyi olacak.

– Sakin olun, Bay Profesör. Endişelenecek bir durum yok.

– Ama bu yerliler çok kalabalık.

– Ne kadar saydınız?

– Yüz kadar, en az.

– Bay Aronnax, diye cevap verdi Kaptan Nemo ellerini yeniden orgun tuşlarına yerleştirirken. İsterse Papua'nın bütün yerlileri şu kumsalda toplansın, *Nautilus*'un onların saldırılarından korkacak bir şeyi olamaz!

Kaptanın parmakları klavyenin üstünde koşmaya başladı ve ben onun sadece siyah tuşlara bastığını fark ettim. Bu ise çaldığı melodilere bilhassa İskoç bir hava veriyordu. Kısa süre sonra kaptan benim varlığımı unuttu ve bozmak istemediğim bir huşuya daldı.

Tekrar platforma çıktım. Gece çökmüştü bile; zira bu alçak enlemde güneş hızla ve alacakaranlık olmadan batar. Gueboroar Adası'nı ancak hayal meyal seçebiliyordum. Fakat kumsalda yakılmış pek çok ateş yerlilerin bu adayı terk etme niyetinde olmadığını gösteriyordu.

Bu şekilde saatlerce tek başıma durdum. Kâh yerlileri düşündüm –fakat artık onlardan korkmuyordum; zira kaptanın sarsılmaz güveni beni de ele geçirmişti–, kâh onları unutup sadece tropik bölgelerde görülen bu gecenin ihtişamına hayran kaldım. Aklım birkaç saat içinde Fransa'yı aydınlatacak olan Zodyak yıldızlarının peşinden memleketime kaydı. Ay zenit takımyıldızlarının arasında parlıyordu. İşte o zaman bu sadık ve hoşgörülü uydunun bir gün sonra aynı yere geri geleceğini, dalgaları ayaklandırıp *Nautilus*'u mercan yatağından kurtaracağını düşündüm. Gece yarısına doğru karanlık dalgaların üzerinde olduğu kadar kıyıdaki ağaçların altında da her şeyin sakin olduğunu görüp kamarama döndüm ve huzurlu bir uykuya daldım.

Gece herhangi bir terslik olmadan geçti. Herhalde Papualılar körfezde karaya oturmuş canavarın görüntüsünden korkuyor olmalıydılar. Yoksa *Nautilus*'un açık bırakılan kapakları onlara rahat bir giriş sağlamaktaydı.

Sabah saat altıda –8 Ocak– platforma çıktım. Sabahın gölgeleri yavaş yavaş dağılmaktaydı. Dağılan sisin ardından önce adanın kumsalları, daha sonra zirveleri belirdi.

Yerliler hâlâ oradaydı ve sayıları bir önceki güne kıyasla artmıştı – beş, belki altı yüz kadar olmuşlardı. Bazıları suların alçalmasından faydalanarak mercan tepelerine doğru ilerlemiş, *Nautilus*'un iki gomina kadar yakınına gelmişti. Onları açık seçik görebiliyordum. Bunlar atletik yapılı, güzel bir insan ırkına mensup, geniş ve yüksek alınlı, büyük fakat basık olmayan bir burna ve bembeyaz dişlere sahip gerçek Papualılardı. Kızıla boyanmış yünsü saçları, Nubiyalılarınkine benzer pırıl pırıl siyah vücutlarını iyice ortaya çıkarıyordu. Kesilmiş ve gerilmiş kulakmemelerinden kemik küpeler sallanıyordu. Bu vahşiler genelde çıplaktı. Aralarında kalçalarından dizlerine kadar bitkiden yapılmış bir kemerin tuttuğu yine gerçek bitkilerden yapılmış eteklikler giymiş kadınlar göze çarpıyordu. Bazı şefler boyunlarını bir hilal ile kırmızı ve beyaz incik boncuktan kolyelerle süslemişti. Ellerinde yaylar, oklar ve kalkanlar bulunan bu yerlilerin hemen hemen hepsi sırtlarında yuvarlanmış taşlar içeren bir tür ağ taşıyordu. Sapanlarıyla bu taşları büyük bir beceriyle fırlatabiliyorlardı.

Nautilus'a iyice yaklaşan şeflerden biri gemiyi dikkatle inceliyordu. Bu kişi yüksek rütbeli bir "mado" olmalıydı; zira uçları dantelli ve parlak renklere boyanmış muz ağacı yapraklarından bir hasıra sarınmıştı.

Hemen yakınımdaki bu yerliyi kolayca öldürebilirdim. Fakat gerçek anlamda düşmanca hareketlerde bulunmalarını beklemeyi daha mantıklı buldum. Avrupalılarla vahşiler arasındaki ilişkilerde Avrupalıların karşılık veren, saldırmayan taraf olması icap eder.

Suların alçak olduğu süre boyunca yerliler *Nautilus*'un etrafında gezdi; fakat gürültü yapmadılar. Onların sık sık "assai" kelimesini tekrar ettiklerini duydum ve hareketlerinden beni karaya çıkmaya davet ettiklerini anladım. Ancak bu daveti reddetmenin daha doğru olduğuna karar verdim.

Böylece o gün filika gemiden ayrılmadı ve bu durum, erzak ikmali yapamayan üstat Land'i fazlasıyla hoşnutsuz etti. Maharetli Kanadalı zamanını Gueboroar Adası'ndan getirdiği etleri ve unları hazırlamakla geçirdi. Vahşilere gelince, sabah saat on bire doğru, mercan tepelerinin yükselen dalgaların altında yok olmaya başlamasıyla birlikte onlar da karaya döndüler. Ancak kumsaldaki yerlilerin sayısının hatırı sayılır derecede arttığını gördüm. Komşu adalardan veya Papua anakarasından gelenler olmuş olmalıydı. Yine de tek bir yerli oyma kayığı dahi seçemedim.

Yapacak daha iyi bir işim olmadığı için deniz kabuklarıyla, bitkimsi hayvanlarla ve açık deniz bitkileriyle dolup taşan bu güzel ve berrak suları taraklamaya karar verdim. Kaldı ki eğer *Nautilus* Kaptan Nemo'nun vaat ettiği gibi ertesi gün yeniden denize açılacaksa, bu, Papua civarında geçireceğimiz son gündü.

Bana küçük ve hafif, aşağı yukarı istiridye avlamaya yarayanlara benzer bir tarak getirmesi için Conseil'i çağırdım.

"Peki bu vahşiler ne olacak?" diye sordu Conseil. "Beyefendi kızmazlarsa, bana pek de kötü insanlar gibi görünmüyorlar."

– Oysa bunlar yamyam, evlat.

– Kişi hem yamyam hem mert olabilir, diye cevap verdi Conseil. Nasıl ki hem obur hem dürüst olunabiliyorsa. Biri diğerini dışlamıyor.

– Öyle olsun, Conseil. Bunların dürüst yamyamlar olduğu ve esir aldıkları insanları dürüst bir şekilde yedikleri konusunda seninle hemfikirim. Yine de yenmek niyetinde

olmadığımdan, her an tetikte olacağım; zira *Nautilus*'un kumandanı herhangi bir tedbir almışa benzemiyor. Hadi şimdi işe koyulalım.

İki saat boyunca herhangi bir nadide canlıya rastlamasak da harıl harıl çalıştık. Tarak Midas kulaklarıyla, *Harpa*'larla, *Melania*'larla ve bilhassa o güne kadar gördüğüm en güzel çekiç midyeleriyle doldu. Ayrıca birkaç denizhıyarı, inci istiridyesi ile geminin mutfağındaki yerlerini alan bir düzine küçük kaplumbağa yakaladık.

Ancak en az beklediğim sırada elime bir doğa harikası –aslında çok nadir rastlanan doğal bir şekilsizlik demeliyim– geçti. Conseil deniz zeminini henüz taraklamıştı ve aleti su yüzeyine çok sayıda sıradan deniz kabuğu getirmişti. Buna rağmen Conseil benim bir anda kolumu ağa daldırarak oradan bir deniz kabuğu çıkarıp tam bir konkolog çığlığı, yani insan gırtlağından çıkabilecek en keskin çığlığı atmama şahit oldu.

"Aman Tanrım, beyefendiye ne oldu?" diye sordu çok şaşıran Conseil. "Beyefendiyi bir şey mi ısırdı yoksa?"

– Hayır, evlat. Gerçi bu keşif için seve seve bir parmağımdan olurdum!

– Hangi keşif?

– Bu deniz kabuğu, dedim ganimetimi ona göstererek.

– Ama bu sadece bir *Oliva porphyria*. *Oliva* cinsi, *Pectinibranchia* takımı, karındanbacaklılar sınıfı, yumuşakçalar şubesi...

– Evet, Conseil. Ama bu *Oliva*'nın sarmalı sağdan sola değil de, soldan sağa doğru!

– Bu mümkün mü? diye haykırdı Conseil.

– Mümkün, evlat. Bu solak bir deniz kabuğu!

– Solak bir deniz kabuğu, diye tekrarladı Conseil sesi heyecandan titreyerek.

– Şu sarmalına bir bak!

– Ah, beyefendi sözüme güvenebilirler, dedi Conseil kıymetli deniz kabuğunu titreyen elleriyle alırken. Ben daha önce hiç böyle bir heyecan yaşamadım!

Gerçekten de heyecanlanmakta haklıydı! Nitekim doğabilimcilerin de belirtmiş olduğu gibi sağlaklık bir doğa kanunudur. Yıldızlar da onların uyduları da dönerken sağdan sola doğru dönerler. İnsan genelde sol elinden çok sağ elini kullanır ve dolayısıyla insanın alet edevatı, merdivenler, kilitler, saat yayları vs. hep sağdan sola doğru kullanılacak şekilde düzenlenmiştir. Doğa deniz kabuklarının sarmalında da genel olarak aynı kanuna sadık kalmıştır. İşte bu nedenle tesadüf eseri sarmalı sola doğru dönen bir deniz kabuğu bulunduğunda, amatörler bunun için bir servet ödemeye hazırdır.

Tam Conseil ve ben hazinemizi seyre dalmışken ve tam ben kendi kendime Müzemi bu deniz kabuğuyla zenginleştirmeye söz vermişken, bir yerlinin attığı talihsiz bir taş Conseil'in elindeki bu kıymetli nesneyi un ufak etti.

Ümitsizlik dolu bir çığlık attım! Conseil tüfeğime atıldı ve sapanını ondan on metre ötede sallamakta olan bir yerliye nişan aldı. Conseil'i durdurmak istedim, fakat mermi ateşlendi ve yerlinin omzundan sarkan tılsımlı bilekliği parçaladı.

"Conseil!" diye haykırdım. "Conseil!"

– Ne olmuş! Beyefendi saldırıyı başlatanın o yamyam olduğunu görmüyorlar mı?

– Bir deniz kabuğu için bir insanın canını almaya değmez! dedim ona.

– Ah alçak! diye haykırdı Conseil. Omzumu kırsa tercih ederdim!

Conseil samimi olsa da, ben onunla aynı fikirde değildim. Bir süredir durumumuzda ciddi bir değişiklik yaşanıyordu ve biz bunu henüz fark etmemiştik. Yirmi kadar oyma kayık *Nautilus*'un etrafını sarmıştı. Ağaç gövdelerine oyulmuş, hızla yol alacak şekilde tasarlanmış bu uzun ve dar kayıklar, su yüzeyinde yüzen iki bambu yay sayesinde dengede duruyordu. Bu kayıklar yarı çıplak ayakta duran, becerikli

yerliler tarafından yönlendiriliyordu ve ben, bu kayıkların yaklaşmasını endişeyle seyretmekten kendimi alamıyordum.

Bu Papualıların daha önce Avrupalılarla karşılaşmış olduğu ve Avrupa gemilerini tanıdığı açıktı. Fakat körfezde boylu boyunca uzanan yelkensiz, bacasız bu uzun demir silindir hakkında acaba ne düşünüyorlardı? İyi şeyler düşünmedikleri kesindi; zira önceleri saygılı bir mesafede durmayı tercih etmişlerdi. Yine de aletin hareketsiz durduğunu gördükçe, yavaş yavaş güven kazanıp onu tanımaya çalışmışlardı. Oysa tam da bu tanışmayı engellemek gerekirdi. Bizim infilak etmeyen silahlarımız, sadece gürültülü aletlere saygı duyan bu yerliler üzerinde pek de bir etki yaratamıyordu. Her ne kadar asıl tehlike seste değil ışıkta olsa da, gürültü etmeden çakan şimşek insanları pek de korkutamaz.

O sırada oyma kayıklar *Nautilus*'a daha da yaklaşmıştı ve geminin üstüne bir ok yağmuru yağmaya başladı.

"Lanet olsun! Dolu yağıyor sanki!" dedi Conseil. "Ve belki de bu dolu zehirlidir de!"

– Kaptan Nemo'ya haber vermek gerek, dedim kapaklardan içeri girerken.

Salona indim. Orada kimsecikler yoktu. Kaptanın odasına açılan kapıyı çalma cesaretini gösterdim.

"Girin" cevabını aldım. İçeri girdiğimde Kaptan Nemo'yu x'lerin ve diğer cebir işaretlerinin eksik olmadığı bir hesaba dalmış vaziyette buldum.

"Sizi rahatsız mı ediyorum?" dedim nezaketen.

– Aslında öyle, Bay Aronnax, diye cevap verdi kaptan. Fakat beni görmek için ciddi sebeplerinizin olduğunu sanıyorum.

– Hem de çok ciddi. Yerlilerin kayıkları etrafımızı sardı ve birkaç dakika içinde yüzlerce vahşinin saldırısına uğrayacağımız kesin.

– Ah! dedi Kaptan Nemo sakince. Kayıklarıyla mı gelmişler?

– Evet, beyefendi.

– O halde kapakları kapatmak kâfi, beyefendi.

– Kesinlikle. Ben de tam size...

– Bundan daha basit bir şey olamaz, dedi Kaptan Nemo.

Ve elektrikli bir düğmeye basarak mürettebat kabinine bir emir iletti.

"İşte oldu, beyefendi," dedi bana bir an sonra. "Filika yerine kondu ve kapaklar kapatıldı. Bu beyefendilerin sizin fırkateyninizden atılan güllelerin zarar veremediği duvarları yıkmasından korkmuyorsunuzdur herhalde?"

– Hayır korkmuyorum, Kaptan. Fakat başka bir tehlike daha var.

– Ne gibi?

– *Nautilus*'un havasını yenilemek için yarın aynı saatte kapakları tekrar açmak gerekecek...

– Buna bir sözüm yok, beyefendi. Mademki gemimiz balinalar gibi nefes alıyor.

– Ya Papualılar tam o sırada platformu işgal ederlerse? İçeri girmelerini nasıl engellersiniz bilemiyorum.

– Yani siz onların gemiye bineceğini mi varsayıyorsunuz, beyefendi?

– Bundan eminim.

– İyi, binsinler o zaman, beyefendi. Onları engellemek için herhangi bir sebep göremiyorum. Aslında çok zavallı insanlar şu Papualılar ve ben Gueboroar Adası'na yaptığım ziyaretin bu talihsiz insanlardan birinin canına mal olmasını istemem!

Bunları söyledikten sonra çekilecektim. Fakat Kaptan Nemo beni alıkoydu ve benden yanına oturmamı rica etti. Bana büyük bir ilgiyle karada yaptığımız gezintilerle, av partilerimizle ilgili sorular sordu ve Kanadalı'nın aklını başından alan et ihtiyacını anlamaz göründü. Ardından sohbet farklı konulara kaydı ve Kaptan Nemo her zamankinden daha konuşkan olmamakla birlikte daha nazik bir tavır takındı.

Birçok konunun yanı sıra, tam da Dumont d'Urville'in felakete uğramaktan kıl payı kurtulduğu o boğazda karaya oturmuş olan *Nautilus*'un durumundan da bahsettik. Bu konuda kaptan bana şunları söyledi:

"O d'Urville sizin en büyük denizcilerinizden, en zeki kâşiflerinizden biriydi! O, siz Fransızların Kaptan Cook'u. Talihsiz bilgin! Güney Kutbu'nun buzullarına, Okyanusya'nın mercanlarına, Pasifik'teki yamyamlara göğüs gerip de daha sonra sefil bir şekilde bir trende can vermek! Şayet bu enerjik adam yaşamının o son saniyelerinde düşünecek fırsat bulabildiyse, bu son düşünceleri nelerdi tahayyül edebilir misiniz?"

Bunları söylerken Kaptan Nemo çok heyecanlanmış gibi görünüyordu ve ben bunu onun hanesine artı bir puan olarak kaydettim.

Daha sonra haritayı elimize alıp o meşhur Fransız denizcinin çalışmalarını, dünya seyahatlerini, iki kez ulaşmaya çalıştığı ve Adélie ile Louis-Philippe Toprakları'nın keşfiyle sonuçlanan Güney Kutbu yolculuklarını ve son olarak Okyanusya'nın başlıca adalarına dair kaydetmiş olduğu hidrografik verileri gözden geçirdik.

"Sizin d'Urville'inizin deniz yüzeyinde yaptığını," dedi Kaptan Nemo, "ben okyanusun içinde yaptım ve bunu ondan daha kolay ve daha eksiksiz bir şekilde yaptım. Sürekli kasırgalarla sarsılan *Astrolabe* ve *Zélée*, huzurlu bir çalışma odası, denizlerin ortasında gerçek bir kara parçası olan *Nautilus*'a bedel değildi."

– Yine de Dumont d'Urville'in korvetleri ile *Nautilus* arasında benzer bir nokta var, Kaptan, dedim.

– Hangisi, beyefendi?

– *Nautilus* da o korvetler gibi karaya oturdu.

– *Nautilus* karaya oturmadı, beyefendi, diye cevap verdi Kaptan Nemo soğuk bir tavırla. *Nautilus* deniz zemininde sabit durabilmek için inşa edildi ve ben, D'Urville'in korvet-

lerini yeniden yüzdürmek için girişiği bütün o meşakkatli çalışmalara ve manevralara girişecek değilim. *Astrolabe* ile *Zélée* az kalsın batıyordu. Oysa benim *Nautilus*'um hiçbir tehlikeyle karşı karşıya kalmış değil. Yarın, dediğim günde ve saatte, yükselen sular onu sakince kaldıracak ve o, denizler arasındaki seyrine devam edecek.

– Kaptan, dedim, hiç şüphem yok ki...

– Yarın, diye ekledi Kaptan Nemo ayağa kalkarak, yarın, akşam saat tam iki kırkta *Nautilus* denize açılacak ve Torres Boğazı'nı hiçbir hasara uğramadan terk edecek.

Son derece kesin bir tonda söylenen bu sözlerin ardından Kaptan Nemo hafifçe eğilip selam verdi. Bu, çekilmeme izin verdiği anlamına geliyordu ve ben de odama döndüm.

Orada kaptanla görüşmemin sonucunu merak eden Conseil'le karşılaştım.

"Evlat," dedim ona, "kaptanın sevgili *Nautilus*'unun Papua yerlileri tarafından tehdit edildiğini sandığımı söylediğimde, kaptan bana gayet alaycı bir cevap verdi. Bu yüzden ben de sana tek bir şey söyleyeceğim. Ona güven ve git huzur içinde uyu."

– Beyefendi hizmetlerime ihtiyaç duymuyorlar mı?

– Hayır, dostum. Ned Land ne yapıyor?

– Beyefendi beni affetsinler, diye karşılık verdi Conseil. Fakat dostumuz Ned enfes bir yemek olacak gibi duran bir kanguru patesi hazırlıyor.

Odada yalnız kaldım ve yattım; fakat son derece kötü bir uyku uyudum. Sağır edici çığlıklar atarak platformda koşturan yerlilerin gürültülerini duyuyordum. Bütün gece böyle geçti ve mürettebat her zamanki ataletinden hiçbir şekilde ödün vermedi. Zırhlı bir kalenin içindeki askerler zırhın üstünde dolaşan karıncalardan ne kadar çekinmezse, mürettebat da bu yerlilerden o kadar çekinmiyordu.

Sabah saat altıda kalktım. Kapaklar açılmamıştı. Yani içerideki hava yenilenmemişti. Ancak her ihtimale karşı dolu

tutulan rezervuarlar gerektiği gibi çalışıyor ve *Nautilus*'un azalan havasına birkaç metreküp oksijen basıyordu.

Öğlene kadar kamaramda çalıştım ve Kaptan Nemo'yu bir an dahi görmedim. Gemide herhangi bir gidiş hazırlığı yapılıyor gibi görünmüyordu.

Biraz daha bekledim, ardından büyük salona gittim. Saat iki buçuğu vurdu. On dakika içinde sular azami yüksekliğe ulaşacak ve şayet Kaptan Nemo cüretkâr bir vaatte bulunmamışsa *Nautilus* derhal denize açılacaktı. Aksi takdirde gemi saplandığı mercan yatağından kurtulana kadar aylar geçecek demekti.

Tam bu sırada geminin gövdesinde birtakım öncü sarsıntılar hissedildi. Geminin kaplaması üzerinde mercan zeminin kireçli girinti çıkıntılarının gıcırdadığını duydum.

Saat iki otuz beşte Kaptan Nemo salona girdi.

"Yola çıkıyoruz," dedi.

– Ah! dedim.

– Kapakların açılmasını emrettim.

– Peki ya Papualılar?

– Papualılar mı? diye karşılık verdi Kaptan Nemo hafifçe omuz silkerek.

– *Nautilus*'un içine girmezler mi?

– Nasıl?

– Açtırdığınız kapaklardan geçerek.

– Bay Aronnax, dedi Kaptan Nemo sakince, *Nautilus*'un kapaklarından açık olduklarında dahi öylesine girilemez.

Kaptana baktım.

"Anlamıyor musunuz?"

– Hiçbir şekilde anlamıyorum.

– O halde gelin ve görün.

Ana merdivenlere yöneldim. Orada Ned Land ve Conseil kafaları fena halde karışmış bir halde kapakları açmakta olan tayfalara bakarken, dışardan öfke çığlıkları ile korkunç lanet okumaları geliyordu.

Kapaklar dışarı doğru açıldı. Yirmi korkunç surat belirdi. Ancak merdivenlerin tırabzanına el atan ilk yerli anlamadığım gözle görülmeyen bir güç tarafından geriye fırlatıldı. Yerli korkunç çığlıklar atarak ve çılgınca zıplayarak kaçtı.

Bu yerliyi on arkadaşı takip etti ve hepsi de aynı akıbete uğradı.

Conseil hayranlıktan kendinden geçmişti. Vahşi içgüdüsünün etkisine giren Ned Land merdivenlere atıldı. Ancak tırabzanı iki eliyle kavrar kavramaz o da yere devrildi.

"Hay lanet olsun!" diye haykırdı. "Yıldırım çarpmışa döndüm!"

Bu cümle her şeyi anlamamı sağladı. Bu sıradan bir tırabzan değil, geminin platforma kadar ulaşan bütün elektriğiyle yüklü metal bir kabloydu. Bu tırabzana dokunan herkes korkunç bir sarsıntı hissediyordu ve şayet Kaptan Nemo bu iletkene aletlerinin bütün akımını vermiş olsaydı öldürücü de olabilirdi. Kaptanın saldırganlar ile kendisi arasında gerçek anlamda kimsenin yara almadan aşamayacağı elektrikli bir ağ gerdiği söylenebilirdi.

Bu arada korkudan çılgına dönen Papualılar geri çekiliyordu. Biz bir yandan gülerken, bir yandan da içine şeytan kaçmış gibi küfretmekte olan talihsiz Ned Land'i teselli edip ovuşturuyorduk.

Bu sırada yükselen suyun son dalgalarıyla havalanan *Nautilus*, tam da kaptanın öngördüğü gibi ikiyi kırk geçe mercan yatağından ayrıldı. Pervanesi suları azametli bir yavaşlıkla dövmeye başladı. Sürati yavaş yavaş artan ve okyanus yüzeyinde seyreden gemi, Torres Boğazı'nın tehlikeli sularından sağ salim ayrıldı.

XXIII

*Aegri Somnia**

Ertesi gün, yani 10 Ocak'ta *Nautilus* iki deniz arasındaki yolculuğuna devam etmeye başladı. Ancak bu sefer saatte otuz beş milden daha az olmadığını tahmin ettiğim hatırı sayılır bir süratle seyretmekteydi. Pervanesi o kadar hızla dönüyordu ki, attığı turları ne takip edebiliyor ne de sayabiliyordum.

Bu mucizevi elektrikli etmenin *Nautilus*'a hareket, ısı ve ışık verdikten sonra, onu bir de dışarıdan gelen saldırılara karşı koruduğunu ve hiçbir saygısızın çarpılmadan dokunamayacağı kutsal bir Nuh'un gemisine dönüştürdüğünü düşündükçe, gemiye duyduğum hayranlık sınır tanımıyor, bu hayranlığım derhal geminin kendisinden bu gemiyi inşa eden mühendisine kayıyordu.

Doğrudan batı yönünde ilerliyorduk. 11 Ocak'ta 135° boylamı ile 10° enleminde yer alan ve Carpentaria Körfezi'nin ucunu oluşturan Wessel Burnu'nu geçtik. Hâlâ çok sayıda resif olsa da, araları daha açıktı ve yerleri haritada son derece açık bir şekilde belirtilmişti. *Nautilus* iskele tarafındaki Money dalgakıranları ile sancak tarafında 130° boylamı ile sıkı bir şekilde takip ettiğimiz onuncu paralel üzerinde yer alan Victoria resiflerini rahatlıkla es geçti.

---

* (Lat.) Hasta bir adamın rüyaları; karabasanlar, halüsinasyonlar. (ç.n.)

13 Ocak'ta Timor Denizi'ne varan Kaptan Nemo, 122° boylamında yer alan aynı isimli adayı ufukta gördü. Yüzölçümü bin altı yüz yirmi beş fersahkare olan bu ada racalar tarafından yönetilmektedir. Bu prensler timsahların oğulları olduklarını, yani insanoğlunun ileri sürebileceği en yüksek soydan geldiklerini iddia etmektedir. Gerçekten de adadaki ırmakları dolduran bu pullu atalar özel bir ibadetin özneleridir. Burada insanlar timsahları korur, şımartır, besler, onlara tapar, yem diye genç kızlar sunar. Bu kutsal sürüngenlere el uzatan yabancının vay haline!

Fakat *Nautilus*'un bu alçak hayvanlarla bir işi yoktu. Timor'u öğle saatinde, ikinci kaptan geminin konumunu belirlediği sırada sadece bir an için gördük. Aynı şekilde bu takımadaya dahil olan ve Malezya pazarlarında kadınlarının güzelliğiyle ün salmış olan küçük Roti Adası'nı da şöyle bir gördük.

Bu noktadan sonra *Nautilus*'un rotası enlem bakımından güneybatıya kaydı. Gemi Hint Okyanusu'na doğru ilerlemeye başladı. Kaptan Nemo'nun kaprisleri acaba bizi nereye sürükleyecekti? Asya kıyılarına mı çıkacaktı? Avrupa kıyılarına mı yaklaşacaktı? Meskûn kıtalardan kaçan bir adam için bu tür kararlar pek olası değildi. O halde güneye mi inecekti? Ümit Burnu'nu, ardından Horn Burnu'nu geçip Antarktika'ya mı ilerleyecekti? En nihayetinde de sevgili *Nautilus*'unun kolayca ve özgürce seyredebildiği Pasifik sularına mı dönecekti? Bunu bize ancak zaman gösterecekti.

Kara elementinin sıvı elementi alt etmek üzere harcamış olduğu son çabalar olan Cartier, Hibernia, Seringapatam ve Scott kayalıklarını da yaladıktan sonra, 14 Ocak itibarıyla her türlü kara parçasını arkamızda bıraktık. Hızı tuhaf bir şekilde yavaşlayan ve seyri son derece kaprisli bir hale gelen *Nautilus* kâh suyun içinden kâh deniz yüzeyinden ilerliyordu.

Yolculuğun bu bölümünde Kaptan Nemo farklı tabakalardaki çeşitli deniz sıcaklıklarıyla ilgili ilginç deneyler yaptı. Normal şartlarda bu kayıtlar oldukça karmaşık aletler aracılığıyla tutulur ve ister camları suyun basıncıyla çoğu kez kırılan termometrik sondalar olsun, ister madenlerin elektrik akımlarına olan direnç değişimini temel alan aletler olsun, elde edilen sonuçlar en hafif tabirle kuşkulu olur. Bu şekilde elde edilen sonuçları gerektiği gibi doğrulamak mümkün değildir. Oysa Kaptan Nemo bu sıcaklıkları denizin derinliklerinde bizzat ölçmekteydi ve onun denizin çeşitli katmanlarıyla irtibat halinde olan termometresi merak edilen ısı derecesini ona derhal ve kuşkuya yer bırakmayacak bir şekilde veriyordu.

Nautilus bu şekilde, ister rezervuarlarını haddinden fazla doldurarak, ister eğik plakaları sayesinde suyun derinliklerine verev şekilde inerek, arka arkaya üç, dört, beş, yedi, dokuz ve on bin metre derinliğe ulaştı. Yapılan deneylerin nihai sonucuna göre deniz bin metre derinlikte, bütün enlemlerde dört buçuk derecelik sürekli bir ısıya sahip olduğunu göstermekteydi.

Yapılan deneyleri büyük bir ilgiyle takip ediyordum. Kaptan Nemo için bunlar gerçek birer tutkuydu. Çoğu kez kendi kendime onun bu gözlemleri hangi amaçla yaptığını sordum. Bunları benzerlerinin işine yarasın diye mi yapıyordu? Bu olası değildi; zira yaptığı çalışmalar er ya da geç kendisiyle birlikte meçhul bir denizde kaybolup gidecekti. Tabii yaptığı deneylerin sonuçlarını bana vermeyi planlamıyorsa. Ancak bu, tuhaf yolculuğumun bir sonu olacağını varsaymaktı ve ben henüz böyle bir son öngöremiyordum.

Ne olursa olsun Kaptan Nemo kendisi tarafından elde edilen ve yeryüzünün başlıca denizlerindeki su yoğunlukları arasındaki oranları belirleyen çeşitli rakamları benimle paylaştı. Bense bu paylaşımdan hiç de bilimsel olmayan kişisel bir bilgi elde ettim.

15 Ocak sabahıydı. Birlikte platformda dolaşırken kaptan bana deniz sularının farklı yoğunluklarıyla ilgili bilgi sahibi olup olmadığımı sordu. Ona olumsuz yönde cevap verdim ve bilimin bu konuda sağlam gözlemlerden mahrum olduğunu ekledim.

"Ben bu gözlemleri yaptım," dedi kaptan bana. "Bu rakamları güvenle ileri sürebilirim."

– Güzel, diye cevap verdim. Ancak *Nautilus* kendi başına bir dünya. Bilginlerinin sırları asla gerçek dünyaya ulaşmayacak.

– Haklısınız, Bay Profesör, dedi kaptan birkaç saniyelik bir sessizliğin ardından. Burası ayrı bir dünya. Bu dünyaya, yerküreye güneşin etrafında eşlik eden gezegenler kadar yabancı. Bizler Satürn'deki veya Jüpiter'deki bilginlerin çalışmalarını asla öğrenemeyeceğiz. Yine de madem kader ikimizi bir araya getirdi, yaptığım gözlemlerin sonucunu sizinle paylaşabilirim.

– Sizi dinliyorum, Kaptan.

– Deniz suyunun tatlı sudan daha yoğun olduğunu biliyorsunuz, Bay Profesör. Fakat bu yoğunluk her yerde aynı değil. Nitekim tatlı suyun yoğunluğunu bir kabul edersek, ben bunun Atlantik sularında bir tam binde yirmi sekiz, Pasifik sularında bir tam binde yirmi altı, Akdeniz sularında ise bir tam binde otuz olduğunu keşfettim...

"Ah!" diye düşündüm. "Demek Akdeniz'e de gidiyor!"

İonia Denizi suları için bir tam binde on sekiz, Adriyatik suları için de bir tam binde yirmi dokuz olduğunu hesapladım.

Belli ki *Nautilus* Avrupa'nın trafiği yoğun denizlerinden kaçmıyordu. Ben bundan geminin bizi –belki yakın zamanda– daha medeni kıtalara geri götüreceği sonucuna vardım ve Ned Land'in bu haberi ne kadar doğal bir memnuniyetle dinleyeceğini düşündüm.

Uzun süre günlerimiz her türden deney yapmakla geçti. Bu deneyler suyun farklı derinliklerdeki tuzluluk derecesiyle,

bunların elektriklenmesiyle, renklenmesiyle, şeffaflığıyla ilgiliydi ve her durumda Kaptan Nemo bana olan iyi niyetiyle eş bir beceriklilik gösteriyordu. Daha sonra birkaç gün boyunca kaptanı bir daha görmedim ve gemide yeniden tecrit edilmiş gibi yaşamaya başladım.

16 Ocak'ta *Nautilus* deniz yüzeyinin sadece birkaç metre aşağısında uyukluyor görünüyordu. Elektrikli aletleri çalışmıyordu. Hareketsiz duran pervanesi onu akıntıların keyfine bırakmıştı. Mürettebatın gemi içinde makinenin mekanik hareketlerinin şiddeti nedeniyle elzem hale gelen tamiratlarla ilgilendiğini varsaydım.

Yoldaşlarım ve ben işte bu sırada tuhaf bir manzaraya şahit olduk. Salonun panoları açıktı ve *Nautilus*'un feneri çalışmadığından suların ortasında bir puslu karanlık hüküm sürüyordu. Fırtınalı ve kalın bulutlarla kaplı gökyüzü okyanusun ilk katmanlarını ancak yetersiz bir şekilde aydınlatabiliyordu.

Denizin bu koşullardaki halini gözlemliyordum. En büyük balıklar gözüme belli belirsiz gölgeler gibi görünüyordu. İşte tam bu sırada *Nautilus* bir anda yoğun bir şekilde aydınlandı. Önce fenerin tekrar yakıldığını ve elektrikli ışığıyla suları aydınlattığını sandım. Fakat yanılıyordum. Hızlı bir gözlemden sonra hatamı anladım.

Nautilus, bu kesif karanlıkta gözü alan fosforışıl bir katmanın ortasında yüzüyordu. Bu katman, parıltıları geminin metalik gövdesine çarparak artan sayısız ışıklı hayvancıktan oluşuyordu. O sırada bu ışıklı katmanların ortasında, cayır cayır yanan bir fırının içinde eriyen kurşunun dökülmesini veya saf kızıla kesen maden kütlelerini andıran şimşekler çaktığını fark ettim. Öyle ki bazı ışıklı bölgeler, her türlü gölgenin adeta yasak edildiği bu ateşten merkeze kıyasla gölgeler oluşturuyordu. Hayır! Bu, bizim her zamanki aydınlatma sistemimizin sakin ışıması değildi. Bu ışıkta alışılmadık bir güç ve hareket mevcuttu. Bu ışığın canlı olduğu hissediliyordu!

Nitekim bu, açık deniz haşlamlılarından, ipliksi bir dokunaca sahip, saydam jelatinimsi yapılı gerçek birer kürecik olan *Noctiluca miliaris*'lerden oluşan sonsuz bir katmandı. Otuz santimetreküp suda bunlardan yirmi beş bin taneye kadar bulunabiliyordu. Ve bunların ışığı medüzlere, *Asterias*'lara, denizanalarına, çift kabuklu yumuşakçalara ve denizin çürüttüğü organik maddelerin ve hatta balıkların salgıladığı sümüğün köpüğüne bulanan başka fosforışıl bitkimsi hayvanlara özgü parıltılarla daha da artıyordu.

Uzun saatler boyunca *Nautilus* bu parlak dalgaların içinde yüzdü ve hayranlığımız iri deniz hayvanlarının bu dalgaların içinde semenderler gibi oynaşmasına şahit olmamızla daha da arttı. Bu yanmayan ateşin ortasında denizlerin yorulmak nedir bilmeyen palyaçoları, zarif ve hızlı musurlar ve korkunç kılıçları arada sırada salonun vitrinine çarpan, üç metre uzunluğunda zeki kasırga habercileri olan yelken balıkları gördüm. Arkadan daha küçük balıklar ortaya çıktı. Çeşit çeşit çotiralar, sıçrayan *Scomberoid*'ler, nasolar ve buna benzer daha başka yüzlerce balık oraya buraya kaçışmalarıyla bu ışıklı atmosferi renkli çizgilerle bölüyordu.

Bu göz kamaştırıcı manzara büyülü bir şeydi! Belki belli bir atmosferik koşul bu fenomenin etkisini daha da artırıyor olabilir miydi? Acaba okyanus yüzeyinde fırtına mı kopmuştu? Gerçi suyun birkaç metre derininde seyreden *Nautilus* fırtınanın şiddetini hissetmiyor ve sakin suların ortasında sakin sakin sallanıyordu.

Bu şekilde durmadan yeni harikalara hayran kala kala ilerlemeye devam ettik. Conseil bitkimsi hayvanlarını, eklemlilerini, yumuşakçalarını ve balıklarını gözlemleyip sınıflandırıyordu. Günler hızla geçiyordu. Öyle ki artık günleri saymaz olmuştum. Ned alışkanlığı gereği gemideki günlük tayınımızı çeşitlendirmeye çalışıyordu. Gerçek birer salyangoza dönmüş, kabuğumuzla mükemmel bir uyum sağlamış-

tık. Ve ne yalan söyleyeyim kusursuz bir salyangoza dönüşmek işten bile değildi.

Böylece yaşam bize kolay ve doğal görünüyordu. Tam artık yeryüzünde farklı bir hayat olduğunu aklımıza bile getirmiyorduk ki, yaşanan bir olay bize durumumuzun tuhaflığını hatırlattı.

18 Ocak'ta *Nautilus* 105° boylamı ile 15° güney enleminde bulunuyordu. Hava koşulları tehditkâr, deniz sert ve dalgalıydı. Rüzgâr doğudan müthiş bir şiddetle esiyordu. Birkaç gündür düşmekte olan barometre doğanın güçlerinin yakın zamanda korkunç bir mücadele içine gireceğini haber veriyordu.

İkinci kaptan saat açılarıyla ilgili ölçümlerini yaptığı sırada platforma çıkmıştım. Her zamanki gibi günlük parolanın tekrar edilmesini bekliyordum. Ancak o gün bu parolanın yerini bir o kadar anlaşılması imkânsız başka bir cümle aldı. Neredeyse akabinde Kaptan Nemo'nun geldiğini gördüm. Kaptan dürbünüyle ufku taramaktaydı.

Birkaç dakika boyunca kaptan, gözlerini dürbününün menziline giren noktadan ayırmaksızın hareketsiz kaldı. Ardından dürbününü indirdi ve yardımcısıyla kısa bir konuşma yaptı. İkinci kaptan saklamakta güçlük çektiği müthiş bir heyecana kapılmış görünüyordu. Kendisine daha hâkim olabilen Kaptan Nemo soğukkanlılığını muhafaza ediyordu. Öte yandan kaptan birtakım itirazlarda bulunurken, yardımcısı bu itirazları kesin bir şekilde çürütür görünüyordu. En azından ses tonlarındaki ve hareketlerindeki farklılıktan ben durumun bu olduğu sonucuna vardım.

Bana gelince, gözlenen noktaya büyük bir dikkatle baktım, fakat hiçbir şey seçemedim. Gökyüzü ile deniz kusursuz netlikteki ufuk çizgisi üzerinde bir olmuştu.

Bu sırada Kaptan Nemo bana bakmadan, hatta belki de beni görmeden platformun bir ucundan öteki ucuna geziniyordu. Adımları kesin, fakat alışılmışa nazaran daha düzen-

sizdi. Bazen durup kollarını göğüs hizasında kavuşturarak denizi inceliyordu. Gözleri bu muazzam boşlukta ne arıyor olabilirdi ki? Sonuçta *Nautilus* o sırada en yakın kıyıdan yüzlerce mil uzaklıktaydı!

İkinci kaptan dürbününü tekrar eline alıp inatla ufku taramaya başladı. Sürekli gidip gelen, ayaklarını yere vuran ikinci kaptan sinirli hareketliliğiyle kumandanıyla tezat oluşturuyordu.

Gerçi bu gizem illa aydınlanacaktı ve nitekim kısa sürede aydınlandı da; zira Kaptan Nemo'nun emri üzerine itici gücünü artıran makine pervaneyi çok daha hızlı bir şekilde döndürmeye başladı.

Tam bu sırada ikinci kaptan yeniden kumandanın dikkatini bir noktaya çekti. Kaptan gezintisine ara verip dürbününü gösterilen noktaya çevirdi ve bu noktayı uzun uzun inceledi. Fena halde meraklanan bense salona indim ve her zaman kullandığım küçük teleskopu aldım. Ardından bu teleskopu platformun ön kısmında çıkıntı oluşturan fener kafesine dayayarak kendimi gökyüzü ve deniz çizgisini baştan sona taramak üzere hazırladım.

Ancak henüz gözümü merceğe dahi dayamamıştım ki, alet elimden sert bir şekilde alındı.

Dönüp baktığımda karşımda Kaptan Nemo'yu buldum. Ancak kendisini tanımak mümkün değildi. Fizyonomisi tamamen değişmişti. Karanlık bir ateşle parıldayan gözleri çatık kaşlarının altında gözden kaybolmuştu. Yarı aralık dudaklarının arasından dişleri gözüküyordu. Vücudu kaskatı, yumrukları sıkılı, kafası omuzlarının arasına gömülmüştü. Bütün benliğinden müthiş bir nefret fışkırıyordu. Hareketsiz duran kaptanın elinden düşürdüğü teleskopum ayaklarının dibine yuvarlandı.

Bu öfkeli tavra istemeden de olsa ben mi neden olmuştum? Bu anlaşılmaz şahsiyet *Nautilus*'un misafirlerine yasak olan herhangi bir sırrı keşfettiğimi mi sanmıştı?

Hayır! Bu nefretin öznesi ben değildim; zira kaptan bana bakmıyordu. Gözleri inatla ufuktaki o nüfuz edilmesi imkânsız noktaya saplanmıştı.

Nihayet Kaptan Nemo yeniden kendine hâkim olmayı başardı. Müthiş bir değişime uğramış olan fizyonomisi her zamanki sükûnetini geri kazandı. Yardımcısına yabancı dilde birkaç kelime söyledikten sonra bana döndü.

"Bay Aronnax," dedi bana oldukça buyurgan bir tonda, "sizden bana vermiş olduğunuz sözlerden birini yerine getirmenizi talep ediyorum."

– Hangisi, Kaptan?

– Yoldaşlarınızın ve kendinizin, ben yeniden özgür bırakılmanızın uygun olacağına karar vereceğim ana kadar hapsedilmesine izin vermelisiniz.

– Buranın efendisi sizsiniz, diye cevap verdim gözlerimi kaptana dikerek. Fakat size bir soru sorabilir miyim?

– Hiçbir soru soramazsınız, beyefendi.

Bu cümle üzerine artık bana düşen tartışmak değil, itaat etmekti; zira direnmek imkânsızdı.

Ned Land ile Conseil'in kaldığı kamaraya indim ve onlara kaptanın kararını ilettim. Kanadalı'nın bu iletiyi nasıl karşıladığını hayal etmeyi okura bırakıyorum. Kaldı ki açıklama yapacak zaman da olmadı. Mürettebattan dört adam kapıda bekliyordu. Bizi, *Nautilus*'taki ilk gecemizi geçirdiğimiz o hücreye götürdüler.

Ned Land itiraz etmek istediyse de, cevap olarak kapı yüzüne kapatıldı.

"Beyefendi bunun ne anlama geldiğini söyleyebilirler mi?" diye sordu Conseil.

Yoldaşlarıma olanları anlattım. Onlar da benim kadar şaşırmakla birlikte, benden daha fazla bir şey anlamadılar.

Bu sırada derin düşüncelere dalmıştım. Kaptan Nemo'nun fizyonomisindeki o tuhaf kaygı gözümün önünden gitmiyordu. İki mantıklı düşünceyi bir araya getirmekten

âcizdim ve tam en saçma varsayımların içinde kaybolup gitmişken, Ned Land'in sözleriyle bu zihinsel faaliyetten sıyrıldım:

"A bakın! Kahvaltı servis edilmiş!"

Nitekim masa hazırlanmıştı. Kaptan Nemo'nun bu emri *Nautilus*'un seyrini hızlandırma emriyle aynı anda vermiş olduğu açıktı.

"Beyefendi kendisine bir tavsiyede bulunmama izin verirler mi?" dedi Conseil.

– Tabii, evlat, diye cevap verdim.

– O halde beyefendi yemeğini bitirsinler. Tedbiri elden bırakmamak gerek, zira başımıza ne geleceğini bilemeyiz.

– Haklısın, Conseil.

– Ne yazık ki, dedi Ned Land, bize yine günlük tayını vermişler.

– Dostum Ned, diye karşılık verdi Conseil, ya hiç kahvaltı vermeselerdi, o zaman ne derdiniz?

Bu muhakeme zıpkıncının suçlamalarını kısa kesti.

Sofraya oturduk. Yemek oldukça sessiz geçti. Ben az yedim. Conseil ihtiyatlı olmak adına "kendini zorladı". Ned Land ise her ne hissiyatta olursa olsun tek bir lokmayı dahi ihmal etmedi. Kahvaltı bittikten sonra hepimiz kendi köşemize çekildik.

O sırada hücreyi aydınlatan ışıklı küre söndü ve bizler derin bir karanlığa gömüldük. Ned Land uykuya dalmakta gecikmedi. Beni asıl şaşırtan, Conseil'in de ağır bir uykuya dalması oldu. Tam onda bu karşı konmaz uyku ihtiyacını doğuran şeyin ne olabileceğini sorgularken, ben de beynimin yoğun bir uyuşukluğa gömüldüğünü hissettim. Açık tutmak istediğim gözlerim kendime rağmen kapandı. Acı dolu sanrıların pençesine düşmüştüm. Şüphesiz yediğimiz yemeklere uyku veren maddeler katılmıştı! O halde bizi Kaptan Nemo'nun tasarılarından uzak tutmak için hapis de yetmemişti. Üstüne bir de bizi uyutmaları gerekmişti!

O sırada kapakların kapandığını duydum. Geminin hafif hafif sallanmasına neden olan dalgalar da durulmuştu. Yoksa *Nautilus* okyanus yüzeyinden ayrılmış mıydı? Suların hareketsizleştiği katmanlara mı girmişti?

Uykuya karşı koymak istedim. Ancak bu imkânsızdı. Nefes alışım hafifledi. Ağırlaşan, adeta felce uğramış uzuvlarımı ölümcül bir soğuğun sardığını hissettim. Sanrılarla dolu uğursuz bir uyku bütün benliğimi ele geçirdi. Ardından hayaller yok oldu ve beni tam bir hiçliğin kollarına terk etti.

XXIV

Mercan Krallığı

Ertesi gün zihnim olağanüstü açık bir şekilde uyandım. Kendimi kamaramda bulunca çok şaşırdım. Şüphesiz yoldaşlarım da farkında olmadan kamaralarına geri götürülmüştü. O gece olanlardan onlar da benim kadar habersizdi ve ben, bu gizemi çözmek için ancak gelecekteki tesadüflere bel bağlayabiliyordum.

O sırada odamdan çıkmayı düşündüm. Bir kez daha özgür müydüm, yoksa hâlâ hapis miydim? Tamamen özgürdüm. Kapıyı açtım, pasarellalardan geçip ana merdiveni tırmandım. Bir gün önce kapatılan kapaklar yeniden açılmıştı. Platforma çıktım.

Ned Land ile Conseil orada beni beklemekteydi. Onların fikrini sordum; fakat onlar da bir şey bilmiyordu. Zihinlerinde hiçbir anı bırakmayan ağır bir uykunun ardından kendilerini yeniden kamaralarında bulunca onlar da çok şaşırmıştı.

Nautilus'a gelince, gözümüze her zamanki gibi sakin ve gizemli göründü. Su yüzeyinde ölçülü bir hızla ilerlemekteydi. Gemide herhangi bir değişiklik var gibi durmuyordu.

Ned Land keskin gözleriyle denizi tarıyordu. Fakat deniz tamamen ıssızdı. Kanadalı ufukta ne bir yelkenli ne de bir

kara parçası, hiçbir şey göremedi. Bir batı esintisi gürültüyle esmekte, rüzgârın bozduğu uzun dalgalar gemiyi hissedilir derecede sallamaktaydı.

Nautilus içerideki havayı yeniledikten sonra ortalama on beş metre derinlikte, her an su yüzeyine çıkacak şekilde ilerlemeye devam etti. Her zamankinin aksine o gün, yani 19 Ocak günü bu işlem pek çok kez tekrar etti. O sırada ikinci kaptan platforma çıktı ve o beylik cümle bütün geminin içinde yankılandı.

Kaptan Nemo'ya gelince, ortalarda görünmüyordu. Gemi personelindense sadece bana her zamanki dakikliği ve sessizliğiyle hizmet eden ifadesiz *steward*'dan başka kimseyi görmedim.

Saat ikiye doğru salonda oturuyordum. Notlarımı sıraya sokmakla meşgulken, kapı açıldı ve kaptan içeri girdi. Bana hitap etmeden neredeyse belli belirsiz bir selam verdi. Kaptanın bir önceki geceye damgasını vuran olaylara dair belki bir açıklamada bulunmasını ümit ederek çalışmama devam ettim. Ancak kaptan böyle bir şey yapmadı. Ona bir an baktım. Yüzü yorgun gibiydi. Kızarmış gözleri hâlâ uykuya muhtaçtı. Fizyonomisinde derin bir üzüntü, gerçek bir keder hissediliyordu. Volta atıyor, oturuyor, tekrar ayağa kalkıyor, öylesine bir kitap alıyor, anında elinden bırakıyor, her zamanki notlarını almaksızın aletlerine göz atıyor ve bir an bile yerinde duramıyordu.

Nihayet bana gelip şöyle dedi:

"Siz hekim misiniz, Bay Aronnax?"

Böyle bir soruyla karşılaşmayı o kadar beklemiyordum ki, bir an cevap veremeden kaptana bakakaldım.

"Siz hekim misiniz?" diye sordu kaptan yeniden. "Pek çok meslektaşınız tıp eğitimi almıştır. Gratiolet, Moquin-Tandon* ve diğerleri."

---

* Christian Horace Benedict Alfred Moquin-Tandon (1804-1863). Fransız doğabilimci, hekim. (ç.n.)

– Nitekim, dedim, ben hekimim, stajyer hekimim. Müzede çalışmaya başlamadan önce yıllarca hekimlik yaptım.

– Pekâlâ, beyefendi.

Verdiğim cevabın Kaptan Nemo'yu memnun ettiği açıktı. Ancak onun nereye varmak istediğini bilmediğimden, bana başka sorular sormasını bekleyip duruma göre cevap vermeye karar verdim.

"Bay Aronnax," dedi kaptan, "adamlarımdan birini tedavi etmeyi kabul eder miydiniz?"

– Bir hastanız mı var?

– Evet.

– Sizinle gelmeye hazırım.

– Gelin.

Kalbimin küt küt attığını itiraf etmeliyim. Neden bilmem, mürettebata mensup bu adamın hastalığı ile bir önceki gün olanlar arasında bir bağ olduğunu düşünüyordum ve bu gizem aklımı en az hastanın kendisi kadar kurcalıyordu.

Kaptan Nemo beni *Nautilus*'un arka tarafına götürdü ve beni tayfaların bulunduğu bölümün yakınlarındaki bir kamaraya soktu.

Orada bir yatağın üstünde kırk yaşlarında, enerjik yüz hatlarına sahip, Anglosakson tipli bir adam yatmaktaydı.

Hastanın üstüne eğildim. Bu adam sıradan bir hasta değildi, yaralanmıştı. Kanlı bezlerle sarılı kafasının altında iki yastık vardı. Bezleri çözdüm ve o iri gözlerini bana diken yaralı tek bir inilti dahi çıkarmadan bunu yapmama izin verdi.

Yarası korkunçtu. Kunt bir aletle parçalanan kafatasından beyni görünüyordu ve beyin dokusu ağır şekilde yaralanmıştı. Şarap rengine dönmüş bu akışkan kütlede kanlı pıhtılar oluşmuştu. Beyin hem ezilmiş hem sarsıntı geçirmişti. Hastanın nefes alışı yavaştı ve kasların spazmodik hareketleri yüzüne yansıyordu. Bütün beyni saran iltihap hastanın duygularını ve hareketlerini felce uğratmıştı.

Yaralının nabzını ölçtüm. Nabzı düzensizdi. Vücudun uç kısımları çoktan soğumuştu. Ölümün gittikçe yaklaştığını anlamıştım; fakat bunu engellemek bana mümkün görünmüyordu. Talihsiz adamın yarasını pansuman ettikten sonra kafasındaki bezleri tekrar sardım ve Kaptan Nemo'ya döndüm.

"Bu yara nasıl oldu?" diye sordum ona.

– Ne fark eder! diye kaçamak bir cevap verdi kaptan. *Nautilus* bir çarpışma yaşadı. Bu çarpışma makinenin kaldıraçlarından birini kırdı. O kaldıraç da bu adama çarptı. Fakat söyleyin durumu nasıl?

Fikrimi söylemekte tereddüt ediyordum.

"Benimle konuşabilirsiniz," dedi kaptan. "Bu adam Fransızca anlamıyor."

Yaralıya son bir kez daha baktım, ardından şu cevabı verdim:

"Bu adam iki saat içinde ölmüş olacak."

– Onu hiçbir şey kurtaramaz mı?

– Hiçbir şey kurtaramaz.

Kaptan Nemo'nun eli kasıldı ve ağlamak için yaratıldığını düşünmediğim o gözlerinden birkaç damla yaş geldi.

Birkaç dakika yavaş yavaş ölmekte olan bu adamı inceledim. Ölüm döşeğini aydınlatan elektrik ışığı yüzünün solgunluğunu daha da artırıyordu. Kederin, belki sefaletin yaşından önce kırıştırdığı o zeki yüzüne baktım. Ağzından çıkacak son sözlerde hayatının sırrını keşfetmeyi umuyordum!

"Artık çekilebilirsiniz, Bay Aronnax," dedi bana Kaptan Nemo.

Kaptanı ölmekte olan adamın kamarasında bırakıp, şahit olduğum sahneden son derece etkilenmiş bir şekilde kendi kamarama döndüm. Bütün günü uğursuz önsezilerin etkisiyle huzursuz geçirdim. Gece rahatsız bir uyku uyudum ve sık sık kesilen rüyalarımın arasında uzaktan uzağa cenaze

duasına benzer iç çekişler duyar gibi oldum. Acaba o anlamadığım dilde ölüler için okunan duayı mı okuyorlardı?

Ertesi sabah güverteye çıktım. Kaptan Nemo benden önce davranmıştı. Kaptan beni görür görmez yanıma geldi.

"Bay Profesör," dedi bana, "bugün bir deniz altı gezintisine çıksak size uyar mı?"

– Yoldaşlarımla mı? diye sordum.

– Eğer onlar da arzu ederse.

– Emrinize amadeyiz, Kaptan.

– O halde gidip dalış takımlarınızı giyin.

Ölmekte olan veya çoktan ölmüş olan adamdan bahis olmadı. Ned Land ile Conseil'in yanına gittim. Onlara Kaptan Nemo'nun teklifini ilettim. Conseil kabul etmekte acele ederken, Kanadalı bu defa bizimle gelme konusunda çok daha istekli davrandı.

Saat sabahın sekiziydi. Saat sekiz buçukta bu yeni gezinti için dalış takımlarımızı giymiş, aydınlatma ve soluma araçlarımızı kuşanmıştık. Çifte kapı açıldı ve mürettebata mensup on-on iki kadar adamın takip ettiği Kaptan Nemo eşliğinde *Nautilus*'un yatmakta olduğu on metre derinlikteki deniz zeminine ayak bastık.

Hafif bir eğim bizi aşağı yukarı on beş kulaç derinlikte engebeli bir zemine ulaştırdı. Buradaki zemin, Pasifik Okyanusu'nun derinliklerinde yapmış olduğum ilk gezinti sırasında ayak bastığım zeminden tamamen farklıydı. Burada ince kum, deniz altı çayırları, açık deniz ormanları diye bir şey yoktu. Ve ben Kaptan Nemo'nun bize gösterme lütfunda bulunduğu bu harikulade bölgenin neresi olduğunu derhal anladım. Burası mercan krallığıydı.

Bitkimsi hayvanlar şubesinde ve *Alcyonaria* sınıfında *Gorgonia* takımı vardır. Bu takım *Gorgonaria*'lar, *Isidium*'lar ve *Corallium*'lar şeklinde üç gruba ayrılır. İşte sırasıyla mineral, bitki ve hayvan kategorisine sokulmuş tuhaf bir madde olan mercan bu son gruba mensuptur. Eskilere

göre ilaç, çağdaşlara göre takı olan mercan, ancak 1694'te Marsilyalı Peyssonnel tarafından nihai olarak hayvan kategorisine konmuştur.

Mercan, kırılgan ve taş yapılı bir polip öbeği üzerinde bir araya gelen küçük hayvanlar bütünüdür. Bu poliplerin tek bir üreticisi vardır. Bu üretici onları tomurcuklanma yoluyla çoğaltır. Bu poliplerin ortak yaşama katkıda bulunmakla beraber kendilerine has bir yaşamları da vardır. Yani bu bir çeşit doğal sosyalizmdir. Doğabilimcilerin son derece isabetli tespitine göre ağaçlaşarak mineralleşen bu tuhaf bitkimsi hayvanla ilgili yayımlanmış en son çalışmaları biliyordum. Dolayısıyla benim açımdan hiçbir şey doğanın denizlerin dibine yerleştirdiği bu taşlaşmış ormanlardan birini gezmek kadar ilginç olamazdı.

Ruhmkorff aletlerimizi çalıştırdık ve henüz oluşum halinde olan, ancak zamanın da yardımıyla bir gün Hint Okyanusu'nun bu kısmını kaplayacak olan bir mercan kumsalını takip etmeye başladık. Yol, ortası beyaz yıldız şeklinde küçük çiçeklerle kaplı ağaççıkların üst üste binmesiyle oluşmuş karmakarışık çalılıklarla sınırlanmıştı. Tek fark karada bulunan bitkilerin tersine, zemindeki kayalara sabitlenmiş olan bu ağaççıkların yukarıdan aşağıya doğru uzanmasıydı.

Bu ağaççıkların canlı renklerdeki dalları arasında oynaşan ışık sihirli görüntüler oluşturuyordu. Bu zarımsı ve silindir şeklindeki tüpler suların dalgalanmasıyla gözüme sanki titreşiyormuş gibi görünüyordu. Hızlı yüzgeçlere sahip küçük balıklar bu tüplere kuş sürüleri gibi şöyle bir değip geçerken, ben bazıları yeni uzamış, diğerleri henüz çıkmakta olan, zarif dokunaçlarla süslü taze taçlarından toplama hevesine kapıldım. Ancak bu canlı çiçeklere, bu hassas hayvancıklara elimi uzattığım anda bütün kolonide alarm veriliyor, beyaz taçlar kırmızı kınlarına kaçıyor, çiçekler gözümün önünde yok oluyor ve çalılık taş yapılı tepe başlarından oluşmuş bir bloka dönüşüyordu.

Kader karşıma bu bitkimsi hayvanların en değerli örneklerini çıkarmıştı. Bu mercan Akdeniz'de, Fransa, İtalya ve Berberistan kıyılarında çıkarılanlara bedeldi. Capcanlı renkleriyle tüccarların en güzellerine verdiği *kan çiçeği*, *kan köpüğü* gibi şiirsel lakapları haklı çıkarıyordu. Mercanın kilosu beş yüz frangı bulabiliyordu ve bu bölgedeki su katmanlarında yer alan mercanlar dünyadaki bütün mercan avcılarının servetine bedeldi. Sık sık diğer polip öbekleriyle karışan bu değerli madde bu şekilde "macciota" denen sıkışık ve birbirine geçmiş bütünler oluşturuyordu ve ben bunların üstünde harikulade pembe mercan örneklerine rastlıyordum.

Ancak kısa süre sonra çalılıklar tekrar sıklaştı, ağaççıkların boyu uzadı. Önümüzde gerçek anlamda taşlaşmış ormanlar ve fantastik bir mimari yapıya sahip uzun kemerler belirdi. Kaptan Nemo karanlık bir dehlize girdi. Bu dehlizin hafif eğimi bizi yüz metre derine götürdü. Lambalarımızın sarmal borularından yayılan ışık zaman zaman bu doğal küçük kemerlerin pürüzlü girinti çıkıntılarına ve uçlarını hafifçe yalazladığı avizeler gibi sarkmış pandantiflere çarpıp sihirli etkiler yaratıyordu. Mercan ağaççıkları içinde en az onlar kadar ilginç başka polipler gördüm: *Melita*'lar, dallı budaklı *Iris*'ler, ardından kimi yeşil, kimi kırmızı, üstlerini kireç tuzu bağlamış gerçek algler olan ve doğabilimcilerin uzun tartışmalardan sonra nihai olarak bitki kategorisine soktuğu birkaç *Corallina* demeti. Ancak bir düşünürün de dediği gibi, "burası belki de yaşamın bilinmeyen bir şekilde taş uykusundan uyandığı, fakat henüz bu katı başlangıç noktasından tam da ayrılmadığı bir yerdi."

Nihayet iki saatlik bir yürüyüşten sonra aşağı yukarı üç yüz metrelik bir derinliğe, yani mercanın oluşmaya başladığı en uç sınıra ulaştık. Ancak burada artık dağınık çalılıklar veya kısa boylu mütevazı korular yoktu. Önümüzde tümü farklı renk tonlarıyla ve yansımalarla süslenmiş, denizlere özgü sarmaşıcı bitkiler olan zarif *Plumularia* çelenklerinin

yanı sıra geniş mineral bitki örtülerinin, taşlaşmış devasa ağaçların bulunduğu muazzam bir orman uzanıyordu. Biz bunların dalgaların gölgesi içinde kaybolan yüksek dallarının altından özgürce geçerken, ayaklarımızın altında *Tubipora*'lar, *Meandrina*'lar, yıldız mercanları, mantar mercanları, *Caryophyllia*'lar göz kamaştırıcı taşlarla süslü çiçekli bir halı oluşturuyordu.

Bu tasvir edilmesi nasıl da imkânsız bir manzaraydı! Ah! Keşke duygularımızı birbirimizle paylaşabiliyor olsaydık! Niçin bu madenden ve camdan yapılmış maskenin içine hapsolmuştuk? Niçin birbirimizle konuşmamız yasaktı? En azından denizleri dolduran balıklar veyahut uzun saatler boyunca keyiflerine göre hem karada hem suda gezebilen amfibik hayvanlar kadar olabilseydik keşke!

Bu arada Kaptan Nemo durmuştu. Yoldaşlarımla ben de durduk ve arkama döndüğümde kaptanın adamlarının şeflerinin etrafında bir yarım daire oluşturduklarını gördüm. Daha dikkatli bakınca içlerinden dördünün omuzlarında dikdörtgen bir nesne taşıdığını fark ettim.

O noktada deniz altı ormanındaki yüksek ağaçların çevrelediği geniş bir açıklığın ortasında duruyorduk. Lambalarımız alana gölgeleri zemin üzerinde ölçüsüzce uzatan bir tür alacakaranlık aydınlığı yansıtıyordu. Açıklığın sınırında karanlık tekrar kesifleşiyor ve ancak mercanların sivri tepelerine yakalanan küçük kıvılcımlarla aydınlanıyordu.

Ned Land ve Conseil benim yanımdaydı. Olanları izlerken ben birazdan tuhaf bir sahneye şahit olacağımı düşündüm. Zemini incelediğimde kimi noktalarda üzeri kireç tabakalarıyla kaplı hafif kabartılar şeklinde şişmiş olduğunu gördüm. Bu kabartılar insan elinden çıktığını düşündürecek kadar düzenli bir şekilde dağılmıştı.

Açıklığın ortasında, kaba bir şekilde yığılmış kayalardan oluşan bir kaidenin üstünde, sanki pıhtılaşmış kandan oluş-

muş gibi duran uzun kollarını havaya uzatmış mercandan bir haç yükseliyordu.

Kaptan Nemo'nun işaretiyle adamlardan biri ilerledi ve haçın birkaç adım ötesinde kemerinden çıkardığı bir kazmayla bir çukur kazmaya başladı.

Her şeyi anlamıştım! Bu açıklık bir mezarlıktı; bu çukur bir mezar, bu dikdörtgen nesne geçen gece ölen adamın naaşıydı! Kaptan Nemo ve adamları yoldaşlarını kimsenin ulaşamadığı bu okyanus zemininde yer alan ortak mezarlığa gömmeye gelmişlerdi.

Hayır! Ben hayatımda hiç bu kadar heyecanlanmamışımdır! Hiçbir zaman bundan daha etkileyici görüntüler beynimi işgal etmemiştir! Gözlerimin gördüğü şeyi ben görmek istemiyordum!

Bu sırada mezar yavaş yavaş kazılıyordu. Balıklar oraya buraya kaçışıyordu. Kimi zaman suyun dibinde kaybolmuş bir çakmaktaşına çarpıp kıvılcım çıkartan kazmanın kireç zeminde yankılandığını duyuyordum. Çukur yayılıp genişledi ve kısa sürede naaşın girebileceği kadar derinleşti.

Bunun üzerine cenaze taşıyıcıları yaklaştı. Deniz kabuklularının ipliksilerinden yapılmış beyaz bir beze sarılmış naaş ıslak mezarına indi. Kollarını göğüs hizasında çapraz şekilde kavuşturan Kaptan Nemo ile ölünün bir zamanlar sevmiş olduğu bütün dostları diz çökerek dua pozisyonu aldılar... Yoldaşlarım ve bense dini bir tavırla eğildik.

Daha sonra mezar zeminden çıkan kalıntılarla kapatıldı ve geride hafif bir kabarıklık kaldı.

Bu iş bittikten sonra Kaptan Nemo ile adamları ayağa kalktı. Ardından mezara yaklaşarak tekrar diz çöktüler ve hepsi ellerini son bir veda anlamında uzattı...

Bundan sonra cemaat tekrar ormandaki küçük kemerlerin ve korunun ortasından geçerek, mercan çalılıklar boyunca ilerleyerek ve devamlı yokuş çıkarak *Nautilus*'un yolunu tuttu.

Nihayet geminin ışıkları göründü. Bunlardan yayılan ışık bize *Nautilus*'a kadar yol gösterdi. Bir saat içinde gemiye dönmüştük.

Kıyafetlerimi değiştirir değiştirmez platforma çıktım ve kafamda çılgın düşüncelerle gidip fenerin yanına oturdum.

Kaptan Nemo yanıma geldi. Ayağa kalkıp ona şöyle dedim:

"Demek öngörüm doğru çıktı ve o adam dün gece öldü."

– Evet, Bay Aronnax, diye cevap verdi Kaptan Nemo.

– Ve şimdi o mercan mezarlığında yoldaşlarının yanı başında mı yatıyor?

– Evet. Bizler hariç herkes tarafından unutulmuş halde orada yatıyor! Biz mezarı kazarız, polipler de ölülerimizi sonsuza dek bu mezara gömerler!

Ani bir hareketle yüzünü kasılmış elleriyle gizleyen kaptan boşuna hıçkırığını bastırmaya çalıştı. Ardından şöyle devam etti:

"Bizim huzurlu mezarlığımız orası. Deniz yüzeyinin birkaç yüz ayak altında!"

– Ölüleriniz en azından orada rahat uyuyor, Kaptan. Köpekbalıklarının ulaşamayacağı bir yerde.

– Evet, beyefendi, diye cevap verdi Kaptan Nemo ciddi bir tavırla. Hem köpekbalıklarının hem de insanların ulaşamayacağı bir yerde!

İKİNCİ BÖLÜM

I

Hint Okyanusu

Denizler altında yaptığımız yolculuğun ikinci bölümü işte burada başlıyor. İlk bölüm, zihnimde derin bir iz bırakan o etkileyici mercan mezarlığıyla son bulmuştu. Kaptan Nemo'nun hayatının tamamı işte böyle bu muazzam denizin ortasında akıp gidiyordu ve o, mezarını bile denizin en ulaşılamaz derinliklerinde çoktan hazırlamış bulunuyordu. Orada okyanusta yaşayan canavarlardan hiçbiri, hayatta olduğu kadar ölümde de birbirine tutunan dostların, yani *Nautilus* sakinlerinin son istirahatini bozamayacaktı. "Hem köpekbalıklarının hem de insanların ulaşamayacağı bir yerde!" demişti kaptan.

İnsan toplumlarına karşı hep o aynı sert ve amansız meydan okuma!

Bana gelince, ben artık Conseil'i tatmin eden varsayımlarla yetinemiyordum. Mert delikanlı *Nautilus*'un kumandanını insanlığın ilgisizliğini istihfafla ödeyen o değeri anlaşılamamış bilginlerden biri olarak görmekte ısrar ediyordu. Yine Conseil'e göre kumandan, karadaki hayal kırıklıklarından usanıp içgüdülerinin özgürce hareket edebileceği bu ulaşılamaz ortama sığınmak zorunda kalan değeri bilinmemiş bir dâhiydi. Ancak benim kanaatime göre bu varsayım Kaptan Nemo'nun pek çok yönünden sadece birini açıklıyordu.

Nitekim, hücreye ve uykuya mahkûm edildiğimiz o son gecenin esrarı, kaptanın tam ufku taramak üzereyken dürbünümü elimden almak için gösterdiği şiddet, o adamın *Nautilus*'un başına gelen açıklanamaz bir çarpışma sonucu aldığı ölümcül yara, bütün bunlar beni yepyeni bir yola sürüklüyordu. Hayır! Kaptan Nemo insanlardan kaçmakla yetinmiyordu! Korkunç gemisi sadece özgürlük içgüdülerine değil, belki adını koyamadığım feci intikam planlarına da hizmet ediyordu.

Şu an için bile benim açımdan kesinlik kazanmış hiçbir şey yok. Hâlâ karanlığın içinde birtakım parıltılar seçebiliyorum ve tabiri caizse olayların baskısı altında yazmakla yetinmek zorundayım.

Öte yandan bizi Kaptan Nemo'ya bağlayan hiçbir şey yok. Kaptan *Nautilus*'tan kaçmanın imkânsız olduğunu biliyor. Bizler yeminle bağlı esirler bile değiliz. Hiçbir namus sözü bizi bağlamıyor. Bizler sadece sahte bir nezaketle misafir olarak adlandırılan tutsaklarız. Yine de Ned Land özgürlüğünü geri kazanma hayalinden vazgeçmiş değil. Tesadüflerin karşısına çıkardığı ilk fırsattan istifade edeceği kesin. Ben de şüphesiz onun gibi yapacağım. Fakat bunu, *Nautilus*'un kaptanın cömertliği sayesinde vâkıf olabileceğimiz gizemlerine veda etmekten dolayı bir tür üzüntü duymadan da yapamayacağım! Zira en nihayetinde bu adamdan nefret mi etmeliyiz, yoksa ona hayran mı olmalıyız? O bir kurban mı, yoksa cellat mı? Ayrıca dürüst olmak gerekirse, ondan sonsuza dek ayrılmadan önce, başlangıcı bu kadar harikulade olan bu deniz altı dünya seyahatini tamamlamak, dünyadaki denizlerin altında yığılı mucizelerin tamamını görmek isterim. İçimdeki bu doymak bilmeyen öğrenme ihtiyacını hayatımla ödemem gerekse bile, henüz hiçbir insanın görmediği şeyleri görmek isterim! Şu ana kadar ne keşfettim ki? Henüz Pasifik'in sadece altı bin fersahını geçtiğimize göre hiç veyahut hemen hemen hiçbir şey!

Yine de *Nautilus*'un meskûn topraklara yaklaştığını ve karşımıza herhangi bir kurtuluş fırsatı çıktığı takdirde meçhule duyduğum tutku uğruna yoldaşlarımı feda etmenin zalimlik olacağını çok iyi biliyorum. Onların peşinden gitmem, hatta belki onları yönlendirmem gerekecek. Fakat acaba karşımıza hiç böyle bir fırsat çıkacak mı? Özgür iradesinden zor kullanılarak mahrum bırakılan insan böyle bir fırsatı dört gözle bekler. Ancak bir bilgin, meraklı bir kişi bu andan korkar.

O gün, yani 21 Ocak 1868 tarihinde ikinci kaptan güneşin yüksekliğini ölçmeye geldi. Platforma çıktım, bir puro yakıp işlemi seyretmeye başladım. Adamın Fransızca anlamadığı bana kesin gibi görünüyordu. Zira pek çok defa yüksek sesle, eğer anlasaydı istem dışı dikkatini çekmesi gereken fikirler beyan etmiştim. Fakat o tepkisiz ve sessiz kalmıştı.

İkinci kaptan sekstant aracılığıyla gözlem yaparken, *Nautilus*'un tayfalarından biri –Crespo Adası'na yaptığımız ilk deniz altı gezintisi sırasında bize eşlik etmiş olan o güçlü kuvvetli adam– fenerin vitrinini temizlemeye geldi. Ben de, gücü tıpkı deniz fenerlerinde olduğu gibi merceksi halkalarla yüz katına çıkarılan ve ışığını istenen noktada muhafaza eden bu aletin parçalarını inceledim. Elektrikli lamba aydınlatıcı gücünün tamamını yansıtacak şekilde tertip edilmişti. Nitekim ışığı boşlukta oluşuyor ve bu da ışığına hem istikrar hem de yoğunluk sağlıyordu. Bu boşluk aynı zamanda aralarında ışık yayının oluştuğu grafit uçlarının ömrünü de uzatıyordu. Böyle bir tasarruf, bunları kolayca yenileyecek durumda olmayan Kaptan Nemo için önemliydi. Oysa bu şartlarda bunların yıpranma oranı hemen hemen fark edilmeyecek kadar azdı.

Nautilus yeniden deniz altına inmeye hazırlanırken ben de salona indim. Panolar tekrar kapandı ve rota doğrudan batıya çevrildi.

O sırada Hint Okyanusu sularında seyrediyorduk. Bu okyanus beş yüz elli milyon hektarlık muazzam bir havuz-

dur ve suları o kadar şeffaftır ki, yüzeyine eğilen insanın başını döndürür. *Nautilus* bu okyanusta genelde yüz ila iki yüz metre derinlikte yüzüyordu. Bu birkaç gün boyunca böyle devam etti. Deniz aşkıyla yanıp tutuşan biri olarak benim dışımda herkese saatler şüphesiz çok uzun ve tekdüze görünürdü. Ancak okyanusun canlandırıcı havasını içime çektiğim o gündelik platform gezintileri, salonun vitrinlerinden görülen o zengin suların sergilediği manzara, kütüphanedeki kitaplar, hatıralarımın yazımı bütün vaktimi alıyor ve bana usanacak veya sıkılacak bir an bile bırakmıyordu.

Hepimizin sağlığı son derece yerindeydi. Gemideki öğünler bize çok uygundu ve kendi adıma Ned Land'in sırf muhalefet ruhuyla icat ettiği çeşitlerden memnuniyetle vazgeçebilirdim. Buna ek olarak bu kadar sabit bir ısıda nezle olmaktan dahi korkmaya mahal yoktu. Kaldı ki Provence'ta "deniz rezenesi" adıyla bilinen ve gemide bol bol depolanmış olan *Dendrophyllia* madreporları, poliplerinin ağızda eriyen etiyle öksürüğe karşı harika bir hamur oluşturabilirdi.

Birkaç gün boyunca martılar veya iri martılar olsun çok sayıda perdeayaklı su kuşu gördük. Birkaç tanesi maharetle öldürüldü ve belli bir usulle hazırlanınca son derece tatmin edici bir su avı teşkil etti. Bütün kıtalardan uzun yollar katederek gelen ve uçuş yorgunluğunu dalgaların üzerinde dinlenerek atan geniş kanatlı kuşların içinde uzun kanatlılar familyasına mensup, kulak tırmalayıcı çığlıkları eşek anırmasını andıran muhteşem albatroslar fark ettim. Perdeayaklılar familyasından su yüzeyindeki balıkları çeviklikle avlayan fregat kuşları ile *Phaeton* cinsine mensup çok sayıda tropik kuş gördüm. Bu tropik kuşlar arasında güvercin büyüklüğünde, beyaz tüyleri kanatların siyahını vurgulayan pembe tonlarla bezeli kırmızı kuyruklu o meşhur tropik kuş da vardı.

Nautilus'un ağları çok sayıda *Caretta* cinsine mensup sırtı bombe, kabuğu pek kıymetli tutulan denizkaplumbağaları

getirdi. Kolayca suya dalabilen bu sürüngenler, burun kanallarının dış deliğinde bulunan etten vanayı kapatmak suretiyle suyun altında uzun süre kalabilirler. Bu *Caretta*'lardan bazıları yakalandığı sırada hâlâ kabuklarının içinde, diğer deniz hayvanlarından uzakta uyumaktaydı. Bu kaplumbağaların eti genelde vasat bir lezzete sahip olsa da, yumurtaları gerçek bir ziyafettir.

Balıklara gelince, açık panolardan onların deniz yaşantılarının gizemlerini keşfettikçe onlara duyduğumuz hayranlık da artıyordu. O zamana kadar inceleme fırsatı bulamadığım pek çok türe rastlıyordum.

Bilhassa Kızıldeniz'e, Hint Denizi'ne ve okyanusun Amerika'nın ekvatora yakın kıyılarını yalayan kısmına özgü sandıkbalıklarından bahsetmek isterim. Bu balıklar tıpkı kaplumbağalar, tatular, denizkestaneleri ve deniz kabuklularını gibi, ne kretase ne taşsı, gerçekten kemikli bir zırhla korunur. Bu zırh kâh üçgen kâh dikdörtgen biçimindedir. Üçgen zırhlılar içerisinde yarım desimetre uzunluğunda, sağlığa yararlı ve son derece leziz bir ete sahip, kuyrukları kahverengi, yüzgeçleri sarı olan birkaçını not etmem gerek. Hatta ben bunların, bazı deniz balıklarının kolayca alıştığı tatlı sulara alıştırılmasını dahi salık veririm. Buna ek olarak sırtlarında dört adet iri yumru bulunan dikdörtgen kabuklu sandıkbalıklarını; kuş gibi evcilleştirilebilen, gövdelerinin alt kısmında beyaz noktalı benekli sandıkbalıklarını; kemikli kabuklarının uzamasıyla oluşmuş iğnelere sahip, tuhaf homurtusu nedeniyle "deniz domuzu" lakabıyla anılan *Trigona*'ları ve son olarak konik şekilli iri hörgüçlü, sert etli sandıkbalıklarını da anmak isterim.

Üstat Conseil'in tuttuğu günlük notlara bakınca yine *Tetrodon* cinsine mensup, bu denizlere özgü bazı balıklar, kırmızı sırtlı, beyaz göğüslü, diğerlerinden üzerlerindeki üç sıra ince çizgiyle ayrılan Spengler *Tetrodon*'ları ile yedi parmak uzunluğunda, dünyanın en canlı renkleriyle bezeli

elektrik balıkları görüyorum. Diğer cinslerden beyaz küçük şeritlerle bezeli, kuyruksuz, siyaha çalan kahverengi renkli bir yumurtaya benzeyen balon balıkları; gerçek birer deniz kirpisi olan iğnelerle kaplı, iğnelerle dolu bir yumak gibi şişebilen *Diodon*'lar; bütün okyanuslarda bulunan denizatları; uzun burunlu, son derece geniş ve kanat biçimindeki pektoral yüzgeçleriyle uçamasalar bile, en azından havaya sıçrayabilen uçan *Pegasida*'lar; kuyrukları çok sayıda pullu halkalarla kaplı, küçük malalara benzeyen kaşık balıkları; uzun çeneli, yirmi beş santimetre uzunluğunda harikulade balıklar olan ve olabilecek en tatlı renklerle parlayan *Macrognat*'lar; kafaları pürtüklü, şeffaf üzgünbalıkları; siyah çizgili, uzun pektoral yüzgeçlere sahip, su yüzeyinde inanılmaz bir hızla süzülen sayısız sıçrayan horozbina; akıntı uygun olduğunda yüzgeçlerini yelken gibi açabilen enfes yelken balıkları; doğanın sarı, gök mavisi, gümüş ve altın renklerle bezediği muhteşem *Kurtus*'lar; ipliksi kanatlı uskumrular; sürekli çamur içinde gezen ve belli bir hışırtı çıkaran yayınbalıkları; karaciğerleri zehir kabul edilen kırlangıç balıkları; gözlerinin üstünde hareketli bir kapakçık bulunan *Bodianus*'lar ve nihayet uzun borumsu burunlu, okyanusun sinekkapanları olan, ne Chassepotların ne de Remingtonların öngöremediği bir tüfekle donatılmış, böcekleri tek bir su damlasıyla vurarak öldüren okçu balıkları gördük.

Lacépède'in sınıflandırmasına göre seksen dokuzuncu sırada bulunan, kemikli balıkların ikinci altsınıfına mensup, diğerlerinden bir kapakçık ve solungaçlarındaki zarla ayrılan balık cinsi içinde, kafası iğnelerle dolu, tek bir sırt yüzgecine sahip akrep balığını anmak isterim. Bu hayvanlar mensup oldukları altcinse göre ya küçük pullarla kaplıdır ya da pulsuzdur. İkinci alt cinste üç ila dört desimetre uzunluğunda, sarı çizgili, fantastik bir görünüme sahip olan kafasıyla dikkat çeken *Didactylus*'lar bulunur. Birinci altcinse gelince, burada gayet isabetli bir şekilde "deniz kurbağası"

olarak adlandırılan o tuhaf balıkları görürüz. Bunların kâh derin sinüslerle yarılmış kâh kabartılarla şişmiş büyük kafaları vardır. Gövdeleri iğnelerle ve yumrularla doludur. Biçimsiz, iğrenç boynuzları vardır. Gövdesi ve kuyruğu nasırlarla doludur. Dikenleri ağır yaralanmalara sebep olur. Bu balık mide bulandırıcı ve korkunçtur.

21 Ocak'tan 23 Ocak'a kadar *Nautilus* yirmi dört saatte iki yüz elli fersah, yani saatte beş yüz kırk mil veyahut yirmi iki mil hızla ilerledi. Yol boyunca çok çeşitli balık varyeteleri gördük. Bunun sebebi geminin elektrikli ışığına çekilen bu balıkların bize eşlik etmeye çalışmasıydı. Geminin hızına yetişemeyen pek çok balık kısa sürede arkada kalıyor, ancak bazıları belli bir süre için *Nautilus*'la birlikte ilerlemeyi başarıyordu.

24 Ocak sabahı, 12° 5' güney enlemi ile 94° 33' boylamında, Bay Darwin ve Kaptan FitzRoy tarafından ziyaret edilen, muhteşem hindistancevizleriyle dolu madreporsu bir yükselti olan Keeling Adası'nı gördük. *Nautilus* bu ıssız adanın sarp kıyılarını yakın bir mesafeden yalayıp geçti. Geminin taraklarına çok sayıda polip ve derisidikenli numunesi ile yumuşakça şubesine mensup ilginç kabuklular takıldı. *Dauphinula* türüne mensup birkaç değerli örnek Kaptan Nemo'nun hazinesini zenginleştirdi. Ben bu hazineye bir de çoğu zaman bir deniz kabuğuna tutunan bir tür parazit polip öbeği olan noktalı bir yıldız mercanı kattım.

Kısa süre sonra Keeling Adası ufukta kayboldu ve rota kuzeybatıya, Hint yarımadasının en uç noktasına çevrildi.

"Nihayet medeniyet," dedi o gün bana Ned Land. "Bu topraklar, geyikten çok vahşiye rastlanan o Papua adalarından iyidir! Hint topraklarında yollar, demiryolları, İngiliz, Fransız ve Hindu şehirleri var, Bay Profesör. Orada beş mil gidip de tek bir yurttaşa rastlanmadığı olmaz. Ne dersiniz? Artık Kaptan Nemo'yu terk etmenin zamanı gelmedi mi?"

– Gelmedi Ned, hayır, diye cevap verdim kararlı bir sesle. Siz denizcilerin de dediği gibi, olayları akışına bırakalım.

Nautilus meskûn kıtalara yaklaşıyor, Avrupa'ya dönüyor. Bırakalım bizi oraya götürsün. Bir kere bizim denizlere geldikten sonra, neyin denemeye değer olduğuna ihtiyat çerçevesinde karar veririz. Kaldı ki Kaptan Nemo'nun bizim Malabar veya Coromandel kıyılarında Yeni Gine ormanlarındaki gibi avlanmaya gitmemize izin vereceğini sanmıyorum.

– O halde beyefendi, biz de onun iznini almayız!

Kanadalı'ya cevap vermedim. Tartışmak istemiyordum. İçimden beni *Nautilus*'a atan kaderin karşıma çıkaracağı bütün tesadüfleri tüketmek geçiyordu.

Keeling Adası'ndan sonra ilerleyişimiz genel olarak yavaşladı, ayrıca daha öngörülmez bir hale de geldi. Sık sık hatırı sayılır derinliklere daldık. Pek çok kere içteki kaldıraçların su kesimimize verev olarak yerleştirebildiği eğik plakalar harekete geçirildi. Bu şekilde iki üç kilometre yol aldık. Ancak on üç bin metrelik sondaların ulaşamadığı Hint Denizi'nin geniş zeminini hiç taramadık. Derinlerdeki ısıya gelince, termometre şaşmaz şekilde dört dereceyi işaret ediyordu. Bu sayede deniz suyunun üst katmanlarda, açık denize kıyasla sığ yerlerde daha soğuk olduğunu gözlemledim.

25 Ocak'ta okyanus tamamen ıssız olduğundan, *Nautilus* günü dalgaları güçlü pervanesiyle döverek ve yükseklere sıçratarak su yüzeyinde geçirdi. Bu koşullarda geminin devasa bir balina zannedilmemesi mümkün müydü? Günün dörtte üçünü platformda geçirip denize baktım. Ufukta hiçbir şey görünmüyordu. Yalnız akşam dörde doğru bize göre ters istikamette batıya doğru ilerleyen uzun bir buharlı çıkageldi. Buharlının direkleri bir an için görünse de, geminin su yüzeyine yapışık şekilde ilerleyen *Nautilus*'u fark etmesine imkân yoktu. Buharlının, King George Burnu ile Melbourne üzerinden Seylan Adası ile Sidney arasında işleyen Peninsular & Oriental hattına ait olduğunu düşündüm.

Akşam saat beşte, tropik bölgelerde gece ile gündüzü birbirine bağlayan o hızlı alacakaranlık çökmeden önce,

Conseil ve ben çok ilginç bir manzaraya şahit olup büyülendik.

Bu, eskilere göre karşılaşan kişiye iyi talih getiren sevimli bir hayvandı. Aristoteles, Athenaeus, Plinius ve Oppianos bu hayvanın alışkanlıklarını incelemiş, bu hayvan uğruna Yunan ve İtalyan bilginlerin bütün şiir gücünü harcamıştır. Onlar bu hayvana *Nautilus* ve *Pompylius* adını vermişti. Ancak çağdaş bilim onların verdiği bu ismi kabul etmemiştir. Nitekim söz konusu yumuşakça bugün *Argonot* adıyla tanınmaktadır.

Conseil'e danışan herkes bu mert delikanlıdan yumuşakça şubesinin beş sınıfa ayrıldığını öğrenebilir. Birinci sınıf, yani bireyler kâh çıplak kâh kabuksu olan kafadanbacaklılar iki familyaya ayrılır: Solungaçlarının sayısına göre ayrılan çift solungaçlılar familyası ile dört solungaçlılar familyası. Çift solungaçlılar familyasında üç cins mevcuttur: *Argonot*, kalamar ve mürekkepbalığı. Dört solungaçlılar familyasında ise tek bir cins bulunur: *Notilus*. Şayet bütün terimsel açıklamalardan sonra isyankâr bir beyin hâlâ bir *Acetabulum*'lu, yani vantuzlu *Argonot*'u bir *Tentaculum*'lu, yani dokunaçlı *Notilus*'la karıştırmakta ısrar ederse, bu konuda hiçbir geçerli mazereti olamaz.

İşte o sırada deniz yüzeyinde gezinen bir *Argonot* sürüsüydü. Yüzlercesi vardı. Bunlar, Hint denizlerine özgü yumrulu *Argonot* türüne mensuptu.

Bu zarif yumuşakçalar hareket ettirici boruları aracılığıyla, içlerine çektikleri suyu bu borudan dışarı atarak geri geri ilerliyordu. Sekiz dokunacının uzun ve ince olan altısı su üzerinde yüzerken, palet biçiminde yuvarlak diğer iki dokunacı ise hafif bir yelken gibi kendini rüzgâra bırakıyordu. Bunların Cuvier tarafından isabetli bir şekilde zarif bir şalupaya benzetilen spiral biçimli, dalgalı kabuklarını çok net seçebiliyordum. Gerçekten de gemiye benziyordu. Bu kabuk salgılayan hayvanı ona yapışmadan oradan oraya taşıyordu.

"*Argonot* kabuğunu terk etmekte özgürdür," dedim Conseil'e. "Ama onu asla terk etmez."

– Kaptan Nemo da öyle yapıyor, diye zekice bir cevap verdi Conseil. Onun için gemisine *Argonot* ismini koysaydı daha yerinde olurdu.

Aşağı yukarı bir saat boyunca *Nautilus* bu yumuşakça sürüsünün ortasında yüzdü. Ardından hayvanlar nedenini bilemediğim bir korkuya kapıldı. Sanki bir işaret almışlar gibi bütün yelkenler birden indirildi, kollar geri çekildi, gövdeler kasıldı, ters dönen kabuklar ağırlık merkezlerini değiştirdi ve küçük filonun tamamı dalgaların altında gözden kayboldu. Bu çok ani olmuştu. Hiçbir filoda gemilerin bu kadar ahenkle manevra yaptığı görülmemiştir.

Tam o sırada bir anda karanlık çöktü ve esintiyle belli belirsiz kabaran dalgalar *Nautilus*'un kaplamalarını hafif hafif yalamaya başladı.

Ertesi gün, yani 26 Ocak'ta seksen ikinci meridyen üzerinden ekvatoru geçtik ve kuzey yarımküreye girdik.

Gün boyunca korkunç bir camgöz sürüsü bize eşlik etti. Bunlar bu denizlerde bol bulunan ve buraları son derece tehlikeli kılan korkunç hayvanlardır. Bunlar kahverengi sırtlı, beyazımsı karınlı, on bir sıra keskin dişe sahip Port Jackson camgözleri; boyunlarında göze benzer beyaz bir şeritle çevrili büyük bir siyah leke taşıyan irigöz camgöz; yuvarlak burunlu, karanlık beneklerle bezeli Isabella camgözleriydi. Bu güçlü hayvanlar sık sık pek de güven vermeyen bir şiddetle salonun vitrinine saldırıyordu. İşte o anlarda Ned Land kendine hâkim olamıyor, okyanus yüzeyine çıkıp bu canavarları, bilhassa ağzı bir mozaik gibi yerleştirilmiş dişlerle dolu bazı bayağı camgözleri ve kendisini çok özel bir ısrarla tahrik eden beş metre uzunluğundaki iri çizgili camgözleri zıpkınlamak istiyordu. Ancak hızını artıran *Nautilus* kısa süre içinde bu köpekbalıklarının en süratlilerini bile kolayca geride bıraktı.

27 Ocak'ta geniş Bengal Körfezi'nin girişinde pek çok defa uğursuz bir manzarayla, su yüzeyinde yüzmekte olan cesetlerle karşılaştık. Bunlar Ganj'ın açık denizlere taşıdığı, ülkedeki yegâne gömücüler olan akbabaların yemeyi bitiremediği Hint ölüleriydi. Ancak camgözler akbabalara bu ölümcül görevlerinde destek olmayı ihmal etmiyordu.

Akşam saat yediye doğru yarı yarıya suya batmış olan *Nautilus* bir süt denizinin ortasında ilerlemeye başladı. Okyanus göz alabildiğine süt kesmiş gibi görünüyordu. Bu görünümün sebebi ay ışınları mıydı? Hayır. Zira henüz iki günlük olan ay hâlâ ufuk çizgisinin altında güneş ışınlarının içinde görünmüyordu. Bütün gökyüzü her ne kadar güneş ışınlarıyla aydınlanmışsa da, suların beyazlığı yüzünden kapkara görünüyordu.

Conseil gözlerine inanamıyor, bana bu tuhaf fenomenin nedenlerini sorup duruyordu. Neyse ki ona cevap verebilecek durumdaydım.

"Buna süt denizi denir," dedim. "Amboina kıyılarında ve bu civarlarda sık sık görülen uçsuz bucaksız bembeyaz dalgalardır bunlar."

– Fakat, diye sordu Conseil, beyefendi böyle bir sonuca neyin sebep olduğunu bana anlatabilirler mi? Sonuçta suların süte dönüştüğünü sanmıyorum!

– Hayır dönmedi, evlat. Seni hayrete düşüren bu beyazlığın tek sebebi, küçük ışıklı solucanlara benzeyen sayısız haşlamlının varlığıdır. Bunlar jelatinimsi yapıda, renksiz, bir saç teli kalınlığında, uzunlukları bir milimetrenin beşte birini geçmeyen hayvancıklardır. Ve bu hayvancıkların bazıları fersahlar boyunca birbirine yapışıp kalır.

– Fersahlarca! diye haykırdı Conseil.

– Evet, evlat. Sakın bu haşlamlıların sayısını hesaplamaya kalkma! Bunu asla başaramazsın. Zira eğer yanılmıyorsam, kimi denizcilerin bu tür süt denizlerinde kırk milden fazla yol katetmişlikleri vardır.

Conseil'in verdiğim tavsiyeyi dikkate alıp almadığını bilmiyorum. Fakat derin düşüncelere dalmış görünüyordu. Şüphesiz kırk milkarenin içinde milimetrenin beşte birinden kaç adet olabileceğini tahmin etmeye çalışıyordu. Bense fenomeni gözlemlemeye devam ettim. Uzun saatler boyunca *Nautilus* mahmuzuyla bu beyazımsı dalgaları yardı. Gemi bu sabunlu sularda, adeta körfezlerdeki akıntıların ve ters akıntıların kimi zaman kendi aralarında oluşturdukları köpüklü anaforların içinden ilerlercesine sessizce süzülüyordu.

Gece yarısına doğru deniz aniden her zamanki rengine büründü. Fakat arkamızda, ufuk çizgisine kadar dalgaların beyazlığını yansıtmaya devam eden gökyüzü suları daha uzun bir süre kuzey şafağının flu ışıklarına bezemiş göründü.

II

Kaptan Nemo'nun Yeni Teklifi

Nautilus 28 Şubat öğle itibarıyla 9° 4' kuzey enleminde deniz yüzeyine çıktığında, karşımıza geminin sekiz mil batısında kalan bir kara parçası çıktı. Gözüme ilkönce aşağı yukarı iki bin ayak yüksekliğinde, son derece düzensiz şekilli dağlardan oluşan bir yığın çarptı. Günlük kerteler alındıktan sonra salona döndüm ve alınan noktalar haritaya yansıtıldığında karşımıza çıkan kara parçasının Hint yarımadasının aşağı ucunda sallanan incisi, Seylan Adası olduğunu anladım.

Kütüphanede dünyanın en verimli adalarından biri olan bu adayla ilgili bir kitap aradım. Nitekim H. C. Sirr'in *Ceylan and the Cingalese* adlı eserini buldum. Salona girince öncelikle antikçağda onca farklı isimle anılmış olan Seylan'ın kertelerini not ettim. Ada coğrafi konum olarak 5° 55' ve 9° 49' kuzey enlemi ile Greenwich meridyeninin doğusunda 79° 42' ve 82° 4' boylamı üzerinde yer alır. Adanın uzunluğu 275 mil; genişliği azami 150 mil; çevresi 900 mil; yüz ölçümü 80.448 mil, yani İrlanda Adası'ndan biraz daha küçüktür.

Tam bu sırada içeri Kaptan Nemo ile yardımcısı girdi.

Kaptan haritaya şöyle bir göz attı. Ardından bana dönüp şöyle dedi:

"Seylan Adası inci tarlalarıyla ünlü bir adadır. Bu tarlalardan birini gezmek ister miydiniz, Bay Aronnax?"

– Elbette isterim, Kaptan.

– Güzel. Bunu kolayca ayarlayabiliriz. Yalnız tarlaları görsek bile, inci avcılarını göremeyeceğiz. Sezon henüz başlamadı. Neyse. O halde ben rotayı Mannar Körfezi'ne çevirmeleri için gerekli emri vereyim. Gece itibarıyla oraya varmış oluruz.

Kaptan yardımcısına birkaç kelime söyledi. Yardımcı derhal salondan çıktı. Kısa süre sonra *Nautilus* kendi doğal ortamına geri döndü ve manometre geminin otuz ayaklık bir derinliğe indiğini işaret etti.

Haritada Mannar Körfezi'ni aramaya başladım. Söz konusu körfezin dokuzuncu paralelde, Seylan'ın kuzeybatı kıyısında yer aldığını gördüm. Bu körfez küçük Mannar Adası'dan çıkan bir şeritle oluşmuştu. Buraya ulaşmak için Seylan'ın batı kıyısını baştan başa geçmek gerekiyordu.

"Bay Profesör," dedi Kaptan Nemo, "insanlar Bengal Körfezi'nde, Hint denizlerinde, Çin ve Japonya sularında, Güney Amerika denizlerinde, Panama Körfezi'nde, California Körfezi'nde inci avlıyorlar. Fakat en iyi sonuçlar Seylan'da alınır. Şüphesiz biz zamanından biraz önce geldik. Avcılar Mannar Körfezi'nde ancak mart ayında bir araya gelir ve burada otuz gün boyunca üç yüz adet gemiyle son derece kârlı bir iş sektörüne konu olan bu deniz hazinelerinin peşine düşerler. Her bir gemide on kürekçi ve on avcı bulunur. İki gruba ayrılan bu insanlar dönüşümlü olarak suya dalar, ayaklarının arasına sıkıştırdıkları ağır bir taş ve gemiye bağlanan bir ip aracılığıyla on iki metrelik bir derinliğe inerler."

– Demek, dedim, hâlâ o kadim usulü kullanıyorlar?

– Ezelden beri, diye cevap verdi Kaptan Nemo. Üstelik bu tarlalar dünyanın en maharetli halkı olan İngilizlere ait olsa bile. Amiens Antlaşması'yla bu tarlalar 1802'de İngilizlere kalmıştır.

– Oysa bana öyle geliyor ki sizin kullandığınız dalış takımları böyle bir işleme çok büyük katkıda bulunabilirdi.

– Elbette. Zira bu zavallı avcılar uzun süre su altında kalamıyorlar. Bir İngiliz olan Percival Seylan'a yaptığı seyahatinde suyun altında tam beş dakika boyunca kalabilen bir Kaf'tan bahseder. Fakat bu bana pek inandırıcı gelmiyor. Bazı avcıların elli yedi saniyeye, hatta en ustalarının seksen yedi saniyeye kadar su altında kalabildiğini biliyorum. Yine de bu insanlar sayıca çok azdır ve gemiye dönen bu zavallıların burunlarından ve kulaklarından kanla karışık bir su gelir. Avcıların ortalama dayanma süresinin otuz saniye olduğunu sanıyorum. Bu süre boyunca avcılar ufak bir ağın içerisine hızla sökebildikleri kadar çok inci istiridyesi doldururlar. Ancak bu avcılar uzun yaşamazlar. Görüş kabiliyetleri azalır, gözlerinde ülser olur, vücutlarında yaralar oluşur ve çoğu zaman deniz dibinde beyin kanaması geçirirler.

– Evet, dedim, bu, sırf bir kaprisi tatmin etmek için yapılan çok hazin bir meslek. Fakat söyleyin Kaptan, bir gemi bir gün içinde kaç adet istiridye avlayabilir?

– Aşağı yukarı kırk ila elli bin kadar. Hatta anlatılana göre 1814'te İngiliz hükümeti hesabına çalışan avcılar yirmi iş günü içerisinde tam yetmiş altı milyon istiridye çıkarmış.

– Hiç olmazsa bu avcılara yeterli bir ücret veriliyor mu peki? diye sordum.

– Neredeyse hiç verilmiyor dense yeridir, Bay Profesör. Panama'da haftada sadece bir dolar kazanıyorlar. Genelde bir inci barındıran istiridye başına bir *sol* kazanıyorlar. Oysa içinde inci olmayan kim bilir kaç istiridye çıkarıyorlar!

– Patronlarını zengin eden bu zavallı insanlara sadece bir *sol* mu veriyorlar? Bu berbat bir şey!

– O halde Bay Profesör, dedi Kaptan Nemo, yoldaşlarınız ve siz Mannar kumsalını ziyaret edeceksiniz. Şayet orada tesadüfen erkenci bir avcıyla karşılaşırsak, onun nasıl avlandığını da görmüş oluruz.

– Anlaştık, Kaptan.

– Bu arada, Bay Aronnax, köpekbalıklarından korkmuyorsunuz, değil mi?

– Köpekbalıkları mı? diye haykırdım.

Bu soru bana en hafif ifadeyle son derece gereksiz göründü.

– Cevabınız? diye sordu Kaptan Nemo.

– İtiraf etmem gerekir ki bu balık cinsiyle henüz çok yakından tanışmış değilim, Kaptan.

– Bizler alışığız, diye cevap verdi Kaptan Nemo. Zamanla siz de alışacaksınız. Zaten silahlı olacağız. Hatta yol üstünde belki bir camgöz de yakalarız. Bu çok ilginç bir avdır. O halde yarın sabah erkenden görüşmek üzere, Bay Profesör.

Bütün bunları öylesine bir ifadeyle söyleyen Kaptan Nemo salondan çıktı.

Sizi İsviçre dağlarında ayı avlamaya davet etseler, "Çok güzel! Yarın ayı avına çıkıyoruz" dersiniz. Sizi Atlas ovalarında aslan veyahut Hindistan ormanlarında kaplan avlamaya davet etseler, "Ah! Demek kaplan veyahut aslan avlamaya gidiyoruz!" dersiniz. Ancak sizi doğal ortamında köpekbalığı avlamaya davet ettiklerinde, böyle bir daveti kabul etmeden önce belki biraz düşünmek istersiniz.

Bana gelince, elimi alnıma götürdüm. Alnımda çoktan boncuk boncuk soğuk ter damlaları birikmişti.

"Şöyle bir düşünelim," dedim kendi kendime, "acele etmeyelim. Crespo Adası'ndaki ormanlarda yaptığımız gibi deniz altı ormanlarında susamuru avlamak hadi neyse. Fakat camgözlerle karşılaşmak hemen hemen kesin gibiyken deniz zemininde koşturmak çok başka bir şey! Bazı ülkelerde, bilhassa Andaman Adaları'nda zencilerin köpekbalıklarına bir ellerinde hançer, bir ellerinde ağla saldırmaktan çekinmediklerini çok iyi biliyorum. Ancak bu korkunç hayvanlarla çarpışan bu insanlardan çoğunun geri dönmediğini de biliyorum! Kaldı ki ben bir zenci değilim. Zenci bile ol-

sam, sanırım böyle bir durumda hafif bir tereddüt geçirmem yine de yersiz olmazdı."

Ve kendimi bir anda köpekbalıklarını, onların sıra sıra dişlerle kaplı, bir insanı ikiye bölmeye muktedir geniş çenelerini hayal ederken buldum. Belimde hafif bir acı duymaya başlamıştım bile. Kaldı ki kaptanın bu uğursuz teklifi o kadar öylesine bir tavırla yapmış olmasını da hazmedemiyordum. Sanki ormanda zararsız bir tilkinin peşine düşmeye gidiyorduk!

"Pekâlâ!" diye düşündüm. "Conseil hayatta gelmek istemez. Bu da beni kaptana eşlik etmekten muaf eder."

Ned Land'e gelince, itiraf etmeliyim ki onun ne kadar aklı başında hareket edeceğinden emin değildim. Tehlike ne kadar büyük olursa olsun, Ned'in kavgacı mizacına hep çekici gelmişti.

Sirr'in kitabını okumaya devam ettim. Fakat sayfaları mekanik bir şekilde çeviriyor, satır aralarında ardına kadar açık korkunç köpekbalığı çeneleri görüyordum.

O sırada içeri sakin, hatta neşeli bir tavırla Conseil ile Kanadalı girdi. Kendilerini neyin beklediğini bilmiyorlardı.

"Beyefendi inanın," dedi Ned Land bana, "şu sizin lanet Kaptan Nemo demin bize çok hoş bir teklifte bulundu."

– Ah! dedim. Demek siz de...

– Beyefendi bir mahzur görmezlerse, diye cevap verdi Conseil, *Nautilus*'un kumandanı bizi yarın beyefendiyle birlikte Seylan'ın muhteşem inci tarlalarını gezmeye davet etti. Bunu candan bir tavırla yaptı ve gerçek bir beyefendi gibi davrandı.

– Daha başka bir şey söylemedi mi?

– Söylemedi, beyefendi, dedi Kanadalı. Bir tek size de bu ufak gezintiden bahsettiğini söyledi, o kadar.

– Nitekim bahsetti, dedim. Size şeyle ilgili herhangi bir ayrıntı vermedi mi?..

– Vermedi, Bay Doğabilimci. Siz de bizimle geliyorsunuz, öyle değil mi?

– Ben mi? Elbette! Bu davet çok hoşunuza gitmiş sanırım, üstat Land.

– Evet! Çok ilginç, çok ilginç olacak.

– Ve belki tehlikeli de olacak! diye ekledim imalı bir ses tonuyla.

– Tehlikeli mi? diye cevap verdi Ned Land. İstiridye dolu bir kumsalda yapılacak basit bir gezinti mi?

Belli ki Kaptan Nemo yoldaşlarımın aklını köpekbalığı hayalleriyle doldurmayı gereksiz bulmuştu. Oysa ben onlara endişeli gözlerle, sanki çoktan bir uzuvlarını kaybetmişler gibi bakıyordum. Onları uyarmalı mıydım? Evet, uyarmalıydım. Fakat bunu nasıl yapacağımı bilemiyordum.

"Beyefendi," dedi Conseil, "beyefendi bize inci avıyla ilgili açıklamalarda bulunmak isterler mi?"

– Avla ilgili mi, diye sordum, yoksa bu avda karşılaşılan olaylarla...

– Avla ilgili, diye cevap verdi Kanadalı. Sahaya çıkmadan önce onu tanımak iyidir.

– Öyleyse oturun dostlarım. Size İngiliz Sirr'den öğrendiklerimi aktarayım.

Ned ve Conseil divana oturdular ve Kanadalı beklemeden sordu:

"Beyefendi, inci nedir?"

– Cesur Ned, diye cevap verdim, şairlere göre inci denizin gözyaşı; Doğululara göre cisimleşmiş bir çiy damlası; hanımlara göre parmaklarına, boyunlarına veya kulaklarına taktıkları sedef dokulu, cam gibi parlak, dikdörtgen şekilli bir takı; kimyagerlere göre fosfat ile kireç karbonatının bir miktar jelatinle karışmış hali ve nihayet doğabilimcilere göre kimi çift kabuklularda sedef üreten organın salgıladığı hastalıklı, basit bir salgıdır.

– Yumuşakçalar şubesi, kafasızlar sınıfı, kabuksular takımı, dedi Conseil.

– Kesinlikle, bilge Conseil. Şimdi bu kabuksular içinde

Iris denizkulakları, turbolar, *Tridacna*'lar, deniz *Pina*'ları, kısacası sedef, yani kabuklarının içini kaplayan mavi, mavimsi, mor veya beyaz bir madde salgılayan bütün kabuksular inci üretebilir.

– Midyeler de üretebilir mi? diye sordu Kanadalı.

– Evet! İskoçya'da, Galler'de, İrlanda'da, Saksonya'da, Bohemya'da ve Fransa'da bulunan bazı akarsularda yaşayan midyeler üretebilir.

– Öyleyse bundan sonra gözümüzü açık tutmamız gerek! diye cevap verdi Kanadalı.

– Ancak, diye sözlerimi sürdürdüm, inci üreten başlıca yumuşakça inci istiridyesi *Meleagrina margaritifera*, o kıymetli inci midyesidir. İnci denen şey yuvarlak biçimli, sedefli bir çökeltiden başka bir şey değildir. Bu çökelti ya istiridyenin kabuğuna ya da hayvanın kıvrımlarının içine yapışır. İnci kabukların üstünde yapışkanken etin üstünde serbesttir. Fakat incinin çekirdeği daima sert ve küçük bir cisimdir. Bu cisim ya kısır bir yumurta ya bir kum tanesidir ve sedefli madde bunun etrafında seneler boyunca, arka arkaya, ince ve eşmerkezli katmanlar halinde birikir.

– Tek bir istiridyenin içinde birçok inci bulunabilir mi? diye sordu Conseil.

– Evet, evlat. Kimi inci midyeleri gerçek birer mücevher kutusudur. Hatta bir istiridyeden bahsederler, ki ben buna pek ihtimal vermiyorum, içinde en az yüz elli adet köpekbalığı bulunmuş.

– Yüz elli adet köpekbalığı mı? diye haykırdı Ned Land.

– Köpekbalığı mı dedim? diye haykırdım ben de heyecanla. Yüz elli adet inci demek istedim. Köpekbalığı anlamsız olurdu.

– Nitekim anlamsız olurdu, dedi Conseil. Peki beyefendi bize bu incilerin hangi yollarla ayrıldığını anlatabilirler mi?

– Bunun pek çok yolu vardır. Hatta çoğu zaman inciler kabuğa yapıştığında, avcılar bunları cımbızla çıkarır. Fakat

en harcıâlem yöntem inci midyelerini kıyı boyunca serilen hasır örtülerin üzerine yaymaktır. Midyeler bu şekilde açık havada ölürler ve on gün içinde istenen çürüme derecesine ulaşırlar. O zaman bu midyeler deniz suyuyla dolu geniş bir rezervuara daldırılır, ardından açılır ve yıkanır. Tasnifçilerin çifte işi işte bu aşamada başlar. Önce ticari dilde *hakiki gümüşi*, *melez beyaz* ve *melez siyah* olarak anılan sedef tabakalarını ayırırlar. Bunlar yüz yirmi beş ila yüz elli kilogramlık kasalarla nakledilir. Ardından tasnifçiler istiridyenin parankimasını çıkarıp kaynatırlar ve en küçük inciye kadar ayırabilmek için elekten geçirirler.

– Bu incilerin fiyatı büyüklüklerine göre mi değişir? diye sordu Conseil.

– Sadece büyüklüklerine göre değil, diye cevap verdim, aynı zamanda biçimlerine, *sularına*, yani renklerine ve *parlaklığına*, yani onları göze o kadar hoş gösteren o hareli, alacalı bulacalı parıltıya göre de değişir. En güzel incilere saf veya kusursuz inci denir. Bunlar yumuşakçanın dokusunun içinde tek başına oluşur. Bunlar beyaz, çoğunlukla donuk, fakat kimi zaman opal bir şeffaflıktadır ve genelde yuvarlak veya armutsu biçimdedir. Yuvarlaklardan bilezik, armutsulardan salkım küpe yapılır. Bunlar en kıymetlileri olduğundan parça başı satılır. Diğer inciler istiridyenin kabuğuna yapışık haldedir ve daha biçimsiz olan bu inciler kiloyla satılır. Son olarak tohum adıyla bilinen küçük inciler daha alt bir sınıf oluşturur. Bunlar metreyle satılır ve bilhassa kilise süslemelerinde kullanılır.

– İncileri büyüklüklerine göre ayırmak uzun ve zor bir iş olmalı, dedi Kanadalı.

– Hayır, dostum. Bu iş, farklı sayılarda delikler açılmış on bir adet elek veya kalburla yapılır. Yirmi ila seksen delikli eleklerde kalan inciler birinci sınıf incilerdir. Yüz ila sekiz yüz delikli kuburlardan kaçmayanlar ise ikinci sınıf incilerdir. Son olarak dokuz yüz ila bin delikli elekler kullanılarak elenen inciler tohumları oluşturur.

– Çok akıllıca! dedi Conseil. Yani incilerin ayrılması ve sınıflandırılması mekanik bir şekilde yapılabiliyor. Peki beyefendi bize inci midyesi tarlaları işletmenin ne kadar kazandırdığını söyleyebilirler mi?

– Sirr'in kitabına bakarsak, diye cevap verdim, Seylan'daki inci tarlaları yılda üç milyon camgöze kiralanıyormuş.

– Franga! diye düzeltti Conseil.

– Evet, franga! Üç milyon franga, dedim ben de. Fakat bu tarlaların eskisi kadar para kazandırdığını sanmıyorum. Şarlken zamanında dört milyon frank, bugün ise bu meblağın ancak üçte ikisini kazandıran Amerikan tarlaları için de durum aynı. Sonuçta inci işletmeciliğinin genel olarak dokuz milyon frank kadar bir kazanç getirdiği tahmin edilebilir.

– Ama, diye sordu Conseil, çok yüksek fiyatlandırılmış bazı incilerden bahsedildiği de olmuştur, öyle değil mi?

– Tabii, evlat. Caesar'ın Servilia'ya değeri bugünkü parayla yüz yirmi bin frank olduğu tahmin edilen bir inci hediye ettiği söylenir.

– Ben de, dedi Kanadalı, antikçağda yaşamış bir hanımefendinin sirkesine inciler koyup içtiğini duymuştum.

– Kleopatra, diye atıldı Conseil.

– Tadı çok kötü olmalı, diye ekledi Ned Land.

– İğrençtir, dostum Ned, diye cevap verdi Conseil. Fakat sirke dolu küçük bir bardak 1.500.000 frank değerindeyse, tadı da bir o kadar lezzet kazanır.

– Keşke o hanımla ben evlenmiş olsaydım, dedi Kanadalı kolunu pek de tekin olmayan bir tavırla hareket ettirerek.

– Ned Land Kleopatra'nın kocası mı? diye haykırdı Conseil.

– Ama evlenmem gerekirdi, Conseil, diye cevap verdi Kanadalı ciddi bir tavırla. Eğer iş yürümediyse bu benim suçum değil. Hatta nişanlım Kat Tender'a inci bir kolye bile almıştım. Ama o başkasıyla evlendi. Ne yapalım! O kolyeye sadece bir buçuk dolar ödemiştim. Yine de inanın Bay Profesör, kolyedeki inciler yirmi delikli elekten bile geçemezdi.

– Sevgili Ned, diye cevap verdim gülerek, onlar sahte inci, parlak suya batırılmış basit cam küreler.

– Öyleyse bu parlak su pahalı bir şey olmalı, dedi Kanadalı.

– Neredeyse hiç para etmez! Bu, sudan toplanıp amonyakta muhafaza edilen incibalığı pullarından çıkan gümüşi maddeden başka bir şey değildir. Bu maddenin hiçbir değeri yoktur.

– Belki de Kat Tender bu yüzden başkasıyla evlendi, diye cevap verdi üstat Land filozofça bir tavırla.

– Fakat değerli inciler konusuna dönersek, dedim, hiçbir hükümdarın Kaptan Nemo'nun elindekinden daha kıymetli bir inciye sahip olduğunu sanmıyorum.

– Şu inci, dedi Conseil vitrin içindeki olağanüstü mücevheri işaret ederek.

– Kesinlikle. Yanılmıyorsam değeri iki milyon...

– Frank! diye atıldı Conseil.

– Evet, dedim, iki milyon frank ve kaptana sadece onu sudan çıkarma zahmetine mal olduğuna hiç şüphe yok.

– Pekâlâ! diye haykırdı Ned Land. Yarınki gezinti sırasında bizim de buna benzer bir şeye rastlamayacağımız ne malum?

– Yok canım! dedi Conseil.

– Niye olmasın?

– *Nautilus*'tayken milyonlarımız olsa neye yarar ki?

– Gemide hayır, dedi Ned Land, ama başka bir yerde...

– Oh! Başka bir yerde! dedi Conseil başını sallayarak.

– Aslında üstat Land haklı, dedim. Eğer Avrupa'ya veya Amerika'ya birkaç milyon değerinde bir inciyle dönersek, en azından başımızdan geçen maceraların hikâyesine hem gerçeklik hem de büyük bir değer katmış oluruz.

– Bence de, dedi Kanadalı.

– Peki ama, dedi daima olayların öğretici tarafına dönen Conseil, inci avı tehlikeli bir iş mi?

– Hayır, diye atıldım. Tabii bazı önlemler alındığı takdirde.

– Bu iş ne kadar riskli olabilir ki? dedi Ned Land. Birkaç damla deniz suyu yutmak falan mı?

– Dediğiniz gibi, Ned. Bu arada, diye de ekledim Kaptan Nemo'nun rahat ses tonunu taklit etmeye çalışarak, köpekbalıklarından korkar mısınız, mert Ned?

– Ben mi? diye cevap verdi Kanadalı. Meslekten zıpkıncı olan ben mi? Onlarla alay etmek benim işim!

– Ama burada söz konusu olan onları büyük balık oltasıyla avlayıp gemi güvertesine çıkarmak, baltayla kuyruklarını kesip karınlarını yarmak, kalplerini söküp denize atmak değil.

– O halde burada söz konusu olan...

– Evet, aynen o.

– Suyun içinde mi?

– Suyun içinde.

– Aslında iyi bir zıpkınla olmayacak şey değil! Köpekbalıklarının yaradılışının ne kadar kötü olduğunu siz de bilirsiniz, beyefendi. Sizi ağzıyla kapmak için karın üstü dönmeleri gerekir ve aynı zamanda...

Ned Land'in "kapmak" kelimesini söyleme biçimi tüylerimi diken diken etmişti.

"Peki ya sen Conseil? Camgözler hakkında ne düşünüyorsun?"

– Ben, dedi Conseil, beyefendiye karşı dürüst olacağım.

– Hele şükür, diye düşündüm.

– Şayet beyefendi köpekbalıklarına meydan okuyacaklarsa, dedi Conseil, onun sadık hizmetkârının da onunla birlikte köpekbalıklarına meydan okumaması için bir neden göremiyorum.

III

On Milyon Değerinde Bir İnci

Gece çökünce ben de yattım. Fakat kötü bir uyku uyudum. Camgözler rüyalarıma girdi ve ben, *requin* kelimesinin etimolojik kökeninin "requiem" kelimesine dayanmasını hem çok yerinde hem de çok yersiz bulmaya başladım.*

Ertesi gün saat sabah dörtte, Kaptan Nemo'nun özel olarak benim hizmetime verdiği *steward* tarafından uyandırıldım. Hızlıca kalkıp giyindim ve salona geçtim.

Kaptan Nemo orada beni beklemekteydi.

"Bay Aronnax," dedi, "yola çıkmaya hazır mısınız?"

– Hazırım.

– Beni takip edin lütfen.

– Peki ya yoldaşlarım, Kaptan?

– Onlara da haber verildi, bizi bekliyorlar.

– Dalış takımlarımızı giymeyecek miyiz? diye sordum.

– Daha değil. *Nautilus*'un kıyıya çok fazla yaklaşmasını istemiyorum. Mannar kumsalının epey uzağındayız. Fakat bizi gideceğimiz noktaya götürecek olan filikayı hazırlattım. Böylece oldukça uzun sürecek bir yürüyüşten de kurtulmuş olacağız. Dalış takımlarımızı filikada götüreceğiz ve deniz altı keşif gezimize başlayacağımız zaman giyeceğiz.

---

* *Requin* Fransızca "köpekbalığı", *Requiem* Latince ölüler için okunan ağıt anlamına gelir. (ç.n.)

Kaptan Nemo beni platforma açılan ana merdivene götürdü. Ned ve Conseil orada bizi bekliyordu. İkisi de bu "keyifli gezinti"ye çıkacak olmanın heyecanı içindeydi. *Nautilus*'un beş tayfası bordaya bağlı filikanın içinde ellerinde kürekleriyle bizi beklemekteydi.

Gece henüz karanlıktı. Bulut kümeleri gökyüzünü kaplıyor, yıldızların görünmesine ancak ara sıra izin veriyordu. Gözlerimi karanın bulunduğu yere çevirdiysem de, ufkun dörtte üçünü güneybatıdan kuzeybatıya kadar kaplayan belli belirsiz bir çizgiden başka bir şey göremedim. Gece boyunca Seylan'ın batı kıyısı boyunca ilerlemiş olan *Nautilus*, körfezin, daha doğrusu söz konusu kara parçası ile Mannar Adası'nın oluşturduğu o körfezin batısında bulunuyordu. Orada karanlık suların altında, uzunluğu yirmi mili geçen uçsuz bucaksız inci midyesi tarlaları uzanıyordu.

Kaptan Nemo, Conseil, Ned Land ve ben filikanın arkasındaki yerlerimizi aldık. Filikanın kaptanı dümene geçti. Dört yoldaşı küreklere asıldı. Halat çözüldü ve yola koyulduk.

Filika güney istikametinde ilerliyor, kürekçiler aceleci davranmıyordu. Suyu sağlam darbelerle yaran küreklerin, genelde donanmalarda kullanılan usule göre on saniyede bir çekildiğini fark ettim. Filika kendi hızıyla ilerlerken, su damlacıkları karanlık dalgalara çarpıp erimiş kurşun çapakları gibi çıtırtılar çıkartıyordu. Açıklardan gelen bir dalga filikayı hafif hafif salladı, birkaç dalga sırtı filikanın pruvasını şıpırdattı.

Hepimiz susuyorduk. Acaba Kaptan Nemo'nun aklından neler geçiyordu? Belki de yaklaşmakta olduğu, fazla yakınında olduğunu hissettiği kara parçasını düşünüyordu. Oysa Kanadalı'ya göre de bu kara parçası daha çok uzaktı. Conseil'e gelince, o aramıza sırf merakından katılmıştı.

Saat beş buçuğa doğru, ufkun ilk ışıklarıyla birlikte kıyının üst çizgisi iyice belirginleşti. Doğuda oldukça düz olan

bu çizgi güneye doğru biraz yükseliyordu. Karayla aramızda hâlâ beş millik bir mesafe vardı ve kıyıları puslu suların arkasında hayal meyal seçilebiliyordu. Karayla aramızda uzanan deniz ıssızdı. Tek bir gemi, tek bir dalgıç dahi yoktu. İnci avcılarının bu buluşma noktasında derin bir sessizlik hâkimdi. Kaptan Nemo'nun dediği gibi buluşma yerine bir ay erken gelmiştik.

Saat altıda gün, ne şafağın ne de alacakaranlığın görüldüğü tropik bölgelere has bir hızla bir anda ağardı. Güneş ışınları ufkun doğusunda biriken bulut perdesini yardı ve güneş hızla yükseldi.

Artık karayı, oraya buraya dağılmış ağaçları net bir şekilde görebiliyordum.

Filika, güneye doğru genişleyen Mannar Adası'na doğru ilerledi. Kaptan Nemo oturduğu yerden kalkıp denizi incelemeye başladı.

Kaptanın işaretiyle demir atıldı. Zincirin zemini bulması uzun sürmedi; zira deniz zemini suyun bir metre altındaydı ve burası inci midyesi tarlalarının en yüksek noktalarından birini oluşturuyordu. Filika açığa sürükleyen cezrin etkisiyle hemen döndü.

"İşte geldik, Bay Aronnax," dedi Kaptan Nemo. "Şu dar körfeze bir bakın. İşletmecilerin çok sayıdaki inci avı gemisi bir ay içinde işte burada toplanacak. Bu gemilerle gelen dalgıçlar cüretkâr bir şekilde işte bu suları tarayacaklar. Bu körfez bu tür bir av için çok elverişli. Burası şiddetli rüzgârlara kapalıdır ve deniz burada asla dalgalı olmaz. Bunlar dalgıçların çok işine gelen koşullardır. Şimdi dalış takımlarımızı giyeceğiz ve gezintimize başlayacağız."

Cevap vermedim ve bir yandan bu kaygı verici dalgalara bakarken, filikadaki tayfaların yardımıyla ağır dalış takımlarımı giymeye başladım. Kaptan Nemo ile yoldaşlarım da giyindi. *Nautilus*'un adamlarından hiçbiri bu yeni gezintimizde bize eşlik etmeyecekti.

Kısa süre sonra boynumuza kadar kauçuk kıyafetlerimizin içine hapsolmuştuk. Hava araçları kayışlarla sırtımıza takıldı. Ancak bu sefer Ruhmkorff aletlerini almamız söz konusu değildi. Başımı dalış takımının bakır kapsülünün içine geçirmeden önce bu durumu kaptanla paylaştım.

"Bu aletler işimize yaramaz," diye cevap verdi kaptan. "Fazla derine inmeyeceğiz. Güneş ışınları yolumuzu aydınlatmak için yeterli olacaktır. Kaldı ki bu suların altında elektrikli bir fenerle dolaşmak tedbirli bir davranış olmaz. Fenerin ışığı bu civarda yaşayan tehlikeli bir canlıyı bir anda bize doğru çekebilir."

Kaptan Nemo bunları söylerken, Conseil ve Ned Land'e döndüm. Fakat dostlarım başlarını çoktan madeni başlığın içine sokmuştu bile; ne bu sözleri duyabilir ne de bunlara cevap verebilirlerdi.

Kaptan Nemo'ya soracağım son bir soru kalmıştı:

"Peki ya silahlarımız," diye sordum, "tüfeklerimiz ne olacak?"

– Tüfek mi? Ne işimize yarayacak ki! Sizin dağcılar ayıya ellerinde bir hançerle saldırmıyorlar mı? Çelik, kurşundan daha güvenilir değil midir? İşte size sağlam bir bıçak. Bunu kemerinize yerleştirin, sonra yola çıkalım.

Yoldaşlarıma baktım. Onlar da bizimle aynı silahı taşıyordu. Buna ek olarak Ned Land'in elinde *Nautilus*'tan ayrılmadan önce filikaya koymuş olduğu kocaman bir zıpkın vardı.

Ardından ben de kaptan gibi ağır bakır kürenin başıma geçirilmesine izin verdim ve hava tüplerimiz derhal çalışmaya başladı.

Bir an sonra filikadaki tayfalar bizi arka arkaya denize indirdi ve bir buçuk metre derinlikte düz bir kuma ayak bastık. Kaptan Nemo bize eliyle işaret etti. Onu takip etmeye başladık ve hafif bir eğimle dalgaların altında gözden kaybolduk.

Orada zihnimi esir alan düşünceler yok oldu. Şaşırtıcı şekilde sakinleştim. Hareket kolaylığı kendime olan güvenimi artırdı ve manzaranın tuhaflığı hayal gücümü ele geçirdi.

Güneş suyun altını yeteri kadar aydınlatmaya başlamıştı bile. En küçük nesneler dahi seçilebilir olmuştu. On dakika süren bir yürüyüşün ardından suyun beş metre derinine indik ve zemin aşağı yukarı dümdüz bir hale geldi.

Ayaklarımızın altında bir bataklıktaki suçullukları misali *Monopterus* cinsine mensup, kuyruk yüzgecinden başka yüzgeci olmayan ilginç balık sürüleri havalanıyordu. Bunların içinde saydam karınlı, sekiz desimetre uzunluğunda gerçek bir yılan olan ve her iki yanındaki altın çizgiler olmasa kolaylıkla mığrı balığıyla karıştırılabilecek Java yılanbalığını tanıdım. *Stromateidae* cinsine mensup, gövdeleri son derece basık ve oval olan balıklar arasında, sırt yüzgeçlerini bir tırpan gibi taşıyan, parlak renkli ve yenebilir balıklar gördüm. Bu balıklar kurutulup salamuraya yatırıldığında *karawade* adıyla bilinen enfes bir yemek olur. Bunun dışında *Aspidophoroides* cinsine mensup, gövdeleri uzunlamasına sekiz parçadan oluşan pullu bir zırhla kaplı Tranquebar balıkları gördüm.

Bu arada gittikçe yükselen güneş su kütlesini daha da aydınlatmaya başlamıştı. Zemin yavaş yavaş değişti. İnce kumun yerini yumuşakçalarla ve bitkimsi hayvanlarla kaplı yuvarlak kayalardan oluşmuş gerçek bir yol aldı. Bu iki şubeye mensup hayvanlar arasında Kızıldeniz'e ve Hint Okyanusu'na özgü kabuksular olan, ince ve birbirine eşit olmayan kapakçıklara sahip *Placuna placenta*'lar, yusyuvarlak kabuklu portakal renkli *Lucina*'lar, *Terebridae*'ler, *Nautilus*'a harikulade bir renk yansıtan birkaç *Purpura persica*, on beş santimetre uzunluğunda, dalgaların içinde sanki sizi yakalamak isteyen eller gibi uzanan boynuzlu deniz salyangozları, hepsi de iğnelerle kaplı boynuzlu *Lingula*'lar, Hint pazarlarında bol bol bulunan yenebilir de-

niz kabukları, hafif ışıltılı *Pelagia panopyra*'lar ve nihayet bu denizlerdeki en zengin ormanları meydana getiren muhteşem yelpazeler olan *Oculina flabelliforma*'lar gördüm.

Bu canlı bitkilerin ortasında ve su bitkilerinden oluşan beşiklerin altında sakar bir eklemliler ordusu oradan oraya koşuşturuyordu. Bilhassa kabukları biraz yuvarlağımsı bir üçgene benzeyen dişli *Ranina*'lar, bu bölgeye özgü, görüntüsü insanın midesini bulandıran Parthenope yengeçleri. Daha önce pek çok kez karşılaştığım en az bunlar kadar çirkin bir başka hayvan, Bay Darwin tarafından incelenen ve doğanın hindistanceviziyle beslenmesi için gerekli güdüyü ve gücü bahşetmiş olduğu o devasa yengeçtir. Bu yengeç kıyıdaki ağaçlara tırmanıp hindistancevizi düşürür. Düşüp ikiye yarılan cevizi güçlü kıskaçlarıyla açar. Buradaki berrak dalgaların altında bu yengeç oradan oraya eşi benzeri olmayan bir cevvallikle koştururken, Malabar kıyılarında bulunan türden yeşil denizkaplumbağaları devrik kayaçların arasında ağır ağır dolaşıyordu.

Saat yediye doğru nihayet milyonlarca inci midyesinin üremekte olduğu istiridye tarlasını aşındırmaya başladık. Bu kıymetli yumuşakçalar kayalara tutunup, başka yere gitmelerine izin vermeyen o kahverengi ipliksileriyle buraya sıkı sıkı yapışır. Bu istiridyeler, doğanın hareket kabiliyetinden bütün bütün mahrum etmediği midyelerden işte bu bakımdan aşağıdır.

Meleagrina istiridyesi, kapakçıkları aşağı yukarı birbirine eşit olan sedef, kalın duvarlı, dışı son derece pürüzlü bir deniz kabuğu biçiminde görülür. Bu deniz kabuklarından bazıları, tepe noktasında ışıldayan yeşilimsi şeritlerle yaprak yaprak, çizgi çizgiydi. Bunlar genç istiridyelerdi. Sert ve siyah yüzeyli, on yaşında veya daha yaşlı olan diğer istiridyelerin genişliği on beş santimetreye kadar ulaşıyordu.

Kaptan Nemo bana eliyle bu olağanüstü istiridye yığınını gösterdi ve ben, bu madenin gerçek anlamda tüketilemez

olduğunu anladım. Zira burada doğanın yaratıcı gücü insanoğlunun yıkıcı içgüdüsüne baskın geliyordu. Bu içgüdüye göre hareket eden Ned Land, yanında getirdiği ağı en güzel yumuşakçalarla doldurmaya başlamıştı bile.

Ancak durmamız imkânsızdı. Salt kendisinin bildiği patikalardan ilerler gibi duran kaptanı takip etmemiz gerekiyordu. Zemin yavaş yavaş yükseldi. Kimi zaman havaya kaldırdığım kolumun deniz seviyesini aştığı oldu. Daha sonra kumsalın seviyesi öngörülmez biçimde alçaldı. Sık sık piramit şeklinde incelen yüksek kayaların yanından geçtik. Bunların karanlık yarıklarında, uzun bacaklarının üzerinde savaş makineleri gibi yükselen iri deniz kabukluları sabit gözlerle bize bakıyordu. Ayaklarımızın altında antenlerini ve dokunaçlarını ölçüsüzce uzatan kırkayaklar, *Glycera*'lar, *Aricia*'lar ve *Annelida*'lar geziniyordu.

Bu sırada karşımıza deniz altı bitki örtüsünün bütün halılarıyla kaplı çok güzel bir kayalık yığınının içine oyulmuş geniş bir mağara çıktı. Bu mağara başta bana çok karanlık göründü. Güneş ışınları bu mağaranın içinde kademe kademe yok olup gidiyor gibiydi. Mağaranın belli belirsiz şeffaflığı boğuk bir ışıktan ibaretti.

Kaptan Nemo bu mağaraya girdi. Biz de onu takip ettik. Gözlerim kısa sürede bu görece karanlığa alıştı. Toskana mimarisinde görülen ağır sütunlar gibi genel olarak granitimsi zemine oturmuş doğal sütunların taşıdığı kemerin beklenmedik biçimlere sahip ayaklarını seçtim. Gizemli rehberimiz niçin bizi bu deniz altı mahzenine sokmuştu? Bunu birazdan öğrenecektim.

Oldukça sert bir yokuş indikten sonra, ayaklarımız bir tür dairesel kuyunun zeminine bastı. Burada Kaptan Nemo durdu ve eliyle bize henüz seçemediğim bir nesne gösterdi.

Bu, olağanüstü boyutlara sahip bir istiridye, devasa bir *Tridacna*, bir göl dolusu kutsal suyu içine alabilecek bir okunmuş su vazosu, genişliği iki metreyi aşan bir kurnaydı.

Dolayısıyla bu istiridye *Nautilus*'un salonunu süsleyen istiridyeden çok daha büyüktü.

Bu olağanüstü yumuşakçaya yaklaştım. İpliksileriyle granit bir tablaya yapışmış ve burada, mağaranın sakin sularında tek başına gelişmişti. Bu *Tridacna*'nın ağırlığının üç yüz kilogram olduğunu tahmin ettim. Böyle bir istiridyenin içinde on beş kilo et olmalıydı. Bunun bir parçasını yemek için bile Gargantua'nın* midesine sahip olmak gerekirdi.

Görünüşe göre Kaptan Nemo bu çift kabuklunun varlığından haberdardı. Bu kabukluyu ilk kez ziyaret etmiyordu. Bizi buraya getirmekle kaptanın sadece bize bir doğa harikasını göstermek istediğini düşündüm. Oysa yanılıyordum. Kaptan Nemo'nun bu *Tridacna*'nın güncel durumunu kontrol etmekte özel bir menfaati vardı.

Yumuşakçanın iki kapakçığı aralıktı. Kaptan yaklaştı ve kabukların kapanmasını engellemek için hançerini bunların arasına sıkıştırdı. Sonra eliyle hayvanın mantosunu oluşturan, kenarları zarımsı ve püsküllü tuniğini kaldırdı.

Burada, yapraksı kıvrımları arasında büyüklüğü bir hindistancevizininkine eşit serbest bir incinin durmakta olduğunu gördüm. Yuvarlak yapısı, kusursuz berraklığı ve harikulade parlaklığıyla bu inci paha biçilmez bir mücevherdi. Merakıma yenik düşüp inciye dokunmak, onu tartmak, yoklamak için elimi uzattım. Fakat kaptan beni durdurdu, hayır anlamında bir işaret yaptı ve hızlı bir hareketle hançeri çekip kapakçıkların birdenbire kapanmasına izin verdi.

İşte o zaman Kaptan Nemo'nun niyetinin ne olduğunu anladım. Bu inciyi *Tridacna*'nın mantosunun içinde gömülü halde tutarak incinin olmayacak boyutlara ulaşmasına izin veriyordu. Yumuşakçanın salgısı her yıl bu inciye yeni eşmerkezli katmanlar ekliyordu. Doğanın bu harikulade meyvesinin "olgunlaşmakta" olduğu mağarayı sadece Kap-

---

* Fransız yazar Rabelais'nin *Gargantua ve Pantagruel* adlı romanının oburluğuyla ünlü kahramanı. (ç.n.)

tan Nemo biliyordu. Bir gün o değerli müzesine taşıyabilmek için bu inciyi tabiri caizse tek başına büyütüyordu. Hatta belki Çinliler ve Hintliler gibi yapıp, yumuşakçanın kıvrımlarının altına bir cam veya metal parça sıkıştırıp bu incinin üretiminde belirleyici bir rol de oynamış olabilirdi. Bu cam veya metal parça yavaş yavaş sedefle kaplanmıştı. Ne olursa olsun bu inciyi önceden gördüklerimle, kaptanın koleksiyonunda parlayanlarla karşılaştırdığımda, değerinin en az on milyon frank olduğunu tahmin ediyordum. Bu lüks bir ziynet eşyası değil, muhteşem bir doğa harikasıydı. Zira hangi kadının kulakları bu inciyi taşımaya dayanırdı bilemiyorum.

Bu zengin inciye yaptığımız ziyaret sona erdi. Kaptan Nemo mağaradan çıktı ve biz de istiridye tarlasına, dalgıçların henüz bulandırmadığı o berrak suların ortasına geri döndük.

Aylaklar gibi birbirimizden ayrı yürüyorduk. Herkes kendi kafasına göre duruyor veya uzaklaşıyordu. Bana gelince, hayal gücümün gülünç bir şekilde abarttığı tehlikelere dair hiçbir endişem kalmamıştı. Denizin sığ yeri yavaş yavaş deniz yüzeyine yaklaşıyordu ve kısa süre sonra başım okyanus hizasının bir metre üstüne çıktı. Conseil yanıma geldi ve o koca başlığını benimkine yapıştırarak bana gözleriyle dostça selam verdi. Ancak bu yüksek düzlük sadece birkaç tuvaz uzunluğundaydı ve kısa süre sonra yeniden kendi doğal elementimize geri döndük. Artık onu bu isimle anmaya hakkım var sanırım.

On dakika sonra Kaptan Nemo birdenbire durdu. Geri dönmek için durduğunu sandım. Fakat hayır. Bir el işaretiyle bize geniş bir yarığın dibine büzülmemizi emretti. Kaptan eliyle denizdeki bir noktaya işaret ediyordu. Ben de o noktaya dikkatle bakmaya başladım.

Benden beş metre ötede bir gölge peyda oldu ve zemine daldı. Zihnimden köpekbalıklarıyla ilgili kaygı verici düşün-

celer geçti. Fakat yanılıyordum. Yolumuz okyanus canavarlarıyla bu defa da kesişmemişti.

Bu bir insan, canlı bir insan, bir Hintli, bir siyahi, bir inci avcısı, şüphesiz hasat öncesi şansını denemeye gelmiş sefil bir adamdı. Başının birkaç ayak üzerine demir atmış sandalının tabanını seçebiliyordum. Adam arka arkaya dalıp çıkıyordu. Ayaklarının arasına sıkıştırdığı kesmeşeker şeklinde yontulmuş bir taş ile bu taşı sandala bağlayan bir halat adamın denizin dibine daha hızlı inmesini sağlıyordu. Adamın bütün teçhizatı bundan ibaretti. Aşağı yukarı beş metre derinlikteki zemine ulaştığında hemen diz çöküp torbasını alelacele topladığı istiridyelerle dolduruyordu. Daha sonra sudan çıkıp torbasını boşaltıyor, taşını sandala çekiyor ve sadece otuz saniye süren bu işleme devam ediyordu.

Bu avcı bizi görmüyordu. Kayalığın gölgesi bizi görmesini engelliyordu. Kaldı ki bu zavallı Hintli ona benzeyen insanların orada, suların altında avlanma usulüne ait hiçbir ayrıntıyı kaçırmadan onun hareketlerini gözlemlediğini asla tahmin edemezdi!

Adam pek çok defa bu şekilde dalıp çıktı. Her dalışta bir düzineden fazla istiridye çıkaramıyordu; zira bunları sağlam ipliksileri sayesinde tutundukları yataklarından koparmak gerekiyordu. Kim bilir bu istiridyelerin kaçı adamın hayatını riske attığı o kıymetli inciden yoksundu!

Adamı büyük bir dikkatle seyrediyordum. İşini düzenli bir şekilde yapıyordu ve yarım saat boyunca hiçbir tehlike onun işini yapmasına engel olmadı. Ben de bu ilginç avlanma usulünü iyice kavramaya başladım. Ancak birdenbire, tam Hintli deniz zeminine diz çökmüşken onun bir dehşet hareketi yaptığını ve deniz yüzeyine çıkmak için atıldığını gördüm.

Adamın dehşetinin kaynağını anlamıştım. Talihsiz avcının başının üzerinde devasa bir gölge belirmişti. Bu gözleri çakmak çakmak, çeneleri ardına kadar açık, yanlamasına ilerleyen büyük boy bir köpekbalığıydı!

Dehşetten suspus olmuş, kıpırdayacak halim kalmamıştı.

Obur hayvan güçlü bir yüzgeç darbesiyle Hintli'nin üzerine atıldı. Adam kenara kaçıp köpekbalığı tarafından ısırılmaktan kurtulduysa da kuyruk darbesinden kurtulamadı; zira göğsüne denk gelen kuyruk onu yere serdi.

Bütün bunlar sadece birkaç saniye içinde olup bitti. Geri gelen köpekbalığı sırtüstü dönerek tam Hintli'yi ikiye ayırmaya hazırlanıyordu ki, yakınımda duran Kaptan Nemo'nun birdenbire ayağa fırladığını hissettim. Bir elinde hançeri dosdoğru canavara doğru ilerleyen kaptan onunla göğüs göğüse çarpışmaya hazırdı.

Köpekbalığı tam talihsiz avcıyı ağzıyla kapmaya hazırlanıyordu ki karşısına dikilen yeni rakibini gördü ve tekrar karın üstü dönüp hızla bu yeni rakibe yöneldi.

Kaptan Nemo'nun aldığı pozisyon hâlâ gözümün önünden gitmez. Yerde iki büklüm duran kaptan, hayranlık uyandıran bir soğukkanlılıkla korkunç camgözün saldırmasını bekliyordu. Camgöz üzerine atıldığında ise, kaptan inanılmaz bir çeviklikle kenara sıçrayıp çarpışmadan kaçtı ve hançerini hayvanın karnına daldırdı. Ancak her şey daha bitmemişti. Korkunç bir savaş başladı.

Köpekbalığı tabiri caizse kükredi. Yaralarından oluk oluk kan fışkırıyordu. Deniz kızıla kesmişti. Saydamlığını yitiren suların içinde hiçbir şey göremez olmuştum.

Hiçbir şey göremiyordum. Ta ki bir an için hayvanın yüzgeçlerinden birine tutunmuş cesur kaptanın canavarla göğüs göğüse çarpıştığını, düşmanının karnını hançer darbeleriyle deştiğini, ancak yine de nihai darbeyi indiremediğini, yani kalbini vuramadığını görene kadar. Debelenen camgöz suları öfkeyle çalkalıyordu. Dalgaların yarattığı anaforla yere devrilecek gibi oluyordum.

Kaptanın yardımına koşmak isterdim. Ancak dehşetle olduğum yere çakılmış, kıpırdayamıyordum.

Bezgin gözlerle olanları izliyordum. Yaşanan çarpışmada rüzgârın döndüğünü görüyordum. Kaptan üstüne çullanan devasa kütle tarafından yere devrilmişti. Ardından köpekbalığının çeneleri bir demirci makası gibi ölçüsüzce açıldı. Şayet bir elinde zıpkını şimşek gibi atılan Ned Land köpekbalığına saldırıp onu zıpkınının sivri ucuyla vurmasaydı kaptanın canından olacağı kesindi.

Sular kana bulandı. Köpekbalığının tarif edilemez bir öfkeyle dövdüğü dalgalar çalkalandı. Ned Land hedefini vurmuştu. Canavar hırıldıyordu. Kalbinden vurulan hayvan korkunç spazmlarla çırpınıyordu. Conseil bu çırpıntıların geri tepmesiyle yere düştü.

Bu arada Ned Land kaptanı oradan uzaklaştırmıştı. Hiçbir yara almadan ayağa kalkan kaptan doğrudan Hintli'ye gitti, onu taşına bağlayan halatı kesti, kollarına aldı ve güçlü bir topuk darbesiyle deniz yüzeyine çıktı.

Üçümüz de onun peşinden gittik ve birkaç saniye içinde mucizevi bir şekilde kurtulup inci avcısının sandalına ulaştık.

Kaptan Nemo'nun ilk yaptığı şey bu zavallı adamı hayata döndürmeye çalışmak oldu. Bunda başarılı olup olamayacağını bilmiyordum. Fakat umutluydum; zira zavallı adamın suda baygın kalışı uzun sürmemişti. Ancak köpekbalığının kuyruğu ona ölümcül bir darbe indirmiş de olabilirdi.

Fakat Conseil'in ve kaptanın güçlü ovuşturmalarıyla yarı yarıya boğulmuş adamın yavaş yavaş kendine geldiğini gördüm. Adam nihayet gözlerini açtı. Üzerine eğilmiş dört adet devasa bakır kafa gördüğünde kim bilir nasıl bir şaşkınlık, hatta dehşet yaşamıştır!

Bilhassa Kaptan Nemo cebinden bir torba inci çıkarıp da onun eline verdiğinde aklından ne geçmiştir acaba? Zavallı Seylanlı bu deniz adamının verdiği muhteşem sadakayı titrek ellerle kabul etti. Zaten adamın ürkek bakışları da servetini ve canını hangi insanüstü varlıklara borçlu olduğunu bilmediğini gösteriyordu.

Kaptanın bir işaretiyle istiridye tarlasına geri döndük ve geldiğimiz yoldan ilerleyip, yarım saatlik bir yürüyüşün ardından *Nautilus*'un filikasını deniz zeminine bağlayan çapayla karşılaştık.

Filikaya çıkar çıkmaz, tayfaların yardımıyla ağır bakır zırhlarımızdan kurtulduk.

Kaptan Nemo'nun hitap ettiği ilk kişi Kanadalı oldu.

"Teşekkürler, üstat Land," dedi ona.

– Bunu bir mukabele olarak kabul edin, Kaptan, diye cevap verdi Ned Land. Bunu size borçluydum.

Kaptanın dudaklarından soluk bir gülümseme geçti, o kadar.

"Hadi *Nautilus*'a dönelim," dedi kaptan.

Filika dalgaların üzerinde uçmaya başladı. Birkaç dakika sonra suların üzerinde yüzen köpekbalığının kadavrasıyla karşılaştık.

Yüzgeçlerinin ucunun siyah renkli oluşundan bunun Hint denizlerine özgü, gerçek anlamda köpekbalığı türüne mensup korkunç bir *Squalus melanopterus* olduğunu anladım. Uzunluğu yirmi beş ayağı geçiyordu. Devasa ağzı gövdesinin üçte birini kaplıyordu. Üstçenesinde ikizkenar üçgenler şeklinde dizili altı sıra dişten de anlaşıldığı üzere bu bir yetişkindi.

Conseil hayvana tamamen bilimsel bir merakla bakıyordu. Onun isabetli bir şekilde bu hayvanın kıkırdaklılar sınıfına, sabit solungaçlı *Chondropterygia* takımına, *Selacia* familyasına ve *Squalus* cinsine mensup olduğuna hükmetmiş olduğuna eminim.

Hareketsiz duran bu kütleyi incelerken, birden filikanın etrafında bir düzine kadar obur *Melanoptera* peyda oldu. Ancak bunlar bizimle hiçbir şekilde ilgilenmeden kadavranın üstüne atıldılar ve kopan et parçaları için kendi aralarında kavga etmeye başladılar.

Saat sekiz buçuk itibarıyla *Nautilus*'a dönmüştük.

Orada Mannar kumsalında yapmış olduğumuz gezinti sırasında yaşanan olaylar üzerine düşünmeye başladım. Kaçınılmaz olarak iki tespitte bulunmak mümkündü. Birincisi Kaptan Nemo'nun eşsiz cüreti, ikincisi ise bir insan, kendisinin kaçmak için denizlerin altına indiği o ırka mensup biri için gösterdiği vefaydı. Ne denirse densin, bu tuhaf adam kalbini henüz tamamen susturabilmiş değildi.

Bu gözlemimi kendisiyle paylaştığımda, bana hafif heyecanlı bir ses tonuyla şöyle cevap verdi:

"O Hintli, Bay Profesör, zulüm görenlerin yaşadığı ülkeye mensup biri ve ben bugün hâlâ o ülkeye mensubum. Son nefesime kadar da o ülkenin mensubu olacağım!"

IV

Kızıldeniz

29 Ocak günü Seylan Adası yavaş yavaş ufukta kayboldu ve *Nautilus* saatte yirmi millik bir hızla Maldiv Adaları'nı Lakşadvip Adaları'ndan ayıran o labirent gibi geçitlerden geçip gitti. Hatta 1499'da Vasco da Gama tarafından keşfedilen ve 10° ve 14° 30' kuzey enlemi ile 69° ve 50° 72' doğu boylamı arasında yer alan Lakşadvip Takımadası'nı oluşturan on dokuz ana adadan biri olan madreporumsu yapıdaki Kittan Adası'nın bile yakınından geçti.

Japonya sularını terk ettiğimiz andan bu yana 16.220 mil veyahut 7500 fersah yol almıştık.

Ertesi gün –30 Ocak– *Nautilus* okyanus yüzeyine çıktığında civarda hiçbir kara parçası kalmamıştı. Gemi kuzey-kuzeybatı istikametinde, Arabistan ile Hint yarımadası arasında kalan ve Basra Körfezi'nin girişini oluşturan Umman Denizi'ne doğru ilerliyordu.

Bu yolun çıkmaz bir yol olduğu barizdi. O halde Kaptan Nemo bizi nereye götürüyordu? Bunu tahmin edemiyordum. Bu cevap, o gün bana nereye gittiğimizi soran Kanadalı'yı tatmin etmemişti.

"Üstat Ned, kaptanın keyfi bizi nereye götürürse oraya gidiyoruz."

– Bu keyfin bizi pek uzağa götüreceği yok, diye karşılık verdi Kanadalı. Basra Körfezi'nin çıkışı yok. Eğer oraya girersek, geri geri çıkmakta gecikmeyeceğiz demektir.

– O halde biz de geri döneriz, üstat Land. Şayet Basra Körfezi'nden sonra *Nautilus* Kızıldeniz'i gezmek isterse, Babülmendeb Boğazı ona her zaman geçiş sağlayabilir.

– Beyefendi, diye cevap verdi Ned Land, Kızıldeniz'in de en az körfez kadar kapalı olduğunu size ben öğretecek değilim. Zira Süveyş kıstağı henüz açılmadı. Kaldı ki açılmış olsaydı bile, bizimki kadar esrarengiz bir gemi tesviye havuzlarıyla dolu bu kanallara girme riskini göze alamazdı. O halde Kızıldeniz de bizi Avrupa'ya geri götürecek yol olmayacak.

– Nitekim ben de Avrupa'ya dönüyoruz demedim.

– Peki sizin tahmininiz nedir?

– Benim tahminim *Nautilus* Arabistan ve Mısır civarını gezdikten sonra, belki Mozambik Kanalı'ndan geçerek, belki Mascarene Adaları açıklarından geçerek, Ümit Burnu'na ulaşacak şekilde tekrar Hint Okyanusu'na inecek.

– Peki bir kez Ümit Burnu'na vardıktan sonra ne olacak? diye sordu Kanadalı belli bir ısrarla.

– Eh biz de henüz tanışmadığımız Atlantik'le tanışmış olacağız. Yapmayın ama, dostum Ned! Denizler altında yaptığımız bu yolculuktan gerçekten bıktınız mı? Deniz altı harikalarının bize sunduğu bu hiç durmadan değişen gösteriden usandınız mı? Kendi adıma çok az insanın yapma fırsatı bulabileceği bu yolculuğun bitmesi beni çok üzerdi.

– Fakat *Nautilus*'a hapsolalı beri neredeyse üç ay geçtiğinin farkında mısınız, Bay Aronnax? diye cevap verdi Kanadalı.

– Hayır, Ned, bilmiyorum, bilmek de istemiyorum. Ben ne günleri ne saatleri sayıyorum.

– Peki bu iş nasıl bitecek?

– Vakti gelince bu iş de bitecek. Kaldı ki bizim elimizden bir şey gelmez, boşuna tartışıyoruz. Eğer bana gelip "Bir

kaçış fırsatı var" deseniz, o zaman sizinle bu fırsat üzerine tartışırım, mert Ned. Fakat şu an böyle bir durum yok ve sizinle açık konuşmam gerekirse, Kaptan Nemo'nun Avrupa denizlerine gireceğini hiç sanmıyorum.

Bu kısa konuşmadan *Nautilus*'un sıkı bir hayranına dönüştüğüm, onun kumandanının kimliğine büründüğüm anlaşılabilir.

Ned Land'e gelince, o sohbeti monolog şeklindeki şu sözlerle bitirdi: "Bütün bunlar iyi güzel de, bence rahat olmayan yerde zevk de olmaz."

Dört gün boyunca, 3 Şubat'a kadar *Nautilus* farklı hızlarda ve farklı derinliklerde Umman Denizi'ni gezdi. Gemi sanki izleyeceği rota konusunda kararsızmış gibi öylesine ilerler görünüyor, fakat Yengeç Dönencesi'ni asla geçmiyordu.

Umman Denizi'nden çıkarken bir an için Umman'ın en önemli şehri olan Maskat'ı gördük. Etrafını saran siyah kayalıkların ortasında bembeyaz evleri ve müstahkem mevkileriyle göz alan bu şehrin tuhaf görünümüne hayran kaldım. Camilerin yuvarlak kubbelerini, minarelerin zarif uçlarını, taze ve yemyeşil taraçalarını seçtim. Ancak bütün bunları sadece bir an için görebildim; zira *Nautilus* kısa bir süre sonra bu bölgedeki karanlık suların altına gömüldü.

Gemi daha sonra altı millik bir mesafeden El Mahra ve Hadramut kıyıları, bu kıyıların birkaç antik kalıntının yükselttiği dalgalı çizgisi boyunca ilerledi. 5 Şubat'ta nihayet Hint sularını Kızıldeniz'e akıtan, Babülmendeb Boğazı'na sokulmuş gerçek bir huni görevi gören Aden Körfezi'ne ulaştık.

6 Şubat'ta *Nautilus*, dar bir kıstağın kıtaya bağladığı bir burnun üstüne tünemiş olan Aden şehrinin önünden geçti. Bir tür ulaşılamaz Cebelitarık olan bu şehrin müstahkem mevkileri, 1839'da bunları ele geçiren İngilizler tarafından yeniden inşa edilmişti. Tarihçi İdrisi'ye* göre bir zamanlar

---

* El İdrisi (1100-1166). Arap gezgin, haritacı, coğrafyacı. (ç.n.)

kıyının en zengin ve en çok iş yapan ambarı olan bu şehrin sekizgen minarelerini gördüm.

Bu noktaya kadar gelen Kaptan Nemo'nun geri döneceğini sanıyordum. Fakat hayretle ne kadar yanıldığımı fark ettim. Gemi ilerlemeye devam ediyordu.

Ertesi gün, yani 7 Şubat'ta, Arapça "Gözyaşı Kapısı" anlamına gelen Babülmendeb Boğazı'na girdik. Yirmi mil genişliğindeki bu boğaz ancak elli iki kilometre uzunluğundaydı ve tam hız ilerlemekte olan *Nautilus* için bu boğazı geçmek bir saatlik bir işti. Ancak hiçbir şey, hatta Britanya hükümetinin Aden mevkiini güçlendirmek için kaleler inşa ettiği Perim Adası'nı bile göremedim. Süveyş'ten Bombay'a, Kalküta'ya, Melbourne'a, Bourbon'a, Mauritius'a giden İngiliz veya Fransız buharlı gemilerinin sayısı *Nautilus*'un buradan geçmeyi göze alamayacağı kadar fazlaydı. Nitekim gemi ihtiyatlı davranarak orta sularda kaldı.

Öğle vakti geldiğinde nihayet Kızıldeniz'de ilerliyorduk.

Kızıldeniz, Kitabı Mukaddes'in meşhur gölü, yağmurların asla serinletemediği, hiçbir büyük nehrin sulamadığı, aşırı buharlaşmanın durmadan kuraklaştırdığı, her yıl bir buçuk metre yüksekliğinde bir su tabakası kaybeden o Kızıldeniz! Gerçekten bir göl gibi kapalı olsa belki tamamen kuruyacak eşsiz bir körfezdir Kızıldeniz. Bu açıdan komşuları Hazar Denizi veya Lut Gölü ondan üstündür; zira bu göllerdeki su seviyesi, buharlaşma miktarı tam da bunlara katılan su miktarına eşit olacak kadar azalır.

Kızıldeniz 2600 kilometrelik bir uzunluğa ve ortalama 240 kilometrelik bir genişliğe sahiptir. Ptolemaios ve Roma imparatorları zamanında bu deniz dünyanın ticari atardamarıydı. Şu sıralar kazımı devam etmekte olan kıstak Kızıldeniz'e, Süveyş demiryollarının şimdiden kısmen geri kazandırdığı o antik önemini geri kazandıracaktır.

Kaptan Nemo'yu bu körfeze girmeye teşvik edebilecek kaprisi anlamaya çalışmak dahi istemiyordum. Fakat

Nautilus'un buraya girmesini kayıtsız şartsız destekliyordum. Gemi ortalama bir hızla, kâh su yüzeyinde kalarak kâh karşısına çıkan bir gemiden kaçmak için suya dalarak ilerlemeye devam etti ve böylece ben de bu son derece ilginç denizin altını da üstünü de inceleme fırsatı buldum.

8 Şubat'ta, sabahın ilk ışıklarıyla birlikte karşımıza şimdi harap haldeki, surları sadece top sesiyle bile yıkıldı yıkılacak, orada burada birkaç yeşil hurma ağacının göze çarptığı Muha şehri çıktı. Bir zamanlar önemli olan bu şehirde eskiden altı halk pazarı, yirmi altı cami mevcuttu ve on dört küçük kale tarafından savunulan surları şehrin etrafında üç kilometrelik bir çember oluşturmaktaydı.

Nautilus daha sonra denizin hatırı sayılır derinliklere ulaştığı Afrika kıyılarına yaklaştı. Orada, kristal berraklıktaki orta sularda, salonun açık panolarından, parlak renklerde mercanlardan oluşan harikulade çalılıkları ve alglerle *Fucus*'ların o ihtişamlı yeşil kürküne bürünmüş geniş kaya parçalarını seyrettik. Bu tarifi imkânsız bir manzaraydı. Libya kıyılarıyla sınırdaş olan bu kayalıklar, bu volkanik adacıklar ne kadar değişken dekorlar ve görüntüler ortaya koyuyordu! Ancak bu ağaçlıkların en güzelleri doğu yakasına doğru yer alıyordu ve *Nautilus* da buraya ulaşmakta gecikmedi. Burası Tihama kıyılarıydı. Burada bitkimsi hayvan katmanları sadece deniz seviyesinin altında yeşermekle kalmıyor, aynı zamanda denizin on kulaç altında da resmedilecek güzellikte örgüler oluşturuyordu. Daha kaprisli, fakat deniz seviyesinin altındakilere kıyasla daha az renkli olan bu örgüler suların nemli canlılığı sayesinde taze kalıyordu.

Bu şekilde salonun camekânına yapışmış vaziyette ne kadar tatlı saatler geçirdim! Elektrikli fenerimizin ışığıyla aydınlanan ne çok yeni su altı bitkisi ve su hayvanına hayran oldum! Çayırmantarı şeklindeki mantar mercanları, aralarında *Thalassianthus aster*'in de bulunduğu arduvaz renkli *Actinia*'lar, bir dizi flüt gibi dizilmiş, Tanrı Pan'ın kendilerini

üflemesini bekler görünen *Tubipora*'lar; madreporsu çukurlara yerleşen, tabanı kısa bir sarmalla çevrili, bu sulara özgü deniz kabukları ile son olarak o zamana kadar inceleme fırsatı bulamadığım bir polip öbeğine, bayağı süngere ait binlerce numune gördüm.

Polip öbekleri grubunun ilkini oluşturan *Spongiaria* sınıfı bilim adamları tarafından tam da bu faydası tartışılmaz ilginç oluşum için yaratılmıştır. Sünger bazı doğabilimcilerin hâlâ ısrar ettiği gibi bir bitki değil, en altsınıftan bir hayvan, mercandan daha aşağı bir polip öbeğidir. Süngerin bir hayvan olduğu şüphe götürmemektedir. Hatta süngeri bitki ile hayvan arası bir varlık olarak alan eskilerin görüşünü dahi benimsemek mümkün değildir. Bununla birlikte doğabilimcilerin süngerin organik yapısı konusunda hemfikir olmadığını belirtmeliyim. Kimileri için bir polip öbeğiyken, Bay Milne-Edwards gibileri için başlı başına ve eşsiz bir bireydir.

Sünger sınıfında çok sayıda denizde, hatta tatlı su süngeri adını aldıkları bazı nehirlerde görülen aşağı yukarı üç yüz tür yer alır. Ancak süngerlerin en sevdiği sular Akdeniz, Yunan takımadası, Suriye kıyıları ile Kızıldeniz'dir. Buralarda değeri yüz elli franga kadar çıkan ince ve yumuşak süngerler ürer ve çoğalır: Suriye sarı süngeri, Berberistan sert süngeri vs. Ancak bu bitkimsi hayvanları aşılamaz Süveyş kıstağı yüzünden ayrı düştüğümüz Levant limanlarında inceleme fırsatı bulamayacağım için şimdilik Kızıldeniz sularında incelemekle yetinmek zorundaydım.

Nautilus ortalama sekiz ila dokuz metrelik bir derinlikte doğu kıyılarının bu güzel kayalıklarını ağır ağır yalayıp geçerken, ben de yanıma Conseil'i çağırdım.

Burada her biçimden sünger, sap şeklinde, yaprak biçiminde, parmak şeklinde, yuvarlaksı süngerler yetişir. Bu biçimleriyle âlimden çok şair olan balıkçıların onlara atfettiği sepet, çanak, öreke, mus boynuzu, aslan ayağı, tavus kuşu kuyruğu, Neptün eldiveni isimlerini gayet güzel hak eder. Bu

süngerlerin yarı sıvı jelatinimsi bir maddeye bulanmış lifli dokularından durmadan ince su damlaları sızar. Bu damlalar her bir hücreye hayat verdikten sonra kasılmalı bir hareketle dışarı atılır. Bu madde polip öbeği öldükten sonra yok olur ve etrafa amonyak yayarak çürür. Geriye sadece esnekliğine, geçirgenliğine veya soğurma direncine göre çeşitli işler için kullanılan kızılımsı renkteki ev süngerini oluşturan boynuzlu veya jelatinimsi lifler kalır.

Bu polip öbekleri kayalıklara, yumuşakçaların kabuklarına, hatta su bitkilerinin saplarına yapışır. Bunlar en küçük yarıkları doldurur, bazıları yayılır, diğerleri mercan çıkıntıları gibi dikilir veya sarkar. Conseil'e bu süngerlerin iki şekilde, tarakla veya elle avlandığını söyledim. Dalgıç kullanımını gerektiren bu ikinci usul daha çok tercih edilir; zira polip öbeğinin dokusu zarar görmez ve bu da süngerin piyasa değerini kat kat artırır.

Süngerlerin yanında dolaşan diğer balıklar çoğunlukla son derece zarif bir türe mensup medüzlerdi. Yumuşakçalardan Orbigny'ye göre Kızıldeniz'e özgü kalamar varyeteleri, sürüngenlerden ise yeşil denizkaplumbağaları cinsine mensup, soframıza sağlıklı ve nefis bir yemek olarak gelen *Virgata* kaplumbağaları vardı.

Balıklara gelince, bunlar da çok sayıda ve çoğu zaman çok göz alıcıydı. İşte *Nautilus*'un ağlarına en çok takılan balıklar: Aralarında oval biçiminde, kiremit rengi, gövdesi birbirine eşit olmayan mavi beneklerle bezeli, alametifarikası iki adet diş diş iğne olan benekli vatozların da bulunduğu vatozlar; gümüşi sırtlı kelerbalıkları; noktalı kuyruklu iğneli vatozlar; suyun içinde dalgalanan iki metrelik devasa pelerinlere benzeyen kelebek vatozlar; tamamen dişsiz, camgöze yakın bir tür kıkırdaklı olan gitar balıkları; hörgücü kıvrık bir iğneyle biten, bir buçuk ayak uzunluğunda hörgüçlü sandıkbalıkları; gümüşi kuyruklu, mavimsi sırtlı, gri bir şeritle biten kahverengi pektorallere sahip gerçek birer müren olan

Ophidia'lar; ince altın çizgili, Fransız bayrağının renklerini taşıyan *Stromateidae* türü *Fiatola*'lar; dört desimetre uzunluğunda horozbinalar; yedi adet simsiyah çapraz şerit, mavi ve sarı yüzgeçler ile altın ve gümüşi pullarla süslenmiş harikulade *Caranx*'lar; *Centropoda*'lar; sarı kafalı bayağı tekirler; papağan balıkları; *Labros*'lar; çotiralar; kayabalıkları ve daha önce geçmiş olduğumuz okyanuslarda bolca bulunan daha binlerce başka balık.

9 Şubat itibarıyla *Nautilus* Kızıldeniz'in batı kıyısındaki Suakin ile doğu kıyısındaki El Kunfuda arasında yer alan, 190 mil çapındaki en geniş kısmında yüzüyordu.

O gün öğle vakti gerekli ölçümler yapıldıktan sonra Kaptan Nemo benim daha önce çıkmış olduğum platforma çıktı. Kaptanı gelecekteki projelerine dair en azından bir şeyler ima etmeden bırakmamaya yeminliydim. Kaptan Nemo beni görür görmez yanıma geldi ve bana nazik bir tavırla bir puro ikram edip şöyle dedi:

"Söyleyin bakalım, Bay Profesör, Kızıldeniz hoşunuza gitti mi? Bu sularda yaşayan harikaları, balıkları ve bitkimsi hayvanları, süngerlerle kaplı zemini ve mercan ormanlarını yeterince inceleyebildiniz mi? Kıyılarına kurulmuş şehirleri seçebildiniz mi?"

– Evet, Kaptan Nemo, diye cevap verdim. *Nautilus* bu araştırmalar için son derece elverişli bir ortam sağladı. Gerçekten de çok akıllıca inşa edilmiş bir gemi bu!

– Evet beyefendi, gemim akıllı, cüretkâr ve yenilmezdir! Kızıldeniz'in ne korkunç fırtınaları, ne akıntıları ne de kayalıkları onun gözünü korkutabilir.

– Nitekim bu deniz dünyanın en kötü denizleri arasında sayılır, dedim. Hatta yanılmıyorsam, antikçağlarda berbat bir şöhrete sahipmiş.

– Gerçekten de berbat, Bay Aronnax. Yunanlı ve Romalı tarihçiler ondan övgüyle bahsetmez. Strabon* Kızıldeniz'in

---

* Strabon (M.Ö. 64-M.S. 24). Yunan tarihçi, coğrafyacı ve filozof. (ç.n.)

bilhassa meltem ve yağmur sezonunda çok sert olduğunu söyler. Bu denizi Kulzüm Körfezi olarak anan Arap İdrisi, çok sayıda geminin kumsallarında kaza geçirdiğini ve kimsenin burada gece seyretmeye cesaret edemediğini anlatır. İdrisi'nin dediğine göre Kızıldeniz korkunç kasırgalarla çalkalanan, konaklamaya uygun olmayan adalarla dolu, ne su altında ne de su yüzünde "iyi bir şey sunmayan" bir denizdir. Nitekim Arrianus, Agatharchides ve Artemidorus'ta da aynı görüşe rastlanır.

– Bu tarihçilerin *Nautilus*'un içinde gezmedikleri açık, dedim.

– Kesinlikle, diye cevap verdi kaptan gülümseyerek. Ancak bu açıdan çağdaşlarımız da eskilerden daha fazla ilerleme kaydetmiş değiller. Buharın mekanik gücünü keşfetmek için yüzyıllar geçmesi gerekti. Kim bilir yüzyıl sonra ikinci bir *Nautilus* görebilecek miyiz? İlerleme çok yavaş, Bay Aronnax.

– Doğru, dedim. Geminiz bizim bir, hatta belki birkaç yüzyıl ilerimizde. Böyle bir sırrın mucidiyle birlikte yok olmak zorunda oluşu ne büyük felaket!

Kaptan Nemo bana cevap vermedi. Birkaç dakikalık sessizlikten sonra:

"Demin Kızıldeniz'de seyretmenin tehlikeleri hakkında eski tarihçilerin görüşünden bahsetmiştiniz," dedi.

– Doğru, diye cevap verdim ben de. Fakat korkuları biraz abartılı değil miydi?

– Hem evet hem hayır, Bay Aronnax, diye karşılık verdi "sevgili Kızıldeniz'ine" canla başla sahip çıkar görünen Kaptan Nemo. İyi donatılmış, sağlam şekilde inşa edilmiş, itaatkâr buhar gücü sayesinde kendi yönüne kendi karar verebilen modern bir gemi için bugün tehlikeli olmayan şey, eskilerin gemileri açısından bin bir çeşit tehlike arz ediyordu. Palmiye ipleriyle örülmüş, ezilmiş reçineyle kalafatlanmış ve köpekbalığı yağıyla sıvanmış tahta levhalardan yapılmış

kayıklar üzerinde maceraya atılan ilk denizcileri bir düşünün. Gidecekleri yönü tespit edecek aletlere dahi sahip değillerdi ve neredeyse hiç tanımadıkları akıntıların ortasında yaklaşık olarak ilerliyorlardı. Bu şartlarda çok sayıda deniz kazası yaşanmış olmalıydı ve nitekim yaşanmıştır da. Oysa bizim zamanımızda, Süveyş ile güney denizleri arasında çalışan buharlıların, ters esen musonlara rağmen bu körfezin gazabından korkması için artık hiçbir neden kalmadı. Bu buharlıların kaptanları ve yolcuları yola kurbanlar keserek hazırlanmıyor. Aynı şekilde döndüklerinde de çelenkler ve altın şeritler takıp takıştırıp en yakın tapınakta tanrılara şükran dualarını etmiyorlar.

– Aynı fikirdeyim, dedim. Buhar gücü bence de denizcilerin içindeki minnet duygusunu öldürdü. Fakat söyleyin Kaptan, madem Kızıldeniz'i özel olarak incelediniz, bu denizin ismi nereden geliyor?

– Bu konuda pek çok rivayet var, Bay Aronnax. XIV. yüzyılda yaşamış bir vakanüvisin fikrini öğrenmek ister misiniz?

– Hayhay.

– Bu hayalperestin iddiasına göre bu denizin ismi İbraniler geçtikten sonra, firavun, Musa'nın zikrettiği şu sözlerle kapanan dalgaların içinde boğulurken verilmiş:

Bu mucizenin bir nişanesi olarak
Deniz kızıla kesti.
Öyle ki bu denize artık
Kızıl deniz demek zorunda kaldılar.

– Bu şairane bir açıklama, Kaptan Nemo, dedim. Ben bununla yetinemem. Bu nedenle bu konudaki şahsi fikrinizi bilmek isterim.

– Şahsi fikrim şu. Bana göre, Bay Aronnax, Kızıldeniz ismini İbranice bir kelime olan "Edrom" kelimesinin bir çevirisi olarak görmek gerekir. Eskilerin ona bu ismi vermesinin nedeni sularının sahip olduğu o çok özel renktir.

– Fakat şu ana kadar ben sadece berrak, herhangi özel bir renkten yoksun sular gördüm.

– Elbette. Fakat körfezin diplerine doğru ilerledikçe bu eşsiz görüntüyle siz de karşılaşacaksınız. El Tur Körfezi'ni kıpkırmızı, bir kan gölü gibi gördüğümü bilirim.

– Peki siz bu rengi mikroskobik boyutlarda bir algin varlığına mı atfediyorsunuz?

– Evet. Bu, *Trichodesmia* adıyla bilinen cılız bitkicikler tarafından üretilen zamklı kızıl bir maddedir ve bir milimetrekarelik bir alanı kaplaması için bunlardan kırk bin adet gerekir. El Tur'a gelince belki siz de görürsünüz.

– O halde bu, *Nautilus*'un içinde Kızıldeniz'e ilk gelişiniz değil, Kaptan Nemo?

– Hayır, beyefendi.

– Peki madem demin İbranilerden ve Mısırlıların uğradığı felaketten bahsettiniz, size bu suların altında bu önemli tarihi olaya dair izlere rastlayıp rastlamadığınızı sormak isterim.

– Hayır rastlamadım, Bay Profesör. Ve bunun çok iyi bir nedeni var.

– Nedir o?

– Bunun sebebi, Musa'nın bütün halkıyla birlikte geçtiği noktanın bugün kumla dolmuş olması. Öyle ki develer bacaklarını ıslatacak suyu bile zar zor buluyor. Dolayısıyla *Nautilus*'umun da seyredecek kadar su bulamayacağını tahmin edersiniz.

– Peki bu nokta nerede? diye sordum.

– Bu nokta Süveyş'in biraz yukarısında, eskiden derin bir haliç oluşturan o koyda yer alıyor. O zamanlar Kızıldeniz Acı Göllere kadar uzanıyordu. Şimdi bu geçiş mucizevi olsun veya olmasın, İbranilerin Vaat Edilen Topraklara ulaşmak için buradan geçmiş olduklarına şüphe yoktur ve firavunun ordusu da tam burada yok olmuştur. Bu nedenle ben, bu kumların ortasında yapılacak kazıların çok sayıda

Mısır menşeli silah ve araç gereci ortaya çıkaracağını düşünüyorum.

– Buna hiç şüphe yok, dedim. Arkeologlar adına bu kazıların er ya da geç, Süveyş kanalı açıldıktan ve bu kıstağa yeni şehirler kurulduktan sonra gerçekleşmesini dilemekten başka bir şey elden gelmiyor. Tabii *Nautilus* gibi bir gemi için son derece gereksiz bir kanal olacak bu!

– Şüphesiz. Fakat dünya için son derece gerekli, dedi Kaptan Nemo. Eskiler, Kızıldeniz ile Akdeniz arasında irtibat kurmanın ticari işleri için ne kadar gerekli olduğunu çok iyi anlamışlardı. Fakat onların aklına doğrudan bir kanal kazmak gelmedi. Geçiş noktası olarak Nil'i aldılar. Anlatılanlara inanacak olursak, çok büyük ihtimalle Nil'i Kızıldeniz'e bağlayan kanalın inşası Sesostris zamanında başlamıştır. Kesin olan tek şey, İsa Mesih'ten 615 yıl önce Necho'nun Arabistan'ın karşısında yer alan Mısır ovasının ortasından geçen ve Nil'in sularıyla beslenen bir kanal için çalışma başlatmış olduğudur. Bu kanal dört günde geçiliyordu ve iki adet üst üste üç sıralı kürekli kadırganın yan yana geçebileceği kadar genişti. Kanalın inşasına Hystaspes'in oğlu Darius tarafından devam edilmiş, muhtemelen II. Ptolemaios tarafından tamamlanmıştır. Strabon bu kanalın deniz trafiğine açıldığına şahit olmuştur. Ancak Bubastis yakınlarındaki başlangıç noktası ile Kızıldeniz arasındaki eğimin çok az oluşu bu kanalın yılın ancak birkaç ayında kullanılabilmesine yol açmıştır. Bu kanal Antoninler dönemine kadar ticarette kullanılmış, daha sonra terk edilmiş, kumla dolmuş, Halife Ömer'in emriyle tekrar açılmış, kendisine karşı ayaklanan Muhammed bin Abdullah'a gönderilen erzakın ona ulaşmasını engellemek isteyen Halife El-Mansur tarafından 761 veya 762 yılında nihai olarak toprakla doldurulmuştur. Mısır seferi sırasında sizin General Bonaparte Süveyş Çölü'nde yürütülmüş bu çalışmalara dair izlere rastlamış, hatta gelgite yakalanıp Hadjaroth'a varmasına birkaç saat kala,

tam da Musa'nın kendisinden 3300 yıl önce kamp kurduğu noktada yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalmıştır.

– Öyleyse eskilerin inşa etmeyi göze alamadığı şeyi, yani iki deniz arasında Cádiz'den Hindistan'a giden yolu 9000 kilometre kısaltacak bu bağlantıyı bugün Bay de Lesseps* tamamlamak üzere. Bay de Lesseps Afrika'yı devasa bir adaya dönüştürecek.

– Evet, Bay Aronnax. Vatandaşınız olan Bay de Lesseps'le gurur duymakta haklısınız. O, bir millete en büyük kumandanlardan daha çok şeref getiren bir insan! İşe kendisinden önceki pek çok kişi gibi sıkıntılarla ve aksiliklerle başladı. Fakat o başardı; zira onda irade var. Evrensel bir eser olması gereken, bir saltanatı tek başına taçlandırmaya yetecek bu eserin sadece tek bir adamın enerjisi sayesinde nihayete ereceğini düşünmek üzücü bir şey. O halde Bay de Lesseps'e selam olsun!

– Evet, bu yüce vatandaşıma selam olsun, diye cevap verdim ben de Kaptan Nemo'nun tumturaklı ses tonuna şaşırarak.

– Ne yazık ki, diye sözlerine devam etti kaptan, sizi Süveyş kanalından geçiremeyeceğim. Fakat bir gün sonra, Akdeniz'e girdiğimizde Port Said'in uzun dalgakıranlarını seçebileceksiniz.

– Akdeniz'e mi? diye haykırdım.

– Evet, Bay Profesör. Bu sizi şaşırttı mı?

– Beni şaşırtan bir gün sonra Akdeniz'de olacak olmamız.

– Gerçekten mi?

– Evet, Kaptan. Her ne kadar sizin geminize bindiğimden beri hiçbir şeye hayret etmemeye alışmış olsam da, yine de şaşırdım.

– Peki ama bu şaşkınlığın sebebi nedir?

– Sebep, şayet Afrika'yı dolaşıp, Ümit Burnu'nu geçip bir

---

* Ferdinand de Lesseps (1805-1894). Fransız diplomat, Süveyş Kanalı'nın mimarı. (ç.n.)

gün sonra Akdeniz'e ulaşacaksak sizin *Nautilus*'a vermeniz gereken o korkunç hız.

– Peki *Nautilus*'un Afrika'yı dolaşacağını nereden çıkardınız, Bay Profesör? Ümit Burnu'nu geçeceğimiz ne malum?

– Yine de *Nautilus* karada seyretmeyecekse ve kıstağın üstünden geçmeyecekse...

– Veyahut altından, Bay Aronnax.

– Altından mı?

– Elbette, diye cevap verdi Kaptan Nemo sakin sakin. İnsanların bugün bu kara şeridinin yüzeyinde gerçekleştirmekte olduğu şeyi doğa çok önce altında gerçekleştirmiş bulunuyor.

– Nasıl yani? Altta bir geçit mi var yoksa?

– Evet, benim *Arabian Tunnel* adını verdiğim bir deniz altı geçidi var. Bu geçit Süveyş'in altından başlıyor ve Pelusium Körfezi'ne çıkıyor.

– Fakat bu kıstak tamamen hareketli kumlardan oluşmuyor mu?

–Belli bir derinliğe kadar evet. Fakat sadece elli metre sonra sarsılmaz bir kaya temeli var.

– Peki bu geçidi tesadüf eseri mi keşfettiniz? diye sordum gittikçe daha çok hayrete düşerek.

– Biraz tesadüf, biraz muhakeme, Bay Profesör. Hatta tesadüften çok muhakemeyle.

– Kaptan sizi dinliyorum, fakat kulaklarım duyduklarına isyan ediyor.

– Ah beyefendi! *Aures habent et non audient** sözü her çağda geçerlidir. Böyle bir geçit var, hatta ben bu geçidi pek çok defa kullandım. Bu geçit olmasaydı, bugün Kızıldeniz çıkmazında seyretmeyi göze alamazdım.

– Bu tüneli nasıl keşfettiğinizi sorsam patavatsızlık etmiş olur muyum?

– Beyefendi, diye cevap verdi kaptan, birbirlerinden asla ayrılmayacak insanlar arasında sır diye bir şey olamaz.

---

* (Lat.) "Kulakları vardır, ama duymazlar." (ç.n.)

Kaptan Nemo'nun imasını duymazdan gelerek anlatacaklarına kulak kesildim.

"Bay Profesör," dedi bana, "varlığını sadece benim bildiğim bu geçidi basit bir doğabilimci çıkarımı sonucunda keşfettim. Kızıldeniz'de de Akdeniz'de de belli sayıda tamamen türdeş balıkların olduğunu fark ettim: *Ophidia*'lar, *Fiatola*'lar, istrongilos balıkları, levrekler, gümüşbalıkları, uçan balıklar. Bundan emin olunca kendime iki deniz arasında bir bağlantı olup olmadığını sordum. Eğer böyle bir bağlantı vardıysa, deniz altı akıntısının salt seviye farkı nedeniyle muhakkak Kızıldeniz'den Akdeniz'e doğru akması gerekiyordu. Süveyş civarında çok sayıda balık yakalayıp bunların kuyruklarına bakır halkalar geçirdikten sonra tekrar denize bıraktım. Birkaç ay sonra, işaret halkalı balıklarımdan bazılarını Suriye kıyılarında yeniden yakaladım. İki deniz arasında bir bağlantı olduğu böylece benim gözümde teyit edilmiş oldu. *Nautilus*'umla birlikte bu bağlantıyı aradım, keşfettim ve buradan geçtim. Ve kısa bir süre sonra siz de benim Arap tünelimden geçmiş olacaksınız, Bay Profesör!"

V

Arabian Tunnel

Hemen o gün Conseil'e ve Ned'e kaptanla yaptığımız sohbetin doğrudan kendilerini ilgilendiren kısmını aktardım. Onlara iki gün içinde Akdeniz sularının tam göbeğinde olacağımızı söylediğimde, Conseil ellerini çırptıysa da Kanadalı omuz silkti.

"Bir deniz altı tüneli mi?" diye haykırdı. "İki deniz arasında bağlantı mı varmış? Kim böyle bir şey duymuş ki?"

– Dostum Ned, diye cevap verdi Conseil, siz hiç *Nautilus* diye bir şey duymuş muydunuz? Hayır. Oysa varmış. Bu nedenle bu kadar çabuk omuz silkmeyin ve sırf siz duymadınız diye olayları inkâr etmeyin.

– Göreceğiz bakalım, dedi Ned Land başını sallayarak. Sonuçta en çok istediğim şey şu kaptanın bir geçiş yolu bulduğuna inanabilmek. İnşallah bizi Akdeniz'e götürür.

Aynı akşam 21° 30' kuzey enleminde deniz yüzeyinde seyreden *Nautilus* Arap kıyılarına yaklaştı. Uzaktan Mısır'ın, Suriye'nin, Türkiye'nin ve Hindistan'ın önemli bir ticaret merkezi olan Cidde'yi gördüm. Şehirdeki bütün yapıları, liman boyunca demirlemiş gemiler ile su kesimleri dolayısıyla koylarda demir atmak zorunda kalmış gemileri seçtim. Ufukta oldukça alçak bir noktada bulunan güneş

şehirdeki evlere vurmuş, bu evlerin beyazlığını daha da vurgulamıştı. Şehir sınırları dışında göze çarpan birkaç ahşap veya saz ev Bedevilerin yaşadığı mahalleyi işaret ediyordu.

Bir süre sonra Cidde akşam gölgeleri arasında gözden kayboldu ve *Nautilus* yeniden fosforışıl suların içine daldı.

Ertesi gün, yani 10 Şubat'ta aksi istikamette bize doğru gelen pek çok gemi göründü. Bu nedenle *Nautilus* deniz altı seyrine devam etti. Fakat öğle vaktinde, ölçüm yapıldığı sırada deniz ıssız olduğundan *Nautilus* da tekrar su kesimine kadar yüzeye çıktı.

Ned ve Conseil'le birlikte platformda oturmaya çıktım. Doğudaki kıyılar nemli bir sis içinde belli belirsiz bir kütle gibi görünüyordu.

Filikaya yaslanmış havadan sudan konuşurken, Ned Land eliyle denizdeki bir noktayı göstererek şöyle dedi:

"Orada bir şey görüyor musunuz, Bay Profesör?"

– Hayır, Ned, diye cevap verdim. Ama bende sizin kadar keskin göz yok, biliyorsunuz.

– İyi bakın, dedi Ned. Orada, ön sancak tarafında, aşağı yukarı fener hizasında. Sanki hareket eden bir kütle görmüyor musunuz?

– Sahi, dedim dikkatli bir gözlemden sonra, su yüzeyinde siyahımsı uzun bir kütle seçer gibiyim.

– Başka bir *Nautilus* mu? dedi Conseil.

– Hayır, diye cevap verdi Kanadalı. Bu bir deniz hayvanı ya da ben hiçbir şey bilmiyorum.

– Kızıldeniz'de balina var mı? diye sordu Conseil.

– Evet, evlat, diye karşılık verdim. Bazen karşılaşılıyor.

– Bu bir balina değil, dedi Ned Land gözlerini hareket eden kütleden bir an bile ayırmadan. Balinalarla birbirimizi çok eskiden beri tanırız. Onları başka hayvanlarla karıştırmam.

– Biraz bekleyelim, dedi Conseil. *Nautilus* o tarafa doğru ilerliyor. Birazdan öğreniriz.

Nitekim kısa süre sonra söz konusu siyahımsı nesnenin bir mil kadar yakınına geldik. Açık denize konmuş büyük bir kayalığa benziyordu. Fakat neydi? Bir şey söyleyemiyordum.

"Ah! Hareket ediyor! Dalıyor!" diye haykırdı Ned Land. "Hay lanet! Bu hangi hayvan olabilir? Balinaların veya ispermeçet balinalarının çatallı kuyruğuna sahip değil. Yüzgeçleri kesilmiş uzuvlara benziyor."

– Peki ama... diyecek oldum.

– Şuna bak, diye söze devam etti Kanadalı, şimdi de sırtüstü döndü, memelerini havaya dikti!

– Bu bir denizkızı! diye haykırdı Conseil. Beyefendi af buyururlarsa, gerçek bir denizkızı bu!

Denizkızı sözü bana bir ipucu verdi ve bu hayvanın, söylencelerin yarı kadın yarı balık denizkızlarına çevirdiği deniz canlıları takımına mensup olduğunu anladım.

"Hayır," dedim Conseil'e. "Bu bir denizkızı değil. Kızıldeniz'de sadece birkaç tane örneği kalmış ilginç bir canlı. Bu bir *dugong*."

– *Sirenia* takımı, *Pisciforma* grubu, *Monodelphia* altsınıfı, memeliler sınıfı, omurgalılar şubesi, diye karşılık verdi Conseil.

Ve Conseil böyle konuştuğunda karşı tarafa ancak susmak düşerdi.

Bu sırada Ned Land söz konusu hayvana bakmaya devam ediyordu. Gözleri açgözlü bir parıltıyla parlıyordu. Eli hayvanı her an zıpkınlamaya hazır gibiydi. Adeta denize atlayıp hayvana kendi ortamında saldıracak anı kolluyordu.

"Of!" dedi bana heyecandan titreyen bir sesle. "Ben daha önce hiç 'bundan' öldürmemiştim, beyefendi!"

Ned'in içindeki zıpkıncı konuşmuştu.

Tam o sırada Kaptan Nemo platformda belirdi ve *dugong*'u gördü. Kanadalı'nın niyetini anladı ve doğrudan ona hitaben şunları söyledi:

"Eğer elinizde bir zıpkın olsaydı, kendinizi zor tutardınız değil mi, üstat Land?"

– Tam üstüne bastınız, beyefendi.

– Bir gün için yeniden avcı kimliğinize bürünüp bu hayvanı daha önce öldürdüğünüz deniz memelileri listesine katmak istemez misiniz?

– Hem de çok isterim.

– O halde deneyebilirsiniz.

– Teşekkürler, beyefendi, diye cevap verdi gözleri hırsla parlayan Ned Land.

– Yalnız, diye sözlerine devam etti kaptan, size bu hayvanı ıskalamamanızı tavsiye ederim. Bu sizin menfaatinize olmaz.

– *Dugong*'a saldırmak tehlikeli bir iş midir? diye sordum Kanadalı'nın omuz silkmesine rağmen.

– Evet, kimi zaman tehlikelidir, diye cevap verdi kaptan. Bu hayvan kendisine saldıranların üzerine gelir ve filikalarını devirir. Ancak işin içinde üstat Land olunca korkacak bir şey yok. Onun görüşü keskin, kolu kuvvetli. Şayet ona bu *dugong*'u ıskalamamasını tavsiye ediyorsam, bunun nedeni bu hayvana aynı zamanda çok lezzetli bir av hayvanı olarak bakılması. Üstat Land'in lezzetli etlere hayır demediğini biliyorum.

– Ah! dedi Kanadalı. Bu hayvanın eti leziz mi bir de?

– Evet, üstat Land. Gerçek bir kırmızı ete benzeyen eti çok beğenilir ve bütün Malezya'da bu eti prens sofralarında sunmak üzere ayırırlar. Nitekim bu harikulade hayvan o kadar büyük bir hırsla avlanıyor ki, tıpkı türdeşi denizineği gibi sayıları gittikçe azalıyor.

– O zaman, saygıdeğer Kaptan, dedi Conseil ciddi bir tavırla, eğer tesadüf eseri bu hayvan soyunun son örneğiyse, bilim adına onun canını bağışlamamız daha uygun olmaz mı?

– Olabilir, diye cevap verdi Kanadalı. Ama yemek sanatı adına da onu avlamamız daha uygun.

– Avlayın o halde, üstat Land, diye karşılık verdi Kaptan Nemo.

O sırada mürettebattan yedi adam her zamanki sessiz ve ifadesiz halleriyle platforma çıktı. Birinin elinde bir zıpkın ile balina avcılarının kullandığına benzer bir olta vardı. Filika yuvasından çıkarıldı ve denize indirildi. Altı kürekçi filikadaki sıralara yerleşti ve kaptan da dümene geçti. Ned, Conseil ve ben filikanın arka tarafına oturduk.

"Siz gelmiyor musunuz, Kaptan?" diye sordum.

– Hayır, beyefendi. Size iyi avlar dilerim.

Filika açıldı ve altı küreğin de yardımıyla hızla o sırada *Nautilus*'un iki mil uzağında yüzmekte olan *dugong*'a doğru ilerledi.

Deniz memelisinin birkaç gomina ötesine ulaşan filika yavaşladı, kürekler hiç gürültü etmeden durgun suların içine bırakıldı. Ned Land elinde zıpkınıyla filikanın ön tarafına dikildi. Balina avlamak için kullanılan zıpkın normal olarak çok uzun bir halata bağlıdır. Öyle ki yaralı hayvan zıpkınla birlikte uzaklaşırken halat hızlı bir şekilde boşanır. Ancak şimdiki durumda halat on kulaçtan uzun değildi ve ucu küçük bir fıçıya çakılmıştı. Bu fıçı su yüzeyinde kalarak denizin altında seyreden *dugong*'un yerini belli edecekti.

Ayağa kalkıp Kanadalı'nın rakibini incelemeye başladım. Aynı zamanda denizkızı da denen bu *dugong* denizineğine benziyordu. Dikdörtgen gövdesi çok uzun bir kuyrukla, iki yandaki yüzgeçleri ise gerçek parmaklarla bitiyordu. Deniz ineğinden farkı üstçenesinde iki uzun ve sivri diş olmasıydı. Bu dişler hayvanı her iki yandan da her türlü tehlikeye karşı koruyordu.

Ned Land'in saldırmaya hazırlandığı *dugong* devasa boyutlardaydı ve en az yedi metre uzunluğundaydı. Hareketsiz durmakta olan hayvan dalgaların üzerinde uykuya dalmış görünüyor, bu da yakalanmasını daha kolay hale getiriyordu.

Filika temkinli bir şekilde hayvanın üç kulaç yakınına kadar geldi. Kürekler ıskarmozlarda asılı duruyordu. Yarı yarıya doğruldum. Vücudunu biraz geriye atan Ned Land zıpkını ustaca kavramıştı.

Birden bir ıslık duyuldu ve *dugong* ortadan kayboldu. Büyük bir hızla atılan zıpkın şüphesiz sadece suya çarpmıştı.

"Lanet olsun!" diye haykırdı öfkeli Kanadalı. "Iskaladım!"

– Hayır, dedim. Hayvan yaralandı, bakın işte suda kan var. Sadece aletiniz gövdesinde kalmadı.

– Zıpkınım! Zıpkınım! diye bağırdı Ned Land.

Tayfalar tekrar küreklere asıldı ve kaptan filikayı su yüzeyinde yüzen fıçıya doğru götürdü. Zıpkın sudan alınınca filika tekrar hayvanın peşine düştü.

Hayvan nefes almak için zaman zaman su yüzeyine çıkıyordu. Aldığı yara onu zayıf düşürmemişti; zira son derece hızlı bir şekilde kaçıyordu. Güçlü kolların yön verdiği filika takipteydi. Hatta pek çok defa hayvanın birkaç kulaç ötesine kadar geldi. Kanadalı zıpkınıyla her an hazır bekliyordu. Fakat *dugong* ani dalışlarla kaçtığı için onu vurmak imkânsızdı.

Sabırsız Ned Land'i nasıl bir öfkenin ele geçirdiği tahmin edilebilir. Ned talihsiz hayvana İngiliz dilinin sahip olduğu en ağır küfürleri savuruyordu. Bense *dugong*'un her türlü hilemizi savuşturduğunu görmekten sadece rahatsızlık duyuyordum.

Dugong'u bir saat boyunca yılmadan takip ettik. Tam bu hayvanı yakalamanın çok zor olduğuna inanmaya başlamıştım ki, *dugong* daha sonra pişman olacağı bir intikam manevrasına girişmeye karar verdi ve filikaya saldırmak üzere geri geldi.

Bu manevra Kanadalı'nın gözünden kaçmadı.

"Dikkat!" diye bağırdı.

Filikanın kaptanı kendi tuhaf dilinde birkaç kelime sarf etti. Şüphesiz adamlarını dikkatli olmaları konusunda uyarmıştı.

Filikanın yirmi ayak yakınına gelen *dugong* birdenbire burnunun ucunda değil de üst kısmında bulunan geniş deliklerden soludu, ardından bütün hızıyla üstümüze atıldı.

Filika çarpışmadan kaçamadı. Yarı yarıya devrilen filika daha sonra boşaltmak zorunda kaldığımız bir veya iki ton suyla doldu. Ancak kaptanın becerisi sayesinde darbeyi ön cepheden değil de yandan alan filika alabora olmadı. Baş bodoslamaya sıkı sıkıya tutunmuş olan Ned Land *dugong*'u zıpkın darbeleriyle delik deşik ederken, devasa hayvan dişlerini küpeşteye geçirmiş, tıpkı bir karacayı havaya kaldıran aslan gibi filikayı sudan kaldırıp kaldırıp indiriyordu. Hepimiz üst üste devrildik. Şayet hayvana karşı müthiş derecede hırslanmış olan Kanadalı onu tam kalbinden vurmasaydı sonumuz ne olurdu hiç bilmiyorum.

Filikanın çelik gövdesi üzerinde gıcırdayan dişlerin sesini duydum. Ardından *dugong* zıpkını da beraberinde sürükleyerek ortadan kayboldu. Fakat kısa sürede fıçı su yüzüne çıktı ve bir an sonra sırtüstü dönen hayvanın cansız bedeni belirdi. Filika hayvanın yanına gitti, onu römorka alıp *Nautilus*'a yöneldi.

Dugong'u platforma çekebilmek için çok güçlü palangalar kullanmak gerekti. Hayvan beş bin kilogram ağırlığındaydı. Hayvanı, kesme işleminin bütün ayrıntılarını görmek isteyen Kanadalı'nın gözü önünde parçaladılar. Aynı gün *steward* bana öğle yemeğinde geminin aşçısı tarafından ustaca hazırlanan etten birkaç dilim ikram etti. Eti çok leziz, hatta sığır etinden olmasa da dana etinden üstün buldum.

Ertesi gün, yani 11 Şubat'ta başka leziz bir av etiyle *Nautilus*'un mutfağı bir kez daha zenginleşti. Bir denizkırlangıcı sürüsü *Nautilus*'a kondu. Bunlar Mısır'a özgü *Sterna nilotica* türüne mensup, gagaları siyah, kafaları gri ve benekli, gözlerinin etrafı beyaz noktalarla çevrili, sırtı, kanatları ve kuyruğu grimsi, karnı ve boynu beyaz, pençeleri kırmızı kuşlardı. Ayrıca birkaç düzine Nil ördeği de yakalandı. Bunlar

boyunları ile kafalarının üstü beyaz ve siyah benekli, son derece lezzetli vahşi kuşlardır.

Nautilus o sırada ortalama bir hızla ilerlemekte, tabiri caizse aylaklık etmekteydi. Süveyş'e yaklaştıkça Kızıldeniz'in sularındaki tuz oranının gittikçe azaldığını gözlemledim.

Akşamüstü saat beşe doğru kuzeyde Ras Muhammed Burnu'nu gördük. Bu burun, Süveyş Körfezi ile Akabe Körfezi arasında yer alan Arabia Petraea'nın en uç noktasını oluşturur.

Nautilus, Süveyş Körfezi'ne açılan Gubal Boğazı'na girdi. İki körfez arasında Ras Muhammed'e tepeden bakan yüksek bir dağ gördüm. Bu Horib Dağı, Musa'nın zirvesinde Tanrı'yla yüz yüze geldiği, hayal gücünün sürekli şimşeklerle çevrili şekilde tahayyül ettiği o meşhur Sina'ydı.

Saat altıda *Nautilus* kâh su yüzeyinde kâh su altında seyrederek, suları tıpkı Kaptan Nemo'nun daha önce gözlemlemiş olduğu gibi kızıla kesmiş görünen bir körfezde yer alan El Tur açıklarından geçti. Daha sonra zaman zaman bir pelikanın ve başka gece kuşlarının bağırışıyla, kayalara çarpıp geri dönen dalgaların gürültüsüyle veya bir buharlının körfezin sularını döven çınlamalı çarklarının uzaktan gelen iniltisiyle bölünen derin bir sessizliğin içinde gece çöktü.

Sekizden dokuza kadar *Nautilus* suyun birkaç metre derininden seyretti. Benim hesaplarıma göre artık Süveyş'e çok yaklaşmış olmalıydık. Salonun panolarından bizim elektrik ışığımızla ışıl ışıl aydınlanan kaya zeminlerini seçtim. Bana boğaz gitgide daralıyormuş gibi geliyordu.

Saat dokuz çeyrekte gemi tekrar su yüzeyine çıkınca ben de platforma çıktım. Kaptan Nemo'nun bahsettiği tünelden geçmeyi sabırsızlıkla bekliyor, yerimde duramıyor, serin gece havasını içime çekmek istiyordum.

Kısa süre sonra karanlığın içinde bizden bir mil ötede, sisin arkasında yarı yarıya rengini kaybetmiş solgun bir ışık fark ettim.

"Yüzen bir fener," dedi biri yanımda.

Döndüm ve kaptanla yüz yüze geldim.

"Bu, Süveyş'in yüzen ışığı," dedi kaptan. "Çok geçmeden tünelin girişine ulaşmış olacağız."

– Buraya girmesi zor olmalı.

– Zor değil, beyefendi. Nitekim manevrayı şahsen yönetebilmek için dümencinin bölmesinde dururum. Ve şimdi eğer aşağıya inerseniz, Bay Aronnax, *Nautilus* denizin içine dalacak ve ancak *Arabian Tunnel*'ı aştıktan sonra su yüzeyine çıkacak.

Kaptan Nemo'nun peşinden gittim. Platformun kapağı kapandı, su rezervuarları doldu ve gemi on metre derinliğe daldı.

Tam odama gitmeye hazırlanıyordum ki kaptan beni durdurdu.

"Bay Profesör," dedi bana, "dümenci bölmesinde bana eşlik etmek hoşunuza gider miydi?"

– Sizden tam da bunu rica etmeye cesaret edememiştim, diye cevap verdim.

– O halde gelin. Böylece aynı zamanda hem kara altı hem de deniz altı olan bu seyre dair görülecek ne varsa görmüş olursunuz.

Kaptan Nemo beni ana merdivene götürdü. Merdivenin ortasına gelince bir kapı açtı, üst kattaki pasarellalardan geçti ve bilindiği gibi platformun ucunda yer alan dümenci bölmesine geldi.

Burası her cephesi altı ayaklık, Mississippi veya Hudson *steamboat*'larındaki dümencilerin kullandığı kabinlere benzer bir kabindi. Kabinin ortasında *Nautilus*'un kıç tarafına kadar uzanan dümen yelpazesinin üzerine dik olarak oturtulmuş bir tekerlek vardı. Kabinin duvarlarının içine yerleştirilmiş merceksi camlardan oluşan dört adet lomboz dümencinin her yönü görebilmesini sağlıyordu.

Bu kabin oldukça karanlık olsa da, kısa süre sonra gözlerim karanlığa alıştı ve güçlü kuvvetli bir adam olan ve elleriyle dümen çarkını tutan dümenciyi seçtim. Dışarıda

kabinin arkasında, platformun diğer ucunda ışıldayan fener denizi pırıl pırıl aydınlatıyordu.

"Şimdi," dedi Kaptan Nemo, "geçişimizi arayalım bakalım."

Elektrik kabloları dümenci bölmesini makine dairesine bağlıyor, buradan kaptan *Nautilus*'a aynı anda hem yön hem hareket verebiliyordu. Kaptan metal bir tuşa bastı ve pervanenin hızı anında düştü.

O sırada kenarında ilerlediğimiz kıyının kumlu masiflerinin sarsılmaz temelini oluşturan o çok sarp surlara sessizce bakıyordum. Bir saat boyunca yalnızca birkaç metre mesafeden bu duvarı bu şekilde takip ettik. Kaptan Nemo gözlerini kabinde iki eşmerkezli daireye asılı duran pusuladan bir an bile ayırmıyordu. Kaptanın basit bir hareketiyle dümenci her an *Nautilus*'un rotasını değiştiriyordu.

İskele tarafındaki dümen yelpazesine yaslanmış harikulade mercan, bitkimsi hayvan, alg ve kocaman ayaklarını kayanın yarıklarından dışarı uzatıp hareket ettiren deniz kabuklularını seyrettim.

Saat on çeyrekte Kaptan Nemo bizzat dümene geçti. Önümüzde karanlık ve derin bir dehliz vardı. *Nautilus* bu dehlize korkusuzca daldı. Geminin yanlarından alışılmadık bir uğultu geldi. Bu, tünelin eğimiyle Akdeniz'e akan Kızıldeniz'in sesiydi. *Nautilus*, direnmek için dalgaları pervaneye ters yönde döven makinesinin bütün çabalarına rağmen bu akıntının içerisinde ok gibi ilerliyordu.

Geçidin dar duvarlarının üzerinde parlak ve düz çizgilerden, elektrik ışığı altında yaptığımız hız yüzünden oluşan ateşten izlerden başka bir şey göremiyordum. Elimle hızla atan kalbimi bastırıyordum.

Saat on otuz beşte Kaptan Nemo dümen çarkını bıraktı ve bana dönerek:

"Akdeniz," dedi.

Yirmi dakikadan kısa bir süre içinde akıntıya kapılan *Nautilus* Süveyş kıstağını geçmiş bulunuyordu.

VI

Yunan Adaları

Ertesi gün, yani 12 Şubat'ta gün ağardığında *Nautilus* deniz yüzeyine çıktı. Hemen platforma koştum. Güneyde üç mil ötede Pelusium'un belli belirsiz silueti görünüyordu. Bir akıntı bizi bir denizden diğerine taşımıştı. Ancak inmesi kolay olan bu tüneli tırmanmak imkânsız olsa gerekti.

Saat yediye doğru Ned ve Conseil yanıma geldi. Bu ayrılmaz ikili *Nautilus*'un yiğitliklerinden habersiz sakin sakin uyumuştu.

"Söyleyin bakalım, Bay Doğabilimci," diye sordu Kanadalı hafif alaycı bir ses tonuyla, "neredeymiş şu bizim Akdeniz?"

– Şu an üzerinde yüzüyoruz, dostum Ned.

– Nasıl olur? dedi Conseil. Yani bu gece...

– Evet, bu gece birkaç dakika içinde o aşılmaz kıstağı aştık.

– Buna inanmıyorum, diye cevap verdi Kanadalı.

– Hata yapıyorsunuz, üstat Land, dedim. Güneye doğru genişleyen şu kıyılar Mısır kıyıları.

– Başkaları buna inanabilir, ama ben inanmıyorum, dedi inatçı Kanadalı.

– Fakat madem beyefendi bizi temin ediyorlar, dedi Conseil Ned'e, beyefendiye inanmamız gerekir.

– Kaldı ki Kaptan Nemo beni tüneliyle tanıştırdı, Ned. Kaptan *Nautilus*'u o dar geçitten bizzat geçirirken ben dümenci bölmesinde hemen yanı başındaydım.

– Duydunuz mu, Ned? dedi Conseil.

– Siz ki o kadar keskin gözlere sahipsiniz, diye ekledim ben de, Port Said'in denizin içlerine kadar uzanan dalgakıranlarını seçebilirsiniz, Ned.

Kanadalı dikkatle bakmaya başladı.

"Gerçekten de," dedi, "haklısınız, Bay Profesör. Sizin şu kaptan tam bir üstat. Biz Akdeniz'e gelmişiz. Pekâlâ. O halde şimdi bizim meselelerden söz edelim lütfen, fakat kimsenin duyamayacağı şekilde yapalım bunu."

Kanadalı'nın neden söz ettiğini anlamıştım. Her şıkta bunları konuşmanın iyi olacağını düşündüm ve hep birlikte gidip fenerin yakınına oturduk. Burada dalgaların nemli serpintisine de daha az maruz kalmış olacaktık.

"Sizi dinliyoruz, Ned," dedim. "Bize ne söyleyeceksiniz?"

– Size söyleyeceklerim çok basit, diye cevap verdi Kanadalı. Artık Avrupa'dayız ve Kaptan Nemo'nun keyfi bizi kutup denizlerine veya yeniden Okyanusya'ya götürmeden önce *Nautilus*'u terk etmemizi öneriyorum.

Kanadalı'yla yaptığımız bu konuşmanın beni hâlâ rahatsız ettiğini itiraf etmeliyim. Yoldaşlarımın özgürlüğüne kavuşmalarını hiçbir şekilde engellemek istemiyordum. Bununla birlikte Kaptan Nemo'dan ayrılmayı da arzu etmiyordum. O ve gemisi sayesinde her geçen gün su altı çalışmalarımı biraz daha ilerletiyor, deniz altı zenginlikleriyle ilgili kitabımı kendi doğal ortamının tam ortasında yeniden gözden geçiriyordum. Okyanus harikalarını gözlemleyebildiğim böyle bir fırsat bir daha elime geçer miydi? Şüphesiz hayır! Bu nedenle kendimi inceleme gezimizi tamamlamadan önce *Nautilus*'u terk etme fikrine alıştıramıyordum.

"Dostum Ned," dedim, "bana dürüstçe cevap verin. Gemide sıkılıyor musunuz? Kaderin bizi Kaptan Nemo'nun kollarına atmasından pişman mısınız?"

Kanadalı birkaç dakika sessiz kaldı. Ardından kollarını kavuşturup:

"Açıkçası," dedi, "denizler altında yaptığımız bu yolculuktan pişman değilim. Böyle bir yolculuk yapmış olmak beni ileride çok memnun edecek. Ancak böyle bir yolculuk yapmış olmak için bu yolculuğun bir yerde bitmesi gerek. İşte benim hissiyatım bu."

– Bir gün bitecek, Ned.

– Nerede ve ne zaman?

– Nerede bitecek bilmiyorum. Ne zaman bitecek, bu konuda bir şey söyleyemem. Ben daha çok denizlerden öğrenecek bir şeyimizin kalmadığı gün biteceğini varsayıyorum. Bu dünyada başlayan her şeyin illa bir sonu vardır.

– Ben de beyefendi gibi düşünüyorum, dedi Conseil. Dünyadaki bütün denizleri gezdikten sonra Kaptan Nemo'nun üçümüzü birden serbest bırakması kuvvetle muhtemel.

–Serbest bırakmak mı? diye haykırdı Kanadalı. Bizden kurtulacak demek istiyorsunuz herhalde?

– Abartmayın, üstat Land, dedim. Kaptandan korkmamız için bir sebep yok. Ancak Conseil'le de hemfikir değilim. Biz *Nautilus*'un sırlarını haiziz ve ben kumandanın bize özgürlüğümüzü iade ederek bu sırların bütün dünyaya yayılmasını göze alacağını hiç sanmıyorum.

– Peki ama sizin umudunuz nedir? diye sordu Kanadalı.

– Şu an olduğu kadar altı ay içerisinde de istifade edebileceğimiz, hatta istifade etmek zorunda kalacağımız koşulların bir araya gelmesini umuyorum.

– Aman ne iyi, dedi Ned Land. Peki altı ay içinde biz nerede olacağız söyler misiniz, Bay Doğabilimci?

– Belki burada, belki Çin'de. *Nautilus*'un ne kadar hızlı olduğunu biliyorsunuz. Okyanusları göklerde süzülen bir

kırlangıç, kıtaları geçen bir tren gibi aşıyor. İşlek denizlerde dolaşmaktan çekinmiyor. Kim bilir belki Fransa, İngiltere veya Amerika kıyılarına da yaklaşır ve orada kaçmayı denemek burada denemekten daha avantajlı olabilir.

– Bay Aronnax, diye cevap verdi Kanadalı, savlarınız temelden sakat. Siz gelecek zamanda konuşuyorsunuz: "Orada olacağız, şurada olacağız." Oysa ben şimdiki zamanda konuşuyorum: "Şu an buradayız ve bundan istifade etmek gerek."

Ned Land'in mantığı beni köşeye sıkıştırmıştı. Kendimi bu noktada yenilmiş hissediyordum. Durumu kendi lehime çevirmek için başka hangi savlara başvurmam gerektiğini bilemiyordum.

"Beyefendi," diye tekrar söze başladı Ned, "imkânsız olan gerçekleşti ve Kaptan Nemo size hemen bugün özgürlüğünüzü iade etti diyelim. Kabul eder miydiniz?"

– Bilmiyorum, diye cevap verdim.

– Peki ya size bugün yaptığı bu teklifi bir daha yenilemeyeceğini söyleseydi kabul eder miydiniz?

Cevap vermedim.

"Peki dostumuz Conseil bu konuda ne düşünüyor?" diye sordu Ned Land.

– Dostunuz Conseil, diye cevap verdi mert delikanlı sakin bir tavırla, dostunuz Conseil'in söyleyecek sözü yok. Bu konu kendisini hiçbir şekilde ilgilendirmiyor. Tıpkı efendisi, tıpkı dostu Ned gibi o da bekâr. Memleketinde kendisini bekleyen ne bir eş ne bir aile ne de çocuklar var. Kendisi beyefendiye hizmet ediyor, beyefendi gibi düşünüyor, beyefendi gibi konuşuyor. Dolayısıyla bir çoğunluk elde etmek için ne yazık ki kendisine bel bağlanamaz. Burada sadece iki kişi var. Bir tarafta beyefendi, öteki tarafta Ned Land. Öte yandan dostunuz Conseil her şeyi dinliyor ve yapılan puanları kaydetmeye de hazır.

Conseil'in kendi kişiliğini bu derece sıfıra indirdiğini görünce gülümsemeden edemedim. Sonuçta Kanadalı Conseil'i karşısında bulmadığı için memnun olmuş olsa gerekti.

"O halde beyefendi," dedi Ned Land, "madem Conseil sayılmıyor, biz de sadece kendi aramızda tartışalım. Ben söyleyeceğimi söyledim, siz de dinlediniz. Cevabınız nedir?"

Belli ki tartışmayı bir sonuca bağlamak gerekiyordu ve kaçamak sözlerden daima nefret etmişimdir.

"Dostum Ned," dedim, "işte cevabım. Haklı olan sizsiniz. Benim savlarım sizinkiler karşısında duramaz. Kaptan Nemo'nun iyi niyetine bel bağlamamak gerek. En basit tedbir anlayışı bile onun bize özgürlüğümüzü geri vermesine engel. Buna karşılık sağduyu bize *Nautilus*'u terk etmek için karşımıza çıkacak ilk fırsatı değerlendirmemizi buyuruyor."

– Çok güzel, Bay Aronnax. İşte şimdi bilgece konuştunuz.

– Yalnız tek bir tespitte bulunacağım, dedim. Karşımıza çıkacak fırsatın ciddi bir fırsat olması lazım. İlk kaçış denememizin başarılı olması şart. Zira eğer başarısız olursa, bir daha deneme fırsatı bulamayız ve Kaptan Nemo bizi asla affetmez.

– Doğrudur, diye cevap verdi Kanadalı. Fakat tespitiniz ister iki yıl ister iki gün içinde gerçekleşecek her türlü kaçış denemesi için geçerli. O halde sorumuz hep aynı: Şayet uygun bir fırsat çıkarsa, bunu kaçırmamak gerekir.

– Tamam. Peki şimdi siz söyleyin, Ned. Sizce uygun fırsat nedir?

– Karanlık bir gecede *Nautilus*'un herhangi bir Avrupa kıyısına iyice yaklaşması.

– Yüzerek mi kaçmaya çalışacaksınız peki?

– Şayet kıyıya yeterince yakınsak ve gemi deniz yüzeyinde yüzüyorsa evet. Şayet kıyıdan uzaksak ve gemi deniz altında seyrediyorsa hayır.

– Peki ikinci durumda ne yaparsınız?

– İkinci durumda filikayı ele geçirmeye çalışırım. Filikanın nasıl kullanıldığını biliyorum. İçine girip cıvataları sökünce, ön tarafta oturan dümenci kaçtığımızı fark etmeden deniz yüzeyine çıkabiliriz.

– Çok iyi, Ned. O halde siz fırsat kollayın. Fakat başarısızlığın bizi mahvedeceğini de unutmayın.

– Unutmam, beyefendi.

– Şimdi planınızla ilgili benim düşüncelerimi öğrenmek ister misiniz, Ned?

– Memnuniyetle, Bay Aronnax.

– Pekâlâ, benim fikrim –umudum demiyorum–, benim fikrim böyle uygun bir fırsatın asla karşımıza çıkmayacağı.

– Peki neden?

– Zira Kaptan Nemo bizim özgürlüğümüzü geri kazanma umudundan vazgeçmediğimizi göz ardı ediyor olamaz ve bu nedenle bilhassa Avrupa kıyılarına bu kadar yakınken tetikte olacaktır.

– Beyefendiye katılıyorum, dedi Conseil.

– Bekleyip göreceğiz, diye cevap verdi Ned Land başını kararlı bir tavırla sallayarak.

– Şimdilik burada duralım, Ned Land, dedim. Bu konuda tek kelime daha etmeyelim. Hazır olduğunuz gün bize haber verin, biz peşinizden geliriz. Bu konuda kendimi tamamen size emanet ediyorum.

İleride onca vahim sonuç doğuracak olan bu konuşma işte bu şekilde sona erdi. Öncelikle olayların Kanadalı'yı büyük bir hayal kırıklığına uğratacak şekilde benim öngörülerimi doğrular gözüktüğünü söylemek zorundayım. Kaptan Nemo bu işlek denizlerde seyrederken bize güvenmiyor muydu, yoksa sadece Akdeniz'i dolaşan çeşitli milletlere ait çok sayıdaki gemiden mi sakınıyordu, bunu bilemiyorum. Fakat şu bir gerçek ki gemi çoğunlukla orta sularda ve kıyıların açıklarında seyrediyordu. *Nautilus* ya sadece dümenci bölmesi gözükecek şekilde su yüzeyine çıkıyor ya da muazzam

derinliklerde seyrediyordu; zira Yunan adaları ile Anadolu arasında iki bin metrede bile deniz zeminine ulaşamıyorduk.

Nitekim Sporades Adaları'ndan biri olan Karpathos Adası'nı ancak Kaptan Nemo parmağını dünya haritasındaki bir noktaya koyup da Vergilius'un şu dizesini okuduğunda fark ettim:

Est in Carpathio Neptuni gurgite vates
*Caeruleus Proteus...**

Nitekim burası Rodos ile Girit arasında yer alan, bugün Scarpanto Adası olarak bilinen, Neptunus'un sürülerini güden yaşlı Proteus'un memleketiydi. Ben salonun vitrininden ancak bu adanın granitimsi yapıdaki temelini görebildim.

Ertesi gün, yani 14 Şubat'ta Yunan adalarında yaşayan balıkları incelemek üzere birkaç saatimi ayırmaya karar verdim. Ancak bilinmeyen bir sebeple panolar sıkı sıkı kapalı kaldı. *Nautilus*'un rotasını incelerken geminin Kandiye olarak bilinen eski Girit Adası'na doğru ilerlediğini fark ettim. *Abraham Lincoln*'a bindiğim sırada bu adanın tamamı Türk despotizmine karşı ayaklanmıştı. Ancak o zamandan bu yana isyan nasıl sonuçlandı kesinlikle bilmiyordum ve bunu karayla bütün irtibatını kesmiş olan Kaptan Nemo'dan da öğrenemezdim.

Bu nedenle akşam salonda kaptanla baş başa otururken bu olaya hiç değinmedim. Kaldı ki kaptan bana suskun ve endişeli gibi görünüyordu. Üstelik alışılmışın aksine salonun her iki panosunun da açılmasını emretmişti. O panodan öbür panoya dolaşan Kaptan Nemo dikkatle denizin içini taramaktaydı. Acaba amacı neydi? Bunu tahmin edemiyor, kendi köşemde önümden geçen balıkları incelemekle zaman geçiriyordum.

---

* (Lat.) "Neptunus'un Karpathos yakınlarındaki krallığında / Sözcüsü gök mavisi Proteus..." (ç.n.)

Birçok balığın yanı sıra Aristoteles'in sözünü ettiği, halk arasında "deniz çoprası" olarak bilinen ve özellikle Nil deltasına komşu tuzlu sularda görülen kayabalıklarını seçtim. Onların yanından Mısırlıların kutsal hayvanlar kategorisine soktuğu bir tür çipura olan yarı fosforışıl *Pagrus*'lar geçiyordu. Bu balıkların ırmağa gelişi verimli su taşkınlarının habercisiydi ve dini törenlerle kutlanırdı. Ayrıca üç desimetre uzunluğunda, şeffaf pullu kemikli balıklar olan, soluk gövdeleri kırmızı lekelerle kaplı *Labros*'lar gördüm. Bunlar deniz bitkileriyle beslenirler ve bu beslenme alışkanlıkları onların etini enfes kılar. Nitekim bu *Labros*'lar Antik Roma'daki gurmelerin en çok rağbet ettiği yemekti. Bunların içi müren testisleri, tavus kuşu beyni ve flamingo diliyle doldurulur ve Vitellius'u kendinden geçiren o tanrılara layık yemeği oluştururdu.

Bu denizlerin bir başka sakini daha dikkatimi çekti ve zihnimde antikçağla ilgili bütün bilgilerimin yeniden canlanmasına neden oldu. Bu, köpekbalıklarının karnına yapışık halde seyahat eden *Remora*'ydı. Eskilerin dediğine göre bu küçük balık bir geminin karinasına yapışarak o geminin ilerleyişini durdurabilirmiş ve işte bu balıklardan biri Actium muharebesi sırasında Antonius'un gemisini durdurmak suretiyle Augustus'un zaferini kolaylaştırmış. Milletlerin kaderi nelere de bağlı olabiliyor! Buna ek olarak *Lutianida* takımına mensup harikulade *Anthias*'lar gördüm. Yunanlara göre bunlar bulundukları sulardan deniz canavarlarını kovma gücüne sahip kutsal balıklardı. İsimleri Yunanca *çiçek* anlamına gelmektedir. Nitekim açık pembeden parlak yakuta kadar kırmızının bütün tonlarını içeren göz alıcı renkleri ve sırt yüzgeçlerini harelendiren yanardöner yansımalar onlara verilen bu ismi haklı çıkarmaktadır. Gözlerimi bu deniz harikalarından ayırmıyordum ki, gözüme bir anda beklenmedik bir görüntü çarptı.

Suların ortasında bir adam, kemerinde deri bir kese asılı bir dalgıç belirdi. Bu, sulara atılmış bir ceset değildi. Güçlü

kol hareketleriyle yüzen, nefes almak için zaman zaman su yüzeyine çıkıp anında yeniden suya dalan canlı bir insandı bu.

Kaptan Nemo'ya döndüm ve heyecanlı bir sesle:

"Bir insan! Bir kazazede!" diye haykırdım. "Onu her ne pahasına olursa olsun kurtarmak gerek!"

Kaptan bana cevap vermedi ve gidip vitrine yaslandı.

Adam yaklaştı ve yüzünü panoya yapıştırarak bize bakmaya başladı.

Hiç beklemediğim bir şekilde Kaptan Nemo adama işaret etti. Ona eliyle karşılık veren dalgıç derhal deniz yüzeyine çıktı ve bir daha görünmedi.

"Endişelenmeyin," dedi kaptan. "Bu Matapan Burnu sakini Nicolas. Lakabı Pesce'dir*. Kyklades Adaları'nda onu iyi tanırlar. Yaman bir dalgıçtır! Su onun doğal ortamıdır ve bir adadan ötekine, hatta Girit'e kadar yüzer durur, karadan çok denizde yaşar."

– Siz onu tanıyor musunuz, Kaptan?

– Niçin tanımayayım, Bay Aronnax?

Bunları söyleyen Kaptan Nemo salonun sol panosuna yakın bir yerde bulunan bir mobilyaya yöneldi. Bu mobilyanın yanında demir kasnaklı bir sandık gördüm. Kapağında *Nautilus*'un ilk harfi ile geminin mottosu olan *Mobilis in mobile* yazan bakır bir levha vardı.

O sırada benim varlığıma aldırmayan kaptan, içinde çok sayıda külçe bulunan bir tür kasa olan bu mobilyayı açtı.

Bunlar altın külçelerdi. Olağanüstü meblağdaki bu değerli maden nereden geliyordu? Kaptan bu altınları nereden toplamıştı ve bunlarla ne yapacaktı?

Tek kelime etmeden bakakaldım. Kaptan Nemo külçeleri teker teker alıp seri hareketlerle sandığa doldurdu. O sırada sandıkta bin kilogramdan fazla altın, yani neredeyse beş milyon frank olduğunu hesapladım.

---

* (İt.) Balık. (ç.n.)

Sandık sıkı sıkı kapatıldı ve kaptan kapağına çağdaş Yunanca olduğunu sandığım harflerle bir adres yazdı.

Bunları yapan Kaptan Nemo, kablosu mürettebat dairesine bağlı olan bir düğmeye bastı. Dört adam belirdi ve biraz zorlanarak sandığı salonun dışına ittiler. Ardından sandığı palangalar aracılığıyla demir merdivenden yukarı çektiklerini duydum.

O sırada Kaptan Nemo bana döndü:

"Ne diyordunuz, Bay Profesör?" diye sordu.

– Bir şey demiyordum, Kaptan.

– O halde size iyi akşamlar dilememe izin verin, beyefendi.

Bunları söyleyen Kaptan Nemo salondan ayrıldı.

Ben tahmin edileceği üzere aklım son derece karışmış bir vaziyette kendi kamarama gittim. Boşuna uyumaya çalıştım. O dalgıcın ortaya çıkışı ile altın dolu sandık arasında bir bağlantı arıyordum. Kısa süre sonra geminin sallantılarından ve baş kıç vurmalarından *Nautilus*'un denizin alt katmanlarından su yüzeyine çıktığını hissettim.

Ardından platformda ayak sesleri duydum. Filikanın yuvasından çıkarılıp denize atıldığını anladım. Filika bir an *Nautilus*'un kenarına çarptı ve sonrasında bütün sesler kesildi.

İki saat sonra aynı gürültü, aynı git geller tekrarlandı. Gemiye çekilen filika yuvasına geri kondu ve *Nautilus* yeniden suya daldı.

Demek milyon franklar adresine ulaştırılmıştı. Acaba kıtanın hangi noktasına götürülmüştü? Kaptan Nemo'nun muhatabı kimdi?

Ertesi gün Conseil'e ve Kanadalı'ya o gece olan ve bende müthiş bir merak uyandıran olayları anlattım. Yoldaşlarım da olanlara en az benim kadar hayret etti.

"Peki ama bu milyonları nereden buluyor?" diye sordu Ned Land.

Buna cevap vermek mümkün değildi. Öğle yemeğinden sonra salona geçip çalışmaya koyuldum. Akşam saat beşe kadar not aldım. O sırada –bu durum bana mı özeldi bilmiyorum– aşırı derecede terledim ve ipliksilerden yapılmış giysimi çıkarmak zorunda kaldım. Bu anlaşılamaz bir durumdu, zira yüksek enlemlerde değildik. Kaldı ki suyun altında bulunan *Nautilus*'ta herhangi bir sıcaklık artışı yaşanmaması gerekiyordu. Manometreye baktım. Altmış ayaklık bir derinliği işaret ediyordu. Atmosferdeki sıcaklık bu derinliğe ulaşamazdı.

Çalışmayı sürdürdüm. Fakat sıcaklık tahammül edilemez bir raddeye geldi.

"Yoksa gemide yangın mı çıktı?" dedim kendi kendime.

Tam salondan ayrılacaktım ki, Kaptan Nemo içeri girdi. Kaptan termometreye yaklaşıp baktı ve bana dönerek:

"Kırk iki derece," dedi.

– Fark ettim, Kaptan, diye cevap verdim. Sıcaklık biraz daha artarsa dayanamayız.

– Ah! Sıcaklık ancak biz istersek artar, Bay Profesör.

– Demek sıcaklığı dilediğiniz gibi düşürebiliyorsunuz?

– Hayır. Fakat ısı kaynağından uzaklaşabilirim.

– Yani bu kaynak dışarıda mı?

– Elbette. Bir kaynar su akıntısının içinde yüzüyoruz.

– Böyle bir şey mümkün mü? diye haykırdım.

– Bakın.

Panolar açıldı ve *Nautilus*'un etrafındaki denizin tamamen beyaza kestiğini gördüm. Kazan gibi kaynayan dalgaların ortasından kükürtlü buharlar yükseliyordu. Elimi vitrinlerden birine dayadım; fakat ısı o kadar yüksekti ki hemen çekmek zorunda kaldım.

"Biz neredeyiz?" diye sordum.

– Santorini Adası yakınlarında, Bay Profesör, diye cevap verdi kaptan. Tam olarak Nea Kameni'yi Palea Kameni'den ayıran kanaldayız. Size bir deniz altı yanardağının patlamasıyla oluşan o ilginç manzarayı göstermek istedim.

– Bu yeni adaların oluşumunun sona erdiğini sanıyordum, dedim.

– Volkanik bölgelerde hiçbir şey hiçbir zaman sona ermez, diye cevap verdi Kaptan Nemo. Buralarda yer altı lavları yerküreyi sürekli olarak yeniden şekillendirir. Daha M.S. 19'da, Cassiodorus ve Plinius'a göre yeni bir ada, kutsal Thera, tam da kısa süre önce oluşan bu adacıkların bulunduğu noktada ortaya çıkmıştı. Daha sonra bu ada sulara gömülmüş, M.S. 69'da yeniden belirmiş, ardından bir kez daha batmıştır. O zamandan bu zamana plütonik hareket durmuştur. Fakat 3 Şubat 1866'da Nea Kameni yakınlarında kükürtlü buharlar eşliğinde George Adası olarak adlandırılan yeni bir adacık ortaya çıktı ve aynı ayın 6'sında orada sabitlendi. Yedi gün sonra, yani 13 Şubat'ta Afroessa Adası ortaya çıktı ve Nea Kameni ile arasında on metrelik bir kanal oluşturdu. Bu fenomen gerçekleşirken ben de bu sularda seyrediyordum ve oluşumun bütün evrelerini gözlemleme fırsatım oldu. Yuvarlak biçimli Afroessa Adası'nın çapı üç yüz ayak, yüksekliği otuz ayaktır. Bu ada, Feldspat parçacıklarıyla karışık siyah ve camsı lavlardan oluşmuştur. Son olarak 10 Mart'ta Nea Kameni yakınlarında Reka adıyla bilinen daha küçük bir ada belirdi ve o zamandan beri birbiriyle birleşen bu üç adacık tek bir ada meydana getirmektedir.

– Peki şu içinde bulunduğumuz kanal? diye sordum.

– İşte bu, diye cevap verdi Kaptan Nemo bana bir Yunan adaları haritası göstererek. Gördüğünüz gibi yeni oluşan adaları tek tek işaretledim.

– Peki ama bu kanal da bir gün kapanır mı?

– Bu ihtimal dahilinde, Bay Aronnax. Zira 1866'dan beri Palea Kameni'deki Agios Nikolaos limanının karşısında sekiz adet lav adacığı ortaya çıktı. O halde Nea ile Palea'nın yakın bir gelecekte birleşecekleri açık. Nasıl ki Pasifik'in ortasındaki kıtaları haşlamlılar oluşturuyor, burada bu iş

volkanik patlamalarla gerçekleşiyor. Bakın beyefendi, şu suların altında süregelen oluşumlara bir bakın.

Tekrar vitrine yaklaştım. *Nautilus* hareketsizdi. Sıcaklık tahammül edilmez bir hale gelmişti. Bu bölgede bulunan bir demir tuzu yüzünden denizin rengi beyazdan kırmızıya dönmüştü. Her ne kadar salon hava geçirmeyecek şekilde kapatılmış olsa da, etrafa dayanılmaz bir kükürt kokusu yayılmıştı. Parlaklığıyla elektrik ışığını dahi bastıran kızıl alevler görüyordum.

Ter içindeydim, nefes alamıyordum, sıcaktan pişmek üzereydim. Evet, gerçekten de pişmekte olduğumu hissediyordum!

"Bu kaynar sularda daha fazla kalamayız," dedim kaptana.

– Evet, bu akıllıca olmaz, diye cevap verdi Kaptan Nemo kayıtsızca.

Emir verildi ve *Nautilus* yön değiştirerek zarar görmeden meydan okuyamayacağı bu cehennemden uzaklaştı. On beş dakika sonra deniz yüzeyinde nefes alıyorduk.

İşte o an aklıma bir şey geldi. Şayet Ned kaçış planımızı gerçekleştirmek için bu bölgeyi seçmiş olsaydı, bu ateş denizinden canlı çıkamazdık.

Ertesi gün, yani 16 Şubat'ta Rodos ile İskenderiye arasında üç bin metrelik bir derinliğe ulaşan bu havzadan ayrıldık ve Çuha Adası açıklarından geçen *Nautilus* Matapan Burnu'nu aşıp Yunan adalarını arkasında bıraktı.

VII

Kırk Sekiz Saatte Akdeniz

Akdeniz! Dünyanın en mavi denizi, İbranilerin "büyük deniz"i, Yunanların "deniz"i, Romalıların *mare nostrum*'u*! Etrafı portakal ağaçlarıyla, sarısabırlarla, kaktüslerle, deniz çamlarıyla çevrili, mersin kokulu, sınırları sarp dağlarla çizilmiş, tertemiz ve duru bir havaya sahip, ancak durmadan yer altı yanardağlarıyla değişen bu deniz, Neptunus ile Pluton'un hâlâ dünya hâkimiyeti için savaşmaya devam ettiği gerçek bir savaş alanıdır. İşte burada, der Michelet**, Akdeniz'in kıyılarında ve sularında insan dünyanın en güçlü iklimlerinden biriyle hayat bulur.

Ancak ne kadar güzel olursa olsun, yüzölçümü iki milyon kilometrekareyi bulan bu denizi şöyle bir görebildim. Kaptan Nemo'nun bu denize dair bildiği kişisel bilgilere dahi sahip olamadım; zira bu esrarengiz şahsiyet, *Nautilus* büyük bir süratle Akdeniz'de seyrederken bir kez olsun ortaya çıkmadı. Tahminimce *Nautilus* bu sularda altı yüz fersah kadar yol aldı ve bu seyri iki seferde kırk sekiz saat içinde tamamladı. 16 Şubat'ta Yunanistan civarından yola çıktık, 18'inde güneş doğarken Cebelitarık Boğazı'nı geçtik.

---

* (Lat.) "Bizim denizimiz". (ç.n.)

** Jules Michelet (1798-1874). Fransız tarihçi. (ç.n.)

Kaptan Nemo'nun kaçmak istediği toprakların tam ortasına sıkışmış bulunan Akdeniz'den hiç hazzetmediği aşikârdı. Buradaki dalgalar ve rüzgârlar onun açısından pişmanlıkla olmasa da, çok fazla hatırayla yüklüydü. Kaptan burada okyanuslarda sahip olduğu manevra serbestisine sahip değildi ve sevgili *Nautilus*'u Afrika ile Avrupa'nın birbirine yakın kıyıları arasında sıkışmış gibiydi.

Nitekim hızımız saatte yirmi beş mildi, yani bir fersahı dört kilometre sayarsak saatte on iki fersah yol alıyorduk. Bu durumda Ned Land'in büyük bir üzüntüyle kaçış planlarından vazgeçtiğini söylememe bilmem gerek var mı? Saniyede on iki on üç metre hızla sürüklenen filikadan yararlanması imkânsızdı. Bu koşullar altında *Nautilus*'u terk etmek, bu hızda giden bir trenden atlamakla eşdeğerdi, ki bu da çok ihtiyatsız bir davranış olurdu. Kaldı ki gemimiz ancak geceleyin su yüzeyine çıkıyor ve sadece pusula göstergelerine ve parakete hesaplarına göre yön belirliyordu.

Kısacası ekspres trende yolculuk eden bir yolcu gözlerinin önünden hızla geçen manzarayı ne kadar görebilirse, ben de Akdeniz'i o kadar görebildim. Yani şimşek hızıyla akıp giden yakınları değil de, ancak uzak ufukları seçebildim. Bu sırada Conseil ve ben güçlü yüzgeçleri sayesinde bir an için *Nautilus*'la kafa kafaya gidebilen Akdeniz balıklarından bazılarını gözlemleyebildik. Bu balıkları görebilmek için salonun vitrinleri önünde pusuya yatmıştık. O sırada almış olduğumuz notlar sayesinde gördüğümüz Akdeniz balıklarını burada aktarabiliyorum.

Akdeniz'de yaşayan çeşit çeşit balıktan kimilerini gördüm, kimilerini şöyle bir seçebildim. *Nautilus*'un hızı yüzünden göremediklerimi elbette saymıyorum bile. Bu nedenle gördüğüm balıkları uydurma bir sınıflandırmaya göre sınıflandırmamı mazur görmek gerekir. Böyle bir sınıflandırma o sırada yapmış olduğum üstünkörü gözlemleri daha iyi aktarmamı sağlayacaktır.

Geminin elektrik ışığıyla iyice aydınlanan su kütlesinin ortasında neredeyse bütün iklimlere uyum sağlayabilen bir metre uzunluğunda birkaç bufa balığı kıvrıla kıvrıla ilerlemekteydi. Bir tür vatoz olan beş ayak uzunluğunda, beyaz karınlı, lekeli ve küllü gri sırtlı *Oxyrhynchus*'lar akıntıya kapılmış upuzun şallar gibi süzülüyordu. Başka vatozlar o kadar hızlı geçiyordu ki, Yunanların onlara takmış oldukları kartal lakabını veyahut çağdaş balıkçıların yakıştırdığı fare, kara kurbağası, yarasa gibi sıfatları hak edip etmediklerine dahi karar veremiyordum. On iki ayak uzunluğunda, dalgıçların bilhassa korktukları camgözler kendi aralarında yarış halindelerdi. Sekiz ayak uzunluğunda, inanılmaz bir koku alma duyusuna sahip deniz tilkileri devasa mavimsi gölgeler gibi bir görünüp bir kayboluyordu. Bazıları on üç desimetreyi bulan *Sparus* cinsine mensup çipuralar, yüzgeçlerindeki karanlık renklerle kontrast oluşturan küçük şeritlerle çevrili gümüşi ve gök mavisi kıyafetlerini sergiliyordu. Altın renkli kaşların altına gizlenmiş gözleriyle bu balıklar Venüs'e adanmıştı. Tatlı tuzlu her türlü sularda, ırmaklarda, göllerde, okyanuslarda yaşayabilen, her türlü iklime uyum sağlayabilen, her türlü sıcaklığa dayanabilen ve oluşumu jeolojik çağlara kadar giden bu kıymetli tür ilk günkü güzelliğini muhafaza etmişti. Dokuz ila on metre uzunluğunda, uzun mesafe yolcuları olan muhteşem mersinbalıkları güçlü kuyruklarıyla camlara vuruyor, küçük kahverengi lekelerle bezeli mavimsi sırtlarını gösteriyordu. Bunlar camgözlere benzese de güç açısından onlarla boy ölçüşemezler ve bütün denizlerde yaşayabilirler. İlkbahar geldiğinde büyük ırmakları tırmanıp Volga'nın, Tuna'nın, Po'nun, Ren'in, Loire'ın ve Oder'in sert akıntılarıyla mücadele etmeyi severler; ringa balığı, uskumru, somon ve mezgitle beslenirler. Her ne kadar kıkırdaklı balıklar sınıfına girseler de çok lezzetlidirler. Çiğ, kurutulmuş, salamura veya tuzlanmış olarak tüketilebilen

bu balıklar eskiden Lucullus'un* sofrasına layık görülürdü. Fakat Akdeniz'de yaşayan çok çeşitli canlılar içinde *Nautilus* su yüzeyine yaklaştığı sırada en net şekilde gözlemleyebildiklerim kemikli balıklar cinsinin altmış üçüncü sırasındakilerdi. Bunlar *Scombridae* cinsine mensup mavi-siyah sırtlı, gümüşi zırhlı karınlı, sırtlarındaki çizgileri altın renkli parıltılar saçan ton balıklarıydı. Bu balıklar, tropikal bölgelerdeki kavurucu güneşin altında serin gölgelerine sığındıkları gemileri takip etmeye çalışmalarıyla ünlüdürler. Nitekim nasıl bir zamanlar La Pérouse'un gemilerini takip ettilerse, şimdi de *Nautilus*'u takip ederek bu şöhretlerini boşuna kazanmadıklarını kanıtlıyorlardı. Uzun saatler boyunca gemimizle yarıştılar. Gerçek anlamda yarışmak için yaratılmış, küçük bir kafaya, kimilerinde üç metreyi aşan yassı ve füzemsi bir gövdeye, hatırı sayılır güçte pektorallere ve çatal biçiminde kuyruklara sahip bu hayvanları seyretmeye doyamıyordum. Bunlar kimi kuş sürüleri gibi üçgen oluşturarak yüzüyor ve o kuşların hızına ulaşıyorlardı. İşte bu nedenle eskiler bu balıkların geometri ve stratejiden anladığını iddia etmiştir. Yine de Marmara ve İtalya sakinleri gibi kendilerini hayli lezzetli bulan Provence'lı balıkçıların elinden de kurtulamazlar. Nitekim bu kıymetli hayvanlar körü körüne, akılsızca Marsilya tuzaklarına atılırlar ve binlercesi orada can verir.

Sırf kayıtlara geçsin diye Conseil ile benim bir an için gördüğümüz Akdeniz balıklarını da not edeceğim: Ele avuca sığmayan buharlar gibi geçen beyazımsı *Gymnotus fasciatus*'lar; üç ila dört metre uzunluğunda, yeşil, mavi ve sarı renklerle süslü mığrı balıkları; üç ayak uzunluğunda, karaciğeri son derece lezzetli berlam balıkları; incecik algler gibi dalgalanan tenyalar; şairlerin lir balığı, denizcilerin ıslıkçı olarak adlandırdığı, burunları yaşlı Homeros'un çalgısını andıran iki adet üçgen biçiminde, tırtıklı şeritle bezeli

---

* Lucius Licinius Lucullus (M.Ö. 118-57/56). Romalı politikacı, komutan. (ç.n.)

Triglida'lar; isimlerini aldıkları kuşların hızıyla hareket eden kırlangıçbalıkları; kırmızı kafalı, sırt yüzgeçleri incecik iplerle süslü lagoslar; siyah, gri, kahverengi, mavi, sarı, yeşil beneklerle bezeli, çanların gümüşi sesine duyarlı tirsi balıkları; sarımsı yüzgeçli, kahverengi noktalı, üst kısımları ve sol tarafları genel olarak kahverengi ve sarı renkli eşkenar dörtgenlere benzeyen ve hakiki deniz sülünleri olan harikulade kalkan balıkları; son olarak okyanusun cennet kuşları olan, Romalıların tanesine on bin *sestertius* ödediği ve yaşamın ateş kırmızısı renginden ölümün soluk beyazına geçişini zalimce seyredebilmek için sofrada öldürttükleri muhteşem barbunya sürüleri.

Şayet Atlantik'e ve Akdeniz'e özgü ne küçük vatoz, çotira, *Tetraodon*, denizatı, mücevher balığı, boru balığı, horozbina, gri tekir, çırçır, gümüşbalığı, uçan balık, ançüez, trança, kupez, zargana, ne de *Pleuronecta* takımına mensup belli başlı balıkları, pisibalıkları, dilbalıkları, yaldızlı pisibalıkları, bayağı dilbalıkları, çivisiz kalkan balıkları görebildiysem, bunun suçlusu bu zengin suları baş döndürücü bir hızla geçen *Nautilus*'tur.

Deniz memelilerine gelince, Adriyatik açıklarından geçerken *Physetera* cinsine mensup, sırt yüzgecine sahip iki veya üç adet ispermeçet balinası, *Globicephalus* cinsine mensup, kafalarının arka kısmı açık renkli küçük çizgilerle bezeli, Akdeniz'e özgü birkaç yunus ile keşiş adıyla bilinen ve kesinlikle üç metre uzunluğunda Dominiken rahiplerini andıran on iki adet beyaz karınlı, siyah kürklü fok görür gibi oldum.

Conseil ise kendi adına altı ayak genişliğinde, üç adet boylamasına sivri çıkıntıya sahip bir kaplumbağa gördüğünü sanıyordu. Bu sürüngeni görmediğime çok üzülüyorum; zira Conseil'in tarifine bakılırsa bu hayvanın oldukça nadir rastlanan bir tür olan deri sırtlı denizkaplumbağası olduğu anlaşılıyor. Kendi adıma sadece birkaç geniş kabuklu *Caretta caretta* görebildim.

Bitkimsi hayvanlara gelince, bir an için iskele tarafındaki camlara yapışan harikulade turuncu renkli bir *Galeolaria*'yı izleyebildim. Bu canlı, sonsuz dallara ayrılan ve Arakhne'nin rakiplerinin dahi öremediği kadar ince dantellerle biten upuzun bir iplik görünümündeydi. Ne yazık ki bu harikulade örneği ele geçiremedim. Kaldı ki 16 Şubat akşamı *Nautilus* hızını tuhaf bir şekilde azaltmamış olsaydı, başka hiçbir Akdeniz bitkimsi hayvanını da göremeyecektim. Durum şöyleydi.

O sırada Sicilya ile Tunus arasından geçiyorduk. Bon Burnu ile Messina Boğazı arasında yer alan bu sıkışık bölgede deniz zemini neredeyse ansızın yükseliverir. Burada üzeri olsa olsa on yedi metre yükseliğinde bir su kütlesiyle örtülü gerçek bir tepe oluşmuştur. Bu tepenin her bir tarafındaki derinlik yüz yetmiş metreyi bulur. Bu nedenle *Nautilus*'un da bu deniz altı engeline çarpmamak için ihtiyatlı hareket etmesi gerekiyordu.

Conseil'e Akdeniz haritasında bu uzun resifin bulunduğu yeri gösterdim.

"Fakat beyefendi mazur görürlerse," dedi Conseil, "burası Avrupa ile Afrika'yı bağlayan gerçek bir kıstağa benziyor."

– Evet, evlat, diye cevap verdim. Libya Boğazı'nı tamamen kapatıyor. Nitekim Smith'in yaptığı sondajlar eskiden kıtaların Boeo Burnu ile Farina Burnu arasında birleşik olduğunu kanıtlıyor.

– Buna inanırım, dedi Conseil.

– Hatta şunu da ekleyeyim, diye sözlerime devam ettim, buna benzer bir engel Cebelitarık ile Ceuta arasında da mevcut. Jeolojik zamanlarda bu engel Akdeniz'i tamamen kapatıyordu.

– Peki ama, dedi Conseil, ya bir gün bir yanardağ patlaması bu iki engeli tekrar su yüzeyine çıkarırsa?

– Bu imkânsız, Conseil.

– Sonuçta, şayet beyefendi tamamlamama izin verirlerse, bu fenomen gerçekleşirse, kıstağını delmek için o kadar çaba sarf eden Bay Lesseps açısından çok can sıkıcı olur!

– Aynı fikirdeyim. Fakat tekrar söylüyorum, böyle bir fenomen gerçekleşmeyecek, Conseil. Yer altı güçlerinin şiddeti daima azalarak devam eder. Dünyanın oluşumu sırasında sayıca çok fazla olan yanardağlar bugün yavaş yavaş sönüyor. Kalan yanardağların iç ısısı azalıyor, dünyanın alt katmanlarındaki sıcaklık her yüzyıl hissedilir ölçüde düşüyor. Aslında bu, dünyamızın aleyhine bir durum; zira bu ısı onun için hayat demek.

– Yine de güneş...

– Güneş yetmez, Conseil. Güneş bir cesede sıcaklık verebilir mi?

– Bildiğim kadarıyla hayır.

– O halde dünya da bir gün soğuk bir ceset olacak, dostum. Yaşanamaz bir hale gelecek ve tıpkı uzun süre önce yaşam sıcaklığını kaybetmiş olan ay gibi ıssız kalacak.

– Kaç yüzyıl sonra olacak bu? diye sordu Conseil.

– Birkaç bin yüzyıl sonra, evlat.

– O zaman, diye cevap verdi Conseil, seyahatimizi tamamlayacak kadar vaktimiz var. Tabii eğer Ned Land köstek olmazsa!

Bunları söyleyip tatmin olan Conseil, *Nautilus*'un ortalama bir hızla yakınından geçtiği sığlığı incelemeye devam etti.

Burada, kayalarla ve yanardağlarla dolu bir zeminin altında capcanlı bir bitki örtüsü gelişmişti: Süngerler; denizhıyarları; kırmızımsı ipliklerle süslü, hafif fosforışıl bir parıltı saçan şeffaf denizanaları; halk dilinde denizhıyarı olarak bilinen ve güneş tayfının hareleri içinde süzülen *Beroe* cinsine mensup denizanaları; kızıl rengiyle suları kırmızıya boyayan bir metre uzunluğundaki gezgin deniz zambakları; görüp görülebilecek en güzel ağacımsı örihalinler; uzun saplı

Pavonina'lar; çeşitli türlere mensup yenebilir denizkestaneleri; zeytuniye çalan dokunaçları içinde kaybolan, grimsi gövdeli, kahverengi halkalı yeşil denizgülleri.

Conseil bilhassa yumuşakçaları ve eklemlileri incelemekle meşguldü. Her ne kadar kullandığı terimler biraz kısıtlı olsa da, bu mert delikanlının yapmış olduğu gözlemleri es geçerek ona haksızlık etmek istemem.

Conseil yumuşakçalar şubesine mensup çok sayıda tarak biçiminde *Pectinidae*, üst üste yığılmış eşek ayağına benzeyen *Spondylus*'lar, üçgen şeklinde *Donax*'lar, sarı yüzgeçli ve şeffaf kabuklu üç dikenli *Hyalella*'lar, turuncu renkte *Pleurobranchia*'lar, yeşilimsi noktalarla bezeli yumurtalar, deniztavşanları olarak da bilinen *Aplysia*'lar, *Dolabella*'lar, etli *Acera*'lar, Akdeniz'e özgü *Ombrella*'lar, kabukları son derece rağbet gören bir tür sedef üreten denizkulakları, alev desenli deniztarakları, söylenene göre Languedocluların istiridyeye tercih ettikleri *Anomiida*'lar, Marsilyalıların çok sevdiği deniztarakları, beyaz ve yağlı çifte siğilli Venüsler, Kuzey Amerika kıyılarında bolca bulunan ve New York'ta hatırı sayılır ilgi gören midyelerden bazıları, çeşitli renklerde kapakçıklı tarak midyeleri, deliklerine kaçmış, benim biberli tadına bayıldığım midyeler, tepesi bombe kabukları sivri köşelere sahip çizgili *Venericardia*'lar, üstü kızıl renkli yumrularla dolu *Cynthia*'lar, hafif gondollara benzeyen eğri uçlu *Carniaria*'lar, taçlı *Ferole*'ler, spiral kabuklu *Atlanta*'lar, gri, beyaz lekeli, püsküllü örtülerinin altında *Thetys*'ler, küçük sümüklüböceklere benzeyen *Eolidea*'lar, sırtüstü sürünen *Cavolina*'lar, aralarında oval kabuklu *Auricula myosotis*'in de yer aldığı *Auricula*'lar, kızıl *Scalaria*'lar, *Littorina*'lar, *Janthina*'lar, *Cineraria*'lar, *Petricola*'lar, *Lamellaria*'lar, kabaşon salyangozları, *Pandoria*'lar vs. saymıştı.

Eklemlilere gelince Conseil notlarında onları son derece isabetli bir şekilde altı sınıfa ayırmıştı. Bu altı sınıfın üçü deniz canlılarından oluşur. Bunlar *Crustacea*, *Cirripedia* ve *Annelida* sınıflarıdır.

Kabuklular dokuz takıma ayrılır ve bu takımların ilkini *Decapoda*'lar, yani kafaları ve göğüs kafesleri genellikle bitişik, ağızları pek çok uzuvdan oluşan ve dört, beş veya altı torasik veya hareketli ayağa sahip hayvanlar teşkil eder. Conseil, *Decapoda*'ları üç bölüme ayıran büyük üstat Milne-Edwards'ın yöntemine sadık kalmıştı: *Branchiura*'lar, *Macrura*'lar ve *Anomura*'lar. Bu isimler biraz barbarca olsa da doğru ve isabetli isimlerdir. *Branchiura*'lar arasında Conseil alınlarında iki ayrı iri çıkıntı bulunan *Amathia*'lar, Yunanların –nedendir bilinmez– bilgelik sembolü kabul ettiği denizörümceği, *Lambrus massena*'lar, normalde hayli derinlerde yaşadıklarına göre muhtemelen sığlıkta yollarını kaybetmiş *Lambrus spinimanus*'lar, *Xhanto*'lar, *Pilumnus*'lar, *Rhomboide*'ler, –Conseil'in dediğine göre sindirimi kolay– *Calappa granulata*'lar, dişsiz *Corystes*'ler, *Ebalia*'lar, *Cympolia*'lar, *Dorripe lanata*'lar vs. saymış. Zırhlılar, kazıcılar, *Astacus*'lar, kırmızı karidesler ve *Ochyzopoda*'lar olmak üzere beş familyaya ayrılan *Macrura*'lara gelince, Conseil dişilerinin lezzetli etleriyle rağbet gördüğü bayağı langustları, *Scyllarides*'ler veyahut deniz ağustosböceklerini, kıyılarda yaşayan *Gebia*'ları ve yenebilir bütün türleri kaydetmişse de, ıstakozları içeren *Astacus* altbölümünden hiç bahsetmemiş. Bunun sebebi langustların Akdeniz'de bulunan yegâne ıstakozlar olmasıdır. Son olarak *Anomura*'lar arasında ele geçirdiği terk edilmiş kabukların içinde yaşayan bayağı *Drocina*'ları, alınları dikenli *Homola*'ları, keşiş yengeçlerini, *Porcellana*'ları, vs. saymış.

Conseil'in tuttuğu kayıtlar burada sona ermişti. *Stomapoda*'ları, *Amphipoda*'ları, *Homopoda*'ları, *Isopoda*'ları, *Tribolit*'leri, *Branchiopoda*'ları, *Ostracoda*'ları ve *Entomostraca*'ları incelemek suretiyle kabuklular sınıfını tamamlamaya vakti yetmemişti. Deniz eklemlileriyle ilgili incelemesini tamamlamak için *Cyclopa*'ları ve *Argulus*'ları içeren *Cirripedia* sınıfı ile *Tubifex*'ler ve *Dorsibrachia*'lar olarak

ayırmaktan geri kalmayacağı *Annelida* sınıfını zikretmiş olması gerekirdi. Ancak Libya Boğazı'nın sığ kesimini aşan *Nautilus* daha derin sularda her zamanki süratine dönmüştü. Artık yumuşakça, eklemli, bitkimsi hayvan görmeye imkân kalmamıştı. İri gölgeler gibi gelip geçen büyük balıkları bile zar zor seçebiliyorduk.

16 Şubat'ı 17 Şubat'a bağlayan gece yer yer üç bin metre derinliğe ulaşan ikinci Akdeniz havzasına girmiştik. *Nautilus* pervanesinin itici gücü sayesinde eğik plakalarının üzerinden kayarak denizin en derin katmanlarına kadar daldı.

Burada doğa harikaları göremesem de, su kütlesi gözlerimin önüne çok sayıda heyecan verici ve korkutucu manzara serdi. Nitekim o sırada Akdeniz'in deniz kazalarının en sık yaşandığı o bölgesinden geçmekteydik. Cezayir kıyılarından Provence kıyılarına kadar ne kadar çok gemi kaza yapmış, ne kadar çok gemi kaybolmuştur! Akdeniz Pasifik'in engin sularıyla kıyaslandığında bir gölden ibaret olsa da, dalgaları değişken, kaprisli bir göldür. Bugün denizin ve göğün koyu laciverdi arasında sakin sakin süzülür gibi duran kırılgan yelkenli için elverişli ve şefkatli bir deniz; yarın arka arkaya gelen kısa dalgalarla en güçlü gemileri bile parçalayan azgın, çalkantılı, rüzgârlarla kabaran bir denizdir.

Böylece denizin derin katmanlarında yaptığımız bu hızlı gezinti sırasında dipte yatan bazıları çoktan mercan istilasına uğramış, ötekiler henüz ince bir pas tabakasıyla kaplı pek çok gemi enkazı, çapalar, toplar, gülleler, demir kaplamalar, pervane kolları, makine parçaları, kırılmış silindirler, göçmüş kazanlar ve nihayet bazıları dimdik, bazıları yan yatmış vaziyette orta sularda yüzen gemi gövdeleri gördüm.

Kazaya uğrayan bu gemilerin bazıları çarpışma sonucu, diğerleri granit kayalara çarptığı için batmıştı. Bunların arasında sulara dümdüz gömülmüş, direği sapasağlam, donanımları suyun etkisiyle kaskatı kesilmiş gemiler gördüm. Bu gemilerin muazzam bir limana demir atmış, kalkış saatini

bekler gibi bir hali vardı. *Nautilus* bu gemilerin arasından geçerken onları elektrik ışığıyla aydınlatıyor, onlar da her an bayrak çekip *Nautilus*'u selamlayacak ve ona sıra numaralarını bildirecek gibi duruyordu! Fakat hayır! Bu felaket tarlasında artık sadece sessizlik ve ölüm hüküm sürmekteydi.

Nautilus Cebelitarık Boğazı'na yaklaştıkça, Akdeniz zeminindeki bu uğursuz enkazların da arttığını gözlemledim. Afrika ve Avrupa kıyıları bu bölgede daralır ve bu dar bölgede gemiler birbiriyle daha sık karşılaşır. Burada çok sayıda demir karina, ürkütücü hayvanlara benzeyen, kimileri yatık, kimileri ayakta buharlı enkazları gördüm. Yanları açılmış, bacası bükülmüş vaziyette duran bu gemilerden biri yuvalarından başka geride hiçbir şeyi kalmamış tekerlekleri, kıç bodoslamadan kopmuş, hâlâ tek bir demir zincirle bağlı dümeni ve deniz tuzuyla yenmiş arka panosuyla korkunç bir manzara teşkil ediyordu! Bu kazada kim bilir kaç hayat sönmüştü! Kim bilir kaç kurban sulara gömülmüştü! Acaba bu gemide hazır bulunan tayfalardan biri bu korkunç felaketi anlatmak üzere hayatta kalmış olabilir miydi? Veyahut dalgalar hâlâ bu felaketin sırrını muhafaza ediyor olabilir miydi? Neden bilmem aklıma sulara gömülen bu geminin bundan yirmi sene önce içindeki bütün canlarla ve mallarla kaybolan ve bir daha haber alınamayan *Atlas* olabileceği geldi! Ah! Akdeniz zemini, onca hazinenin gömülü olduğu, onca kurbanın hayatını kaybettiği bu muazzam mezar dile gelse bize kim bilir nasıl uğursuz bir hikâye anlatırdı!

Bu sırada *Nautilus* bu enkazların ortasında pervanesinin bütün gücüyle ilgisizce ve hızla ilerlemeye devam ediyordu. Gemi nihayet 18 Şubat'ta, saat sabahın üçüne doğru Cebelitarık Boğazı'nın girişine ulaştı.

Burada iki akıntı mevcuttu: Uzun süredir bilinen, okyanus sularını Akdeniz havzasına taşıyan bir üst akıntı ile bugün muhakemeyle varlığı kanıtlanmış olan bir alt ters akıntı. Nitekim Atlantik ve buraya dökülen nehir sularıyla sürekli

olarak artan Akdeniz sularının toplamının her yıl bu denizin seviyesini artırması gerekirdi; zira buharlaşma oranı dengeyi oluşturmada yetersiz kalmaktadır. Ancak durum böyle değildir. Bu nedenle doğal olarak Cebelitarık Boğazı yoluyla Akdeniz'in fazla suyunu Atlantik'e boşaltan bir alt akıntının varlığının kabul edilmesi gerekmiştir.

Nitekim bu kesin bir olgudur. İşte *Nautilus* da bu ters akıntıdan faydalanıyor, bu dar geçitten geçerek hızla ilerliyordu. Bir an için Plinius ile Avienus'un anlattığına göre dayanağı olan alçak adayla birlikte sulara gömülen Hercules Tapınağı'nın o harikulade kalıntılarını görür gibi oldum. Birkaç dakika sonra Atlantik sularında yüzüyorduk.

VIII

Vigo Körfezi

Atlantik! Yüzölçümü yirmi beş milyon milkareye yayılan, uzunluğu 9000 mili, genişliği ise ortalama 2700 mili bulan muazzam su birikintisi! Eskilerin; belki antikçağın Hollandalıları olan, ticari seyahatleri sırasında Avrupa'nın ve Afrika'nın batı kıyılarını takip eden Kartacalılar dışında hemen hemen hiç tanımadığı bu kilit deniz! Birbirine paralel dolambaçlı kıyılarıyla muazzam bir bölgeyi içine alan, dünyanın en büyük nehirleriyle, ona yeryüzünün hem en medeni ülkelerinin hem de en vahşi bölgelerinin sularını taşıyan St. Lawrence, Mississippi, Amazon, La Plata, Orinoco, Nijer, Senegal, Elbe, Loire, Ren'le beslenen bu okyanus! Bütün milletlere ait gemilerin durmadan aşındırdığı, dünyanın bütün bayraklarına ev sahipliği yapan ve bütün denizcilerin korktuğu iki korkunç uçla, Horn Burnu ve Fırtına Burnu ile sona eren bu muhteşem derya!

İşte *Nautilus*, üç buçuk ayda neredeyse on bin fersah yol katettikten sonra keskin mahmuzuyla bu denizin sularını yararak ilerlemekteydi. Katedilen bu mesafe yeryüzünün en büyük dairelerinden birinden daha fazlaydı. Şimdi nereye gidiyorduk? Gelecek bize neler hazırlamaktaydı?

Cebelitarık Boğazı'ndan çıkan *Nautilus* okyanusa açıldı ve su yüzeyine çıktı. Platformda yaptığımız günlük gezintiler de böylece yeniden başlamış oldu.

Ned Land ve Conseil eşliğinde hemen platforma çıktım. On iki mil ötede İber Yarımadası'nın güneybatı ucunu oluşturan Saint Vincent Burnu belli belirsiz seçiliyordu. Oldukça sert bir güney rüzgârı esmekteydi. Kabarık ve dalgalı deniz *Nautilus*'u sert hareketlerle sallıyordu. Her an o kadar iri dalgalar iniyordu ki, platformda durmak hemen hemen imkânsızdı. Biz de içimize biraz temiz hava çektikten sonra indik.

Odama döndüm. Conseil kendi kamarasına döndü. Fakat oldukça düşünceli duran Kanadalı arkamdan geldi. Akdeniz boyunca yapmış olduğumuz hızlı seyahat kaçış planlarını hayata geçirmesine olanak tanımamıştı ve Ned bundan ötürü yaşadığı hayal kırıklığını saklamıyordu.

Odamın kapısı kapanır kapanmaz oturdu ve bana sessizce bakmaya başladı.

"Dostum Ned," dedim, "sizi anlıyorum. Fakat sizin bir suçunuz yok. *Nautilus*'un seyrettiği şartlarda gemiyi terk etmeyi düşünmek çılgınlık olurdu!"

Ned Land cevap vermedi. Büzülmüş dudakları, çatılmış kaşları ondaki şiddetli takıntının bir göstergesiydi.

"Hadi ama," diye devam ettim, "hiçbir şey kaybedilmiş değil. Portekiz kıyılarını tırmanıyoruz. Fransa, İngiltere çok uzak değil. Buralarda rahatlıkla sığınacak bir yer bulabiliriz. Ah ama *Nautilus* Cebelitarık Boğazı'ndan çıktıktan sonra rotasını güneye çevirseydi ve bizi kıtaların olmadığı bölgelere sürükleseydi ben de sizin endişelerinizi paylaşırdım. Fakat şimdi biliyoruz ki Kaptan Nemo medeniyetin hüküm sürdüğü denizlerden kaçmıyor ve ben birkaç gün içinde daha güvenli bir şekilde harekete geçebileceğinize inanıyorum."

Ned Land bana daha da sabit şekilde bakmaya başladı ve nihayet dudaklarını gevşetip:

"Bu akşam kaçıyoruz," dedi.

Bir anda doğruldum. İtiraf etmeliyim ki böyle bir paylaşıma hazır değildim. Kanadalı'ya cevap vermek istedim, fakat söyleyecek söz bulamadım.

"Elverişli bir anı kollamaya karar vermiştik," diye sözlerine devam etti Ned Land. "O an geldi. Bu akşam İspanya kıyılarının birkaç mil açığında olacağız. Gece karanlık. Rüzgâr açıktan esiyor. Bana söz vermiştiniz, Bay Aronnax. Size güveniyorum."

Ben hâlâ susmaya devam ettiğim için Kanadalı ayağa kalktı ve bana yaklaşarak:

"Bu akşam saat dokuzda," dedi. "Conseil'e de haber verdim. O saatte Kaptan Nemo odasında, muhtemelen yatmış olacak. Ne mekanikçiler ne mürettebat bizi görebilir. Conseil ve ben ana merdivene gideceğiz. Siz Bay Aronnax, bizden iki adım ötede kütüphanede benden gelecek işareti bekleyeceksiniz. Kürekler, direk ve yelken filikanın içinde. Biraz erzak bile almayı başardım. Filikayı *Nautilus*'un gövdesine bağlayan cıvataları çıkarmak için bir İngiliz anahtarı buldum. Yani her şey hazır. Akşam görüşmek üzere."

– Ama deniz kötü, dedim.

– Aynı fikirdeyim, diye cevap verdi Kanadalı. Ama bu riski göze almak gerek. Özgürlük uğruna bedel ödemeye değerdir. Kaldı ki filika sağlam ve iyi bir rüzgârla birkaç mil yol almak işten bile değil. Yarın yüz fersah açıkta olmayacağımızı kim bilebilir? Koşullar bizden yana olursa saat on ila on bir arası anakaranın herhangi bir noktasına ayak basmış veya ölmüş olacağız. Kısacası Tanrı'nın izniyle akşam görüşmek üzere!

Bunları söyleyen Kanadalı beni allak bullak vaziyette bırakarak odadan çıktı. Ben karşımıza böyle bir fırsat çıktığında düşünecek, tartışacak vaktim olacak sanmıştım. Oysa inatçı yoldaşım bana böyle bir şans tanımıyordu. Gerçi ona ne diyebilirdim ki? Ned Land yüz kere haklıydı. Bu nere-

deyse elverişli bir fırsattı ve o da bundan yararlanıyordu. Sözümden dönüp tamamen şahsi menfaatim için yoldaşlarımın geleceğini tehlikeye atma sorumluluğunu alabilir miydim? Kaptan Nemo bizi yarın bütün karalardan uzak açık denizlere sürükleyemez miydi?

O sırada oldukça kuvvetli bir ıslık rezervuarların dolduğunu haber verdi ve *Nautilus* Atlantik sularına daldı.

Odamda oturmaya devam ettim. Benliğimi ele geçiren heyecanı görür diye kaptana rastlamaktan kaçınmak istiyordum. Özgür irademi yeniden kazanma arzusu ile bu olağanüstü gemiyi terk etmenin ve deniz altı çalışmalarımı yarıda bırakmanın üzüntüsü arasında gidip gelerek geçirdiğim o gün benim için çok acı bir gündü. Bu okyanusu, kendi tabirimle "Atlantik'imi" bu şekilde en dip katmanlarını inceleyemeden, bütün sırlarını Hint Okyanusu ile Pasifik'inkileri çözdüğüm gibi çözemeden terk etmek dile kolaydı! Okumakta olduğum roman daha ilk ciltte elimden düşüyor, görmekte olduğum rüya en güzel yerinde kesiliyordu! Bu şekilde ne kadar kötü saatler geçirdim! Kâh kendimi yoldaşlarımla karada güvende gördüm, kâh mantığıma rağmen beklenmedik bir gelişmenin Ned Land'in projelerinin gerçekleşmesini engellemesini diledim.

İki kez salona gittim. Pusulaya bakmak, *Nautilus*'un yönünün bizi kıyıya mı yaklaştırdığını, yoksa kıyıdan mı uzaklaştırdığını tespit etmek istiyordum. Fakat hayır. *Nautilus* hâlâ Portekiz sularındaydı. Okyanus kıyılarını takip ederek kuzeye doğru ilerlemekteydi.

O halde bundan istifade edip kaçmaya hazır olmak gerekiyordu. Bagajım ağır değildi. Yanıma notlarımdan başka bir şey almamıştım.

Kaptan Nemo'ya gelince, onun bizim kaçışımızla ilgili ne düşüneceğini, bunun onu nasıl endişelere sürükleyeceğini, hatta ona ne gibi zararlar vereceğini, kaçışımız başarılı veya başarısız olsun her iki durumda da nasıl hareket edece-

ğini merak ediyordum. Şüphesiz ondan yana bir şikâyetim olamazdı. Tam tersine, onunki kadar samimi bir misafirperverliğe rastlamamıştım. Onu terk edersem nankörlükle suçlanamazdım. Zira ona herhangi bir yeminle bağlı değildik. Kaptan bizi sonsuza dek yanında tutmak için ettiğimiz yemine değil, mücbir sebebe bel bağlamaktaydı. Bununla birlikte bizi gemisinde sonsuza dek esir tutmaya dair açıkça dile getirmiş olduğu niyeti, bizim bütün kaçış yollarını denememizi haklı gösteriyordu.

Santorini Adası'na yaptığımız ziyaretten bu yana kaptanı görmemiştim. Acaba kader beni kaçışımızdan önce karşısına çıkaracak mıydı? Bunu hem arzu ediyor hem de bundan korkuyordum. Kaptanın benimkine bitişik odasında yürüyüp yürümediğini duymak için kulak kabarttım. Fakat kulağıma herhangi bir ses gelmedi. Odada kimse olmasa gerekti.

Bunun üzerine bu tuhaf şahsiyetin gemide olup olmadığını sorgulamaya başladım. Filikanın gizemli bir görevi yerine getirmek üzere *Nautilus*'tan ayrıldığı o geceden beri kaptanla ilgili fikirlerim biraz değişmişti. Kaptan Nemo bu konuda ne derse desin onun karayla bir şekilde irtibatta olduğunu düşünüyordum. *Nautilus*'tan hiç mi ayrılmıyordu? Onunla karşılaşmayalı haftalar olmuştu. Bu süre boyunca ne yapıyordu? Ben ondaki insan düşmanlığının hâd safhaya çıktığını düşünürken, acaba o uzaklarda bir yerde benim bu zamana kadar tabiatını anlayamadığım gizli bir iş mi yapıyordu?

Bu fikirler ve daha nicesi zihnimi aynı anda meşgul ediyordu. İçinde bulunduğumuz garip durumda ihtimallerin sonu da gelmek bilmiyordu. Dayanılması zor bir rahatsızlık hissediyordum. Bekleyişle geçen o gün bana sonsuz gibi göründü. Saatler benim sabırsızlığımı dindiremeyecek kadar yavaş akıyordu.

Akşam yemeğim her zamanki gibi odamda beni bekliyordu. Endişeli olduğum için çok fazla yiyemedim. Saat yedide

sofradan kalktım. Ned Land'in yanına gitmem gereken o ana kadar daha yüz yirmi dakika –evet, dakikaları saymıştım– vardı. Gerginliğim bir kat daha arttı. Nabzım büyük bir şiddetle atıyor, yerimde duramıyordum. Hareket edersem zihnimdeki sıkıntıyı azaltabilirim umuduyla odada bir o yana bir bu yana gidip gelmeye başladım. Cüretkâr girişimimizin başarısız olma ihtimali çektiğim endişelerin en hafifiydi. Buna karşılık *Nautilus*'tan ayrılmadan önce ifşa olma fikri, öfkeye veyahut daha kötüsü benim kendisini yüzüstü bırakmamdan dolayı hayal kırıklığına uğrayacak Kaptan Nemo'nun karşısına çıkarılma fikri kalbimin küt küt atmasına neden oluyordu.

Salonu son bir kez daha görmek istedim. Pasarellalardan geçerek onca hoş ve faydalı saatler geçirdiğim müzeye geldim. Bütün o zenginliklere, bütün o hazinelere ebedi bir sürgünün arifesinde, bir daha asla geri dönmeyecek bir adam gibi baktım. Hayatımın onca gününü vakfettiğim o doğa harikalarını, o sanat şaheserlerini arkamda bırakacaktım. Salonun vitrininden Atlantik sularına son bir kez bakmak isterdim; fakat panolar sıkı sıkı kapalıydı ve henüz tanıma fırsatı bulamadığım bu okyanusla aramda sac bir levha vardı.

Salonu böyle dolaşırken, kaptanın odasına açılan kapının yanına geldim. Hayretle bu kapının aralık olduğunu gördüm. İstem dışı geri çekildim. Şayet Kaptan Nemo odasındaysa beni görebilirdi. Yine de hiçbir ses duymayınca kapıya yaklaştım. Odada kimse yoktu. Kapıyı ittim ve odanın içinde birkaç adım ilerledim. Hep o keşişlere özgü, sade dekor.

Tam o sırada duvarda asılı duran ve ilk ziyaretim sırasında fark etmediğim birkaç gravür gördüm. Bunlar, tarihte yaşamlarını büyük insani fikirlere adamış mühim adamların portreleriydi: *Finis Poloniae** diye haykırarak can veren kahraman Kosciuszko, çağdaş Yunanistan'ın Leonidas'ı

* (Lat.) "Polonya'nın sonu." (ç.n.)

Botsaris, İrlanda'nın koruyucusu O'Connell, Birleşik Amerika'nın kurucusu Washington, İtalyan yurtsever Manin, bir kölelik taraftarının kurşunuyla canından olan Lincoln ve son olarak Victor Hugo'nun darağacındaki son anını bütün dehşetiyle resmettiği siyahi ırkın özgürlüğü için şehit düşen John Brown.

Bu kahraman şahsiyetler ile Kaptan Nemo'nun arasında nasıl bir bağ mevcuttu? Bu portrelerden yola çıkarak kaptanın yaşamındaki gizemi nihayet çözebilir miydim? Kaptan baskı altındaki halkların savunucusu, köle ırkların kurtarıcısı mıydı? Bu yüzyılda meydana gelen en son siyasi veya sosyal sarsıntılarda rol oynamış mıydı? Kanlı Amerikan savaşının, bu hazin fakat sonuna kadar haklı savaşın kahramanlarından biri miydi?

Birdenbire saat sekizi vurdu. Çekicin zile ilk vuruşuyla düşüncelerimden uyandım. Sanki görünmeyen bir göz en gizli düşüncelerimi okuyabilirmiş gibi ürküp hızla odadan çıktım.

Orada gözüm pusulaya takıldı. Rotamız hâlâ kuzey istikametindeydi. Parakete ortalama bir hızı, manometre aşağı yukarı altmış ayaklık bir derinliği işaret ediyordu. Yani koşullar Kanadalı'nın planından yanaydı.

Odama döndüm. Sıcak bir şeyler, deniz botlarımı, susamuru kürkünden başlığımı, fok derisiyle astarlanmış ipliksilerden örülmüş kazağımı giydim. Artık hazırdım. Beklemeye başladım. Gemide hüküm süren derin sessizliği sadece pervanenin sesi bozuyordu. Etrafı dinliyor, kulak kabartıyordum. Birdenbire yükselen sesler bana Ned Land'in kaçış sırasında yakalandığını haber veremez miydi? Ölümcül bir endişe benliğimi sardı. Boşuna soğukkanlılığımı geri kazanmaya çalıştım.

Saat dokuza birkaç dakika kala kulağımı kaptanın odasının kapısına yapıştırdım. Çıt yoktu. Odamdan çıktım, yarı karanlık ve ıssız salona geri döndüm.

Kütüphaneye açılan kapıyı açtım. Aynı yarı karanlık, aynı ıssızlıkla karşılaştım. Ana merdiven boşluğuna açılan kapının yakınında durdum. Ned Land'in işaretini bekliyordum.

Tam o sırada pervanenin sesi hissedilir şekilde azaldı, ardından tamamen kesildi. *Nautilus* niçin seyrini değiştirmişti? Geminin durması Ned Land'in planlarının lehine mi yoksa aleyhine miydi, bunu tahmin edemiyordum.

Sessizliği sadece kalbimin atışları bozmaktaydı.

Birden hafif bir sarsıntı hissedildi. *Nautilus*'un okyanus zeminine konuşlandığını anladım. Endişem iki katına çıktı. Kanadalı'nın işareti gelmek bilmiyordu. Onu bulup kaçış girişimini ertelemeye ikna etmek istiyordum. Seyrimizin alışılmış koşullarda devam etmediğini hissediyordum.

O sırada büyük salonun kapısı açıldı ve Kaptan Nemo çıkageldi. Beni gören kaptan herhangi bir girizgâha ihtiyaç duymaksızın:

"Ah, Bay Profesör," dedi nazik bir sesle, "ben de sizi arıyordum. İspanya tarihini bilir misiniz?"

İnsan kendi ülkesinin tarihini etraflıca bilse bile, benim içinde bulunduğum koşullarda, yani kafası allak bullak bir haldeyken tek kelime dahi edemezdi.

"Profesör?" diye devam etti Kaptan Nemo. "Sorumu duydunuz mu? İspanya tarihini biliyor musunuz?"

– Çok az, diye cevap verdim.

– İşte âlimler hep böyledir, dedi kaptan. Bir şey bilmezler. O halde şöyle oturun da size bu tarihe dair ilginç bir olayı anlatayım.

Kaptan divana yerleşti. Ben de mekanik hareketlerle karanlıkta ilerleyip yanına oturdum.

"Bay Profesör," dedi kaptan, "beni iyi dinleyin. Bu hikâye bir yanıyla sizi de ilgilendiriyor. Zira şüphesiz hâlâ çözemediğiniz bir soruya cevap teşkil ediyor."

– Sizi dinliyorum, Kaptan, dedim muhatabımın sözü ne-

reye getirmek istediğini bilmeden ve kendi kendime bu olayın kaçış planlarımızla ilgili olup olmadığını sorarak.

– Bay Profesör, diye sözlerine devam etti Kaptan Nemo. Dilerseniz 1702'ye geri dönelim. O dönemde kralınız olan XIV. Louis'nin Pireneler'i toprak altına gömmek için tek bir güç gösterisinin yeteceğine inanıp, İspanyollara kral olarak torunu Anjou dükünü dayattığını siz de bilirsiniz. V. Felipe adı altında iyi kötü hüküm süren bu prensin yabancı ülkelerle başı dertteydi.

Nitekim bir önceki yıl Hollanda, Avusturya ve İngiltere krallıkları Lahey'de İspanya tahtını V. Felipe'nin elinden alıp zamansız şekilde III. Karl olarak adlandırdıkları bir arşidüke vermek üzere bir barış antlaşması imzalamıştı.

İspanya bu koalisyona direnmek zorunda kaldı. Fakat elinde neredeyse hiç asker ve denizci yoktu. Yine de parası yok değildi. Ancak Amerika'dan gelen altınlarla ve gümüşlerle yüklü kalyonlarının İspanya limanlarına giriş yapabilmesi kaydıyla. 1702'nin sonlarına doğru İspanya, Fransa'nın Amiral de Châteaurenault komutasında yirmi üç gemiden oluşan bir filoyla eşlik ettirdiği yüklü bir konvoy bekliyordu. Bu filo şarttı, zira o sırada ittifak donanmaları Atlantik'in her yerindeydi.

Bu konvoyun Cádiz'e gitmesi gerekiyordu. Ancak İngiliz donanmasının o civarda dolaştığını öğrenen amiral Fransa'da bir limana demir atmaya karar verdi.

Konvoyun İspanyol kumandanları bu karara karşı çıktı. Onlar İspanya'da bir limana gitmek istiyorlardı ve bu Cádiz olmayacaksa, İspanya'nın kuzeybatı kıyısında yer alan ve abluka altında olmayan Vigo Körfezi olabilirdi.

Amiral de Châteaurenault bu karara boyun eğme zayıflığını gösterdi ve kalyonlar Vigo Körfezi'ne girdi.

Ne yazık ki bu körfez savunulması tamamen imkânsız açık bir koydu. Bu nedenle ittifak filoları gelmeden kalyonları hızla boşaltmak gerekiyordu. Nitekim birdenbire sefil

bir rekabet sorunu ortaya çıkmasa bunun için yeterli vakitleri de olacaktı.

"Olaylar zincirini takip ediyorsunuz, değil mi?" diye sordu Kaptan Nemo.

– Kesinlikle, dedim hâlâ bu tarih dersinin hangi amaçla verildiğini anlamadan.

– O halde devam ediyorum. İşte daha sonra olanlar. Cádizli tüccarların Batı Hint Adaları'ndan gelen bütün mamulleri alabilme gibi bir ayrıcalıkları vardı. Şimdi kalyonlardaki külçeleri Vigo limanına boşaltmak onların hakkını ihlal etmek demekti. Böylece tüccarlar bu durumu Madrid'e şikâyet ettiler ve zayıf bir kral olan V. Felipe'den konvoyun boşatılmadan, düşman filoları uzaklaşana kadar Vigo koyunda alıkonması için izin aldılar.

"Bu karar alınırken, 22 Ekim 1702'de İngiliz gemileri Vigo Körfezi'ne geldi. Amiral de Châteaurenault yeterli kuvvete sahip olmasa da cesurca savaştı. Fakat konvoydaki servetin düşmanların eline geçeceğini anlayınca kalyonları ateşe verip batırdı. Konvoy içindeki muazzam hazinelerle birlikte sulara gömüldü."

Kaptan Nemo sustu. İtiraf etmem gerekirse bu hikâyenin beni niçin ilgilendirdiğini hâlâ anlamamıştım.

"Sonra?" diye sordum.

– Sonrası Bay Aronnax, diye cevap verdi Kaptan Nemo, şu an Vigo Körfezi'ndeyiz ve buradaki sırları keşfedip keşfetmemek sizin elinizde.

Kaptan ayağa kalktı ve ona eşlik etmemi rica etti. Kendimi toparlayacak zamanım olmuştu. Kaptanın peşinden gittim. Salon karanlık olsa da, saydam camların ardında sular ışıl ışıldı. Bir an denize baktım.

Nautilus'un etrafında, yarım millik bir alanda sular elektrik ışığıyla pırıl pırıldı. Kumlu zemin açık seçik görülebiliyordu. Dalış takımlarını giymiş olan mürettebattan adamlar hâlâ simsiyah duran kalıntıların ortasında yarı

yarıya çürümüş fıçıları, zorla açılmış kasaları çıkarmakla meşguldü. Bu kasalardan, bu varillerden altın ve gümüş külçeler, piasterler ve mücevherler dökülüyordu. Kumdan zemin bunlarla kaplıydı. Bu değerli ganimetin bir kısmını yüklenen adamlar *Nautilus*'a geliyor, yüklerini bırakıp bitmek bilmeyen altın ve gümüş avına devam etmek üzere geri dönüyorlardı.

Artık her şeyi anlamıştım. Burası, 22 Ekim 1702'de yaşanan muharebenin gerçekleştiği yerdi. İspanyol hükümeti hesabına yüklenen kalyonlar burada batmıştı. Kaptan Nemo *Nautilus*'a yüklediği milyonlarını ihtiyacına göre işte buradan temin ediyordu. Amerika bu kıymetli madenlerini sadece ve sadece onun için göndermişti. Kaptan Nemo, İnkaların ve Hernán Cortés'e* yenik düşenlerin elinden alınan hazinelerin doğrudan ve rakipsiz vârisiydi.

"Denizin bunca zenginliğe sahip olduğunu biliyor muydunuz, Bay Profesör?" diye sordu kaptan gülümseyerek.

– Denizler altında iki milyon ton gümüşün gömülü olduğunu biliyordum, diye cevap verdim.

– Şüphesiz. Fakat bu gümüşleri çıkarmanın sebep olacağı maliyet elde edilecek kazancı aşıyor. Oysa ben burada başkalarının kaybettiklerini toplamaktan başka bir şey yapmıyorum. Üstelik bunu sadece Vigo Körfezi'nde değil, deniz altı haritamda işaretlenmiş olan binlerce deniz kazası mahallinde de yapıyorum. Nasıl milyarder olduğumu şimdi anladınız mı?

– Anladım, Kaptan. Yine de izninizle şunu belirtmek isterim. Vigo Körfezi'ni bu şekilde işlemekle rakip bir şirketten önce davranmış oluyorsunuz sadece.

– Hangi şirket?

– İspanyol hükümetinden sulara gömülen kalyonları araştırma ayrıcalığını alan bir şirket. Hissedarların gözü

---

* Hernán Cortés de Monroy y Pizarro Altamirano (1485-1547). Aztek İmparatorluğu'nu yıkan İspanyol *Conquistador.* (ç.n.)

muazzam bir kazanç elde etme vaadiyle boyandı; zira sulara gömülen zenginliklerin değerinin beş yüz milyon olduğu tahmin ediliyor.

– Beş yüz milyon mu? dedi Kaptan Nemo. Böyle bir meblağ vardı, ama artık yok.

– Doğrudur, dedim. Nitekim o hissedarları ikaz etmek gerçekten hayırseverce bir eylem olurdu. Gerçi bu ikazı ne kadar hoş karşılarlar bilinmez. Kumarbazların her şeyden çok üzüntü duydukları şey genelde paradan çok çılgın ümitlerini kaybetmektir. Sonuçta akıllıca dağıtıldığı takdirde bunca zenginlikten istifade edebilecek binlerce fakiri düşündüğümde onlara daha az acıyorum. Oysa bu zenginlikler onlar için de sonsuza dek kayıp!

Bu üzüntümü henüz dile getirmiştim ki, sözlerimin Kaptan Nemo'yu incitmiş olduğunu hissettim.

"Kayıp mı?" dedi kaptan heyecanlanarak. "Beyefendi, bu zenginlikleri toplayan ben olduğum halde onların kaybolduğunu mu düşünüyorsunuz? Sizce bu hazineleri toplama zahmetine sırf kendim için mi katlanıyorum? Bunları iyi bir amaç için kullanmadığım ne malum? Bu dünyada acı çeken canlıların, ezilen ırkların, yardım edilecek zavallıların, intikamı alınacak kurbanların olduğunu bilmediğimi mi sanıyorsunuz? Anlamıyor musunuz ki ben..."

Belki gereğinden fazla konuştuğu için pişman olan Kaptan Nemo burada sustu. Fakat ben ne demek istediğini tahmin etmiştim. Onu denizler altında bağımsızlık aramaya iten nedenler her ne olursa olsun, o her şeyden önce bir insandı! Kalbi hâlâ insanlığın çektiği acılar için çarpıyor, muazzam şefkati şahısları olduğu kadar köleleştirilen ırkları da gözetiyordu.

Ve ne zaman ki *Nautilus* isyan halindeki Girit sularında gezinmeye başladı, işte o zaman Kaptan Nemo tarafından gönderilen milyonların nereye gittiğini de anlamış oldum!

IX

Kayıp Bir Kıta

Ertesi sabah, yani 19 Şubat'ta Kanadalı odama girdi. Bu ziyaretini bekliyordum. Ned'in son derece hayal kırıklığına uğramış bir hali vardı.

"Siz bu işe ne diyorsunuz, beyefendi?" dedi bana.

– Ne mi diyorum, Ned? Dün kader bizden yana değildi.

– Öyle! O lanet kaptanın tam da gemisinden kaçacağımız saatte duracağı tuttu.

– Evet Ned, kaptanın bankacısıyla görülecek bir işi vardı.

– Bankacısı mı?

– Daha ziyade bankasıyla. Bununla, servetin bir devletin kasasından çok daha güvende olduğu okyanusu kastediyorum.

Bu sözlerin ardından Kanadalı'ya bir önceki gün gerçekleşen olayları anlattım. Böyle yapmaktaki gizli amacım onu kaptanı terk etme fikrinden caydırmaktı. Ancak anlattıklarım Ned'de, Vigo muharebesinin gerçekleştiği bölgede kendi hesabına gezemeyecek olmanın getirdiği üzüntüyü gözler önüne seren canlı hareketlerden başka bir etki yaratmadı.

"Neyse," dedi Kanadalı, "henüz her şey bitmiş değil! Alt tarafı bir zıpkın atışını ıskaladık. Bir dahaki sefere başaracağız. Hatta gerekirse bu akşam..."

– *Nautilus*'un rotası nedir? diye sordum.

– Bilmiyorum, diye cevap verdi Ned.

– O halde öğle vakti koordinatları öğreniriz.

Kanadalı Conseil'in yanına döndü. Giyinir giyinmez salona geçtim. Pusulanın gösterdikleri pek de iç açıcı değildi. *Nautilus* güney-güneybatı istikametinde ilerlemekteydi. Avrupa'ya sırtımızı dönüyorduk.

Koordinatların harita üzerine aktarılmasını belli bir sabırsızlıkla bekledim. Saat on bir buçuğa doğru rezervuarlar boşaldı ve gemi okyanus yüzeyine çıktı. Hemen platforma koştum. Ned Land benden önce davranmıştı.

Görünürde herhangi bir kara parçası yoktu. Alabildiğine deniz ve şüphesiz Ümit Burnu'nu aşmak için gerekli olan elverişli rüzgârları bulmak için ta Sao Roque Burnu'na kadar gitmiş olan birkaç yelkenli, o kadar. Hava kapalıydı. Fırtına yaklaşıyordu.

Öfke içindeki Ned gözleriyle sisli ufku delmeye çalışıyordu. Hâlâ bu sisin ardında arzuladığı kara parçasının uzanmasını umuyordu.

Öğle vakti bir an için güneş açtı. İkinci kaptan bu fırsatı güneşin yüksekliğini ölçmek için kullandı. Ardından deniz daha da dalgalı bir hale geldiğinden gemiye döndük ve kapak da kapandı.

Bir saat sonra haritayı incelediğimde *Nautilus*'un konumunun 16° 17' boylamı ve 33° 22' enlemi olarak işaretlendiğini, yani geminin en yakın kıyıya yüz elli fersah mesafede olduğunu gördüm. Kaçmayı aklımızdan geçirmemiz bile imkânsızdı. Konumumuzu Kanadalı'ya ilettiğimde onun ne kadar öfkelendiğini tahayyül etmeyi okura bırakıyorum.

Kendi adıma bu duruma haddinden fazla üzülmüyordum. Sırtımdan bir yük kalkmış gibi hissediyordum. Görece bir sükûnetle her zamanki çalışmalarıma geri döndüm.

Akşam saat on bire doğru Kaptan Nemo beklenmedik şekilde ziyaretime geldi. Bana son derece nazik bir tavırla

bir önceki gece uyumadığım için yorgun olup olmadığımı sordu. Bu soruya olumsuz cevap verdim.

"O halde size ilginç bir geziye çıkmayı teklif etmek istiyorum, Bay Aronnax."

– Edin, Kaptan.

– Şu ana kadar su altını sadece gündüz gözüyle, güneş ışığında gezdiniz. Su altını bir de karanlık bir gecede görmek ister miydiniz?

– Büyük bir memnuniyetle.

– Bu yorucu bir gezi olacak, sizi şimdiden uyarıyorum. Uzun süre yürümek ve bir dağı tırmanmak gerekecek. Yollar da pek elverişli değil.

– Bu söylediklerniz merakımı daha da artırıyor, Kaptan. Sizinle gelmeye hazırım.

– O halde gelin de dalış takımlarımızı giyelim, Bay Profesör.

Vestiyere gelince ne yoldaşlarımın ne de mürettebattan herhangi birinin bizimle birlikte gelmeyeceğini anladım. Kaptan Nemo bana Ned'i veya Conseil'i yanımıza almayı teklif dahi etmemişti.

Kısa sürede takımlarımızı giydik. Sırtımıza içleri bolca havayla doldurulmuş rezervuarlar takıldı. Ancak elektrik lambalarımız hazırlanmamıştı. Bu durumu kaptana da söyledim.

"Onlara ihtiyacımız olmayacak," dedi bana.

Yanlış duyduğumu sandım, fakat bu gözlemimi tekrarlayamadım; zira kaptanın başı metal başlığının altında çoktan gözden kaybolmuştu. Dalış takımımı kuşanmayı tamamladım; elime demir bir baston tutuşturulduğunu hissettim. Birkaç dakika sonra, her zamanki işlemlerin ardından üç yüz metre derinlikte Atlantik zeminine ayak bastık.

Gece yarısı yaklaşmaktaydı. Suyun içi son derece karanlıktı. Ancak Kaptan Nemo bana uzaklarda seçilen kırmızımsı bir noktayı, *Nautilus*'un aşağı yukarı iki mil ötesinde

parlayan bir tür geniş çaplı aydınlığı gösterdi. Bu ışığın ne olduğunu, hangi maddelerle beslendiğini, suların altında nasıl ve niçin hayat bulduğunu tahmin dahi edemiyordum. Her şıkta yolumuzu aydınlatıyordu. Gerçi belli belirsiz bir aydınlıktı bu; fakat kısa sürede bu garip karanlığa alıştım ve bu koşullarda niçin Ruhmkorff aletlerine ihtiyacımız olmadığını anladım.

Kaptan Nemo ve ben arka arkaya, doğrudan bahsi geçen ışığa doğru yürüyorduk. Düz zemin yavaş yavaş yükseliyordu. Bastonlarımızın yardımıyla geniş adımlar atıyorduk. Fakat sonuçta yürüyüşümüz yavaştı; zira ayaklarımız sık sık alglerle yoğrulmuş, yassı taşlarla dolu bir tür balçığa gömülüyordu.

İlerlerken başımın üzerinde bir tür tıslama duyuyordum. Bu ses kimi zaman artıyor ve sürekli bir çıtırdamaya dönüşüyordu. Bunun sebebini kısa sürede anladım. Bu, şiddetle yağan ve dalgaların yüzeyini çıtırdatan yağmurun sesiydi. İçgüdüsel olarak ıslanacağımı düşündüm! Evet, suyun içinde suyla ıslanacağımı düşündüm! Bu garip fikre gülmeden edemedim. Fakat doğruyu söylemek gerekirse, kalın dalış takımının altında insan artık suyu hissetmiyor ve kendini karadaki atmosferden biraz daha yoğun bir atmosferin ortasında sanıyordu, işte hepsi bu.

Yarım saatlik bir yürüyüşten sonra zemin çakıllı bir hale geldi. Medüzler, mikroskobik kabuklular, *Pennatula*'lar fosforışıl ışıltılarıyla zemini hafifçe aydınlatıyordu. Milyonlarca bitkimsi hayvanla ve alg kütleleriyle örtülü taş kümeleri seçiyordum. Yosunlardan oluşan bu yapışkan halıda ayağım sık sık kayıyordu. Demir bastonum olmasa çoktan birkaç defa düşmüş olurdum. Arkama döndüğümde, *Nautilus*'un uzakta kaybolmaya yüz tutmuş beyazımsı ışığını hâlâ görebiliyordum.

Az önce sözünü ettiğim taş yığınları okyanus yüzeyine anlamlandıramadığım belli bir düzenle yayılmıştı. Uzak

karanlıklarda gözden kaybolan, ne kadar uzağa gittiği asla tahmin edilemeyen devasa izler seçiyordum. Çözemediğim başka tuhaflıklar da vardı. Ağır kurşundan tabanlarım sanki kuru bir sesle çatırdayan kemiklerle dolu bir yatağı eziyor gibiydi. Bu şekilde ilerlemekte olduğumuz bu geniş düzlük nasıl bir yerdi? Kaptana sorular sormak istiyordum; fakat onun su altı gezintileri sırasında kendisine eşlik eden yoldaşlarıyla sohbet etmesini sağlayan işaret dili benim için hâlâ anlaşılır değildi.

Bu arada bizi yönlendiren kırmızımsı parlaklık gittikçe artıyor ve ufku ateşe veriyordu. Suların altında böyle bir ışık kaynağının olması kafamı fena halde karıştırıyordu. Acaba bu bir elektrik yayılımı mıydı? Karadaki bilginlerin henüz bilmediği bir doğa fenomenine doğru mu ilerlemekteydim? Veyahut –zira bu düşünce de aklımdan geçmedi değil– bu tutuşmada insan parmağı mı vardı? Bu yangını insan eli mi körüklüyordu? Denizin bu derin katmanlarında Kaptan Nemo'nun ziyaretlerine gittiği, kendisiyle aynı garip hayatı sürdüren yoldaşlarıyla, dostlarıyla mı karşılaşacaktım yoksa? Orada dünyanın sefaletinden bıkmış, bağımsızlığı okyanusun derinliklerinde bulmuş sürgünlerden oluşan bir koloniye mi rastlayacaktım? Bütün bu çılgın ve kabul edilemez düşünceler peşimi bırakmıyordu. Bu ruh hali içindeyken ve gözlerimin önünden geçen harikalarla sürekli olarak uyarılmış vaziyetteyken, denizin dibinde Kaptan Nemo'nun hayalini kurduğu o deniz altı şehirlerinden biriyle karşılaşsam hiç şaşırmazdım!

Yolumuz gittikçe daha çok aydınlanıyordu. Etrafı beyaza boyayan ışık aşağı yukarı sekiz yüz ayak yüksekliğinde bir dağın zirvesinden yayılıyordu. Ancak benim seçebildiğim sadece su katmanlarındaki kristallerle daha da artan basit bir yansımaydı. Bu açıklanamaz aydınlığın kaynağı olan ışık merkezi bu dağın öteki ucundaydı.

Atlantik zeminini kaplayan bu taş labirentin ortasında Kaptan Nemo tereddüt etmeden ilerlemekteydi. Bu karanlık

yolu biliyordu. Şüphesiz bu yoldan sık sık geçmişti, bu nedenle yolunu kaybetmezdi. Onu sarsılmaz bir güvenle takip ediyordum. Kaptan gözüme denizperilerinden biri gibi görünüyordu. O önüm sıra yürürken, ben de onun ufkun ışıklı fonunu siyah gölgesiyle yaran cüssesini hayranlıkla seyrediyordum.

Saat sabahın biriydi. Dağın ilk yamaçlarına ulaşmıştık. Ancak burayı aşmak için geniş bir korunun zorlu patikalarından geçmek gerekiyordu.

Evet! Sağa sola serpiştirilmiş devasa çamların gölgesi altında, ölü, yapraksız, özsuyu kurumuş, suyun etkisiyle mineralleşmiş ağaçlardan oluşan bir koruydu bu. Burası hâlâ ayakta duran bir kömür madeni gibiydi. Çökmüş zemine kökleriyle tutunuyor, dalları budakları suyun içinde ince siyah kâğıt parçaları gibi açık seçik görülebiliyordu. Harz Dağları'nda yamaca tutunmuş bir orman, fakat suların altındaki bir ormanı hayal edin. Patikalar alglerle ve *Fucus*'larla doluydu ve bunların arasında kabuklu deniz hayvanları cirit atıyordu. Kayalara tırmanarak, yerdeki ağaç gövdelerinin üzerinden atlayarak, bir ağaçtan ötekine dolanmış sarmaşıkları keserek, daldan dala uçan balıkları ürküterek yoluma devam ettim. Kendimi kaptırmıştım, artık yorgunluk hissetmiyor, yorulmak bilmeyen kılavuzumu takip ediyordum.

O ne manzaraydı! Bunu nasıl betimlemeli? Suların içinde duran o ağaçlar ve o kayalıklar, bunların karanlık ve vahşi tabanları, suların yansıtıcı gücüyle artan bu aydınlıkta iyice ortaya çıkan kırmızı tonlardaki üstleri nasıl tasvir edilebilir ki? Biz geçtikten sonra boğuk bir çığ sesiyle iri parçalar halinde çöken kayaları aşıyorduk. Sağda şolda sonu gelmeyen karanlık dehlizler açılıyordu. Burada insan eliyle açılmışa benzeyen geniş açıklıklar vardı. Ara ara kendi kendime bu su altı mahallinde yaşayan birinin birdenbire karşıma çıkıp çıkmayacağını soruyordum.

Fakat Kaptan Nemo tırmanmaya devam ediyordu. Ben de geride kalmak istemiyor, cesurca onun peşinden gidiyordum. Bastonum bana büyük destek oluyordu. Uçurumların yamaçlarında açılmış bu dar geçitlerde tek bir yanlış adım ölümcül olabilirdi. Ancak ben emin adımlarla, hiç başım dönmeden yürümeye devam ediyordum. Kâh karadaki buzulların içinde olsam derinliği karşısında geri adım atacağım çatlakların üzerinden atlıyor, kâh ayaklarımın altında ne olduğuna bakmadan, gözlerim sırf bu bölgenin vahşi manzarasına takılı o uçurumdan ötekine uzanan titrek ağaç gövdelerinin üzerinden geçmeyi göze alıyordum. Burada şekilsizce kopan tabanlarının üzerinde eğik duran devasa kayalar denge yasalarına meydan okur gibiydi. Bu kayaların arasından korkunç bir basınçla ağaçlar fışkırmıştı. Bu ağaçlar kayalara, kayalar da bu ağaçlara destek görevi görüyordu. Ardından gelen doğal kuleler ile kurtinler gibi dimdik uzanan geniş duvarlar, kara yüzeyinde olsa yerçekimi kanunlarının izin vermeyeceği bir açıyla eğilmişti.

Peki ya ben, ağır kıyafetlerime, bakır başlığıma, metal tabanlarıma rağmen aşılamayacak kadar dik yokuşları tırmanan, bunları tabiri caizse bir dağkeçisinin veya bir devenin umursamazlığıyla aşan ben de suyun kuvvetli yoğunluğuna bağlı bu farkı hissetmiyor muydum sanki?

Suların altında yaptığım bu gezintiye dair anlattıklarımın kulağa inandırıcı gelmediğini hissedebiliyorum. Ben görünüşte imkânsız, fakat aslında gerçek ve şüphe götürmeyen şeylerin tarihçisiyim. Ben hayal görmedim. Gerçekten gördüm ve hissettim!

Nautilus'tan ayrıldıktan iki saat sonra ağaçlardan oluşan hattı aşmıştık. Başımızın yüz ayak üzerinde, izdüşümüyle ters yamaçtaki parlak ışığa gölge düşüren dağın zirvesi yükseliyordu. Orada burada birkaç taşlaşmış ağaç sert zikzaklar çiziyordu. Balıklar ayaklarımızın altında yüksek otların arasında basılmış kuşlar gibi sürüler halinde havalanıyordu.

Kayaların içinde girilmeyecek kadar derin yarıklar, mağaralar, derinliği ölçülemez delikler açılmıştı. Bunların dibinde korkunç şeylerin hareket etmekte olduğunu duyuyordum. Yolumu kesen kocaman bir anten veya oyukların karanlığında gürültüyle kapanan ürkütücü bir kıskaç gördüğümde nabzım yükseliyordu. Karanlıkların içinde binlerce parlak nokta ışıldıyordu. Bunlar inlerinde pusuya yatmış devasa deniz kabuklularının, mızraklı askerler gibi ayağa dikilen ve kıskaçlarını demir takırtılar eşliğinde hareket ettiren dev ıstakozların, top arabasındaki namlular gibi doğrulmuş dev yengeçlerin ve dokunaçlarını yılanlardan oluşan canlı bir çalılık gibi birbirine dolamış korkunç ahtapotların gözleriydi.

Benim henüz tanımadığım bu aşırılıklar dünyası nasıl bir yerdi? Kayaların ikinci bir kabuk oluşturduğu bu eklemliler hangi takıma aitti? Doğa bunların bitkisel varlığının sırrını nereden bulmuştu? Bunlar kaç yüzyıldır okyanusun en derin katmanlarında bu şekilde yaşamaya devam ediyordu?

Fakat duramazdım. Bu korkunç hayvanlara alışık olan Kaptan Nemo bunlara dikkat bile etmiyordu. Beni yeni sürprizlerin beklediği ilk düzlüğe ulaştık. Burada Yaradan'ın elinden değil de, insan elinden çıktığı belli olan resimsel kalıntılar mevcuttu. Bunlar; üstleri bir dünya çiçek açmış bitkisel hayvanla kaplı, içlerinde şatoların ve tapınakların belli belirsiz biçimlerinin seçildiği devasa taş yığınlarıydı. Bu taş yığınlarının üzeri sarmaşık yerine, alglerden ve *Fucus*'lardan oluşan kalın bir bitkisel tabakayla örtülüydü.

Peki ama yerkürenin afetlerle sulara gömülmüş bu kısmı neyin nesiydi? Kim bu kayaçları, bu taşları tarihöncesi dolmenler gibi dizmişti? Ben neredeydim? Kaptan Nemo'nun fantezileri beni nereye sürüklemişti?

Bu soruları kaptana sormak isterdim. Fakat bunu yapamayacağım için onu durdurdum, kolundan tuttum. Ama o başını sallayıp bana dağın son zirvesini gösterdi. Sanki şöyle demeye çalışıyordu:

"Gel! Gel hadi! Gelmeye devam et!"

Son bir gayret gösterip kaptanın peşinden gittim. Birkaç dakika sonra bütün bu kaya yığınına on metre kadar yukarıdan bakan zirveye tırmanmıştım.

Biraz önce geçmiş olduğumuz tarafa baktım. Dağ düzlüğe göre sadece yedi ila sekiz yüz ayak yüksekteydi. Ancak diğer tarafın Atlantik'in bu kısmındaki zemine göre yüksekliği bunun iki katıydı. Gözlerimi uzaklara diktim ve şiddetli parıltılarla aydınlanan geniş bir alanı taradım. Nitekim bu dağ bir yanardağdı. Zirvenin elli ayak aşağısında, taş ve cüruf yağmurlarının ortasında geniş bir krater lav kusuyor, bu lavlar bir ateş şelalesi şeklinde suların içine karışıyordu. Dev bir meşaleyi andıran bu yanardağ aşağıdaki düzlüğü ufkun en son sınırlarına kadar aydınlatıyordu.

Bu deniz altı kraterinin ateşler değil de lavlar saçtığını söyledim. Ateş olması için havadaki oksijene ihtiyaç vardır. Bu nedenle suyun içinde ateş oluşmaz. Ancak akkorluk prensibini kendi içinde barındıran lavlar akkora dönüşerek sıvı elemente başarıyla karşı koyabilir ve bu elementle karşılaşınca buharlaşabilir. Hızlı akıntılar yayılmakta olan bütün bu gazları sürüklüyor ve lav seli, atıklarını bir başka Torre del Greco'ya püskürten Vezüv misali dağın eteklerine kadar iniyordu.

Nitekim burada, gözlerimin önünde yıkılmış, yok olmuş, harap bir şehir vardı ve ben bu şehrin, Toskana mimarisinin sağlam orantılarının hâlâ hissedilebildiği çökmüş damlarını, yıkık tapınaklarını, yerinden sökülmüş kemerlerini ve yerle bir olmuş sütunlarını görüyordum. Daha uzakta devasa bir sukemerinin kalıntıları, hemen şurada bir Partenon'un dalgalı biçimine sahip bir akropolün şişkin kabartısı, orada sanki antik bir liman zamanında yok olmuş bir okyanusun kıyısında ticari gemilerle savaş triremelerini ağırlamış gibi duran bir iskelenin kalıntıları, daha uzaklarda yıkılmış upuzun surlar, ıssız geniş sokaklar vardı. Kaptan Nemo karşıma tam anlamıyla sulara gömülmüş bir Pompei çıkarmıştı!

Ben neredeydim? Tanrım, ben neredeydim? Bunu her ne pahasına olursa olsun öğrenmek, konuşmak, başımı hapseden o bakır küreyi çıkarmak istiyordum.

Fakat Kaptan Nemo yanıma geldi ve beni tek bir hareketiyle durdurdu. Sonra yerden tebeşirli bir taş parçası alarak siyah bazalt bir kayaya doğru ilerledi ve şu tek kelimeyi yazdı:

ATLANTİS

Beynimde bir şimşek çaktı! Atlantis, Theopompos'un Meropis'i, Platon'un Atlantis'i, buranın yok oluşunu efsanelere yoran Origenes, Porfirios, Iamblichus, d'Anville, Malte-Brun ve Humboldt tarafından varlığı inkâr edilen; Posidonius, Plinius, Ammianus Marcellinus, Tertullianus, Engel, Sherer, Tournefort, Buffon ve d'Avezac tarafından kabul edilen o ünlü kıta! İşte şimdi yaşadığı felaketin inkâr edilemez kanıtlarıyla birlikte karşımdaydı! Herkül Sütunları'nın ötesinde, Avrupa, Asya, Libya dışında var olan, Eski Yunan'ın ilk savaşlarını verdiği o güçlü Atlant halkının yaşadığı, şimdi sulara gömülmüş olan o bölge demek burasıydı!

Yazılarında o destansı zamanların en önemli olaylarını aktaran tarihçi bizzat Platon'dur. Timaios ve Kritias diyalogları tabiri caizse aynı zamanda hem şair hem kanun koyucu olan Solon'un etkisiyle kaleme alınmıştır.

Solon bir gün Saisli birkaç bilge ihtiyarla sohbet ediyormuş. Tapınaklarındaki kutsal duvara kazılı yıllıklarına göre bu şehir daha o zaman sekiz yüzyıllıkmış. İhtiyarlardan biri kendi şehirlerinden bin yıl daha eski olan bir başka şehrin hikâyesini anlatmaya başlamış. Dokuz yüzyıllık olan bu ilk Atina şehri Atlantlar tarafından istila edilip kısmen yok edilmiş. İhtiyarın dediğine göre bahsi geçen Atlantlar Afrika ve Asya kıtalarının birleşiminden daha büyük, on ikinci kuzey enlemi ile kırkıncı kuzey enlemi arasında yer alan muazzam bir kıtada yaşıyormuş. Atlantların egemenliği Mısır'a kadar uzanıyormuş. Bu egemenliklerini Yunanistan'a da

dayatmak istemişler, fakat Helenlerin boyun eğmek bilmeyen direnci karşısında geri çekilmek zorunda kalmışlar. Aradan yüzyıllar geçmiş. Seller ve depremler şeklinde ortaya çıkan felaketler yaşanmış. Atlantis'in yok olması için bir gece ve bir gün yetmiş. Bu kıtanın en yüksek zirveleri olan Madeira, Azorlar, Kanarya Adaları, Cape Verde'deki adalar bugün hâlâ ayaktadır.

Kaptan Nemo'nun kayaya yazdığı o sözcüğün benim zihnimde canlandırdığı tarihi olaylar işte bunlardı. Kaderin olabilecek en tuhaf oyunuyla ben o kıtanın dağlarından birine ayak basmış bulunuyordum! Jeolojik zamanlara denk gelen, binlerce yüzyıllık o kalıntılara elimle dokunuyordum! İlk insanın çağdaşlarının yürüdüğü yerlerde yürüyordum! Ağır tabanlarımla efsanevi çağlarda yaşamış, bir zamanlar bugün artık mineralleşmiş olan ağaçların gölgelerinde dinlenen hayvanların iskeletlerini eziyordum!

Ah, ne diye yeterince vakit yoktu ki? O dağın sarp yamaçlarından inmek, şüphesiz bir zamanlar Afrika'yı Amerika'ya bağlamış olan o muazzam kıtayı çepeçevre gezmek ve Büyük Tufan'dan önce var olan büyük şehirleri ziyaret etmek isterdim. Orada belki de gözlerimin önüne savaşkan Makhimos şehri, dindar Eusebes şehri serilecekti. Buranın dev boyutlardaki sakinleri yüzyıllar boyunca yaşarmış ve bugün hâlâ suyun aşındırma gücüne karşı koymaya devam eden bu taş yığınlarını üst üste yığacak güce sahiplermiş. Belki bir gün bir yanardağ patlaması bugün sular altına gömülmüş olan bu yıkıntıları tekrar su yüzeyine çıkartacak! Okyanusun bu kısmında çok sayıda deniz altı yanardağı keşfedilmiş, pek çok gemi bu engebeli zeminden geçerken olağanüstü sarsıntılar hissetmiştir. Bazıları elementlerin derinlerdeki mücadelesine dair boğuk sesler duymuş, ötekiler deniz dışına atılmış volkanik küller toplamıştır. Ekvatora kadar olan bu büyük zemin hâlâ plütonik güçlerle şekillenmeye devam etmektedir. Daha ileri bir çağda volkanik atıklarla

ve arka arkaya yığılan lav katmanlarıyla yükselen dağların zirvelerinin Atlantik yüzeyine ulaşıp ulaşmayacağını kim bilebilir?

Ben bunları düşünürken ve bu haşmetli manzaranın bütün ayrıntılarını hafızama kazımaya çalışırken, yosun tutmuş bir dikilitaşa yaslanmış olan Kaptan Nemo sessiz bir esrime içinde taşlaşmış gibi hareketsiz duruyordu. Acaba o kayıp nesilleri düşünüp, onlara insanlığın kaderinin sırrını mı soruyordu? Bu garip adam, modern hayata sırtını dönmüş olan bu adam tarihi olaylara dalmak, antikçağa özgü yaşamı yeniden yaşamak için buraya mı geliyordu? Onun düşüncelerini öğrenmek, onları paylaşmak ve anlamak için neler vermezdim!

Bulunduğumuz yerde bir saat daha kalarak, kimi zaman şaşırtıcı bir yoğunluğa ulaşan lavların ışığıyla parıldayan o geniş düzlüğü seyrettik. Aşağılardan gelen kaynama sesleri dağın üst kabuğunda ani titreşimlere neden oluyordu. Denizin içinde net bir şekilde iletilen derin sesler haşmetli bir gürlükle yankılanıyordu.

Tam o sırada ay bir an için su kütlesinin içine nüfuz etti ve solgun ışıklarıyla suların altına gömülmüş olan bu kıtayı aydınlattı. Bu anlık bir parıltı olsa da, yarattığı etki tarif edilemeyecek kadar büyüktü. Kaptan ayağa kalktı, o muazzam düzlüğe son bir kez daha baktı, ardından bana peşinden gelmemi işaret etti.

Dağı hızla indik. Mineralleşmiş ormanı geçtikten sonra, *Nautilus*'un bir yıldız gibi parlayan fenerini seçtim. Kaptan doğrudan ışığa yöneldi. Şafağın ilk ışıkları okyanus yüzeyini beyaza boyadığı sırada biz gemiye dönmüştük.

X

Deniz Altı Kömür Madenleri

Ertesi sabah, yani 20 Şubat'ta çok geç bir saatte uyandım. Gecenin yorgunluğuyla saat on bire kadar uyumuştum. Hızlıca giyindim. *Nautilus*'un rotasını öğrenmek için can atıyordum. Aletler geminin yüz metre derinlikte, saatte yirmi millik bir hızla güney istikametinde ilerlediğini gösteriyordu.

Conseil salona geldi. Ona gece yaptığımız gezintiyi anlattım. Panolar açık olduğundan, o da sulara gömülmüş bu adanın bir kısmını seçebildi.

Nitekim *Nautilus* Atlantis'in bulunduğu düzlüğün sadece on metre yukarısında seyrediyordu. Gemi, karadaki çayırların üzerinde rüzgârla süzülen bir balon gibi ilerliyordu. Fakat bulunduğumuz salonda bir ekspres trenin vagonunda gibi olduğumuzu söylemek daha doğru olacaktır. Gözlerimizin önünden geçen ilk görüntüler fantastik şekillere sahip kayalar, bitkiler âleminden hayvanlar âlemine geçmiş ağaçlardı. Bu ağaçların hareketsiz silueti dalgaların altında uçsuz bucaksız uzanıyordu. Bunların yanı sıra *Axidia* ve anemon katmanlarının altına gizlenmiş, aralarından upuzun dikey su bitkilerinin fışkırdığı taş yığınları vardı. Daha sonra sıra plütonik yayılmanın bütün şiddetini gözler önüne seren garip şekilli lav kütlelerine geldi.

Bu tuhaf yerler geminin elektrik ışığıyla ışıldarken ben de Conseil'e, salt hayal gücü anlamında Bailly'ye* onca şahane sayfayı esinlemiş olan Atlantların hikâyesini anlattım. Ona o kahraman halkların savaşlarından söz ettim. Atlantis meselesini artık bu kıtanın varlığına dair hiçbir şüphesi kalmamış bir adamın ağzıyla tartıştım. Fakat dikkati dağılmış olan Conseil söylediklerimi pek dinlemiyordu. Onun bu tarihi olayı ele alma konusunda gösterdiği ilgisizliğin nedenini kısa sürede anladım.

Nitekim çok sayıda balık Conseil'in dikkatini çekiyordu. Balıklar geçmeye başladığı anda, bir sınıflandırma girdabına kapılan Conseil gerçek dünyadan kopuyordu. Bu durumda benim de ona ayak uydurmaktan ve onunla birlikte balıkbilim çalışmalarımıza geri dönmekten başka çarem yoktu.

Gerçi Atlantik balıklarının bu zamana kadar gözlemlemiş olduğumuz balıklardan gözle görülür bir farkı yoktu. Bunların içinde beş metre uzunluğunda, dalgaların üzerine çıkmalarını sağlayan muazzam bir kas gücüne sahip devasa vatozlar; aralarında on beş ayak uzunluğunda, üçgen şeklinde sivri dişlere sahip, şeffaflığı sayesinde suyun içinde neredeyse görünmez olan *Glaucus*'ların da bulunduğu çok çeşitli türden camgözler; kahverengi *Etmopterus*'lar; prizma şeklinde, yumrulu zırhlı domuz köpekbalıkları; Akdeniz'deki türdeşlerini andıran mersinbalıkları; bir buçuk ayak uzunluğunda, sarı kahverengi renkte, gri küçük yüzgeçli, ne dişe ne dile sahip, suyun içinde incecik esnek yılanlar gibi süzülen trompet burunlu deniziğneleri vardı.

Kemikli balıklar içinde Conseil üç metre uzunluğunda, üstçenelerinde sivri bir kılıç olan siyahımsı marlinler; canlı renklere sahip, Aristoteles zamanında deniz ejderhaları olarak bilinen ve sırtlarında yer alan iğne yüzünden avlaması çok tehlikeli olan trakonyalar; kahverengi sırt-

---

* Jean Sylvain Bailly (1736-1793). Fransız gökbilimci, matematikçi, siyasi önder. (ç.n.)

ları küçük mavi çizgilerle bezeli, uç kısımları altın rengi *Coryphaena*'lar; güzel çipuralar; yukarıdan güneş ışınlarıyla aydınlanınca gümüşi lekelere benzer lekeler oluşturan gök mavisi yansımalı disklere benzeyen opahlar; son olarak sekiz metre uzunluğunda, sürüler halinde dolaşan, tırpan şeklinde sarımsı yüzgeçlere sahip *Xiphias* cinsine mensup kılıçbalıkları ile altı ayak uzunluğunda, balıkçıldan ziyade otçul olan, dişilerinin en ufak işaretine kılıbık kocalar gibi riayet eden, gözü pek kılıçbalıkları kaydetmişti.

Denizler altındaki hayvanlar âlemine mensup bu çok çeşitli türleri incelerken, bir yandan da Atlantis'in upuzun düzlüklerini incelemeyi de ihmal etmiyordum. Kimi zaman zeminin beklenmedik engebeleri *Nautilus*'u yavaşlamak zorunda bırakıyor, gemi o zamanlarda bir balinanın becerikliliğiyle tepeciklerin dar boğazlarının arasından süzülerek ilerliyordu. Bu labirentler geçilemez hale geldiğinde ise, gemi bir balon gibi yükselerek bu engeli aşıyor, ardından zeminin birkaç metre üzerindeki hızlı seyrine kaldığı yerden devam ediyordu. Bu büyüleyici seyir, gökyüzünde balonla yapılan gezintiler sırasında yapılan manevraları hatırlatıyordu. Ancak burada fark, *Nautilus*'un dümencisinin yönlendirmelerine uysal bir şekilde itaat ediyor olmasıydı.

Akşam saat dörde doğru genel olarak mineralleşmiş dallarla karışık kalın bir balçıktan oluşan zemin yavaş yavaş değişmeye başladı, daha çakıllı bir hale geldi ve birkaç lav ve kükürtlü volkanik cam tarlasıyla kesilmiş konglomeralar ve bazaltik tüflerle kaplı bir görünüme büründü. Bu upuzun düzlüklerin yerini kısa zamanda dağlık bölgelerin alacağını tahmin etmiştim. Nitekim *Nautilus*'un kimi manevralarında ufkun güneyinin adeta bütün çıkış yollarını kapar görünen yüksek surlarla kesildiğini fark ettim. Bu duvarın en tepesi belli ki okyanus seviyesini geçiyordu. Bu bir kıta veya hiç olmazsa bir ada, ya Kanarya Adaları ya da Cape Verde Adaları olsa gerekti. Koordinatlar henüz alınmadığından

–belki de kasten alınmamıştı– konumumuzu bilemiyordum. Her şıkta böyle surlar bana göre bizim toplamda ancak çok küçük bir kısmını geçmiş olduğumuz Atlantik'in sona erdiğini gösteriyordu.

Gecenin çökmesi gözlem yapmama engel olmadı. Tek başıma kalmıştım. Conseil kendi kamarasına dönmüştü. Hızını azaltan *Nautilus* kâh ara sıra durmak ister gibi sıyırıp geçtiği zemini oluşturan karmakarışık kütlelerin üstünden uçarak, kâh rasgele okyanus yüzeyine çıkarak yoluna devam ediyordu. Kristal suların içinden kimi parlak takımyıldızlarını, tam olarak Orion'un kuyruğunda sürüklenen Zodyak yıldızlarından beşini veya altısını seçebiliyordum.

Daha uzun süre vitrinin önünde durup, denizin ve gökyüzünün güzelliklerini hayran hayran seyrederdim. Fakat panolar kapandı. O sırada *Nautilus* bahsettiğim o yüksek surların düşey çizgisine ulaşmıştı. Geminin nasıl seyredeceğini tahmin edemiyordum. Odama döndüm. *Nautilus* hareketsizdi. Birkaç saat uyuduktan sonra kalkacağıma dair kesin karar alarak uykuya daldım.

Fakat ertesi gün salona döndüğümde saat sekizdi. Manometreye baktım. Alete göre *Nautilus* okyanus yüzeyinde seyrediyordu. Zaten ben de platformdan sesler geldiğini duyuyordum. Buna rağmen gemide üstümüzdeki dalgalanmayı ele veren hiçbir sarsıntı hissedilmiyordu.

Panonun olduğu yere kadar çıktım. Pano açıktı. Fakat görmeyi umduğum gün ışığı yerine, kendimi kesif bir karanlığın içinde buldum. Biz neredeydik? Ben yanılmış mıydım? Yoksa hâlâ gece miydi? Fakat hayır! Etrafta tek bir yıldız yoktu. Gece bu kadar kesif karanlık değildir.

Ne düşüneceğimi bilemez bir durumdayken bir ses bana: "Siz miydiniz, Bay Profesör?" dedi.

– Ah! Kaptan Nemo! dedim. Biz neredeyiz?

– Yerin altında, Bay Profesör.

– Yerin altında mı? diye haykırdım. Ve *Nautilus* yüzmeye devam mı ediyor?

– Evet, yüzmeye devam ediyor.

– Fakat anlamıyorum, bu nasıl olur?

– Birkaç dakika bekleyin. Fenerimiz birazdan yanacak. Açık ve net durumlardan hoşlanıyorsanız tatmin olursunuz.

Platforma çıkıp bekledim. Etraf o kadar karanlıktı ki, Kaptan Nemo'yu bile seçemedim. Yine de tam tepemdeki zenite bakınca belli belirsiz bir ışık, dairesel bir deliği dolduran bir tür yarı aydınlık gördüm. Tam o sırada fener birdenbire yandı ve fenerin parlak ışığı bu belli belirsiz aydınlığı dağıttı.

Bir an elektrik ışığıyla kamaşan gözlerimi kapattıktan sonra etrafıma baktım. *Nautilus* hareketsizdi. Gemi, iskele gibi şekillenmiş bir kıyının yakınında yüzüyordu. O sırada geminin yüzeyinde yüzdüğü su birikintisi iki mil çapında, yani çevresi altı mil uzunluğunda surların içine hapsolmuş bir göldü. Gölün seviyesi –manometrenin gösterdiğine göre– dışarıdaki seviyeyle aynı olmalıydı; zira bu göl ile deniz arasında muhakkak bir bağlantı vardı. Temelleri içe eğimli olan yüksek duvarlar kubbe şeklinde yuvarlanıp, yüksekliği beş ila altı yüz metreye ulaşan tepetaklak muazzam bir huni oluşturuyordu. Tepede dairesel bir delik açılmıştı ve ben, şüphesiz gün ışığından kaynaklanan o hafif aydınlığı işte buradan görmüştüm.

Bu devasa mağaranın iç özelliklerini daha dikkatli bir şekilde incelemeden, kendi kendime buranın doğanın mı yoksa insanoğlunun işi mi olduğunu sorgulamadan Kaptan Nemo'nun yanına gittim.

"Biz neredeyiz?"

– Sönmüş bir yanardağın merkezindeyiz, dedi kaptan. Birkaç deprem sonucunda içi denizle dolan bir yanardağın. Siz uyurken, Bay Profesör, *Nautilus* okyanus yüzeyinin on metre aşağısında doğal yollarla açılmış bir kanaldan bu lagüne girdi. Burası onun ana limanıdır. Güvenli, rahat, gizemli, her açıdan rüzgâra kapalı bir liman. Sizin kıtalarınızın

veyahut adalarınızın kıyılarında kasırgaların şiddetine karşı bu kadar korunaklı bir koy bulun bakalım!

– Nitekim burada güvendesiniz, Kaptan Nemo, diye cevap verdim. Size bir yanardağın merkezinde kim ne zarar verebilir ki? Fakat tepesinde bir çıkış gördüm sanki?

– Evet, orası krateri. Eskiden lavlarla, buharlarla ve alevlerle dolu, bugünse içimize çektiğimiz o taze havaya açılan bir krater.

– Fakat bu yanardağ neyin nesi? diye sordum.

– Bu yanardağ, bu denizde dağınık halde bulunan pek çok adacıktan birine ait. Gemiler için basit bir kayalık, bizim için muazzam bir mağara. Burayı tesadüfen keşfettim. Bu noktada kader bana çok yardımcı oldu.

– Fakat yanardağın kraterini oluşturan bu delikten aşağıya inilemez mi?

– Ben ne kadar oradan yukarı çıkamazsam, başkaları da oradan aşağı inemez. Dağın iç yüzü yüz ayaklık bir yüksekliğe kadar tırmanılabilir. Fakat bu yükseklikten sonra duvarlar eğimli hale geliyor ve bunların oluşturduğu yokuşları aşmak imkânsız.

– Doğanın daima ve her yerde sizden yana olmasını anlıyorum, Kaptan. Bu gölde güvendesiniz ve sizden başka kimse bu sulara giremez. Fakat böyle bir sığınak niye? *Nautilus*'un limana ihtiyacı yok ki.

– Hayır yok, Bay Profesör. Fakat hareket etmek için elektriğe, elektriğini üretmek için elementlere, elementlerini beslemek için sodyuma, sodyumunu yaratmak için kömüre ve kömürünü çıkarmak için kömür madenine ihtiyacı var. İşte tam burada deniz jeolojik zamanlarda batmış ormanlarla dolu. Bugün mineralleşmiş ve taşkömürüne dönüşmüş olan bu ormanlar benim için bitmek bilmeyen bir maden.

– Yani adamlarınız burada madenci gibi mi çalışıyor, Kaptan?

– Kesinlikle. Bu madenler suların altında tıpkı Newcastle madenkömürü ocakları gibi uzanıyor. Adamlarım burada dalış takımlarını kuşanıp, ellerinde kazmalarla beni yeryüzündeki madenlere medyun etmeyecek kadar çok taşkömürü çıkarıyor. Bu yakıtı sodyum üretmek üzere yaktığım zaman, bu dağın kraterinden kaçan duman dağa hâlâ aktif bir yanardağ görüntüsü veriyor.

– Peki yoldaşlarınızı işbaşında görebilecek miyiz?

– Hayır. En azından bu sefer görmeyeceğiz, zira deniz altı dünya turumuza devam etmek için acele ediyorum. Nitekim elimdeki sodyum rezervlerinden çekmekle idare edeceğim. Bunları yükleyecek kadar bir süre, yani sadece bir gün bekleyip yolculuğumuza kaldığımız yerden devam edeceğiz. Yani şayet mağarayı gezmek, lagünün etrafını dolaşmak istersenız bu günden yararlanın derim, Bay Aronnax.

Kaptana teşekkür edip henüz kamaralarından çıkmamış olan yoldaşlarımın yanına gittim. Onlara nerede olduğumuzu belirtmeden benimle gelmelerini söyledim.

Platforma çıktılar. Hiçbir şeye şaşırmayan Conseil, suların altında uyuduktan sonra bir dağın altında uyanmayı çok doğal bir şeymiş gibi karşıladı. Ned Land'in tek derdi ise, mağaranın herhangi bir çıkışı olup olmadığını bulmaktı.

Kahvaltıdan sonra, saat ona doğru kıyıya indik.

"İşte bir kez daha karadayız," dedi Conseil.

– Ben buna "kara" demem, diye cevap verdi Kanadalı. Kaldı ki üstte değil, alttayız.

Dağın duvarları ile gölün suları arasında en geniş yeri beş yüz ayak uzunluğunda bir kumsal uzanıyordu. Gölü bu kumsal üzerinden kolaylıkla turlayabilirdik. Fakat yüksek duvarların tabanı engebeli bir zemin teşkil ediyordu. Bu zemin üzerinde volkanik kütleler ve devasa ponza taşları yükseliyor, bütün bu yığın gayet resimsel bir manzara oluşturuyordu. Yer altındaki lavların etkisiyle cilalı bir mineyle kaplanmış olan bütün bu çözünmüş yığınlar fenerden yayı-

lan elektrik ışığının altında pırıl pırıl parlıyordu. Attığımız her adımda kalkan mikalı toz etrafımızda bir kıvılcım bulutu gibi uçuşuyordu.

Dalgaların çekildiği yerden uzaklaştıkça zemin hissedilir şekilde yükselmeye başladı ve kısa süre sonra uzun ve yılankavi yokuşlara geldik. Bunlar yavaş yavaş tırmanmamızı sağlayan gerçek patikalardı. Fakat hiçbir çimentonun bir arada tutmadığı bütün bu konglomeranın ortasında çok dikkatli ilerlemek gerekiyordu. Nitekim Feldspat ve kuvars kristallerinden oluşan bu camsı trakitler üzerinde ayağımız sık sık kayıyordu.

Bu devasa çukurun volkanik doğası her yerde kendini gösteriyordu. Bu gözlemimi yoldaşlarımla da paylaştım.

"Bu huniyi fokur fokur lavla dolu olduğu ve bu akkor halindeki sıvı bir fırının içinden taşan maden eriyiği misali yanardağın kraterine kadar yükseldiği zamanlarda hayal edebiliyor musunuz?" diye sordum onlara.

– Gayet net bir şekilde hayal edebiliyorum, diye cevap verdi Conseil. Fakat beyefendi bu dev dökümcünün faaliyetini niçin durdurduğunu ve bu büyük fırının yerini bir gölün sakin sularına nasıl bıraktığını açıklayabilirler mi?

– Çok büyük ihtimalle bir deprem okyanus yüzeyinin hemen altında bugün *Nautilus*'a geçit teşkil eden o açıklığı meydana getirdi, Conseil. İşte o zaman Atlantik suları dağın içine doldu. İki element arasında korkunç bir mücadele yaşandı ve bu mücadele Neptunus'un lehine sonuçlandı. Fakat o zamandan bu zamana yüzyıllar geçti ve sulara gömülen yanardağ huzur dolu bir mağaraya dönüştü.

– Bütün bunlar çok güzel, dedi Ned Land. Bu açıklamayı kabul ediyorum. Fakat kendi menfaatimiz açısından bakmam gerekirse, Bay Profesörün sözünü ettiği açıklığın deniz seviyesinin üzerinde gerçekleşmemiş olması çok acı.

– Ama dostum Ned, dedi Conseil, şayet bu geçit deniz altında olmasaydı *Nautilus* buraya asla giremezdi ki!

– Kaldı ki şunu da eklemek isterim ki, o vakit sular dağın içine dolmaz ve yanardağ yanardağ olarak kalırdı, üstat Land. O halde üzüntünüz yersiz.

Tırmanmaya devam ettik. Yokuşlar gitgide daha sarp ve dar bir hale geliyordu. Bu yokuşlar zaman zaman aşılması gereken derin çukurlarla kesiliyordu. Dışarı doğru taşan bu kütlelerin etrafından dolaşmak gerekiyordu. Zaman zaman dizlerimizin üzerinde ilerliyor, zaman zaman karın üstü sürünüyorduk. Conseil'in becerisi ve Kanadalı'nın gücü sayesinde bütün bu engeller başarıyla aşıldı.

Aşağı yukarı otuz metre yükseklikte zeminin tabiatı değiştiyse de daha elverişli bir hale gelmedi. Konglomeralarla trakitlerin yerini siyah bazalt aldı. Bazıları hava kabarcıklarıyla kabuk bağlamış katmanlar halinde uzanan, bazılarıysa adeta bu devasa kubbenin boyunlarını taşıyan sütunlar gibi yerleştirilmiş düzenli prizmalar oluşturan bu bazaltlar doğal mimarinin en hayranlık verici örnekleriydi. Bu bazaltların arasından zift izleriyle dolu, yer yer geniş kükürt yollarla kaplı upuzun soğumuş lav yatakları uzanıyordu. Üstteki kraterden içeri sızan şimdi daha da güçlenmiş olan gün ışığı, sönmüş yanardağın bağrında sonsuza kadar yerin altına gömülen bütün bu volkanik atığı belli belirsiz bir ışıkla aydınlatıyordu.

Ancak aşağı yukarı iki yüz elli ayaklık bir yüksekliğe geldiğimizde tırmanışımız aşılamaz engeller yüzünden kesildi. İç cephenin bombesi çıkıntı haline geldiğinden tırmanışımız da dairesel bir gezintiye dönüşmek zorunda kaldı. Bu en yüksek noktada bitki âlemi mineral âleme kafa tutmaya başlıyordu. Duvardaki yarıkların arasında birtakım çalılar, hatta bazı ağaçlar çıkmıştı. Bunların içinde yakıcı bir sıvı salgılayan sütleğenleri ayırt ettim. Güneş ışınları kendilerine kadar ulaşmadığı için isimlerini de pek hak etmeyen ayçiçekleri yarı geçmiş renkte ve kokudaki çiçek salkımlarını hüzünlü hüzünlü sarkıtmıştı. Şurada burada çıkmış birkaç

kasımpatı, kederli ve hastalıklı uzun yapraklara sahip sarısabırların dibinde çekingen şekilde büyüyordu. Lav yataklarının arasında hâlâ hafifçe kokan küçücük menekşeler seçtim. İtiraf etmeliyim ki, bu çiçeklerin kokusunu büyük bir hazla içime çektim. Koku, çiçeğin ruhudur. Oysa deniz çiçekleri, bu olağanüstü deniz bitkileri ruhtan yoksundur.

Kuvvetli kökleriyle kayaçları birbirinden ayıran gürbüz bir ejder ağacı demetinin yanına geldiğimiz sırada Ned Land şöyle haykırdı:

"Ah, bakın beyefendi, bir kovan!"

– Kovan mı? diye cevap verdim, bu beyana hiç mi hiç inanmadığımı belli eden bir el hareketiyle.

– Evet, bir kovan, diye tekrar etti Kanadalı. Arılar etrafında vızıldıyor.

Kanadalı'nın yanına geldiğimde ben de gerçeği kabul etmek zorunda kaldım. Orada, bir ejder ağacının gövdesinde yer alan bir oyukta, bütün Kanarya Adaları'nda bulunan ve ürettikleriyle özellikle bu bölgede ün salmış bu dâhi böceklerden binlercesi mevcuttu.

Doğal olarak Kanadalı bal toplamak istedi. Onun bu isteğine karşı çıkmak yakışık almazdı. Ned kükürtle karışık belli miktardaki kuru yaprağı çakmağıyla yaktı ve arıları dumana boğmaya başladı. Vızıltılar yavaş yavaş kesildi ve yarılan kovandan kilolarca enfes kokulu bir bal çıktı. Ned Land avadanlık çantasını bu balla doldurdu.

"Bu balı *Artocarpus* hamuruyla karıştırınca," dedi bize, "size nefis bir tatlı ikram edebilecek duruma geleceğim."

– Aman Tanrım! dedi Conseil. Baharatlı ekmek yapacaksınız!

– Baharatlı ekmek tamamdır, dedim. Fakat şimdi ilginç gezimize devam edelim.

O sırada takip ettiğimiz patikanın kimi dönemeçlerinden gölün tamamı görülebiliyordu. Fener, ne bir kıvrım ne bir dalga tanıyan bu gölün huzurlu yüzeyini bütünüyle aydın-

latıyordu. *Nautilus* tamamen hareketsizdi. Platformda ve kıyıda ise bu ışıklı ortamı simsiyah gölgeler halinde kesen mürettebattan adamlar hummalı bir faaliyet içindeydi.

O sırada kubbeyi taşıyan ilk kayaçların en yüksek noktasının etrafını dolaşıyorduk. İşte o anda arıların bu yanardağın içinde hayvanlar âleminin yegâne temsilcileri olmadığını fark ettim. Gölgelerin içinde, orada burada yırtıcı kuşlar süzülüp fır fır dönüyor veyahut kayaların sivri köşelerine yaptıkları yuvalarından kaçışıyordu. Bunlar beyaz karınlı atmacalarla çığırtkan kerkenezlerdi. Yamaçlardan hızlı bacaklarından aldıkları bütün kuvvetle güzel ve semiz toy kuşları havalanıyordu. Kanadalı'nın açgözlülüğünün bu lezzetli av hayvanı karşısında nasıl tahrik olduğunu ve yanına tüfek almadığı için ne kadar üzüldüğünü tahayyül etmeyi okura bırakıyorum. Ned kurşun eksikliğini taşla gidermeye çalıştı ve sonuç vermeyen pek çok denemeden sonra nihayet bu harikulade toy kuşlarından birini yaralamayı başardı. Bu kuşu ele geçirmek için yirmi kere hayatını riske attığını söylemek hiç de abartılı olmayacaktır. Ancak Ned bu işi o kadar büyük bir maharetle başardı ki, hayvan çantada balın yanı başındaki yerini aldı.

Bundan sonra tekrar kıyıya doğru inişe geçmek zorunda kaldık, zira yamacı tırmanmak artık imkânsızdı. Başımızın üstünde ağzı açık krater geniş bir kuyu ağzını andırıyordu. Bulunduğumuz yerden gökyüzü hayli açık seçik bir şekilde görülebiliyordu. Batı rüzgârının etkisiyle dağılan, puslu parçalarını dağın zirvesine kadar sürükleyen bulutları gördüm. Bulutların ortalama bir yükseklikte bulunduğunun kesin bir kanıtıydı bu; zira yanardağ okyanus seviyesinin ancak sekiz yüz ayak üzerindeydi.

Kanadalı'nın son başarısından yarım saat sonra iç kısımdaki kıyıya inmiştik. Burada bitki örtüsü, harika turşusu yapılan maydanozgillerden olan, aynı zamanda taşdelen, taşgeçen ya da denizrezenesi olarak da bilinen geniş deniz

teresi örtüleriyle temsil edilmekteydi. Conseil bunlardan birkaç demet topladı. Hayvanlar âlemine gelince, bunlar da her türden binlerce deniz kabuklusuyla temsil edilmekteydi: ıstakozlar, pavuryalar, pembe karidesler, *Mysis*'ler, *Opiliones*'ler, *Galathea*'lar, inanılmayacak kadar çok *Porcellana*, deniz salyangozu ve *Patella*.

Tam bu noktada karşımıza muhteşem bir mağara çıktı. Yoldaşlarım ve ben bu mağaranın incecik kumuna zevkle uzandık. Lavlar mağaranın mika tozuyla kaplı pırıl pırıl mineli duvarlarını cilalamıştı. Ned Land mağaranın yüksek duvarlarını elleriyle yokladı ve kalınlığını ölçmeye çalıştı. Bu durum karşısında gülümsemeden edemedim. Bunun üzerine konu yine Ned'in sonu gelmeyen kaçış planlarına geldi ve ona çok da abartmadan şöyle bir umut ışığı verebildim. Kaptan Nemo güneye sırf sodyum rezervini yenilemek için inmişti. Kaptanın bundan sonra Avrupa ve Amerika kıyılarına gitmesini ümit ediyordum. Bu ise Kanadalı'ya yarıda kalan kaçış denemesini tekrarlama fırsatı tanıyabilirdi.

Bir saattir bu sevimli mağarada uzanıyorduk. Başlarda gayet hararetli olan sohbetimiz tavsamaya başladı. Uyku bastırmıştı. Uykuya direnmenin manasız olduğuna hükmettiğimden, kendimi derin bir uykuya bıraktım ve düş görmeye başladım. İnsan düşlerini seçemez. Ben de rüyamda varlığımın basit bir yumuşakçanın bitkisel yaşamına indirgendiğini gördüm. İçinde bulunduğum mağara ise kabuğumun çifte kapakçığını oluşturuyor gibiydi...

Birdenbire Conseil'in sesiyle kendime geldim.

"Kalkın! Kalkın!" diye bağırıyordu mert delikanlı.

– Ne oluyor? diye sordum yarı yarıya doğrularak.

– Sular yükseliyor!

Ayağa kalktım. Deniz adeta sel olmuş sığındığımız mağaraya akmaktaydı. Bizler de yumuşakça olmadığımıza göre elbette ki kaçmamız gerekiyordu.

Birkaç dakika içinde aynı mağaranın tepesine çıkıp kendimizi güvenceye aldık.

"Neler oluyor?" diye sordu Conseil. "Yeni bir doğa olayı mı?"

– Hayır, dostlarım, dedim. Gelgit bu. Bizi az kalsın tıpkı Walter Scott'ın kahramanı gibi hazırlıksız yakalayacaktı! Dışarıda okyanus kabarıyor ve gayet doğal bir denge kanunu sonucunda gölün seviyesi de aynı şekilde yükseliyor. Biraz ıslanmayla paçayı kurtardık. Hadi *Nautilus*'a gidip üstümüzü değiştirelim.

Kırk beş dakika sonra dairesel gezintimizi tamamlamış, gemiye dönmüştük. Mürettebattan adamlar da tam o sırada sodyum ikmalini gemiye yüklemeyi tamamlamıştı. *Nautilus* her an yola çıkabilirdi.

Ancak Kaptan Nemo herhangi bir emir vermiyordu. Geceyi bekleyip deniz altı geçidinden gizlice mi çıkmak istiyordu? Belki.

Sebep her ne olursa olsun *Nautilus* ertesi gün ana limanını terk etmiş, bütün karalardan uzakta, Atlantik sularının birkaç metre altında ilerliyordu.

XI

Sargasso Denizi

Nautilus'un rotası değişmemişti. Bu nedenle Avrupa denizlerine dönme ümidini şimdilik bertaraf etmek gerekiyordu. Kaptan Nemo gemiyi güney istikametinde ilerletmeye devam ediyordu. Kaptan bizi nereye sürüklemekteydi? Bunu hayal etmeye cesaret edemiyordum.

O gün *Nautilus* Atlantik Okyanusu'nun eşsiz bir bölgesinden geçti. Şüphesiz Gulf Stream adıyla bilinen o büyük sıcak su akıntısının varlığını herkes bilir. Bu akıntı Florida kanallarından çıktıktan sonra Spitsbergen'e doğru ilerler. Ancak Meksika Körfezi'ne girmeden önce, 44° kuzey enlemine doğru iki kola ayrılır. Ana kol İrlanda ve Norveç kıyılarına uzanırken, ikinci kol Azorlar'a geldiğinde güneye kıvrılır. Ardından Afrika kıyılarına çarparak ve geniş bir oval çizerek Antiller'e geri döner.

Bu ikinci kol –aslında koldan ziyade kolye– sıcak su halkalarıyla okyanusun Sargasso Denizi olarak bilinen o soğuk, sakin ve hareketsiz bölümünü çevreler. Atlantik'in ortasında yer alan gerçek bir göldür burası ve bu büyük akıntının suları bu gölün etrafını ancak üç yılda dolaşır.

Sargasso Denizi tam da Atlantis'in sulara gömülen kısmını kaplar. Hatta kimi yazarlar bu denizde yer alan çok

sayıdaki otun bu eski kıtanın çayırlarından koptuğunu iddia etmiştir. Bununla birlikte bu otların, alglerin ve *Fucus*'ların Avrupa ve Amerika kıyılarından kopup Gulf Stream aracılığıyla buralara sürüklenmiş olması daha olasıdır. Kolomb'u yeni bir dünyanın varlığına inandıran nedenlerden biri de bu olmuştur. Bu cesur kâşifin gemileri Sargasso Denizi'ne geldiğinde gemilerin seyrini durduran ve mürettebata büyük bir korku salan bu otların arasından büyük zorluklarla ilerlemiş, burayı geçmek için üç koca hafta harcamıştır.

Nautilus'un şimdi gezmekte olduğu bölge işte böyle bir bölgeydi. Gerçek bir çayır, alglerden, yüzen *Fucus*'lardan, tropikal üzümlerden örülü sık bir halıydı. Bu halı o kadar kalın ve sık dokuluydu ki, bir geminin baş bodoslaması bile bu halıyı güçlükle yırtabilirdi. Nitekim pervanesini bu ot yığınına sokmak istemeyen Kaptan Nemo suyun birkaç metre altından seyretmeyi tercih etti.

Sargasso ismi İspanyolca deniz yosunu anlamına gelen "sargazzo" kelimesinden gelmektedir. Bu muazzam ot yığını ağırlıklı olarak yüzen deniz yosunu veya koy kapısı olarak da bilinen bu deniz yosunundan oluşmaktadır. Ve işte *Yerkürenin Fiziki Coğrafyası* adlı eserin yazarı bilge Maury'ye göre, bu su bitkilerinin Atlantik'in bu sakin havzasında toplanmasının sebebi:

"Bu durumun açıklaması," der Maury, "bence herkesçe bilinen bir tecrübeden yola çıkılarak yapılabilir. Bir vazoya tıpa parçaları veyahut birtakım yüzen cisimler konduğunda ve bu vazodaki suya dairesel bir hareket kazandırıldığında, dağınık haldeki bu parçaların grup halinde sıvı yüzeyinin merkezine, yani suyun en sakin noktasına toplandığı görülür. Bizi ilgilendiren doğa olayında ise Atlantik vazo, Gulf Stream dairesel hareket, Sargasso Denizi ise yüzen cisimlerin toplaştığı merkez noktadır."

Maury'yle aynı fikirdeyim. Kaldı ki ben bu fenomeni gemilerin nadiren girdiği bu özel bölgede birebir inceleme

fırsatı da buldum. Hemen üstümüzde bu kahverengimsi otların ortasına yığılmış her türden cisim yüzmekteydi: Andlar'dan veya Rocky Dağları'ndan kopup Amazon veya Mississippi üzerinden gelen ağaç gövdeleri; çok sayıda enkaz; gemi omurgaları veya karinalar; üzerleri okyanus yüzeyine çıkamayacak kadar deniz kabuğu ve *Anatifera*'larla dolmuş göçük bordalar. Maury'nin diğer fikrini ise ancak zaman doğrulayacaktır. Buna göre yüzyıllardır bu şekilde yığılan bu maddeler suların etkisiyle mineralleşecek ve işte o vakit sonu gelmeyecek bir taşkömürü rezervi oluşturacaklar. Öngörülü doğa bu kıymetli rezervi insanoğlunun kıtalardaki maden ocaklarını tüketeceği zamanlar için hazırlamıştır.

Bu iç içe geçmiş ot ve *Fucus* dokusunun ortasında pembe renkli yıldızlarıyla sevimli *Alcyonaria*'lar, uzun dokunaçlarını savuran *Actinia*'lar; yeşil, kırmızı, mavi medüzler ile bilhassa Cuvier'nin mavimsi şemsiyeleri mor bir fistoyla çevrili o iri *Rhizostoma*'larını fark ettim.

22 Şubat gününün tamamı, deniz bitkilerine ve deniz kabuklularına düşkün balıkların bol bol yiyecek bulduğu Sargasso Denizi'nde geçti. Ertesi gün okyanus her zamanki haline geri dönmüştü.

O andan itibaren *Nautilus*, 23 Şubat'tan 12 Mart'a kadar tam on dokuz gün boyunca Atlantik'in ortasından, yirmi dört saatte yüz fersahlık sabit bir hızla seyretti. Belli ki Kaptan Nemo deniz altı programını tamamlamak niyetindeydi ve ben onun Horn Burnu'nu geçtikten sonra Pasifik'in güney sularına geri döneceğinden emindim.

O halde Ned Land endişelenmekte haklıydı. Adadan yoksun bu muazzam denizlerde gemiyi terk etmeyi denemek artık söz konusu olmayacaktı. Kaptan Nemo'nun isteklerine karşı gelmenin bir yolu kalmayacaktı. Tek yol itaat etmek olacaktı. Fakat ben, zorla veya kurnazlıkla elde edilemeyecek şeyin ikna yoluyla elde edilebileceğini düşünmeyi tercih ediyordum. Bu seyahat bittikten sonra Kaptan Nemo sırrını

asla ifşa etmeyeceğimize dair yemin etmemiz şartıyla bizlere özgürlüğümüzü geri vermeye razı olamaz mıydı? Şerefimiz üzerine edeceğimiz bu yemini pekâlâ tutabilirdik. Ancak bu nazik konuyu kaptanla konuşmak şarttı. Bu durumda özgürlüğümüzü geri istememem hoş karşılanacak mıydı? Bizzat Kaptan Nemo en başında ve son derece resmi bir dille hayatının sırrının bizleri sonsuza dek *Nautilus*'a hapsetmeyi buyurduğunu beyan etmemiş miydi? Dört aydır koruduğum sessizliğim ona bu durumu üstü kapalı şekilde kabul ettiğimi göstermez miydi? Bu konuyu tekrar açmak kaptanın zihninde daha ileride bir fırsat doğduğu takdirde yeniden ele alabileceğimiz kaçış tasarılarımıza zarar verebilecek birtakım şüphelerin doğmasına neden olmaz mıydı? Bütün bu düşünceleri tartıyor, zihnimde evirip çeviriyor, en az benim kadar şaşkın durumdaki Conseil'le paylaşıyordum. Özetle her ne kadar cesareti kolay kolay kırılmayan biri olsam da, benzerlerimi yeniden görme şansımın günden güne azaldığını anlayabiliyordum. Hele ki Kaptan Nemo'nun büyük bir cesaretle Atlantik'in güneyine doğru ilerlemekte olduğu şu sıralarda!

Yukarıda sözünü ettiğim on dokuz gün içinde seyahatimizi etkileyen herhangi bir olay yaşanmadı. Kaptanı çok az gördüm. O çalışıyordu. Kütüphanede sık sık onun açık bıraktığı kitaplar, özellikle doğa tarihiyle ilgili eserler buluyordum. Kaptanın şöyle bir göz attığı deniz altı zenginlikleriyle ilgili kitabımın sayfaları kimi zaman benim teorilerime ve sistemlerime karşı çıkan notlarla doluydu. Ancak kaptan çalışmamı bu şekilde düzeltmekle yetiniyordu. Benimle bu konularda nadiren tartışıyordu. Kimi zaman kaptanın son derece ifadeli bir şekilde, fakat sadece geceleyin, en kesif karanlığın ortasında, *Nautilus* ıssız okyanusun içinde uyuklarken çaldığı orgundan melankolik melodilerin yükseldiğini duyuyordum.

Yolculuğun bu kısmında günlerce deniz yüzeyinde seyrettik. Deniz adeta terk edilmiş gibiydi. Hint Adaları'na mal

taşıyan, Ümit Burnu'na yönelmiş tek tük yelkenliden başka gemi görmedik. Bir gün şüphesiz bizi çok kıymetli dev bir balina zanneden bir balina gemisinin filikaları tarafından takip edildik.

Fakat Kaptan Nemo bu cesur insanlara zaman kaybettirmek, boşa zahmet çektirmek istemedi ve suların altına dalarak balina avını sonlandırdı. Bu olay Ned Land'in çok ilgisini çekti. Kanadalı o balıkçıların zıpkınları bizim sacdan balinamızı vuramadı diye üzüldü desem yalan olmaz.

Bu zaman zarfında Conseil'in ve benim gözlemlediğimiz balıklar daha önce diğer enlemlerde gözlemlemiş olduklarımızdan pek farklı değildi. Başlıcaları, içinde tam otuz iki tür barındıran üç altcinse ayrılan o korkunç kıkırdaklı balık cinsine ait örneklerdi: Beş metre uzunluğunda, basık kafaları gövdelerinden daha geniş, kuyruk yüzgeçleri yuvarlak, sırtlarında yedi adet paralel ve uzunlamasına geniş siyah şerit bulunan şeritli camgözler; yedi adet solungaç girişine ve aşağı yukarı gövdelerinin ortasında yer alan tek bir sırt yüzgecine sahip boz camgözler.

Önümüzden denizin en obur balıkları olan dev köpekbalıkları da geçti. Balıkçıların anlattığı hikâyelere inanıp inanmamak bize kalmışsa da işte onların bu balıklar hakkında anlattıkları. Bu hayvanlardan birinin midesinde bir manda kafası ile bütün bir sığır, bir başkasınınkinde iki ton balığı ile üniformalı bir tayfa, bir başkasınınkinde bir asker ile kılıcı ve nihayet bir başkasının midesinde de binicisiyle birlikte bir at bulunmuş. Aslına bakılırsa bütün bunlar hiç de inanılır değil. Yine de bu hayvanlardan bir tanesi bile *Nautilus*'un ağlarına takılmadığından bunların oburluğunu doğrulama fırsatım da olmadı.

Zarif ve çılgın yunuslardan oluşan sürüler bize günlerce eşlik etti. Bu yunuslar beşli veya altılı çeteler halinde dolaşıp taşradaki kurt sürüleri gibi avlanıyordu. Kaldı ki yunusların oburlukta köpekbalıklarından aşağı kalır bir tarafı da

yoktur. Kopenhaglı bir profesörün sözüne inanılacak olursa bir yunusun midesinden on üç musur ile on beş fok çıkarılmıştır. Söz konusu hayvanın bilinen en büyük türe mensup, uzunluğu kimi zaman yirmi dört ayağı geçen bir katil balina olduğu doğrudur. Bu *Delphinia* familyasında on cins mevcuttur ve benim gördüklerim, kafataslarının dört katı uzunluğunda, aşırı dar burunlarıyla dikkat çeken *Delphinorhynchus* cinsine yakındı. Üç metre uzunluğundaki, üstü siyah gövdelerinin alt kısmı çok seyrek lekeciklerle bezeli pembemsi beyaz renkteydi.

Yine bu denizlerde gördüğüm *Acanthopterygia* takımına ve *Scienidea* familyasına mensup ilginç balıklardan da bahsetmeden geçemeyeceğim. Doğabilimciden çok şair eğiliminde olan bazı yazarlar bu balıkların son derece ahenkli bir şekilde şarkı söylediğini ve bir araya geldiklerinde çıkardıkları seslerin bir insan korosunun boy ölçüşemeyeceği güzellikte olduğunu iddia eder. Bu iddiaya karşı çıkacak değilim. Ancak bizim gördüğümüz sarıağız balıkları ne yazık ki biz geçerken hiç serenat yapmadılar.

Son olarak Conseil çok sayıda uçan balık sınıflandırması yaptı. Hiçbir şey bunları kusursuz bir zamanlamayla avlayan yunusları seyretmekten daha ilginç değildi. Uçuş gücü ne olursa olsun, nasıl bir yörünge izlerse izlesin, isterse *Nautilus*'un üstünden geçsin, talihsiz balık kendini daima yunusun onu kapmak için açık duran ağzının içinde buluyordu. Bunlar ışık saçan ağızlarıyla uçan cüruflar ya da kırlangıçbalıklarıydı. Bu balıklar geceleri havada ışıklı çizgiler çizdikten sonra karanlık sulara kayan yıldızlar gibi dalıyorlardı.

13 Mart'a kadar seyrimiz bu şartlarda devam etti. O gün ise *Nautilus*, benim son derece ilgimi çeken türden sondaj çalışmalarına girişti.

O sırada Pasifik'in engin sularını terk ettiğimizden bu yana on üç bin fersah yol katetmiş bulunuyorduk. Koordinatlar 45° 37' güney enlemi ile 37° 53' batı boylamında

olduğumuzu gösteriyordu. Burası tam da *Herald*'ın kaptanı Denham'ın 14.000 metrelik iskandil salvosu atıp da deniz zeminini bulamadığı yerdi. Yine burası Amerikan fırkateyni *Congress*'e mensup Teğmen Parker'ın 15.140 metre derinlikte dahi deniz altı zeminine ulaşamadığı yerdi.

Kaptan Nemo şimdiye kadar yapılmış olan bu farklı sondajları kontrol etmek üzere *Nautilus*'unu daha da derinlere göndermeye karar vermişti. Yapılacak deneyden elde edilecek bütün sonuçları not etmeye hazırdım. Salonun panoları açıldı ve bu olağanüstü derinlikteki katmanlara ulaşabilmek için gerekli olan manevralar başladı.

Rezervuarları doldurmak suretiyle dalmanın söz konusu olamayacağı tahmin edilebilir. Belki de rezervuarlar *Nautilus*'un özgül ağırlığını yeterince artıramazdı bile. Kaldı ki tekrar su yüzeyine çıkabilmek için bu fazla suyu boşaltmak gerekecek ve pompalar dış basıncı alt etme konusunda güçsüz kalacaktı.

Kaptan Nemo okyanus zeminini, *Nautilus*'un su çizgisiyle 45°lik bir açı yapacak şekilde konuşlandırılan yan plakalar sayesinde yeterince uzun bir köşegen çizerek incelemeye karar verdi. Pervane azami hıza getirildi ve pervanenin dörtlü kolu suları tarif edilemeyecek bir şiddetle dövmeye başladı.

Bu kuvvetli itişin etkisiyle *Nautilus*'un gövdesi bir çalgı teli gibi titredi ve düzenli bir şekilde dalmaya başladı. Salonda bulunan kaptan ve ben manometrenin hızla sapan ibresini takip ediyorduk. Kısa süre sonra balıkların büyük bir kısmının yaşadığı o meskûn bölgeyi geride bıraktık. Bu hayvanların bazıları sadece denizlerin veyahut ırmakların yüzeyinde yaşasa da, daha az sayıdaki diğerleri oldukça derin sularda yaşayabilir. Derinde yaşayan bu balıklardan altı solungaçlı bir tür köpekbalığı olan *Hexanchus*'lar, iri gözlü teleskop balıkları; göğüs boşluğu gri, soluk kırmızı renkteki kemikli gövdesinin koruduğu pektoralleri siyah zırhlı kır-

langıçbalıkları ile 1200 metre derinlikte yaşayan, dolayısıyla 120 atmosferlik bir basınca dayanan fare balıkları gördüm.

Kaptan Nemo'ya daha da derinlerde başka balıklar görüp görmediğini sordum.

"Balık mı?" diye cevap verdi. "Nadiren. Peki bilimin şu an ulaştığı noktada bu konuda varsayılan, bilinen nedir?"

– Bilinen şu, Kaptan. Okyanusun derinliklerine gittikçe bitkisel âlemin hayvanlar âleminden daha çabuk yok olduğu biliniyor. Hâlâ birtakım hareketli canlılara rastlanan yerlerde tek bir deniz bitkisinin dahi yaşamadığı biliniyor. İstiridyelerin ve deniztaraklarının 2000 metre derinlikte yaşadığı, kutup denizleri fatihi McClintock'un 2500 metre derinlikten canlı bir denizyıldızı çıkardığı biliniyor. Kraliyet donanmasına mensup *Bulldog*'un mürettebatının 2620 kulaç, yani bir fersah derinlikte bir *Asterias* yakaladığı biliniyor. Fakat siz Kaptan Nemo, belki de bana hiçbir şey bilmediğimizi söyleyeceksiniz?

– Hayır, Bay Profesör, dedi kaptan, böyle bir kabalık yapmayacağım. Yine de canlıların bu kadar derinlerde yaşayabilmesini nasıl açıkladığınızı anlatır mısınız?

– Bunu iki sebeple açıklıyorum, diye cevap verdim. Birincisi tuzluluk ve sudaki yoğunluk farklılıklarıyla ortaya çıkan dikey akıntılar, deniz zambakları ile *Asterias*'ların sürdüğü ilkel yaşama elverişli bir hareket sağlamaktadır.

– Doğru, dedi kaptan.

– İkincisi oksijen hayatın temeliyse, deniz suyunda çözülen oksijen miktarının derinliğin artmasıyla birlikte azalmak yerine arttığını ve derinlerdeki basıncın bu oksijeni daha da konsantre hale getirdiğini biliyoruz.

– Ah, bunu biliyor musunuz? diye cevap verdi Kaptan Nemo hafif şaşırmış bir ses tonuyla. Pekâlâ, bunun bilinmesi iyi bir şey, Bay Profesör; zira bu bir gerçek. Nitekim şunu da eklemek isterim. Balıklar su yüzeyinde avlandığında yüzme keselerinde oksijenden çok azot, bunun tam tersine derinler-

den çıkarıldığında azottan çok oksijen bulunur. Bu da sizin sisteminizi doğrulayan bir şeydir. Fakat biz kendi gözlemlerimize geri dönsek daha iyi olacak.

Bakışlarımı manometreye çevirdim. Alet 6000 metrelik bir derinliği işaret ediyordu. Dalışımız bir saattir sürüyordu. Eğik plakalarının üzerinde kayan *Nautilus* daha da derinlere dalmaya devam ediyordu. Issız sular olağanüstü şeffaf, tarif edilemez derecede berraktı. Bir saat sonra 13.000 metre –3 tam, bir çeyrek fersah– derinliğe ulaşmıştık ve okyanus zemini hâlâ görünürlerde yoktu.

Bu sırada 14.000 metre derinlikte suların içinde siyahımsı tepelerin ortaya çıktığını gördüm. Fakat bu tepeler Himalayalar veya Mont-Blanc kadar yüksek, hatta bunlardan daha yüksek dağlara ait olabilirdi. Bu uçurumların derinliğini hesap etmek imkânsızdı.

Maruz kaldığı güçlü basınca rağmen *Nautilus* daha da derinlere indi. Geminin sac levhalarının cıvata yerlerinden titrediğini hissedebiliyordum. Parmaklıkları bükülüyor, çeperleri gıcırdıyordu. Salonun camları suyun basıncıyla şişmiş gibi gözüküyordu. Şayet *Nautilus* kaptanının dediği gibi yekpare bir kütle gibi dayanacak güce sahip olmasaydı şüphesiz şimdiye dek mahvolmuştu.

Suların altında kaybolmuş bu kayaçların yamaçlarından geçerken hâlâ birtakım deniz kabuklularına, *Serpula*'lara, canlı *Spinorbis*'lere ve bazı *Asterias* örneklerine rastladım.

Fakat kısa süre sonra hayvanlar âleminin bu son temsilcileri de yok oldu ve üç fersah derinliğe inen *Nautilus*, tıpkı atmosferin nefes alınabilen katmanlarının üstüne çıkan balonlar gibi deniz altı yaşamının sınırlarını aşmış oldu. 16.000 metrelik –dört fersahlık– bir derinliğe ulaşmıştık ve o sırada *Nautilus*'un bordası 1600 atmosferlik, yani yüzeyinin her bir santimetrekaresi başına 1600 kilogramlık bir atmosfere maruz kalmaktaydı.

"Bu nasıl bir tecrübe böyle!" diye haykırdım. "İnsanoğlunun asla ulaşamadığı bu derin bölgelerde gezmek! Şu harikulade kayalara, ıssız mağaralara, artık yaşamın mümkün olmadığı yerkürenin bu son parçalarına bir bakın, Kaptan! Bunca meçhul yer! Peki ama niçin bunları sadece hafızamıza kazımakla yetinmemiz gerekiyor ki?"

– Yanınızda hatıradan daha fazlasını götürmek hoşunuza gider mi? diye sordu Kaptan Nemo.

– Bu sözlerinizle ne demek istiyorsunuz?

– Bu su altı bölgesinin fotoğrafını çekmek işten bile değil demek istiyorum.

Henüz bu yeni teklifin bende yarattığı şaşkınlığı ifade etmeye vakit dahi bulamamıştım ki, Kaptan Nemo'nun çağrısı üzerine salona bir objektif getirildi. Sonuna kadar açılmış halde duran panoların ardından elektrik ışığıyla aydınlanmış sular kusursuz bir netlikle görülebiliyordu. Yapay ışıklandırmamız sayesinde ne bir gölge, ne bir leke mevcuttu. Bu tabiatta bir işlem için güneş ışığı dahi bu kadar elverişli olamazdı. Pervanesinin itiş gücü ve plakalarının eğimi sayesinde *Nautilus* hareketsiz duruyordu. Objektif okyanus zemininde yer alan bu bölgelere çevrildi ve saniyeler içerisinde son derece net bir negatif elde ettik.

İlişikteki bu işlemin somut kanıtıdır. Bu fotoğrafta hiç gün ışığı görmemiş o ilkel kayaçlar, yerkürenin sağlam temelini oluşturan o dip granitleri ile taş kütlelerin içine oyulmuş derin mağaralar, kimi Flaman ressamların fırçasından çıkmış gibi duran simsiyah bitiş çizgileriyle eşsiz bir netlikte görülüyor. Bunların ötesinde dağlardan oluşan bir ufuk, manzaranın arka planını oluşturan harikulade kıvrımlı bir çizgi var. Üzerlerinde ne bir yosun ne bir leke bulunan, tuhaf şekilli, elektrik ışığı altında ışıl ışıl parlayan kumdan halıya sıkı sıkıya tutunmuş o pürüzsüz, simsiyah, perdahlı kayaçları tarif etmem imkânsız.

Bu sırada fotoğraf çekme işlemini tamamlayan Kaptan Nemo bana şöyle dedi:

"Artık yukarı çıkalım, Bay Profesör. Bu durumu daha ileri götürmemek, *Nautilus*'u bu kadar basınca daha uzun süre maruz bırakmamak gerek."

– Çıkalım! dedim ben de.

– Sıkı tutunun.

Kaptanın niçin böyle bir tavsiyede bulunduğunu anlamaya vakit kalmadan kendimi halıya yuvarlanmış buldum.

Kaptanın verdiği bir işaret üzerine harekete geçen pervanesi ve dikey duruma getirilen plakaları sayesinde *Nautilus* havalanan bir balon gibi baş döndürücü bir hızla yükselişe geçti. Gemi gürültülü titreşimlerle su kütlesini yardı. Manzaraya dair herhangi bir ayrıntıyı seçmek imkânsızdı. Dört dakika içerisinde gemi kendisini okyanus yüzeyinden ayıran dört fersahı geçti ve uçan bir balık gibi sudan fırladıktan sonra çevresindeki suları olağanüstü yüksekliklere sıçratarak tekrar suya düştü.

XII

İspermeçet Balinaları ile Dişsiz Balinalar

13 Mart'ı 14 Mart'a bağlayan gece *Nautilus* yeniden güney istikametinde ilerlemeye başladı. Horn Burnu'na gelince geminin rotasını batıya çevireceğini, böylece Pasifik sularına geri dönerek dünya turunu tamamlayacağını sanmıştım. Oysa böyle bir şey olmadı ve gemi güney kutup bölgelerine doğru ilerlemeye devam etti. Nereye gitmek niyetindeydi? Kutba mı? Fakat bu çılgınlıktı. Kaptanın pervasızlığının Ned Land'in endişelerini haklı çıkardığını düşünmeye başlamıştım.

Kanadalı bir süreden beri bana kaçış planlarından söz etmeyi bırakmış, daha az konuşkan, hatta suskun bir tavır takınmıştı. Bu hapis hayatının onu ne kadar bunalttığını görebiliyor, içinde belli bir öfkenin birikmekte olduğunu hissedebiliyordum. Kaptana rastlandığında gözleri karanlık bir ateşle parlıyordu ve ben, Ned'in içindeki doğal şiddetin onu birtakım aşırılıklara sürüklemesinden endişe ediyordum.

O gün, yani 14 Mart'ta Conseil ile Ned Land odama geldiler. Onlara bu ziyaretlerinin sebebini sordum.

"Size soracak basit bir sorumuz var, beyefendi," diye cevap verdi Kanadalı.

– Sorun, Ned.

– *Nautilus*'ta kaç adam vardır sizce?

– Bunu bilemem, dostum.

– Bana öyle geliyor ki, dedi Ned Land, bu geminin manevrası için çok kalabalık bir mürettebata ihtiyaç yok.

– Nitekim, dedim, içinde bulunduğu koşullarda en fazla on adam bu gemiyi idare etmeye yeter.

– Pekâlâ! dedi Kanadalı. Gemide niçin bundan daha fazla adam olabilir?

– Neden mi? dedim.

Gözlerimi Ned Land'e diktim. Kanadalı'nın nereye varmak istediğini tahmin etmek güç değildi.

"Zira," dedim, "şayet hislerime itimat etmem gerekirse ve kaptanın sürdüğü hayatı biraz olsun anlayabilmişsem, *Nautilus* sadece bir gemi değil. Bu gemi, tıpkı kumandanı gibi karayla bütün irtibatını kesmiş insanlar için bir sığınak olmalı."

– Belki, dedi Conseil. Fakat en nihayetinde *Nautilus* sadece belli sayıda insan barındırabilir. Beyefendi azami yolcu sayısını tahmin edemezler mi?

– Bunu nasıl yapacağım, Conseil?

– Hesaplayarak. Beyefendi geminin kapasitesini, dolayısıyla içinde barındırdığı hava miktarını biliyorlar. Öte yandan beyefendi bir insanın nefes alırken tükettiği hava miktarını da biliyorlar. Bu sonuçları *Nautilus*'un yirmi dört saatte bir su yüzeyine çıkma zorunluluğuyla karşılaştırırlarsa...

Conseil'in cümlesi bitmek bilmiyordu. Fakat ben onun nereye varmak istediğini çok iyi anlamıştım.

"Ne demek istediğini anlıyorum," dedim. "Fakat başka yerde kolayca yapılabilecek bu hesap, burada ancak çok yuvarlak sonuçlar verebilir."

– Bir önemi yok, diye söze karıştı Ned Land ısrarcı bir tavırla.

– O halde hesaplıyorum, diye cevap verdim. Bir insan bir

saatte 100 litre havada bulunan bütün oksijeni tüketir. Yani yirmi dört saatte 2400 litre havada bulunan oksijeni tüketir. O halde *Nautilus*'un içinde kaç tane 2400 litre hava olduğunu hesaplamak gerekiyor.

– Kesinlikle, dedi Conseil.

– Şimdi, diye devam ettim, *Nautilus*'un kapasitesi 1500 tonilato olduğuna, bir tonilatonunki de bin litre olduğuna göre, *Nautilus*'un içinde 1.500.000 litre hava var demektir. Bunu 2400'e bölersek...

Elimde kurşunkalem hızlıca hesapladım:

"...günde 625 eder. Bu da *Nautilus*'un içinde barındırdığı havanın yirmi dört saat içinde tam olarak 625 insana yetebildiği anlamına geliyor."

– Demek 625! dedi Ned.

– Fakat emin olun, diye ekledim, ister subay veya denizci olsun, ister yolcular olsun, bu gemide bu rakamın onda biri bile yok.

– Yine de üç adam için fazla kalabalık, diye mırıldandı Conseil.

– Yani Ned, benim zavallı dostum, size ancak sabır dileyebilirim.

– Hatta sabırdan da öte, diye cevap verdi Conseil, teslim olmanız gerek.

Conseil doğru sözcüğü bulmuştu.

"Sonuçta," diye sözlerine devam etti, "Kaptan Nemo sürekli güney istikametinde devam edemez. Bir yerde, hiç olmazsa bankizle karşılaşınca durması, daha medeni denizlere dönmesi gerek! İşte o zaman Ned Land'in planlarını yeniden değerlendirme fırsatı buluruz."

Kanadalı başını salladı, eliyle alnını sıvazladı, herhangi bir cevap vermeden odadan çıktı.

"Beyefendi izin verirlerse, kendisiyle bir gözlemimi paylaşmak isterim," dedi Conseil. "Zavallı Ned devamlı artık sahip olamayacağı şeyleri düşünüp duruyor. Eski hayatı

aklından çıkmıyor. Bugün bize yasak olan her şeye özlem duyuyor. Eski hatıraları onu bunaltıyor. Ned çok kederli. Onu anlamak gerek. Burada neyle meşgul olabilir ki? Hiçbir şeyle. O beyefendi gibi bir âlim değil, dolayısıyla denizin içindeki harikalardan bizim aldığımız hazzı alamaz. Memleketindeki bir bara girebilmek için her şeyi göze alabilir!"

Gemideki monoton hayatın, özgür ve aktif bir hayata alışık Kanadalı'ya tahammül edilemez göründüğü kesindi. Onu heyecanlandırabilecek türden olaylar çok sık yaşanmıyordu. Yine de o gün gerçekleşen bir olay Ned'e eski güzel günlerini hatırlatacaktı.

Sabah saat on bire doğru okyanus yüzeyinde seyretmekte olan *Nautilus* bir balina sürüsünün ortasına düştü. Bu rastlantı beni şaşırtmadı; zira amansızca avlanan bu hayvanların yüksek enlemlerde yer alan havzalara sığındığını biliyordum.

Balinaların denizci dünyasında oynadığı rol ile bu rolün coğrafi keşifler üzerindeki etkisi çok önemlidir. Önce Baskları, ardından Asturiaslıları, İngilizleri ve Hollandalıları peşine takıp onları okyanusun tehlikelerine karşı cesaretlendiren ve dünyanın bir ucundan öbür ucuna götüren hep balinalardır. Balinalar güney ve kuzey buz denizlerinde yaşamayı sever. Hatta eski efsanelerin iddiasına göre balinalar avcıları Kuzey Kutbu'nun yedi fersah yakınına kadar götürmüştür. Bu iddia doğru olmasa da bir gün gerçekleşecek ve insanlar muhtemelen bu şekilde, Arktik bölgelerde veya Antarktika'da balina avlarken, yerkürenin bu meçhul noktasına ulaşacaklar.

Sakin bir denize karşı platformda oturuyorduk. Bu enlemlerde ekim ayı bize hâlâ güzel sonbahar günleri sunmaktaydı. Doğu yönünde ufukta bir balina olduğunu haber veren Kanadalı oldu – bu konuda yanılıyor olamazdı. Dikkatle bakınca balinanın siyahımsı sırtının *Nautilus*'tan beş mil ötede dalgaların üstünde bir yükselip bir alçaldığı görülebiliyordu.

"Ah!" diye haykırdı Ned Land. "Şimdi bir balina gemisinde olsaydım, böyle bir rastlantı nasıl da hoşuma giderdi! Bu çok iri bir hayvan! Hava deliklerinden hava ve buhar sütunlarını nasıl bir güçle püskürttüğüne bir bakın! Hay aksi şeytan! Bu sacdan alette hapsolmam şart mıydı sanki!"

– Nasıl olur, Ned? dedim. Av hayallerinizden hâlâ vazgeçmediniz mi yoksa?

– Bir balina avcısı eski mesleğini unutabilir mi, beyefendi? İnsan böyle bir avın yarattığı heyecandan bıkar mı hiç?

– Bu denizlerde hiç avlanmadınız mı, Ned?

– Hiç avlanmadım, beyefendi. Sadece kuzey buz denizlerinde, Davis Boğazı'nda olduğu kadar Bering Boğazı'nda avlandım.

– O halde henüz güney balinasıyla tanışmamışsınız. Şimdiye kadar buzul balinası avlamışsınız. Onlar ekvatorun sıcak sularını geçmeyi göze alamaz.

– Ah Bay Profesör, siz neler diyorsunuz öyle? diye cevap verdi Kanadalı hafif şüpheci bir tonda.

– Olanı söylüyorum.

– Hadi canım! Şu an karşınızda duran bu insan 1865'te, yani bundan iki buçuk yıl önce Grönland yakınlarında, yan tarafında hâlâ Bering'deki bir balina gemisinden atılmış bir zıpkın bulunan bir balina yakalamıştı. Şimdi sorarım size. Bu hayvan Amerika'nın batısında vurulduktan sonra, şayet Horn Burnu'nu ya da Ümit Burnu'nu aşıp ekvatoru geçmemiş olsaydı nasıl gelip de Amerika'nın doğusunda öldürülebilirdi?

– Ben de dostumuz Ned gibi düşünüyorum, dedi Conseil. Beyefendinin vereceği cevabı bekliyorum.

– Beyefendi size şöyle cevap verecek, dostlarım. Balinalar türlerine göre belli denizlerde yaşarlar ve buraları asla terk etmezler. Şayet bu hayvanlardan biri Bering Boğazı'ndan Davis Boğazı'na gelmişse, bunun tek açıklaması ya Amerika kıyılarında ya da Asya kıyılarında bir denizden ötekine açılan bir geçit olduğudur.

– Size inanmalı mıyız? diye sordu Kanadalı tek gözünü kapatarak.

– Beyefendiye inanmak gerek, diye cevap verdi Conseil.

– O halde, diye devam etti Kanadalı, bu civarda hiç avlanmadığıma göre, burada yaşayan balinaları da tanımıyorum demektir?

– Aynen öyle, Ned.

– İşte onlarla tanışmak için bir neden daha! dedi Conseil.

– Bakın! Bakın! diye haykırdı Kanadalı heyecanlı bir sesle. Yaklaşıyor! Bize doğru geliyor! Benimle dalga geçiyor! Ona karşı hiçbir şey yapamayacağımı biliyor!

Ned ayağını yere vurdu. Hayali bir zıpkın tutmakta olan eli titremeye başladı.

"Bu balinalar kuzey buz denizlerindekiler kadar iri mi?" diye sordu.

– Neredeyse o kadar iriler, Ned.

– Ben iri balinalar gördüm, beyefendi. Yüz ayak uzunluğunda balinalar gördüm. Aleut Adaları civarında yaşayan Kulammak ve Umgullick balinalarının yüz elli ayaktan uzun olduklarını bile duydum.

– Bu bana biraz abartılı geldi, dedim. Bunlar, sırt yüzgeçlerine sahip *Balaenoptera* cinsine mensup hayvanlar sadece. Tıpkı ispermeçet balinaları gibi genelde gerçek balinadan daha küçüktürler.

– Ah! diye haykırdı gözlerini okyanustan ayırmayan Kanadalı. Yaklaşıyor! *Nautilus*'un dümen suyuna geliyor!

Ardından sohbete geri dönerek:

"İspermeçet balinasından küçük bir hayvanmış gibi bahsediyorsunuz," dedi. "Oysa devasa ispermeçet balinalarından bahsederler. Bunlar zeki balinalardır. Söylenene göre bazıları alglerle ve *Fucus*'larla kaplıdır. Onları bazen adacık zannederler. Üstlerine kamp kurarlar, yerleşirler, ateş yakarlar..."

– Evler inşa ederler, dedi Conseil.

– Aynen öyle, şakacı dostum, diye cevap verdi Ned Land. Sonra bir gün hayvan suya dalar ve üzerinde yaşayan herkesi denizin derinliklerine sürükler.

– Tıpkı denizci Simbad'ın seyahatlerinde olanlar gibi, diye cevap verdim gülerek. Ah, üstat Land! Siz olağanüstü hikâyeleri seviyorsunuz! Sizin ispermeçet balinaları ne muazzam hayvanlarmış öyle! Umarım bu hikâyelere gerçekten inanmıyorsunuzdur.

– Sayın Bay Doğabilimci, diye cevap verdi Kanadalı ciddi bir tavırla, mevzu balinalarsa her şeye inanmak gerekir! – Şuna bakın, nasıl da ilerliyor! Nasıl kaçıyor!– Bu hayvanların on beş günde dünyayı dolaştığı iddia ediliyor.

– Buna hayır demem.

– Ama sizin de şüphesiz çok iyi bildiğiniz gibi, Bay Aronnax, dünyanın başlangıcında balinalar bundan da hızlı kaçıyormuş.

– Ah gerçekten mi, Ned? Nedenmiş o?

– Zira o çağlarda balinaların kuyruğu balıklarınki gibi enlemesineymiş. Yani dikey uzanan kuyrukları suları soldan sağa, sağdan sola dövüyormuş. Fakat onların fazla hızlı ilerlediğini fark eden Yaradan kuyruklarını bükmüş. İşte o zamandan beri balinalar suları yukarıdan aşağıya döverler ve bu yüzden daha yavaş ilerlerler.

– Pekâlâ Ned, dedim ve Kanadalı'nın tabirini kullanarak "Size inanmalı mıyız?" diye sordum.

– Aslında çok da inanmayın, diye cevap verdi Ned Land. Kaldı ki size 300 ayak uzunluğunda, 100.000 libre ağırlığında balinalar olduğunu söylesem de inanmayın.

– Nitekim bu rakamlar çok abartılı, dedim. Yine de bazı balinaların hatırı sayılır derecede geliştiğini itiraf etmek gerek. Söylenene göre bunlardan 120 tona kadar yağ çıkarılabiliyormuş.

– Buna bizzat şahit oldum, dedi Kanadalı.

– Size gönülden inanıyorum, Ned. Hatta bazı balinaların

büyüklük olarak yüz file muadil olduğuna da inanıyorum. Böyle bir kütlenin bütün hızıyla atıldığında ortaya çıkacak sonuçları bir düşünün!

– Balinaların gemileri batırabildiği doğru mu? diye sordu Conseil.

– Gemileri batırdıklarını sanmıyorum, diye cevap verdim. Yine de anlatılana göre 1820'de, tam da bulunduğumuz güney denizlerinde bir balina *Essex*'e saldırmış ve onu saniyede dört metrelik bir hızla itmiş. Dalgalar geminin kıç tarafından içeri girmiş ve *Essex* neredeyse anında sulara gömülmüş.

Ned bana alaycı bir tavırla baktı.

"Kendi adıma," dedi, "ben bir balina kuyruğu darbesi aldım. Yani filikam aldı tabii. Yoldaşlarım ve ben altı metre yüksekliğe uçtuk. Fakat Bay Profesörün balinasının yanında, benimki balina yavrusu kalır."

– Bu hayvanlar uzun mu yaşar? diye sordu Conseil.

– Bin yıl yaşarlar, diye cevap verdi Kanadalı hiç tereddüt etmeden.

– Bunu nereden biliyorsunuz, Ned?

– Çünkü öyle diyorlar.

– Peki niçin öyle diyorlar?

– Çünkü biliyorlar.

– Hayır Ned, bilmiyorlar, sadece varsayıyorlar. Dayandıkları gerekçe de şu. Bundan dört yüz yıl önce avcılar ilk kez balina avlamaya başladığında, bu hayvanların boyutu şimdi olduğundan daha büyükmüş. Bu nedenle doğal olarak şimdiki balinaların daha küçük olmasının nedeni gelişimlerini tamamlayamamış olmalarıdır gibi bir varsayıma gidildi. Buffon'u* balinaların bin yıl yaşayabildiğini, hatta yaşaması gerektiğini iddia etmeye iten de işte bu varsayımdır. Anladınız mı?

---

* Buffon Kontu Georges-Louis Leclerc (1707-1788). Fransız doğabilimci, matematikçi, kozmolog, ansiklopedi yazarı. (ç.n.)

Ned Land anlamıyor, zira dinlemiyordu. Balina yaklaşmaya devam ediyor, Ned ise onu gözleriyle yiyordu.

"Ah!" diye haykırdı. "Bu tek bir balina değil! On, yirmi, tam bir balina sürüsü bu! Ve ben hiçbir şey yapamıyorum! Elim kolum bağlı öylece duruyorum!"

– Fakat dostum Ned, dedi Conseil, niçin Kaptan Nemo'dan avlanma izni istemiyoruz?

Conseil daha cümlesini tamamlamamıştı ki, Ned Land panodan aşağı atladı ve kaptanı aramaya koştu. Birkaç dakika sonra ikisi birlikte platforma çıkmıştı.

Kaptan Nemo *Nautilus*'un bir mil açığında oynaşan balina sürüsünü gözlemledi.

"Bunlar güney balinaları," dedi. "Burada bir balina gemisi filosu için bir servet yatıyor."

– İyi o halde, dedi Kanadalı, onları avlayabilir miyim, beyefendi? Hiç olmazsa eski mesleğimi unutmamak adına?

– Neye yarar ki! diye cevap verdi Kaptan Nemo. Sırf yok etmek için avlamak. Gemide balina yağı hiçbir işe yaramaz.

– Oysa, diye sözlerine devam etti Kanadalı, Kızıldeniz'de *dugong* avlamamıza izin vermiştiniz, beyefendi.

– O sırada mürettebatıma taze et tedarik etmek söz konusuydu. Burada ise öldürmek için öldürmek söz konusu. Bunun insanoğluna has bir ayrıcalık olduğunu biliyorum; fakat bu ölümcül eğlence tarzını tasvip etmiyorum. Benzerleriniz, üstat Land, kimseye bir zararı olmayan, iyi huylu canlılar olan güney balinalarını tıpkı buzul balinaları gibi yok ederek kınanması gereken bir eylemde bulunuyorlar. Bu şekilde Baffin Körfezi'ni çoktan çöle çevirdiler bile. Bu şekilde bu faydalı hayvanların tamamını yok edecekler. Şu talihsiz balinaları rahat bırakın artık. Siz karışmasanız da onların yeterince doğal düşmanı var zaten. İspermeçet balinaları, kılıçbalıkları, testerebalıkları.

Bu ahlak dersi sırasında Kanadalı'nın yüz şeklini hayal etmeyi okura bırakıyorum. Bir avcıya bu tür nedenler sun-

mak boşa konuşmak demekti. Ned Land Kaptan Nemo'ya bakıyor ve söylemek istediğini kesinlikle anlamıyordu. Yine de kaptan haklıydı. Avcıların barbarca ve düşüncesizce hırsı bir gün okyanustaki son balinayı da yok edecektir.

Ned Land dişlerinin arasından bir Yankee Doodle tutturdu, ellerini ceplerine soktu ve bize sırtını döndü.

Bu sırada Kaptan Nemo balina sürüsünü izlemeye devam ederek bana hitaben şunları söyledi:

"Balinaların insanoğlunu hesaba katmadan da yeterince doğal düşmanı olduğunu söylemekte haklıyım. Nitekim bunlar kısa süre sonra zorlu bir rakibe çatacaklar. Rüzgâr altı tarafında sekiz mil ötede hareket halindeki şu siyahımsı noktaları seçebiliyor musunuz, Bay Aronnax?"

– Evet, Kaptan, diye cevap verdim.

– Bunlar ispermeçet balinaları. Kimi zaman iki yüz üç yüz bireyden oluşan sürüler halinde rastladığım korkunç hayvanlardır bunlar! Zalim ve kötücül canlılar olan bu hayvanlara gelince, onları imha etmekte çok haklılar.

Kanadalı bu son sözler üzerine hızla bize döndü.

"Pekâlâ, Kaptan!" dedim. "Hâlâ vaktimiz var. Hem balinaların menfaati de..."

– Kendimizi riske atmamıza gerek yok, Bay Profesör. *Nautilus* bu ispermeçet balinalarını dağıtmaya yeter. Gemi, yanılmıyorsam en az üstat Land'in zıpkını kadar keskin çelik bir mahmuza sahip.

Kanadalı omzunu silkme zahmetine dahi girmedi. Bu balinalara mahmuzla saldırmak! Kim böyle bir şey duymuştu ki?

"Bekleyin, Bay Aronnax," dedi Kaptan Nemo. "Size henüz bilmediğiniz bir av partisi izlettireceğiz. Bu vahşi balinalara acımak yok! Bunlar sırf ağız ve dişlerden oluşmuş!"

Ağız ve dişler! Gerçekten de boyutları kimi zaman yirmi beş metreyi geçen iri beyinli ispermeçet balinası bundan daha iyi tarif edilemezdi. Bu balinanın kocaman

kafası gövdesinin aşağı yukarı üçte birini oluşturur. Üstçenesi sadece balina çubuklarından oluşan dişsiz balinadan daha donanımlı olan ispermeçet balinasının yirmi santimetre yüksekliğinde, silindir şeklinde, uçları konik biçiminde, her biri 2 libre ağırlığında yirmi beş tane kocaman dişi vardır. İşte bu devasa kafanın üst tarafında, kıkırdaklarla ayrılan büyük oyuklarda "balina spermi" denen o kıymetli yağdan üç yüz ila dört yüz kilo kadar mevcuttur. İspermeçet balinası kaba yapılı bir hayvandır. Frédol'un* tabiriyle balıktan çok iribaşı andırır. İskeletinin sol tarafının tamamı tabiri caizse "kusurlu" olan bu kötü yapılı hayvanın sadece sağ gözü görür.

Bu sırada canavar sürüsü yaklaşmaya devam ediyordu. Sürü balinaları fark etmiş, onlara saldırmaya hazırlanıyordu. Sadece zararsız rakiplerine göre saldırıya daha elverişli bir yapıda oldukları için değil, aynı zamanda suların altında nefes almak için yüzeye çıkmadan daha uzun süre kalabildikleri için de ispermeçet balinalarının muzaffer olacağını öngörmek şimdiden mümkündü.

Balinaların yardımına koşmak için çok az bir zaman kalmıştı. *Nautilus* orta sulara indi. Conseil, Ned ve ben salonun vitrinlerinin önünde yerlerimizi aldık. Kaptan Nemo gemisini yok edici bir makine gibi kullanmak üzere dümencinin yanına gitti. Kısa süre sonra pervanenin attığı turların hızlandığını, süratimizin arttığını hissettim.

Nautilus olay yerine vardığında ispermeçet balinaları ile dişsiz balinalar arasındaki mücadele çoktan başlamıştı. Gemi iri beyinli balina sürüsünü yaracak şekilde manevra yaptı. Sürü önce savaşa dahil olan bu yeni canavar karşısında pek de heyecanlanmış görünmedi. Fakat kısa süre sonra onun darbelerine karşı kendilerini korumak zorunda kaldılar.

---

* Christian Horace Bénédict Alfred Moquin-Tandon (1804-1863), Fransız botanikçi, hekim, yazar. 1863'te "Alfred Frédol" mahlasıyla *Le Monde de la mer* isimli bir eser yayımlamıştır. (ç.n.)

O ne mücadeleydi ama! Ned Land bile kısa süre içinde coşup el çırpmaya başladı. *Nautilus* artık kaptanının elinde salladığı korkunç bir zıpkından ibaretti. Gemi bu etten kemikten kütleye saldırdı, onları yararak aralarından geçip ardında kıvranan hayvan parçaları bıraktı. *Nautilus* bordasına çarpan korkunç kuyruk darbelerini hissetmiyordu. Bu darbelerin yarattığı sarsıntıyı da hissettiği söylenemezdi. Bir ispermeçet balinasını imha eden gemi bir diğer ispermeçet balinasına saldırıyor, avını ıskalamamak için olduğu yerde dönüyor, dümenine sadık bir şekilde bir ileri bir geri gidiyor, balina derinlere daldığında o da dalıyor, yüzeye çıktığında o da çıkıyor, balinaya önden veya yandan vuruyor, onu kesiyor ya da parçalıyor, korkunç mahmuzuyla onu her yönde ve her hızda deşiyordu.

O ne katliamdı! Dalgaların üstünde nasıl bir uğultu vardı! Dehşete düşen hayvanlar tiz ıslıklar çalıyor, kendilerine has homurtular çıkarıyordu. Balinaların kuyruk darbeleri genelde son derece sakin olan bu sularda dev dalgalar oluşturmuştu.

Bu Homerosvari katliam tam bir saat sürdü ve iri beyinli balinalar bu katliamdan kaçamadı. Pek çok kez on-on iki tanesi birleşip *Nautilus*'u gövdelerinin ağırlığıyla ezmeyi denedi. Vitrinden onların keskin dişlerle dolu ağızları, korkunç kuyrukları net bir şekilde görülebiliyordu. Kendine hâkim olamayan Ned Land onları tehdit ediyor, onlara hakaretler yağdırıyordu. Balinaların çalılıkların altında bir yabandomuzuna çöken köpekler gibi gemiye yapıştıkları hissediliyordu. Fakat pervanesinin hızını artıran *Nautilus*, balinaların muazzam ağırlığından da, güçlü kucaklamalarından da korkmadan onları sürüklüyor veya suların daha üst katmanlarına taşıyordu.

Nihayet ispermeçet balinalarından oluşan kütle dağıldı. Sular tekrar sakinleşti. Okyanus yüzeyine çıkmakta olduğumuzu hissettim. Pano açıktı. Hemen platforma koştuk.

Deniz paramparça edilmiş hayvan gövdeleriyle doluydu. Korkunç bir patlama bu etten kütleyi daha büyük bir şiddetle doğrayıp parça parça edemezdi. Sırtları mavimsi, karın altları beyazımsı, tamamı dev çıkıntılarla kaplı devasa kadavraların ortasında seyrediyorduk. Dehşete düşmüş birkaç ispermeçet balinası ufka doğru kaçıyordu. Dalgalar birkaç mil boyunca kızıla kesmişti. *Nautilus* bir kan denizinin ortasında yüzüyordu.

Kaptan Nemo yanımıza geldi.

"Pekâlâ üstat Land, bu işe ne diyorsunuz?" dedi.

– Ne diyeyim beyefendi, diye cevap verdi biraz önceki coşkusu dinmiş olan Kanadalı, gerçekten de korkunç bir gösteriydi. Fakat ben kasap değil avcıyım. Burada yaşanan kasaplıktan başka bir şey değildi.

– Kötücül hayvanlar katledildi, diye cevap verdi kaptan. *Nautilus* bir kasap bıçağı değildir.

– Ben kendi zıpkınımı tercih ederim, dedi Kanadalı.

– Herkesin silahı kendine, diye cevap verdi kaptan Ned Land'e sabit gözlerle bakarak.

Ned'in kendisini uğursuz sonuçlar doğuracak bir öfkeye kaptırmasından korkuyordum. Fakat öfkesi, *Nautilus*'un o sırada yanına yaklaşmakta olan bir balinayı fark etmesiyle dağıldı.

Hayvan ispermeçet balinasının keskin dişlerinden kaçamamıştı. Kafası basık, gövdesi tamamen siyah güney balinasını hemen tanıdım. Anatomik olarak bu balina birbirine geçmiş yedi adet boyun omuruyla beyaz balinadan ve buzul balinasından ayrılır ve türdeşlerine göre fazladan iki kaburgası vardır. Suda yan yatmış, karnı ısırıklarla delik deşik olmuş talihsiz balina ölmüştü. Paramparça edilmiş yüzgecinin ucunda hayvanın katliamdan kurtaramadığı küçük bir balina yavrusu sürüklenmekteydi. Açık ağzından akan sular balina çubuklarının arasından kıyıya çarpıp çatlayan dalgalar gibi fısıltılar çıkarıyordu.

Kaptan Nemo *Nautilus*'u kadavranın yanına götürdü. İki adamı balinanın gövdesine çıktı ve ben büyük bir şaşkınlık içinde adamların balinanın memelerinde bulunan iki ila üç tonilato değerindeki bütün sütü sağdıklarını gördüm.

Kaptan bana hâlâ sıcak olan bu sütten bir kâse ikram etti. Bu içeceğin bende yarattığı tiksintiyi belli etmeden edemedim. Kaptan bu sütün çok lezzetli olduğu ve hiçbir şekilde inek sütünden farklı olmadığı konusunda beni temin etti.

Sütü tadınca ben de kaptana hak verdim. Demek ki bu da bizim için gerekli bir erzaktı; zira bu süt tuzlu tereyağı veya peynir haline getirildiğinde günlük tayınımıza hoş bir çeşit katacaktı.

O günden sonra Ned Land'in Kaptan Nemo'ya olan davranışlarının gittikçe kötüye gittiğini endişeyle fark ettim ve Kanadalı'nın hareketlerini yakından takip etmeye karar verdim.

XIII

Bankiz

Nautilus güney istikametindeki şaşmaz rotasına geri döndü. Gemi ellinci meridyeni hatırı sayılır bir hızla takip etmekteydi. Acaba kutba mı ulaşmak istiyordu? Sanmıyordum, zira bu zamana kadar yerkürenin bu noktasına ulaşma çabalarının hepsi başarısızlıkla sonuçlanmıştı. Kaldı ki sezon çok ilerlemişti. Ne de olsa Antarktika bölgesinin 13 Mart'ı kuzey kutup bölgelerinin 13 Eylül'üne tekabül ediyordu, ki bu da ekinoks döneminin başlangıcı demekti.

14 Mart günü 55° enleminde yüzen buzullar fark ettim. Bunlar dalgaların çarpıp çarpıp çatladığı kayalıklar oluşturan, yirmi ila yirmi beş ayak uzunluğunda uçuk renkli küçük parçalardı. *Nautilus* okyanus yüzeyinde seyrediyordu. Daha önce Arktik bölgelerin sularında avlanmış olan Ned Land aysberglerden oluşan bu manzaraya alışıktı. Conseil ile bense bu manzarayı ilk kez büyük bir hayranlıkla seyretme fırsatı bulmuştuk.

Havada, ufkun güneyinde göz kamaştırıcı beyazlıkta bir şerit uzanıyordu. İngiliz balina gemileri bu şeride "ice blink" adını vermiştir. Bulutlar ne kadar kalın olursa olsun bu şeridi karartamaz. Bu şerit bir buz örtüsünün veya buz setinin varlığına işarettir.

Nitekim kısa bir süre sonra parıltısı sisin keyfine göre değişen, daha hatırı sayılır büyüklükte bloklar belirdi. Bu kütlelerden bazılarında sanki bakır sülfatla çizilmiş gibi duran kıvrımlı yeşil damarlar vardı. İri ametistlere benzeyen diğerleri ışık geçiriyordu. Bazıları içlerindeki binlerce kristalden güneş ışınlarını yansıtıyordu. Kalkerin parlak yansımalarıyla renklenen diğerleri ise baştan aşağı mermerden bir şehir inşa etmeye yeterdi.

Güneye indikçe bu yüzen adaların sayısı ve boyutları da artıyordu. Binlerce kutup kuşu bunların üstüne yuva yapmıştı. Bunlar bizi çığlıklarıyla sağır eden fırtınakuşları, ispinozlar, kutup martılarıydı. *Nautilus*'u bir balina kadavrası zanneden bazıları geminin üstüne konuyor, sac levhaları gagalayarak gürültü çıkarıyordu.

Buzulların ortasında yaptığımız bu seyir sırasında Kaptan Nemo sık sık platforma çıkıyor, bu terk edilmiş bölgeyi dikkatle inceliyordu. Sakin bakışlarının bazen canlandığını görüyordum. Kendi kendine insanoğluna yasak bu kutup denizlerinde evinde olduğunu, bu aşılamaz mekânın efendisi olduğunu mu söylüyordu? Belki. Fakat konuşmuyordu. Hareketsiz duruyor, ancak manevra içgüdüsü baskın geldiği anlarda kendine geliyordu. İşte o zaman *Nautilus*'unu kusursuz bir maharetle yönlendirerek, kimileri yetmiş ila seksen metre yüksekliğe ulaşan birkaç mil uzunluğundaki bu kütlelere çarpmamayı başarıyordu. Ufuk sık sık tamamen kapalı görünüyordu. 60° enlemine gelindiğinde bütün geçitler ortadan kalktı. Bölgeyi dikkatle tarayan Kaptan Nemo kısa süre sonra dar bir açıklık buldu ve bu açıklıktan cesurca, fakat buranın hemen ardından kapanacağını da bile bile kaydı geçti.

Kaptanın maharetli eliyle yönlendirilen *Nautilus* işte bu şekilde bütün bu buzulları aşabildi. Söz konusu buzullar biçimlerine veya büyüklüklerine göre Conseil'i büyüleyen bir kesinlikle sınıflandırılmıştır: Aysbergler veya buzdağları,

ice field'lar veya birleşik ve sınırsız buz tarlaları, *drift ice* veya yüzen buzlar, *pack*'ler veya daire şeklinde olduklarında *patch*, uzun parçalar halinde olduğunda *stream* denen kırık buz parçaları.

Sıcaklık oldukça düşüktü. Dışarıda duran termometre sıfırın altında iki ila üç dereceyi gösteriyordu. Fakat bizler, bedelini fokların veya kutup ayılarının ödediği kürklerimizin içinde sıcacık oturuyorduk. Elektrikli aletlerle düzenli olarak ısıtılan *Nautilus*'un içi en keskin soğuklara dahi meydan okuyordu. Kaldı ki daha dayanılır bir sıcaklığa erişmek için geminin suyun birkaç metre altına dalması kâfiydi.

İki ay önce olsa bu enlemde hiç bitmeyen günden faydalanabilirdik. Fakat geceler şimdiden üç dört saat sürmeye başlamıştı. Daha ileride ise kutup civarındaki bu bölgelerde altı ay boyunca gece hâkim olacaktı.

15 Mart'ta South Shetland Adaları ile South Orkney Adaları'nın yer aldığı enlemi geçtik. Kaptan bana eskiden bu topraklarda çok sayıda fok sürüsünün yaşadığını anlattı. Fakat İngiliz ve Amerikalı balina avcıları yok etme hırslarıyla bütün yetişkin ve hamile dişileri katlederek yaşamın hüküm sürdüğü bu topraklarda geride sadece ölüm sessizliği bırakmıştı.

16 Mart'ta sabah saat sekize doğru *Nautilus* elli beşinci meridyeni takip ederek Güney Kutup Dairesi'ni geçti. Her tarafımızı saran buzullar ufku kapatıyordu. Yine de Kaptan Nemo geçitten geçide atlayarak tırmanmaya devam ediyordu.

"Peki ama nereye gidiyor?" diye sordum.

– Dümdüz gidiyor, diye cevap verdi Conseil. Sonuçta daha ileri gidemediği vakit duracaktır.

– Bundan hiç emin değilim! dedim.

Dürüst olmak gerekirse bu maceraperest geziden gayet memnundum. Bu yeni bölgelerin güzelliğinin beni ne derece büyülediğini kelimelerle ifade edemem. Buzullar harikulade görünümlere bürünüyordu. Kâh sayısız cami

ve minareleriyle bir Doğu şehri oluşturuyor, kâh bir deprem sonucu yerle yeksan olmuş bir kent görünümü alıyordu. Güneşin eğik ışınlarıyla durmadan değişen veya kar kasırgalarının ortasında gri sislerin ardında kaybolan manzaralardı bunlar. Ardından bu dekor her bir yanda gerçekleşen patlamalar, heyelanlar ve aysberg kaymalarıyla bir dioramadaki manzaralar gibi değişiveriyordu.

Dengeler bu şekilde bozulurken *Nautilus* suya dalıyor, su yüzeyindeki gürültü suların altında korkutucu bir yoğunlukla yayılıyor ve bu kütlelerin düşüşü okyanusun en derin katmanlarına kadar uzanan ürkütücü anaforlar oluşturuyordu. İşte o zaman *Nautilus* doğanın güçlerinin insafına kalmış bir gemi gibi baş kıç vuruyordu.

Sık sık hiçbir çıkış göremeyip olduğumuz yerde tamamen sıkışıp kaldığımızı düşünüyordum. Ancak Kaptan Nemo'nun en ufak bir ipucuyla harekete geçen içgüdüsü hep yeni geçitler keşfediyordu. Kaptan *ice field*'ların içinden geçen incecik mavimsi su damarlarını incelerken asla yanılmıyordu. Nitekim *Nautilus*'u daha önce de Antarktika sularına getirmiş olduğundan hiç şüphem yoktu.

Yine de 16 Mart günü buz tarlaları yolumuzu tamamen kesti. Henüz bankize ulaşmış değildik. Bunlar soğuğun etkisiyle birbirine yapışan geniş *ice field*'lardı. Ancak bu engel karşısında durmaya niyeti olmayan Kaptan Nemo *ice field*'a korkunç bir şiddetle saldırdı. *Nautilus* bu gevrek kütlelerin içinde adeta bir takoz gibi hareket ediyor ve bu kütleleri korkunç çatırtılar eşliğinde ikiye bölüyordu. Gemi, sonsuz bir güçle itilen, antikçağlardan kalma bir koçbaşına dönüşmüştü. Yükseklere sıçrayan buz kalıntıları dolu halinde üstümüze yağıyordu. Gemi salt itme gücüyle kendine bir kanal açıyordu. Kimi zaman kendi hızına kapılıp buz tarlasının üstüne çıkıyor ve onu ağırlığıyla eziyor, an geliyor *ice field*'ın altına girip basit bir baş kıç vuruşuyla bu kütleyi geniş çatlaklar oluşturarak paramparça ediyordu.

O günlerde şiddetli sağanaklara yakalandık. Kimi yoğun sis zamanlarında platformun bir ucundan diğer ucunu görmek mümkün olmadı. Rüzgâr aniden pusulanın gösterdiği her yönü istila etti. Kar o denli katı katmanlar halinde yığıldı ki, bunları kazmalarla kırmak gerekti. Sıcaklık sadece sıfırın altında beş dereceye düştüğünde bile, *Nautilus*'un dış kısmı tamamen buzla kaplanıyordu. Bu şartlarda her türlü gemi donanımı kilitlenirdi; zira bütün palangaları makara oluklarında sıkışıp kalırdı. Ancak kömüre ihtiyaç duymadan, elektrikli bir motor yardımıyla hareket eden yelkensiz bir gemi bu derece yüksek enlemlerde hüküm süren şartlara göğüs gerebilirdi.

Bu şartlarda barometre genelde çok düşük derecelerde seyrediyordu. Hatta 73,5 santimetreye kadar düşmüştü. Pusuladaki göstergelere itimat etmek imkânsızdı. Dünyanın güneyiyle karıştırılmaması gereken Manyetik Güney Kutbu'na yaklaştıkça, pusulanın paniğe kapılan ibreleri birbiriyle çelişkili yönler göstermeye başlamıştı. Nitekim Hansteen'e* göre söz konusu kutup aşağı yukarı 70° enlemi ile 130° boylamında, Duperrey'nin** gözlemlerine göre ise 135° boylamı ile 70° 30' enleminde yer almaktadır. Bu nedenle geminin farklı bölümlerine taşınan pusula üzerinde çok sayıda inceleme yapılması ve bunların ortalamasının alınması gerekti. Fakat çoğunlukla rotayı çıkarmak için tahmin yöntemine bel bağlanıyordu ve kerteriz noktaları sürekli değişen bu girintili çıkıntılı geçitlerin ortasında bu yöntem pek de tatmin edici sonuçlar vermiyordu.

Nihayet 18 Mart'ta, boşa çıkan yirmi denemeden sonra *Nautilus*'un önü nihai olarak tıkandı. Artık söz konusu olan *stream*'ler, *patch*'ler, *ice field*'lar değil, kendi içinde kaynaşmış buzdağlarından oluşan uçsuz bucaksız ve sabit bir bariyerdi.

---

* Christopher Hansteen (1784-1873). Norveçli jeofizikçi, gökbilimci, fizikçi. (ç.n.)

** Louis Isidore Duperrey (1786-1865). Fransız deniz subayı, kâşif. (ç.n.)

"İşte bankiz!" dedi Kanadalı bana.

Bütün denizciler açısından olduğu kadar Ned Land açısından da buranın aşılamaz bir engel olduğu açıktı. Öğleye doğru bir an için görünen güneşten faydalanan Kaptan Nemo bulunduğumuz yerin koordinatlarını oldukça kesin bir şekilde çıkarabildi. Buna göre konumumuz 51° 30' boylamı ile 67° 39' güney enlemiydi. Bu bile Antarktika bölgesinde şimdiye kadar ulaşılmış en ileri noktaydı.

Görünürde denizden eser yoktu. *Nautilus*'un mahmuzunun altında karmakarışık kütlelerin iç içe geçtiği engebeli bir vadi uzanmaktaydı. Burası buzulların kaymasından kısa bir süre önce bir ırmak yüzeyinin varlığını gösteren bütün o kargaşaya sahipti. Tek fark buradaki her şeyin devasa boyutlarda olmasıydı. Orada burada sivri tepeler, iki yüz ayaklık bir yüksekliğe ulaşan ince kuleler mevcuttu. Daha ötede dimdik oyulmuş, grimsi renklerde bir dizi falez uzanıyordu. Bunlar, sisin içinde yarı yarıya kaybolan güneş ışınlarını yansıtan dev aynalar gibiydi. Daha ileride, bu hüzünlü doğada, fırtınakuşları ile kutup martılarının kanat çırpışlarıyla bile zar zor kesilen yaman bir sessizlik hâkimdi. Orada her şey, sesler bile donmuştu.

Böylece *Nautilus*'un maceraperest seyri buz tarlalarının ortasında sona ermek zorunda kalmıştı.

"Beyefendi," dedi bana Ned Land o gün, "şayet sizin kaptan daha ileriye gidebilirse..."

– Ne olur?

– O zaman gerçek bir usta demek olur.

– Neden, Ned?

– Zira hiç kimse bankizi aşamaz. Sizin kaptan güçlü bir adam. Fakat hay aksi şeytan! Doğadan da güçlü değil ya! Doğanın dur dediği yerde, insanoğlu istese de istemese de durmak zorundadır.

– Gerçekten de öyle, Ned Land. Yine de şu bankizin

ardında ne olduğunu bilmek isterdim. Karşıma bir duvar çıkması kadar canımı sıkan başka bir şey daha olamaz!

– Beyefendi haklılar, dedi Conseil. Duvarlar sırf âlimleri rahatsız etmek için icat edilmiştir. Hiçbir yerde duvar olmamalıdır.

– İyi de, dedi Kanadalı, bankizin ardında ne olduğu gayet iyi biliniyor.

– Ne varmış? diye sordum.

– Buzul var, sadece buzul var!

– Siz bundan emin olabilirsiniz, Ned, diye cevap verdim, fakat ben emin değilim. İşte bu yüzden oraya gidip kendi gözlerimle görmek isterdim.

– Pekâlâ, Bay Profesör, dedi Kanadalı, bu düşüncenizden vazgeçin. Bankize geldiniz. Bu yeter de artar bile. Ne siz ne Kaptan Nemo ne de onun sevgili *Nautilus*'u bundan daha öteye gidemeyecek. Kaptan istese de istemese de kuzeye, yani namuslu insanların yaşadığı topraklara geri dönmek zorunda kalacak.

Ned Land'in haklı olduğunu kabul etmem gerek. Gemiler buz tarlalarında seyredecek şekilde inşa edilmediği sürece bankize ulaşınca durmak zorunda kalacak.

Nitekim *Nautilus* bütün çabalarına, buzları parçalamak için kullandığı bütün güçlü yöntemlere rağmen hareketsiz kaldı. Normalde insan daha ileri gidemiyorsa geldiği yönden geri döner. Ancak bu durumda geri dönmek de ilerlemek kadar imkânsızdı; zira bütün geçitler arkamızdan kapanmıştı. Gemi sadece hareketsiz kalsa bile kısa sürede tamamen kıpırdayamayacak bir hale gelecekti. Nitekim öğleden sonra saat ikiye doğru gerçekleşen de bu oldu ve geminin bordası şaşılacak bir hızla ince bir buz tabakasıyla kaplandı. Kaptan Nemo'nun tutumunun ihtiyatsızdan da öte olduğunu itiraf etmek zorundaydım.

O sırada platformdaydım. Bir süredir durumu gözlemleyen kaptan bana şöyle dedi:

"Pekâlâ, Bay Profesör! Ne düşünüyorsunuz?"

– Burada sıkışıp kaldığımızı düşünüyorum, Kaptan.

– Sıkışıp kalmak mı? Bununla ne kastediyorsunuz?

– Ne ileri ne geri, ne de başka bir yöne gidebildiğimizi kastediyorum. Zannedersem bu duruma "sıkışıp kalmak" deniyor. En azından meskûn kıtalarda böyle deniyor.

– Yani *Nautilus*'un buradan kurtulamayacağını mı düşünüyorsunuz, Bay Aronnax?

– Bu çok zor, Kaptan. Zira sezon buzulların ayrışma ihtimaline bel bağlayamayacağınız kadar ilerlemiş durumda.

– Ah, Bay Profesör! dedi Kaptan Nemo alaycı bir tonla, siz hep aynı kalacaksınız! Siz sadece engeller görüyorsunuz! Bense size *Nautilus*'un buradan kurtulmakla kalmayıp, daha da ileri gideceğini söylüyorum!

– Güneye doğru mu? diye sordum kaptana bakarak.

– Evet beyefendi, kutba gidecek.

– Kutba mı? diye haykırdım ve kaptanın söylediğine inanmadığımı gösteren bir harekette bulunmadan edemedim.

– Evet! diye cevap verdi kaptan soğuk bir tavırla. Güney Kutbu'na, dünyadaki bütün meridyenlerin birleştiği o meçhul noktaya gidecek. *Nautilus*'la istediğim her şeyi yapabildiğimi pekâlâ biliyorsunuz.

Evet, bunu çok iyi biliyordum. Bu cüretkâr adamın işi pervasızlığa kadar götürebildiğini biliyordum! Ancak Güney Kutbu'nu henüz en cesur denizcilerin bile ulaşamadığı Kuzey Kutbu'ndan da ulaşılmaz kılan engelleri aşmak kesinlikle çılgınca, ancak bir delinin aklına gelebilecek bir girişimdi!

İşte o zaman aklıma Kaptan Nemo'ya şimdiye kadar insanoğlunun ayak basmadığı Güney Kutbu'nu daha önce keşfedip keşfetmediğini sormak geldi.

"Hayır, beyefendi," diye cevap verdi. "Burayı birlikte keşfedeceğiz. Başka herkesin başarısız olduğu yerde ben başarısız olmayacağım. *Nautilus*'umu güney buz denizlerinde

hiç bu kadar ileriye götürmemiştim. Fakat tekrar ediyorum: *Nautilus* daha da ileri gidecek."

– Size inanmak istiyorum, Kaptan, diye cevap verdim biraz alaycı bir sesle. Hatta size inanıyorum! Hadi daha ileri gidelim! Bizim için hiçbir engel yok ki! Şu bankizi parçalayalım! Onu havaya uçuralım! Şayet direnirse, *Nautilus*'a kanat takıp üstünden uçalım!

– Üstünden mi, Bay Profesör? dedi Kaptan Nemo sakin sakin. Üstünden değil, altından geçeceğiz.

– Altından mı? diye haykırdım.

Zihnimde kaptanın projesinin ne olduğuna dair ani bir şimşek çaktı. Anlamıştım. *Nautilus*'un olağanüstü nitelikleri bu insanüstü girişimde de ona destek olacaktı.

"Görüyorum ki birbirimizi anlamaya başladık, Bay Profesör," dedi kaptan hafifçe gülümseyerek. "Daha şimdiden bu girişimin ihtimal dahilinde olduğunu –ben başarılı olacağını derdim– görebiliyorsunuz. Sıradan bir gemiyle gerçekleştirilemez olan şey *Nautilus*'la basit bir iş haline geliyor. Şayet kutup noktasında bir kıta varsa, o zaman *Nautilus* bu kıtanın önünde duracaktır. Fakat aksine karşısına açık deniz çıkarsa, kutba kadar ilerleyecektir!"

– Nitekim, dedim kaptanın muhakemesine kapılarak, deniz yüzeyi buzullarla kaplı olsa da, aşağı tabakalarda geçiş daima serbest olmalıdır. Bunu, azami deniz suyu yoğunluğunu donma derecesinden bir derece fazla olarak belirlemiş olan ilahi güce borçluyuz. Yanılmıyorsam bu bankizin suya gömülü kısmı ile suyun üzerindeki kısmı arasında dörde birlik bir orantı olmalı?

– Aşağı yukarı öyle, Bay Profesör. Aysberglerin deniz üzerindeki kısmı bir ayaksa, denizin altındaki kısmı üçtür. Şimdi bu buzdağlarının yüksekliği yüz metreyi geçmediğine göre, bunların sular altındaki kısmı sadece üç yüz metrelik bir derinliğe ulaşıyor demektir. Üç yüz metrelik bir derinlik *Nautilus* için nedir ki!

– Hiçbir şey, beyefendi.

– *Nautilus* bundan çok daha derinlere inip deniz suyunun o sabit ısı derecesinden faydalanabilir. O derinlikte yüzeyde hüküm süren sıfırın altında otuz kırk derecelik soğuk havaya hiçbir zarar görmeden meydan okuyabiliriz.

– Doğru, beyefendi, çok doğru, dedim gittikçe heyecanlanarak.

– Tek zorluk, diye sözlerine devam etti Kaptan Nemo, hava ikmali yapmadan günlerce suyun altında kalacak olmamız.

– Zorluk dediğiniz sadece bu mu? diye cevap verdim. *Nautilus* geniş rezervuarlara sahip. Onları doldururuz. Onlar da bize ihtiyacımız olan bütün oksijeni sağlar.

– Çok iyi düşündünüz, Bay Aronnax, dedi kaptan gülümseyerek. Fakat sizin tarafınızdan pervasızlıkla suçlanmak istemediğimden, bütün itirazlarımı önceden bilginize sunacağım.

– Başka itirazınız var mı ki?

– Tek bir tane. Güney Kutbu denizle kaplı ise, bu denizin tamamen donmuş halde olması ihtimali mevcut. Bu durumda yüzeye asla çıkamayız.

– İyi de *Nautilus*'un korkutucu bir mahmuza sahip olduğunu unutuyorsunuz, beyefendi. Bu buz tarlalarına yanlamasına saldırıp çatlatamaz mıyız?

– Ah Bay Profesör, bugün ne kadar da parlak fikirleriniz var öyle!

– Kaldı ki, diye ekledim iyice heyecanlanarak, niçin Güney Kutbu'nda da Kuzey Kutbu'nda olduğu gibi açık denizle karşılaşmayalım ki, Kaptan? Soğuk havanın hüküm sürdüğü kutuplar ile dünyanın coğrafi kutupları ne güney yarımkürede ne de kuzey yarımkürede kesişir. Aksi ispatlanana kadar dünyanın bu iki noktasında ya bir kıta ya da buzsuz bir okyanus olduğu varsayılmalıdır.

– Bence de öyle, Bay Aronnax, diye cevap verdi Kaptan

Nemo. Size sadece şu kadarını söylemek isterim. Projeme o kadar itiraz ettikten sonra, şimdi siz beni bu projenin lehine savlarla eziyorsunuz.

Kaptan Nemo doğru söylüyordu. Cüretkârlıkta onu geçmiştim! Onu kutba gitmeye teşvik eden bendim! Ondan önce davranıyor, ondan daha ileri gidiyordum... Fakat hayır! Ah seni zavallı çılgın! Kaptan Nemo meselenin artılarını ve eksilerini senden çok daha iyi biliyor, senin kendini nasıl hayallere ve imkânsıza kaptırdığını gözlemleyip eğleniyordu!

Bu sırada kaptan bir an dahi kaybetmemişti. Tek bir işaretiyle ikinci kaptan belirdi. İki adam o anlaşılmaz dillerinde hızlı hızlı konuştu. İkinci kaptan ya olaydan zaten haberdardı ya da projeyi gerçekleştirilebilir bulduğu için hiçbir şaşkınlık belirtisi göstermedi.

Ancak ikinci kaptanın duygusuzluğu bile Conseil'inki kadar kusursuz olamazdı. Bu mert delikanlıya Güney Kutbu'na gitme niyetimizi açıkladığımda, Conseil'in bu haberime verdiği tek tepki "Beyefendi nasıl isterlerse" oldu ve ben de bu kadarıyla yetinmek zorunda kaldım. Ned Land'e gelince, hiçbir insan omuzlarını ondan daha fazla silkemezdi.

"Nasıl desem, beyefendi," dedi bana, "size ve sizin o Kaptan Nemo'nuza acıyorum!"

– Fakat kutba gidiyoruz, üstat Ned.

– Olabilir. Fakat asla geri dönmeyeceksiniz!

Ve bunları söyleyen Ned, yanımdan ayrılırken belirttiği gibi "yanlış bir şey yapmamak" için kamarasına döndü.

Bu sırada bu cüretkâr girişim için gerekli hazırlıklar başlamıştı. *Nautilus*'un güçlü pompaları rezervuarlara hava basıp bu havayı yüksek bir basınçla sıkıştırıyordu. Saat dörde doğru Kaptan Nemo bana platform panolarının kapanacağını haber verdi. Geçmek üzere olduğumuz kalın bankize son bir kez baktım. Hava açık, atmosfer oldukça berrak, soğuk son derece keskindi. Sıcaklık sıfırın altında on iki

dereceydi. Fakat rüzgâr dinmiş olduğundan, bu soğuk fazla dayanılmaz gelmiyordu.

On kadar adam ellerinde kazmalarla *Nautilus*'un bordasına çıktı ve karinanın etrafını saran buzu kırarak temizledi. Bu işlem hızla gerçekleştirilebildi; zira yeni oluşmuş olan buz tabakası hâlâ inceydi. Hepimiz içeri girdik. Ana rezervuarlar geminin su kesiminde bulunan henüz buz tutmamış suyla doldu. *Nautilus* çok geçmeden derinlere daldı.

Conseil'le birlikte salondaki yerimi almıştım. Açık vitrinden Güney Okyanusu'nun alt tabakalarını seyrediyorduk. Termometre yükselmeye başlamıştı. Manometrenin ibresi kadranın üzerinde bir o yana bir bu yana sapıyordu.

Aşağı yukarı 300 metre derinlikte, Kaptan Nemo'nun öngördüğü gibi bankizin kıvrımlı yüzeyinin altında yüzmeye başladık. Ancak *Nautilus* daha da derine dalarak 800 metrelik bir derinliğe ulaştı. Yüzeyde sıfırın altında on iki derece olan su sıcaklığı burada sıfırın altında on bire yükselmişti. Şimdiden bir derece kazanmıştık. İçinde bulunan ısıtıcı aletler sayesinde *Nautilus*'taki sıcaklığın bundan çok daha fazla olduğunu söylememe gerek yok. Bütün manevralar olağanüstü bir doğrulukla gerçekleştirilmekteydi.

"Beyefendinin affına sığınarak söylüyorum, buradan geçeceğiz," dedi Conseil.

– Bence de! diye cevap verdim kesin inancımı ele veren bir ses tonuyla.

Bu açık denizin altında *Nautilus*, elli ikinci meridyenden sapmadan doğrudan kutba giden yolu takip etmişti. 67° 30' enleminden 90° enlemine kadar daha katedilmesi gereken yirmi iki buçuk derece, yani beş yüz fersahtan biraz daha fazla bir mesafe vardı. *Nautilus* saatte ortalama yirmi altı millik bir hızla, yani bir ekspres trenin hızıyla ilerlemekteydi. Şayet bu hızı muhafaza edebilirse, kutba varması için kırk saat yeterli olacaktı.

Conseil ile ben gecenin bir bölümünü durumun olağanüstülüğü nedeniyle salon vitrininin önünde geçirdik. Fenerin elektrikli ışığının altında bütün deniz aydınlanıyordu. Fakat sular ıssızdı. Balıklar bu hapsolmuş sularda fazla kalmıyor, burayı sadece Antarktik Okyanusu'ndan kutuptaki açık denize gitmek için bir geçit olarak kullanıyordu. Hızla ilerlemekteydik. Hızımızı geminin uzun çelik gövdesindeki titremelerden hissedebiliyorduk.

Sabah saat ikiye doğru birkaç saatliğine dinlenmeye çekildim. Conseil de benim gibi yaptı. Pasarellalardan geçerken Kaptan Nemo'ya rastlamadım. Onun dümenci bölmesinde olduğunu varsaydım.

Ertesi gün, yani 19 Mart günü, sabah saat beşte salondaki yerimi aldım. Elektrikli parakete *Nautilus*'un hızının azaldığını gösteriyordu. Gemi o sırada yüzeye çıkıyor, fakat bu işlemi ihtiyatla, rezervuarlarını yavaş yavaş boşaltarak gerçekleştiriyordu.

Kalbim hızla çarpıyordu. Su yüzeyine çıktığımızda kutbun açık havasıyla mı karşılaşacaktık?

Hayır. Bir sarsıntıyla *Nautilus*'un, sesin boğukluğuna bakılırsa bankizin henüz son derece kalın olan alt yüzeyine çarptığını anladım. Nitekim denizcilik tabiri kullanmak gerekirse "dibe vurmuştuk". Fakat bunu ters yönde ve bin ayaklık bir derinlikte başarmıştık. Bu, 1000 ayağı su üstünde olmak üzere üstümüzde 2000 ayaklık bir buz tabakası olduğunu gösteriyordu. Yani bankizin buradaki yüksekliği bizim kenarlarında ölçtüğümüzden daha fazlaydı. Bu ise pek de iç ferahlatıcı bir durum değildi.

Gün boyunca *Nautilus* aynı şeyi tekrar tekrar denedi ve her defasında üstünde uzanan buzdan sura çarptı. Bazı anlarda bu sura 900 metre derinlikte rastlıyordu. Bu ise, 200 metresi okyanus yüzeyinin üzerinde olmak üzere 1200 metrelik bir kalınlığa işaret etmekteydi. Buzdan surun bu yük-

sekliği, *Nautilus*'un suya daldığı ilk noktadaki yüksekliğinin iki katıydı.

Bu farklı derinlikleri dikkatle kaydettim ve bu şekilde suların altında uzanan bu sıradağın deniz altı profilini çıkardım.

Akşam olduğunda durumumuzda hiçbir değişiklik olmamıştı. Buzun kalınlığı hâlâ 400-500 metreydi. Bu bariz bir azalma olsa da, okyanus yüzeyiyle aramızda hâlâ muazzam kalınlıkta bir duvar vardı.

O sırada saat sekizdi. Gemideki gündelik alışkanlığa göre *Nautilus*'un içindeki havanın dört saat önce yenilenmiş olması gerekirdi. Yine de Kaptan Nemo oksijen ikmali için rezervuarlarını henüz devreye sokmamış olsa da fazla acı çekmiyordum.

O gece sıkıntılı bir uyku uyudum. İçim bir umutla bir korkuyla doluyordu. Pek çok defa yataktan kalktım. *Nautilus*'un denemeleri devam ediyordu. Sabah saat üçe doğru bankizin alt yüzeyine sadece 50 metre derinlikte rastladığımızı gözlemledim. O halde deniz yüzeyiyle aramızda 150 ayak var demekti. Bankiz yeniden *ice field* haline dönmekte, buzdağı yerini yeniden buz ovasına bırakmaktaydı.

Gözümü manometreden ayırmıyordum. Belli bir eğimle, elektrik ışınlarının altında pırıl pırıl parlayan yüzeyi takip ederek yükselmeye devam ediyorduk. Bankiz altta ve üstte yayvan yokuşlar halinde alçalıyor, milden mile inceliyordu.

Nihayet sabah saat altıda, o hafızalardan çıkmayacak 19 Mart günü salonun kapısı açıldı. Kaptan Nemo eşikte belirdi ve "Açık deniz!" dedi.

XIV

Güney Kutbu

Derhal platforma koştum. Evet! Açık denizdi. Dağınık halde tek tük buz parçaları, hareketli aysbergler, gerisi uçsuz bucaksız denizdi. Havada dünya kadar kuş, suların altında zemine göre koyu maviden zeytin yeşiline kadar değişen binlerce balık vardı. Termometre sıfırın altında üç santigrat dereceyi işaret ediyordu. Uzaktaki buzul kütleleri kuzeydeki ufukta seçilen bankizin arkasına hapsolmuş görece bir bahardı bu.

"Biz kutupta mıyız şimdi?" diye sordum kaptana kalbim heyecandan küt küt atarken.

– Bilmiyorum, diye cevap verdi. Öğlen koordinatları belirleriz.

– Peki ama güneş bu sisin arkasından kendini gösterecek mi? dedim grimsi gökyüzüne bakarak.

– Bir an gözükse bile bana yeter, dedi kaptan.

Nautilus'un on mil ötesinde, güneye doğru iki yüz metre yüksekliğinde ıssız bir adacık yükseliyordu. Biz de ona doğru ilerlemekteydik. Ancak ihtiyatlı bir şekilde seyrediyorduk, zira bu deniz kayalıklarla dolu olabilirdi.

Bir saat sonra adacığa ulaşmıştık. İki saat sonra bu adacığın çevresini dolaşmış bulunuyorduk. Adacığın çevresi

dört ila beş mil kadardı. Bu adacık dar bir kanalla sınırlarını seçemediğimiz hatırı sayılır büyüklükteki bir kara parçasından, belki de bir kıtadan ayrılmıştı. Bu kara parçasının varlığı Maury'nin varsayımlarını doğrular gibiydi. Nitekim dâhi Amerikalı, Güney Kutbu ile altmışıncı paralelin arasındaki denizin Atlantik'in kuzeyinde asla rastlanmayan devasa boyutlarda yüzen buzullarla kaplı olduğunu belirtmişti. Bundan yola çıkarak Güney Kutup Dairesi'nin hatırı sayılır büyüklükte topraklar barındırdığı sonucuna ulaşmıştı. Zira aysbergler açık denizlerde değil, sadece kıyılarda oluşabilir. Maury'nin hesaplamalarına göre, Güney Kutbu'nu çevreleyen buzul kütlesi genişliği 4000 kilometre kadar olması gereken muazzam bir iç buzul oluşturmaktaydı.

Bu sırada *Nautilus* karaya oturmamak için, harikulade kaya yığınlarının hâkim olduğu bir kumsalın üç gomina ötesine gelince durdu. Filika denize indirildi. Kaptan, aletleri taşıyan iki adamı, Conseil ve ben filikaya bindik. Saat sabahın onuydu. Ned Land'i görmemiştim. Kanadalı şüphesiz Güney Kutbu'na vardığımızı görüp yanıldığını kabul etmek istemiyordu.

Birkaç kürek darbesi filikayı kumsala ulaştırdı. Tam Conseil yere atlayacakken ona engel oldum.

"Beyefendi," dedim Kaptan Nemo'ya, "bu kara parçasına ayak basan ilk insan olma şerefi size ait."

– Evet, beyefendi, diye cevap verdi kaptan. Şayet kutup zeminine ayak basmakta bir sakınca görmüyorsam, bunun nedeni bu zamana kadar hiçbir insanın burada ayak izini bırakmamış olmasıdır.

Bunları söyleyen kaptan yavaşça kumsala atladı. Kalbi büyük bir heyecanla çarpıyordu. Küçük bir burna doğru taşarak sona eren bir kayaya çıktı ve orada kollarını çapraz şekilde kavuşturup, haşin, sabit ve sessiz bakışlarla bu güney kutup bölgesine adeta el koydu. Bu esrime içinde geçen beş dakikadan sonra kaptan bize döndü.

"Ne zaman isterseniz, beyefendi," diye bağırdı.

Peşimden gelen Conseil'le birlikte, kaptanın iki adamını filikada bırakıp karaya çıktık.

Bu uzun alanın zemini, ezilmiş tuğladan yapılmış gibi duran kırmızımsı renkte bir tüften oluşuyordu. Zemin cürufla, lav akıntılarıyla ve ponza taşlarıyla kaplıydı. Buranın volkanik oluşumlu olduğu yadsınamazdı. Bazı yerlerde kükürtlü bir koku salan hafif fümeroller yer altı ateşinin yayılmacı gücünü halen muhafaza etmekte olduğunu teyit ediyordu. Yine de dik bir bayıra tırmandığımda, millerce genişlikteki menzilde hiçbir yanardağ göremedim. Bu Antarktika bölgesinde James Ross'un* yüz altmış yedinci meridyenin 77° 32' enleminde hâlâ aktif haldeki Erebus ve Terror kraterlerini bulduğu bilinir.

Bu ıssız kıtanın bitki örtüsü bana son derece sınırlı göründü. *Usnea melanoxantha* türüne mensup birkaç liken simsiyah kayaçların üstüne yayılmıştı. Bu bölgedeki cılız bitki örtüsünün tamamı kimi mikroskobik bitkicikler, kuvarsımsı iki kabuk arasına yerleştirilmiş hücreler olan ilkel diyatomlar ile küçük yüzme keselerinin üzerinde yüzen ve patlayan dalgaların kıyıya attığı koyu kızıl ve erguvan renkli uzun *Fucus*'lardan oluşuyordu.

Kıyı yumuşakçalarla, küçük midyelerle, *Patelle*'lerle, kalp biçiminde perdahlı midyelerle, özellikle de kafası iki yuvarlak lobdan oluşan, ince uzun ve zarımsı gövdeli *Clione*'lerle doluydu. Bunlara ek olarak, balinanın her ağzını açışında milyonlarcasını yuttuğu, kuzey buz denizlerinde yaşayan, üç santimetre uzunluğundaki *Clione*'lerden de gördüm. Gerçek birer deniz kelebeği olan bu sevimli *Pteropoda*'lar kıyı boyunca uzanan açık deniz sularına hareket katıyordu.

Diğer bitkimsi hayvanların arasında suyun sığ olduğu yerlerde birtakım mercansı ağaççıklar, James Ross'a göre Antarktika denizlerinde bin metre derinliğe kadar yaşaya-

* Sir James Clark Ross (1800-1862). Britanyalı deniz subayı, kâşif. (ç.n.)

bilen mercansı ağaççıklardan gördüm. Bunların yanı sıra *Procellaria pelagica* türüne mensup küçük *Alcyonaria*'lar ile bu iklime has çok sayıda *Asterias* ve zemini süsleyen deniz-yıldızları da gördüm.

Ancak yaşamın asıl çeşitlendiği yer gökyüzüydü. Farklı türlere mensup binlerce kuş havada bir oraya bir buraya uçuyor, çığlıklarıyla kulaklarımızı sağır ediyordu. Diğerleri kayaçları doldurmuş, bizim geçişimizi korkusuz gözlerle izliyor, laubali bir tavırla ayaklarımıza dolanıyordu. Bunlar suda çeviklikleri ve esneklikleriyle kimi zaman hızlı palamutlarla karıştırılan, ancak karada da bir o kadar hantal ve ağır olan penguenlerdi. Bu kuşlar garip çığlıklar atıyor, hareketleri bakımından ağırbaşlı, fakat son derece gürültülü kalabalık topluluklar oluşturuyordu.

Kuşların içinde uzunbacaklılar familyasından, güvercinler gibi şişman, beyaz renkli, kısa ve konik gagalı, gözlerinin etrafı kırmızı bir daireyle çevrili kıngagalar gördüm. Conseil bunlardan birkaç tane yakaladı; zira uygun şekilde hazırlandığında bunlar lezzetli birer yiyecektir. Gökyüzünde isabetli bir şekilde okyanus akbabaları olarak adlandırılan, kanat açıklıkları dört metreyi bulan is renginde albatroslar; aralarında kanatları yay biçiminde, büyük fok avcıları olan *Quebrantahuesos*'lar* da olmak üzere devasa fırtınakuşları; gövdesinin altı siyah beyaz, bir tür küçük ördek olan ispinozlar ile son olarak kimileri beyazımsı, kanatlarının ucu kahverengi, diğerleri Antarktika denizlerine özgü ve mavi renkte çok sayıda fırtınakuşu gördüm. Conseil'e "Bunlar o kadar yağlıdır ki," dedim, "Faroe Adaları sakinleri bunları yakmak için uçlarına küçük bir fitil bağlamakla yetinirler."

"Fitilleri de olsaymış," diye cevap verdi Conseil, "kusursuz lambalar olacaklarmış! Keşke doğa bunları önceden fitille donatsaymış!"

---

* (İsp.) Balık kartalı. (ç.n.)

Yarım mil sonra zemin penguen yuvalarıyla delik deşik bir hale geldi. Bunlar yumurtlama için açılmış bir tür yer altı yuvasıydı. Buralardan çok sayıda kuş çıkıyordu. Kaptan Nemo daha sonra bu kuşlardan yüzlercesini yakalattı; zira bunların siyah eti son derece lezzetlidir. Bu kuşlar eşek anırtıları çıkarıyordu. Kaz büyüklüğünde, gövdeleri arduvaz rengi, alt tarafları beyaz, boyunları limon renginde bir şeritle çevrili bu hayvanlar hiçbir şekilde kaçmaya yeltenmiyor, taş darbeleriyle öldürülmelerine boyun eğiyorlardı.

Bu sırada sis bir türlü kalkmıyordu. Saat on birde güneş hâlâ yüzünü göstermemişti. Güneşin olmaması beni kaygılandırmadı değil. Güneş olmadan gözlem yapılması imkânsızdı. O zaman kutba ulaşıp ulaşmadığımızı nasıl anlayacaktık?

Kaptan Nemo'nun yanına geldiğimde, onu dirseklerini bir kaya parçasına dayamış, gökyüzünü seyrederken buldum. Kaptan sabırsız, canı sıkkın görünüyordu. Fakat elden ne gelirdi ki? Bu cüretkâr ve güçlü adam denize söz geçirse de, güneşe söz geçiremiyordu.

Güneş bir an bile görünmeden saat öğleyi vurdu. Güneşin sis perdesinin arkasında tam olarak nerede olduğunu belirlemek bile imkânsızdı. Kısa süre sonra sis kara çevirdi.

Kaptan bana sadece "Yarın görüşürüz," dedi ve kar fırtınalarının içinden geçerek *Nautilus*'a geri döndük.

Biz yokken ağ atılmıştı. Güverteye çekilen balıkları ilgiyle inceledim. Antarktika denizleri daha alçak bölgelerdeki fırtınalardan kaçan ve doğruyu söylemek gerekirse doğrudan musurlarla foklara yem olan çok sayıda göçmen balığa sığınak teşkil ediyordu. Şeffaf çizgilerle çevrili, iğneli, beyazımsı kıkırdaklı balıklara mensup, güney buz denizlerine özgü, bir desimetre uzunluğunda birkaç iskorpit; üç ayak boyunda, son derece uzun gövdeli, derisi beyaz, gümüşi ve perdahlı, kafası yuvarlak, sırtında üç adet yüzgeci bulunan, burunları ağızlarına doğru kıvrılan bir hortumla biten Antarktika

denizkedileri gördüm. Bu balığın etini tattım, fakat bayıla bayıla yiyen Conseil'in aksine tadını yavan buldum.

Kar fırtınası ertesi güne kadar sürdü. Platformda durmak imkânsızdı. Antarktika kıtasına yaptığımız bu gezide yaşanan olayları kaydettiğim salondan fırtınanın ortasında oynaşan fırtınakuşları ile albatrosların çığlıklarını duyuyordum. *Nautilus* hareketsiz durmuyordu. Kıyıyı takip eden gemi, ufku sıyırıp geçen güneşin ardında bıraktığı o yarı aydınlığın ortasında güneye doğru bir on mil daha ilerlemişti.

Ertesi gün, yani 20 Mart'ta kar durdu. Soğuk biraz daha keskinleşmişti. Termometre sıfırın altında iki dereceyi işaret ediyordu. Sis kalktı ve ben o gün nihayet gözlemimizi gerçekleştirebileceğimizi ummaya başladım.

Kaptan Nemo henüz ortada görünmediğinden, filika Conseil ile beni alıp karaya götürdü. Zeminin yapısı hep aynı, yani volkanikti. Her yerde lav, cüruf ve bazalt kalıntıları vardı. Fakat bunları kusmuş olan krateri göremiyordum. Yine binlerce kuş Antarktika kıtasının bu bölümüne hayat vermekteydi. Ancak burada egemenliklerini, yumuşak bakışlı deniz memelilerinden oluşan geniş sürülerle paylaşıyorlardı. Bunlar çeşitli türlere mensup foklardı. Bazıları yere uzanmış, diğerleri başıboş buz parçalarının üstüne yatmıştı. Pek çoğu ya denizden çıkıyor ya da denize giriyordu. Şimdiye kadar hiç insanla karşılaşmadıkları için biz yaklaşırken kaçmıyorlardı. Burada yüzlerce gemiye erzak teşkil edecek kadar fok saydım.

"Ne yalan söyleyeyim," dedi Conseil, "iyi ki Ned Land bize eşlik etmemiş!"

– Niye ki, Conseil?

– Yoksa kudurmuş avcı hepsini öldürürdü.

– Hepsi demek abartılı olur. Fakat ben de Kanadalı dostumuzu bu harikulade deniz memelilerinin birkaç tanesini zıpkınlamaktan alıkoyamazdık diye düşünüyorum. Bu ise Kaptan Nemo'nun hiç hoşuna gitmezdi; zira o, zararsız hayvanların kanını gereksiz yere akıtmıyor.

– Ve bunda haklı da.

– Kesinlikle, Conseil. Peki ama söyle bana, deniz hayvanlarına mensup bu muhteşem örnekleri daha önce hiç sınıflandırmadın mı?

– Beyefendi uygulamada pek yetkin olmadığımı çok iyi bilirler, diye cevap verdi Conseil. Beyefendi bana bu hayvanların ismini söyledikleri takdirde...

– Bunlar fok ve mors.

– Yüzgeç ayaklılar familyasına mensup iki cins, dedi bilge Conseil hiç vakit kaybetmeden. Etobur takımı, tırnaklılar grubu, *Monodelphia* altsınıfı, memeliler sınıfı, omurgalılar şubesi.

– Çok iyi, Conseil, dedim. Ancak bu iki cins, yani foklar ve morslar pek çok türe ayrılır ve yanılmıyorsam burada bu farklı türleri inceleme fırsatımız olacak. Hadi yürüyelim.

Saat sabahın sekiziydi. Güneşten istifade edebileceğimiz ana kadar daha dört saatimiz vardı. Adımlarımızı kıyının granitimsi falezi içine oyulmuş geniş bir koya yönlendirdim.

Orada diyebilirim ki bütün etrafımız, kara parçaları ve buzlar göz alabildiğine deniz memelisi kaynıyordu. Gözlerim gayriihtiyari Neptunus'un bu muazzam sürülerine bekçilik eden mitolojik çobanı, ihtiyar Proteus'u aradı. Buradaki deniz memelilerinin çoğu foktu. Bunlar erkekli dişili ayrı ayrı gruplar oluşturmuştu. Baba ailesine göz kulak olurken, anne yavrulara meme veriyordu. Şimdiden güç kazanmış olan bazı gençler birkaç adım ötede duruyordu. Bu memeliler yer değiştirmek istediklerinde gövdelerini kasmaları sonucu elde ettikleri küçük sıçrayışlarla ilerlerler ve bunu yaparken, türdeşleri olan denizineğinde gerçek bir önkol görevi gören güdük kalmış yüzgeçlerini oldukça beceriksiz bir şekilde kullanırlar. Ancak belkemiği oynak, baseni dar, tüyleri dümdüz ve sık, ayakları perdeli olan bu hayvanların doğal elementleri olan suda harikulade yüzdüklerini belirtmem gerekir. Dinlenirken ve karadayken son derece zarif duruşlar

alırlar. Nitekim bu hayvanların nazik fizyonomisini, en güzel kadın bakışının boy ölçüşemeyeceği ifadeli bakışlarını, kadifemsi ve berrak bakışlarını, sevimli duruşlarını inceleyen ve bunları kendi tarzlarında şiirselleştiren eskiler erkekleri su semenderine, dişileri ise denizkızlarına benzetmiştir.

Conseil'e bu zeki deniz memelilerinin beyin loblarının hatırı sayılır bir gelişim gösterdiğini anlattım. İnsanoğlu hariç hiçbir memeli bundan daha zengin bir beyin dokusuna sahip değildir. Nitekim foklar eğitime açıktır ve kolayca ehlileştirilebilir. Uygun şekilde terbiye edildikleri takdirde bu hayvanların insanlara av köpekleri gibi büyük hizmetlerde bulunabilecekleri konusunda ben de bazı doğabilimcilerle hemfikirim.

Bu fokların çoğu kayalıkların üzerinde veya kumlarda uyuyordu. Hiç kulağı olmayan –ve bu bakımdan çıkık kulaklı denizaslanlarından ayrılan– gerçek fokların içinde üç metre uzunluğunda, beyaz tüylü, buldok kafalı, alt ve üstçenelerinde aşağıda ve yukarıda dört adet kesici diş ile zambak biçiminde kesilmiş iki iri köpekdişi olmak üzere onar diş bulunan pek çok *Stenorhynchus* varyetesi gördüm. Bunların arasından kısa ve oynak hortumlu bir tür fok olan deniz filleri geçiyordu. Türün devleri olan bu hayvanların çevresi yirmi ayağı, yükseklikleri ise on metreyi buluyordu. Yaklaşmamıza rağmen herhangi bir harekette bulunmuyorlardı.

"Bunlar tehlikeli hayvanlar değil mi?" diye sordu Conseil.

– Hayır, diye cevap verdim. Saldırılmadığı sürece tehlikeli değiller. Yavrusunu savunan bir fokun öfkesi korkunçtur. Balıkçı teknelerini paramparça etmesi az rastlanan bir durum değildir.

– Buna hakkı var, dedi Conseil.

– Buna hayır diyemeyeceğim.

İki mil ötede koyu güney rüzgârlarından koruyan burun yolumuzu kesti. Dimdik denize inen bu burnun kıyısı

çatlayan dalgaların etkisiyle köpük köpüktü. Buranın ötesinde geviş getiren hayvanlardan oluşan bir sürüden çıkacak türden korkunç kükremeler duyuluyordu.

"Pekâlâ," dedi Conseil, "bir boğa korosu mu bu?"

– Hayır, dedim, bir mors korosu.

– Kavga mı ediyorlar?

– Ya kavga ediyorlar ya da oynuyorlar.

– Beyefendi bir mahzur görmezlerse, bunu bir görmek gerek.

– Kesinlikle görmek gerek, Conseil.

Bunun üzerine beklenmedik toprak kaymalarının arasında ilerleyip, buzların son derece kaygan bir hale getirdiği taşların üzerinden geçerek siyahımsı kayaçları aştık. Pek çok defa belimi sakatlayacak şekilde yuvarlandım. Daha ihtiyatlı veya daha sağlam olan Conseil ise sendelemiyor ve ayağa kalkmama yardım ederken bana şöyle diyordu:

"Şayet beyefendi bacaklarını açma zahmetine girerlerse, dengelerini de daha iyi muhafaza edeceklerdir."

Burnun en yüksek noktasına ulaştığımızda, morslarla dolu geniş ve bembeyaz bir düzlük gördüm. Hayvanlar kendi aralarında oynuyordu. Bunlar öfke değil, sevinç kükremeleriydi.

Morslar gövdelerinin biçimi ve uzuvlarının konumu bakımından foklara benzer. Fakat altçenelerinde köpekdişi ve kesicidiş yoktur. Üst köpekdişlerine gelince, bunlar yuvalarının çevresi otuz üç santimetreyi bulan, seksen santimetre uzunluğunda savunma dişleridir. Yoğun ve çiziksiz bir fildişinden yapılmış, fillerinkinden daha sert ve sararmaya daha az meyilli olan bu dişler piyasada çok rağbet görür. Nitekim morslar kısa süre içinde nesillerini tüketecek ölçüde amansızca yürütülen bir ava maruz kalmaktadır. Zira hamile dişileri ve gençleri ayırt etmeden katleden avcılar her yıl dört binden fazla morsu yok etmektedir.

Bu ilginç hayvanların yanından geçerken onları istediğim kadar inceleme fırsatı buldum; zira hayvanlar istiflerini hiç bozmuyordu. Kızıla kaçan pas rengi derileri kalın ve pütürlü, kürkleri ise kısa ve seyrekti. Bazılarının uzunluğu dört metreyi buluyordu. Kuzeydeki türdeşlerinden daha sakin ve daha az korkak olan bu morslar, aralarından kamp alanlarının sınırlarını gözetlemesi için nöbetçiler seçmiyordu.

Bu mors şehrini inceledikten sonra geri dönmeyi düşündüm. Saat on birdi. Eğer Kaptan Nemo gözlem yapmak için elverişli koşullar bulmuşsa, ben de bu işlem sırasında hazır bulunmak istiyordum. Yine de güneşin o gün kendini göstereceğini ummuyordum. Ufkun üzerinde yer alan iki sıkışık bulut güneşi bizden saklıyordu. Kıskanç güneş adeta yerkürenin bu ulaşılamaz noktasını insanoğlundan saklamak istiyordu.

Yine de *Nautilus*'a dönmeye karar verdim. Falezin zirvesinden geçen küçük bir patikayı takip ettik. Saat on bir buçukta karaya ayak bastığımız ilk noktaya ulaşmıştık. Kumsala çekilmiş filika kaptanı kıyıya çıkarmıştı. Kaptanın bir basalt yığını üzerinde ayakta durduğunu gördüm. Aletleri hemen yakınlarındaydı. Bakışlarını, güneşin o sırada geniş eğrisini çizmekte olduğu kuzey ufkuna dikmişti.

Yanına gidip durdum ve hiç konuşmadan bekledim. Öğle vakti geldi ve tıpkı bir önceki gün olduğu gibi güneş yüzünü göstermedi.

Kaderimiz buydu. Yine gözlem yapamamıştık. Şayet gözlem ertesi gün de gerçekleştirilemezse, konumumuzu belirleme işinden nihai olarak vazgeçmemiz gerekecekti.

Nitekim tarih tam olarak 20 Mart'tı. Ertesi gün, yani 21'inde, yani ekinoks gününde, ışığın kırılmasını hesaba katmazsak, güneş altı ay için ufkun altında kaybolacak ve güneşin yok olmasıyla birlikte uzun kutup gecesi başlayacaktı. Eylül ekinoksundan bu yana güneş kuzey ufkundan doğmuş, 21 Aralık'a kadar uzun yaylar çizerek yükselmişti.

Kuzey kutup bölgelerinde yaz gündönümüne tekabül eden bu dönemden sonra güneş tekrar alçalmaya başlamıştı. Ertesi gün de bu bölgeye son ışınlarını yollayacaktı.

Bu gözlemlerimi ve endişelerimi Kaptan Nemo'yla da paylaştım.

"Haklısınız, Bay Aronnax," dedi bana. "Şayet yarın güneşin yüksekliğini ölçemezsem, bu işlemi altı aydan önce tekrar edemem. Fakat aynı zamanda tam da seyir sırasında yaşanan tesadüfler beni bu denizlere 21 Mart günü getirdiği için, öğle vakti güneş yüzünü gösterdiği takdirde koordinatlarımızı hesaplamam kolay olacak."

– Niçin, Kaptan?

– Zira güneş bu kadar geniş yaylar çizerken, ufkun üzerindeki yüksekliğini tam olarak ölçmek güçtür. Aletler ciddi hatalar yapabilir.

– Siz nasıl hareket edeceksiniz peki?

– Sadece kronometremi kullanacağım, diye cevap verdi Kaptan Nemo. Şayet yarın, yani 21 Mart günü, öğle vakti, ışığın kırılmasını da hesaba katmak kaydıyla, kuzey ufku güneş çarkını tam olarak keserse Güney Kutbu'ndayım demektir.

– Gerçekten de öyle, dedim. Yine de bu kanıt matematiksel açıdan sağlam olmayacaktır. Zira ekinoks illa öğle vaktine denk gelmez.

– Şüphesiz, beyefendi. Fakat hata payı yüz metreyi geçmeyecektir ve bu da bizim için yeterli. O halde yarın görüşmek üzere.

Kaptan Nemo gemiye döndü. Conseil ile ben saat beşe kadar kumsalı arşınlayıp gözlemler yaptık, incelemelerde bulunduk. Büyüklük bakımından çarpıcı, meraklısının bin franktan fazla para verebileceği bir penguen yumurtasını saymazsak hiç ilginç bir nesne toplamadım. Sütlü kahverengi yumurtayı hiyeroglif yazısı gibi süsleyen çizgiler ve karakterler onu nadide bir biblo haline getiriyordu. Yumurtayı

Conseil'e teslim ettim. Emin adımlarla yürüyen ihtiyatlı delikanlı yumurtayı kıymetli bir Çin porseleniymiş gibi tutarak sağ salim *Nautilus*'a getirdi.

Orada bu nadide yumurtayı müzenin vitrinlerinden birine yerleştirdim. Akşam yemeğinde büyük bir iştahla tadı domuz etini andıran enfes bir fok ciğeri yedim. Daha sonra yatağıma yattım ve uyumadan önce Hindular gibi güneşe yalvarmadan da edemedim.

Ertesi gün, yani 21 Mart'ta, saat sabah beşte platforma çıktım. Orada Kaptan Nemo'yla karşılaştım.

"Hava biraz açıyor," dedi bana. "Benim ümidim var. Kahvaltıdan sonra bir gözlem noktası bulmak üzere karaya çıkarız."

Bu konuda anlaştıktan sonra gidip Ned Land'i buldum. Onu da yanımda götürmek istiyordum. Fakat inatçı Kanadalı bunu reddetti. İşte o anda tıpkı keyifsizliği gibi suskunluğunun da günden güne arttığını fark ettim. Ancak bu koşullarda bu inatçılığı beni üzmüyordu. Gerçekten de karada çok fazla fok vardı ve bu düşüncesiz avcıyı bu şekilde günaha sokmak doğru olmazdı.

Kahvaltı bittikten sonra karaya indim. *Nautilus* gece boyunca birkaç mil daha ilerlemiş, açık denize, dört ila beş metrelik sivri bir tepenin hâkim olduğu bir kıyının bir fersah ötesine gelmişti. Filika beni, Kaptan Nemo'yu, mürettebattan iki adamını ve teknik aletleri, yani bir adet kronometreyi, bir adet dürbünü ve bir adet barometreyi taşıyordu.

Denizi geçerken güney buz denizlerine özgü üç türe mensup çok sayıda balina gördüm. Bunlar sırt yüzgeci olmayan gerçek balina veya İngilizlerin tabiriyle "right whale"; *Balaenoptera* cinsine mensup oluklu karınlı, ismine rağmen kanat şeklinde olmayan geniş beyazımsı yüzgeçli *Humpback*; sarımsı kahverengi, balinaların en hareketlisi olan *Finback*'ti. Bu güçlü hayvanlar duman burgaçlarına benzer hava ve buhar sütunlarını yükseklere püskürttüğü zaman sesleri en

uzaklardan bile duyuluyordu. Bu çeşit çeşit memeli hayvan bu sakin sularda sürüler halinde oynaşıyordu. Güney Kutbu havzasının avcıların amansız takibine maruz kalan balinalara sığınak teşkil ettiğini artık iyice anlamıştım.

Bunların yanı sıra bir tür öbekleşmiş yumuşakçalar olan salplerin oluşturduğu upuzun beyazımsı şeritler ile dalgaların içinde salınan iri medüzler gördüm.

Saat dokuzda karaya çıktık. Gökyüzü aydınlanıyor, bulutlar güneye doğru kaçıyordu. Sis suların soğuk yüzeyini terk etmekteydi. Kaptan Nemo şüphesiz gözlem yerine dönüştürmek istediği tepeye doğru yöneldi. Fümerollerden salınan kükürt kokusuyla dolu bir havada, sivri lavların ve ponza taşlarının üzerinde yaptığımız zahmetli bir tırmanış oldu bu. Kaptan Nemo karada yürüme alışkanlığını yitirmiş bir adama göre en sarp yamaçları benim asla boy ölçüşemeyeceğim, bir dağkeçisi avcısının gıpta edeceği türden bir esneklik ve çeviklikle tırmanıyordu.

Bu yarı kristal yarı bazalt tepenin zirvesine ulaşmamız iki saat sürdü. Burada karşımıza uçsuz bucaksız bir deniz çıktı. Denizin kuzeydeki bitiş çizgisi gökyüzünde açıkça seçiliyordu. Ayaklarımızın altında beyazlığıyla göz kamaştıran buzullar, başımızın üstünde sisten arınmış uçuk mavi bir gökyüzü vardı. Kuzeyde güneş, ufuk çizgisiyle çoktan boynuzu kırılmış bir ateş topuna benziyordu. Suların içinden harikulade demetler halinde yüzlerce fıskıye yükseliyordu. Uzakta *Nautilus* uyuyan bir balinayı andırmaktaydı. Arkamızda, güneye ve doğuya doğru muazzam topraklar, kayalıklardan ve buzullardan oluşan ucu bucağı belli olmayan kaotik yığınlar uzanıyordu.

Tepenin zirvesine ulaşan Kaptan Nemo barometre aracılığıyla büyük bir titizlikle tepenin yüksekliğini ölçtü; zira gözlem yaparken bunu da hesaba katması şarttı.

On ikiye çeyrek kala, o sırada sadece ışığın kırılması sayesinde görünen güneş altın bir çark gibi kendini gösterdi ve

bu ıssız kıta ile insanoğlunun henüz seyretmediği bu denizlere son ışınlarını yaydı.

Bir ayna yardımıyla ışık kırılmasını düzelten retiküllü dürbününü eline alan Kaptan Nemo, son derece geniş bir eğri çizerek ufkun altında yavaş yavaş kaybolan güneşi inceledi. Ben kronometre tutuyordum. Kalbim küt küt atıyordu. Şayet güneş çarkının yarısının kayboluşu kronometre üzerinde öğle vaktiyle kesişirse kutup noktasındayız demekti.

"Öğlen!" diye haykırdım.

– Güney Kutbu! diye cevap verdi Kaptan Nemo ciddi bir sesle ve bana ufkun tam iki eşit parçaya böldüğü güneşi gösteren dürbünü uzattı.

Tepenin çevresini bir taç gibi ışıl ışıl parlatan güneşin son ışınlarına, ardından yavaş yavaş yamaçlarına yayılan gölgelere baktım.

O sırada Kaptan Nemo elini omzuma koyup bana şunları söyledi:

"Beyefendi, 1600'de Hollandalı Gheritk akıntılarla ve fırtınalarla sürüklenerek 64° güney enlemine ulaştı ve South Shetland Adaları'nı keşfetti. 17 Ocak 1773'te meşhur Cook otuz sekizinci meridyeni takip ederek 67° 30' enlemine, 30 Ocak 1774'te ise yüz dokuzuncu meridyen üzerinden 71° 15' enlemine geldi. 1819'da Rus Bellinghausen altmış dokuzuncu paralelde, 1821'de 111° batı boylamı üzerinden altmış altıncı paralelde bulundu. 1820'de İngiliz Bransfield altmış beşinci derecede durdu. Aynı sene anlattıklarına pek de güven olmayan Amerikalı Morrel, kırk ikinci meridyen üzerinden ilerleyerek 70° 14' enleminde açık denizi keşfetti. 1825'te İngiliz Powell altmış ikinci dereceyi geçemedi. Aynı yıl basit bir fok avcısı olan İngiliz Weddell otuz beşinci meridyen üzerinden 72° 14' enlemine, otuz altıncı meridyen üzerinden 74° 15' enlemine kadar ilerledi. 1829'da *Chanticleer*'ın komutanı olan İngiliz Forster 63° 26' enlemi ile 66° 26' boylamına ulaşarak Antarktika kıtası üzerinde

hak iddia etti. 1 Şubat 1831'de İngiliz Biscoe 68° 50' enleminde Enderby Toprakları'nı, 5 Şubat 1832'de 67° enleminde Adelaide Toprakları'nı ve 21 Şubat'ta 64° 45' enleminde Graham Toprakları'nı keşfetti. 1838'de 62° 57' enleminde bankiz tarafından durdurulan Fransız Dumont d'Urville iki yıl sonra Louis-Philippe Toprakları'nı buldu. Dumont d'Urville bundan iki yıl sonra, 21 Ocak'ta, güneyde başka bir uç noktada, 66° 30'da Adélie Toprakları'na, sekiz gün sonra, 64° 40'ta Clarie Toprakları'na adını verdi. 1838'de İngiliz Wilkes yüzüncü meridyen üzerinden altmış dokuzuncu paralele kadar ilerledi. 1839'da İngiliz Balleny Kutup Dairesi'nin sınırları üzerinde Sabrina Toprakları'nı keşfetti. Son olarak 1842'de *Erebus* ve *Terror* adlı gemilere binen İngiliz James Ross, 12 Ocak'ta 76° 56' enleminde ve 171° 7' doğu boylamında Victoria Toprakları'nı buldu. Aynı ayın 23'ünde, o zamana kadar yerkürenin ulaşılan en güney noktası olan yetmiş dördüncü paralele ulaştı. Ross 27'sinde 76° 8'e, 28'inde 77° 32'ye, 2 Şubat'ta 78° 4'e geldi. 1842'de yetmiş birinci dereceye ulaştıysa da burayı geçemedi. Ve şimdi ben, 21 Mart 1868 tarihinde doksanıncı derece üzerinden Güney Kutbu'na ulaşmış bulunan Kaptan Nemo, yerkürenin bilinen kıtalarının altıda birine tekabül eden bu bölümüne el koyuyorum."

– Kimin adına, Kaptan?

– Kendi adıma, beyefendi!

Bunları söyleyen Kaptan Nemo, üzerine altın renkli bir N harfi işlenmiş olan siyah bir bayrak açtı. Ardından son ışınlarıyla ufku yalamakta olan güneşe dönerek:

"Elveda, güneş!" diye haykırdı. "Şimdi yok ol, ey parlak yıldız! Bu açık denizlerin altına çekil ve bırak altı aylık gece gölgelerini yeni topraklarımın üzerine yaysın."

XV

Kaza mı, Yoksa Basit Bir Olay mı?

Ertesi gün, yani 22 Mart'ta, saat sabahın altısında gidiş hazırlıkları başladı. Alacakaranlığın son ışıkları da gecenin içinde kaybolmaktaydı. Keskin bir soğuk vardı. Takımyıldızlar şaşırtıcı bir yoğunlukla ışıldıyordu. En tepede Antarktika bölgesinin Kutupyıldızı olan o harikulade Güney Haçı parlıyordu.

Termometre sıfırın altında on iki dereceyi gösteriyordu. Gittikçe serinleyen rüzgâr insanın derisini ısırıyordu. Buzullar açık denizin üstünde çoğalmaya başlamıştı. Deniz her yerde donmaya yüz tutmuştu. Deniz yüzeyine yayılmış olan çok sayıda siyahımsı parçalar yakın zamanda oluşacak olan ince buz tabakasının habercisiydi. Kışın altı ayı boyunca donan güney kutup havzası elbette tamamen ulaşılamaz bir hale gelmekteydi. Bu dönemde balinalara ne oluyordu? Şüphesiz bankizin altından geçip daha yaşanabilecek denizler arıyorlardı. En zorlu iklim şartlarında yaşamaya alışmış olan foklarla morslar ise buz tutan bu bölgede kalıyordu. Bu hayvanlar içgüdüsel olarak *ice field*'ların içine delikler açar ve bu delikleri hep açık tutarlar. Bu deliklerden çıkıp nefes alırlar. Soğuktan kaçan kuşlar da kuzeye göç ettiğinde, bu deniz memelileri kutup kıtasının yegâne hâkimi olarak kalırlar.

Bu sırada su rezervuarları dolmuş, *Nautilus* yavaş yavaş suya dalmaya başlamıştı. Bin ayaklık bir derinliğe gelince durdu. Pervanesi suları dövdü ve saatte on beş millik bir hızla dosdoğru kuzeye doğru ilerlemeye başladı. Akşama doğru bankizin muazzam kabuğunun altında seyretmeye başlamıştı bile.

Salonun panoları tedbir olarak kapatılmıştı; zira *Nautilus*'un gövdesi suya gömülmüş bir kütleye çarpabilirdi. Böylece ben de o günü aldığım notları temize çekerek geçirdim. Zihnim tamamen kutup hatıralarıyla doluydu. Dünyanın bu ulaşılamaz noktasına hiç yorulmadan, hiçbir tehlikeye maruz kalmadan, sanki yüzen vagonumuz raylardan kayıp gitmiş gibi ulaşmıştık. Ve şimdi dönüş yolu gerçek anlamda başlamış bulunuyordu. Beni bekleyen buna benzer yeni sürprizler var mıydı? Deniz altı harikaları o kadar uçsuz bucaksızdı ki, daha başka sürprizlerin beni beklediğine inanıyordum. Kader bizi beş buçuk ay önce bu gemiye atmıştı. Toplamda on dört bin fersah yol katetmiştik. Ekvatorun uzunluğundan daha fazla olan bu yol sırasında kâh ilginç kâh korkunç ne çok olayla karşılaşmıştık: Crespo ormanlarında av, Torres Boğazı'nda karaya oturuşumuz, mercan mezarlığı, Seylan inci tarlaları, Arap tüneli, Santorini'nin ateşi, Vigo Körfezi'ndeki milyonlar, Atlantis, Güney Kutbu! Gece boyunca bütün bu anılar düşten düşe geçerek beynime bir an olsun rahat bir uyku uyutmadı.

Saat sabah üçte şiddetli bir sarsıntıyla uyandım. Yatakta doğrulup karanlığın ortasında etrafı dinlemeye başladım. Tam o sırada birdenbire odanın ortasına yuvarlandım. Şüphesiz karaya oturan *Nautilus* yan yatmıştı.

Duvarlara tutuna tutuna pasarellalardan geçip ışıklı tavanın aydınlattığı salona gittim. Mobilyalar devrilmişti. Neyse ki ayaklarından sıkı sıkı çakılmış olan vitrinler şoka dayanmıştı. Artık dikey durmadığımız için sancak tarafındaki tablolar duvar halılarına yapışmış, iskele tarafındaki

tabloların alt kenarları duvardan bir ayak kadar açılmıştı. Demek ki *Nautilus* sancak tarafına doğru yan yatmıştı ve üstelik tamamen hareketsizdi de.

İçeriden ayak sesleri, karmakarışık sesler duyuyordum. Ancak Kaptan Nemo görünürlerde yoktu. Tam salondan çıkacağım sırada Ned Land ve Conseil içeri girdiler.

"Ne oldu?" diye sordum hemen.

– Aynı şeyi ben de beyefendiye soracaktım, diye cevap verdi Conseil.

– Hay lanet olsun! diye haykırdı Kanadalı. Ben bunun olacağını biliyordum! *Nautilus* karaya oturdu ve yan yatışına bakılırsa, bu sefer Torres Boğazı'ndaki gibi yakayı kurtarabileceğini hiç sanmıyorum.

– Peki ama en azından gemi deniz yüzeyine çıktı mı? diye sordum.

– Bunu bilmiyoruz, dedi Conseil.

– Bundan kolayca emin olabiliriz, dedim.

Manometreyi kontrol ettim ve aletin üç yüz altmış metrelik bir derinliği gösterdiğini görünce hayrete düştüm.

"Bu ne anlama geliyor?" diye haykırdım.

– Bunu Kaptan Nemo'ya sormak gerek, dedi Conseil.

– Peki ama onu nerede bulabiliriz? diye sordu Ned Land.

– Benimle gelin, dedim yoldaşlarıma.

Salondan çıktık. Kütüphanede kimse yoktu. Ana merdivende, mürettebat bölmesinde de kimse yoktu. Kaptan Nemo'nun dümenci bölmesinde olduğunu varsaydım. En iyisi beklemekti. Hep birlikte salona döndük.

Kanadalı dostumuzun söylenmelerini es geçeceğim. Öfkelenmek için iyi nedenleri vardı. Hiç karşılık vermeden onun bu öfkesini istediği gibi açığa vurmasına izin verdim.

Nautilus'un içinden gelen en ufak seslere dahi kulak kesileli yirmi dakika olmuştu ki, Kaptan Nemo içeri girdi. Bizi fark etmiş gibi görünmüyordu. Genelde son derece duygusuz olan fizyonomisi belli bir kaygıyı dışa vuruyordu.

Sessizce pusulayı ve manometreyi inceledi, ardından parmağını dünya haritasının üstünde güney buz denizlerini gösteren bir noktaya koydu.

Kaptanı bölmek istemedim. Sadece birkaç dakika sonra bana doğru döndüğünde, onun Torres Boğazı'ndan geçerken kullandığı tabiri tekrar ederek ona şöyle dedim:

"Bir olay mı var, Kaptan?"

– Hayır, beyefendi, diye cevap verdi, bu sefer bir kaza oldu.

– Ciddi bir kaza mı?

– Belki.

– Tehlike yakın mı?

– Hayır.

– *Nautilus* karaya mı oturdu?

– Evet.

– Peki bu nasıl oldu?

– İnsanların beceriksizliğinden değil, doğanın öngörülememesinden kaynaklandı. Manevralar sırasında en ufak bir hatamız olmadı. Yine de dengeler değiştiğinde ortaya çıkan sonuçların önüne geçemeyiz. Beşeri kanunlara meydan okuyabiliriz, fakat doğa kanunlarına direnemeyiz.

Kaptan Nemo böyle felsefi düşüncelere dalmak için tuhaf bir anı seçmişti. Sonuçta verdiği cevaptan hiçbir şey öğrenememiştim.

"Bu kazanın sebebinin ne olduğunu öğrenebilir miyim, beyefendi?" diye sordum.

– Devasa bir buzul kütlesi, bütün bir dağ ters dönmüş, diye cevap verdi. Aysbergler daha sıcak suların veya tekrar eden sarsıntıların etkisiyle temelden aşındığında ağırlık merkezleri yükselir. İşte o zaman blok halinde tepetaklak olurlar. Burada olan da bu. Bu kütlelerden biri ters dönerken o sırada suyun altında yüzmekte olan *Nautilus*'a çarptı. Ardından geminin altına kayıp onu karşı konamaz bir güçle kaldırdı

ve şu anda yan yatmakta olduğu daha az yoğunluktaki katmanlara taşıdı.

– Peki ama *Nautilus*'u, yeniden dengeye oturacak şekilde rezervuarlarını boşaltarak kurtaramaz mıyız?

– Şu an tam da bunu yapıyoruz, beyefendi. Pompaların gürültüsünü duyabilirsiniz. Manometrenin ibresine bir bakın. *Nautilus*'un yükseldiğini gösteriyor. Ancak buzul kütlesi de onunla birlikte yükseliyor. Bu kütlenin yükselişinin önüne bir engel çıkmadıkça konumumuz değişmeyecek.

Nitekim *Nautilus* hâlâ sancak tarafına doğru yan yatmış durumdaydı. Şüphesiz buzul kütlesi kendiliğinden durduğunda gemi de düzelecekti. Ancak o an gelmeden önce bankizin üst tarafına çarpıp çarpmayacağımızı, iki buzul yüzey arasında kalıp korkunç bir şekilde ezilip ezilmeyeceğimizi kim bilebilirdi ki?

İçinde bulunduğumuz durumun ortaya çıkaracağı bütün sonuçları tartıyordum. Kaptan Nemo gözünü manometreden ayırmıyordu. *Nautilus* aysbergin düşüşünden bu yana aşağı yukarı yüz elli ayak kadar yükselmişti. Fakat gemi hâlâ eğik durumdaydı.

Birden gövdede hafif bir hareket hissedildi. *Nautilus*'un biraz doğrulduğuna şüphe yoktu. Salonda duvara asılı olan nesneler gözle görülür şekilde normal konumlarına dönmüştü. Duvarlar yeniden dik açı yapmaya başlamıştı. Hiçbirimiz tek kelime etmiyorduk. Kalbimiz heyecandan küt küt atarak geminin doğrulmasını gözlemliyor, hissediyorduk. Ayaklarımızın altındaki zemin yeniden yataylaştı. On dakika bu şekilde geçti.

"Nihayet doğrulduk!" diye haykırdım.

– Evet, dedi Kaptan Nemo salonun kapısına yönelerek.

– Peki ama yüzebilecek miyiz? diye sordum.

– Elbette, diye cevap verdi kaptan. Rezervuarlar henüz boşaltılmadığına göre tabii yüzebileceğiz. Rezervuarlar boşaldığında, *Nautilus* deniz yüzeyine çıkacaktır.

Kaptan dışarı çıktı ve kısa süre sonra onun emriyle *Nautilus*'un yükselişinin durdurulduğunu fark ettim. Nitekim yükselişi durmasaydı gemi kısa süre sonra bankizin alt kısmına çarpacaktı. Gemiyi orta sularda tutmak en iyisiydi.

"Ucuz kurtulduk!" dedi Conseil.

– Evet. İki buzul kütlesi arasında ezilebilir ya da en azından hapsolabilirdik. İşte o zaman hava ikmali de yapamayacağımız için... Evet! Ucuz kurtulduk!

– Tehlike gerçekten geçtiyse tabii! diye mırıldandı Ned Land.

Kanadalı'yla gereksiz bir tartışmaya girmek istemediğimden cevap vermedim. Kaldı ki panolar tam o sırada açıldı ve dışarıdaki ışık açılan vitrinden içeri girdi.

Dediğim gibi gemi yüzer durumdaydı. Ancak on metre mesafede, *Nautilus*'un dört bir yanında göz kamaştırıcı buzul duvarları yükselmekteydi. Altta da üstte de aynı buzdan duvar vardı. Üstte buzul kütlesi vardı; zira bankizin alt yüzeyi muazzam bir tavan gibi uzanıyordu. Altta buzul kütlesi vardı; zira devrilen buz kütlesi yavaş yavaş kaymış, yan duvarlarda onu olduğu yerde tutacak iki destek noktası bulmuştu. *Nautilus* aşağı yukarı yirmi metre genişliğinde, içi durgun sularla dolu gerçek bir buz tünelinin içine hapsolmuştu. Yani geminin burada ya ileriye ya da geriye giderek çıkması, ardından da birkaç metre daha derinde, bankizin altında serbest bir geçiş yolu bulması kolaydı.

Tavandaki ışıklar sönmüştü. Ancak salon yoğun bir ışıkla pırıl pırıldı. Bunun nedeni, buzdan duvarların güçlü yansımasının geminin fenerinden çıkan ışınları şiddetli bir yoğunlukla bize geri yolluyor olmasıydı. Pillerden elde edilen ışınların rasgele kesilmiş bu iri buz kütleleri üzerinde yarattığı etkiyi tasvir etmem çok güç. Buz kütlesinin her bir açısı, her bir köşesi, her bir yüzü buzun içinden geçen damarların yapısına göre değişiklik gösteriyordu. Etraf göz kamaştırıcı değerli taşlarla dolu, bilhassa gökyakutun mavisinin zümrüt

yeşiline karıştığı bir maden gibiydi. Orada burada sonsuz bir yumuşaklıkla ışıldayan yarı donuk renkler, insan gözünün parıltısına dayanamayacağı ateşten elmaslar gibi parlıyordu. Geminin fenerinin gücü, birinci sınıf bir deniz fenerinin merceksi levhalarından yansıyan bir lambanınki gibi yüz katına çıkmıştı.

"Ne kadar da güzel! Ne kadar da güzel!" diye haykırdı Conseil.

– Evet, dedim, bu harikulade bir manzara. Öyle değil mi, Ned?

– Ah evet, şeytanlar götürsün ki öyle! diye atıldı Ned Land. Bu gerçekten de harika! Bunu kabul etmek zorunda olduğum için öfkeden kuduruyorum. Böyle bir şey daha önce hiç görülmemiştir. Fakat bu manzara bize çok pahalıya mal olabilir. Açık konuşmak gerekirse, bence burada Tanrı'nın insanoğlunun görmesini istemediği şeyleri görüyoruz!

Ned haklıydı. Manzara fazla güzeldi. Birdenbire Conseil'in çığlığıyla döndüm.

"Ne var?" diye sordum.

– Beyefendi gözlerini kapasınlar! Beyefendi bakmasınlar!

Bunları söyleyen Conseil ellerini gözkapaklarının üstüne bastırıyordu.

"Peki ama neyin var, evlat?"

– Gözlerim kamaştı, kör oldum!

Bakışlarımı gayriihtiyari vitrine doğru çevirdim; fakat vitrini yakıp kavuran ışığa dayanamadım.

Neler olduğunu anlamıştım. *Nautilus* büyük bir hızla ilerlemeye başlamıştı. Bu nedenle buzul duvarlarının o sakin parıltısı bir anda cayır cayır yanan çizgilere dönüşmüştü. Bu binlerce elmastan yansıyan ışıklar birbirine karışıyordu. Pervanesinin itiş gücüyle ilerlemekte olan *Nautilus* bir şimşek geçidinin içinde seyahat ediyordu.

Bu sırada salonun panoları kapandı. Gözler güneş ışınlarına fazlaca maruz kaldığında retina önünde oluşan türden

eşmerkezli ışık halkalarıyla dolu gözlerimizi ellerimizle bastırıyorduk. Gözlerimizdeki acının dinmesi için belli bir süre geçmesi gerekti.

Nihayet ellerimizi indirdik.

"İnanın böyle bir şeyin olabileceğine asla inanmazdım," dedi Conseil.

– Ben böyle bir şeyin olduğuna hâlâ inanamıyorum! diye atıldı Kanadalı.

– Karaya döndüğümüzde, diye ekledi Conseil, bu kadar doğa harikasına doymuş vaziyette o sefil kıtalar ve insanoğlunun elinden çıkmış küçücük eserler hakkında kim bilir neler düşüneceğiz! Hayır, meskûn topraklar artık bize layık değil!

Duygusuz bir Flamanın ağzından böyle sözler duymak coşkumuzun kaynama noktasına vardığını gösteriyordu. Ancak Kanadalı dostumuz bu coşkuya kendi soğuk suyunu ilave etmeyi ihmal etmedi.

"Meskûn topraklar mı!" dedi başını sallayarak. "Sakin olun, dostum Conseil, oralara asla dönemeyeceğiz!"

O sırada saat sabahın beşiydi. Tam o anda *Nautilus*'un pruvasında bir sarsıntı meydana geldi. Geminin mahmuzunun bir buzul kütlesine çarptığını anladım. Bu hatalı bir manevra olmalıydı; zira buzul kütleleriyle tıkanmış bu tünelde seyretmek çok güçtü. Bu nedenle Kaptan Nemo'nun rotasını değiştirerek bu engellerin etrafından dolaşacağını veya tünelin girintilerini çıkıntılarını takip edeceğini düşündüm. Her şıkta geminin ilerlemesi tamamen engellenmiş olamazdı. Yine de beklentimin aksine *Nautilus* son derece hissedilir bir şekilde geri geri gitmeye başladı.

"Geri mi gidiyoruz?" dedi Conseil.

– Evet, diye cevap verdim. Bu tarafta tünelin çıkışı olmasa gerek.

– O zaman ne olacak?

– O zaman, dedim, yapılacak manevra basit. Geri geri gidip güneydeki çıkıştan çıkacağız, hepsi bu.

Böyle konuşarak kendimi gerçekte olduğumdan daha emin göstermeye çalışıyordum. Bu arada *Nautilus*'un geriye gidişi hızlanıyor, pervanesini ters yönde hareket ettiren gemi bizi büyük bir süratle sürüklüyordu.

"Bu gecikeceğiz demektir," dedi Ned.

– Ne fark eder, birkaç saat az veya fazla, yeter ki buradan çıkabilelim.

– Evet, diye tekrar etti Ned, yeter ki buradan çıkabilelim.

Bir süre salonla kütüphane arasında dolaştım. Oturmakta olan yoldaşlarım susuyordu. Kısa süre sonra kendimi divana atıp elime bir kitap aldım. Gözlerim sayfaları mekanik şekilde taramaya başladı.

On beş dakika sonra yanıma gelen Conseil bana şöyle dedi:

"Beyefendinin okudukları kitap ilginç mi?"

– Çok ilginç, diye cevap verdim.

– Buna inanırım. Zira beyefendinin okudukları kitap beyefendinin kitabı!

– Benim kitabım mı?

Gerçekten de elimde deniz altı zenginlikleriyle ilgili kendi kitabım vardı ve ben farkına bile varmamıştım. Kitabı kapattım ve salonla kütüphane arasında dolaşmaya devam ettim. Ned ve Conseil kendi kamaralarına çekilmek üzere ayağa kalktılar.

"Benimle kalın, dostlarım," diyerek onlara engel oldum. "Bu çıkmazdan çıkana kadar hep birlikte kalalım."

– Beyefendi nasıl arzu ederlerse, diye cevap verdi Conseil.

Birkaç saat geçti. Sık sık salonun duvarlarında asılı duran aletleri inceliyordum. Manometre *Nautilus*'un üç yüz metre derinlikte olduğunu, pusula güneye doğru ilerlediğini, parakete bu kadar sıkışık bir alanda saatte yirmi mil gibi aşırı bir hızla seyrettiğini gösteriyordu. Kaptan Nemo ne kadar acele etse az olduğunu, o sırada her geçen dakikanın bir yüzyıl anlamına geldiğini çok iyi biliyordu.

Saat sekiz yirmi beşte ikinci bir sarsıntı meydana geldi. Bu sefer kıç tarafında. Betim benzim attı. Yoldaşlarım yanıma gelmişti. Conseil'in elini tuttum. Birbirimize soran gözlerle bakıyorduk. Düşüncelerimizi sözcüklere döksek bu kadar doğrudan anlaşamazdık herhalde.

O sırada kaptan salona girdi. Yanına gittim.

"Yol güneyde de mi tıkandı?" diye sordum.

– Evet, beyefendi. Aysberg tepetaklak olurken bütün çıkışları kapattı.

– Sıkıştık mı?

– Evet.

XVI

Havasızlık

Böylece *Nautilus*'un etrafı, altı da üstü de aşılamaz bir buz duvarıyla kapandı! Bankizin tutsağıydık! Kanadalı masaya korkunç bir yumruk indirdi. Conseil susuyordu. Ben kaptana baktım. Yüzü yeniden o her zamanki ifadesizliğine bürünmüştü. Kollarını kavuşturmuş düşünüyordu. Bu sırada *Nautilus* artık hiç hareket etmiyordu.

Nihayet kaptan söze başladı:

"Beyler," dedi sakin bir sesle, "içinde bulunduğumuz koşullarda ölmenin iki yolu vardır."

Bu esrarengiz şahıs adeta öğrencilerine ispat anlatan bir matematik öğretmeni gibi davranıyordu.

"İlki," diye devam etti kaptan, "ezilerek ölmek. İkincisi ise havasız kalarak ölmek. Açlıktan ölme ihtimalinden hiç bahsetmiyorum; zira *Nautilus*'taki erzak muhakkak bizden daha uzun dayanacaktır. O halde biz ezilme veya havasız kalma ihtimalleri üzerine kafa yoralım."

– Havasız kalma ihtimaline gelince, Kaptan, dedim, ondan da korkmaya gerek yok. Zira rezervuarlarımız dolu.

– Doğru, diye cevap verdi Kaptan Nemo. Fakat bu rezervuarlar ancak iki günlük hava sağlayabilir. Şimdi biz otuz altı saattir sulara gömülmüş durumdayız ve *Nautilus*'un

ağırlaşan havası şimdiden yenilenmeye muhtaç. Kırk sekiz saat içinde rezervimiz tükenmiş olacak.

– O halde biz de kırk sekiz saat içinde kendimizi kurtaralım, Kaptan!

– Bunu en azından etrafımızı saran buzul duvarı delerek deneyeceğiz.

– Hangi taraftan deleceğiz?

– Bunu iskandil sayesinde öğreneceğiz. *Nautilus*'u alttaki buz kütlesine oturtacağım ve dalış takımlarını giyecek olan adamlarım aysbergin en ince duvarını kıracaklar.

– Salonun panolarını açabilir miyiz?

– Bunda hiçbir mahzur yok. Nasıl olsa hareket etmiyoruz.

Kaptan Nemo dışarı çıktı. Kısa süre sonra duyulan ıslık sesleri suyun rezervuarlara dolmakta olduğunu haber verdi. *Nautilus* ağır ağır alçaldı ve alttaki buz kütlesinin deniz içinde bulunduğu derinliğe tekabül eden üç yüz elli metrelik bir derinlikte buzdan zemine oturdu.

"Dostlarım," dedim, "durum vahim. Fakat sizlerin cesaretine ve enerjisine güveniyorum."

– Beyefendi, diye cevap verdi Kanadalı, yakınmalarımla sizin canınızı sıkacağım zaman bu zaman değil. Hepimizin selameti için her şeyi yapmaya hazırım.

– Bu çok iyi, Ned, dedim elimi Kanadalı'ya uzatarak.

– Şunu da eklemek isterim, diye sözlerine devam etti Ned, zıpkın kadar kazma kullanmada da becerikli olduğumdan, şayet kaptana bir faydam dokunabilirse benden istediği gibi faydalanabilir.

– Yardım teklifinizi geri çevirmeyecektir. Benimle gelin, Ned.

Kanadalı'yı *Nautilus*'un adamlarının dalış takımlarını giydikleri odaya götürdüm. Kaptana Ned'in teklifinden bahsettim. Teklif kabul edildi. Kanadalı deniz kıyafetini sırtına geçirdi ve çalışma arkadaşlarıyla aynı zamanda hazır hale geldi. Hepsi sırtında Rouquayrol aleti taşıyordu.

Geminin rezervuarları bu aletlere büyük miktarda temiz hava yüklemişti. Bu, *Nautilus*'un rezervinden ödünç alınan hatırı sayılır fakat elzem bir miktardı. Ruhmkorff aletlerine gelince, bu ışıklı ve elektrik ışığıyla aydınlanan suların ortasında bunlar gereksiz hale gelmişti.

Ned giyindikten sonra vitrinleri açılmış olan salona döndüm ve Conseil'in yanına oturup *Nautilus*'u çevreleyen ve destekleyen buz tabakalarını inceledim.

Birkaç dakika sonra mürettebattan on iki kadar adamın buzul kütlesine ayak bastığını gördük. Bu adamların arasında Ned Land'i uzun boyuyla ayırt etmek kolaydı. Kaptan Nemo da onlarla birlikteydi.

Kaptan buzdan suru delmeye girişmeden önce çalışmaların iyi yolda ilerlemesini güvence altına almak üzere birkaç sondaj yaptırdı. Upuzun iskandiller yanlardaki duvarlara daldırıldı. Fakat on beş metreye gelindiğinde bile iskandiller yine kalın bir buz tabakasıyla karşılaşıyordu. Üstteki yüzeye saldırmak faydasızdı; zira burası yüksekliği dört yüz metreyi aşan bankizin kendisiydi. Bunun üzerine Kaptan Nemo adamlarını alttaki buz tabakasına yönlendirdi. Orada on metrelik bir duvar bizi sudan ayırmaktaydı. Bu *ice field*'ın kalınlığı bu kadardı. O andan itibaren iş, bu tabakadan yüzölçümü olarak *Nautilus*'un su kesimine eşit bir parça kesip çıkarmaya kalıyordu. Bu ise, buz tarlasının altına inmemizi sağlayacak büyüklükte bir delik açabilmek için aşağı yukarı 6500 metreküp buz çıkarmak anlamına geliyordu.

Çalışmalar derhal başladı ve yorulmak nedir bilmeyen bir inatla devam etti. *Nautilus*'un etrafını kazmak yerine – bu çok daha büyük zorluklara yol açardı–, Kaptan Nemo devasa çukuru geminin kıç iskelesinin sekiz metre uzağına çizdirdi. Ardından kaptanın adamları çukurun çevresini pek çok noktasından aynı anda oymaya başladı. Kısa süre sonra kazmalar bu sıkışık maddeye güçlü darbeler indirdi ve kütleden iri parçalar koptu. Özgül ağırlığın ilginç bir etkisi

sonucu sudan daha hafif olan bu parçalar tabiri caizse tünelin kubbesine doğru uçtu. Bu şekilde kubbe alttan incelirken yukarıdan kalınlaştı. Ancak alt duvar bir o kadar inceldiği nispette bunun bir önemi yoktu.

Enerjik bir çalışmayla geçen iki saatin ardından Ned yorgunluktan tükenmiş bir halde gemiye döndü. Ned'in ve iş arkadaşlarının yerini yenileri aldı. Conseil ve ben de onlara katıldık. *Nautilus*'un ikinci kaptanı bizi yönlendiriyordu.

Su bana bilhassa soğuk geldi. Fakat kazma kullanmaya başlayınca çabucak ısındım. Her ne kadar otuz atmosferlik bir basınç altında olsam da hareketlerim çok rahattı.

İki saatlik çalışmadan sonra biraz yemek yiyip dinlenmek için gemiye döndüğümde, Rouquayrol aletinden aldığım taze hava ile *Nautilus*'un şimdiden karbonik asitle dolu havası arasında bariz bir fark hissettim. Gemideki hava kırk sekiz saattir yenilenmemişti ve içerideki havanın tazeleyici niteliği hatırı sayılır şekilde azalmıştı. Bu arada on iki saatlik bir zaman dilimi içerisinde çizilen yüzeyden ancak bir metre kalınlığında, yani aşağı yukarı altı yüz metreküplük bir parça ayırabilmiştik. Her on iki saatte bir aynı sonuç elde edilse, bütün işlemi tamamlamak için daha beş gece ve dört güne ihtiyaç var demekti.

"Beş gece ve dört gün mü?" dedim yoldaşlarıma. "Oysa bizim rezervuarlarda ancak iki güne yetecek kadar hava var."

– Tabii, diye cevap verdi Ned, bu lanet zindandan çıktıktan sonra hâlâ bankizin altında hapis kalacağımızı ve havayla herhangi bir temasın mümkün olmayacağını hesaba katmazsak!

Bu doğru bir düşünceydi. O halde kurtulmamız için gerekli olan asgari süreyi kim öngörebilirdi? *Nautilus* deniz yüzeyine çıkamadan havasızlıktan boğulamaz mıydık? Gemi içindekilerle birlikte bu buzdan mezarda yok olmaya mı mahkûmdu? Durum korkunç görünüyordu. Ancak

hepimiz bu korkunç durumla yüzleşmiştik ve hepimiz görevimizi sonuna kadar yapmaya kararlıydık.

Öngörülerime uygun olarak gece boyunca dev yuvarlağın içinden bir metre derinliğinde bir parça daha ayrıldı. Ancak sabah dalış takımımı giyip de sıfırın altında altı ila yedi derece sıcaklıktaki sulara daldığımda, yan duvarların yavaş yavaş birbirine yaklaşmakta olduğunu fark ettim. Çukurun uzağında yer alan, insanların yürüttüğü çalışmalarla ve kullandıkları aletlerle ısınmayan su katmanları donma eğilimindeydi. Bu yeni ve çok yakın tehlike karşısında kurtulma şansımız ne kadardı? Suların donup da *Nautilus*'un duvarlarını cam gibi patlatmasını nasıl engelleyebilirdik?

Bu yeni tehlikeyi iki yoldaşımla paylaşmadım. Bu eziyetli kurtarma operasyonu için harcadıkları enerjiyi ne diye düşürecektim ki? Ancak gemiye döndüğümde, bu ciddi güçlük hakkında Kaptan Nemo'yu bilgilendirdim.

"Farkındayım," dedi en korkunç şartların dahi değiştiremediği o sakin ses tonuyla. "Bu fazladan bir tehlike daha demek. Fakat bunu telafi etmenin hiçbir yolunu bilmiyorum. Tek kurtuluş yolumuz, suyun donmasından daha hızlı ilerlemek. İş, varış noktasına ilk kimin ulaşacağında, hepsi bu."

Varış noktasına ilk ulaşmak mı? Gerçi bu konuşma tarzına çoktan alışmış olmam gerekirdi.

O gün saatlerce ve büyük bir inatla kazma salladım. Beni ayakta tutan işti. Kaldı ki çalışmak demek *Nautilus*'tan çıkmak, rezervuarlardan ödünç alınan ve aletler tarafından pompalanan o temiz havayı solumak, fakirleşmiş ve kirlenmiş bir atmosferi terk etmek demekti.

Akşama doğru çukur bir metre daha kazılmıştı. Gemiye döndüğümde havayı dolduran karbonik asitten az kalsın boğulacaktım. Ah! Ne diye bu sağlığa zararlı gazı atmaya yarayacak kimyasal yöntemlere sahip değildik? Eksiğimiz oksijen değildi. İçinde bulunduğumuz su hatırı sayılır miktarda oksijen barındırıyordu. Bunu elimizdeki güçlü pillerle

ayrıştırsak bize hayat veren o havayı sağlayabilirdi. Bunu bütün ayrıntılarıyla düşünmüştüm. Fakat nafile! Bizim solumamızla oluşan karbonik asit geminin her tarafına yayılmıştı. Bunu emmek için bütün depoları potas kostikle doldurup durmadan sallamak gerekirdi. Oysa gemide bu maddeden yoktu ve hiçbir şey onun yerini tutamazdı.

O akşam Kaptan Nemo'nun rezervuar musluklarını açması ve *Nautilus*'un içine bir miktar temiz hava pompalaması gerekti. Bu önlem alınmasa sabah uyanamazdık.

Ertesi gün, yani 26 Mart'ta madencilik çalışmalarıma geri döndüm ve beşinci metreyi kazmaya başladım. Yan duvarlar ile bankizin iç yüzeyi gözle görülür şekilde kalınlaşıyordu. Bunların *Nautilus* kendini kurtarmayı başaramadan önce birleşeceği açıktı. Bir an ümitsizliğe kapıldım. Az kalsın kazma elimden kayıp düşecekti. Şayet boğularak, taşlaşmakta olan bu su tarafından ezilerek, yani vahşilerin dahi icat etmediği böyle bir işkenceyle öleceksem kazmak neye yarardı? Bir canavarın önüne geçilemez şekilde birbirine yaklaşmakta olan korkunç çenelerinin arasında sıkışmışım gibi hissediyordum.

Tam o sırada çalışmaları yönetmekte olan Kaptan Nemo yanımdan geçti. Ona elimle dokunup zindanımızın duvarlarını gösterdim. Sancak tarafındaki buzdan duvar ile *Nautilus*'un gövdesi arasında dört metreden az bir mesafe kalmıştı.

Kaptan ne demek istediğimi anladı ve bana peşinden gitmemi işaret etti. Gemiye döndük. Dalış takımımı çıkarıp salona kadar kaptana eşlik ettim.

"Bay Aronnax," dedi bana, "cüretkârca yöntemlere başvurmak gerek. Yoksa donmakta olan bu su içerisinde çimentoya gömülmüş gibi gömülüp kalacağız."

– Evet! dedim. Fakat ne yapabiliriz ki?

– Ah! diye haykırdı kaptan. Keşke *Nautilus*'un bu basınca ezilmeden direnecek gücü olsaydı!

– Yani? diye sordum kaptanın aklındaki düşünceyi kavrayamayarak.

– Anlamıyor musunuz? diye sözlerine devam etti. Suyun donması aslında bizim işimize gelecek. Suyun donmasıyla birlikte bizi hapseden bu buz tarlalarını da patlatacağını görmüyor musunuz? Tıpkı donan suyun en sert taşları dahi parçalaması gibi! Suyun donmasının bir yıkım faktörü olmak yerine bir kurtuluş faktörü olacağının farkında değil misiniz?

– Evet Kaptan, belki. Fakat *Nautilus* ezilmeye karşı ne kadar dirençli olursa olsun, bu korkunç basıncı kaldıramaz ve bir sac levha gibi dümdüz olur.

– Bunu ben de biliyorum, beyefendi. Onun için doğanın yardımına değil, kendimize bel bağlamamız ve suyun donmasına direnmemiz gerek. Bunun önüne geçmeliyiz. Sadece yan duvarlar birbirine yaklaşmakla kalmıyor. Aynı zamanda *Nautilus*'un pruvasının ve kıç tarafının önünde de on ayak su dahi kalmadı. Su her tarafımızda donuyor.

– Rezervuarlardaki hava gemide daha ne kadar zaman nefes almamıza olanak verir? diye sordum.

Kaptan yüzüme baktı.

"Yarından sonra," dedi, "rezervuarlar boşalmış olacak!"

Sırtımdan soğuk terler boşandı. Gerçi bu cevap beni şaşırtmalı mıydı? *Nautilus* 22 Mart'ta kutbun açık sularının içine dalmıştı. Şimdi 26'sı olmuştu. Beş gündür geminin rezervleri sayesinde yaşıyorduk! Elde kalan havayı da çalışanlara saklamak gerekiyordu. Bunları yazdığım şu sırada o anda hissetmiş olduklarım o kadar canlı ki istem dışı bir dehşete kapılıyor, nefes alamayacak gibi oluyorum!

Bu sırada Kaptan Nemo sessiz ve hareketsiz düşünüyordu. Özellikle bir düşüncenin zihnini meşgul ettiği açıkça görülüyordu. Fakat kaptan bu fikri kovmak ister gibiydi. Kendi kendine olumsuz cevaplar veriyordu. Nihayet ağzından şu sözcükler kaçtı:

"Kaynar su!" diye mırıldandı.

– Kaynar su mu? diye haykırdım.

– Evet, beyefendi. Görece dar bir alana sıkışmış durumdayız. *Nautilus*'un pompalarından düzenli olarak basılan kaynar su bu alanın ısısını artırıp donmasını geciktiremez mi?

– Denemek lazım, dedim kararlı bir sesle.

– Deneyelim, Bay Profesör.

Termometre o sırada sıfırın altında yedi dereceyi gösteriyordu. Kaptan Nemo beni buharlaşma yoluyla içme suyu sağlayan dev damıtma aletlerinin çalışmakta olduğu mutfağa götürdü. Aygıtlar suyla doldurulduktan ve pillerden elde edilen bütün elektrik ısısı sıvıya batırılmış sarmallara gönderildi. Birkaç dakika içinde su yüz dereceye ulaştı. Bu su pompalara yönlendirilirken yerini kademe kademe soğuk suya bıraktı. Pillerin ürettiği ısı öyle yüksekti ki, denizden alınan soğuk su aletlerin içinden geçer geçmez pompaya kaynar vaziyette ulaşıyordu.

Sıcak su dışarıya basılmaya başlandı. Üç saat sonra termometre dışarıdaki ısının sıfırın altında altı derece olduğunu gösterdi. Bir derece kazanmıştık. İki saat sonra termometre sıfırında altında dördü işaret ediyordu.

"Başaracağız," dedim kaptana, işlemin gidişatını çok sayıda teftişte bulunarak takip edip kontrol ettikten sonra.

– Ben de öyle düşünüyorum, diye cevap verdi bana. Ezilmeyeceğiz. Artık korkmamız gereken tek şey havasızlıktan ölmek.

Gece boyunca suyun ısısı sıfırın altında bir dereceye kadar yükseldi. Sıcak su pompalamak suretiyle suyun ısısı bundan daha yükseğe taşınamazdı. Fakat deniz suyu ancak eksi iki derecede donduğundan, nihayet donma tehlikesinin atlatılmış olduğuna kani oldum.

Ertesi gün, yani 27 Mart'ta buz kütlesinden altı metrelik bir parça daha koparılmıştı. Kaldırılması gereken sadece dört metre kalmıştı. Bu, hâlâ kırk sekiz saatlik iş var

demekti. *Nautilus*'un içindeki havayı yenilemek artık mümkün değildi. Nitekim o gün içinde durum gittikçe kötüleşti.

Üstüme tahammül edilemez bir ağırlık çöktü. Akşam saat üçe doğru içimdeki kaygı daha şiddetli hale geldi. Esnemekten çenelerim ayrılıyordu. Ciğerlerim nefes almak için elzem olan ve gittikçe azalan o oksidan maddeyi aramaktan nefes nefese kalmıştı. Ruhumu bir uyuşukluk kaplamıştı. Mecalsizce, hemen hemen bilinçsiz bir şekilde uzanıp kalmıştım. Aynı semptomları gösteren, aynı acılarla kıvranan sevgili Conseil yanımdan ayrılmıyor, elimi tutup beni cesaretlendiriyordu. Hatta onun şöyle mırıldandığını duydum:

"Ah! Keşke nefes almasam da beyefendiye daha fazla hava bıraksam!"

Onun böyle konuştuğunu duyunca gözümden yaş geldi.

Geminin içinde hepimizin durumu tahammül edilemez olduğu nispette, çalışma zamanımız geldiğinde de dalış takımlarımızı bir o kadar aceleyle ve sevinçle giyiyorduk. Kazma sesleri buz tutmuş yüzeyde yankılanıyor, kollar yorgun düşüyor, ellerimiz soyuluyordu. Fakat bu yorgunluğun, bu yaraların ne önemi vardı ki? Ciğerimiz temiz havayla doluyor, nefes alabiliyorduk! Nefes alıyorduk!

Yine de kimse suyun altındaki çalışmasını gereğinden fazla uzatmıyordu. Görevini tamamlayan hayat veren hava tankını nefes nefese yoldaşına veriyordu. Kaptan Nemo bu konuda herkese örnek teşkil etmiş, bu katı disipline ilk uyan o olmuştu. Saati dolan tankını bir başkasına veriyor ve daima sakin, hiçbir zayıflık belirtisi göstermeden ve tek kelime etmeden geminin kirli havasına geri dönüyordu.

O gün her zamanki çalışma daha da büyük bir enerjiyle tamamlandı. Bütün yüzeyde çıkarılması gereken sadece iki metre kalmıştı. Açık deniz ile aramızda sadece iki metre vardı. Fakat rezervuarlardaki hava hemen hemen tükenmişti. Kalan azıcık hava ise işçilere ayrılmak zorundaydı. *Nautilus*'a tek bir atom dahi kalmamıştı!

Gemiye girdiğimde neredeyse boğulacaktım. O nasıl bir geceydi! Anlatmaya kelimeler yetmez. Böyle bir acı tasvir edilemez. Ertesi gün nefesim kesilmişti. Baş ağrısı serseme çeviren baş dönmelerine karışıyor ve beni sarhoş bir adama çeviriyordu. Yoldaşlarım da aynı semptomları gösteriyordu. Mürettebattan bazıları hırıldıyordu.

O gün, yani hapsoluşumuzun altıncı günü, kazmaları yeterli bulmayan Kaptan Nemo bizi açık denizden ayıran buz katmanını ezmeye karar verdi. Bu adam soğukkanlılığını ve enerjisini muhafaza etmişti. Manevi gücü sayesinde fiziki acılarını kontrol altına alabiliyordu. Düşünüyor, tasarlıyor ve harekete geçiyordu.

Kaptanın verdiği emre uygun olarak geminin ağırlığı azaltıldı, yani özgül ağırlığının değiştirilmesiyle birlikte üzerinde bulunduğu buz tabakasından ayrılıp havalandı. Gemi yüzmeye başladığında halatlar yardımıyla su kesimine göre belirlenmiş olan dev çukurun üzerine çekildi. Ardından su rezervuarları doldurulduu ve gemi aşağı inerek buzdan yuvaya yerleşti.

O anda bütün mürettebat gemiye döndü ve çifte giriş kapısı kapatıldı. *Nautilus* o sırada bir metre kalınlıkta dahi olmayan ve iskandiller yardımıyla bin ayrı noktadan delinmiş bir buz tabakasının üzerinde duruyordu.

Rezervuar muslukları sonuna kadar açıldı ve yüz metreküp su rezervuarlara dolarak *Nautilus*'un ağırlığını yüz bin kilogram daha artırdı.

Hepimiz çektiğimiz acıyı unutmuş, ümitle bekliyor, dinliyorduk. Bu kurtuluşumuz için oynadığımız son kumardı.

Kafamın içini dolduran uğultulara rağmen kısa süre sonra *Nautilus*'un gövdesinin altından gelmeye başlayan titreşimleri duydum. Yan yattık. Buz, kâğıt yırtılmasına benzer eşsiz bir gürültüyle çatladı ve *Nautilus* aşağı indi.

"Geçiyoruz!" diye fısıldadı Conseil kulağıma.

Ona cevap veremedim, sadece elini tuttum ve istem dışı bir kasılmayla sıktım.

Nautilus birdenbire aşırı yükün etkisiyle gülle gibi sulara daldı, yani adeta boşluğa düştü.

O anda geminin elektrik gücünün tamamı pompalara aktarıldı ve bu pompalar rezervuarlardaki suyu atmaya başladı. Birkaç dakika sonra düşüşümüz durdurulmuştu. Hatta kısa süre içinde manometre geminin yükselmekte olduğunu gösteriyordu. Bütün hızıyla çalışan pervane sacdan gövdeyi cıvatalarına kadar titretiyor ve bizi kuzeye doğru sürüklüyordu.

Peki ama bankizin altından açık denize kadarki bu seyir ne kadar sürecekti? Bir gün daha mı? Ben çok öncesinde ölmüş olurdum!

Kütüphanedeki divanlardan birine yarı yarıya uzanmış, havasızlıktan boğulmak üzereydim. Yüzüm mosmor, dudaklarım maviydi. Bütün melekelerimi kaybetmiştim. Göremiyor, duyamıyordum. Zaman kavramını yitirmiştim. Kaslarım boşalmıştı.

Bu halde kaç saat geçirdim bilmiyorum. Fakat can çekişmeye başladığımın bilincindeydim. Öleceğimi anlamıştım.

Birden kendime geldim. Ciğerlerim bir miktar havayla doldu. Yoksa deniz yüzeyine mi çıkmıştık? Bankizi aşmış mıydık?

Hayır! Beni kurtarmak için kendilerini feda edenler benim cesur dostlarım Ned ile Conseil'di. Bir aletin dibinde hâlâ bir miktar hava atomu kalmıştı. Bunu kendileri solumak yerine benim için saklamışlardı. Kendileri boğulurken, bana damla damla hayat vermişlerdi. Elimi tuttular ve ben birkaç dakika boyunca hazla nefes aldım.

Bakışlarımı duvar saatine çevirdim. Saat sabahın on biriydi. Günlerden 28 Mart olmalıydı. *Nautilus* saatte kırk mil gibi korkutucu bir hızla ilerliyor, suların içinde kıvranıyordu.

Kaptan Nemo neredeydi? Acaba ölmüş müydü? Yoldaşları da onunla birlikte mi ölmüştü?

O sırada manometre deniz yüzeyi ile aramızda sadece yirmi ayak kaldığını gösterdi. Temiz havadan incecik bir buz tarlasıyla ayrılmıştık. Bu buzu kıramaz mıydık?

Belki! Her şıkta *Nautilus* bunu yapmayı deneyecekti. Nitekim geminin kıç tarafını indirip mahmuzunu yukarı kaldırarak eğik bir duruma geçtiğini hissettim. İçeri biraz su dolması dengesini bozmaya yetmişti. Ardından güçlü pervanesinin itiş gücüyle *ice field*'a korkunç bir koçbaşı gibi alttan saldırdı. *Ice field*'ı yavaş yavaş kırıyor, geri çekiliyor, bütün hızıyla parçalanmakta olan buz tarlasına tekrar saldırıyordu. Nihayet gemi son bir gayretle buzdan yüzeye atıldı ve buzu ağırlığıyla ezdi.

Pano açıldı, hatta yerinden söküldü denebilir ve temiz hava *Nautilus*'un her yerine dalga dalga yayıldı.

XVII

Horn Burnu'ndan Amazon'a

Platforma nasıl çıktım bilmiyorum. Belki Kanadalı dostum beni oraya taşımıştır. Nefes alıyor, denizin hayat veren havasını içime çekiyordum. Yoldaşlarım da hemen yakınımda bu taze moleküllerin etkisiyle sarhoş olmuştu. Çok uzun süre aç kalan talihsizler onlara ikram edilen ilk yiyeceğe pervasızca atlayamazlar. Oysa biz kendimizi tutmak zorunda değildik. Bu temiz havanın atomlarını ciğerlerimize istediğimiz gibi çekebilirdik. Bu imbattı. Bizi haz dolu bir sarhoşluğa iten imbattı!

"Ah!" diyordu Conseil. "Oksijen ne kadar da güzel! Beyefendi nefes almaktan çekinmesinler. Hepimize yetecek kadar var."

Ned Land'e gelince, konuşmuyor fakat çenelerini bir köpekbalığını ürkütecek kadar kocaman açıyordu. O ne kuvvetli nefes çekişlerdi öyle! Kanadalı cayır cayır yanan bir fırın gibi "çekiyordu".

Gücümüz kuvvetimiz derhal yerine geldi. Etrafıma baktığımda platformda yalnız olduğumuzu gördüm. Mürettebattan kimse olmadığı gibi, Kaptan Nemo da ortalıkta görünmüyordu. *Nautilus*'un tuhaf denizcileri içeride dolaşmakta olan havayla yetiniyordu. Hiçbiri açık havanın tadını çıkarmak için dışarı çıkmamıştı.

Ağzımdan çıkan ilk sözcükler yoldaşlarıma hitaben sarf ettiğim şükran ve minnet sözcükleri oldu. Ned ve Conseil bu uzun can çekişmenin son saatlerinde yaşamımı uzatmışlardı. Böyle bir sadakate ne kadar minnet göstersem azdı.

"Tamam, Bay Profesör," dedi Ned Land, "bunun sözünü etmeye değmez! Bu kadar övgüyü hak edecek ne yaptık ki? Hiçbir şey. Bu basit bir cebir işlemiydi sadece. Sizin yaşamınız bizimkinden daha değerliydi. Bu yüzden onu muhafaza etmemiz gerekiyordu."

– Hayır, Ned, diye cevap verdim, benim yaşamım daha değerli değil. Kimse cömert ve iyi bir insandan üstün değildir. Ve siz öylesiniz!

– Pekâlâ! Pekâlâ! diye tekrarladı Kanadalı rahatsız olmuş bir tavırla.

– Ya sen, sevgili Conseil, sen de çok acı çektin.

– Beyefendiyle açık konuşmam gerekirse, o kadar da acı çekmedim. Biraz havasızlık çektim, ama buna da alışırdım diye düşünüyorum. Kaldı ki kendinden geçen beyefendiye baktıkça, içimde en ufak bir nefes alma isteği dahi kalmıyordu. Bu durum tabiri caizse nefesimi kes...

Kendini sıradan sözlere kaptırdığı için kafası karışan Conseil cümlesini tamamlamadı.

"Dostlarım," dedim son derece heyecanlı bir sesle, "artık sonsuza dek birbirimize bağlandık. Sizler benim üzerimde hak sahibisiniz..."

– Ki ben bu hakkı istismar edeceğim, diye atıldı Kanadalı.

– Nasıl yani? dedi Conseil.

– Öyle, diye sözlerine devam etti Ned Land. Şu şeytani *Nautilus*'u terk ederken sizi de beraberimde götürme hakkını kullanacağım.

– Yeri gelmişken, dedi Conseil, doğru tarafta mı ilerliyoruz?

– Evet, diye cevap verdim, güneşe doğru gittiğimize göre ve burada güneş kuzey demektir.

– Şüphesiz, dedi Ned Land. Fakat Pasifik'e mi yoksa Atlantik'e mi, yani işlek denizlere mi yoksa ıssız denizlere mi gittiğimizi de öğrenmemiz gerek.

Buna verecek bir cevabım yoktu ve Kaptan Nemo'nun bizi daha ziyade hem Asya hem de Amerika kıyılarını yalayan o engin okyanusa geri götürmesinden endişe ediyordum. Böylece kaptan deniz altı dünya turunu tamamlamış olacak ve *Nautilus*'un tam bağımsızlığa sahip olduğu denizlere geri dönecekti. Peki ama şayet bütün meskûn topraklardan uzak Pasifik'e dönüyorsak, Ned Land'in kaçış planları ne olacaktı?

Bu önemli noktada en kısa zamanda bilgi sahibi olacaktık. *Nautilus* hızla ilerlemekteydi. Çok geçmeden Kutup Dairesi'ni aştı ve rota Horn Burnu'na çevrildi. 31 Mart günü, akşam saat yedide Amerika'nın en güney ucunu dönüyorduk.

İşte o zaman geçmişte çektiğimiz bütün acıları unutuverdik. Buzullar arasında hapsoluşumuza dair bütün anılar hafızamızdan silindi. Artık sadece geleceği düşünüyorduk. Kaptan Nemo ortada gözükmüyor, ne salona geliyor ne de platforma çıkıyordu. Her gün ikinci kaptan tarafından alınan ve dünya haritasına aktarılan koordinatlar *Nautilus*'un yönünü tam olarak belirlememi sağlıyordu. Ve o akşam Atlantik yoluyla kuzeye döndüğümüzü kesin olarak anladığımda büyük bir rahatlama hissettim.

Kanadalı ile Conseil'e gözlemlerimden çıkardığım sonucu söyledim.

"Bu iyi haber," dedi Kanadalı. "İyi de *Nautilus* nereye gidiyor?"

– Bunu bilemiyorum, Ned.

– Acaba kaptan Güney Kutbu'ndan sonra Kuzey Kutbu'na gidip, o meşhur kuzeybatı geçidinden Pasifik'e geri dönmeyi mi düşünüyor?

– Bunu onun aklına sokmamak gerek, diye cevap verdi Conseil.

– O halde, dedi Kanadalı, biz çok önce gemiyi terk etmiş oluruz.

– Her şıkta, diye ekledi Conseil, şu Kaptan Nemo çok usta bir adam ve bizler onu tanıdığımız için asla pişman olmayacağız.

– Özellikle de onu terk ettiğimiz zaman! diye atıldı Ned Land.

Ertesi gün, yani 1 Nisan'da *Nautilus* öğle vaktinden birkaç dakika önce deniz yüzeyine çıktığında batıda bir kıyı gördük. Burası Ateş Toprakları'ydı. İlk denizciler buraya bu ismi yerlilerin kulübelerinden yükselen çok sayıda dumanı gördükleri zaman vermişti. Ateş Toprakları 53° ve 56° güney enlemi ile 67° 50' ve 77° 15' batı boylamları arasında yer alan ve uzunluğu otuz, genişliği seksen fersahlık bir alana yayılan çok sayıda adadan oluşur. Kıyı gözüme alçak göründüyse de, uzaklarda sivri dağlar yükseliyordu. Hatta deniz seviyesinin 2070 metre üstünde yükselen, sipsivri zirvesiyle piramit şeklinde bir şist kütlesi oluşturan Sarmiento Dağı'nı seçer gibi oldum. Ned Land bana bu dağın zirvesinin sisle kaplı olup olmamasına göre "havanın iyi veya kötü olacağının" anlaşıldığını söyledi.

"Gerçek bir barometre, dostum."

– Evet beyefendi, Macellan Boğazı'nın geçitleri arasında seyrederken beni asla yanıltmamış doğal bir barometre.

O sırada dağın gökyüzünü kesen zirvesi açık seçik bir şekilde ortaya çıktı. Bu havanın iyi olacağına işaretti. Nitekim bu öngörü gerçekleşti de.

Suların altına dalan *Nautilus* kıyıya yaklaştı ve sadece birkaç mil mesafeden burayı takip etmeye başladı. Salonun vitrinlerinden kutuptaki açık denizlerde birkaç örneğine rastladığımız o soğanlı suyosunlarına mensup upuzun sarmaşıklar ve devasa *Fucus*'lar gördüm. Bunların incecik yapışkan ve parlak telleri 300 metreyi buluyordu. Başparmaktan daha kalın, son derece dirençli gerçek birer kablo olan

bu teller gemilerde sık sık palamar olarak kullanılır. *Velp* adıyla bilinen bir başka ot, mercansı çökeltiye gömülmüş dört ayak uzunluğundaki yapraklarıyla deniz zeminini adeta bir halı gibi kaplamıştı. Bu otlar binlerce deniz kabuklusu ve yumuşakçası ile yengeçler ve mürekkepbalıkları için yuva ve besin kaynağıydı. Foklar ve susamurları burada balık etiyle deniz sebzelerini karıştırarak İngilizlerin beslenme âdetine uygun enfes yemeklerle karınlarını doyuruyordu.

Nautilus bu verimli ve bereketli zeminin üzerinden aşırı bir hızla kayıp gitti. Akşama doğru Falkland Adaları'na yaklaştı. Nitekim ertesi gün bu adaların sivri zirvelerini görebildim. Deniz ortalama bir derinlikteydi. Bu nedenle haklı olarak etrafı çok sayıda adacıkla çevrili bu iki adanın eskiden Macellan topraklarının bir bölümünü oluşturduğunu düşündüm. Falkland Adaları muhtemelen onlara Davis Southern Islands ismini veren meşhur John Davis tarafından keşfedildi. Daha sonra Richard Hawkins onlara Maiden Islands, yani Meryem Ana Adaları adını verdi. XVIII. yüzyılın başında bu adalar Saint-Malo'lu balıkçılar tarafından Malouinler ve nihayet bugün ait oldukları İngilizler tarafından Falkland olarak adlandırıldı.

Bu civarda ağlarımıza çok güzel alg örnekleri, bilhassa kökleri dünyanın en güzel midyeleriyle yüklü belli bir *Fucus* takıldı. Platforma konan düzinelerce kaz ve ördek geminin kilerindeki yerlerini aldı. Balıklara gelince, kayabalığı cinsine mensup kemikli balıklar ile bilhassa iki desimetre uzunluğunda, gövdesi beyazımsı ve sarı beneklerle kaplı yem balıkları gördüm.

Bunların yanı sıra cinslerinin en güzel örnekleri olan çok sayıda medüze, Falkland denizlerine özgü *Chrysaora*'lara hayran kaldım. Bunlar kâh kırmızımsı kahverengi çizgilerle çevrili, uçları on iki adet düzgün fistoyla son bulan yarım daire şeklinde şemsiyeleri; kâh devrilmiş de içindeki geniş yapraklar ve uzun ince kırmızı dallar zarif bir şekilde etrafa

saçılmış gibi duran bir sepeti andırıyordu. Yaprak biçimindeki dört adet kolunu hareket ettirerek yüzen bu hayvanlar gür bir saça benzeyen dokunaçlarını suyun içinde öylesine dalgalanmaya bırakıyordu. Bu nazik bitkimsi hayvanlardan birkaç numune toplamak isterdim. Fakat bunlar buluttan, gölgeden, doğal elementinin dışında buharlaşıp yok olan hayaletlerden ibaretti.

Falkland Adaları'nın son tepeleri de ufkun altında yok olduğunda, *Nautilus* yirmi ila yirmi beş metrelik bir derinliğe dalarak Amerika kıyılarını takip etmeye başladı. Kaptan Nemo hâlâ ortada gözükmüyordu.

3 Nisan'a kadar okyanusun kâh altından kâh üstünden ilerleyerek Patagonya civarından ayrılmadık. *Nautilus* Rio de La Plata'nın ağzıyla oluşmuş geniş halici geçti ve 4 Nisan itibarıyla her ne kadar elli mil açığında dursa da Uruguay yakınlarına geldi. Geminin rotası hâlâ kuzeydi ve Güney Amerika'nın girintili çıkıntılı uzun kıyılarını takip etmekteydi. Japonya sularından çıktığımızdan bu yana on altı bin fersah yol katetmiştik.

Sabah saat on bire doğru otuz yedinci meridyen üzerinden Oğlak Dönencesi'ni kestik ve Frio Burnu açıklarından geçtik. Kaptan Nemo Ned Land'i son derece hoşnutsuz kılacak şekilde Brezilya'nın bu meskûn kıyılarından uzak durmayı tercih ediyor, zira baş döndürücü bir hızla ilerliyordu. En hızlıları dahi olsa ne bir balık ne de bir kuş bize yetişebiliyordu. Aynı nedenle bu denizlerdeki doğa harikalarını incelemek de mümkün olmadı.

Günlerce son sürat yol aldık ve 9 Nisan akşamı Güney Amerika'nın Sao Roque Burnu'nu oluşturan en doğu ucuna ulaştık. Ancak o anda *Nautilus* bir kez daha yön değiştirerek çok daha derinlere dalıp, bu burun ile Afrika kıyısındaki Sierre Leone arasındaki bir deniz altı vadisini aramaya başladı. Bu vadi Antiller hizasına ulaştığında ikiye ayrılır ve kuzeyde dokuz bin metrelik devasa bir çukurla son bulur.

Bu noktada okyanusun coğrafi kesiti Küçük Antiller'e kadar altı kilometrelik dimdik bir falez, Cape Verde adaları hizasında ise en az bunun kadar hatırı sayılır bir başka duvar görünümündedir ve bu iki engel sulara gömülen Atlantis'in tamamını içine alır. Bu muazzam vadinin engebeli zemininde buraya resimsel bir görünüm kazandıran birkaç dağ mevcuttur. Bunları bilhassa *Nautilus*'un kütüphanesinde yer alan el yazımı haritalara bakarak söylüyorum. Bu haritalar şüphesiz Kaptan Nemo'nun elinden çıkmış, onun şahsi gözlemlerine dayanılarak çizilmişti.

İki gün boyunca geminin eğik plakaları sayesinde bu ıssız ve derin suları gezdik. *Nautilus* uzun köşegenler oluşturan dalışlarıyla her türlü derinliğe indi. Fakat 11 Nisan'da birdenbire yükseldi ve Amazon Nehri'nin ağzında kara yeniden göründü. Burası denizin tuzunu fersahlarca azaltacak kadar güçlü bir debiye sahip geniş bir haliçti.

Ekvatoru geçmiştik. Kolaylıkla sığınabileceğimiz bir Fransız toprağı olan Guyana yirmi mil batıda kalmıştı. Fakat rüzgâr çok şiddetli esiyordu. Azgın dalgalar basit bir filikayla seyahat etmemize izin vermezdi. Şüphesiz bunu Ned Land de anlamıştı, zira bana hiçbir şey söylemedi. Bana gelince, ben de onun kaçış planlarına dair hiçbir imada bulunmadım; zira onu kati surette başarısız olacak bir girişime itmek istemiyordum.

Yaşanan bu gecikmeyi ilginç araştırmalara girişerek kolayca telafi ettim. 11 ve 12 Nisan günleri boyunca *Nautilus* deniz yüzeyinden ayrılmadı ve geminin sürtme ağı inanılmaz sayıda bitkimsi hayvan, balık ve sürüngen yakaladı.

Sürtme ağın demirlerine birkaç bitkimsi hayvan takılmıştı. Bunların çoğu *Actiniidae* familyasına mensup harikulade deniz anemonları ile birçok türün yanı sıra okyanusun bu kısmında bulunan, silindir şeklinde küçük bir ağaç kütüğünü andıran, dikey çizgilerle ve kırmızı noktalarla bezeli gövdesi muhteşem dokunaçlarla son bulan *Phyctalis protexta*

idi. Yumuşakçalara gelince, bunlar daha önce gözlemlemiş olduğum *Turritella*'lar; kızıl lekeleri ten rengi fon üzerinde iyice göze çarpan iç içe geçmiş düzgün çizgilerle bezeli *Oliva porphyria*'lar; taşlaşmış akreplere benzeyen fantastik *Pteroceras*'lar; şeffaf *Hyala*'lar; *Argonot*'lar; tadı nefis mürekkepbalıkları ile antikçağ doğabilimcilerinin uçan balıklar sınıfına soktuğu ve temel olarak morina avında yem olarak kullandıkları kalamar türleriydi.

Bu civara özgü daha önce inceleme fırsatı bulamadığım balıklara gelince çok farklı türler kaydettim. Kıkırdaklı balıklar arasında: Bir tür yılanbalığı olan, on beş başparmak uzunluğunda, yeşilimsi kafalı, mor yüzgeçli, mavimsi gri sırtlı, canlı lekelerle bezeli gümüşi kahverengi karınlı, irisleri altın rengi bir halkayla çevrili, Amazon Nehri'nin akıntısıyla denize kadar sürüklenmiş olması gereken –zira bunlar tatlı suda yaşar– bufa balıkları; sivri burunlu, uzun ince kuyruklu, tırtıklı uzun bir iğneyle donatılmış pütürlü vatozlar; halk arasında terlikçi olarak bilinen, derileri gri ve beyazımsı, dizi dizi sıralanan dişleri içe kıvrık bir metre uzunluğunda küçük camgözler; kırmızımsı ikizkenar üçgenleri andıran, etli uzantılarla gövdeye bağlanan pektoralleriyle yarasaya benzeyen, fakat burun deliklerine yakın bir yerde yer alan boynuzumsu çıkıntı yüzünden deniz tekboynuzu adıyla anılan yarım metrelik *Lophius vespertilio*'lar; son olarak çotira türüne mensup, gövdesinin yan kısımları parlak altın renkli noktalarla ışıl ışıl *Cocuyo*'lar ile güvercinin boynu gibi yanardöner renklerde, açık mor *Capriscus*'lar.

Bu biraz kuru, fakat eksiksiz listeyi inceleme fırsatı bulduğum bir dizi kemikli balıkla bitirmek istiyorum: *Apteronotus* cinsine mensup, son derece geniş ve beyaz bir burna, simsiyah bir gövdeye, upuzun ve incecik, etli bir kuyruğa sahip yılanbalıkları; üç desimetre uzunluğunda sardalyeler olan ve gümüşi canlı bir renkle parlayan iğneli *Odontognathus*'lar;

iki anal yüzgece sahip Guarani uskumruları; siyah renkli, insanların meşalelerle avladığı iki metrelik balıklar olan, tazeyken tadı yılanbalığını, kuruyken tütsülenmiş somonu andıran yağlı, beyaz ve sert etli *Centrolophus niger*'ler; sırf sırt ve anal yüzgeçlerinin kökleri pullarla kaplı, yarı kırmızı *Labros*'lar; altın rengi ve gümüşi parıltıların yakut ve topazın ışıltılarına karıştığı *Chrysoptera*'lar; eti son derece lezzetli, fosforışıl özelliğiyle suyun içinde kendini hemen ele veren altın kuyruklu çipuralar; ince dilli, turuncu renkli mercanlar; altın kanatlı sarıağız balıkları, esmer cerrah balıkları, Surinam *Anablep*'leri vs.

Ancak bu "vesaire", Conseil'in haklı olarak aklından uzun yıllar çıkmayacak bir başka balıktan söz etmeme engel olamayacak.

Ağlardan birine kuyruğu kesilse kusursuz bir tekerleğe benzeyecek, yirmi kilogram ağırlığında, son derece yassı bir tür vatoz takılmıştı. Hayvanın alt kısmı beyaz, üst kısmı kırmızımsıydı; gövdesi koyu mavi renkte, yuvarlak iri lekelerle kaplıydı; derisi çok kaygandı ve iki loplu bir yüzgeci vardı. Platforma yatırılır yatırılmaz çırpınmaya başladı. Kasılmalı hareketlerle dönmeye çalışıyor ve bu uğurda o kadar çaba sarf ediyordu ki, son bir takla onu denize fırlatabilirdi bile. Fakat balığını elinden kaçırmaya hiç niyeti olmayan Conseil ona doğru atıldı ve ben daha ona engel olamadan hayvanı iki eliyle tuttu.

Delikanlı hemen akabinde yere devrildi ve ayakları havada, vücudunun yarısı felç halde bağırmaya başladı:

"Ah! Efendi, efendi! Yardım edin!"

Zavallı çocuk ilk kez benimle "üçüncü şahıs"ta konuşmuyordu.

Kanadalı'yla birlikte Conseil'i kaldırdık, kasılan kollarını şiddetle ovuşturduk. Ve bu ezeli sınıflandırıcı kendine gelir gelmez kesik kesik şunları fısıldadı:

"Kıkırdaklılar sınıfı, *Chondropterygia* takımı, sabit solungaçlılar, *Selacia* alttakımı, vatoz familyası, torpilbalığı cinsi!"

– Evet dostum, diye cevap verdim, seni bu acınası hale sokan bir torpilbalığı.

– Ah, beyefendiye ant olsun, diye atıldı Conseil, bu hayvandan intikamımı alacağım.

– Nasıl olacak bu?

– Onu yiyeceğim.

Ve Conseil dediğini aynı akşam gerçekleştirdi de. Ancak bunu sırf intikam olsun diye yaptı; zira doğruyu söylemek gerekirse hayvanın eti meşin gibi sertti.

Talihsiz Conseil en tehlikeli türe mensup bir torpilbalığına, *Cumana*'ya saldırmıştı. Bu tuhaf hayvan su gibi iletken bir ortamda balıkları metrelerce öteden çarpabilir. İki ana yüzeyi yirmi yedi ayakkare genişliğindeki elektrikli organı işte bu kadar güçlüdür.

Ertesi gün, yani 12 Nisan günü boyunca *Nautilus* Hollanda kıyılarına, Maroni Nehri ağzına yaklaştı. Burada aileler halinde çok sayıda denizineği yaşıyordu. Bunlar tıpkı *dugong* ve Steller denizineği gibi *Sirenia* takımına mensup *Manati*'lerdi. Altı ila yedi metre uzunluğunda, barışçıl ve zararsız olan bu güzel hayvanlar en az dört bin kilogram ağırlığında olmalıydı. Ned Land'e ve Conseil'e öngörülü doğanın bu memelilere önemli bir görev yüklemiş olduğunu anlattım. Nitekim tıpkı foklar gibi deniz altı çayırlarında otlayanlar, böylelikle tropikal nehirlerin ağzını tıkayan ot yığınlarını yok edenler bu hayvanlardır.

"Ve insanlar bu faydalı ırkın hemen hemen tamamını yok ettiğinden bu yana olan ne biliyor musunuz?" diye ekledim. "Olan şu: Çürüyen otlar havayı zehirledi. Zehirlenen hava ise bu harikulade bölgeyi kırıp geçiren sarıhumma. Bu kızgın denizlerin altında zehirli bitkiler çoğaldı ve hastalık önüne geçilemez bir şekilde Rio de la Plata'nın ağzından Florida'ya kadar yayıldı!"

Toussenel'e* bakılırsa bu felaket, bizden sonraki neslin denizlerde balina ve fok kalmadığında başına geleceklerin yanında daha hiçbir şey. O vakit ahtapotlarla, medüzlerle, kalamarlarla dolacak olan denizler geniş enfeksiyon yuvaları haline gelecek; zira bu sularda artık "Tanrı'nın deniz yüzeyini arındırmakla görevlendirdiği bu geniş mideler" yaşamıyor olacak.

Bu sırada *Nautilus*'un mürettebatı, her ne kadar bu teorilere kulak asmazlık etmese de, yarım düzine *Manati* avladı. Nitekim burada amaç, ambarları kalite olarak sığır ve dana etinden üstün olan enfes bir etle doldurmaktı. Av ilginç olmadı. Hiçbir direniş göstermeyen *Manati*'leri vurmak kolaydı. Binlerce kilo et kurutulmak üzere geminin ambarlarına yüklendi.

Bu denizler av hayvanı bakımından o kadar zengindi ki, aynı gün tuhaf bir avlanma şekli *Nautilus*'un erzakını bir kez daha artırdı. Sürtme ağının gözlerine başları etli uçlu oval bir tabakayla biten balıklar takılmıştı. Bunlar, alt uzuvlu *Malacopterygii*'lerden oluşan üçüncü familyaya mensup *Echeneis*'lerdi. Kafalarındaki yassı disk hareketli kıkırdaklı, enlemesine şeritlerden oluşuyordu. Hayvan bunların arasında bir hava boşluğu yaratarak nesnelere bir vantuz gibi yapışabiliyordu.

Daha önce Akdeniz'de incelemiş olduğum *Remora* da bu türe mensuptur. Ancak burada söz konusu olan hayvan, bu denize özgü *Echeneis osteochara* idi. Gemideki denizciler bunlardan tuttukça su dolu kovalara koydular.

Bu av bittikten sonra *Nautilus* kıyıya yaklaştı. Bu bölgede belli sayıda denizkaplumbağası deniz yüzeyinde uyumaktaydı. Normalde bu değerli sürüngenleri yakalamak çok zordur; zira en ufak bir gürültü onları uyandırabilir ve sağlam kabukları zıpkın geçirmezdir. Fakat *Echeneis*'ler bu

---

* Alphonse Toussenel (1803-1885). Fransız doğabilimci, yazar, gazeteci. (ç.n.)

avı olağanüstü bir isabetle gerçekleştirecekti. Nitekim bu hayvan, en saf balıkçıya bile mutluluk getirecek ve para kazandıracak canlı bir olta iğnesidir.

Nautilus'un adamları bu balıkların kuyruklarına hareketlerini engellemeyecek kadar geniş birer halka taktı ve bu halkalara da diğer ucu güverteye palamarlanan uzun bir halat bağladı.

Denize atılan *Echeneis*'ler derhal görevlerini yerine getirip kaplumbağaların zırhına yapıştı. Kavrayışları o kadar güçlüydü ki, avlarını bırakmaktansa koparılmayı tercih ediyorlardı. *Echeneisler* ile yapıştıkları kaplumbağalar güverteye çekildi.

Bu şekilde çok sayıda bir metre genişliğinde, iki yüz kilo ağırlığında *Caretta caretta* yakalandı. Beyaz ve sarı lekeli boynuzlu, iri, ince, şeffaf ve kahverengi levhalarla kaplı kabukları bu hayvanları son derece değerli kılmaktadır. Buna ek olarak, tıpkı olağanüstü bir lezzete sahip yeşil denizkaplumbağaları gibi tat olarak da enfestirler.

Amazon civarındaki yolculuğumuz bu avla sona erdi ve gece çöktüğünde *Nautilus* açık denizlere geri döndü.

XVIII

Ahtapotlar

Birkaç gün boyunca *Nautilus* sürekli olarak Amerika kıyılarından uzaklaştı. Meksika Körfezi veya Antil Denizi sularında dolaşmak istemediği çok açıktı. Oysa karinasının altında su kütlesi yok değildi; zira bu denizlerin ortalama derinliği bin sekiz yüz metredir. Ancak adalarla dolu, buharlı gemilerin gidip geldiği bu bölge muhtemelen Kaptan Nemo'ya göre değildi.

16 Nisan'da aşağı yukarı otuz mil öteden Martinique ve Guadeloupe'u gördük. Bir an için buradaki yüksek dağ doruklarını seçtim.

Kaçış planını ya herhangi bir kara parçasına çıkmak ya da adalar arasında düzenli seferler yapan çok sayıda gemiden birine yanaşmak suretiyle körfezde hayata geçirmeyi düşünen Kanadalı metanetini büyük ölçüde kaybetmişti. Gerçi Ned Land filikayı kaptana fark ettirmeden ele geçirmeyi başarsa pekâlâ kaçabilirdik de. Ancak okyanusun ortasında bunu aklımızdan dahi geçiremezdik.

Kanadalı, Conseil ve ben bu konuda uzun uzun sohbet ettik. *Nautilus*'un içinde altı aydır hapistik. On yedi bin fersah yol katetmiştik ve Ned Land'in de dediği gibi bu yolculuğun sona ermesi için herhangi bir neden yoktu. Bu

yüzden Ned bana beklemediğim bir teklifte bulundu. Buna göre Kaptan Nemo'ya kesin bir dille şu soruyu soracaktık: Kaptan bizi gemide sonsuza kadar tutmak niyetinde miydi?

Böyle bir girişimde bulunmak hiç bana göre değildi. Bence bu hiçbir yere varmazdı. *Nautilus*'un kumandanından değil, sadece kendimizden medet umabilirdik. Kaldı ki bir süredir kaptan daha karanlık, daha münzevi, daha asosyal bir hal almıştı. Sanki benden kaçıyor gibiydi. Ona ancak uzun aralıklarla rastlayabiliyordum. Eskiden bana deniz altı harikalarını anlatmaktan hoşlanırdı. Şimdi ise beni kendi çalışmalarımla baş başa bırakıyor, salona hiç gelmiyordu.

Kaptanda nasıl bir değişim olmuştu? Sebebi neydi? Kendimde bir hata göremiyordum. Belki de gemideki varlığımız ona fazla gelmeye başlamıştı? Yine de onun bizi serbest bırakacağını ümit etmem yanlış olurdu.

Bu nedenle Ned'den harekete geçmeden önce düşünmeme izin vermesini rica ettim. Şayet bu girişimden bir sonuç alınamazsa, kaptanda yeniden şüpheler uyanabilir, gemideki durumumuzu zora sokabilir, Kanadalı'nın kaçış planlarına halel getirebilirdi. Ayrıca hiçbir şekilde sağlık nedenleri öne süremeyeceğimizi de belirtmem gerekir. Güney Kutbu'ndaki bankizde yaşadığımız zorlu tecrübeyi saymazsak, ne Ned ne Conseil ne de ben asla bu kadar sağlıklı olmamıştık. Besleyici yemekler, sağlıklı hava, düzenli yaşam, değişmeyen sıcaklık hiçbir şekilde hastalıklara mahal vermiyordu. Karaya herhangi bir özlem duymayan bir insan için, kendini evinde hisseden, istediği yere giden, kendi hariç herkese gizemli gelen yollardan amacına yürüyen Kaptan Nemo için böyle bir yaşamın neden tercih edilir olduğunu anlayabiliyordum. Ancak bizler insanlıkla ilişkimizi kesmemiştik. Kendi adıma yapmış olduğum onca yeni ve ilginç çalışmanın benimle birlikte sulara gömülmesini istemiyordum. Artık denizlerle ilgili nihai kitabı yazma hakkım vardı ve bu kitabın er ya da geç gün ışığına çıkmasını istiyordum.

Burada, Antil sularında da, denizin on metre aşağısında, açık panoların ardından günlük notlarımdan aktarabileceğim ne kadar çok ilginç canlı var! Pek çok bitkimsi hayvanın yanı sıra *Physalia pelagica* adıyla bilinen Portekizli savaşçılar vardı. Bunlar sedef yansımalı, dikdörtgen biçiminde iri mesaneleri andırıyordu. Uzuvlarını rüzgâra bırakan ve mavi dokunaçlarını ipekten ipler gibi salan bu canlılar göze sevimli medüzler gibi görünse de, dokununca yakıcı bir sıvı çıkaran gerçek birer ısırgan otuydu. Eklemliler arasında bir buçuk metre uzunluğunda, tam bin yedi yüz adet hareket kabiliyetine sahip organla donatılmış pembe hortumlu *Annelida*'lar vardı. Bunlar suların içinde yılan gibi kıvrılıyor, geçerken güneş tayfındaki bütün parıltıları yansıtıyordu. Balıklar şubesinde on ayaklık, altı yüz libre ağırlığında devasa kıkırdaklılar olan *Manta*'lar vardı. Bunların pektoral yüzgeçleri üçgen biçiminde, sırtlarının ortası hafif bombedir. Gözleri kafalarının arka kısmının her iki ucunda yer alır. Genelde gemi enkazı gibi sürüklenen bu canlılar kimi zaman kepenk gibi vitrine yapışıyordu. *Manta*'ların yanı sıra doğanın salt siyah ve beyaz renge boyadığı Amerikan çotiraları; sarı yüzgeçli, çıkık çeneli, yayvan ve etli, tüy biçiminde kayabalıkları; on altı desimetrelik, kısa ve sivri dişli, küçük pullarla kaplı, *Albacore* türüne mensup orkinoslar vardı. Ardından sürüler halinde tekir baş gösterdi. Kafalarından kuyruklarına kadar altın renkli çizgilerle bezeli bu balıklar ışıltılı yüzgeçlerini hareket ettiriyordu. Eskiden Diana'ya adanan gerçek birer mücevher olan bu canlılar zengin Romalılar tarafından özel rağbet görürdü. Bir Roma atasözü şöyle der: "Onları yakalayan yiyemez!" Son olarak zümrüt rengi küçük şeritlerle süslü, kadifemsi ve ipeksi bir dokuya sahip altın renkli melek balıkları Veronese'nin fırçasından çıkma beyefendiler gibi önümüzden geçip gidiyor; mahmuzlu çipuralar hızlı göğüs yüzgeçleriyle kaçışıyor; on beş başparmak uzunluğunda *Clupanodon*'lar fosforışıl parıltıların

içinde gizleniyor; kefaller denizi iri etli kuyruklarıyla dövüyor; kırmızı *Coregonus*'lar dalgaları kesici pektoralleriyle adeta biçiyor; gümüşi aybalıkları isimlerine yakışır şekilde suyun ufku üzerinde doğan beyazımsı haleli ayları andırıyordu.

Şayet *Nautilus* yavaş yavaş denizin daha da derin katmanlarına doğru inmeseydi, kim bilir daha ne kadar çok harikulade ve yepyeni canlı gözlemleme fırsatı bulacaktım! Eğik plakaları gemiyi iki bin ila üç bin beş yüz metre derinliğe sürükledi. O derinlikte hayvanlar âlemi sadece deniz zambakları, denizyıldızları, dümdüz sapı küçük bir çanak şeklinde biten, medüz başlı sevimli *Pentacrinus*'lar, *Trochus*'lar, kan kırmızısı diş midyeleri ile büyük tür kıyı yumuşakçaları olan *Fissurella*'larla temsil ediliyordu.

20 Nisan'da tekrar bin beş yüz metrelik ortalama bir derinliğe çıkmıştık. En yakın kara parçası, su yüzeyine bir yığın kaldırım taşı gibi serpilmiş Bahama takımadalarıydı. Burada dimdik deniz altı falezleri, geniş taş dizilerini andıran kaba bloklardan oluşmuş dümdüz duvarlar yükseliyordu. Bunların arasında elektrik ışığının dibine kadar aydınlatamadığı karanlık delikler açılmıştı.

Bu kayaçlar yüksek otlarla, dev laminaryalarla, devasa *Fucus*'larla örtülmüştü. Burası su bitkileriyle dolu, Titanlara layık bir çardaktı.

Sözünü ettiğimiz bu devasa bitkilerden sonra, Conseil, Ned ve ben doğal olarak denizde yaşayan devasa hayvanlardan söz etmeye başladık. Bu bitkiler elbette bunlara besin kaynağı oluşturmakla görevliydi. Ancak hemen hemen hareketsiz duran *Nautilus*'un vitrinlerinden bu uzun liflerin üzerinde henüz sadece *Branchiura* bölümüne mensup belli başlı eklemlileri, uzun bacaklı denizörümceklerini, morumsu yengeçleri ve Antil denizlerine özgü *Clio*'ları seçebiliyordum.

Ned Land dikkatimi iri alglerin arasında göze çarpan korkunç bir kaynaşmaya çektiğinde saat aşağı yukarı on birdi.

"Pekâlâ!" dedim. "Bunlar gerçek birer ahtapot mağarası. Burada bu canavarlardan birkaç tanesini görürsek hiç şaşırmam."

– Ne? dedi Conseil. Kalamarlar mı? Kafadanbacaklılar sınıfına mensup basit kalamarlar mı?

– Hayır, dedim, iri ahtapotlar. Fakat dostumuz Land herhalde yanıldı, zira ben hiçbir şey seçemiyorum.

– Üzüldüm, diye cevap verdi Conseil. Onca sözünü duyduğum, gemileri uçurumların dibine sürükleyebilen o ahtapotlardan birini yüz yüze görmek isterdim. Bu hayvanlara verilen isim Krak...

– Kuyruklu yalan demek yeterli, dedi Kanadalı alaycı bir tonla.

– Kraken, diye atıldı Conseil, arkadaşının şakasına aldırmayıp cümlesini tamamlayarak.*

– Böyle hayvanların var olduğuna kimse beni inandıramaz, dedi Ned Land.

– Neden olmasın? diye cevap verdi Conseil. Beyefendinin narvaline pekâlâ inanmıştık.

– Ve de yanılmıştık, Conseil.

– Elbette! Fakat şüphesiz başkaları buna hâlâ inanıyor.

– Muhtemelen, Conseil. Fakat kendi adıma bu canavarların varlığına ancak onları kendi ellerimle teşrih ettikten sonra inanmaya kararlıyım.

– Demek, diye sordu Conseil bana, beyefendi devasa ahtapotlara inanmıyorlar?

– Aman! Bunlara kim inanır ki! diye haykırdı Kanadalı.

– Pek çok insan, dostum Ned.

– Balıkçılar inanmaz. Belki bilginler inanır!

– Kusura bakma Ned, ama hem balıkçılar hem de bilginler inanır!

---

* Jules Verne burada, *Kraken* sözcüğü ile Fransızca halk dilinde "abartılı yalan" anlamına gelen "craque" sözcüğünü kullanarak kelime oyunu yapmıştır. (ç.n.)

– Fakat şu an sizlerle konuşan ben, dedi Conseil dünyanın en ciddi tavrıyla, büyük bir filikanın bir kafadanbacaklının kolları tarafından suyun derinliklerine çekildiğini çok net bir şekilde gördüğümü hatırlıyorum.

– Bunu gördünüz mü? diye sordu Kanadalı.

– Gördüm, Ned.

– Kendi gözlerinizle mi?

– Kendi gözlerimle.

– Pardon ama nerede gördünüz?

– Saint-Malo'da, diye cevap verdi sarsılmaz Conseil.

– Limanda mı? dedi Ned Land alaycı bir tavırla.

– Hayır, bir kilisede, dedi Conseil.

– Kilisede mi? diye haykırdı Kanadalı.

– Evet, dostum Ned. Söz konusu ahtapotun resmedildiği bir tabloydu.

– Çok iyi! dedi Ned Land kahkaha atarak. Bay Conseil beni oyuna getirdi!

– Aslında Conseil haklı, dedim. Ben de bu tabloyu duymuştum. Fakat resmettiği olay bir efsaneye dayanıyor ve sizin de çok iyi bildiğiniz gibi doğa tarihi söz konusu olduğunda efsaneler hakkında ne düşünülmesi gerektiği ortada! Kaldı ki konu canavarlar olduğunda, insanoğlunun hayal gücü hep aşırıya kaçma eğilimindedir. Bu ahtapotların sadece gemileri batırdığı iddia edilmekle kalmamıştır. Olaus Magnus* adında biri bir mil uzunluğunda, bir hayvandan çok bir adaya benzeyen bir kafadanbacaklıdan söz eder. Nidaros** piskoposunun bir gün devasa bir kayalığın üzerinde bir vaaz kürsüsü kurduğu anlatılır. Ayin sona erdikten sonra kayalık yürümeye başlamış ve denize dönmüş. Söz konusu kayalık bir ahtapotmuş.

– Hepsi bu mu? diye sordu Kanadalı.

– Hayır, diye cevap verdim. Bir başka piskopos, Bergenli

---

* Olaus Magnus (1490-1557). İsveçli yazar, Katolik din adamı. (ç.n.)

** Norveç'te yer alan Trondheim şehrinin ortaçağdaki ismi. (ç.n.)

Pontoppidan da üzerinde bir süvari alayının manevra yapabildiği bir ahtapottan söz eder!

– Eskinin piskoposları ne de ileri gidiyormuş öyle! dedi Ned Land.

– Nihayet antikçağ doğabilimcileri ağzı koca bir körfezi andıran, Cebelitarık Boğazı'ndan geçemeyecek kadar büyük canavarlardan bahsederler.

– Aman ne güzel! dedi Kanadalı.

– Peki ama bütün bu anlatılanlarda bir doğruluk payı var mı? diye sordu Conseil.

– Yok, dostlarım. En azından masala veya efsaneye kayıp da gerçeklik sınırlarını aşanlarda yok. Yine de bunları anlatanların hayal gücünü tetikleyen bir sebep, hiç olmazsa bir bahane olsa gerek. Çok büyük boyutlarda ahtapotlar ve kalamarlar olduğu yadsınamazsa da, bunlar balinalara kıyasla küçüktür. Aristoteles bir kalamarın boyutlarını beş *cubitus**, yani üç metre on santimetre olarak belirlemiştir. Bizim balıkçılarımız sık sık uzunluğu bir metre seksen santimetreyi geçen kalamarlara rastlarlar. Trieste ve Montpellier müzelerinde iki metrelik ahtapot iskeletleri vardır. Kaldı ki doğabilimcilerin hesaplamalarına göre, bu hayvanlardan sadece altı ayak uzunluğunda olanı yirmi yedi ayak uzunluğunda dokunaçlara sahip olmalıdır. Bu da söz konusu hayvanı korkunç bir canavara çevirmeye kâfidir.

– Bunlardan bugün de avlanıyor mu? diye sordu Kanadalı.

– Avlamıyorlarsa bile, denizciler en azından bu hayvanlara rastlıyordur. Dostlarımdan biri Le Havre'lı Kaptan Paul Bos Hint Denizi'nde devasa cüsseli bu canavarlardan birine rastlamış olduğunu sık sık beyan etmiştir. Ancak en şaşırtıcı olan ve bu tür devasa hayvanların varlığını reddetmeyi imkânsız kılan olay bundan birkaç sene önce, 1861'de gerçekleşmiştir.

---

* Dirsekten ortaparmağa kadar olan mesafeyi temel alan eski bir uzunluk ölçüsü birimi. (ç.n.)

– Olay nedir? diye sordu Ned Land.

– Olay şu. 1861'de Tenerife'nin kuzeydoğusunda, aşağı yukarı şu an bizim bulunduğumuz enlemde, *Alecton* adlı bir kurye gemisinin mürettebatı bu sularda yüzen canavar boyutlarında bir kalamar fark etmiş. Kumandan Bouguer hayvana yaklaşmış, ona zıpkınla ve tüfekle saldırmış, fakat pek bir sonuç alamamış; zira kurşunlar ve zıpkınlar hayvanın gevşek etlerinin içinden sanki hiçbir yoğunluğu olmayan bir jölenin içinden geçer gibi geçiyormuş. Sonuçsuz kalan pek çok denemeden sonra mürettebat yumuşakçanın gövdesinin etrafına kement atmayı başarmış. Kement kuyruk yüzgeçlerine kadar kaymış ve orada durmuş. İşte o zaman canavarı güverteye çekmek istemişler. Fakat hayvan o kadar ağırmış ki, halatın çekme gücüyle kuyruğu kopmuş ve kuyruğundan mahrum kalan hayvan suların içinde kaybolmuş.

– Nihayet gerçek bir olgu, dedi Ned Land.

– Tartışmasız bir olgu, cesur Ned. Nitekim söz konusu ahtapota "Bouguer kalamarı" adı verilmesi teklif edilmişti.

– Peki hayvanın uzunluğu ne kadarmış? diye sordu Kanadalı.

– Aşağı yukarı altı metre kadar değil miydi? dedi vitrindeki yerini almış, yeniden falezdeki yarıkları incelemeye başlamış olan Conseil.

– Aynen öyle, diye cevap verdim.

– Kafası, diye devam etti Conseil, suyun üzerinde yılan yuvası gibi oynaşan sekiz adet dokunaçla taçlanmamış mıydı?

– Aynen öyle.

– Kafa hizasındaki gözleri hatırı sayılır derecede büyük değil miydi?

– Öyleydi, Conseil.

– Peki ya ağzı, gerçek bir papağan gagası, fakat korkunç bir gaga değil miydi?

– Gerçekten de öyleydi, Conseil.

– O halde, diye cevap verdi Conseil sakin sakin,

beyefendiyi kızdırmak gibi olmasın, fakat şayet bu Bouguer kalamarı değilse, en azından onun kardeşlerinden biri demektir.

Conseil'e baktım. Ned Land vitrine koştu.

"Ne korkunç hayvan!" diye haykırdı.

Ben de dönüp cama baktım ve bakar bakmaz iğrenme duygumu açığa vuran bir harekette bulunmaktan kendimi alamadım. Gözlerimin önünde teratolojik efsanelere layık korkunç bir canavar vardı.

Bu, sekiz metre uzunluğa sahip devasa boyutlarda bir kalamardı. Geri geri giderek *Nautilus*'la aynı istikamette aşırı bir hızla ilerlemekteydi. Limonküfü renginde kocaman sabit gözleriyle bize bakıyordu.

Kalamarın kafasından çıkan ve bu hayvanlara kafadanbacaklı denmesine neden olan sekiz kolu, daha doğrusu sekiz bacağı gövdesinin iki katı büyüklüğündeydi ve Furilerin saçları gibi kıvrılıp bükülüyordu. Dokunaçların iç yüzünde bulunan ve yarımküre şeklinde kapsüllere benzeyen iki yüz elli adet vantuzu açıkça görülebiliyordu. Bu vantuzlar kimi zaman salonun vitrinine yapışıp burada vakum oluşturuyordu. Canavarın ağzı –papağan gagası görünümünde boynuzumsu bir gaga– dikey olarak açılıp kapanıyordu. Boynuzumsu bir maddeden oluşmuş, dizi dizi sivri dişlerle kaplı dili gerçek bir demirci makasına benzeyen bu ağızdan dışarı titreye titreye fırlıyordu. Doğa bu hayvanı nasıl bir fanteziyle yaratmıştı böyle! Bir yumuşakçaya kuş gagası vermek! Füze şeklinde, orta kısmı şişkin gövdesi yirmi bin ila yirmi beş bin kilogram ağırlığında olması gereken etli bir kütleydi. Hayvanın öfkesine göre aşırı bir hızla değişen rengi sırayla kurşuni griden kırmızımsı kahverengiye geçiyordu.

Acaba bu yumuşakça neye öfkeleniyordu? Şüphesiz kendisinden daha da korkunç olan, ne emici kollarıyla ne de çene kemikleriyle yakalayamadığı *Nautilus*'un varlığıydı onu böyle öfkelendiren. Yine de bu ahtapotlar ne güçlü

canavarlardır! Yaradan onlara nasıl bir canlılık vermiş, onların hareketlerine nasıl bir kuvvet atfetmiştir ki tam üç kalbe sahiptirler!

Kader bizi bu kalamarın karşısına çıkarmıştı ve bu kafadanbacaklıyı dikkatlice inceleme fırsatını kaçırmak istemiyordum. Görünüşünün bende yarattığı dehşeti yenip elime bir kalem aldım ve onu çizmeye başladım.

"Belki de *Alecton*'unkiyle aynıdır?" dedi Conseil.

– Hayır, diye cevap verdi Kanadalı. Sonuçta o kuyruğunu kaybetmişti, bu ise eksiksiz!

– Bu bir neden değil, dedim. Bu hayvanların kolu ve kuyruğu rejenerasyon sayesinde yeniden oluşur. Yedi yıl içinde Bouguer kalamarının kuyruğunun şüphesiz yeniden büyüyecek vakti olmuştur.

– Kaldı ki, diye atıldı Ned, bu o olmasa bile, belki şunlardan biri odur!

Nitekim sancak tarafındaki vitrinin önünde başka ahtapotlar belirmişti. Ben yedi tane saydım. Bunlar *Nautilus*'a eşlik ediyorlardı. Geminin sac gövdesini kemirmeye çalışan gagalarının çıkardığı gıcırtıları duyuyordum. Etrafımız istemediğimiz kadar çok ahtapotla çevrilmişti.

Çalışmama devam ettim. Bu canavarlar bizimle o kadar aynı hizada yüzüyordu ki adeta sabit görünüyorlardı. Siluetlerini camın üzerine birer çıkartma gibi çizebilirdim bile. Zaten gemi de ölçülü bir hızla ilerliyordu.

Birden *Nautilus* durdu. Bir sarsıntı geminin bütün çatısını titretti.

"Karaya mı oturduk?" diye sordum.

– Her şıkta, diye cevap verdi Kanadalı, hemen kurtulmuş olmalıyız, zira gemi yüzüyor.

Şüphesiz *Nautilus* yüzüyor, fakat artık ilerlemiyordu. Pervane kolları dalgaları dövmeyi bırakmıştı. Bir dakika geçti. Kaptan Nemo ikinci kaptanıyla birlikte salona girdi.

Onu bir süredir görmemiştim. Bana karanlık göründü. Bizimle konuşmadan, hatta belki bizi görmeden panoya gitti, ahtapotlara baktı ve ikinci kaptana birkaç kelime söyledi.

İkinci kaptan çıktı. Kısa süre sonra panolar kapandı, tavandaki ışıklar yandı.

Kaptanın yanına gittim.

"İlginç bir ahtapot koleksiyonu," dedim ona, akvaryuma bakan bir amatörün umursamaz ses tonuyla.

– Gerçekten de öyle, Bay Doğabilimci, diye cevap verdi. Ve şimdi de onlarla göğüs göğüse çarpışacağız.

Kaptana baktım. Yanlış duydum sanıyordum.

"Göğüs göğüse mi?" dedim.

– Evet, beyefendi. Pervane durdu. Bu kalamarlardan birinin boynuzumsu çene kemikleri pervanenin kollarına sıkıştı. Bu da ilerlememize engel oluyor.

– Ne yapacağız peki?

– Su yüzeyine çıkıp bütün bu haşaratı katledeceğiz.

– Zor iş.

– Öyle. Elektrikli kurşunlar bu gevşek ette etkili olmuyor, zira patlayacak kadar bir dirençle karşılaşmıyorlar. Onlara baltayla saldıracağız.

– Ve de zıpkınla, beyefendi, dedi Kanadalı. Şayet benim yardımımı reddetmezseniz.

– Kabul ediyorum, üstat Land.

– Biz de size eşlik edeceğiz, dedim ve Kaptan Nemo'nun peşinden ana merdivene doğru yöneldik.

Orada on-on iki kadar adam ellerinde baltalarla saldırı için hazır bekliyordu. Conseil ile ben de iki balta aldık. Ned Land bir zıpkın kaptı.

Nautilus o sırada su yüzeyine çıkmıştı. Son basamaklarda duran denizcilerden biri panonun cıvatalarını gevşetmeye başladı. Ancak somunlar henüz açılmıştı ki, pano korkunç bir şiddetle havaya uçtu. Panoyu kaldıran belli ki bir ahtapotun kolundaki vantuzlardı.

Akabinde bu uzun kollardan biri bir yılan gibi içeri süzüldü. Yirmi kol daha girişin üzerinde oynaşıyordu. Kaptan Nemo bir balta darbesiyle bu korkunç dokunacı kesti. Dokunaç bükülerek basamaklardan kaydı.

Platforma ulaşmak için birbirimizi ittiğimiz sırada, havayı kamçılayan iki kol Kaptan Nemo'nun önündeki denizcinin üzerine çullandı ve onu karşı konmaz bir şiddetle havaya kaldırdı.

Kaptan Nemo bir çığlık attı ve dışarı fırladı. Biz de peşinden atıldık.

O ne sahneydi! Dokunaçla tutulan ve dokunacın vantuzlarına yapışan talihsiz adam bu devasa hortumun keyfine göre havada bir oraya bir buraya sallanıyor; hırlıyor, boğuluyor, "Yardım edin! Yardım edin!" diye bağırıyordu. *Fransızca söylenen* bu kelimeler bende büyük bir şaşkınlık yarattı! Demek gemide bir, belki de çok sayıda yurttaşım vardı! O canhıraş yardım çağrısını hayat boyu unutmayacağım!

Talihsiz adam mahvolmuştu. Onu bu güçlü kıskacın elinden kim kurtarabilirdi ki? Bu sırada Kaptan Nemo ahtapota doğru atılmış, bir balta darbesiyle bir kolunu daha koparmıştı. İkinci kaptan *Nautilus*'un bordalarına tırmanan diğer canavarlarla büyük bir azimle çarpışıyordu. Bütün mürettebat ellerinde baltalarla dövüşüyordu. Kanadalı, Conseil ve ben de silahlarımızı bu etli kütlelere daldırıyorduk. Havayı keskin bir misk kokusu sarmıştı. Bu korkunçtu.

Bir an ahtapotun kavradığı talihsiz adam hayvanın kuvvetli emişinden kurtulacak sandım. Sekiz kolunun yedisi kesilmişti. Kurbanını bir tüy gibi havada sallayan tek kolu kıvrılıp bükülüyordu. Kaptan Nemo ve ikinci kaptan tam üzerine atılacakken, hayvan karnında yer alan bir keseden salgılanan siyahımsı bir sıvı püskürttü. Bu sıvı bizi kör etti. Etrafımızı saran duman dağıldığında, kalamar da benim zavallı yurttaşım da yok olmuştu!

İşte o an geriye kalan canavarlara çılgınlar gibi saldırmaya başladık! Artık kendimizi tutamıyorduk. On ila on iki ahtapot platformu ve *Nautilus*'un bordalarını istila etmişti. Platformun üstünde, kan ve siyah mürekkepten oluşan gölün ortasında, sıçrayan kesik yılan parçalarının ortasında karmakarışık yuvarlanıyorduk. Sanki bu yapış yapış dokunaçlar Hydra'nın başları gibi tekrar tekrar doğuyordu. Ned Land'in zıpkını her darbede kalamarların limonküfü rengi gözlerine dalıyor ve onları oyuyordu. Ancak benim cesur yoldaşım bir anda kaçamadığı bir canavarın dokunaçları tarafından yere serildi.

Ah! O an kalbim nasıl bir heyecan ve dehşet duygusuyla hopladı! Kalamarın korkunç gagası Ned Land'e doğru açılmıştı. Talihsiz dostum ikiye ayrılacaktı. Onun yardımına koştum. Fakat Kaptan Nemo benden önce davranmıştı. Kaptanın baltası canavarın kocaman çene kemiklerinin arasında kayboldu ve mucizevi bir şekilde kurtulan Kanadalı ayağa kalkarak zıpkınını olduğu gibi ahtapotun üçlü kalbine daldırdı.

"Size borcum vardı!" dedi Kaptan Nemo Kanadalı'ya.

Ned cevap vermeden eğilmekle yetindi.

Bu mücadele on beş dakika sürmüştü. Yenilen, parçalanan, ölümcül darbeler alan canavarlar nihayet bizi rahat bırakarak dalgaların içinde gözden kayboldu.

Kanlar içinde, fenerin yakınında hareketsiz duran Kaptan Nemo yoldaşlarından birini yutmuş olan denize bakıyor, gözlerinden iri iri yaşlar süzülüyordu.

XIX

Gulf Stream

20 Nisan'da yaşanan o korkunç sahneyi hiçbirimiz asla unutamayacağız. Bu sahneyi şiddetli bir heyecanın etkisindeyken kaleme aldım. Daha sonra gözden geçirdim, Conseil'e ve Kanadalı'ya okudum. Hikâyeyi olaylar açısından eksiksiz, ancak etki açısından yetersiz buldular. Böyle tablolar resmedebilmek için şairlerimizin en ünlüsünün, *Deniz İşçileri*'nin yazarının* kalemine sahip olmak gerekir.

Kaptan Nemo'nun dalgalara bakarak ağladığını söylemiştim. Kaptanın üzüntüsü sonsuzdu. Bu onun gemiye gelişimizden bu yana kaybettiği ikinci yoldaşıydı. Üstelik nasıl korkunç bir ölüm olmuştu bu! Bir ahtapotun korkunç koluyla ezilen, boğulan, parçalanan, onun demirden çene kemiklerinin arasında öğütülen bu dost, diğer yoldaşlarıyla birlikte mercandan mezarlığın huzurlu sularında istirahat edemeyecekti!

Kendi adıma benim yüreğimi parçalayan şey, o mücadelenin ortasında o talihsiz adamın attığı ümitsiz çığlıktı. O zavallı Fransız son bir yardım çığlığı atmak için gemide konuşulan dili unutup memleketinin, annesinin dilini kullanmıştı! Demek Kaptan Nemo'ya bedenen ve ruhen bağlı olan, onun

---

* Victor Hugo'nun 1866'da yayımlanan eseri. (ç.n.)

gibi insanlardan kaçan o mürettebatın içinde bir yurttaşım vardı! Belli ki farklı milletlere mensup bireylerden oluşan bu gizemli ortaklığın içinde Fransa'yı acaba sadece o adam mı temsil etmekteydi? Bu da zihnimi durmadan kurcalayan çözümü imkânsız sorulardan biriydi!

Kaptan Nemo odasına döndü ve onu bir süre görmedim. Fakat ruhu olan, onun bütün hislerini olduğu gibi yansıtan bu geminin durumundan anladığım kadarıyla kaptan üzgün, ümitsiz ve kararsız olmalıydı. *Nautilus*'un artık belli bir rotası yoktu. Gemi gidiyor, geliyor, dalgaların insafına kalmış bir ceset gibi yüzüyordu. Pervanesi temizlenmişse de neredeyse hiç kullanılmıyordu. Gemi rasgele sürükleniyor, son mücadeleye sahne olan yerden, yoldaşlarından birini yutan o sulardan ayrılamıyordu.

On gün böyle geçti. *Nautilus* ancak 1 Mayıs'ta, Bahama Kanalı girişinde Bahama Adaları'nı gördükten sonra gerçek anlamda tekrar kuzeye doğru ilerlemeye başladı. Böylece denizin kendine özgü kıyıları, balıkları ve ısısı olan en büyük nehrinin akıntısını takip etmeye başladık. Gulf Stream'i kastediyorum.

Nitekim bu, Atlantik'in ortasında özgürce akan, suları okyanus sularına karışmayan bir nehirdir. Bu nehir tuzlu, etrafını çevreleyen denizden daha tuzlu bir nehirdir. Ortalama derinliği üç bin ayak, ortalama genişliği altmış mildir. Bazı yerlerde akıntısı saatte dört kilometrelik bir hızla ilerler. Sularının değişmez hacmi bütün dünyadaki ırmakların toplam hacminden daha fazladır.

Gulf Stream'in Kumandan Maury tarafından keşfedilen gerçek kaynağı, tabiri caizse çıkış noktası Gaskonya Körfezi'nde yer alır. Isısı henüz düşük ve rengi açık sular orada oluşmaya başlar; güneye iner, ekvatoral Afrika'yı takip eder, sularını bu sıcak bölgenin güneşinde ısıtır, Atlantik'i geçer, Brezilya kıyılarındaki Sao Roque Burnu'na ulaşır ve burada iki kola ayrılır. Kollardan biri sıcak moleküllerle daha

da ısınmak üzere Antil Denizi'ne gider. İşte o zaman farklı sıcaklıklar arasında denge kurmakla ve tropik suları kuzey sularına katmakla görevli olan Gulf Stream aracı rolünü oynamaya başlar. Meksika Körfezi'nde kızan akıntı kuzeye, Amerika kıyılarına çıkar; Newfoundland'a kadar ilerler; Davis Boğazı'nın soğuk akıntısının etkisiyle yol değiştirir; yerkürenin en büyük dairelerinden biri üzerinden kerte hattını izleyerek okyanusa geri döner ve kırk üçüncü dereceye doğru iki kola ayrılır. Bunlardan biri kuzeydoğunun alize rüzgârının yardımıyla Gaskonya Körfezi'ne ve Azorlar'a döner; diğeri ise İrlanda ve Norveç kıyılarını ısıttıktan sonra ısısının dört dereceye düştüğü Spitsbergen'in ötesine geçerek burada kutbun açık denizini oluşturur.

Nautilus o sırada okyanustaki bu nehirde ilerliyordu. Gulf Stream, genişliği on dört fersah, derinliği üç yüz elli metre olan Bahama Kanalı'ndan çıktıktan sonra saatte sekiz kilometre hızla akmaya başlar. Bu hız kuzeye doğru düzenli olarak azalır. Bu düzenliliğin devam etmesi en büyük temennimiz olmalıdır; zira daha önce şüphelenildiği gibi bu akıntının hızı ve yönü değişirse, Avrupa'daki iklimler sonuçları öngörülemeyecek ciddi karışıklıklara maruz kalabilir.

Öğlene doğru Conseil'le birlikte platformdaydım. Ona Gulf Stream'e has özellikleri anlatıyordum. Açıklamam sona erdiğinde, onu elini akıntıya daldırmaya davet ettim.

Conseil dediğimi yaptı ve sıcak veya soğuk herhangi bir duyum almadığını görünce çok şaşırdı.

"Bunun nedeni," dedim ona, "Gulf Stream sularının sıcaklığının Meksika Körfezi'nden çıkarken insan kanının sıcaklığından pek de farklı olmamasıdır. Gulf Stream, Avrupa kıyılarının daima yemyeşil olmasını sağlayan geniş bir ısıtıcıdır. Maury'nin dediğine göre bu akıntının sıcaklığı tamamen kullanılsa, eriyik halde demirden oluşan ve Amazon veya Missouri nehirleri kadar büyük bir nehri ergime halinde tutacak kadar ısı üretebilirdi."

O sırada Gulf Stream'in hızı saniyede iki metre yirmi beş santimetreydi. Bu akıntı etrafını çevreleyen denizden o kadar farklıydı ki, sıkıştırılmış suları okyanus üzerinde çıkıntı yapıyor, akıntının suları ile soğuk sular arasında bir düzey farklılığı oluşuyordu. Aynı zamanda karanlık ve tuz bakımından zengin olan bu sular kusursuz çivit mavisi rengiyle etrafını çevreleyen yeşil renkli sulardan keskin bir şekilde ayrılıyordu. Ayrım çizgisi o kadar netti ki, *Nautilus* Carolinalar hizasında mahmuzuyla Gulf Stream'in sularını yararken pervanesi hâlâ okyanus sularını dövüyordu.

Bu akıntı pek çok canlıya ev sahipliği yapıyordu. Akdeniz'de bolca görülen *Argonot*'lar burada kalabalık sürüler halinde dolaşıyordu. Kıkırdaklılar içinde en çarpıcı olanlar yayvan kuyrukları aşağı yukarı gövdelerinin üçte birini oluşturan ve yirmi beş ayak uzunluğunda geniş eşkenar dörtgenlere benzeyen vatozlardı. Ardından bir metrelik, iri kafalı, kısa ve yuvarlak burunlu, dizi dizi sivri dişlere sahip, gövdeleri pullarla kaplı gibi görünen camgözler geliyordu.

Kemikli balıklardan bu denizlere özgü kır renkli *Labros*'lar; irisleri ateş gibi parıldayan derin su çipuraları; bir metre uzunluğunda, küçük dişlerle dolu, hafif bir çığlık sesi çıkaran geniş ağızlı sarıağız balıkları; daha önce de bahsetmiş olduğum *Centrolophus niger*'ler; altın ve gümüş benekli mavi *Lambuga*'lar; renk bakımından tropik bölgelerdeki en güzel kuşlarla boy ölçüşebilecek, okyanusun gerçek gökkuşakları olan papağan balıkları; üçgen kafalı şeritli horozbinalar; pulsuz ve mavimsi *Rhombus*'lar; Yunan alfabesindeki Γ harfine benzeyen, enlemesine sarı bir şeritle kaplı kurbağa balıkları; karıncalar gibi kaynaşan kahverengi benekli kayabalıkları; gümüşi kafalı, sarı kuyruklu *Dipterodon*'lar; çeşitli somon türleri; Lacépède'in hayat arkadaşına adadığı, tatlı ışıltılar saçan narin yapılı *Mugilomorus*'lar; son olarak olabilecek her türlü madalya ve nişanla süslenmiş olduğu halde, dünyada nişanların ve madalyaların en az

takdir gördüğü bu büyük milletin kıyılarında dolaşan güzel bir balık, bir Amerikan *Cavalla*'sı gördüm.

Ayrıca gece boyunca Gulf Stream'in fosforışıl sularının, özellikle de bizi sık sık tehdit eden fırtınalı havalarda geminin fenerinden yayılan elektrik ışığına kafa tuttuğunu da eklemek isterim.

8 Mayıs'ta hâlâ Kuzey Carolina hizasında, Hatteras Burnu açıklarındaydık. Gulf Stream'in genişliği burada yetmiş beş mil, derinliği iki yüz on metreydi. *Nautilus* rasgele ilerlemeye devam ediyordu. Gemide her türlü denetim askıya alınmış gibiydi. Bu koşullarda gerçekleştirilecek bir kaçış denemesinin başarıya ulaşabileceğini kabul etmeliyim. Nitekim meskûn kıyılar her yerde olası sığınaklar sunuyordu. Deniz New York veya Boston ile Meksika Körfezi arasında işleyen çok sayıda buharlıyla, gece gündüz Amerika kıyılarının çeşitli noktalarına mal taşıyan küçük guletlerle doluydu. Bize yardım etmelerini umut edebilirdik. Yani her ne kadar *Nautilus* ile Birleşik Devletler arasında otuz mil olsa da, bu elverişli bir fırsattı.

Ancak can sıkıcı bir durum Kanadalı'nın kaçış planlarına kati şekilde engel oluyordu. Hava şartları çok kötüydü. Fırtınaların sıkça yaşandığı bölgelere, tam da Gulf Stream akıntısının neden olduğu hortumların ve kasırgaların anavatanına yaklaşıyorduk. Sık sık kabaran denize kırılgan bir filikayla göğüs germeye kalkmak felakete kucak açmak demekti. Ned Land dahi bunu kabul ediyordu. Nitekim sadece buradan kaçmamızla sona erebilecek öfkeli hasretine rağmen kendini tutuyordu.

"Beyefendi," dedi bana o gün, "bunun artık bir son bulması gerek. Kesin olarak emin olmalıyım. Sizin şu Nemo karadan uzaklaşıyor, kuzeye doğru tırmanıyor. Fakat size şu kadarını söyleyeyim: Güney Kutbu bana yetti, onun peşinden Kuzey Kutbu'na gitmem."

– Ne yapabiliriz ki, Ned? Ne de olsa şu sıra kaçmamıza imkân yok.

– O zaman ben de ilk fikrime dönüyorum. Kaptanla konuşmak lazım. Sizin ülkenizin denizlerindeyken hiçbir şey söylemediniz. Şimdi benim ülkemin denizlerindeyiz ve ben konuşmak istiyorum. Birkaç güne kalmadan *Nautilus*'un Nova Scotia hizasında olacağını, orada Newfoundland'a doğru geniş bir körfezin açıldığını ve St. Lawrence Nehri'nin benim nehrim, doğduğum kent olan Québec'in nehri olduğunu düşündüğümde, bütün bunları düşündüğümde kan beynime sıçrıyor, tüylerim diken diken oluyor. Daha ne diyeyim, beyefendi, kendimi denize atarım daha iyi! Ben burada kalmayacağım! Burada boğuluyorum!

Kanadalı belli ki sabrının sonuna gelmişti. Onun güçlü kuvvetli tabiatı bu gittikçe uzayan hapis hayatına uyum sağlayamıyordu. Ned'in fizyonomisi günden güne değişiyor, karakteri daha karanlık bir hal alıyordu. Onun acı çektiğini hissediyordum; zira ben de hasret çekiyordum. Karadan haber almayalı neredeyse yedi ay olmuştu. Buna ek olarak Kaptan Nemo'nun münzevileşmesi, mizacındaki değişim, bilhassa ahtapotlarla mücadeleden sonra iyice ketumlaşması, bütün bunlar olaylara daha farklı bir gözle bakmama neden olmuştu. İlk günlerde hissettiğim coşkuyu artık hissetmiyordum. Balinalara ve başka deniz sakinlerine ayrılmış olan bu ortamı kabullenmek için Conseil gibi bir Flaman olmak gerekirdi. Gerçekten de bu mert delikanlının akciğer yerine solungaçları olsaydı, eminim çok seçkin bir balık olurdu!

"O halde, beyefendi?" dedi yeniden Ned Land cevap vermediğimi görünce.

– O halde Ned, siz benden Kaptan Nemo'ya bizimle ilgili niyetinin ne olduğunu sormamı istiyorsunuz?

– Evet, beyefendi.

– Ve bunu bizimle ilgili niyetini zaten açıkça belirttiği halde istiyorsunuz?

– Evet. Son bir kez emin olmak istiyorum. İsterseniz bir tek benim için, sadece benim adıma konuşun.

– Fakat ona ben de nadiren rastlıyorum. Hatta benden kaçıyor.

– Gidip onu görmek için bir sebep daha işte.

– Ona sorarım, Ned.

– Ne zaman? diye sordu Kanadalı ısrarından vazgeçmeyerek.

– Ona rastladığım zaman.

– Bay Aronnax, gidip onu ben mi bulayım istiyorsunuz?

– Hayır, bunu bana bırakın. Yarın...

– Bugün, dedi Ned Land.

– Öyle olsun. Bugün onu göreceğim, diye cevap verdim Kanadalı'ya, bizzat işe karıştığı takdirde her şeyin kesinlikle mahvolacağından emin olduğumdan.

Tek başıma kalmıştım. Kanadalı'ya bir kez söz verdikten sonra bu işten derhal kurtulmaya karar vermiştim. İşleri ertelemektense yapıp bitirmeyi tercih ederim.

Odama döndüm. Oradan Kaptan Nemo'nun odasında ayak sesleri duydum. Bu fırsatı kaçırmamam gerekiyordu. Kapısını çaldım, cevap alamadım. Bir kez daha vurdum, ardından kolu çevirdim. Kapı açıldı.

İçeri girdim. Kaptan oradaydı. Çalışma masasının üstüne eğilmiş, beni duymamıştı. Onunla konuşmadan odadan çıkmamaya kararlı olduğumdan yanına gittim. Bir anda başını kaldırdı, kaşlarını çattı ve bana oldukça sert bir sesle şöyle dedi:

"Siz miydiniz? Benden ne istiyorsunuz?"

– Sizinle konuşmak istiyorum, Kaptan.

– Fakat meşgulüm, beyefendi, çalışıyorum. Ben size kendi kendinize kalma özgürlüğü tanıdığıma göre, siz de bana bu özgürlüğü tanıyamaz mısınız?

Kaptanın beni karşılayış şekli pek de umut vaat etmiyordu. Ancak her şeye cevap verebilmek için her şeyi duymaya kararlıydım.

"Beyefendi," dedim soğuk bir tonda, "sizinle benim için ertelemenin imkânsız olduğu bir meseleyi konuşmam gerekiyor."

– Neymiş o mesele, beyefendi? diye cevap verdi kaptan alaycı bir ifadeyle. Benim gözümden kaçan bir keşifte mi bulundunuz? Deniz size yeni yeni sırlarını mı ifşa etti?

Konudan çok uzaktık. Ancak ben daha cevap veremeden kaptan bana masasının üzerinde açık duran elyazmalarını işaret ederek ciddi bir sesle şunları söyledi:

"İşte bakın, Bay Aronnax, burada birçok dilde kaleme alınmış bir elyazması duruyor. Bu sayfalar benim deniz üzerine yapmış olduğum çalışmaların özetini içeriyor ve Tanrı'nın izniyle bunlar benimle birlikte yok olmayacak. Benim ismimi taşıyan ve hayat hikâyemi de içeren bu elyazması suya batmayan küçük bir aletin içine konacak. İçimizden hayatta kalacak son kişi bu aleti denize atacak ve alet dalgaların onu götüreceği yere götürecek."

Bu adamın ismi mi? Kendi kaleminden çıkmış hayat hikâyesi mi? Demek gizemi bir gün gün ışığına çıkacaktı? Fakat o sırada ben bu beyanda sadece konuya girme fırsatı gördüm.

"Kaptan," diye cevap verdim, "sizi harekete geçiren bu düşünceyi ancak tasvip edebilirim. Çalışmalarınızın meyvesi yok olmamalı. Fakat bunun için başvurduğunuz yol bana ilkel geliyor. Rüzgârın bu aleti nereye sürükleyeceğini, aletin hangi ellere düşeceğini kim bilebilir? Daha iyi bir yol bulamaz mısınız? Mesela siz veya adamlarınızdan biri..."

– Asla, beyefendi, dedi kaptan yüksek sesle sözümü keserek.

– Fakat ben, yoldaşlarım, bu elyazmasını saklamaya hazırız. Şayet siz bize özgürlüğümüzü geri verirseniz...

– Özgürlük mü? dedi Kaptan Nemo ayağa kalkarak.

– Evet, beyefendi. Ben de size tam bu soruyu sormak istiyordum. Yedi aydır geminizdeyiz ve bugün size yoldaşlarım

ve kendi adıma niyetinizin bizi sonsuza kadar burada tutmak olup olmadığını soruyorum.

– Bay Aronnax, dedi Kaptan Nemo, bugün de size yedi ay önce verdiğim cevabı veriyorum. *Nautilus*'a giren bir daha çıkamaz.

– Fakat sizin bize dayattığınız şey kölelik!

– İstediğiniz ismi verebilirsiniz.

– Ama köle her yerde özgürlüğünü geri alma hakkına da sahiptir! Önüne hangi fırsatlar çıkarsa çıksın, bunları istediği gibi değerlendirebilir!

– Bu hakka sahip olduğunuzu kim inkâr ediyor ki? diye cevap verdi Kaptan Nemo. Ben sizi herhangi bir yeminle zincire vurmayı hiç düşündüm mü ki?

Kaptan kollarını kavuşturmuş bana bakıyordu.

"Beyefendi," dedim ona, "bu konuyu açmak ne sizin ne de benim hoşuma gidiyor. Fakat madem bir kez başladık sonuna kadar gidelim. Tekrar söylüyorum, söz konusu olan sadece benim şahsım değil. Benim için çalışma bir kurtuluş, etkili bir oyalanma yolu, beni baştan çıkaran, bana her şeyi unutturabilen bir tutku. Sizin gibi ben de bir gün yaptığım çalışmaların sonuçlarını dalgaların ve rüzgârların insafına kalacak varsayımsal bir alet yoluyla gelecek nesillere miras bırakabilme ümidiyle meçhul, herkesten uzak bir hayat sürebilecek bir adamım. Kısacası ben size hayranlık duyabilir, kimi noktalarını anladığım bu görevinizde size rahatsızlık duymadan eşlik edebilirim. Ancak hayatınızın, burada sadece yoldaşlarımın ve benim paylaşmadığım birtakım karmaşalarla ve gizemlerle dolu olduğunu anlamamı sağlayan başka yönleri de var. Yüreğimizin sizin için attığı, kimi acılarınızı paylaştığı veya dâhice veyahut cesurca eylemleriniz karşısında heyecanlandığı zamanlarda dahi, dosttan veya düşmandan gelsin iyi ve güzel olan şey karşısında duymamız gereken sempatiyi ele verecek en ufak belirtiyi dahi bastırmak zorunda kaldık. Ve işte sizinle ilgili her şeye yabancı

olduğumuza dair duyduğumuz bu histir ki, bizim konumumuzu kabul edilemez, bilhassa Ned Land için olsa da benim için bile imkânsız hale getiriyor. Her insan sırf insan olduğu için özen gösterilmeye layıktır. Siz hiç kendinize özgürlük aşkının, kölelik nefretinin Kanadalı'nınki gibi bir tabiatta doğurabileceği intikam planlarının ne olabileceğini, onun ne düşünebileceğini, ne yapmaya kalkabileceğini sordunuz mu?

Susmuştum. Kaptan Nemo ayağa kalktı.

"Ned Land istediği her şeyi düşünsün, denesin, benim için ne önemi var? Onu gidip bulan ben değilim ki! Onu kendi keyfim için gemide tutmuyorum! Size gelince Bay Aronnax, siz her şeyi, hatta sükûtu dahi anlayabilecek insanlardansınız. Size verecek bir cevabım yok. Bu konuyu açtığınız bu ilk sefer aynı zamanda sonuncu da olsun; zira ikinci defa sizi dinlemeyeceğim bile."

Odadan çıktım. O günden sonra durumumuz daha da gergin bir hale geldi. Kaptanla aramda geçen konuşmayı yoldaşlarıma aktardım.

"Bu adamdan hiçbir şey ümit edemeyeceğimizi artık biliyoruz," dedi Ned. "*Nautilus* Long Island'a yaklaşıyor. Hava şartları ne olursa olsun kaçacağız."

Ancak hava gitgide tehditkâr bir hal alıyordu. Kasırga ibareleri vardı. Hava sütbeyazdı. Ufukta incecik sirrüs demetlerinin ardından nimbokümülüs katmanları baş gösteriyordu. Alttaki bulutlar ise hızla kaçıyordu. Deniz şişiyor, büyük dalgalar halinde kabarıyordu. Kasırgaların dostu fırtınakuşları hariç bütün kuşlar ortadan kaybolmuştu. Adamakıllı düşen barometre havada aşırı bir buhar gerilimi olduğuna işaret ediyordu. Fırtına tüpünün içindeki karışım havadaki aşırı elektriklenmenin etkisiyle ayrışıyordu. Elementlerin çarpışması yakındı.

Fırtına 18 Mayıs günü, tam da *Nautilus* Long Island hizasında, New York dar boğazlarının birkaç mil açığında seyrederken patladı. Elementlerin bu çarpışmasını tasvir

edebilirim; zira Kaptan Nemo denizin derinliklerine kaçmak yerine, açıklanamaz bir hevesle fırtınaya deniz yüzeyinde meydan okumayı tercih etti.

Rüzgâr güneybatıdan önceleri şiddetle, yani saniyede on beş kilometre hızla esiyordu. Rüzgârın hızı akşam saat üçe doğru saniyede yirmi beş metreye yükseldi. Bu rakam fırtına göstergesiydi.

Sert rüzgâra aldırış etmeyen Kaptan Nemo platformdaki yerine almıştı. Platformda patlayan dev dalgalara direnebilmek için kendini beline kadar palamarlamıştı. Ben de kaptanın olduğu yere tırmanıp kendimi aynı şekilde bağlamıştım. Bir fırtınaya, bir bu fırtınaya kafa tutan bu eşsiz adama hayran oluyordum.

Dev dalgalarla ıslanan iri parçalı bulutlar kabaran denizi süpürüyordu. Büyük dalga çukurlarının dibinde oluşan o aracı dalgacıklardan eser kalmamıştı. Sadece aşırı yoğun olduğundan tepeleri çatlamayan uzun is rengi kıvrımlar vardı. Yüksekliği gittikçe artan bu dalgalar birbirini azdırıyordu. Kâh yana yatan kâh bir yelken direği gibi dikilen *Nautilus* yuvarlanıyor, korkunç şekilde baş kıç vuruyordu.

Saat beşe doğru sel gibi yağmur boşandıysa da bu ne rüzgârı ne de denizi yatıştırdı. Kasırga saniyede kırk beş metre, yani saatte yaklaşık kırk fersah hızla esiyordu. Kasırgalar işte bu koşullarda evleri yıkar, çatı kiremitlerini kapılara geçirir, demir parmaklıkları uçurur, yirmi dörtlük topları yerinden oynatır. Oysa *Nautilus* bu kargaşanın ortasında bilge bir mühendisin şu sözünü doğrularcasına dimdik ayaktaydı: "İyi inşa edilmiş bir omurga bütün denizlere meydan okuyabilir!" Bu gemi dalgaların parçalayabileceği dirençli bir kaya değildi. Bu gemi uysal ve hareketli, direksiz ve yelkensiz, dalgaların öfkesine hiçbir yara almadan göğüs gerebilen, çelikten bir iğdi.

Bu sırada ben zincirinden boşanan bu dalgaları dikkatle izlemekteydim. Dalgaların yüksekliği on beş metreyi, uzun-

luğu yüz elli ila yüz yetmiş beş metreyi buluyordu. Rüzgârın yayılma hızının yarısı kadar olan yayılma hızları saniyede on beş metreydi. Bunların hacmi ve gücü suların derinliği nispetinde artıyordu. İşte o zaman havayı içine hapsedip denizlerin dibine atan ve buralara bu şekilde oksijen ve yaşam getiren bu dalgaların ne kadar önemli bir rol oynadığını anlamış oldum. Bunların aşırı basınç şiddeti –bu hesaplanmış bir şeydir– çarptıkları yüzeyin ayakkaresi başına üç bin kilograma kadar çıkabilir. Bunlar öyle dalgalardır ki, Hebrides'de seksen dört bin librelik bir kütleyi yerinden oynatmıştır. 23 Aralık 1864'te yaşanan fırtınada saatte yedi yüz kilometreye ulaşarak Japonya'da yer alan Edo* şehrinin bir kısmını yerle bir eden ve aynı gün Amerika kıyılarını vuran da bu dalgalardır.

Fırtınanın şiddeti geceyle birlikte arttı. Barometre, 1860'ta Réunion'da yaşanan bir kasırgada olduğu gibi 710 milimetreye düştü. Gün batarken ufukta dalgalarla güçbela baş etmeye çalışan büyük bir geminin geçtiğini gördüm. Dalgaların üzerinde kalmak için yan yatmış ağır ağır ilerliyordu. Bu, New York'tan Liverpool'a ya da New York'tan Le Havre'a çalışan hatlara ait bir buharlı olmalıydı. Gemi kısa süre sonra karanlıkta kayboldu.

Akşam saat onda gökyüzü alev alevdi. Hava şiddetle çakan şimşeklerle çizgi çizgiydi. Ben şimşeklerin parlaklığına dayanamazken, Kaptan Nemo fırtınanın ruhunu içine çekmek ister gibi gözünü doğrudan bu şimşeklere dikmişti. Etrafta korkunç bir gürültü vardı. Bu, kırılan dalgaların ulumalarıyla, rüzgârın kükremeleriyle ve yıldırımların patlamalarıyla karışık girift bir gürültüydü. Rüzgâr ufkun her noktasından esiyor; doğudan gelen kasırga, güney yarımkürenin döne döne ilerleyen fırtınalarının aksi istikametinde, kuzeyden, batıdan ve güneyden geçerek tekrar aynı yöne dönüyordu.

---

* Tokyo'nun eski ismi. (ç.n.)

Ah bu Gulf Stream! Fırtınalar kralı lakabını nasıl da hak ediyordu! Bu korkunç kasırgalara neden olan, onun akıntılarının ısısı ile bunların üstüne yığılan hava katmanlarının ısısı arasındaki farktı.

Yağmur yerini ateş sağanağına bırakmıştı. Su damlacıkları ateş püsküren sorguçlara dönüşmüştü. Kendisine yaraşır bir ölümle ölmek isteyen Kaptan Nemo adeta yıldırım çarpmasını bekliyordu. *Nautilus* korkutucu bir baş kıç vurma hareketiyle çelik mahmuzunu bir paratoner gibi havaya dikti ve buradan upuzun kıvılcımlar fışkırdığını gördüm.

Mecalsizce panoya kadar karın üstü süründüm. Panoyu açtım ve salona indim. Fırtına o sırada zirve noktasına ulaşmıştı. *Nautilus*'un içinde ayakta durmanın imkânı yoktu.

Kaptan Nemo gece yarısına doğru döndü. Rezervuarların yavaş yavaş dolduğunu duydum ve *Nautilus* ağır ağır su yüzeyinin altına indi.

Salonun açık vitrinlerinden ürkmüş iri balıkların alev alev suların içinden hayaletler gibi geçip gittiğini gördüm. Bazılarına gözümün önünde yıldırım çarptı!

Nautilus derinlere inmeye devam ediyordu. Geminin on beş metrelik bir derinlikte huzura kavuşacağını düşünüyordum. Fakat hayır. Üst katmanlar fazla çalkantılıydı. Huzura ermek için denizin elli metre derinine kadar dalmak gerekti.

Ve işte orada nasıl bir sükûnet, nasıl bir sessizlik, nasıl bir huzur hâkimdi! O sırada bu okyanusun yüzeyinde korkunç bir kasırganın hüküm sürdüğünü kim tahmin edebilirdi ki?

XX

47° 24' Enlemi ve 17° 28' Boylamı

Fırtınanın ertesinde gemimiz doğuya sürüklenmişti. New York veya St. Lawrence rıhtımları üzerinden kaçma planlarımız suya düşmüştü. Ümitsizliğe kapılan zavallı Ned, Kaptan Nemo gibi kendi köşesine çekilmişti. Conseil ile ben birbirimizden hiç ayrılmıyorduk.

Nautilus'un doğuya sürüklendiğini söyledim. Aslında kuzeydoğuya sürüklendi demeliydim. Birkaç gün boyunca gemi dalgaların kâh yüzeyinde kâh altında, denizcileri onca ürküten sislerin ortasında rasgele gezinip durdu. Bu sis temelde havanın aşırı nemlenmesine yol açan buzul çözülmelerinden kaynaklanıyordu. Bu civarda kıyının belli belirsiz ışıklarından kerteriz almaya çalışırken ne kadar çok gemi batmıştır! Bu yoğun sis yüzünden ne kadar çok kaza yaşanmıştır! Rüzgârın uğultusunun çarpan dalgaların sesini bastırdığı bu kayalıklara ne kadar çok gemi çarpmıştır! İkaz ışıklarına, düdük seslerine ve alarm çanlarına rağmen ne kadar çok gemi çarpışmıştır!

Nitekim bu denizlerin dibi, okyanusa yenik düşenlerin yatmakta olduğu bir savaş meydanı görünümündedir. Kimileri çoktan kabuk bağlamışken, gemimizin ışığının

demirlerine ve bakır karinalarına vurduğu diğerleri ise daha çok yeniydi. Bunların içinde, istatistiklerce belirtilen bu tehlikeli noktalarda, Race Burnu'nda, Saint Paul Adası'nda, Belle Isle Boğazı'nda ve St. Lawrence halicinde, içindeki bütün canlarla ve mallarla, mürettebatıyla ve göçmeniyle batmış nice gemi vardı! Yalnızca son birkaç yılda Royal Mail, Inman ve Montreal hatlarının yıllık ölüm kayıtlarına ne kadar çok kurban düşülmüştür: *Solway*, *Isis*, *Paramatta*, *Hungarian*, *Canadian*, *Anglo-Saxon*, *Humboldt* ve *United States* kayalara çarparak batmış; *Arctic* ve *Lyonnais* başka gemilerle çarpışarak batmış; *Président*, *Pacific* ve *City of Glasgow* bilinmeyen nedenlerle kaybolmuştur. İşte *Nautilus* bu uğursuz enkazların ortasında ölüleri teftiş edercesine ilerlemekteydi!

15 Mayıs'ta Newfoundland sahilinin en güney ucundaydık. Deniz alüvyonlarının oluşturduğu bu sahil, ya Gulf Stream akıntısıyla ekvatordan ya da Amerika kıyılarını yalayan ters soğuk su akıntısıyla Kuzey Kutbu'ndan gelen organik atık yığınlarıyla meydana gelmiş hatırı sayılır genişlikte bir arazidir. Buraya da buzulların çözülmesiyle sürüklenen gezici buz kütleleri yığılır. Burası, sularında ölen milyarlarca balık, yumuşakça ve bitkimsi hayvanın yattığı muazzam bir mezarlıktır.

Newfoundland kıyısında denizin derinliği fazla değildir. Deniz burada en fazla birkaç yüz kulaç derinliktedir. Ancak güneye doğru birdenbire derin bir çöküntü, üç bin metrelik bir çukur başlar. Gulf Stream burada genişler, suları yayılır. Akıntı burada hızını ve ısısını kaybetse de, gerçek bir denize dönüşür.

Nautilus'un geçerken ürküttüğü balıklar arasında bir metre uzunluğunda, siyahımsı sırtlı, turuncu karınlı, eşine türdeşlerinin pek de uymadığı bir sadakatle bağlı olan *Cycloptera*'yı; bir tür zümrüt yeşili müren olan, eti son derece lezzetli kocaman bir *Unernak*'ı; kafaları biraz köpek kafasına benzeyen iri gözlü *Karrak*'ları; yılanlar gibi ovovivipar olan horozbinaları; iki desimetre uzunluğunda yem

kayabalıklarını veyahut siyah yem balıklarını; uzun kuyruklu, gümüşi bir ışıltıyla parlayan, kutup üstü denizlerde macera arayan hızlı fare kuyruklu balıkları not ettim.

Bunların yanı sıra ağlara cüretkâr, güçlü kuvvetli, kaslı, kafası dikenli, yüzgeçleri iğneli, iki ila üç metre uzunluğunda gerçek bir akrep olan, horozbinaların, mezgitlerin ve somonların azılı düşmanı bir balık takıldı. Bu, yumrulu gövdesi, kahverengi derisi ve kırmızı yüzgeçleriyle bir kuzey iskorpitiydi. *Nautilus*'un denizcileri bu hayvanı ele geçirmekte zorlandı. Zira solungaç kapakçıklarının özel yapısı sayesinde hayvan soluma organlarını havanın kurutucu etkisinden koruyabiliyor ve suyun dışında bir süre yaşayabiliyordu.

Son olarak –ileride unutmamak için– kuzey buz denizlerinde uzun süre gemilere eşlik eden küçük şeritli horozbinaları, Kuzey Atlantik'e özgü sivri burunlu sazanları ve iskorpitleri kaydettikten sonra mezgitlere, bilhassa da uçsuz bucaksız Newfoundland sahilinde görme fırsatı bulduğum morina türüne geçeceğim. Burası onların en sevdiği sulardır.

Morinalara dağ balığı da denebilir; zira Newfoundland sonuçta bir deniz altı dağından başka bir şey değildir. *Nautilus* kendine acele acele ilerleyen morina sürülerinin arasından bir yol açmaya çalışırken, Conseil şöyle bir gözlemini dile getirmekten kendini alamadı:

"Şuna bakın! Morinalar!" dedi. "Ama ben morinaların pisibalığı veya dilbalığı gibi yassı olduğunu sanırdım."

– Çok safsın! diye haykırdım. Morinalar sadece balıkçıda yassıdır. Orada bu balıklar karınları açık, yayvan bir şekilde sergilenir. Oysa canlıyken bu balıklar tıpkı kefal gibi füze biçimindedir ve hız için yaratılmışlardır.

– Beyefendinin sözüne güvenirim, diye cevap verdi Conseil. Bu ne kalabalık! Sanki karınca yuvası!

– İnan dostum, düşmanları iskorpitler ve insanoğlu olmasa onlardan çok daha fazla olurdu. Tek bir dişide kaç yumurta saydıklarını biliyor musun?

– İyice ileri gidiyorum, dedi Conseil, beş yüz bin.

– On bir milyon, dostum.

– On bir milyon. İşte bunu bizzat saymadıkça asla kabul etmem.

– İstersen say, Conseil. Fakat sözüme inanırsan daha az yorulursun. Kaldı ki Fransızlar, İngilizler, Amerikalılar, Danimarkalılar ve Norveçliler morinaların binlercesini avlar. Bu balık aşırı miktarlarda tüketilir. Bu balıklar şaşırtıcı derecede ürüyor olmasaydı, kısa sürede denizlerde bunlardan bir tane bile kalmazdı. Nitekim sadece İngiltere'de ve Amerika'da morina avı için yetmiş beş bin denizci taşıyan beş bin gemi kullanılır. Her gemi ortalama kırk bin morina avlar, bu da toplamda yirmi beş milyon morina yapar. Norveç kıyılarında da durum aynıdır.

– Pekâlâ, diye cevap verdi Conseil, beyefendiye inanıyorum, saymayacağım.

– Neyi?

– On bir milyon yumurtayı. Fakat bir tespitte bulunacağım.

– Neymiş o?

– Bütün yumurtalardan yavru çıktığı takdirde, İngiltere'yi, Amerika'yı ve Norveç'i beslemek için dört morina yeterli olurdu.

Nautilus Newfoundland sahilinin zemininde gezerken, her gemiden düzinelerce atılan ve her birinin ucunda iki yüz olta iğnesi bulunan uzun çapariler gördüm. Küçük bir kanca yardımıyla bir ucundan sürüklenen her bir çapari, yüzeyde mantardan yapılmış bir şamandıraya bağlı bir halat sayesinde duruyordu. *Nautilus* bu deniz altı çapari ağının ortasında ustaca manevralar yapmak zorunda kalmıştı.

Zaten gemi bu işlek bölgede uzun süre kalmadı ve aşağı yukarı 42° enlemine kadar tırmandı. Böylece *Nautilus*, Transatlantik Kablosunun son bulduğu Newfoundland'daki St. John's ve Heart's Content hizasına gelmiş oldu.

Nautilus kuzeye doğru ilerlemek yerine, telgraf kablosunun durduğu düzlüğü takip etmek istercesine doğuya döndü. Sık sık tekrar edilen sondajlar sayesinde kablonun rölyefi son derece kesin bir şekilde belirlenmiştir.

Deniz zemininde yatan kabloyu ilk kez 17 Mayıs'ta, Heart's Content'e yaklaşık beş yüz mil mesafede, iki bin sekiz yüz metre derinlikte fark ettim. Bu konuda önceden bilgi vermediğim Conseil kabloyu önce devasa bir denizyılanı zannetti ve her zamanki yöntemiyle onu sınıflandırmaya kalktı. Fakat ben mert delikanlının bu yanılgısını düzelttim ve yaşadığı hayal kırıklığını unutturmak için ona söz konusu kablonun döşenişine dair ayrıntıları anlattım.

İlk kablo 1857 ve 1858 yıllarında döşenmiş, ancak yaklaşık dört yüz telgraf ilettikten sonra çalışmamaya başlamıştır. 1863'te mühendisler üç bin dört yüz kilometre uzunluğunda, dört bin beş yüz ton ağırlığında yeni bir kablo inşa etmiş, bu kablo *Great Eastern*'le nakledilmiştir. Ancak bu girişim de başarısızlıkla sonuçlanmıştır.

Şimdi, 25 Mayıs'ta 3836 metre derinlikte bulunan *Nautilus* tam da o girişimi mahveden kopmanın yaşandığı noktadaydı. Burası İrlanda kıyılarına altı yüz otuz sekiz mil mesafedeydi. Öğleden sonra saat ikide Avrupa'yla iletişimin kesildiği fark edilmişti. Gemideki elektrikçiler kabloyu sudan çıkarmadan önce kesmeye karar verdiler ve akşam saat on birde zarar görmüş kısmı gemiye çıkardılar. Bir ek yeri yapıldıktan sonra kablo yeniden suya daldırıldı. Fakat birkaç gün sonra kablo tekrar koptu ve okyanusun derinliklerinde bulunduğu yerden yukarı çekilemedi.

Amerikalılar yılmadı. Bu girişimin öncüsü olan ve bütün servetini bu uğurda riske atan cüretkâr Cyrus Field yeni bir tahvil çıkarılmasını sağladı. Bu tahvil anında satıldı. Daha iyi koşullarda yeni bir kablo döşendi. Gütaperkadan yapılmış bir kılıfın içinde yalıtılan iletken telleri, madeni bir armatür içine yerleştirilmiş kumaştan dolgu malzemeleri koruyordu. *Great Eastern* 13 Temmuz 1866'da denize açıldı.

Çalışmalar başarıyla ilerledi. Ancak arada bir olay yaşandı. Kabloyu seren elektrikçiler pek çok kez birilerinin kabloya kısa zaman önce birtakım çiviler çakmış olduğunu gözlemledi. Bunun amacı kablo damarını bozmaktı. Kaptan Anderson, onun subayları ve mühendisleri bir araya gelip bu olayla ilgili görüştüler ve suçlu gemide yakalandığı takdirde söz konusu kişinin herhangi bir yargılama yapılmadan denize atılacağını ilan ettirdiler. O andan sonra bu suç bir daha işlenmedi.

23 Temmuz'da *Great Eastern* ile Newfoundland arasında sekiz yüz kilometre kadar az bir mesafe kalmıştı ki, gemiye İrlanda'dan telgraf yoluyla, Sadova Savaşı'ndan sonra Prusya ile Avusturya arasında imzalanan ateşkesin haberi geldi. Gemi 27'sinde sisler içinde Heart's Content limanına ulaştı. Girişim başarıyla tamamlanmıştı. İlk telgrafında genç Amerika yaşlı Avrupa'ya değeri çok nadiren anlaşılmış olan şu bilgece sözlerle sesleniyordu: "Zafer göklerdeki Tanrı'nın, barış yeryüzündeki iyi niyetli insanların olsun."

Bu elektrik kablosunu ilk halinde, yapım atölyesinden çıktığı halde bulmayı hiç beklemiyordum. Deniz kabuğu artıklarıyla ve *Foraminifera* dikenleriyle kaplı uzun yılan, onu delici yumuşakçalara karşı koruyan taşsı bir kabuk bağlamıştı. Kablo denizin hareketlerinden etkilenmeden, Amerika'dan Avrupa'ya saniyenin yüzde otuz ikisi hızında ulaşan elektrik kıvılcımının iletilmesine imkân tanıyan bir basınç altında sakin sakin yatıyordu. Bu kablonun dayanma süresi şüphesiz sonsuzdu; zira gütaperkadan yapılan kılıfın deniz suyunda kaldıkça daha da güçlendiği gözlemlenmişti.

Zaten kablo, gayet isabetli bir şekilde seçilen bu düzlük üzerinde hiçbir zaman kopacak kadar derinlere inmemişti. *Nautilus* kabloyu 4431 metre derinlikte bulunan en uç noktasına kadar takip etti. Kablo burada dahi hiçbir gerilme emaresi göstermeden yatıyordu. Ardından 1863'te yaşanan kazanın gerçekleştiği yere yaklaştık.

Okyanus zemini bu noktada yüz yirmi kilometre genişliğinde bir vadi oluşturuyordu. Bu vadinin üstüne Mont Blanc yerleştirilse zirvesi yine de su yüzeyine ulaşamazdı. Bu vadi doğuda iki bin metrelik sivri bir duvarla son bulur. Biz buraya 28 Mayıs'ta ulaştık. *Nautilus* İrlanda'nın sadece yüz elli kilometre ötesindeydi.

Kaptan Nemo Britanya adalarına çıkmak üzere daha da tırmanacak mıydı? Hayır. Kaptan tekrar güneye inip Avrupa denizlerine dönerek beni şaşırttı. Emerald Adası'nın etrafından dolanırken, bir an için Clear Burnu'nu ve Glasgow'dan veya Liverpool'dan çıkan binlerce geminin yolunu aydınlatan Fastnet fenerini gördüm.

O sırada zihnimde önemli bir soru belirdi. Acaba *Nautilus* Manş'a girmeye cesaret edecek miydi? Kara boyunca seyrettiğimizden beri tekrar ortalıkta görünmeye başlayan Ned Land bana bıkıp usanmadan bu soruyu soruyordu. Ona ne cevap vermeliydim? Kaptan Nemo görünürde yoktu. Kaptan Kanadalı'ya uzaktan Amerika kıyılarını gösterdikten sonra, şimdi de bana uzaktan Fransa kıyılarını mı gösterecekti?

Bu sırada *Nautilus* güneye doğru inmeye devam ediyordu. 30 Mayıs'ta İngiltere'nin en uç noktası ile Scilly Adaları arasında kalan Land's End'in önünden geçti ve burayı sancak tarafında bırakarak yoluna devam etti.

Eğer *Nautilus* Manş'a girmek isteseydi, doğrudan doğuya yönelmesi gerekirdi. Ancak gemi bunu yapmadı.

31 Mayıs günü boyunca *Nautilus* deniz üzerinde beni fena halde meraklandıran bir dizi daire çizdi. Sanki bulmakta zorlandığı bir yeri arıyor gibiydi. Öğle vakti Kaptan Nemo bizzat koordinatları çıkardı. Bana tek kelime söylemedi. Kaptan gözüme her zamankinden daha karanlık göründü. Onu böyle kederlendiren neydi? Avrupa kıyılarına olan yakınlığı mı? Zihninde terk ettiği ülkesine dair hatıralar mı canlanmıştı? O sırada ne hissediyordu? Vicdan azabı mı,

yoksa pişmanlık mı? Uzun süre bu düşünce zihnimi kurcaladı. İçimde kaderin kısa zamanda kaptanın sırlarını ele vereceğine dair bir his vardı.

Ertesi gün, yani 1 Haziran'da *Nautilus* aynı hareketi yapmaya devam etti. Geminin okyanusta belli bir noktayı aradığı çok açıktı. Kaptan Nemo gelip bir önceki gün yaptığı gibi güneşin yüksekliğini ölçtü. Deniz sakin, gökyüzü açıktı. Doğuda sekiz mil ötede, ufuk çizgisi üzerinde büyük bir buharlı belirdi. Üst yelkeninde herhangi bir bandıra asılı değildi, geminin milliyetini anlayamadım.

Kaptan Nemo güneş zirve noktasını geçmeden birkaç dakika önce sekstantını aldı ve son derece dikkatli bir şekilde gözlemlemeye başladı. Dalgaların kusursuz sükûneti kaptanın işini kolaylaştırıyordu. Hareketsiz duran *Nautilus* ne sallanıyor ne de baş kıç vuruyordu.

O sırada ben de platformdaydım. Koordinat belirleme işlemini tamamlayan kaptan sadece şunları söyledi:

"İşte burası!"

Ve panodan aşağıya indi. Acaba kaptan seyrini değiştiren ve bize yaklaşıyor gibi görünen gemiyi görmüş müydü? Bunu bilemiyordum.

Salona geldim. Pano kapandı ve rezervuarlara dolan suyun çıkardığı ıslık seslerini duydum. *Nautilus* dikey bir çizgiyi takip ederek dalmaya başladı. Bunun nedeni arızalı pervanesinin artık gemiye herhangi bir hareket kabiliyeti verememesiydi.

Birkaç dakika sonra gemi 833 metrelik bir derinlikte durdu ve zemine oturdu.

O sırada salonun ışıklı tavanı söndü, panolar açıldı ve camın arkasından fenerin ışığıyla yarım millik bir yarıçap içinde ışıl ışıl aydınlanan denizi gördüm.

İskele tarafına baktım ve uçsuz bucaksız sakin sulardan başka bir şey göremedim.

Sancak tarafındaysa, dibe doğru belirgin bir kabarıklık dikkatimi çekti. Sanki birtakım kalıntılar kardan bir mantoyla örtülmüş gibi beyazımsı deniz kabuklarından oluşmuş bir yığının altına gömülmüştü. Bu kütleyi dikkatle inceleyince, direkleri kırılmış bir geminin şişmiş hatlarını seçer gibi oldum. Geminin ilkönce pruvası batmış olmalıydı. Bu felaket belli ki eski bir tarihte gerçekleşmişti. Sudaki kalkerin bu denli kalın bir kabuk bağlayabilmesi için, bu enkazın okyanus dibinde uzun yıllar geçirmiş olması şarttı.

Bu hangi gemiydi? *Nautilus* niçin bu geminin mezarını ziyarete gelmişti? Yoksa bu geminin sulara gömülmesine neden olan bir deniz kazası değil miydi?

Ben ne düşüneceğimi bilemez bir halde dururken, hemen yanımda Kaptan Nemo'nun yavaş yavaş şunları söylediğini duydum:

"Eskiden bu geminin adı *Marseillais*'di. Yetmiş dört topu vardı ve 1762'de denize indirilmişti. 13 Ağustos 1778'de bu gemi La Poype-Vertrieux komutasında Preston'a karşı yiğitçe savaştı. 4 Temmuz 1779'da, Amiral d'Estaing'in filosuyla birlikte Grenada'nın ele geçirilişine iştirak etti. 5 Eylül 1781'de Grasse Kontu'nun komutasında Chesapeake Körfezi'ndeki savaşa katıldı. 1794'te Fransa Cumhuriyeti geminin ismini değiştirdi. Aynı sene 16 Nisan'da gemi Brest'te Villaret de Joyeuse'ün filosuna dahil oldu. Görevi, Amiral Van Stabel komutasında Amerika'dan gelen bir buğday konvoyuna eşlik etmekti. Fransız Devrimi'nin II. yılının Prairal ayının* 11. ve 12. gününde bu filo İngiliz gemileriyle karşılaştı. Beyefendi, bugün Prairal'in 13. günü, 1 Haziran 1868. Bundan yetmiş dört yıl önce tam bugün, tam bu noktada, 47° 24' enlemi ile 17° 28' boylamında bu gemi, kahramanca bir mücadele verdikten sonra, üç direği kırılmış, ambarları su dolmuş, mürettebatının üçte biri saf dışı kalmış bir

* Fransız Devrim takviminde dokuzuncu aya verilen isim. 20 Mayıs-18 Haziran arasına tekabül eder. (ç.n.)

vaziyette, teslim olmaktansa 356 denizcisiyle birlikte sulara gömülmeyi tercih etmiş ve bandırasını pupasına çivileyip 'Yaşasın Cumhuriyet!' nidalarıyla batmıştır."

– *Vengeur*!* diye haykırdım.

– Evet, beyefendi. *Vengeur*! Ne kadar da güzel bir isim! diye mırıldandı Kaptan Nemo kollarını kavuşturarak.

* (Fr.) İntikam alan kişi. (ç.n.)

XXI

Bir Katliam

Kaptanın olayları anlatış şekli, bu beklenmedik sahne, memleketime ait bu geminin önce soğuk bir tonda aktarılan tarihçesi, ardından bu tuhaf şahsiyetin son cümleleri sarf ederken gösterdiği heyecan, geminin ismi, *Vengeur* –bu ismin manasının gözümden kaçması imkânsızdı–, bütün bunlar bir araya gelince zihnimi derinden etkilemişti. Gözlerimi kaptandan alamıyordum. O ise ellerini denize doğru uzatmış şanlı enkazı alev alev gözlerle incelemekteydi. Belki de onun kim olduğunu, nereden geldiğini, nereye gittiğini asla bilemeyecektim. Fakat onun gitgide âlim kimliğinin dışına çıktığını görüyordum. Kaptan Nemo ile yoldaşlarını *Nautilus*'a hapseden sıradan bir mizantropi değil, zamanın hafifletemeyeceği canavarca veya yüce bir kindi.

Acaba bu kin hâlâ intikam alma peşinde miydi? Bunu kısa sürede öğrenecektim.

Bu sırada *Nautilus* ağır ağır deniz yüzeyine çıkıyordu. *Vengeur*'ün belli belirsiz hatlarının yavaş yavaş silindiğini gördüm. Kısa süre sonra hafif bir yalpalanmayla geminin açık havaya çıktığını anladım.

O sırada boğuk bir patlama sesi duyuldu. Kaptana baktım. Hareketsizdi.

"Kaptan?" dedim.

Cevap vermedi.

Kaptanın yanından ayrılarak platforma çıktım. Conseil ve Kanadalı benden önce davranmıştı.

"Patlama sesi nereden geldi?" diye sordum.

– Top atıldı, diye cevap verdi Ned Land.

Daha önce fark etmiş olduğum geminin bulunduğu yöne doğru baktım. *Nautilus*'a yaklaşmış olan geminin istimini artırdığı görülüyordu. Gemiyle aramızda altı mil vardı.

"Bu ne gemisi, Ned?"

– Donanımına ve direklerinin uzunluğuna bakılırsa, dedi Kanadalı, bunun bir savaş gemisi olduğuna bahse varım. Keşke bize saldırsa ve gerekirse şu lanet *Nautilus*'u batırsa!

– Dostum Ned, dedi Conseil, bu gemi *Nautilus*'a ne gibi bir zarar verebilir ki? Ona suyun altında mı saldıracak? Denizin dibinde mi topa tutacak?

– Peki ama söyleyin, Ned, diye sordum, geminin milliyetini seçebiliyor musunuz?

Kanadalı kaşlarını çattı, gözkapaklarını indirdi, gözlerini kıstı ve birkaç dakika boyunca gemiye en keskin bakışıyla baktı.

"Hayır, beyefendi," diye cevap verdi sonunda. "Geminin hangi millete mensup olduğunu söyleyemeyeceğim. Bandırası çekilmemiş. Fakat bunun bir savaş gemisi olduğunu kesinlikle söyleyebilirim. Zira ana direğinin ucunda uzun bir flama dalgalanıyor."

On beş dakika boyunca bize doğru gelmekte olan bu gemiyi gözlemlemeye devam ettik. Yine de gemidekilerin bu mesafeden *Nautilus*'u tanıdıklarına, hele hele onun bir deniz altı aygıtı olduğunu fark ettiklerine hiç ihtimal vermiyordum.

Kısa süre sonra Kanadalı bana bu geminin mahmuzlu, iki güverteli büyük bir savaş gemisi olduğunu beyan etti. Geminin her iki bacasından da yoğun ve kapkara duman-

lar yükseliyordu. Sıkıca sarılmış yelkenleri seren direklerinin oluşturduğu çizgiye karışıyordu. Üst yelkenine çekilmiş herhangi bir bandıra yoktu. Aradaki mesafe incecik bir şerit gibi dalgalanan flamasının renklerini seçebilmemize mâni oluyordu.

Gemi hızla ilerliyordu. Şayet Kaptan Nemo geminin yaklaşmasına izin verirse, karşımıza bir kurtuluş fırsatı çıkmış olacaktı.

"Beyefendi," dedi Ned Land, "bu gemi bir mil ötemizden geçsin ben denize atlayacağım. Size de aynısını yapmanızı öneririm."

Kanadalı'nın teklifine cevap vermedim ve gittikçe yaklaşmakta olan gemiye bakmaya devam ettim. İster İngiliz, ister Fransız, ister Amerikan, ister Rus olsun, güvertesine çıkmayı başardığımız takdirde gemidekilerin bizi kabul edeceği kesindi.

"Beyefendi hatırlayacaklardır," dedi bunun üzerine Conseil, "yüzme konusunda belli bir tecrübe sahibiyiz. Şayet beyefendi dostumuz Ned'i takip etmeye karar verirlerse, kendisini gemiye kadar çekme konusunda bana bel bağlayabilirler."

Tam cevap verecektim ki, savaş gemisinin pruvasından beyaz bir buhar fışkırdı. Birkaç saniye sonra ağır bir cismin düşmesi sonucu çalkalanan sular *Nautilus*'un kıç tarafına sıçradı. Biraz sonra da kulağıma bir patlama sesi geldi.

"Nasıl olur? Bunlar bize ateş ediyor!" diye haykırdım.

– Cesur adamlar! diye mırıldandı Kanadalı.

– Demek bizim bir enkaza tutunmuş kazazedeler olduğumuzu düşünmüyorlar!

– Beyefendi mazur görürlerse... Tanrım! dedi Conseil yeni bir güllenin üzerine sıçrattığı suyu silkelerken. Beyefendi mazur görürlerse, bu insanlar narvali tanıdı ve narvali topa tutuyorlar.

– Peki ama karşılarındakilerin insan olduğunu pekâlâ görüyor olmalılar, diye haykırdım.

– Belki de onun için topa tutuyorlar! diye cevap verdi Ned Land bana bakarak.

Ve işte o an zihnimde bir şimşek çaktı. Şüphesiz şimdiye kadar sözde canavarın varlığına dair kesin bir kanaate ulaşmış olmalıydılar. Şüphesiz sözde canavar *Abraham Lincoln*'a çarptığında ve Kanadalı onu zıpkınıyla vurduğunda, Kumandan Farragut narvalin aslında gerçeküstü bir balinadan çok daha tehlikeli bir deniz altı gemisi olduğunu görmüş olsa gerekti!

Evet, durum bu olmalıydı ve hiç şüphe yok ki, insanlar şu an bütün denizlerde bu korkunç yıkım aygıtını aramaktaydı!

Nitekim korkunç bir aygıttı bu. Hele ki Kaptan Nemo'nun *Nautilus*'u bir intikam aracı olarak kullanmaya karar verebileceğini varsayarsak! Hint Okyanusu'nun ortasında bizi hücreye kapattığı o gece bir gemiye saldırmamış mıydı? Şimdi mercan mezarlığında yatan o adam *Nautilus*'un neden olduğu bir çarpışmanın kurbanı değil miydi? Evet, tekrar söylüyorum. Durum bu olsa gerekti. Kaptan Nemo'nun gizemli varlığının bir bölümü ortaya çıkmıştı. Kimliği henüz belirlenememiş olsa bile, en azından ona karşı birlik olan milletler şu an fantastik bir canlıyı değil de, kendilerine karşı amansız bir kin besleyen bir insanı aramaktaydı!

Bütün bu korkunç geçmiş gözümün önünde canlandı. Yaklaşmakta olan bu gemide dostlarla karşılaşmak yerine, sadece acımasız düşmanlar bulabilirdik.

Bu sırada etrafımıza düşen güllelerin sayısı artıyordu. Suyun yüzeyine çarpan bazıları suda sekerek hatırı sayılır mesafelerde gözden kayboluyor, fakat hiçbiri *Nautilus*'a isabet etmiyordu.

O sırada zırhlı gemiyle aramızda sadece üç mil kalmıştı. Gemiden gelen güçlü gülle atışlarına rağmen Kaptan Nemo platforma gelmiyordu. Oysa gemiden atılan koni biçimindeki güllelerden biri *Nautilus*'un omurgasına rasgele çarpsa bile sonumuzu getirebilirdi.

Bunun üzerine Kanadalı bana şöyle dedi:

"Beyefendi, bu zor durumdan kurtulmak için her şeyi denemeliyiz. İşaret edelim! Hay lanet olsun! Belki de bizim namuslu insanlar olduğumuzu anlarlar!"

Ned Land havada sallamak üzere mendilini çıkardı. Ancak mendili henüz açmıştı ki, olağanüstü gücüne rağmen demirden bir kol onu tutup güverteye serdi.

"Seni sefil!" diye haykırdı kaptan. "*Nautilus* o gemiye saldırmadan önce seni mahmuzuna mı çakayım istiyorsun?"

Kaptan Nemo'nun sesi korkunçsa, görünümü daha da korkunçtu. Yüzü bir an için durmuş olması gereken kalbinin kasılmalarıyla kireç gibiydi. Gözbebekleri dehşet verecek kadar küçülmüştü. Artık konuşmuyor, adeta kükrüyordu. Vücudu öne doğru eğilmiş, elleriyle Kanadalı'nın omuzlarını sıkıyordu.

Kaptan daha sonra Kanadalı'yı bıraktı ve güllelerini yağdırmaya devam eden savaş gemisine dönerek:

"Ah! Sen benim kim olduğumu biliyorsun, lanetli milletin gemisi!" diye haykırdı o gür sesiyle. "Benim senin kim olduğunu anlamak için renklerini görmeme gerek yok! Bak! Ben de sana benimkileri göstereceğim!"

Ve Kaptan Nemo platformun ön tarafında, daha önce Güney Kutbu'na dikmiş olduğu bayrağa benzer siyah bir bayrak açtı.

O sırada bir gülle *Nautilus*'un gövdesine çaprazdan çarptı ve kaptanın yakınından sekip denizde kayboldu.

Kaptan Nemo omuz silkti ve bana hitaben:

"Aşağıya inin," dedi kesin bir ifadeyle, "yoldaşlarınızla birlikte inin."

– Beyefendi, diye haykırdım, ne yani bu gemiye saldıracak mısınız?

– Beyefendi, o gemiyi batıracağım.

– Bunu yapamazsınız!

– Yapacağım, diye cevap verdi Kaptan Nemo soğuk bir tavırla. Sakın beni yargılamaya kalkmayın, beyefendi. Kader size görmemeniz gereken bir şeyi gösteriyor. Bana saldırdılar. Cevabım korkunç olacak. İçeri girin.

– Bu gemi hangi milletin gemisi?

– Bilmiyor musunuz? Pekâlâ, böylesi daha iyi! En azından milliyeti sizin için bir sır olarak kalacak. Şimdi inin.

Kanadalı'nın, Conseil'in ve benim itaat etmekten başka şansımız yoktu. *Nautilus*'a mensup on beş kadar denizci kaptanın etrafını sarmış, kendilerine doğru gelmekte olan gemiye amansız bir kinle bakmaktaydı. Bütün bu insanları da aynı intikam ateşinin harekete geçirdiği hissediliyordu.

Yeni bir gülle *Nautilus*'un gövdesini sıyırıp geçtiği sırada aşağıya indim ve kaptanın şöyle haykırdığını duydum:

"Vur hadi, seni çılgın gemi! O işe yaramaz güllelerini etrafa yağdır! *Nautilus*'un mahmuzundan kaçamayacaksın. Fakat batacağın yer burası olmayacak! Enkazın *Vengeur*'ün enkazına karışsın istemem!"

Odama girdim. Kaptan ile ikinci kaptan platformda kalmıştı. Pervane harekete geçirildi. Hızla uzaklaşan *Nautilus* gemiden atılan güllelerin menzilinden çıktı. Fakat kovalamaca devam etti. Kaptan Nemo aradaki mesafeyi korumakla yetiniyordu.

Akşam saat dörde doğru içimi kemiren sabırsızlığı ve endişeyi daha fazla bastıramayarak tekrar ana merdivene çıktım. Pano açıktı. Platforma çıkma riskini göze aldım. Kaptan hâlâ sinirli sinirli dolaşıyor, rüzgâr altı tarafında beş ila altı mil mesafede kalan gemiye bakıyordu. Vahşi bir hayvan gibi etrafında döndüğü gemiyi doğuya doğru çekiyor, geminin kendisini kovalamasına izin veriyor, fakat ona saldırmıyordu. Belki de hâlâ tereddüt ediyordu?

Son bir kez onunla konuşmak istedim. Ancak henüz Kaptan Nemo'ya seslenmiştim ki, o beni susturarak:

"Kanun benim, adalet benim!" dedi. "Ben zulüm görenim, zulmedense işte orada! Ben onun yüzünden sevdiğim, değer verdiğim, kutsal saydığım her şeyin, vatanımın, karımın, çocuklarımın, babamın, annemin yok olduğunu gördüm! Nefret ettiğim her şey işte orada! Artık susun!"

İstimini artırmakta olan savaş gemisine son bir kez baktım. Ardından Ned ve Conseil'in yanına gittim.

"Buradan kaçmamız gerek!" diye haykırdım.

– Olur, dedi Ned. Bu gemi ne gemisiymiş?

– Bilmiyorum. Fakat ne olursa olsun gece çökmeden batırılacak. Her şıkta hakkaniyetini tartamayacağımız bir misillemenin suç ortakları olmaktansa onunla birlikte yok olmak yeğdir.

– Bence de, diye cevap verdi Ned Land soğuk bir sesle. Geceyi bekleyelim.

Gece çöktü. Gemiye derin bir sessizlik hâkimdi. Pusula *Nautilus*'un rotasını değiştirmediğini gösteriyordu. Geminin pervanesinin dalgaları hızlı ve düzenli dönüşlerle dövdüğünü duyuyordum. Gemi su yüzeyinde ilerliyor, hafif yalpalanmalar gemiyi kâh bir yana kâh öteki yana yatırıyordu.

Yoldaşlarım ve ben, gemi ya sesimizi duyurabileceğimiz ya da kendimizi gösterebileceğimiz kadar yakınımıza geldiği anda kaçmaya karar vermiştik; zira üç gün sonra dolunaya dönüşecek olan ay pırıl pırıl parlamaktaydı. Geminin güvertesine çıktığımız anda, gemidekileri kendilerini tehdit eden tehlike konusunda uyaramasak bile, en azından şartların el verdiği her şeyi yapacaktık. Pek çok kez *Nautilus*'un saldırıya hazırlandığını sandım. Fakat gemi rakibinin yaklaşmasına izin vermekle yetinip kısa sürede kaçış hızına geri döndü.

Gecenin bir bölümü olaysız geçti. Harekete geçebileceğimiz bir fırsat kolluyorduk. Fazla heyecanlı olduğumuzdan çok az konuşuyorduk. Ned Land denize atlamaya hazırdı. Ben onu biraz daha sabretmeye zorladım. Bana kalırsa *Nautilus* iki güverteli savaş gemisine suyun yüzeyinde saldıra-

caktı. İşte o zaman kaçmak sadece olası değil, aynı zamanda da kolay olacaktı.

Sabah saat üçte endişeli bir halde platforma çıktım. Kaptan Nemo yerinden ayrılmamıştı. Pruvada, ayakta, hafif bir rüzgârın dalgalandırdığı bayrağının hemen altındaydı. Gözünü gemiden ayırmıyordu. Olağanüstü yoğunluktaki bakışları gemiyi adeta kendine çekiyor, büyülüyordu. Gemiyi yedeğine alsa bu kadar güvenle peşinden sürükleyemezdi!

O sırada ay yavaş yavaş alçalıyor, Jüpiter doğuda yükseliyordu. Bu huzurlu tabiatın ortasında gökyüzü ve okyanus sükûnet konusunda adeta birbiriyle yarışıyor, deniz gecelerin bu haşmetli yıldızına şimdiye kadar imgesini yansıtmış en güzel aynayı sunuyordu.

Gözle görülmeyen *Nautilus*'un içinde kaynayan öfkeye kıyasla doğanın güçlerinin bu derin sükûnetini düşündükçe bütün benliğimin dehşetle titrediğini hissediyordum.

Gemiyle aramızda iki mil vardı. *Nautilus*'un varlığını belli eden fosforışıl parıltıya doğru ilerlemeye devam ederek iyice yakınımıza gelmişti. Geminin yeşil ve kırmızı ikaz ışıklarını, mizana direğine asılı beyaz fenerini görüyordum. Belli belirsiz bir akis geminin donanımını aydınlatıyor, kazanlarının aşırı bir güçle çalıştığını gösteriyordu. Bacalarından çıkan kıvılcım demetleri ile yanmış kömür cürufu atmosferi yıldızlarla süslüyordu.

Sabah saat altıya kadar bu şekilde durdum. Kaptan Nemo varlığımı fark etmemiş görünüyordu. Gemiyle aramızda bir buçuk mil kalmıştı ve günün ilk ışıklarıyla birlikte top atışı yeniden başladı. *Nautilus*'un rakibine saldırıp da yoldaşlarımla benim yargılamaya cesaret edemediğim bu adamı sonsuza dek terk edeceğimiz o an artık çok uzakta olamazdı.

Tam yoldaşlarımı uyarmak üzere aşağıya inmeye hazırlanıyordum ki, ikinci kaptan platforma çıktı. Yanında çok sayıda denizci vardı. Kaptan Nemo onları görmedi veyahut

görmek istemedi. *Nautilus*'un "savaş hazırlığı" olarak adlandırılabilecek birtakım tedbirler alındı. Bunlar son derece basit tedbirlerdi. Platformun etrafında korkuluk oluşturan vardamana indirildi. Aynı şekilde fenerin ve dümencinin olduğu bölmeler gövdenin üzerinde hafif bir çıkıntı yapacak şekilde içine çekildi. Sacdan yapılmış uzun bir puro şeklindeki gemide manevra kabiliyetini engelleyecek tek bir çıkıntı dahi kalmamıştı.

Salona döndüm. *Nautilus* hâlâ su yüzeyindeydi. Sabah ışıklarının bir kısmı suyun içine nüfuz ediyordu. Kimi dalgalanmaların etkisiyle camlar doğmakta olan güneşin kızıllığıyla canlanıyordu. O korkunç 2 Haziran günü işte böyle başlamıştı.

Saat beşte parakete *Nautilus*'un hızının azaldığını gösterdi. Bundan rakip geminin yakınına gelmesine izin verdiğini anladım. Kaldı ki patlama sesleri daha da şiddetli gelmeye başlamıştı. Gülleler çevremizdeki sulara yağıyor, tuhaf bir ıslık sesi çıkararak dalgaları deliyordu.

"Dostlarım," dedim, "o an geldi. El sıkışalım. Tanrı bizi korusun!"

Ned Land kararlı, Conseil sakin, bense endişe içinde, kendime hâkim olamaz bir haldeydim.

Kütüphaneye geçtik. Ana merdiven boşluğuna açılan kapıyı ittiğim anda, üstteki panonun sertçe kapandığını duydum.

Kanadalı basamaklara atıldıysa da ben ona engel oldum. Çok iyi bildiğim bir ıslık sesinden geminin rezervuarlarına su dolmakta olduğunu anlamıştım. Nitekim kısa süre sonra *Nautilus* su yüzeyinin birkaç metre altına daldı.

Geminin bu manevrasının ne anlama geldiğini anladım. Harekete geçmek için artık çok geçti. *Nautilus* iki güverteli gemiyi delinmez zırhından değil de, su kesiminin altından, madeni kaplamanın ahşap kabuğu korumadığı yerden vurmaya hazırlanıyordu.

Yaklaşmakta olan uğursuz dramın zorunlu tanıkları olarak yeniden gemide hapsolmuştuk. Zaten düşünecek vaktimiz bile olmadı. Benim odama sığınıp, tek kelime etmeden birbirimize bakmaya başladık. Zihnimi derin bir uyuşukluk sarmıştı. Beynimdeki düşünce akışı durmuştu. Korkunç bir patlamayı beklerken hissedilen o sancılı hissiyat içerisindeydim. Bekliyor, dinliyor, sadece duyma duyusuyla yaşıyordum!

Bu sırada *Nautilus*'un hızı hissedilir şekilde arttı. Bu şekilde hızını alıyordu. Geminin bütün gövdesi titriyordu.

Birden bir çığlık attım. Bir sarsıntı, fakat görece hafif bir sarsıntı olmuştu. Çelik mahmuzun delici gücünü hissettim. Sökülme ve kazıma sesleri işittim. İtme gücünün etkisiyle sürüklenen *Nautilus* geminin gövdesinin ortasından yelken bezini delen bir iğne gibi geçiyordu.

Daha fazla dayanamadım. Delirmiş, kendimi kaybetmiş bir halde odamdan fırlayıp salona koştum.

Kaptan Nemo salondaydı. Sessiz, karanlık ve amansız, iskele tarafındaki panodan dışarı bakıyordu.

Devasa bir kütle sulara gömülmekteydi ve bu can çekişmenin bir saniyesini bile kaybetmek istemeyen *Nautilus* da onunla birlikte derinlere dalmaktaydı. Hemen on metre ötemde yarılmış omurgayı gördüm. Sular buradan içeriye müthiş bir gürültüyle dolmaktaydı. Ardından geminin çift sıra toplarını ve küpeştelerini gördüm. Güverte oraya buraya koşuşturan siyah gölgelerle doluydu.

Sular yükseliyordu. Talihsiz insanlar germe halatlarına atılıyor, direklere yapışıyor, suyun içinde acıyla kıvranıyordu. Bu, suların saldırısıyla şaşkına dönmüş insanlardan oluşan bir karınca yuvasıydı adeta!

Paralize olmuş, kaygıdan katılaşmış, tüylerim diken diken, gözlerim alabildiğine açık, doğru dürüst soluyamadan, nefessiz ve sessiz ben de olanları öylece seyrediyordum! Engel olamadığım bir çekim beni vitrine yapıştırmıştı!

Devasa gemi ağır ağır batıyordu. Onu takip eden *Nautilus* bütün hareketlerini gözlüyordu. Birden bir patlama oldu. Sıkışan hava geminin güvertelerini ateşe verilen barut ambarları gibi havaya uçurdu. Dalgalar öyle bir hücum etti ki, *Nautilus* yön değiştirdi.

İşte o zaman talihsiz gemi daha da hızla batmaya başladı. Kurbanlarla dolu çanaklıkları, daha sonra insan yığınları altında eğilmiş gurcataları ve nihayet ana direğinin tepesi göründü. Ardından karanlık kütle, korkunç bir anafora kapılmış cesetlerden ibaret mürettebatıyla birlikte gözden kayboldu...

Kaptan Nemo'ya döndüm. Hakiki bir intikam meleği olan bu korkunç cezalandırıcı camdan bakmaya devam ediyordu. Her şey bitince Kaptan Nemo odasının kapısına yöneldi, kapıyı açtı ve içeri girdi. Onu gözlerimle takip ettim.

Dipteki tahta kaplamanın üzerinde, kaptanın kahramanlarının altında, hâlâ gençliğini muhafaza eden bir kadın ile iki küçük çocuğun portresini gördüm. Kaptan Nemo onlara birkaç dakika boyunca baktı, kollarını onlara doğru uzattı ve diz çöküp hıçkırıklara boğuldu.

XXII

Kaptan Nemo'nun Son Sözleri

Panolar bu korkunç görüntünün üstüne kapandı. Ancak salondaki ışıklar açılmadı. *Nautilus*'un içine sadece gölgeler ve sessizlik hâkimdi. Gemi bu yıkım yerini suların yüz ayak derinliğinden olağanüstü bir hızla terk etti. Nereye gidiyordu? Kuzeye mi, güneye mi? Bu dehşetengiz misillemeden sonra bu adam nereye kaçıyordu?

Ned ile Conseil'in sessizce durmakta olduğu odama döndüm. Kaptan Nemo içimi aşılamaz bir dehşetle doldurmuştu. İnsanlardan ne gibi bir zulüm görmüş olursa olsun, onları bu şekilde cezalandırmaya hakkı yoktu. Beni intikamının suç ortağı olmasa bile, en azından şahidi yapmıştı ve bu kadarı bile fazlaydı!

Saat on birde elektrik tekrar yandı. Salona geçtim. Salon bomboştu. Çeşitli aletleri inceledim. *Nautilus* kâh deniz yüzeyinden kâh deniz yüzeyinin otuz ayak altından, saatte yirmi beş millik bir hızla kuzeye doğru kaçıyordu.

Koordinatlar haritaya işlendiğinde, Manş Denizi'nin ağzından geçtiğimizi ve izlediğimiz rotanın bizi eşi görülmemiş bir hızla kuzey buz denizlerine götürmekte olduğunu anladım.

Hızla geçen uzun burunlu camgözleri, çekiç başlı camgözleri, bu sularda yaşayan küçük köpekbalıklarını, iri

fulyabalıklarını, satrançtaki atlara benzeyen denizatı kümelerini, havai fişek gösterilerindeki yılan yavrusu motifleri gibi kıvıl kıvıl oynaşan yılanbalıklarını, kıskaçlarını kabuklarının üzerinde bağlayıp çaprazlamasına kaçışan yengeç ordularını ve son olarak *Nautilus*'un hızıyla rekabet eden musur sürülerini zar zor seçebildim. Fakat o sırada artık gözlem yapmak, araştırmak veya sınıflandırmak söz konusu değildi.

Akşam Atlantik'te iki yüz fersah yol almıştık. Karanlık çökmüş, deniz ayın doğuşuna kadar gölgelere teslim olmuştu.

Odama döndüm, fakat uyuyamadım. Kâbuslar peşimi bırakmıyordu. O korkunç yıkım sahnesi zihnimde tekrar tekrar canlanıp duruyordu.

O günden sonra *Nautilus* bizi Kuzey Atlantik havzasında kim bilir nerelere sürükledi? Hep o hesaplanamaz hızıyla! Ve hep kutup üstü bölgelere has sisler içinde! Gemi Spitsbergen'in en uç noktalarına veyahut Novaya Zemlya kıyılarına mı ulaşmıştı? Henüz bilinmeyen o denizleri, Beyaz Deniz'i, Kara Deniz'i, Obi Körfezi'ni, Lyakhov takımadalarını, Asya kıtasının meçhul kıyılarını mı gezmişti? Bunu bilemiyordum. Geçen zamanı hesaplayamıyordum. Gemideki saatlerde zaman adeta askıya alınmıştı. Gece ile gündüz tıpkı kutup bölgelerinde olduğu gibi normal akışını takip etmiyor gibiydi. Edgar Poe'nun aşırı heyecanlı hayal gücünün kendini evinde hissettiği o tuhaflıklar diyarına sürüklendiğimi hissediyordum. Her an tıpkı hayali Gordon Pym* gibi "kutup sınırını koruyan çağlayandan aşağıya atılmış, boyutları dünya sakinlerininkinden çok daha muazzam olan o örtülü insan yüzü"nü görmeyi bekliyordum.

Tahminimce –fakat belki de yanılıyorumdur–, evet tahminimce *Nautilus*'un bu macerası on beş ila yirmi gün kadar sürdü ve şayet bu yolculuğu sona erdiren o felaket olmasaydı daha ne kadar sürerdi hiç bilmiyorum. Kaptan Nemo

---

* Edgar Allan Poe'nun *The Narrative of Arthur Gordon Pym of Nantucket* adlı romanının kahramanı. (ç.n.)

ortalarda görünmüyordu. İkinci kaptan da öyle. Müret-tebattan birini bir an için dahi görmek mümkün değildi. *Nautilus* hemen hemen aralıksız olarak suyun altında yüzüyordu. İçerideki havayı tazelemek için su yüzeyine çıktığında ise, panolar otomatik olarak açılıp kapanıyordu. Koordinatlar dünya haritasının üzerine işlenmiyordu. Nerede olduğumuzu bilemiyordum.

Ayrıca gücünün ve sabrının sonunda olan Kanadalı'nın da ortalıkta görünmediğini söylemeliyim. Conseil ağzından tek kelime dahi alamıyor, bir hezeyan anında, korkunç bir sıla hasretinin etkisiyle kendini öldürmesinden endişe ediyordu. Bu nedenle Conseil gözünü Ned'den bir an bile ayırmıyordu.

Bu koşullarda durumumuzun tahammül edilemez bir noktaya vardığını anlamak güç olmayacaktır.

Bir sabah –tam olarak hangi tarihte bunu bilemiyorum– günün ilk saatlerine doğru sızmış, rahatsız ve hastalıklı bir uykuya dalmıştım. Uyandığımda Ned Land'in üzerime doğru eğildiğini gördüm ve onun alçak sesle şöyle dediğini duydum:

"Kaçıyoruz!"

Doğruldum.

"Ne zaman kaçıyoruz?" diye sordum.

– Bu gece. *Nautilus*'ta herhangi bir denetim kalmamışa benziyor. Gemiye adeta bir uyuşukluk çökmüş durumda. Siz hazır mısınız, beyefendi?

– Hazırım. Şu an neredeyiz?

– Bu sabah sisler arasında gördüğüm, yirmi mil doğuda yer alan kara parçasının yakınlarındayız.

– Bu hangi kara parçası?

– Bunu bilmiyorum. Fakat ne olursa olsun oraya sığınacağız.

– Evet, Ned! Evet, deniz bizi yutsa dahi bu gece kaçacağız!

– Deniz kötü, rüzgâr şiddetli. Fakat *Nautilus*'un o hafif filikasıyla yirmi mil yol almak gözümü korkutmuyor. Mürettebat görmeden filikaya biraz erzak ve birkaç şişe su yüklemeyi de başardım.

– Sizinleyim.

– Zaten, diye ekledi Kanadalı, eğer yakalanırsam kendimi savunurum, hatta ölümü bile göze alırım.

– Beraber ölürüz, dostum Ned.

Her şeyi göze almaya hazırdım. Kanadalı yanımdan ayrıldı. Platforma çıktım. Dalgaların yarattığı sarsıntıdan ayakta zar zor durabiliyordum. Gökyüzü tehditkâr gözükse de, madem kara bu kalın sis perdesinin arkasında bir yerlerdeydi, kaçmamız şarttı. Kaybedecek ne bir günümüz ne de bir saatimiz vardı.

Salona geri döndüm. Kaptan Nemo'yla karşılaşmaktan hem korkuyor hem bunu arzu ediyor, onu aynı zamanda hem görmek hem de bir daha asla görmemek istiyordum. Ona ne diyecektim? Bende yarattığı istem dışı dehşeti gizleyebilir miydim? Hayır! En iyisi onunla yüz yüze gelmemekti! En iyisi onu unutmaktı! Yine de...

O gün, *Nautilus*'un içinde geçirdiğim o son gün ne kadar da uzun sürdü! Tek başıma kalmıştım. Ned Land ve Conseil kendilerini ele vermekten korktukları için benimle konuşmaktan kaçınıyordu.

Saat altıda yemek yedim, fakat aç değildim. İçim hiç istememesine rağmen, kuvvetten düşmek istemediğim için kendimi yemeye zorladım.

Saat altı buçukta Ned Land odama girdi ve bana şunları söyledi:

"Kaçışımızdan önce birbirimizi görmeyeceğiz. Saat onda ay henüz doğmamış olacak. Biz de karanlıktan istifade edeceğiz. Filikaya gelin. Conseil ve ben sizi orada bekleyeceğiz."

Bunları söyleyen Kanadalı cevap vermeme izin vermeden odadan çıktı.

Nautilus'un izlediği rotayı doğrulamak istedim. Salona geçtim. Kuzey-kuzeydoğu istikametinde, elli metre derinlikte korkutucu bir hızla yol almaktaydık.

Bu müzede bir araya getirilmiş doğa harikalarına ve sanat şaheserlerine, bir gün onu meydana getiren kişiyle birlikte suların altına gömülecek olan o eşsiz koleksiyona son bir kez baktım. Bu görüntüyü zihnime kazımak istiyordum. Bu şekilde, tavanın yaydığı ışık huzmelerinden zevk alarak ve vitrinlerinin altında parlayan hazineleri gözden geçirerek bir saat geçirdim. Ardından odama döndüm.

Orada sağlam deniz kıyafetlerimi giydim. Notlarımı toparlayıp sıkı sıkı üstüme bağladım. Kalbim hızla atıyordu; nabzımı yavaşlatamıyordum. Bu rahatsızlığım, bu huzursuzluğum beni hiç şüphe yok Kaptan Nemo karşısında ele verirdi.

Acaba o bu sırada ne yapıyordu? Odasının kapısını dinledim. Bir adım sesi duydum. Kaptan Nemo oradaydı. Daha yatmamıştı. O içeride hareket ettikçe, bana her an karşıma çıkacak ve bana niçin kaçmak istediğimi soracakmış gibi geliyordu! Sürekli bir panik hali içerisindeydim. Ve hayal gücüm bu hissimi büyütüyordu. Bu his o kadar yakıcı bir hale geldi ki, kendi kendime kaptanın odasına girip onunla yüz yüze gelmenin, ona hareketlerimle ve bakışlarımla meydan okumanın daha iyi olup olmayacağını sordum!

Bu çılgınca bir düşünceydi. Neyse ki kendimi tuttum ve vücudumdaki huzursuzluğu yatıştırmak için yatağıma uzandım. Sinirlerim biraz gevşediyse de, beynim aşırı derecede uyarılmış olduğundan *Nautilus*'taki yaşamım, *Abraham Lincoln*'dan düştüğümden bu yana yaşadığım talihli talihsiz bütün olaylar hızlı hatıralar şeklinde gözlerimin önünden geçmeye başladı: Deniz altı avları, Torres Boğazı, Papua'daki vahşiler, karaya oturuşumuz, mercan mezarlığı, Süveyş geçidi, Santorini Adası, Giritli dalgıç, Vigo Körfezi, Atlantis, bankiz, Güney Kutbu, buzullar arasına hapsoluşumuz, ahta-

potlarla mücadele, Gulf Stream fırtınası, *Vengeur* ve nihayet mürettebatıyla birlikte batan geminin oluşturduğu o korkunç sahne!.. Bütün bu olaylar bir tiyatrodaki arka perdede değişen imgeler gibi gözlerimin önünden akıp geçti ve Kaptan Nemo bu tuhaf ortamda ölçüsüzce devleşti, yüz hatları netleşti, cüssesi insanüstü boyutlara ulaştı. Kaptan artık benim gibi bir insan değil, denizlerin insanı, denizlerin ciniydi.

O sırada saat dokuz buçuktu. Patlamasın diye başımı ellerimin arasında tutuyordum. Gözlerimi kapatıyor, düşünmek istemiyordum. Yarım saat kalmıştı! Beni deli edebilecek yarım saatlik bir kâbus!

Tam o anda orgdan belli belirsiz akorların yükseldiğini duydum. Tarifi imkânsız bir ağıttan yükselen hüzünlü bir melodi, karayla bütün bağlantısını kesmek isteyen bir ruhun gerçek yakınışlarıydı bu. Melodiyi bütün duyularımla, neredeyse nefes almadan dinledim ve ben de tıpkı Kaptan Nemo gibi onu bu dünyanın sınırları dışına taşıyan o müzikal esrimeye daldım.

Hemen sonra bir düşünce kanımı dondurdu. Kaptan Nemo odasından çıkmıştı. Benim kaçmak için geçmem gereken o salonda oturuyordu. Orada onunla son bir kez daha karşılaşacaktım. Kaptan beni görecek, belki benimle konuşacaktı! Yapacağı tek bir hareket beni mahvedebilir, edeceği tek bir sözcük beni gemisine mahkûm edebilirdi!

O sırada saat onu vurmak üzereydi. Odamdan çıkıp yoldaşlarımın yanına gitme vakti gelmişti.

Kaptan Nemo karşıma dikilse dahi tereddüt edecek vakit yoktu. Odamın kapısını ihtiyatlı bir şekilde açtıysam da, bana açılırken kapının zıvanalarından korkunç sesler çıkmış gibi geldi. Belki de bu ses sadece benim hayal gücümden kaynaklanmıştı!

Nautilus'un karanlık pasarellalarından geçerek, her adımda bir kalp atışlarımı bastırmak için dura dura ilerlemeye başladım.

Salona köşe yapan kapıya geldim. Kapıyı yavaşça açtım. Salon kesif bir karanlığa gömülmüştü. Orgun akorları hafif hafif yankılanıyordu. Kaptan Nemo oradaydı. Beni görmüyordu. Hatta müzikle o kadar kendinden geçmişti ki, bana kalırsa bütün ışıklar açık olsaydı bile beni fark etmezdi.

Varlığımı ele verebilecek en ufak bir gürültü dahi çıkarmamaya çalışarak halının üstünde sürüne sürüne ilerledim. Kütüphaneye açılan dipteki kapıya ulaşana kadar tam beş dakika geçti.

Tam kapıyı açmak üzereydim ki, Kaptan Nemo'nun iç çekişi beni olduğum yere çiviledi. Onun ayağa kalktığını anladım. Hatta onu şöyle bir görür gibi oldum; zira aydınlık kütüphaneden gelen birkaç ışık huzmesi salona kadar sızıyordu. Kaptan kollarını kavuşturup sessizce, yürüyerek değil de daha çok kayarak, tıpkı bir hayalet gibi bana doğru geldi. Sıkışmış göğsü hıçkırıklarla inip kalkıyordu. Onun şu sözleri mırıldandığını duydum. Bunlar kulağıma çarpan son sözleriydi:

"Her şeye kadir Tanrı! Artık yeter! Artık yeter!"

Acaba bu sözler bir vicdan azabı itirafı mıydı? Bu azap bu adamın içinden bu şekilde mi taşıyordu?

Kendimi kaybedip kütüphaneye koştum. Ana merdiveni tırmanıp, üst pasarellayı takip ederek filikaya ulaştım. Yoldaşlarımın çoktan geçtiği açıklıktan filikanın içine girdim.

"Gidelim! Gidelim!" diye haykırdım.

– Derhal! diye cevap verdi Kanadalı.

Önce *Nautilus*'un sacdan gövdesinde açılmış olan delik Ned Land'in edinmiş olduğu bir ingilizanahtarı yardımıyla kapatılıp cıvatayla tutturuldu. Filikanın girişi de aynı şekilde kapatıldı ve Kanadalı bizi halen deniz altı gemisine bağlayan somunları gevşetmeye başladı.

Birden içeriden bir gürültü yükseldi. Birtakım sesler telaş içinde birbirine cevap veriyordu. İçeride neler oluyordu?

Yoksa kaçtığımızın farkına mı varmışlardı? Ned Land'in elime bir hançer tutuşturduğunu hissettim.

"Evet," diye mırıldandım, "biz nasıl ölüneceğini biliriz!"

Kanadalı çalışmasına ara vermişti. Yirmi kez tekrar edilen tek bir kelime, korkunç bir kelime *Nautilus*'un içinde yayılan bu huzursuzluğun nedenini anlamama yetti. Müret-tebat bizim peşimizde değildi.

"Maelström! Maelström!" diye haykırıyorlardı.

Maelström! Bundan daha korkunç bir durumda kulağımıza bundan daha ürkütücü başka bir sözcük çarpması mümkün müydü? Demek Norveç kıyılarının o en tehlikeli bölgesine gelmiştik? Demek tam da filikamız gemiden ayrılacağı sırada *Nautilus* bu uçuruma sürüklenmişti?

Bilindiği üzere deniz kabardığında Faroe Adaları ile Lofoten Adaları arasında sıkışan sular karşı konmaz bir şiddetle dışarı boşalır. Bu sular hiçbir geminin sağ çıkamadığı bir anafor oluşturur. Ufkun her noktasından devasa boyutlarda dalgalar gelir ve bunlar son derece isabetli bir şekilde "Okyanusun Göbek Deliği" denen o çukuru oluşturur. Bu çukurun çekim gücü on beş kilometrelik bir mesafeye yayılır. Bu çukur sadece gemileri değil, balinaları, hatta kuzey kutup bölgelerinde yaşayan beyaz ayıları bile yutar.

İşte *Nautilus* –istem dışı veyahut belki de bilerek ve isteyerek– kaptanı tarafından buraya sürüklenmişti. Gemi yarıçapı gittikçe daralan bir spiral çizmeye başladı. Gemiyle birlikte hâlâ bordasına bağlı duran filika da baş döndürücü bir hızla sürüklenmekteydi. Bunu hissediyordum. Haddinden fazla uzayan dairesel hareketin ardından gelen o hastalıklı baş dönmesine maruz kalmıştım. Hepimiz korku ve dehşet içindeydik. Kan dolaşımımız durmuş, sinirlerimiz iflas etmiş, bütün vücudumuzu ecel teri gibi soğuk ter basmıştı! Ve kırılgan filikamızın etrafında nasıl bir gürültü kopuyordu! Millerce ötede yankılanan uğultulardı bunlar! En sert cisimlerin parçalandığı, ağaç gövdelerinin aşınıp Norveçlilerin

tabiriyle "kaba sakal"a dönüştüğü o sivri dip kayaçlarına çarpan sular nasıl da korkunç bir gürültü çıkarıyordu!

O ne badireydi! Korkunç bir hızla sallanıyorduk. *Nautilus* tıpkı bir insan gibi direniyor, çelikten kasları çatırdıyordu. Gemi kimi zaman doğruluyor, biz de onunla birlikte doğruluyorduk!

"Sıkı tutunmalıyız," dedi Ned, "ve somunları yeniden sıkmalıyız. *Nautilus*'a bağlı kalırsak hâlâ bir kurtuluş şansımız..."

Ned konuşmasını bitiremeden bir çatırtı duyuldu. Somunlar dayanamadı ve yuvasından kopan filika sapandan fırlayan bir taş gibi anaforun ortasına fırladı.

Başımı demirden bir ıskarmoza çarptım ve bu şiddetli darbenin etkisiyle bilincimi kaybettim.

XXIII

Son

Ve işte denizler altında yaptığımız bu seyahatin sonuna geldik. O gece olanlar, filikanın Maelström'ün o korkunç anaforundan nasıl kurtulduğu, Ned Land'in, Conseil'in ve benim o uçurumdan nasıl çıktığımız, bunları hiç bilmiyorum. Ancak kendime geldiğimde, Lofoten Adaları'nda yaşayan bir balıkçının kulübesinde yatıyordum. Sağ salim kurtulan yoldaşlarım yanımda duruyor, ellerimi tutuyordu. Sevinçle kucaklaştık.

O sırada henüz Fransa'ya dönmeyi göze alamazdık. Norveç'in kuzeyi ile güneyi arasındaki ulaşım imkânları azdı. Bu nedenle Kuzey Burnu'na ayda iki kez sefer yapan buharlı geminin geçmesini beklemek zorunda kaldım.

İşte burada, bizi ağırlayan o mert insanların içinde, yaşamış olduğum bu maceraların öyküsünü gözden geçiriyorum. Bu öykü doğrudur. Hiçbir olay atlanmadı, hiçbir ayrıntı abartılmadı. Bu, insanoğlunun şu an ulaşamadığı, fakat kaydedilen ilerlemelerle bir gün ulaşacağı bir elementin altında yapılan inanılmaz bir seferin sadık anlatısıdır.

Acaba bana inanacaklar mı? Bunu bilmiyorum. Sonuçta bu çok da önemli değil. Şu an öne sürebileceğim tek şey; benim altında en az on ay boyunca, toplam yirmi bin fersah

yol katettiğim bu denizler hakkında, Pasifik'teki, Hint Okyanusu'ndaki, Kızıldeniz'deki, Akdeniz'deki, Atlantik'teki, kuzey ve güney buz denizlerindeki onca harikayı görmemi sağlayan bu deniz altı dünya turu hakkında konuşmaya hakkım olduğudur!

Peki ama *Nautilus*'a ne oldu? Maelström'ün pençelerinden kurtulabildi mi? Kaptan Nemo hâlâ yaşıyor mu? Okyanus altında yürüttüğü o korkunç intikam programına devam ediyor mu? Yoksa o son katliam onu durdurdu mu? Dalgalar bir gün onun bütün yaşamöyküsünü içeren o elyazmalarını bize getirecek mi? Nihayet o adamın ismini öğrenebilecek miyim? Kayıp geminin hangi millete mensup olduğunu öğrenince, Kaptan Nemo'nun milliyetini de öğrenmiş olacak mıyız?

Öyle olmasını umuyorum. Aynı zamanda Kaptan Nemo'nun güçlü aygıtının o en korkunç uçurumunda dahi denizi yenmiş olmasını ve *Nautilus*'un onca geminin yok olduğu o yerden sağ salim kurtulmuş olmasını da umuyorum! Eğer böyle olduysa, eğer Kaptan Nemo hâlâ okyanusta, kendi seçtiği o vatanda yaşıyorsa, dilerim o vahşi kalbindeki nefret diner! Bunca harikayı seyretmek ondaki intikam hırsını söndürür! İçindeki cezalandırıcı silinir, buna karşılık içindeki âlim denizlerdeki barışçıl keşif seferlerine devam eder! Kaptan Nemo'nun kaderi garip olduğu kadar yüce de. Bunu ben de kendi kendime anlamadım mı? Onun sürdürdüğü o doğadışı yaşamı ben de on ay boyunca sürdürmedim mi? Nitekim altı bin yıl önce Vaiz'de* sorulan o soruya, "Kim uçurumun derinliklerini araştırabilmiş?" sorusuna bütün insanlar içinde şu an yalnızca iki insan cevap verme hakkına sahip. Kaptan Nemo ve ben.

---

* Eski Ahit, Vaiz (7:24). (ç.n.)